A TÁRSADALMI MUZEUM

VI-IK ÉVFOLYAM

1914

301429

Szerkeszti és kiadja a Társadalmi Muzeum, V., Mária Valéria-utca 12.

Megjelenik évenként hatszor, legalább 5 ív terjedelemben. Előfizetési ár egész évre 4 kor. A lap szellemi részét illető közlemények a Társadalmi Muzeumhoz, az előfizetési díjak pedig a „Társadalmi Muzeum Szemléje" kiadóhivatalához (Bpest, VI., Csengery-u. 31.) küldendők.

ÁLLANDÓ ROVATOK:

Társadalmi állapotok
Cselédkérdés. Ipari és mezőgazdasági munkások. Munkaszerződés. Otthonmunka

Munkásvédelem
Műszaki balesetvédelem

Szociális-, különösen munkásbiztosítás
Aggkori és rokkantbiztosítás. Baleset- és betegségbiztosítás. Munkanélküliség ellen való biztosítás

Munkaadók és munkások szervezetei. Munkástitkárságok
A szakszervezeti mozgalom tényei

Sztrájk és kizárások. Békéltetés. Választott bíróságok

Munkapiac. Munkanélküliség. Munkaközvetítés

Lakás- és építésügy

Társadalmi egészségügy

Tuberkulózis. Alkoholizmus
Iparegészségügy

Nevelés- és oktatásügy

Szövetkezés

Jóléti intézmények
Szegényügy

MAGY. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

A Társadalmi Muzeum gyüjteményei megtekinthetők: Szerdán d. e. 9—12-ig, d. u. 4—7-ig. Pénteken d. e. 9—12-ig, d. u. 6—8-ig. Vasárnap d. e. 9—12-ig. — A Muzeum osztályai a következők: Munkásvédelem, Műszaki balesetvédelem, Munkásbiztosítás, Lakásügy, Társadalmi egészségügy, Gümőkór, Alkoholizmus, Iparegészségügy, Jóléti intézmények, Gyermekvédelem, Könyvtár—Folyóiratok.

SZERZŐMUTATÓ:

Dienes László dr.: Betegbiztositás és betegpénztárak ujabb külföldi irodalma 83
— A munkásbiztositás ujabb külföldi irodalma 76
Fischer Elemér: A Skoda Művek pilseni munkásjóléti intézményeiről 284, 377
ifj. Gaul Károly: Balesetelháritás és üzembiztosság 45, 204, 328, 423
— Közlőművek a balesetvédelem szempontjából 32, 186, 305, 407
Gidófalvy István dr.: Egy nagyobb város szociálpolitikai kötelességéről 6
Hlavács Kornél: A fürdő 1
— A fürdő az egészségügy szolgálatában 1
— A fürdő hatása az emberi testre 3
Hoffmann Géza: A népesség csökkenő szaporodása és a fajegészségügy (eugenika)... 281
Marschan Géza dr.: A szociálpolitikai törvényhozás 1913-ban. Európa és Amerikai Egyesült-Államok 153
Petheő Kálmán dr.: Az angol munkaközvetitési rendszer 350

BIBLIOTHECA ACADEMIAE SCIENTIARUM HUNGARICAE
MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA
BUDAPEST

TARTALOM:

Oldal

Aggkori- és rokkantbiztositás
l. még Munkásbiztositás

Magyarország :
Munkások nyugdij- és rokkant egylete 217

Anglia :
Aggkori biztositás és szegények segélyezése 223

Németalföld :
Kötelező biztositás betegség, rokkantság, aggkor esetére (Törvény) 159

Alkoholizmus
Magyarország :
Italmérési engedély a gazdasági munkásháztelepeken (min. rend.) 162

Állami szociálpolitikai szervek
Amerikai Egyesült-Államok :
Szövetségi munkaügyi minisztérium... 153

Ausztria :
Munkásbiztositó Hivatal... ... 158

Belgium :
Társadalmi Biztositó és Jóléti Hivatal 158

Svájc :
Munkásbiztositó Hivatal (Office des assurances sociales) ... 159

Svédország :
Királyi Hivatal (Office Royal des Questions Sociales) ... 153

Általában (Szociálpolitika)
Egy nagyobb város szociálpolitikai kötelességéről, *Gidófalvy István dr.* 6

Oldal

Küzdelem a szociálpolitika továbbfejlődéséért Németországban 295
A nemzeti fejlődés és a szociális mozgalom... 109

Árszabályszerződések
l. Kollektivszerződések

Balesetbiztositás
l. még Munkásbiztositás

Magyarország :
A letartóztatási és javitóintézetekben elhelyezettek balesetbiztositása (min. rend.) ... 158
Rabmunkások és javitóintézetek növendékeinek baleset esetére való biztositása... ... 222

Franciaország :
A baleseti járadékok 1912-ben 76

Balesetek
Ausztria :
Az osztrák bányászatban 1911-ben előfordult balesetek ... 23

Németország :
A halálos balesetek számának emelkedése 319

Bányamunkások
Ausztria :
Az osztrák bányászatban 1911-ben előfordult balesetek ... 23

Németország :
A nők munkabére a német sziléziai bányákban és hutákban 403
Bányamunkások háztartási számlái 15

Békéltetés
Munkásválasztmány

Oldal

Békéltető hivatalok működése Belgium, Franciaorsz., Svájc, Anglia 348

Amerikai Egyesült-Államok :

Szövetségi Békéltető Bizottság (Törvény) 160

Béregyezmények

l. Kollektivszerződések

Bérmozgalmak

l. Munkaviszályok

Betegbiztositás

l. még Munkásbiztositás

Betegbiztositás és betegpénztárak ujabb külföldi irodalma, *Dienes László dr.* 83

Németország :

Az otthonmunkások betegség ellen való biztositása 74

Németalföld :

Ipari betegségek elleni biztositás (Törvényjavaslat) 159

Kötelező biztositás betegség, rokkantság, aggkor esetére (Törvény) 159

Bibliográfia

l. Irodalom

Fiatalkoruak védelme

l. meg Női- és gyermekmunka

Magyarország :

Ifjumunkások szervezete 232

Németország :

A gyermekmunka és a fiatalkoruak alkalmazása a német gyáriparban 21

Fogyasztó szövetkezetek

l. Szövetkezés

Gyermekmunka

l. még Női- és gyermekmunka

Dánia :

Statisztikai felvételek a gyermekmunkáról 165

Oldal

Németország :

A gyermekmunka és a fiatalkoruak alkalmazása a német gyáriparban 21

Svájc :

Statisztikai felvételek a gyermekmunkáról 297

Gyermekvédelem

l. még Női- és gyermekmunka

Magyarország :

Állami gyermekmenhelybeli gyermekek megtakaritott pénzei 163

Nyomdásztanoncok küldöttsége a városházán nappali tanoncoktatás és szakiskola felállitása ügyében 225

Ujszülöttek gennyes szemgyulladása 161

Németország :

A gyermekhalandóság a német városokban 447

Iparegészségügy

l. még Társadalmi egészségügy

Az öntőműhelyek és az ahhoz tartozó műhelyek füstelenítése és pormentesitése 24,197,324,415

— az elszivott por lecsapatása 203

— csávázóműhelyek savgőzének elszivása 201

— fémcsiszolóműhely pormentesitése 197

— fémöntők füstmentesitése ... 24

— öntőműhely portalanitása ... 26

— tisztitómühely pormentesitése 29

A vasmunkások betegségei 130

Textilipari munkásnők egészségi viszonyairól... 265

Magyarország :

A magyar nyomdászok megbetegedési és halálozási viszonyai 445

Amerikai Egyesült-Államok :

Iparegészségügyi rendszabályok (Törvény) 161

Németalföld :

Ipari betegségek elleni biztositás (Törvényjavaslat)... ... 159

Oldal

Németország:

A festőmunkások szakmabeli és egészségügyi viszonyai ... 448

Norvégia:

Foszfortartalmu gyufagyártás eltiltása (Törvény) 162

Ipari felügyelet

Olaszország:

Iparfelügyelet 153

Irodalom

Betegbiztosítás és betegpénztárak ujabb külföldi irodalma *Dienes László dr.* 83

A munkanélküliség ujabb irodalma... ... ... 209, 360, 451

Magyarország:

A munkanélküliség társadalmi és gazdasági jelentőségének irodalma 210

A munkanélküliség statisztikájának irodalma 213

A munkanélküliség elleni küzdelem irodalma 213

A munkanélküliek segélyezése irodalma 214

Munkanélküliség elleni biztosítás irodalma 215

Munkaközvetités irodalma ... 217

Munkapiac irodalma 216

Külföld:

A munkanélküliség társadalmi és gazdasági jelentőségének, irodalma 361

A munkanélküliség elleni küzdelem irodalma 363

Munkanélküliség elleni biztosítás irodalma 364

Munkanélküliség statisztikája irodalma 451

Munkapiac, munkaközvetités irodalma 452

A munkásbiztositás ujabb külföldi irodalma. *Dienes László dr.* 76

A szociálpolitika legujabb irodalma 142, 267, 367, 454

Oldal

Jóléti intézmények

A magyarországi nyomdai munkások szállóegyesülete 104

A Skoda Müvek pilseni munkás jóléti intézményeiről *Fischer Elemér* 284, 377

Emberbaráti intézetek a napilapokban 140

Kereskedelmi alkalmazottak

Magyarország:

Magánalkalmazottak Szövetségének országos közgyülése 332

Magántisztviselők és Kereskedelmi Alkalmazottak Országos Szövetségének üzleti záróra mozgalma 335

Üzleti záróra, Budapest (Törvény) 155

Ausztria:

Kereskedelmi alkalmazottak záróra mozgalma 338

Kivándorlás

A tengerentuli kivándorlás Ausztria-Magyarországból 1876—1912-ig 13

Kivándorlási bizottság Magyarországi 153

Kizárás

l. még Munkaviszályok ... ...

Magyarország:

Csizmadiák kizárása 92

Ganzgyári kizárás 90

Ausztria:

Nyomdász kizárás... 92

Anglia:

Építőmunkáskizárás, London 96, 342

Munkáskizárás, Dublin 97

Németország:

Kizárások 1913-ban 441

Sztrájkok és kizárások a legutóbbi tizenöt évben 442

Svájc:

Órásipari kizárás, Grenchen... 94

Órásmunkások kizárása Solothurn... ... ... 235, 339

Oldal

Anglia :

A munkanélküliség ellen való biztositás 60

A munkanélküli biztositás első éve 54

Belgium :

Munkanélküliség ellen való biztositás 63

Dánia :

Munkanélküli biztositás 1912—1913-ban 358

Munkanélküliség ellen való biztositás 61

Franciaország :

Munkanélküliség ellen való biztositás 63

Hollandia :

Munkanélküliség ellen való biztositás 63

Luxemburg :

Munkanélküliség ellen való biztositás 62

Németország :

Munkanélküliség elleni biztositás 65

Munkanélküliek biztositása egyesületek szubvencionálása által 65

Munkanélküliség elleni biztositó pénztárak 67

Norvégia :

Munkanélküliség elleni biztositás 60

Olaszország :

Munkanélküliség elleni biztositás 64

Svájc :

Munkanélküliség elleni biztositás 64

Munkanélküliek biztositása egyesületek szubvencionálása által 64

Munkanélküli biztositó pénztárak 64

Oldal

Munkásbiztositás

l. még Aggkori és rokkantbiztositás, balesetbiztositás, betegbiztositás

A társadalmi biztositásra vonatkozó érvényben levő nemzetközi szerződések :

Belgium — Németbirodalom... 157

Olaszország — Amerikai E.-Á. 157

Olaszország — Németbirodalom 157

A munkásbiztositás ujabb külföldi irodalma, *Dienes László dr.* 76

Magyarország :

A letartóztatási és javitóintézetekben elhelyezettek baleset- és betegbiztositása (min. rend.) 158

Munkások nyugdij- és rokkantegylete 217

Rabmunkások és javitóintézetek növendékeinek baleset esetére való biztositása ... 222

Anglia :

Aggkori biztositás és szegények segélyezése. 223

Németalföld :

Ipari betegségek elleni biztositás (Törvényjavaslat) 159

Kötelező biztositás betegség rokkantság, aggkor esetére (Törvény) 159

Németország :

Munkásbiztositás 1912-ben ... 320

A németországi orvosok és betegpénztárak között megkötött egyezmény 70

Az otthonmunkások betegség ellen való biztositása 74

Munkásegészségügy

l. Iparegészségügy

Munkások életviszonyai

Háztartási statisztika (*Illés Imre dr.* e címen megjelent könyve) 397

A munkabérek és az élelmiszerek árai Nyugat-Európában a XIX. században 299

Oldal

Anglia:
Statisztikai fölvételek az angol munkások életviszonyairól... 167

Németország:
Bányamunkások háztartási számlái 15
Az ipari munkásság életkora a fontosabb iparágakban ... 169

Munkások gyülekezési joga
A gyülekezési jogról 110
Gyülekezési jog. Magyarország (min. rend.) 160

Munkások szervezetei
l. még Szakszervezetek

Magyarország:
Ifjumunkások szervezete 232

Németország:
Katholikus munkásszervezetek kongresszusa 340
A sárga szervezetek térfoglalása 432

Munkástitkárságok
l. Szakszervezetek
Svájci munkástitkárság sztrájkstatisztikája 339

Munkásvédelem
l. Műszaki balesetvédelem, iparfelügyelet, otthonmunka

Munkaszabályszerződés
l. Kollektivszerződés

Munkaviszályok
Magyarország:
Magántisztviselők és Kereskedelmi Alkalmazottak Országos Szövetsége üzleti záróramozgalma 335
A szervezett munkások gazdasági harcai 1913-ban 435
Pamutgyári munkásnők munkabeszüntetése, Arad 232
Sütőmunkások bérmozgalma Sopron 335

Amerika:
Az amerikai munkásmozgalom 241

Oldal

Munkakonfliktusok Kanadában 1913-ban 443

Ausztria:
Sztrájkok és kizárások 1912-ben 116

Dánia:
Munkakonfliktus 1912-ben ... 239

Hollandia:
A munkakonfliktusok 1912-ben 115

Németország:
A sztrájkok és kizárások 1913-ban 439
Sztrájkok és kizárások a legutóbbi tizenöt évben 442

Olaszország:
Kereskedelmi matrózok harca 93
Matrózok bérmozgalma 234
Vasuti munkások memorandum (munkaidő-, bér- stb. mozgalom) 234

Munkaviszony
l. még Munkások életviszonyai

Németország:
A munka- és bérviszonyok a péküzemekben 402
A munkaviszonyok a faáru iparban 172
A munka- és bérviszonyok a könyvnyomdászatban 17
A bér- és munkaviszonyok a német papiriparban 18

Műszaki balesetvédelem
Balesetelhárítás és üzembiztosság. Az Allgemeine Elektrizitäts Gesellschaft Unfallverhütung & Betriebssicherheit kiadványa nyomán: *ifj. Gaul Károly*. 45, 204, 328, 423
Balancáló gép védőkészüléke 328
A csiszolókorong karbantartása 47
A csiszolókorongok megerősítése 47
Elektromos berendezések kezelése 45

Oldal

Magántisztviselők Egyesületének közgyülése, Budapest... 229
Malommunkások memorandum vasárnapi munkaszünet tárgyában... 89
A miniszterelnök nyilatkozata a szakszervezetekről 85
Mintakészitők szervezete 103
Mintakészitők szervezetének jubileuma... 90
Munkásbiztositási tisztviselők kongresszusa... 89
Munkásintézmények alkalmazottainak segélyző-egyesülete 87
Nyomdai munkások szálló-egyesülete 104
Nyomdászok szervezete 103
Pincérek Országos Szervezetének közgyülése 333
Pincérek szervezete 104
Sütőmunkások szervezete ... 227
Szabómunkások és munkásnők országos keresztény szakszervezete 429
Szabómunkások szervezete ... 103
Szakszervezetek 1913-ban ... 424
Szakszervezeti kongresszus ... 329
Szakszervezetek munkanélküliségi akciója... 224
Szakszervezeteknek a munkanélküli számlálásban való részvétele 224
Szakszervezeti Tanács 1913. évi működése 86
Szállitási és Közlekedési Munkások Országos Szövetségének közgyülése 227
Szállitók szervezete 104
Szervezett nyomdászok 1913. évi jelentése 331
Szobrászok szervezetének jubileuma 90
Textilipari munkások szervezete 103
Textilmunkások Szövetsége közgyülése 229
Üvegesek szervezete 104
Üvegesmunkások Szövetségének egyezménye a káposztásmegyeri üveggyárral 90
Üzleti segédmunkások szervezete 102

Oldal

A válság éve és a szakszervezetek 98
Vas- és Fémmunkások Országos Keresztény Szakszervezete 429
Vas- és fémmunkások szervezete 103
Vas- és fémmunkások szervezete rendkivüli segélye munkanélküli tagjainak... 88
Vas- és Fémmunkások Szövetsége 1913. évi jelentése ... 229
Vas- és Fémmunkások Szövetsége közgyülése... 334

Amerika:

Amerikai munkásszövetségekhez tartozó szakszervezetek 1913-ban 238
Szervezett munkások, Chile... 97

Anglia:

Szakszervezetek állása 1912-ben 341
Szakszervezetek politizálása. (Törvény) (»Trade Unions Act 1913«) 160

Ausztrália:

Ausztráliai szakszervezetek ... 07

Ausztria:

Kereskedelmi alkalmazottak záróra mozgalma 338
A keresztény szakszervezeti mozgalom 1912-ben... 112
Szakszervezetek a munkanélküliekért 233
Szakszervezeti központ 1913. évi jelentése 358
Szakszervezeti mozgalom fejlődése... 92

Bulgária:

Szakszervezetek 93

Franciaország:

Építőmunkások kongresszusa 236
Szakmai szindikátusok és munkásbörzék Franciaországban 1912-ben 243
Szakszervezetek 95

Oldal

Hollandia:
Szakszervezetek 1913-ban... ... 238
Szakszervezetek 95

Németország:
Berlini szakszervezetek 1913. évi jelentése 340
Fémmunkás Szövetség jelentése 233
Katholikus Munkásszervezetek kongresszusa... 340
Keresztény hazafias munkáskongresszus 108
Szakszervezetek 94, 233
Szakszervezetek IX. kongresszusa 233, 343
Szakszervezetek segélyintézményei 245

Norvégia:
Szakszervezetek 1913-ban... ... 96

Olaszország:
Szakszervezeti kongresszus ... 330
Szindikalisták kongresszusa ... 94

Oroszország:
Szakszervezetek... 236
Szakszervezeti mozgalom ... 96, 239

Portugália:
Szakszervezetek kongresszusa 237

Svájc:
Szakszervezeti szövetség 235

Szerbia:
Szakszervezetek... 93

Szakszervezeti nemzetközi kongresszusok
Nemzetközi munkáskongresszus Blackpoolban 342

Szövetkezés
Kőmüvesek Termelő Szövetkezete, Budapest... 138

Sztrájk
Nemzetközi sztrájkstatisztika 364, 434
l. még Munkaviszályok 434

Magyarország:
Bányászsztrájk, Kocola 230
« Pilisvörösvár... 230

Oldal

Cipőfelsőrészkészitő munkások sztrájkja 232
Gyógyszerészsegédek sztrájkja 337
Kalapvarrónők sztrájkja 231
Kéményseprőmunkások sztrájkja, Budapest 91
Kendergyári munkások sztrájkja, Ujvidék 230
Kőfaragó sztrájk, Süttő 231
Molnársegédek sztrájkja, Pápa 336
Női kalapkészitőmunkások sztrájkja 92
Pékmunkássztrájk, Fiume... ... 92
Pestvidéki bányák munkásainak sztrájkja... 335
Szabómunkássztrájk, Pécs ... 232
» Sopron... 232
» Fiume ... 232
Villamos vasuti lakatos és műhelymunkások sztrájkja. Budapest (városi villamos) ... 231

Amerikai Egyesült-Államok
Bányászsztrájk, Colorado... ... 342

Angolország:
Bányászsztrájk, Yorkshire... ... 237
Építőipari munkások sztrájkja, London 96, 342
Városi munkások sztrájkja, Leeds 97

Ausztrália:
Mészárossegédek sztrájkja, Melbourne 240

Ausztria:
Sztrájkok és kizárások Ausztriában 1912-ben... 116

Dánia:
Kikötőmunkások sztrájkja, Kopenhága 95

Dél-Afrika:
Általános sztrájk 97
Bányászsztrájk 97
Vasutassztrájk 97

Franciország:
Bányamunkások sztrájkja ... 235

Oldal

Cipőgyári munkássztrájk, Louviers 95
Postássztrájk, Páris 340
A sztrájkok Franciaországban 1910-ben, 1911-ben és 1912-ben 114

Németország:

Sztrájkok 1913-ban 439
Sztrájkok és kizárások a legutóbbi tizenöt évben 442

Olaszország:

Általános sztrájk, Róma 234
Dohánygyári munkásnők sztrájkja 339
Munkáshivatal sztrájk statisztikája 1912-ről 339

Oroszország:

Kaukázusi naphtamunkássztrájk... 341

Spanyolország:

Textilmunkássztrájk, Katalona 237
Közuti vasutasok sztrájkja, Barcelona 237

Svájc:

Munkástitkárság sztrájkstatisztikája 339

Oldal

Társadalmi egészségügy

l. még Iparegészségügy, Tuberkulózis, Alkoholizmus

A fürdő. *Hlavács Kornél* ... 1
A fürdő az egészségügy szolgálatában. *Hlavács Kornél*... 1
A fürdő hatása az emberi testre. *Hlavács Kornél* 3
A népesség csökkenő szaporodása és a fajegészségügy (eugenika) *Hoffmann Géza* 281
Ragályos betegségek elleni védekezés (Törv.) Ausztria 161

Törvényhozás

l. még egyes vezérszavak alatt

A szociálpolitikai törvényhozás 1913-ban. Európa és Amerikai Egyesült-Államok. *Marschan Géza dr.* 153

Tuberkulózis

l. még Társadalmi egészségügy

Magyarország:

A tuberkulózis kötelező bejelentése (min. rend.) 162
Tuberkulózisban szenvedő betegek kórházi ellátása (min. rend.) 162

Nyomatott Posner Károly Lajos és Fia műintézetében Budapest, VI., Csengery-utca 31.

A TÁRSADALMI MUZEUM

VI-IK · ÉVFOLYAM
1. · SZÁM · 1914.
JANUÁR-FEBRUÁR

Szerkeszti és kiadja a Társadalmi Muzeum, V., Mária Valéria-utca 12.

Megjelenik évenként hatszor, legalább 5 ív terjedelemben. Előfizetési ár egész évre 4 kor. A lap szellemi részét illető közlemények a Társadalmi Muzeumhoz, az előfizetési dijak pedig a „Társadalmi Muzeum Szemléje" kiadóhivatalához (Bpest, VI., Csengery-u. 31.) küldendők.

TARTALOM:

A fürdő
Hlavács Kornél 1

Általában:
Egy nagyobb város szociálpolitikai kötelességeiről (Gidófalvy I.) ... 6—12

Társadalmi állapotok:
A tengerentúli kivándorlás Ausztria-Magyarországból, 1876—1917. — Bányamunkások háztartási számlái. Németország — A munka- és bérviszonyok a könyvnyomdászatban. Németország — A bér- és munkaviszonyok a német papiriparban — A törvényesen megengedett maximális munkaidő tullépése Ausztriában. — A mezőgazdasági munkabérek Angliában. — A gyermekmunka és a fiatalkoruak alkalmazása a német gyáriparban ... ... 13—22

Munkásvédelem:
Az osztrák bányászatban 1911-ben előfordult balesetek. — *Műszaki balesetvédelem.* Öntőműhelyek és az ahhoz tartozó műhelyek füsttelenitése és pormentesitése. — A közlőművek a balesetvédelem szempontjából. (ifj. Gaul Károly.) — Balesetelháritás és üzembiztosság. ... 23—53

Szociális-, különösen munkásbiztositás:
Az angol munkanélküli biztositás első éve — A munkanélküliség ellen való biztositás az egyes európai államokban — A németországi orvosok és betegpénztárak között megkötött egyezmény — Az otthonmunkások betegség ellen való biztositása Németország — A baleseti járadékok Franciaországban 1912-ben — A munkásbiztositás ujabb külföldi irodalma. (Dr. Dienes László.) ... ... 54—84

Munkaadók és munkások szervezetei:
A szakszervezeti mozgalom tényei: Magyarország, Külföld. — A válság éve és a szakszervezetek — A magyarországi nyomdai munkások szállóegyesülete — Keresztényhazafias munkáskongresszus. Németország — A keresztény szakszervezeti mozgalom Ausztriában 1912-ben 85—113

Sztrájk és kizárás:
A sztrájkok Franciaországban 1910—12-ben — A munkakonfliktusok Hollandiában 1912-ben — Sztrájkok és kizárások Ausztriában 1912-ben ... ... 114—120

Munkapiac. Munkanélküliség. Munkaközvetités:
A munkaközvetités reformja a nyomdásziparban. Magyarország — A munkaközvetités Ausztriában 1912-ben — A munkanélküliek segélyezése és a munkanélküliség terjedelme Belgiumban 1912-ben — Községi munkanélküli számlálás. Németország ... ... 121—129

Társadalmi egészségügy:
Iparegészségügy. A vasmunkások betegségei ... ... 130—137

Szövetkezés:
Kőművesek termelő szövetkezete. Budapest ... ... 138—139

Jótékonyság. Jóléti intézmények:
Emberbaráti intézmények a napilapokban 140

A szociálpolitika legujabb irodalma ... ... 142—152

A Társadalmi Muzeum gyüjteményei megtekinthetők: Szerdán d. e. 9—12-ig, d. u. 4—7-ig. Pénteken d. e. 9—12-ig, d. u. 6—8-ig. Vasárnap d. e. 9—12-ig. — A Muzeum osztályai a következők: Munkásvédelem, Műszaki balesetvédelem, Munkásbiztositás, Lakásügy, Társadalmi egészségügy, Gümőkór, Alkoholizmus, Iparegészségügy, Jóléti intézmények, Gyermekvédelem, Könyvtár—Folyóiratok.

A fürdő

Irta: *Hlavács Kornél*

I. A fürdő az egészségügy szolgálatában

A társadalomnak nincsen olyan rétege, amely tagjainak egészségét meg tudná őrizni, ha a többi társadalmi rétegek egészségügye gondozatlanul marad. Amidőn embertársaink saját egészségüket védelmezik, ugyanakkor a mi egészségünk megőrzését is elősegítik, vagy lehetővé teszik. Ezt tanitják a természettudományok legmodernebb elvei és ezt mutatják a járványos betegségek elterjedésének meggátlására irányuló küzdelmek során szerzett tapasztalatok.

A céltudatos egészségügyi intézmények nem a kényelemnek, a jólétnek, a fényüzésnek raffinált, fölösleges eszközei, hanem a megélhetésnek, a fejlődőképességnek, a munkaképességnek elengedhetetlen feltételei. Az ily intézményeknek tehát csak akkor van valódi értékük, ha az egész társadalom szolgálatában állanak, ha mindenki által elérhetők és igénybe vehetők.

Befektetések nélkül ily intézményeket természetesen nem lehet létesiteni. A fölösleges áldozatok azonban elkerülendők. Amidőn tehát a közegészségügyi intézmények sorozatát megállapitjuk, a legnagyobb körültekintéssel és gondossággal kell eljárnunk. Föl kell fegyverkeznünk a tapasztalat, a tudomány legujabb eredményeivel és tanaival, nehogy fölösleges, vagy értéktelen intézmények létesitésével a megélhetési viszonyokat megnehezitsük akkor, amidőn ezek könnyitésére törekedünk.

Az egészségügyi intézmények között egyik legelső helyet foglalja el a fürdő. Célja a testet edzeni, megerősiteni, ellenállóképessé tenni, az odatapadt ártalmas anyagokat, idegen organizmusokat eltávolitani és ezzel megakadályozni azt, hogy valamely módon az emberi szervezetbe juthassanak és ott romboló munkát fejthessenek ki. A fürdőnek jó hatását az egészségre nem kell most fölfedeznünk. Ismeretes az, mióta csak némi emberi kultura

is van a földön. A kulturából kizárt nagy tömegeket a különböző vallások tanai igyekeztek testük tisztántartására kényszeriteni. A régi indusok és Ázsia többi népei Bráma, Budha, Zoroaszter szent folyóiban a Gangesz, Bramaputra vizében, Mihintala hatalmas hegyi templomával kapcsolatban épült fürdőkben, a babiloniaiak és asszirok a szent Eufrát folyóban és mellékfolyóiban tettek eleget vallásuk parancsának.

A természettudományok mai, oly meggyőző érveivel a népesség legszélesebb rétegeit könnyen lehetne a fürdés hasznáról fölvilágositani és az általános iskolakötelezettség, valamint katonakötelezettség folytán nem volna oly nehéz feladat őket a fürdésre szoktatni. Csupán fürdőkről kell gondoskodni. Olyan *népfürdőkről*, ahol a társadalomnak kisebb jövedelmű, megélhetési nehézségekkel küzdő része olcsó pénzért a higiénia modern elveinek megfelelő fürdőhöz juthat. A nép qualitásának megjavitása szempontjából, az eléggé borzasztó jelzővel nem illethető járványos gyermekbetegségek leküzdése céljából és a higiénia szabályainak megfelelő életmód terjesztése végett *iskolai fürdőkre* van szükség.

A *gyárakban* foglalkoztatott ipari *munkásság* egészségügye külön intézkedéseket követel.

A munkaadó egyik feladata az egyes munkás szubjektiv *ellentálló képességének*, vagyis személyes qualitásának *növelése* és a *veszedelmek csökkentése*. E két cél elérésére hatásos, sokszor egyedüli eszköz a munkások testi tisztaságának előmozditása. Különösen az olyan üzemekben, ahol a munkások testére por vagy mérgező hatásu por és fertőző mikróbák telepe rakódik le, vagy ártalmas gőzök csapódnak le és szervezetüket közvetlenül veszélyeztetik, elgyengitik, ott a munkások alapos tisztálkodására alkalmat nyujtani éppen olyan elsőrendü óvóintézkedés, mint akár a mélyedések körülkeritése, a fogaskerekek burkolása vagy a gőzkazánok fölszerelése biztonsági-szeleppel és feszmérővel.

Meg kell óvni a munkásokat attól, hogy mérgező vagy fertőző anyagokat családjuk körébe hazahordjanak és továbbitsák a bajt iskolába járó gyermekeik utján. A jövő munkásgenerációra szükségünk van. A dolgozó kezek száma rendesen ugyis kevesebb, mint a mennyi kellene.

Kötelességünk tehát gondoskodni arról, hogy az összes társadalmi osztályok és első sorban a nyilvános iskolákban nevelt gyermekek, valamint a munkások nagytömege a szennytől megszabadulva, a lehető legkisebb fertőzési veszedelemmel kerülhessen a napi munka után otthonába. Magyarországon ez még igen nehezen megoldható föladat. Népfürdőnk kevés van. A többi nyilvános fürdő — egész csomó vármegye van, ahol ilyen sincsen — nagyon is drága a legnépesebb társadalmi rétegek és különösen a munkásosztály számára. Országos mozgalmat kell tehát inditanunk *igen olcsó* népfürdők és *iskolai* fürdők épitésére továbbá elszigetelt helyen fekvő, vagy nagyobb, esetleg egészségtelen üzemü gyárakban *munkásfürdők* létesitésére.

A Társadalmi Muzeum és az Országos Magyar Népfürdő-Egyesület megbizásából irt füzetekben ismertetni fogjuk részletesen a nép-, iskolai- és munkásfürdők feladatát a nagyobb városokban, a vidéken, valamint az egyes egészségtelen üzemü ipartelepeken és tárgyalni fogjuk azt a kérdést, hogy miképen kell a fürdőket a lehető legolcsóbban az egészségügyi követelményeknek megfelelően fölépiteni, berendezni és üzemben tartani.

II. A fürdő hatása az emberi testre.

Az orvosi tudomány ma már bebizonyitotta, hogy a tisztátlanul tartott test nemcsak szépséghiba. A szenny, amely a bőrre rakodik, a test *életműködését akadályozza* és bizonyos esetekben a *szervezetet* egyenesen *meg is támadja.*

Az emberi testet beboritó *bőrnek* háromszoros feladata van: 1. A testet megvédi a külső behatások ellen és a test hőmérsékét szabályozza, a test melegét visszatartván, a fölösleges erőveszteséget csökkenti. 2. A légzés egyrészét elvégzi, vagyis oxigént vesz föl és szénsavat bocsát ki, faggyut és oly nagy mennyiségü verejtéket választ ki, hogy az az ember, aki 24 óráig étlen-szomjan marad, ezen idő alatt egyedül ezen kiválasztások folytán testsulyának $^1/_{67}$ részét elveszti. 3. A bőr érzékszerv, amelynek utján a levegő hőmérsékéről, de általában a minket körülvevő világnak igen sok fizikai és kémiai behatásáról tudomást vehetünk.

Mindezeket a feladatokat a bőr természetesen csak akkor végezheti el, ha kellően gondozzuk. Az elhanyagolás a bőrműködésnek és ezzel a szervezetnek rovására megy. A bőrfelületen aránylag rövid idő alatt elég jelentékeny faggyuréteg képződik, amely nemcsak a reászálló port köti le, hanem a mikroorganizumok nagy tömegének valóságos tenyésztő helyévé válik. Mindenkit érdekelni fog, hogy a mikroszkopiumos vizsgálatok szerint a még gondosan tisztántartott ember mellén is minden egyes négyszögcentiméter területen legalább 18 fejlődőképes mikroorganizmus van és találtak olyan egyént is, akin ugyanott 9,843, a hátán pedig ugyancsak minden négyszögcentiméter területen 24,936 bakterium élősködött.[1]

Az emberi testet boritó bőr átlagosan másfél négyszögméter terjedelmü, ennélfogva az elhanyagolt ember bőrén millió és millió mikroorganizmus foglal helyet. Van abban vegyesen ártalmatlan is, kórokozó bakterium is bőven. Igaz ugyan, hogy az ép bőrön keresztül ezek a szervezetet megfertőzni nem tudják, ámde igen kevés olyan természetü munka van, amelynél a munkások aránylag gyakran apróbb és sulyosabb sérüléseket ne szenvednének. Az 1910. évben orvosi kezelés alatt állott a magyarországí munkásbiztositó pénztáraknál 69,563 sérült és 32,465 bőrbajos, tályogos és gennyes. De sokkal több ezeknél azoknak a száma, akik jelentéktelennek látszó sérüléseikkel orvoshoz nem is mentek, vagy pedig jelentéktelen sérüléseiken keresztül megfertőzve valamely fertőző bajban kezeltettek.

Mig egyfelöl százezreket költünk modern fertőtlenitő intézetekre, addig másfelöl az emberek legnagyobb része — nem levén abban a helyzetben, hogy megfürödhessék — folytonosan fenyegeti embertársait fertőző bajok terjesztésével.

Az összes társadalmí osztályok tagjai rendes napi foglalatosságuk és szórakozásuk közben a kórokozó mikroorganizmusokon kivűl számos más olyan anyaggal is érintkeznek, amelyek a szervezetet az *ép bőrőn keresztül is*

---

[1] *Gesundheits-Ingenieur* 35 Jahrg. 1912. Nr. 19. Über das Badebedürfniss und die gegenwärtigen Möglichkeiten es zu befriedigen. Von Professor Dr. W. P. *Dunbar*, Direktor des Staatlichen Hygienischen Instituts zu Hamburg.

megtámadják. Ilyen például a petroleum, a karbol, a naftalin stb. A petroleum-munkások kéménysepőrőrákja közismert. A karbolnak 3%-os oldata is veszedelmes lehet. A töményebb karbol természetesen még veszedelmesebb. A szénvegyületekből vagy ólomból, higanyból készülő festékek és egyéb anyagok mérgező hatását jól ismerjük. Az ily anyagokkal élethivatásuk folytán naponként érintkező munkások és az ilyen anyagokkal festett tárgyakat használók vagy játékokkal szórakozók sokszor életükkel fizetik meg kenyerüket vagy élvezetüket. Az a túlzott tisztaság, ami a jómóduak legkevésbé kifogásolható fényüzése, e munkásoknak, más egyéneknek és gyermekeknek tulajdonképen rendes életszükséglete. E szükséglet fedezéséről tehát gondoskodni kell.

Az emberi szervezet *a betolakodott ellenséges anyagoktól szabadulni* kiván. A bőr ezen irányban is igen fontos szerepet játszik, de csak akkor, ha kellően tisztán tartjuk. A rendes kéz- és arc-mosás nem elegendő még akkor sem, ha igen kevés méreganyag eltávolitásáról van szó. Azoknak — akik mérges anyagokkal dolgoznak, ilyeneket használnak, azok gőze és pora testükre rakódik, szájukon keresztül tüdejükbe és gyomrukba kerül — a rendszeres fürdés nélkülözhetetlen életszükséglet.

Általában

Egy nagyobb város szociálpolitikai kötelességeiről

A „Társadalmi Muzeum“ 1913. év tavaszán gyüjteményének kiállitása alkalmával nálunk, Kolozsvárott bemutatta muzeális tárgyainak azt a részét, mely a népegészségügyre vonatkozik.

Ennek a kiállitásnak nyoma és eredménye veszendőbe megy, ha az ott szerzett benyomásokat nem örökitjük meg azzal a gyakorlati céllal, hogy mily intézményeket kellene a szociális egészségügy érdekében olyan nagy városban, mint Kolozsvár meghonositani.

Ugy a kiállitás anyagának beható tanulmányozása, mint a kiállitással kapcsolatosan tartott előadások meggyőzhettek mindnyájunkat arról, hogy a szociális egészségügyet szolgáló hatósági berendezések és közintézmények pusztán anyagi szempontból tekintve is, igen hasznothajtó befektetések, amennyiben a rájuk forditott költségek a közegészségügyi viszonyok javulásában és a lakosság munkabirásának növelésében megtérülnek.

Hogy erőteljes nemzedék vegye át a jövendő Magyarország feladatait, elsősorban a *gyermekek* egészséges fejlődéséről kell gondoskodnunk. E célból legelső gondunk legyen a szegényebbsorsu *anyák kimélése* a terhességi idő alatt.

Figyelmeztetnünk kell a fiatal anyákat, hogy a jövő nemzedék egészsége, családjuk boldogsága ellen vétenek, ha azon időszak alatt fokozottan gondot nem forditanak az egészséges életmódra.

A nagyobb vállalatok vezetőinek, de minden munkaadónak, s családfőnek is lelkiismereti kötelessége hogy különösen a terhesség vége felé a legkiméletesebb munkát kivánja csak meg a nőtől.

A szegényebbsorsu szülőnők számára a városnak kell okvetlenül *gyermekágyas otthont* létesitenie, mely különösen hajadonokat és egyéb család nélkül álló nőket fogadna be.

A szegénysorsu szülőnők száma, akikre ez a hygienikus gondozás ráférne, tetemesen nagyobb annál, mint amennyi egy ily otthonba elférne, tehát más kisegitő intézményekről is kell gondoskodni.

„A Népegészségügyi kiállitás"-on láttunk egy albumot, mely az anyák védelmi és anyasági biztositási intézményeknek történeti fejlődését tüntette fel. Ez az album egy intézmény megvalósitásának gondolatát ébresztette fel bennem, mely az én régi munkámnak, a szövetkezeti eszmének volna

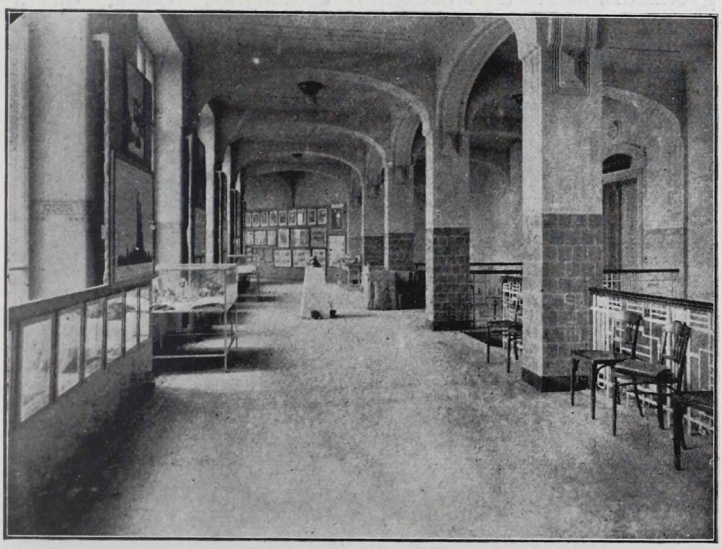

A Társadalmi Muzeum idöleges kiállitása. Kolozsvár 1913.

egy ujabb nemes hajtása, mondhatnám koronája. Ez az *anyasági biztositás szövetkezeti*[1] alapon.

Lényege a következő: a szegényebb és középsorsu nők szövetkeznek abból a célból, hogy heti vagy havi befizetéssel egy kis tőkét gyüjtsenek össze, melyből a lebetegedő anya a gyermekágyas időszakon át bizonyos összegü segitségben részesül.

[1] Nem akarunk a nemeslelkü és oly nagy eredményeket elért agitátor ideájához nyulni, de megjegyezzük, hogy a társadalmi biztositás politikája ma már csak a kötelező biztositástól vár komoly eredményeket. Igaz, hogy ennek is az érdekeltek szövetkezése volt a kiinduló pontja és ebből fejlődött a szociális biztositás mai állapota. *Szerk.*

A „családgondozás“ intézményének lényege abban áll, hogy ha és ameddig a családanya beteg, a család társadalmi állásának megfelelő nő bizonyos mérsékelt dijért a családhoz eljár minden reggel, a gyermekeket felöltözteti, rendbeszedi, a család rendes táplálásához szükséges ételeket megfőzi, a lakást tisztántartja. Egy ilyen családgondozó nő naponként több beteg házánál is végezheti az áldásos munkát.

A „*vándorkosár*“ intézménye sokkal egyszerübb. Egy ládában a szüléshez szükséges összes kellékeket és az első gyermekruhákat a lebetegedő asszonyhoz viszik, ott a

A Társadalmi Muzeum idöleges kiállitása. Kolozsvár 1913.

körülötte foglalkozó nőt azok használatára kioktatják, 4—6 hétig használja az illető anya, azután dezinficiálva más anyához viszik. Ebből a vándorkosárból csakis az elhasznált gyermekruhák, kötések maradnak ajándékul az uj anyánál.

A „*bölcsőde*“ felállitása nagyobb ipartelepeken feltétlenül szükséges. A munkába járó anyák csecsemőit állandóan felvigyázó veszi át, egyszerü kis ágyacskákba, kosárkákba helyezi őket, gondjukat viseli, az anya pedig három-négy óránként egy-egy negyedórára felkeresi, megszoptatja, akár

ha kell, tisztába teszi, gügyög vele és ujabb munkaerőt nyerve sokkal könnyebben végzi a gyári munkát is, mintha kora reggeltől késő estig gyermekétől távol, mindig az a gondolat riasztja, vajjon mi történik gyermekével.

Szükséges azonban a „bölcsőde" felállitása a nem állandó munkásnők és más szegényebb asszonyaink számára is, kik időszaki munkára távoznak: házépitésnél téglát, porondot, követ hordanak, napszámba járnak. Valamennyi bölcsődét *konsultáló* intézménnyel kell kiegészitenünk, ahol szakember megvizsgálná időközönként, lehetőleg minden héten egyszer

A Társadalmi Muzeum idöleges kiállitása. Kolozsvár 1913.

a csecsemőt és ha gyarapodását nem találja kielégitőnek, idejekorán tanácsot ad az anyának, hogy mitévő legyen. Láthatunk arra példát, hogy ilyen berendezéssel a külföldön néhány városban odajutottak, hogy a bölcsőde felügyelete alá helyezett csecsemők közül egyetlen egy csecsemő sem halt meg. Milyen nyereség volna ez az emberiségre, milyen nyereség volna ez hazánkra, nézve!

A bölcsődéből kinőtt gyermekek részére — akiknek szülei egész nap a házon kivül munkában vannak — *napközi*

otthont kell felállitani. Külföldön sok gyár követésre méltó példát mutat e téren. Nálunk egynéhány város és egyesület tart fenn ily napközi otthont.

A tanitóknak is van kötelességük a szociális tevékenység körül.

Neveljük tisztaságra a gyermekeket!

Iskolai ivókutak hygienikus, tehát olyan beállitása, hogy a gyermek ne kaphassa meg másnak a fertőző betegségét, nem boszorkányság

A vérszegény gyermekeket ne szoritsuk állandóan az

A Társadalmi Muzeum időleges kiállitása. Kolozsvár 1913.

iskola padjaira, hanem részükre *kerti* vagy *erdei iskolákat* létesitsünk. Láthatták a tanitók a szombathelyi példából, hogy a szabadban töltött három-négy havi iskolázás milyen sok sápadt gyereknek visszaszerezte az egészségét, erejét, üde arcszinét, s a tanulásuk is sikeresebb volt.

Viseljük gondját *serdülő* ifjainknak és leányainknak is. Az iskolát elhagyó gyermekeket és szülőket világositsuk fel a *pályaválasztás egészségi* követelményeiről. Az inasokat legalább is inaskodásuk első évében vizsgáltassuk meg két-

három havonként az orvossal, hogy neki való-e az a mesterség, amelyet választott. Miért engedjük, hogy egy-egy foglalkozás jó hirneve megromoljék azáltal, hogy egy-egy oda nem való, azt kibirni nem tudó fiatalember idő előtt elpusztuljon?

A családtól elszakitott inasgyerek nem mindig részesül a különösen serdülő korban fontos gondozásban. Ugy, hogy erre a célra *inas-otthonok* létesitése szükséges. De éppen, mert nincsenek célszerü intézményeink, nehezen fejlődik iparunk is.

A külföldön, különösen Angliában évenként hét heti *szabadságra* a tenger mellé vagy a hegyek közé viszik az inasokat a füstös városoktól jó távol, hol a sátorban való lakás, a szabad levegőn való mozgás, ének, birkózás, csolnakázás és más szabad mozgás ellentállóbbá teszi szervezetüket, ugy, hogy jobban kibirják az egész évi munkát.

Nagy jelentősége van *a népszállók* intézményeinek; férfiaknak és nőknek külön-külön kell ezeket létesiteni. Hétfőtől szombatig a városban dolgozó idegen munkások gyakran egész héten át a korcsma istállójában huzzák meg magukat, ami természetesen elgyötri a testüket, az üditő álom hiánya és a tisztátlan környezet nagy egészségügyi veszélyeket rejt magában. Igen sok derék embernek erkölcsi romlását okozza az, hogy munka után a pihenés helyett ilyen környezetben kell eltöltenie éjszakáját. A bün tanyái ezek és ezeket megszüntetni csakis a népszálló intézményének létesitése által lehet.

Olcsó és egészséges *munkáslakások* épitése a legfontosabb feladatok egyike. E nélkül nincs ipar, nincs kereskedelem és nincs egy járványmentes hónapja a városnak. Mert a munkás jövedelmével arányban nem álló magas házbér okozója a tulzsufolt, egészségtelen lakásoknak és a munkásháztartás egyéb egészségre káros nélkülözéseit vonja maga után. Ezekből a lakásokból indul ki a difteria, skarlat, tifusz, némely évben a kolera-bacillus hóditó, diadalmas körutjára.

Egy másik ilyen célszerü intézmény: *a lakásfelügyelő*. Erre különösen a nő alkalmas. A lakásfelügyelő-nő az épitkezéstől a lakás rendben tartásáig felülvizsgálja a lakást egészségügyi szempontból. Az épitkezés egészségügyi fogyatkozásainak gyors rendbehozását sürgeti, kioktatja a házi asszonyt a lakás rendbentartásának hygieniájára.

Hogy a *munkáskertek* intézménye mit ér, azt a maga pél-

dájából ismeri már Kolozsvárt egy pár száz ember, akik ilyeneket olcsó bérért megszereztek maguknak; de ezt az intézményt annyira kell fokozni, hogy mindenkinek, aki jelentkezik, 2—3 korona évi bérért egy-egy kertet lehessen juttatni.

Feltétlenül szükséges egy *népház* létesitése, hogy az oktatás és nemesebb szórakozások nyujtása által emelje az alsóbb néposztályok képességét és hogy a társadalom külömböző műveltségü elemeit közös munka és társas érintkezés utján egymáshoz közelebb hozza.

Egy ilyen városnak, amelynek határában annyi sós talaj van, mint Kolozsvár határában, a városhoz közel fekvő területen legfeljebb 4—5 kilóméternyi távolságra, ahol legsósabb a talaj és patakviz is van, kutat kell ásatnia, hogy az vizzel teljen meg és ha ma nem, hát holnap, ha az idén nem, hát 2—3 év alatt annyi sót fog az a viz feloldani, hogy lesz egy sóstavas fürdőnk, lesz egy szórakozó helyünk.

Ezek az én nem sok pénzt igénylő és apró gondolataim, melyeket nagy beruházás nélkül — mert mindig erre voltam figyelemmel — Kolozsvár városának társadalma könnyen megvalósithat.

Dr. Gidófalvy István.

Társadalmi állapotok

A tengerentúli kivándorlás Ausztria-Magyarországból 1876-tól 1912-ig

Az európai kikötőhivatalok adatai alapján az osztrák Statistische Monatsschrift egyik legutóbbi száma[1] részletes kimutatást közöl az osztrák-magyar tengertuli kivándorlásról, amint ez a legutóbbi 36 évben, illetőleg 1876-tól 1912-ig alakult. A kivándorlási országot föltüntető adatok csupán 1910-ig terjednek. Eddig az időpontig kivándorolt a monarchiából összesen 3.547,630 egyén és pedig a következő országokba:

Hova?	Kivándorlottak száma	Hova?	Kivándorlottak száma
Egyesült Államok	2.953,587	Kanada	157,969
Argentinia	358,507	Brazilia	60,360
Délamerika	6,544	Afrika	1,771
Ausztrália	4,097	Ázsia	149
Ismeretlen helyre	686		

Ausztriából nagyobb számban vándoroltak ki, mint Magyarországból, és pedig: kivándorolt Ausztriából 1876-tól 1910-ig 1.845,382 egyén, mig Magyarországból ugyanazon idő alatt 1.702,248 egyén vándorolt ki. Az egyes tengertúli államok között a következőképen oszlottak meg a két ország kivándoroltjai:

	Magyarorsz.-ból vándorolt ki egyén	Ausztriából vándorolt ki egyén		Magyarorsz.-ból vándorolt ki egyén	Ausztriából vándorolt ki egyén
Egyes. Államokba	1.422,205	1.531,382	Afrikába	586	1,185
Kanadába	6,056	151,913	Ausztráliába... ...	178	3,919
Argentiniába	264,460	94,047	Ázsiába	4	105
Braziliába	8,500	55,860	Ismeretlen helyre	—	686
Délamerikába	259	6,285			

Az első pillanatra feltünik, hogy ez az összeállitás nem nyujtja a kivándorlás teljes képét. Igy Kanadába harminchat év alatt bizonyára többen vándoroltak ki Magyarországból, mint amennyien itt felvannak tüntetve. Ezt a föltevést támogatják az 1911. és 1912. kivándorlási adatok is. Ugyanis a kikötő hatóságok által összeállitott adatok szerint kivándoroltak:

	1911-ben	1912-ben
Magyarországból	87,756	140,559
Ausztriából...	91,865	128,849
Összesen	179,622	269,405

[1] Statistische Monatsschrift. Herausgegeben von der K. k. statistischen Zentralkommission. 1913. február– március.

Ez a szám — jegyzi meg a Statistische Monatsschrift, — a tényleges kivándoroltaknak mintegy 80 százalékát teszi csak ki. Igy bizonyára a mult század utolsó negyedében és e század első évtizedében is nagyobb volt a kivándorlás, mint amennyit a fenti adatok föltüntetnek. Azonban ennek dacára is nagy értékkel birnak ránk, mert legalább megközelitőleg helyes képet adnak a kivándorlásról.

Az egyes évek kivándorlási adatait a következő táblázat mutatja:

Év	Az osztrák- és magyar kivándoroltak száma									
	Egyesült Államok	Kanada	Argentinia	Brazilia	Dél-amerika	Afrika	Ausztrália	Ázsia	Ismeretlen	Összesen
1876	6,173	6	4	1,433	4	5	—	1	183	7,809
1877	4,717	—	—	1.506	142	—	—	—	—	6,365
1878	4,605	—	—	66	34	112	—	—	—	4,817
1879	7,387	—	8	—	—	—	—	—	—	7,395
1880	19,302	—	400	—	171	—	—	—	—	19,873
1881	21,462	—	2,615	—	182	—	—	—	—	24,259
1882	17,071	—	—	—	—	—	—	—	—	17,071
1883	18,460	31	—	325	19	—	16	—	—	18,851
1884	20,115	57	—	333	1,032	3	19	—	—	21,558
1885	17,523	17	4,243	291	238	5	8	—	—	22,325
1886	19,330	61	73	273	50	3	12	1	—	19,803
1887	24,830	33	1,273	144	62	2	14	—	—	26,358
1888	27,751	78	1,377	1,705	57	11	10	10	—	30,969
1889	23,399	246	5,424	395	95	54	17	5	—	29,635
1890	32,848	261	1,801	2,889	62	197	11	—	—	38,069
1891	41,643	2,490	1,315	2,856	68	1	94	3	—	48.470
1892	46,203	824	707	1,754	732	2	51	—	—	50,273
1893	44,115	967	1,056	1,975	663	6	52	5	—	4[illegible],839
1894	16,252	397	512	1,380	239	27	16	—	—	18,805
1895	33,661	39	948	11,459	148	—	89	—	—	46,344
1896	32,697	1,124	1,368	11,549	424	36	457	—	—	47,655
1897	18,047	4,220	1,478	2,097	508	48	324	—	—	26,722
1898	27,653	4,126	441	855	119	18	729	3	—	33,945
1899	47,277	5,708	583	1,942	23	31	30	4	—	55,598
1900	53,930	5,122	1,734	1,361	108	12	338	—	—	62,605
1901	59,581	2,561	2,312	445	60	72	41	11	—	65,083
1902	80,908	10,629	1,763	262	66	18	51	—	—	93,687
1903	85,572	15,035	1,113	320	14	71	6	—	503	102,634
1904	60,893	12,644	4,622	265	110	7	464	7	—	79,017
1905	98,670	11,489	12,772	293	157	68	285	22	—	123,756
1906	110,500	9,924	15,013	297	154	87	330	10	—	136,414
1907	139,756	23,494	13,601	408	103	42	241	8	—	177,653
1908	42,943	7,704	3,423	3,919	85	62	178	9	—	58,323
1909	112,791	11,801	5,835	2,020	41	34	13	2	—	132,537
1910	113,218	20,839	6,273	1,042	315	151	23	4	—	141,865
Összesen	2.953,587	157,969	358,507	64,360	6,544	1,771	4,097	109	686	3.547,630

Mint a fenti adatokból kitünik, a kivándorlás a kilencvenes évekig minimális volt, 1903-ban azonban már meghaladja a százezret, mig aztán 1905-ben, 1906-ban és 1907-ben rekordszámok következnek. Az 1907-es amerikai válság kissé megakasztja a kivándorlást, de csakhamar megindul a régi folyamat és 1910-ben már közel jár az évi kivándorlók száma a 150,000-hez. A legutóbbi évek rossz gazdasági konjunkturáinak következtében azzal kell számolnunk, hogy a kivándorlás a közel jövőben nem apadni, hanem még fokozódni fog.

Bányamunkások háztartási számlái. Németország

Szemlénk egyik tavalyi számában[1] közöltük azokat az adatokat, melyeket a német kereskedelmi alkalmazottak szövetsége tagjai kereseti és megélhetési viszonyairól közzétett. Most egy saarbrückeni bányaigazgató sokkal részletesebb adatokkal lép a nyilvánosság elé, melyek mély bepillantást engednek a bányászok életviszonyaiba.[2] Ugyanis a saarbrückeni bányaigazgatóság, 1910-ben fölvételeket készittetett a bányászok háztartásáról. A munkások háztartási könyveket kaptak. Ama 106 bányászcsalád közül, mely 1910 végéig vezette a háztartási könyveket, 92 család „normális család" volt, 9 családnak voltak kosztosai, 5-nek rendkivüli kiadásai voltak. A normális családok háztartási könyvei 599 személyt öleltek fel. Az ezekre vonatkozó adatok a következők:

			%
Egy-egy család átl. évi jövedelme volt ...	2462	márka	100
Ezt a következőképen érték el:			
A férfi keresete volt	1593	»	64.7
» mellékereset volt	31	»	1.3
A feleség keresete »	5	»	0·2
A gyermek » »	260	»	10·6
Albérletből kapott a család	37	»	1·5
Takarékból felvett	26	»	1·0
Egyéb kész bevétel	139	»	5·7
Egyéb természetbeni bevétel	371	»	15·0
Az átlagos évi kiadás volt	2477	»	100·0

[1] Lásd. Társadalmi Muzeum Szemléje 1913. 1. szám.

[2] Wirtschaftsrechnungen Saarbrückner Bergleute von dr. Ernst Habig, Königl. Bergwerksdirektor. Berlin 1913 Ernst & Sohn.

Ezt a következőkre adták ki:

Élelmi és élvezeti cikkek	1169	«	47·2
Ruházkodás, mosás, tisztitás	298	»	12·0
Lakás, háztartás	122	»	4·9
Adósságtörlesztés	175	»	7·1
Fütés világitás	61	»	2·5
Testápolás	25	»	1·0
Oktatás, tanszerek	14	»	0·6
Villanyos, közlekedés	14	»	0·6
Szellemi és társas szükségletek	23	»	0·9
Állami, községi, egyházi adó	69	»	2.8
Takaritási személyzetre	1	»	0.0
Biztositásra	117	»	5·9
Pénzajándék	5	»	0·2
Ipari kiadások	261	»	10·6
Egyéb célok	50	»	2·0
Megtakaritás	43	»	1·7

Minden egyes család átlagos vagyona 6421 márkát tett ki. Ez az összeg a következőképen oszlott meg:

A kész tőke volt	134	márka
Háztelek	5252	»
Egyéb földbirtok	839	»
Hasznothajtó háziállat	196	»
Átlagos vagyon a tartozások levonása után	4780	»

A bevételek, kiadások és a vagyon fokozatossága

a) a család fenntartó kora szerint

Kor	Átlagos bevétel	A férti fő keresete	Az adósság összege	Az átlagos tiszta vagyon
25—30	1622 márka	1503 márka	945 márka	745 márka
31—35	2138 »	1641 »	2203 »	3858 »
36—40	2193 »	1643 »	2037 »	5193 »
41—45	3059 »	1552 »	917 »	6018 »
46—51	3060 »	1519 »	1174 »	7342 »

b) a családtagok száma szerint

A család áll tagból	Átlagos bevétel	Átlagos kiadás	Átlagos tiszta vagyon
2	2667 márka	2512 márka	7947 márka
3	1683 »	1712 »	2128 »
4	2097 »	2062 »	5860 »
5	2064 »	2038 »	3911 »
6	2568 »	2564 »	6083 »
7	2604 »	2622 »	4068 »
8	2740 »	2804 »	5261 »
9	2183 »	2415 »	1604 »
10	3284 »	3290 »	4328 »
11	3192 »	3253 »	10845 »
12	2982 »	2958 »	5188 »
14	3726 »	3738 »	2645 «

Jellemző, hogy a legnagyobb vagyonnal nem a legkevesebb tagból álló családok rendelkeznek, hanem azok, akiknek 4 gyermekük van. Nyilván a gyermekek keresete is hozzá járul a vagyon gyarapitásához.

A munka- és bérviszonyok a könyvnyomdászatban. Németország.

A német nyomdászipar az első iparágak közé tartozott, ahol a tarifaszerződés gyökeret vert. Az éveken át fönnálló tarifaközösség egy külön tarifahivatal fölállitását tette szükségessé, mely nem elégszik meg azzal, hogy a vitás ügyekben eljárjon, hanem érdekes fölvételeket is készit, melyek a tarifák hatását tüntetik fel a bér- és munkaviszonyokra. A legujabb ily fölvétel az 1912. évi viszonyokról nyujt érdekes képet. A statisztika 2008 helységre terjed ki. Ezekben 7439 nyomdaüzem és 70199 nyomdai alkalmazott van. Tarifális heti bérek mellett a segédek 98½ százaléka dolgozik; akkordban dolgozik a kéziszedők 8·7 százaléka. Gépszedő volt összesen 5469, ezeknek 44·4 százaléka hetibért kapott. Nagyon tanulságosak a szedőgépekről szóló adatok: 1900-ban mindössze 389 szedőgép volt üzemben, 1912-ben már 4194. A gépszedők száma 12 év alatt 441 százalékkal, a szedőgépek száma 978·1 százalékkal emelkedett, azaz nagyobb mértékben, mint az alkalmazottak száma. Ennek következtében nagy munkanélküliség állott be.

Ami a munkaidőt illeti, ugy a munkások 87·9 százaléka a tarifális vagy annál alacsonyabb munkaidő mellett dolgozik, mig a dolgozók 12·1 százalékának nagyobb a munkaideje, mint amennyit a tarifa előir. A béreket illetőleg az adatok viszonylagos rosszabbodást tüntetnek fel. Igy 1894-ben csupán a segédek 22·1 százaléka dolgozott minimumért, 1912-ben 39·4 százaléka. A hivatal ezt a jelenséget azzal magyarázza, hogy időközben emelkedett a minimum, ugy hogy ma nagyon sok munkás, aki minimumért dolgozik, többet keres, mint sok munkás, aki azelőtt a minimumnál több bért kapott.

Hogy a munkanélküliek száma tulságosan el ne szaporodjék, a nyomdászok tarifája skálát állit fel a tanoncok alkalmazására vonatkozólag. A fölvétel megállapitja, hogy ezeket a rendelkezéseket több mint 1000 cég szegte meg, úgy hogy a német nyomdásziparban jelenleg 1100-al több a tanonc, mint amennyit a tarifa megenged.

A német nyomdászok a legjobban szervezett munkások közé tartoznak. Ha ennek dacára is béreik viszonylagos

rosszabbodást tüntetnek fel, ha képtelenek arra, hogy a tarifa határozmányainak teljes mértékben érvényt szerezzenek, ugy ez arra vezethető vissza, hogy a technika fejlődésében a nyomdai munkásságnak nagy konkurrense támadt, amely sok munkást tesz feleslegessé. A német nyomdai vállalkozók a technika vivmányait kihasználják: sok munkás lesz munkanélkülivé, aminek az a következménye, hogy a dolgozók is oly bérekért és oly munkaidő mellett kénytelenek dolgozni, amely sorsuk javulását nem biztositja.

A bér- és munkaviszonyok a német papiriparban.

A német gyárimunkások szövetsége 1912 tavaszán statisztikai fölvételeket rendezett a papiriparban divó bér- és munkaviszonyokról, melynek eredményeit röviddel ezelőtt tették közzé.[1] Ezek az adatok különösen azért is érdekesek, mert egy nagyobb munkásréteg kereseti viszonyait, melyek ma már alacsonyságuknál fogva a ritkaságok közé tartoznak, tüntetik fel, de meg azért is érdekesek, mert némi világosságot vetnek az ezen iparágban divó „prémium“ rendszerre.

Ebben az iparágban 1911-ben 1241 üzem 90,135 munkást foglalkoztatott. A szervezet által eszközölt statisztikai fölvétel 232 üzemről nyujt felvilágositást, mely üzemek 42,013 munkást foglalkoztatnak. A szervezet tehát a nagyobb üzemeket öleli fel. A 42,013 alkalmazott között mindössze 11,722 szervezett munkás volt, vagyis az alkalmazottak 28·3 százaléka. A szervezettek száma a német viszonyokhoz képest nagyon alacsony.

A statisztika a napi- és akkord-béreket órabérre számitja át. Az átlagos órabér a szakmában 29·3 pfennigre rugott. A bérek egyébként nagyon ingadoznak. Vannak 38, sőt 47 pfenniges órabérek is, viszont vannak üzemek, ahol csak 15—16 pfenniges órabéreket fizetnek, igy a táblapapirgyárakban.

Az üzemekben a munkaidő 10 és 12 óra között mozog. A heti munkabér tehát 1·80, 2·16, 3·—, 3·50 márka között váltakozik. E bérek azonban némi emelkedést mutatnak a

[1] Lohn- u. Arbeitsverhältnisse in der Papierindustrie. Fabrikarbeiterverband, Hannover 1913.

tulórázás következtében. Minden egyes munkásra, akit a statisztika felölel, átlag 4·4 órai tulórázás jutott hetenkint.

A béreket az ugynevezett prémium rendszer egésziti ki. Ugyanis csaknem minden gyár prémiumot fizet munkásainak a földolgozott mennyiség után. A prémium nem minden egyes munkás munkateljesitménye után jár ki, hanem együtt dolgozó csoportok szerint. Továbbá nem hetenkint, hanem háromhavonkint. Az a munkás, aki időközben lép ki a gyárból, nem kap prémiumot. Igy tehát e rendszer sok előnnyel jár a vállalkozóra. A munkások állandóbbak, nem változtatják gyakran munkahelyüket, a munkában ellenőrzik, sürgetik egymást, mert ha egyik kisebb mennyiséget szolgáltat be, abból mindegyiknek kára van. E rendszernek azonban egyebek közt az a hátránya, hogy a nagy sietség következtében egyre jobban emelkedik a *balesetek* száma. Igy 1886-ban 1000 papirgyári munkásra esett 26·3 baleset, 1900-ban 38·7 baleset és 1911-ben 52·0 baleset. A prémium egyébként minden egyes munkás bérét évi 51 márkával egészitette ki.

A vasárnapi munkaszünet még nincs teljes mértékben meghonositva a papirgyárakban. A fölmondási idő 14 nap. Nyári szabadságot 232 üzem közül csupán 12 üzem engedélyez. A szabadság hosszabb alkalmaztatási időhöz van kötve és 2—12 nap között váltakozik.

A törvényesen megengedett maximális munkaidő tullépése Ausztriában.

Az osztrák kereskedelmi miniszterium évenkint jelentést tartozik tenni a parlamentnek a törvényesen megengedett maximális munkaidő tullépéséről.[1] A törvény ugyanis a gyári üzemek részére a 11 órás napi maximális munkaidőt irja elő. Ezt azonban kivételes esetekben meg lehet hosszabbitani. Igy az elsőfoku iparhatóságnál történő puszta bejelentésre minden hónapban három napon át lehet meghosszabbitani a munkaidőt, ha ez a meghosszabbitás nem elég, ugy kérvényezni kell a további meghosszabbitást ugyanennél a hatóságnál, mely ezt 3 hétig terjedő időre engedélyezheti. További engedélyezésért a kerületi hatóságokhoz kell fordulni. Az 1912-ben történt munkaidő meghosszabbitásról az osztrák munkásstatisztikai hivatal most tette közzé jelentését.[2]

[1] Az előző évekről szóló jelentést lásd: Társadalmi Muzeum Szemléje 1912. 1—2. szám.

[2] Arbeitszeitverlängerungen im Jahre 1912 in den Fabriksmässigen Betriebe Österreichs. Herausgegeben vom K. u. k. statistischem Amte in Wien. 1913.

Főbb adatai a következők: Gyári üzem összesen 16,181 volt. Ezek közül 668 lépte át a maximálisan megengedett munkaidőt, vagyis az összes tekintbe jövő üzemek 42 százaléka. A 668 üzem 1,276 esetben lépte tul a törvényesen megengedett maximális munkaidőt, még pedig

247 esetben puszta bejelentés alapján
1029 » hatósági engedélyezés alapján

A meghosszabbitást 1,250 esetben teljesen, 26 esetben részben használták ki.

A meghosszabbitott munkaidő kitett naponkint:

A munkaidő napi meghosszabbitása	A meghosszabbitott munkaidő tartama					Összesen
	1—3 napig	3 hétig	3—6 hétig	6—9 hétig	9—12 hétig	
	puszta bejelentés alapján	hatósági engedélyezés alapján				
1 óráig	107	288	78	26	16	515
1—2 »	119	411	106	38	58	732
2—3 »	21	7	1	—	—	29
Összesen	247	706	185	64	74	1276

A munkaidőt összesen 40,082 órával hosszabbitották meg és pedig 1,067 órával puszta bejelentés és 39,015 órával hatósági engedély alapján.

Azok az üzemek, melyekben a törvényes munkaidőt meghosszabbitották 139,676 munkást foglalkoztattak, akik közül a meghosszabbitott munkaidő alattt 47,611 dolgozott. Egy-egy munkásra átlag 58 tulóra esett. Az egyes szakmák közt a tulórák a következőpen oszlottak meg a munkások között: Egy-egy munkás tulórázott az elektromos gyárakban 118 órát, a kőiparban 98 órát, az élelmiszer iparban 83 órát, a faiparban 69 órát, az épitőiparban 69 órát, a vegyészeti iparban 67 órát. A többi iparágakban a tulórázás az átlag alatt maradt.

A mezőgazdasági munkabérek Angliában.

Az angol Central Land Association statisztikai felvételeket készitetett az 1912/13 ban divó angliai és walesi mezőgazdasági munkabérekről. Az angol kereskedelmi hivatal 1907-ben hasonló felvételeket készittetett, úgy hogy a két statisztika összehasonlitásából az angol mezőgazdasági bérek fejlődésére is következtethetünk. A statisztikai fölvétel főbb eredményei következők: [1]

[1] The Earnings of Agricultural Labourers in each County of England and Wales. London 1913.

		Átlagos heti kereset 1907-ben			1912/13-ben		
Mezőgazdasági munkások általában	Angliában	17 shilling	6 penny		19 shilling	10 penny	
	Walesben	—	—		19 »	9 »	
Lovászok	Angliában	18 »	1 »		21 »	7 »	
	Walesben	—	—		20 »	7 »	
Tehenészek és fejők	Angliában	19 »	1 »		21 »	10 »	
	Walesben	—	— »		20 »	11 »	
Csordások	Angliában	19 »	7 »		22 »	2 »	
	Walesben	— »	— »		21 »	2 »	
Együtt átlag	Angliában	18 »	4 »		21 »	5 »	
	Walesben	18 »	0 »		20 »	7 »	

Az 1912/13-ban eszközölt statisztikai fölvétel külön is föltünteti a bérnek készpénzben és természetbeni járandóságokból álló részét. E két rész a következőképen oszlik meg:

		Átlagos heti kereset Készpénz			Természetbeni járandóság		
Mezőgazdasági munkások általában	Angliában	16 shilling	9 penny		3 shilling	1 penny	
	Walesben	15 »	5 »		4 »	4 »	
Lovászok	Angliában	17 »	2 »		4 »	5 »	
	Walesben	16 »	3 »		4 »	4 »	
Tehenészek és fejők	Angliában	17 »	7 »		4 »	3 »	
	Walesben	16 »	4 »		4 »	7 »	
Csordások	Angliában	18 »	1 »		4 »	1 »	
	Walesben	16 »	6 »		4 »	8 »	
Együtt átlag	Angliában	17 »	6 »		3 »	11 »	
	Walesben	16 »	2 »		4 »	5 »	

Az ujabb fölvételek által nyert bérek emelkedést mutatnak a kereskedelmi hivatalnak 1907-ben eszközölt bérkimutatásaival szemben. Ennél az összehasonlitásnál azonban azt is tekintetbe kell venni, hogy az élelmiszerek időközben legalább 10 százalékkal drágábbak lettek.

A gyermekmunka és a fiatalkoruak alkalmazása a német gyáriparban.

Az ifjumunkásvédelem további kiépitése ellen rendesen azzal szoktak érvelni, hogy ez a gyáripart arra kényszeritené, hogy egyáltalán mondjon le az ifjumunkások alkalmaztatásáról, ami a munkásosztályra rendkivül káros következményekkel járna, hisz ez esetben a munkásoknak le kellene mondani gyermekeik keresetéről, de ami még nagyobb baj lenne: a munkás nem gondoskodhatnék kellőkép gyermekeinek jövő-

jéről. Az utóbbi években számos gyermek- és ifjumunkásvédelmi intézkedés történt Németországban. Ha megokolt lenne a fönt hangoztatott aggodalom, ugy az ifju- és gyermekmunkások száma az utóbbi években nem szaporodhatott volna. Mégis azt látjuk, hogy épp ellenkezőleg történik: a fokozódó gyermek- és ifjumunkásvédelem mellett a munkások száma egyre fokozódik, mint azt a német birodalmi statisztikai hivatal egyik legujabb kiadványából is kitünik.[1] E szerint a gyári üzemekben alkalmazott ifjumunkások száma volt:

Év	14 éven aluli gyermekek		14—16 éves ifjumunkások	
	fiuk	leányok	fiuk	leányok
1908	6,677	5,388	289,597	150,658
1911	7,734	5,970	332,882	172,535
1912	7,780	6,133	358,327	179,964
1912-ben több mint 1908-ban	1,103	748	68,730	29,306

Az alkalmazott gyermekek és ifjumunkások száma 1908-tól 1912-ig 452,317-ről 552,204-re, vagyis 99,887-el = 22·8 százalékkal emelkedett. A gyermekmunkások száma 15 százalékkal emelkedett.

Az ifju munkaerők szaporodása valamennyi iparágra kiterjed, mint az a következő, a gyermek- és ifjumunkásokat egyben feltüntető kimutatásból kitünik:

Iparágak	1909	1912
Bányászat, kohászat, sóbányák	40,916	44,200
Föld- és agyagipar	35,311	38,637
Fémfeldolgozás	57,495	73,788
Gépgyártás	61,431	82,863
Vegyészeti ipar	6,506	7,585
Erdei melléktermékek, világitási anyagok ...	2,492	2,993
Textilipar	84,406	93,411
Papiripar	16,068	19,397
Bőripar	5,944	7,601
Fa- és faragványipar	25,641	33,643
Élelmiszer és élvezeti czikkek	46,065	51,909
Ruházkodási és tisztitási ipar	49,685	61,461
Épitőipar	6,580	13,637
Sokszorositó ipar	18,737	20,164
Egyéb iparágak	808	885
Összesen	458,085	552,204

A legerősebb a szaporulat a fémfeldolgozásban és a gépiparban. Utánuk következik a textilipar. E három iparágban csaknem egy negyedmillió ifju- és gyermekmunkás van alkalmazva.

[1] Lásd: Vierteljahrshefte zur Statistik des deutschen Reichs. 4. füzet.

Munkásvédelem

Az osztrák bányászatban 1911-ben előfordult balesetek.

Az osztrák közmunka miniszterium kiadásában most megjelent bányászstatisztika [1] beszámol az osztrák bányákban és naphta üzemekben 1911-ben előforduló balesetekről. E szerint Ausztriában a jelentés évében 443 bányaüzem volt. Ezek összesen 154,410 munkást alkalmaztak. A munkások a következőképen oszlottak meg:

Felnőtt munkás volt	143,052
Felnőtt munkásnő volt	5,739
Ifjumunkás volt	5,619

Sulyos baleset összesen 2,131 fordult elő, ezek között 178 halálos kimenetelü volt.

A sebesültek és elhaltak a következő munkáskategóriához tartoztak:

Bányamunkás (ifjumunkásokat is beleértve)...	2,083
Munkásnő...	38
Hivatalnok és felügyelő	2
Idegen személy	8

A bányászatban foglalkoztatott minden 1,000 munkásra esik baleset:

	Halálos	Egyéb
Kőszénbányászatban	1·20	11·50
Barnaszénbányászatban	1·43	17·87
Ércbányászatban...	0·48	6·45
Sóbányászatban	0·28	5·06
Egyéb ásvány bányászatában	0·62	6·36
Valamennyi bányaterméknél	1·22	13·42

A balesetek különböző okokból eredtek. Ezekre vonatkozólag a következő összeállitás nyujt fölvilágositást:

A balesetet okozták	A balesetek %-a
Szerszámok és készülékek...	31·35
Lehulló kövek és tárgyak...	17·81
Bányaomlás	15·51
Egyéb okok	35·35

[1] Statistik des Bergbaues in Österreich für des Jahr 1911, II. Lieferung, Herausgegeben vom K. k. Ministerium für öffentliche Arbeiten.

A hutákban összesen 59 baleset fordult elő, köztük 1 halálos kimenetelü volt. Azonkivül a brikettgyártásnál 46 baleset fordult elő, ezek közül 3 halállal végződött.

A naphtaüzemek száma a jelentés évében 434-re rugott. Ezek 7,492 egyént foglalkoztattak. Ezekben az üzemekben 86 sulyos baleset fordult elő, köztük 4 halálos kimenetelü volt.

Műszaki balesetvédelem.

Az öntőműhelyek és az ahhoz tartozó műhelyek füstelenitése és pormentesitése.[1]

Fémöntők.

A vasöntők füstmentesitésénél sokkal nehezebb a fémöntőműhelyek füstmentesitése. A fémek megömlesztésénél, valamint a fémek öntésénél igen kellemetlen köd fejlődik és különösen kellemetlen jelenség a cinkoxidnak pehelyszerü keletkezése. Amely öntőműhelyben cinkötvözetet ömlesztenek és öntenek, a munkásokat különös betegség fogja el, az ugynevezett öntőláz, amely a cink hatására vezethető vissza. Az öntőláz tünetei bágyadtság és levertség, a torokban érzett karcolás, köhögés és köhögési inger, édes, vagy fémes szájiz, izomfájdalom, étvágytalanság és hányási inger, az arcszin fakul és fehér lesz, az ember feje megfájdul, hányási inger fogja az illetőt elő, a melle szorul, a hideg leli és a szive erősen dobog. A hideglelést rendesen nagy forróság követi, amely erős izzadással végződik. A láz rendesen nem magas és csak néhány óra hosszat tart. Rendesen már másnap megszünik minden erre vonatkozó panasz. Sok munkás annyira megszokja az öntőgőzöket, hogy később meg se kapja már az öntőlázt, amely másokat pedig minden egyes öntésnél elfog.

Az általános jellegü szellőzőberendezések itt csak kiegészitésül használhatók, hogy előnyösebbé tegyék a műhelyt egészségügyi szempontból, mert ha akár a falon, akár a tetőn

[1] Gerold Oszkár mérnök tanulmánya alapján. (Rauch und Staub 1912. 33. old.)

levő nyiláson át szellőzünk — történjék ez a szellőzés ventilátorok segitségével vagy természetes uton, mielőtt a képződő köd a szellőző nyilását elérné, utjában a munkások légzőszervei mellett vonul el. Ehhez még egy más kellemetlen körülmény is járul, amely a szellőzést megneheziti.

A forró köd hirtelen a magasba száll, de gyakran még mielőtt a ventilátort elérné, lehül ugy, hogy a levegőnél jóval nehezebb lesz és ahelyett, hogy a ventilátor elszivná, ismét a földre ereszkedik, ahol egy meglehetős magas réteg alakjá-

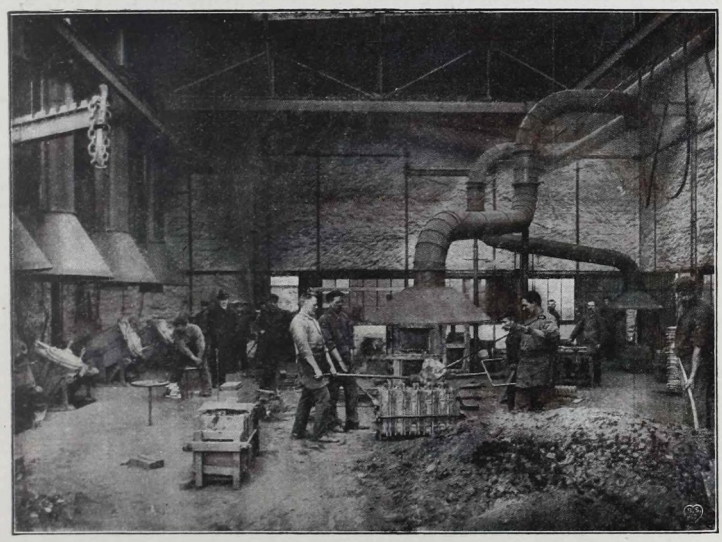

4. ábra. — Fémöntő füstfelszivó berendezéssel.

ban megállapodik. Ilyenkor a ventiláció hatástalan és addig kell várni, mig a köd, illetve a cinkoxidpelyhek teljesen le nem ülepedtek a földre.

Hogy ezekben a munkatermekben a levegő egészségügyi tekintetben megfelelő legyen, a képződő gőzt rögtön a keletkezése helyéről kell elszivni ugy, hogy ennek megfelelően az ömlesztő kemencékhez és azokra a helyekre, ahol a fémeket öntik, külön elszivókészülékek alkalmazandók.

A célnak megfelelően vagy álló, vagy eltolható, vagy elforgatható füstfogó tölcsért vagy más néven süveget használ-

hatunk. Ilyen elszivásra például a Lanz (Manheim) cégnek Danneberg & Quandt cégtől berendezett fémöntő-műhelyét mutatjuk be (4. ábra). A képen baloldalt látható kemencéktől a fémgőzt rögzitett szivótölcséreken át szivjuk el. Jóval nehezebb a szivótölcsérnek elhelyezése az öntés helyén, mert nem önthetünk mindig egy s ugyanazon helyen. Ezért az emlitett fémöntőműhelyben elforgatható szivótölcséreket is szereltek, amelyek a forgódarukhoz hasonlóan mozognak és körülbelül 8 méter átmérőjü területen lengenek, illetve egy 8 méter átmérőjü körönből szivják el a keletkező fémoxidot. A forgó, illetve lengő szivótölcsérek olcsók és be is váltak.

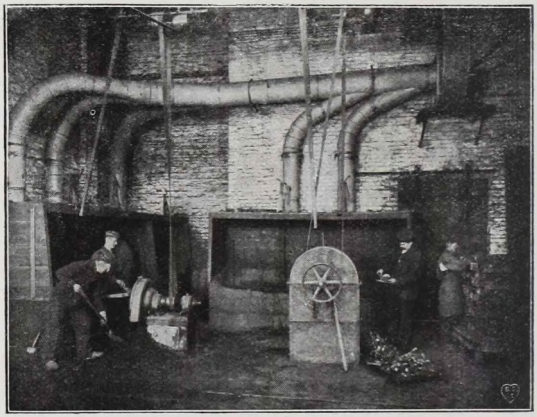

5. ábra. — Porelszivóval berendezett mintakiverő hely.

A futódaruhoz hasonlóan egyenes irányban előre-hátra, jobbra-balra eltolható füstszivó tölcséreket is használnak, amelyek meglehetős hosszu (körülbelül 10—15 m.) állithatók be az öntőformák fölé.

Az öntőműhely portalanitása.

A vas- és fémöntők általában a legerősebb porfejlesztők közé tartoznak. Az általában elterjedt homok mintázásánál a nedves homokot a lukacsosság elérésére kőszénporral, a finomabb öntéseknél pedig faszénporral vagy grafittal keverik. A kész homokmintát azután beporozzák faszénporral a tömeg-

mintát pedig bekenik agyagból és faszénporból készült péppel vagy bekormozzák.

Igy ezeknél a munkálatoknál, valamint magánál az öntésnél és az öntőhelyek felásásánál meg a mintaszekrények kiverésekor a finom kőszénpor az egész műhelyben eloszlik és a száradó mintákból kipárolgó vizgőz a port állandóan lebegő helyzetben tartja. Az agyagból mintázáskor kevesebb a porból származó veszedelem, de a lótrágya, tehénszőr és a szecska, amivel az agyagot keverik, valamint a szalma, amivel a magot becsavarják, már száradáskor is, de különösen öntéskor undorító büzt fejleszt. Az előbb emlitett kőszénpor igen gyakran előfordul és ha nem is ártalmas volta miatt, hanem gyakorisága miatt emlitendő az első helyen. Egy egész csomó orvos ugy nyilatkozott, hogy a szénpor belélegzése a tüdősorvadást

6. ábra. — Öntvénytisztitó asztal.

meggátolja, amely nézetet a minden kétséget kizárólag sok szénport belélegző kohómunkások légzőszervei megbetegedéséről szóló statisztika támogat. Az öntőműhelyekben a munkások igen sokat szenvednek mindenféle portól, de különösen a mintaszekrények kiverésekor keletkező portól. A száló por ellen már rendesen a műhelynek magasra építésével védekeznek, amellyek megfelelő légfütés alkalmazása esetén elegendő levegősek. Kellemetlenebb a mintaszekrények kiverésekor keletkezett por, különösen a rendesen kicsire épült fémöntőkben, főleg ha tömegcikkeket öntenek.

Ha a mintákat nem csak egy bizonyos helyen verik ki, akkor teljesen lehetetlen egy gazdaságos porelszivóberendezés alkalmazása. Az 5. ábrán egy oly berendezést láthatunk, ahol a mintákat egy szivószájzóvá kiképzett deszkaládába verik ki.

A deszkaláda tetejéből indulnak ki a szivócsövek, amelyek a főcsővezetékbe torkolnak. A főcsővezeték az exhaustorral van összekötve, amely a keletkező port azonnal elszivja.

A magok előállítására használt különböző olajkeverékek, száradásukkor, de különösen az öntéskor kellemetlen füstöt fejlesztenek. Egyes kis magoknál ez nem nagyon kellemetlen. Nagyobb tömegü magoknál gondoskodnunk kell a füst gyors

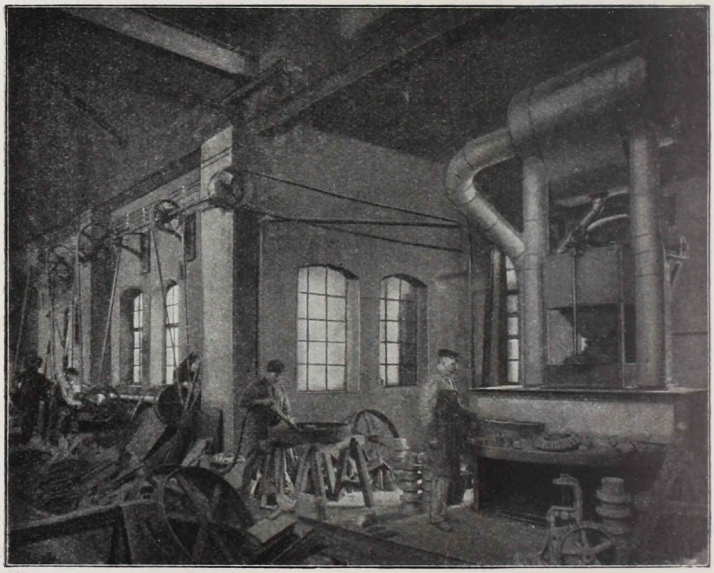

7. ábra. — Tisztitóműhely.

elvezetéséről. Sok esetben enyhithető ez a kellemetlen körülmény az öntőmintából kijövő gázok meggyujtásával. A bálnaolajat és halolajat, amellyel kitünő és olcsó, jól kötött magot készithetni, már sok esetben ki kellett küszöbölni a magkészitőműhelyből, mert az öntők annyira félnek a szagától, hogy a munkát elhebehurgyázzák és a szükséges müveletek elvégzése előtt távoznak el a mintáktól.

A következőkben az öntőműhelyekkel kapcsolatos műhelyekkel foglalkozunk, amelyekben csiszolással és pácolással (maratással) szépitik a nyersöntvényeket. A nyersöntvényekhez tapadó homokot azelőtt általában, — mai nap pedig csak részben drótkefékkel és koxdarabokkal dörzsölték le. A tisztitáskor igen sok por keletkezett, ugy, hogy ilyen helyen előnyösen használható pl. a Badische Maschinenfabriknak a 6. ábrán bemutatott tisztitó asztala. A szekrényszerü asztal belsejében elhelyezett szivócsövek a ráccsal fedett asztalon át felülről lefelé vonuló légáramlatot idéznek elő. A tisztitáskor keletkezett por tehát nem kavarog a levegőben, hanem rögtön beszivódik az asztalba, ahol a durvább darabok leüllepednek, a finom port pedig a szivócső elvezeti.

A legjobban tisztitanak a homokfuvók. A homokfuvókból egy vizsugárhoz hasonló homoksugarat lövelünk a tisztitandó tárgyra, amely sugárban levő homokszemeket egy nagynyomásu levegősugár ragadja magával. A homokszemek nagy sebessége az elébeállitott tárgyakkal való ütközéskor átalakul a tárgyat megtisztitó munkává. A homokszemek nagyságát a célnak megfelelően választják meg és pedig a legelőnyösebben éles kvarchomokot használnak, amely szemeinek nagysága gyakran a 3 mm.-t is eléri.

A homokfuvók közül a nyomórendszert és szivórendszert kell megemlitenünk. A nyomórendszernél nagynyomásu levegő hat a száraz homokra és ennek a nyomásának segitségével röpitik a homokszemeket a tisztitandó tárgyra. A szivórendszerü homokfuvó az injektorokhoz hasonlóan működik, t. i. egy tartóból a homokot levegősugárral kiszivják, a homok a levegővel egy keverőfuvókában keveredik és azután repül erős sugárban a fuvószájzón át a tárgyra. Mint tökéletesbitett szerkezetet megemlitjük a nehézkedésen alapuló homokfuvókat, a homok saját sulyánál fogva, tehát a nehézkedés törvényét követve vezetődik a légsugárba, ugy, hogy csak a fuvószájzóban keveredhetik a levegővel, akkor azonban közvetlenül kihasználhatja a légsugár teljes erejét és ugy tisztitja a tárgyakat.

A homokfuvókat tulnyomóan kis- és középnagy tárgyak tisztitására alkalmazzák, amelyeket például a forgóasztalu (7. ábra jobbra a Badische Maschinenfabrik szerkezete)

szorosan egymásmellett helyeznek el az asztalra; az asztal lassan megfordul és a rája helyezett öntvényeket a védőfedő mögött működő homoksugáron átvezeti. Amikor az asztal egyszer körülfordult, a tárgyakat megforditják, hogy a következő fordulatnál a tárgyak másik felét is érje a homoksugár és azt is megtisztitsa. A homokfuvók egy különleges szerkezete a homokfuvós forgódobok, amelyek egészségügyi szempontból előnyben részesitendők, mivel nem kell a tárgyakat kézzel megforditani.

Nagyjelentőségü a homokfuvók alkalmazása esetén a keletkező por elszivása. Az egyes porszemeken igen sok az éles horgas, csorba és sarok. Ennek a pornak káros hatását

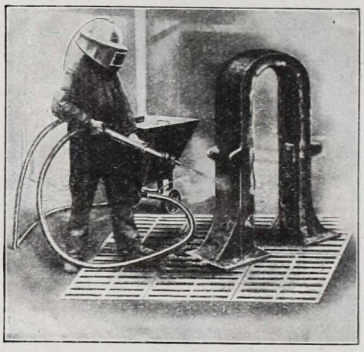

8. ábra. — Nagyméretü öntvény tisztitása.

illetőleg ugyanaz érvényes, amit később az öntvények csiszolásáról mondunk.

A homokfuvót egy lemezből készült köpenyeggel veszik körül, (7. ábra) ugy hogy csak a tárgyak bevezetésére és kibuvására szükséges nyilások maradnak szabadon. Ha ebből a köpenyegből egy exhaustor segitségével aránylag nagy levegőtömegeket szivunk ki, ugy világos, hogy ez az elszivott levegő a bebuvónyiláson át beömlő külső levegővel lesz pótolva, ugy hogy egy kivülről befelé vonuló levegőáram keletkezik. Ez a légáramlás tökéletesen megakadályozza, hogy a homokfuvóból a munkaterembe por juthasson.

Ha nagy és komplikált tárgyak tisztitásáról van szó, akkor a szabadsugaru homokfuvókat használják, amelyeket

éppen ugy kezelnek mint a tüzifecskendők csövét, ugy hogy a homoksugarakat mindenhová irányithatják (8. ábra). Ha a szabad homoksugárral működő homokfuvóval egy nyilt helyen, a teremben magában tisztitanók a tárgyakat, akkor nemcsak az abban a teremben dolgozó munkások nem maradhatnának meg a helyiségben a befuvott por és homok miatt, hanem még a szomszédságot is zavarnák.

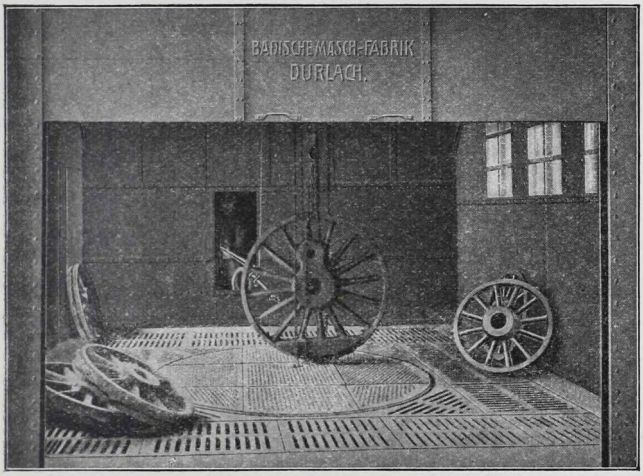

9. ábra. — Tisztitó kamra.

Hogy ezt megakadályozzák, némely cég külön kamrát épit, amelyből a port elszivhatják (9. ábra). Az öntvényeket különböző szállitókészülékekkel a tisztitókamrába viszik és a kamra különböző oldaláról irányitott szabad homoksugárral ott megtisztitják, vagy pedig az egyes tisztitandó felületeket, egy forditókorong segitségével a kamra egy bizonyos helyéről jövő sugár felé forditják. A munkásnak ilyenkor nem kell a tisztitókamrában tartózkodnia, hanem az acélszájzót kivülről függönnyel vagy tolóajtóval eltakarható nyilásokon át irányithatja a munkadarabra és amellett a munkamenetet meg is figyelheti. A tisztitókamra tetején a porszivócsövek részére csatlakozó karmantyukat szerelnek. A gomolygó port elszivják, a homok a rácsos padlón át egy gyüjtővályuba esik, ahonnan

egy gyüjtőtartányba kerül. A homokot önműködően történő megtisztitás után ismét felhasználják.

Ha nem kerülhető el, hogy a munkás a poros levegőben ne dolgozzék, ugy a legcélszerübb, ha a munkás por ellen védő sisakot használ (8. ábra). A sisak a munkás fejét egészen a nyakáig védi.

A sisak elején levő nyilást üveggel vagy finom rézdrótból készült szövettel boritják, amelyen át a munkás mindenfelé kilát. A sisak tetejébe torkolló tömlőn át a sisakba friss levegőt fujnak, amelyet egy elosztórózsával a fej fölött egyenletesen osztanak szét, ugy, hogy ne legyen a légáramlás tulerős. A kilehelt levegő az arcot körülvevő porozus, lyukacsos szövetből készült sisakon át eltávozhat.

A KÖZLŐMŰVEK A BALESETVÉDELEM SZEMPONTJÁBÓL

(Folytatás.)

Kötélhajtás, acélszalaghajtás és szijhajtás.

Két egymástól távol levő tengely között forgómozgás átvitelére a tengelyeken levő korongokra kifeszitett végtelen kötél-, acélszalag- vagy szijhajtást használunk.

Nagy távolságra (20 méteren felül) drótkötéllel, közepes távolságokra kenderkötél, pamutkötél vagy acélszalagot alkalmaznak, végül rövid tengelytávolságra szijat vagy acélszalagot használnak.

A kötél- vagy szijhajtásra vonatkozólag megjegyezük, hogy az a tengely, amelyről a mozgást átvisszük a hajtótengely, a rajta levő korong a hajtókorong, az a tengely, amely forgását a szij- vagy kötél közvetitésével kapja, a hajtott tengely, a rajta levő korong a hajtott korong. (65. ábra) A szijnak vagy kötélnek az a része, amely a hajtott korongot hajtja, a huzott szál, amely a korongoknak a 65. ábrán feltüntetett forgási iránya esetén az alsó szál, ha pedig a korongok ellenkező irányban forognak, akkor a felső kötél vagy szijszál.

A következőkben a huzott szálat mindig nyillal fogjuk jelölni.

Az emlitett korongmeghajtások mindegyikénél a huzott szál feszes, mig a nem huzott szál behajlik, vagyis lóg a két korong között, amely körülményre balesetelhárító szempontból figyelemmel kell lennünk.

Mivel a kötél-, acélszalag- és szijhajtásokat balesetvédő szempontból külömböző módon kell elbirálnunk, mindegyikkel külön-külön foglalkozunk.

A) Drótkötélhajtás:

A drótkötélhajtást erőátvitelre egymástól nagy távolságban levő tengelyek között alkalmazzák. A drótkötél befogadására a drótkötél korongjában kenderkötél korongéhoz (72. ábra) hasonló hornyot esztergályoznak, úgy hogy a drótkötél a korongról nem csuszik le. A drótkötél a korongokra saját

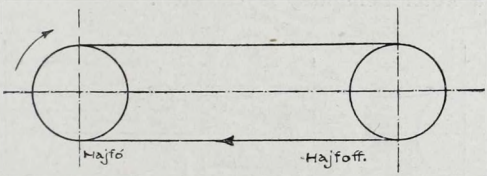

65. ábra

sulyával reánehezedik és igy a sulyától származó nyomástól keletkező surlódásnál fogva viszi magával a kötelet a hajtókorong és ugyancsak a kötél sulya okozta surlódás huzza a hajtott korongot, tehát a drótkötélhajtás a legtöbb esetben a szabad ég alatt vonul végig. Mivel a drótkötél eltérőleg a kenderkötéltől és a szijaktól, önsulyánál fogva hozza létre a vontatáshoz szükséges surlódást., a drótkötél behajlására különös figyelemmel kell lennünk.

A gyakorlatban a vizszintes drótkötél huzott szálának a két korongot összekötő egyenes alá lecsüngését 1·5 méterre veszik 100 méter feszültségtávolságra, a laza szálra pedig 3 métert számitanak, amelyhez még hozzáadandó a drótkötélnek nyáron a melegtől való nyulásából eredő megereszkedése is. Ez a körülmény a szabadban vonuló és emberektől könnyen megközelithető drótkötélhajtást veszedelmessé teszi. Ha ugyanis a drótkötél embermagasságon (körülbelül 1 m.

80 cm.) alul lelóg, a mozgó drótkötél az alatta tartózkodó személyt könnyen fejbevágja, vagy hajánál fogva magával rántja.

Ezen a kötél emelésével és a behajlás csökkentésével segitenek és pedig a kötélhajtás korongjait magas állványokra szerelik, a forgás irányát pedig ugy választják meg, hogy az alsó kötél legyen a huzott kötél, tehát ezzel az alsó kötél behajlását csökkentik, vagy közben vezetőcsigákkal alátámasztják a kötelet, (66. ábra) vagy kiváltják, azaz rövidebb szakaszokra osztják a drótkötél hajtást azzal, hogy közbe iktatnak olyan korongokat (B korong a 67., 68. ábrán), amelyekre két kötél van átvetve. Az egyik kötél hajtja a korongot (67 ábra I.) a másik kötélnél fogva pedig ugyanaz a korong hajtja a következő (C) korongot, ugy hogy a kiváltó kötélkorong a a hajtott és a hajtó korong szerepét egyszerre játsza.

Természetes, hogy a rövidebb korongtávolságnak megfelelően a kötél behajlása is csökken.

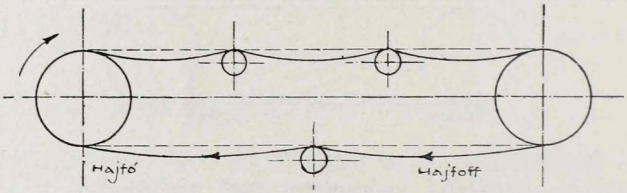

66. ábra

Ezekkel az intézkedésekkel kikerülhetjük, hogy a rendesen kezelt üzemben levő drótkötelek az alattuk tartózkodó személyeket veszélyeztessék.

De ennél sokkal nagyobb a kötélszakadásakor előálló balesetveszedelem.

Az elszakadt, — nagy sebességénél és tömegénél fogva nagy elevenerővel mozgó drótkötél az utjába eső személyeket agyonüti. Ez ellen a vezetőcsigák, stb. nem használnak semmit. A balesetet megelőző intézkedés gyanánt abban az esetben, ha a felső (laza) szál tulságosan lelóg, ugy hogy az alsó kötélhez érhet és ahhoz surlódva azt elszakithatja, vagy gyengitheti, a felső szálat alul vezetőcsigákkal vagy korongokkal támasztják alá.

A kötélszakadás esetén előálló balesetek elkerülésére

a drótkötélhajtás gondos kezelésén, állandó felügyelésén kivül vagy elzárják a drótkötélhajtás alatt elvonuló területet, vagy ha ez nem lehetséges a drótkötelek alatt átvonuló utak fölé kötélfelfogó állványokat, illetve tetőt épitenek.

B) Kender vagy pamutkötélhajtás.

Oly esetekben, amikor a szijhajtásnál tulságosan széles szijakat kellene alkalmazni, vagy a tengelytávolság meglehetős nagy vagy egy korongról több korongot akarunk hajtani, (68. ábra) kötélhajtást alkalmazunk.

A kötél anyaga lehet kender vagy pamut, alakjára nézve pedig kör- vagy négyzetkeresztmetszetü.

A kötél a drótkötéltől eltérőleg nem sulyánál fogva,

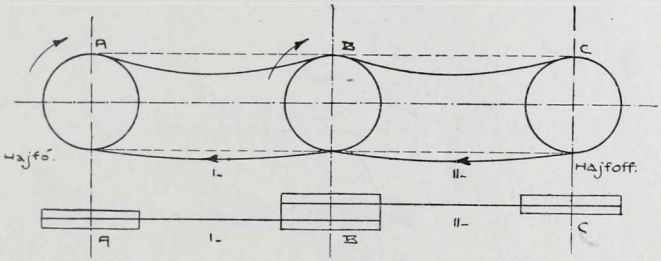

67—68. ábra

hanem rugalmasságánál fogva szorul a korong hornyaiba és eképen idézi elő a vontatásához szükséges surlódást.

Mivel a gyakorlatban előforduló esetek legtöbbjében nem elegendő egy végtelen kötél szál az erő átviteléhez, hanem a korong kerületén fellépő erőt több kötélre kell elosztani, a korongokat is több kötél befogadására készitik, azaz több (a 69. ábrán három) kupos oldalfelületü hornyot esztergályoznak a kötélkorongok peremébe, melyekben az egyes kötélszálak rugalmasságáknál fogva a hajtáshoz szükséges surlódás előidézése céljából beszorulnak.

Mivel a kender és pamutkötél hajtásoknál a korongok közötti feszitőtávolság jóval kisebb, mint a drótkötélhajtásnál előforduló távolságok, a kötél nem is lóg annyira le, hogy az esetleg alatta tartózkodókra nézve veszedelmes lenne, ugy, hogy rendesen felesleges a kötelet vezetőcsigával alátámasztani.

Máskép áll a dolog a kötél szakadása esetén, amely esetre a baleset megelőzése céljából az átjáróhelyek fölött a szijfogókhoz hasonló polcok, vagy rudak alkalmazását sokan indokoltnak találják.

A gyakorlat azonban azt mutatja, ha nem kapcsokkal összekötött, hanem összefont köteleket használunk, a kötél kirojtosodásától, vagy a kötél túlságos nyulásától már napokkal, vagy legalább is órákkal előbb lehet a kötél szakadására következtetni,[1] ugy, hogy ily esetben a figyelmes kenő vagy a gépész mindig idejekorán kicserélheti a kötelet.

Kapoccsal összekötött kötél a folytonos hajlitástól rendesen a kapcsok tövében szakad, ugy, hogy balesetelhárító szempontból a kötélvégeket ajánlatosabb összefonni.

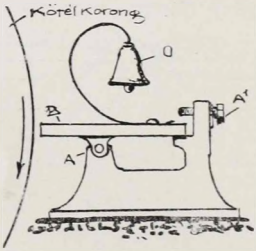

69. ábra. Kötélszakadást jelző készülék.[1]

Összefont köteleknél a kötélnek a szakadását megelőző kirojtosodása lehetővé teszi azt, hogy a gépész vagy a kenő megfigyelőképességétől függetlenül a kötél szakadását már előre jelző készüléket alkalmazhassunk.

Egy ilyen, a kötélszakadásra figyelmeztető készülék a 69. ábrán látható.

A kötélkorong peremhez lehetőleg közel, a korong peremszélességével egyenlő hosszu deszkát helyezünk el (B) ugy, hogy a deszka egy csap (A) közül könnyen lebillenhessen. Ha a kötél kirojtosodik, a centrifugális erőtől a korongról kifelé meredő legkisebb rojt rongy is lebillenti a (B) deszkát, mihelyt rácsap, ugy hogy a (B) deszka az (A) csap körül elforog és az (A[1]) csavarnak neki ütközik. Az ütközés folytán

[1] Hauck: Transmissionen Zeitschrift für Gewerbehygiene etc. 1909 No. 16/17.

a (B) deszkára rugóra szerelt (O) csengő megszólal és ezzel figyelmezteti a kötél közeli időben beálló szakadására a kezelő személyzetet.

Még egyszerübb a figyelmeztető készülék, ha a korong pereme közelébe a (B) deszka helyett egy zsineget feszitünk, amelynek egyik végét egy rögzitett ponthoz kötjük (pl. korlát vagy szög), másik végét pedig egy csigán átvetjük és rá csengőt kötünk.

Az utóbbihoz hasonló elven működő kötélszakadást jelző készüléket szerkesztett Hauck osztrák iparfelügyelő.

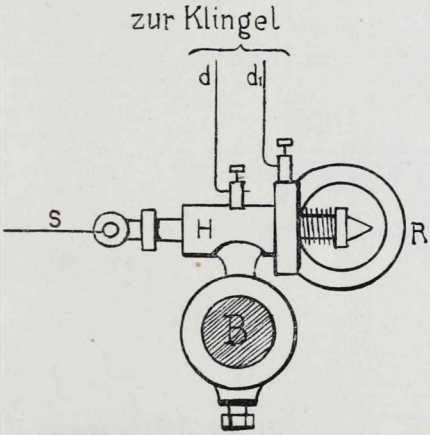

70. ábra. Kötélszakadást előre jelző készülék.[1]

Hauck a korong pereméhez közel egy igen vékony fonalat feszit ki, amelynek egyik vége egy fix ponthoz van erősitve, másik végét pedig (S) (70. ábra) a jelzőkészülék rudacskájának fülére kötik. A rudat a (H) hüvelyben vezetik és egy rugó állandóan jobbra huzza, amiáltal a fonalat fesziti.

A hüvelyt egy karmantyuval a (B) állványrudra (falba erősitett rud, korlát stb.) csavarral rögzitik. A hüvely (H) végére a hüvelytől elszigetelt (R) villamos vezetőgyürüt szerelnek, amelyhez a (d) elektromos csengő vezetékszálat kapcsolják. A csengővezeték másik szála a (H) hüvelylyel van összekötve. Ha a kötél kirojtosodik, a rojtok az (S) fonalra csapnak és azt elszakitják. Ekkor a rugó a rudacskát az (R) gyürühöz taszitja

[1] 70—73. ábra. Zeitschrift für Gewerbehygiene etc. 1909.

ugy, hogy a rudacska, mint elektromos vezeték a (H) hüvelyt és az (R) gyürüt összeköti és ezzel a csengő áramkörét zárja, aminek következtében a gépházban elhelyezett elektromos csengő megszólal.

Ugyancsak elektromos csengővel, azaz távolba jelző kötélszakadásra figyelmeztető készülék a 71. és 72. ábrán levő szerkezet, amely ugyanazon az elven alapul, mint a 69. ábrán lerajzolt készülék, t. i ha a gyorsan mozgó rojtok és cafrangok a kötélkorong pereméhez közel elhelyezett deszkára csapnak, azt jobbról-balra a pontozott helyzetbe (72. ábra) billentik.

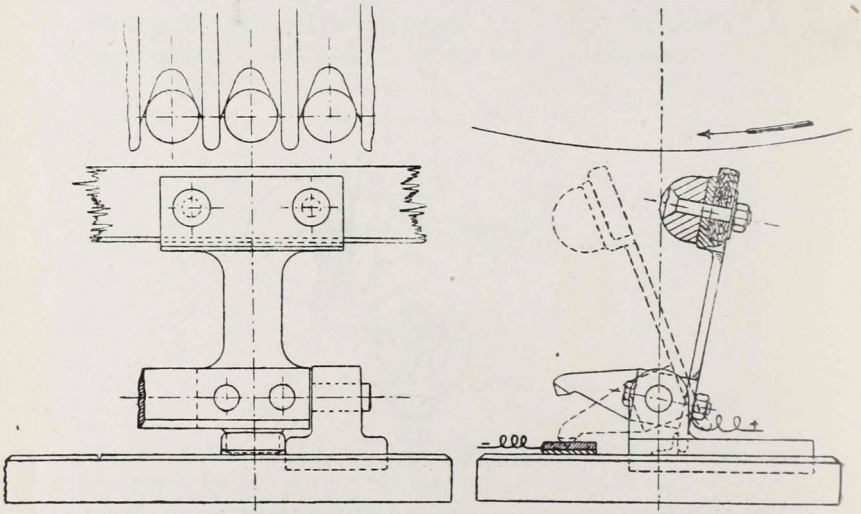

71. ábra Kötélszakadást előre jelző készülék. 72. ábra

Az egyik csengőzsinórt a deszkát fogó billenőkarral kötik össze (+ a 72. ábrán a másik csengőzsinórt (— a 72. ábrán) egy az alaptól elszigetelt lapra helyezik, ugy hogy ha a billenőkarból balra kiálló orralaku, alul hegyes nyulvány a lebillent (pontozott) helyzetben a vezetőlapot megérinti, a csengő áramköre záródik és a csengő szól.

Látható ezekből, hogy a kötél elkövetkező szakadását már előre tudhatjuk, amely esetben a kötélhajtás közelében mindennemü személyközlekedést meg kell szüntetni és a kötelet a lehető leggyorsabban uj, hibátlan kötéllel kell kicserélni.

Ezek szerint a kötelet felfogó tartók, deszkák, rudak feleslegesek. De nemcsak, hogy nem szükséges ilyen felfogó készüléket alkalmaznunk, hanem némely esetben határozottan veszélyes is. A kötél elszakadása után ugyanis nem esik egyszerüen le, hanem mivel egy része a horonyba szorul, a korong a kötelet magával huzza, az elszakadt kötélvég pedig hajlékonysága folytán az utjába eső tárgyak (felfogó horog, rud stb.) köré hurkolódik, azt esetleg lerántja, magával viszi vagy nagy sebességgel elhajitja.

Ily esetben tehát vagy a kötélhajtás teljes hosszában vonuló sima deszka felfogó használható, vagy, ami még jobb, a kötélhajtást ugy helyezzük el, hogy a közelében semminemü közlekedő ut stb. ne legyen. (Külön falazott csatorna stb.).

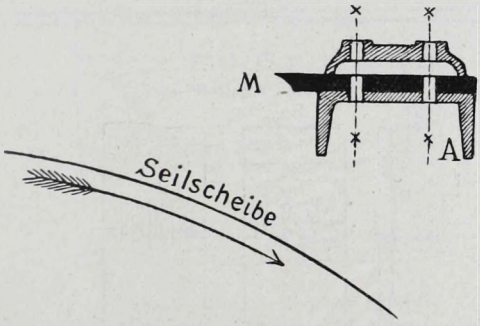

73. ábra. — Kötélvágó penge.

A kötélnek valamely külső okból történő szakadása ellen pl. ha a kötél és a korong közé eső tárgy szakitja el a kötelet stb., természetesen nem védenek az előbb leirt szerkezetek. Ilyen alkalomra jó a kötélnek a tárcsára felfutásának helyéhez közel egy erős ⊔ tartóra (A) (73. ábra) erősitett éles pengét (M) elhelyezni, amely kötélszakadás esetén a hozzácsapodó kötélszálat elvágja, mielőtt az nagyobb kárt tehetne.

C) Acélszalaghajtás.

A kender és pamutkötél, valamint a szijak helyett ujabban az Eloesser-féle végtelen acélszalaghajtást is használják.

Balesetvédő szempontból az acélszalaghajtást a legveszedelmesebbnek kell minősitenünk. Az acélszalaghajtás mili-

méternyire pontos szerelést igényel, ami a rendes közlőműszerkezetek szerelésénél nem mindig hajtható végre, ugy hogy kevésbé pontos szerelés okozta üzemzavarok miatt sokat kell az acélszalagok körül foglalatoskodni. Ez maga is balesetforrás.

Az acélszalagot párás, vagy savgőzös levegő megtámadja, ugy, hogy ilyen üzemben az acélszalag könnyen szakad, tehát ugy gazdasági, mint balesetelháritó szempontból mellőzendő. A gyorsan futó vékony acélszalag élei a belékerülő tárgyat vagy személyt egyszerüen elmetszik. Ugyanaz történhet, ha az acélszalag elszakad és élével esetleg egy, a közelében tartózkodó személyre vágódik.

Ez okból a szijburkolásnál emlitendő berendezések az acélszalaghajtásnál kétszeres fontosságuak.

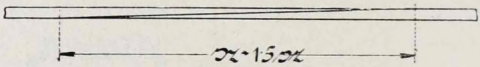

74. ábra. Ragasztott szij.

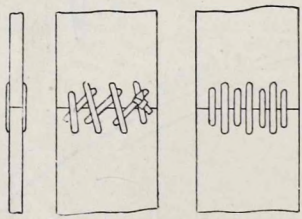

75—76—77. ábra. Tompán illesztett varrott szij. (Kürtös).

Egy más balesetforrás az, hogy a motorok és gőzgépek egyenlőtlen, lökésszerü működését az acélszalag nem egyenliti ki, mint a nála sokkal rugalmasabb szij vagy kötél, hanem minden lökést átad a közlőműnek, amely a közlőmű rázásával, tehát részei lazulásával jár.[1]

Megemlitendő még, hogy az acélszalagnak már kissé pontatlan szerelése, vagy a fentemlitett lökések, — a munkásokat idegesitő zajt okoznak, ami a balesetelháritás szempontjából szintén hiba.

Egyszóval, az acélszalaghajtás, amennyire a mai gyakorlati tapasztalatok alapján megállapitható, balesetvédő szempontból lehetőleg elkerülendő.

[1] O. Krahner. Stahlband contra Lederriemen. Düsseldorfer Werkmeister-Zeitung 1913.

D) Szijhajtás.

Rövid tengelytávolságra a forgó mozgásnak egyik tengelyről a másikra való átvitele céljából a kötelekhez hasonlóan rugalmasságuk és tapadásuk folytán huzó bőr, teveszőr, gummi stb. anyagból készült végtelen szalagalaku szijakat használnak.

Mai nap a gyakorlatban ezek közül a bőrszijak a legelterjedtebbek, a balesetelháritás szempontjából tehát főleg a bőrszijakra terjesztjük ki a vizsgálatot, Amennyiben azonban a többi anyagból készült hajtószijakra ugyanazok a balesetvédő szempontok mértékadók, a vizsgálatok eredményei más anyagból készült szijakra is érvényesek.

A szijak okozta balesetnél és azok elháritásánál figyelemmel kell lennünk arra is vajjon sülyesztett, alacsony vagy magasan elhelyezett-e a közlőmű.

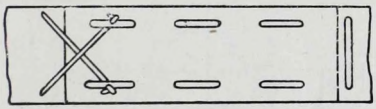

78. ábra

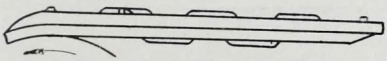

79. ábra. Egymásra lapolt varrott szijkötés.

Balesetet okozhat a futószij, 1. ha a szijvégeket összekötő kapocscsal a szij magával ránt valakit, vagy ha a munkás keze a futó szij és a szijtárcsa közé kerül, vagy, ha a gyorsan futó szij elszakad és a magas közlőmű korongjairól valamelyik alatta levő munkás nyakába esik, vagy egy a korong sikjában tartózkodó személyre kicsapódik.

2. Sok baleset a szijnak varrásakor történik, oly esetben, ha a szijat a forgó közlőmű tengelyen vetik át és azt ily helyzetben varrják. A forgó tengely a szijat és esetleg ennélfogva a munkást is maga köré csavarja, magával rántja.

3. Nagyon sok baleset keletkezik abból, hogy a mozgó közlőmű korongjára kézzel, vagy meg nem felelő szijfeltevővel teszik fel a szijat.

4. Végül a szijhajtáshoz tartozó balesetekhez minősithet-

jük azokat is, amelyeket a mozgó szijnak a laza korongról az ékelt korongra véletlenül áttolásával hirtelenül és váratlanul meginduló munkagép okoz.

1. *A futószij okozta balesetek.*

A futószij okozta balesetek elkerülhetők, ha a szijvégeket nem kiálló kapcsokkal, hanem más megfelelő módon kötjük össze, azonkivül alacsony közlőműveknél a szijat embermagasságig burkoljuk, hogy a munkást hajánál fogva ne kaphassa el, végül magasan fekvő szijak alá, szakadás esetére szijfelfogókat helyezünk.

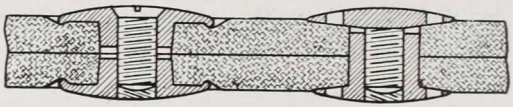

80. ábra

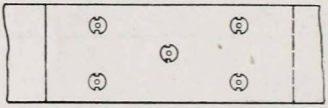

81. ábra

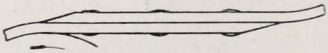

82. ábra. — Csavarral összekötött szijvégek.

Bármily helyzetü sülyesztett, alacsony vagy magas legyen a szijhajtás, a szijvégeket lehetőleg a szij sikjából ki nem álló vagy csak minimálisan kiálló kötéssel kell összefognunk.

A legjobb szijvégösszekötő mód a szij enyvezése (74. ábra), amikor a szijvégeket ferdére, ékalakura legvágják és ezt a két ferde lapot összeenyvezik, ugy, hogy az enyvezés helyén se legyen vastagabb a szij, mint máshol.

Mivel a szij rugalmasságánál fogva szorul a korongra és a rugalmassága okozta nyomás folytán lép fel a surlódás, amelylyel a koronghoz tapad és amelynélfogva vontat, a szijat az enyvezés előtt meg kell nyujtani, illetőleg az okvetetlenül szükséges szijhosszuságnál rövidebre kell leszabni, nehogy a

a szij rövid ideig való használat után már annyira megnyuljon, hogy nem feszül eléggé a korongra, ami a szijnak a korongon való elcsuszását idézi elő. A szij utána feszitése pedig külön szijfeszitő szerkezetek hijján üzemzavart idézne elő.

A gyakorlatban igen elterjedtek a bőrrel varrott szijkötések, amikor egy keskeny bőrszalaggal varrják, vagyis erősitik össze a két szijvéget. Ez két módon történhet u. m.: a két szijvég tompán illeszkedik egymáshoz (75—77. ábra) vagy a szijakat egymásra lapolva varrják össze. (78., 79. ábra).

Mindkét esetben az öltések a szij belső felén, azaz amelylyel a szij a korongra fekszik, a szij hosszában legyenek irányitva (75. ábra). A ferde öltések a szij külső felére kerüljenek (76. és 79. ábra). A rálapolt szijaknál a szij felfutó végét a szij külső felére lapoljuk (79. és 82. ábra).

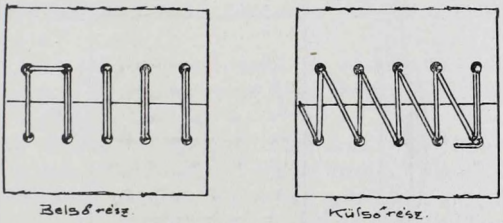

83—84. ábra. — Fémszállal varrott szijak.

87. ábra. — Szijkötő acélkapcsok.

Varrás helyett egymásra lapolt szijakat lapos, sima fejü csavarokkal köthetjük össze (80—82. ábra), amelyek a szijfelületéből csak igen kevéssé állnak ki, ugy, hogy a munkásra nem veszedelmesek.

A tompán illesztett szijvégeket a 83—84. ábrán látható módon puha rézdróttal vagy külön erre a célra való szivós, hajlékony dróttal varrhatjuk össze, amilyent pl. az American Composition Wire Belt Lace (Hart Manufacturing Co. St.-Louis Mo.) gyárt. A varrás után a varró drótot az ember a szijra lekalapálja, hogy a szij felületéből ne álljon ki.

Ugyancsak amerikai szijkötés a 87. ábrán látható „Clipper“ kapcsokkal való szijkapcsolás, a kapcsolat külön erre a

célra szerkesztett kis sajtóval egy nyomással ütnek be a szijak végébe (85—86. ábra). A szijvégeket az összetolt kapcsok közé dugott kis rudak egyesitik.

Ez a szijkötés sem áll ki a szij lapjából, balesetvédő szempontból tehát ez is elfogadható.

A Harris-féle lágyöntvényből készült szijkapocs (88—89. ábra) már veszedelmes, mert a szijból kiáll és igy, különösen ha meglazul, egy kissé, a munkást magával ránthatja, azonkivül, ha a szij leesik és a kapocs a munkást éri, nagyobb tömegével erősebbet üt a munkáson.

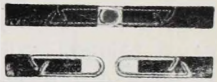

85—86. ábra. Clipperrel összekötött szijak.

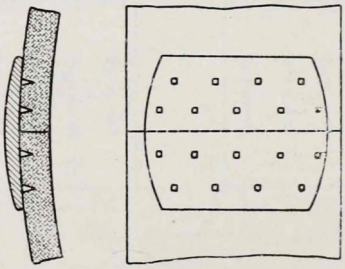

88—89. ábra.

Szijburkolások és szijfelfogók.

Sülyesztett közlőműveknél, amikor a közlőmű a padló szintje alá ásott csatornába van elhelyezve és a csatornát rendesen be is deszkázzák, a futószij okozta balesetek ellen a szijkötés helyesen megválasztásán kivül nem is kell más védőszerkezet, csak a közlőművet kezelő munkásokat kell megfelelően iskolázni, illetve betanitani.

Másképen áll az alacsony, a rendes magasságban futó és a magasan elhelyezett szijhajtásoknál, ahol a szijakat vagy burkolnunk kell, (alacsony közlőművek) hogy a munkás közéjük ne kerüljön, vagy szijfelfogókat alkalmaznunk, hogy az esetleg elszakadt és nagy elevenerővel leeső szijak a személyzetben kárt ne tegyenek.

Legelőször is a magasanfutó közlőművekről leeső szijakkal foglalkozunk és megvizsgáljuk, hogy mily esetben szükséges szijfelfogókat alkalmazni.

Erre nézve különböző gyakorlati szabályokat és határértéket vettek fel, amelyeknél azonban vagy csak a szijszélességet veszik figyelembe, pl. 120 m/m-nél szijak alá felfogók alkalmazandók vagy a szij sebességét vették alapul a felfogók szűkségességének megállapitására.

Balesetelháritás és üzembiztosság[1]

91-lap. Elektromos berendezések kezelése.

1. Általános rész.

a) Elektromos berendezési tárgyak szakavatatlan kezelése és az előirásoknak meg nem felelő állapotban levő elektromos készülékek veszedelmesek.

b) Ezeket a készülékeket csakis az arravaló fogóknál megfogva szabad kezelni és ügyelni kell arra, hogy minden alkatrész mindig jó állapotban legyen.

c) Ez elérhető, ha vigyázunk, hogy semmiféle rész be ne piszkolódjék, nyugodtan, erőszakoskodás nélkül történjék a kezelés. A vezetéket és a kapcsolókat ne taszitsuk, rugjuk és a készüléken előforduló minden külsőleg látható vagy a működéskor észlelhető rendellenességet azonnal bejelentsünk.

2. A veszedelmek és azok okai.

a) A testi épség ellen irányuló veszedelem, lehet égés, vakulás helyesebben elkápráztatás, amelyet a rövid záráskor fellépő elektromos fényiv okoz, vagy bénulás, amelyet az elektromos áram okozhat, ha nagy feszültségű vezetéket vagy más készülékrészhez érünk.

b) Ugyanazon áram nem mindig egyformán hat az emberi testre. Némely körülmény közt pl. ha az ember vastartón, vagy vasból való géprészen áll, avagy keze-lába, lábbelije nedves, vagy a padló nedves, kisebb feszültségü áram is sulyos balesetet okozhat. A szem elkápráztatása igen fájdalmas és rendesen látóképességet is csökkenti.

c) A vezetékhez kerülő olaj a szigetelést tönkreteszi úgy, hogy könnyen keletkezhet rövidzárlat. A vezeték csöveibe, vagy kapcsolóba stb.-be kerülő fémforgács, folyadék stb. — azonnal vagy időmultán rövidzárást idéznek elő. A rövidzárlatot általában biztositékokkal teszik ártalmatlaná, de az ebből keletkező fényiv veszedelmet is okozhat.

---

[1] Az Allgemeine Elektrizitäts-Gesellschaft Unfallverhütung u. Betriebssicherheit kiadványa nyomán.

3. Elektromos telepek kezelése és gondozása.

a) Minden kapcsoló, fogó, fedő, kontaktus, emeltyü, forgattyú vezetékcső és karmantyúk, kapcsolódó vezetékek, kapcsok szilárdak és jókarban legyenek.

b) Vezetékeknek sehol sem szabad csupaszon látszani, ezeket nem szabad ronggyal, papirossal vagv szigetelőszalaggal körülvenni. A szigetelő cső lazulását, vagy ha azon törést, repedést, horpadást veszünk észre, azonnal jelenteni kell.

c) Hordozható lámpák, fúrók stb. vezetékei teljes hossuságukban kifogástalanok legyenek. A dugót nem szabad a vezető zsinórnál fogva kihuzni.

d) Kézilámpáknál a foglalat a lámpa, az ernyő és a védőkosár ne lötyögjön. Akasztó lámpákat fémhoroggal és dróttal akasszuk fel. A lámpákat nem szabad kikapcsolás céljából a foglalatból kicsavarni.

e) A foldozott biztositódugó használata tilos, mivel komoly veszedelmet okozhat. A biztositékokat csak a motor kikapcsolása után szabad kiváltani.

f) Biztositó- és kapcsolószekrények állandóan zárva legyenek. A kapcsolót és a biztositékot csakis az kezelheti, akit ezzel megbiztak.

g) A világitás kapcsolóit külön ezzel megbizott munkások, külön előirások alapján kezelik.

h) Leesett, elszakadt vezetékeket nem szabad megérinteni. Ilyen esetekben és más veszedelem esetén az idetartozó főkapcsolót bárki minden felhatalmazas nélkül ki kell hogy kapcsolja.

i) Nyilt ivfénynél való munkálatoknál még a nézőknek is védőszemüveget kell hordaniok.

k) Az elektromos üzemekbe, próbahelyekbe, munkahelyekbe, amelyek rácscsal, korláttal vagy kötéllel vannak elkeritve, vagy amelyeket égő lámpákkal jeleznek, nem szabad belépni, sem az ott levő berendezési tárgyakat nem szabad megérinteni.

4. Uzemzavarok.

Minden motort rögtön ki kell kapcsolni, mihelyt anélkül, hogy kikapcsolták volna, megáll. Minden inditó és ellenörzőforgattyut, kart, kézikereket azonnal a nullára kell állitani.

Több motorral dolgozó gépeknél minden kapcsoló, inditó stb. kinyitandó. Csak akkor szabad ujra meginditani a motort, ha az árammegszakadásnak már bistosan vége van.

92-lap. Smirgel csiszológépek és smirgeltárcsák. (Pótlás az 52. és 53. laphoz.)

Smirgeltárcsás köszörülőgépek.

Általános rész.

a) A gépeket tisztán üzemképes állapotban kell tartani.

b) Ha a tárcsa köralakja elkopik, a gépüzeme azonnal beszüntetendő.

A gépek felállításáról.

a) A gépet úgy kell felállitani, hogy a smirgelkorong ne legyen rázkódásnak kitéve.

b) A hajtószijak a korongszélességének megfelelően erősek legyenek, azonkivül hogy a szij ne üssön, jól ki is kell a szijat feszíteni. A szijvégek illesztésénél a szij futófelülete ne legyen egyenetlen.

c) Minden csiszológépre a gép percenkénti fordulatszámát feltüntető táblát szereljünk. — Ez különösen lépcsős szijdobú csiszológépekre érvényes, hogy a csiszolókorong kopásakor azonnal megláthassuk, hogy melyik lépcsőre tegyük a szijat.

A gépek meginditása.

a) A gépeket lökésnélkül lehessen meginditani és megállitani.

b) Az inditás az álló helyzetből a forgásba való hirtelen átmenet elkerülése végett, csak lassan történjék.

c) A tárgyat nem szabad túlerőssen a tárcsához nyomni, nehogy a tárcsa hirtelen megszoruljon.

Smirgelkorongok.

Általanos rész.

a) Minden csiszolókorongon a tárcsa méreteit, a tárcsa anyagának kötése (ragasztása) módját, a legnagyobb megengedett fordulatszámot és a gyárost feltüntető felirat legyen.

b) Ásványi (anorganikus) kötőanyaggal készült tárcsákat csak szárazon csiszoláshoz használjunk, mert ezek a tárcsák a nedvességtől meglazulnak és széthullanak.

A csiszolókorongok megerősitése.

a) A korongokat nem szabad a csiszolótengelyre szoritással megerősiteni, hanem a korongoknak a tengelyre lazán kell illeniök és a tengelylyel külön, arra alkalmas módon és eszközökkel kell megerősiteni.

b) A csiszolókorongokat a tengelyre rugalmas betéttel fémkarikák közé, csavarokkal erősitjük.

c) A karimákat összeszoritó csavarokat különösen vékony csiszolókorongoknál ovatosan, gyengén huzzuk meg, nehogy a korong elgörbüljön, vagy megrepedjen.

A munka menete.

a) Ha a tárgyat szabad kézzel szoritjuk a koronghoz, akkor külön tárgytartó szerelendő a gépre. Ha a tárgyat egyenetlenül szoritjuk a koronghoz, a korong elveszti köralakját.

b) A tárgytartót a korong kopásának megfelelően a koronghoz közelebb kell állitani, nehogy a csiszolás alatt levő tárgytartó és a korong közötti résbe beszoruljon.

A korong karbantartása.

a) Lekopott tárcsákat megfelelő esztergályozó készülékekkel kerekre kell esztergályozni.

b) A tárcsákat nem szabad véső és kalapács segitségével befaragni, mert igy könnyen megrepednek.

A tárcsák kerületi sebessége.

a) A tárcsák másodpercenként mért kerületi sebessége a tárcsák gyártási módjától, illetve a gyártásnál használt kötőanyagtól függ. A tárcsák kerületi sebességének nem szabad az üzemben túllépni az alább méterben másodpercenkint megadott kerületi sebességeket. Ásványi ragasztóval kötött tárcsák 15 m/mp. Növényi ragasztóval, vagy keramiailag kötött tárcsák, ha a tárgyat kézzel tartjuk a koronghoz (kézicsiszológép) 25 m/mp. Növényi ragasztóval vagy keramiailag kötött tárcsák, ha a tárgyat különkészülékkel viszik a koronghoz, (szupportos vagy automatikus csiszológép) 35 m/mp.

b) Olyan tárcsákat, amelyeknek gyártója, megengedett fordulatszáma és a fogyasztás módja ismeretlen legfeljebb csak 15 m/mp. kerületi sebességgel szabad járatni.

Védőkészülékek.

a) A Smirgelkorongot célszerü védősisakkal kell felszerelni, amelyek lehetőleg a korong kerületéhez közel fogják körül.

b) A szárazon köszörülő smirgelkorongok csiszolatporát el kell szivni.

Smirgelkorongok fordulatszáma.

A korong átmérője m/m-ben	Kerületi sebesség méterben másodpercenkint						
	15	18	20	22	25	30	35
	A csiszolókorong percenkénti fordulatszáma						
40	7 165	8 600	9 555	10 510	11 940	14 330	16 720
50	5 730	6 880	7 640	8 405	9 550	11 460	13 375
60	4 780	5 730	6 370	7 005	7 960	9 555	11 130
80	3 580	4 300	4 780	5 255	5 970	7 165	8 360
100	2 865	3 440	3 820	4 200	4 780	5 730	6 690
120	2 390	2 865	3 185	3 505	3 980	4 775	5 565
150	1 910	2 290	2 545	2 800	3 180	3 820	4 455
175	1 640	1 965	2 185	2 400	2 730	3 275	3 820
200	1 430	1 720	1 910	2 100	2 390	2 865	3 345
250	1 145	1 375	1 530	1 680	1 910	2 290	2 675
300	955	1 145	1 270	1 400	1 590	1 910	2 225
350	820	980	1 090	1 200	1 365	1 640	1 910
400	715	860	955	1 050	1 195	1 435	1 670
450	635	765	850	935	1 060	1 275	1 485
500	575	690	765	840	955	1 145	1 340
550	520	625	695	765	870	1 040	1 215
600	480	575	635	700	795	955	1 115
650	440	530	590	645	735	880	1 030
700	410	490	545	600	680	820	955

93. lap. Mikanit-csiszoló műhelyben alkalmazott pórszivó készülék.

A mikanit-csiszológépek hengereit sisakkal fogják körül (×), amelynek csak csekély, az anyag áttolására épen hogy elegendő nyilásai vannak. A csiszolásnál előálló port a porszivó készülék egy erre a célra

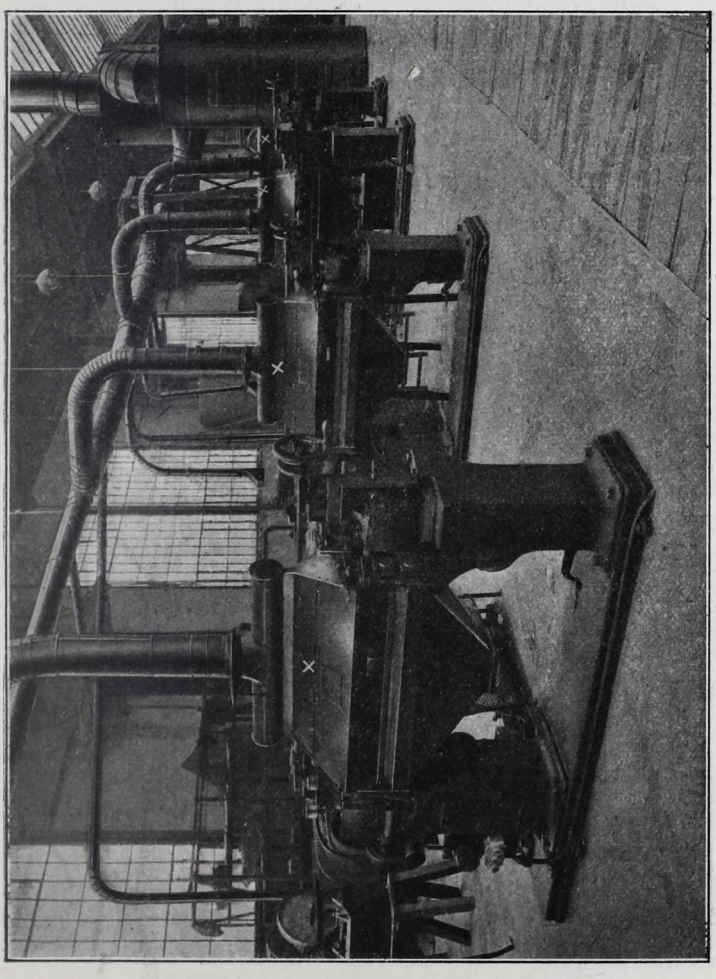

93. lap. Mikanit-csiszoló műhelyben alkalmazott pórszivó készülék.

szolgáló tartályhoz továbbitja, ahol azt kokszszűrővel és vizpermetezéssel kiválasztják.

94. lap. Lakkgyártásnál alkalmazott védőberendezések.

A lakkfőző üstökben (×) keletkező gőzöket egy kiterjedt csőrendszeren át mindjárt a keletkezési helyükről rögtön elszivatják. A csövek

belsejében a gőzöket vizpermetezéssel sűritik, amiáltal minden gyulladási lehetőséget kizárnak. A főzőkatlanok fűtése kivülről történik, úgy, hogy itt is ki van zárva minden tűzveszély.

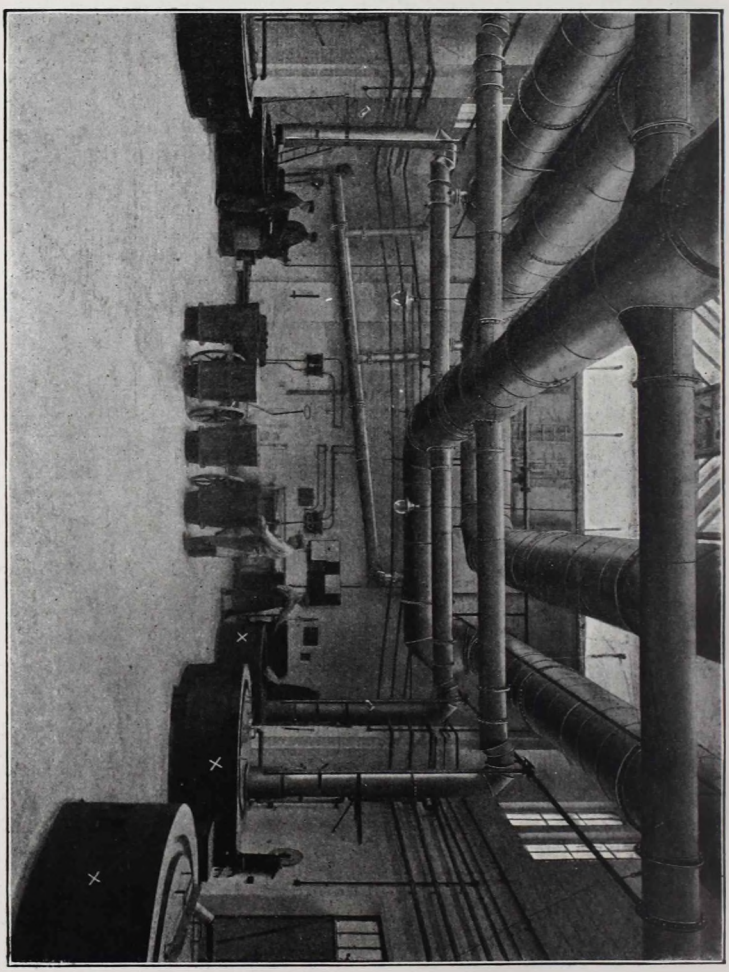

94. lap. Lakkgyártásnál alkalmazott védőberendezések.

95. lap. Rugóval biztositott centrifuga.

A centrifuga kettős fedéllel van ellátva. A védőkészülék megakadályozza, hogy a gép működése közben a tető felnyitható legyen. 1. ábra. — A burkolat fedelén egy felemelhető védősisak (×) alatt egy rugós

pecket tartó hüvely van megerősitve, amelynek a sisakból kiálló rugós peckét (XX) egy kulcs (XXX) segitségével lefelé tolhatjuk és egyidejüleg egy kis forditással egy mélyedésbe nyomhatjuk, amelyben a pecek

95. lap. Rugóval biztositott centrifuga. A fedél le van zárva.

megakad és a rugó állandó nyomása folytán ebben a helyzetben meg is marad.

2. ábra. A védőburok tetejének felnyitása által a rugótartó (X) láthatóvá lesz és a köpenyfedél tolózára kitolódik a záró helyzetéből.

3. ábra. A fedél felnyitása után láthatóvá lesz a tolózár (X) azonkivül a rugós pecek végén egy rugalmas, rövid emeltyü (XX). A dob fedelén egy kiálló ék van (XXX) megerősitve, amely zárt fedélnél, amig a dob még mozgásban van, a rugós pecket azáltal, hogy hozzáütődik a

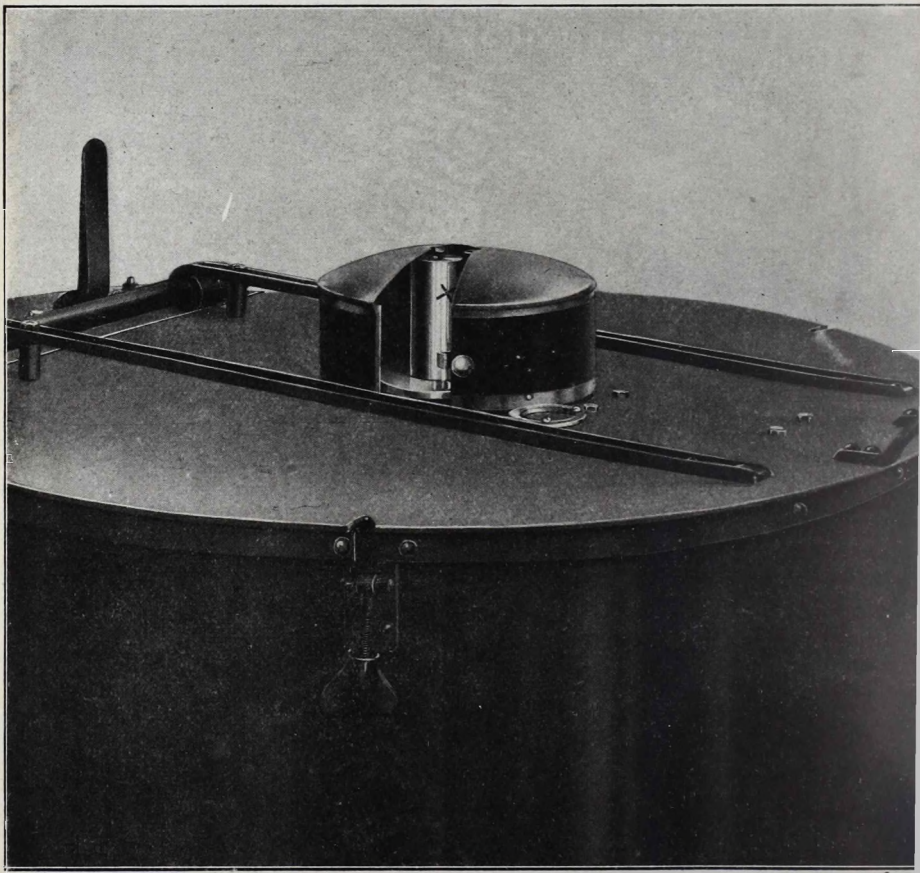

96. lap. Rugóval biztositott centrifuga. A védőburok fedele nyitva van.

rövid emeltyühöz, állandóan kiüti a kivágásból és ezzel megakadályozza, hogy a fedelet a dob forgása közben kinyithassák.

Azt, hogy a gépet nyitott fedéllel ne indithassuk, egy a 14. lapon megjelölt kapcsoló készülékkel akadályozzuk meg.

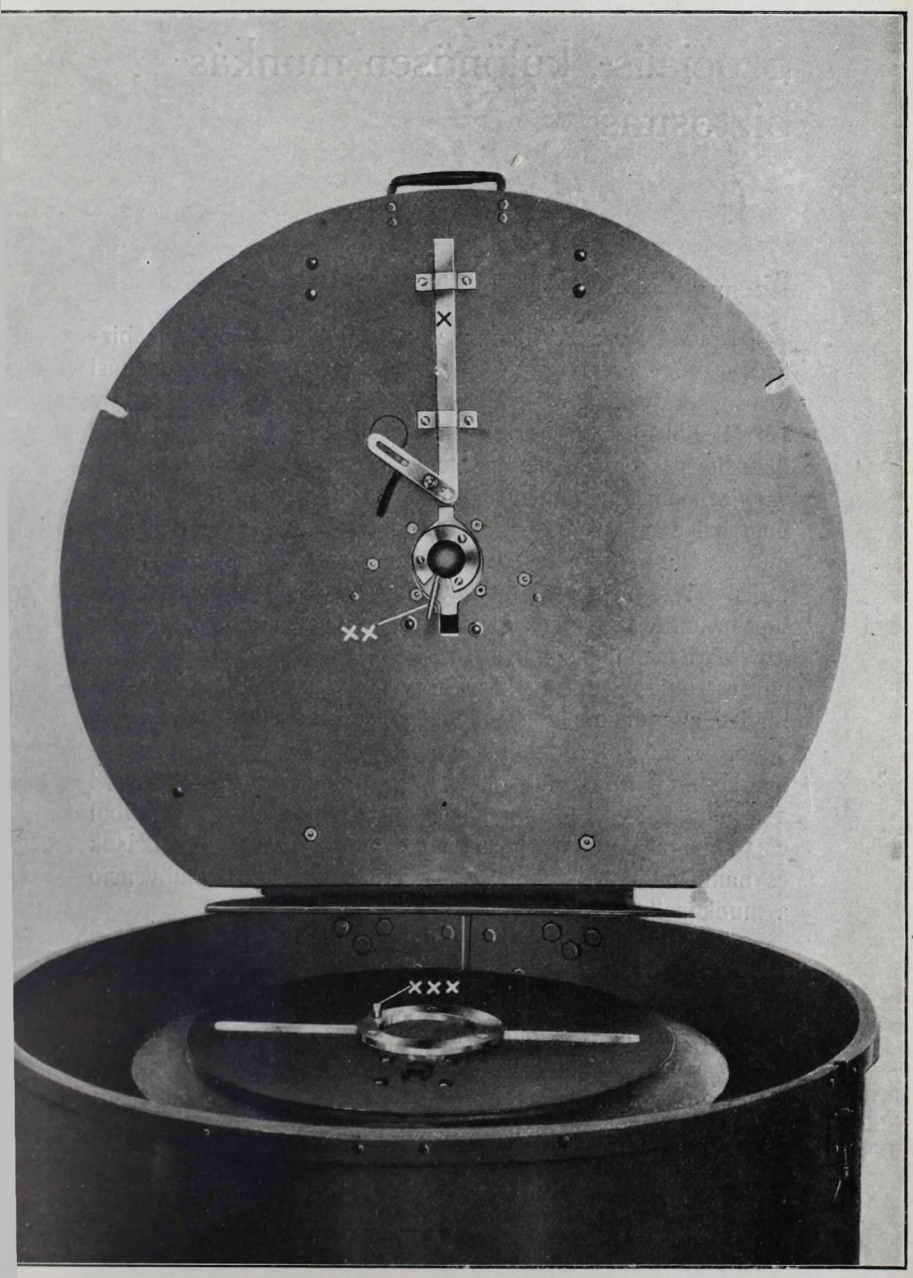

97. lap. Rugóval biztositott centrifuga. A köpeny fedele nyitva van.

Szociális-, különösen munkás-biztositás

Az angol munkanélküli biztositás első éve

Röviddel ezelött jelent meg az angol munkanélküli biztositás első évéről szóló hivatalos jelentés[1]. A biztositási törvényt tudvalevőleg 1911. év végén fogadták el. A törvény két részből áll: az első rész a betegség és a baleset elleni biztositásra vonatkozik, mintegy 13 millió egyént ölel fel, vagyis valamennyi munkást és alkalmazottat akiknek jövedelme nem haladja meg az évi 3200 shillinget. A második rész a munkanélküli biztositást foglalja magában, 2·4 millió egyénre terjed ki. A biztositási törvény első részénél más országbeli tapasztalatok szolgáltak minta gyanánt, a második rész azonban az első ilynemü kisérlet és azért egyelőre aránylag csak kevés egyénre terjeszkedhetett ki. A törvény a következő iparágakra rendeli el munkanélküliség ellen való *kényszerbiztositást:* az épitőiparra és szerelőmunkákra, hajóépités, gépépités, kocsigyártás és a fürészmalmokra. A munkanélküli alap, melyből a segélyt fedezik, a munkások és munkaadók járulékaiból valamint az állam szubvenciójából gyül össze. A munkások és munkaadók heti járuléka $2^1/_2$ pence, az állami szubvenció a munkanélküli alap egyharmad részét teszi ki.

A munkanélküli segély a munkanélküliség második hetében kezdődik és heti 7 shillingre rug. A segélyt minden évben csak 15 héten át fizetik. A munkásnak minden hetisegélyért legalább 5 heti járulékot kell befizetnie. Annak a munkásnak aki igazolni tudja, hogy a törvény életbeléptetése előtt tagja volt oly egyesületnek, mely tagjait munkanélküliség esetén segélyezi, 25 heti járulékot irnak javára.

A biztositottnak csak akkor van joga segélyre, ha munkaképes és nem talál megfelelő alkalmaztatást. A munkás,

[1] First Raport on the Proceedings of the Board of Trade under Part II. of the National Insurance Act 1911 with Appendices. London 1913 Nyman et Sons.

aki megtagadja sztrájkmunka teljesitésését, vagy nem akar elfogadni oly munkát, melyet a szokott dijon alul fizetnek, az továbbra is megtartja a segélyre való igényjogosultságát. Azonban nincs joga munkanélküli segélyre annak, a munkásnak, akinek munkanélküliségét közvetlenül vagy közvetve sztrájk vagy kizárás idézte elő. Igényjogosultságát az ily munkás csak akkor nyeri vissza, ha a sztrájk vagy kizárás után egy munkanélküliség ellen biztositott szakmában munkát vállalt és közben ujra munkanélkülivé lett. Ugyancsak akkor is kap segélyt ha a harc befejeződött és ő mégsem jutott munkához. Ha a munkás rossz magaviselete miatt volt kénytelen megválni állásától, vagy hathatós ok nélkül lépett ki munkából, úgy munkanélküliségének első hat hetében nem kap segélyt. Kétes esetekben az első forum az állami biztositási hivatalnok, a második forum a paritásos választottbiróság és az utolsó forum egy a király által kinevezett, közigazgatástól független biróság.

Az intézmény a kereskedelmi miniszteriumnak egyik osztályát alkotja, melynek az állami munkaközvetités is hatáskörébe tartozik. A mukanélküli biztositás végrehajtására az egyesült királyságban nyolcz kerületi hivatal működik. A központ Londonban van és 287 hivatalnokot foglalkoztat, a kerületi hivatalok teendőit 749 kinevezett tisztviselő látja el. Ezeken kivül még 1496 helyi hivatal áll a biztositási hivatal szolgálatában. Ily hivatalok az állami munkásközvetitők és ahol ilyenek még nem léteznek: a helyi hivatalok, a törvény végrehajtására létesitettek. Jelenleg 430 állami munkásközvetitő és 1066 helyi hivatal, nagyrészt a vidéken, működik. A helyi hivatalok a munkaközvetitők körül csoportosulnak és a közvetitők ellenőrzése alatt állnak. A helyi hivataloktól eltekintve, melyek ideiglenes alkalmazottakkal dolgoznak, az egész intézménynek 3536 kinevezett tisztviselője van, köztük mintegy 600 nő.

Minden munkás, aki a biztositott iparágakban dolgozik, ugynevezett munkanélküli könyvet kap. Ezt a közvetitő vagy helyi hivatal állitja ki. Ha a vállalkozó munkába állit valakit, köteles tőle munkanélküli könyvet kérni. Ebbe a könyvbe a vállalkozó vagy megbizottja ragasztja a biztositási bélyegeket, melyeket a postahivatalban lehet vásárolni. A beragasztott

bélyegek értékének felét a vállalkozó a munkás béréből vonja le. A könyv a foglalkoztatás ideje alatt a vállalkozónál marad, azonban a munkásnak joga van hozzá, hogy időről-időre megtekintse. Ha a munkás kilép a munkából, a munkanélküli könyvet minden bejegyzés nélkül visszakapja. A munkanélküli könyv egy évre szól, az év végén ujjal cserélik föl.

Ha a munkás bármily okból munkanélkülivé válik, a vállalkozótól visszakapott munkanélküli könyvét leadja a helyi hivatalban vagy munkaközvetitőben. Az esetben, ha igényt tart munkanélküli segélyre, egy formulát állit ki, mely feltünteti legutóbbi vállalkozójának nevét és cimét (az nincs benn a munkanélküli könyvben). Ezután naponkint egy bizonyos időben meg kell jelennie a hivatalban és alá kell irnia a nyilvántartási listát ez elég a munkanélküliség igazolására.

A helyi hivatal a munkanélküli könyvből nyert adatokat a kerületi hivatalba küldi. Egy megcimzett formulát küld továbbá a munkanélküli legutóbbi munkaadójának, hogy nincs-e kifogása a segély kifizetése ellen. A tapasztalat azt mutatja, hogy a vállalkozók egy hatoda a segély kifizetése ellen foglalnak állást, arra hivatkozva, hogy a munkást rossz magaviselete vagy a munkából kifolyó összezördülés miatt volt kénytelen elbocsájtani. Ha ez megtörtént, a hivatal fölterjeszti az ügyet a biztositási hivatalnokhoz, akire a döntés tartozik. Oly döntéseket, melyek a munkások javára hozattak, nem lehet megfelebbezni. Ha a döntés tévedésen alapulna, úgy jogában áll a hivatalnak, hogy az első döntést megmásitsa. A hivatalnok értesiti a pénztárt, hogy segélyt ki lehet fizetni, mire megkezdődik a segélynek hétről-hétre való kifizetése. Ha a munkás egyik napon elmulasztja a nyilvántartási lista aláirását, úgy az e napra járó segélyt levonják e heti segély összegből. Ha a munkás vonakodnék a számára közvetitett megfelelő munkát elfogadni, a segély kifizetését felfüggesztik és az ügyet áteszik a biztositási hivatalnokhoz döntés végett. A hivatalnok döntése ellen a munkás a paritásos választott birósághoz felebbezhet. Ha ez a munkás ellen dönt, úgy a hivatalnok itélete jogerős, ha mellette dönt, úgy a hivatalnoknak jogában áll, hogy fölebbezzék a királytól kinevezett választott birósághoz.

A paritásos választott biróság összeállitására az ország 82 kerületre oszlik. Mindegyik kerületben jegyzékbe vannak fog-

lalva a munkások és munkaadók választott birái. A választott biróság három személyből áll; egy a munkások, egy a munkaadók sorából kerül ki. Az elnököt a kereskedelmiminiszterium delegálja. A munkások választott biráit a biztositott munkások, kerületenkint titkos szavazással választják. A munkaadók választott biráit a munkaadó testületek ajánlására a kereskedelmi miniszterium nevezi ki. A munkásnak joga van hozzá, hogy részt vegyen a választott biróság tárgyalásain vagy hogy e tárgyaláson képviseltesse magát.

A mondottak csupán a közvetlen biztositottakra vonatkoznak. A törvény azonban közvetett biztositást is ismer. Bizonyos mértékben a szakszervezetek is szerepelhetnék a törvény végrehajtói gyanánt. Ha egy szakszervezet saját hatáskörében akarja biztositani tagjait, úgy erre vonatkozólag megegyezésre kell lépnie a kereskedelmi miniszteriummal. Ennek két feltétele van: A szakszervezeteknek hathatós eszközzel kell rendelkezniök a munkanélküliek ellenőrzésére (munkanélküli listát kell vezetniök, melyet a munkanélküliek naponkint aláirnak stb.), azonkivül kell, hogy használható munkaközvetitővel rendelkezzenek. Ha a szakszervezet megegyezésre lép a kereskedelmi miniszteriummal, akkor a szakszervezet a saját alapszabályaiban előirt munkanélküli segélyt fizeti tagjai számára, de joga van hozzá, hogy a tagjaira eső munkanélküliség megtéritését követelje a kereskedelmi miniszteriumtól. A munkanélküli, ha szakszervezeteknél van is biztositva a munkanélküliség ellen, köteles munkanélküli könyvét a helyi hivatalban leadni és a segélyezési formulát kitölteni. A helyi hivatal köteles értesiteni a munkaadót a munkás igénykeresetéről. A kérvényformulát ugyancsak megküldik a kerületi hivatalnak, ez azonban döntéséről nem a helyi hivatalt, hanem a szakszervezetet értesiti. A kereskedelmi miniszterium és a szakszervezetek közt fölmerülő vitás eseteket nem a paritásos választott biróság, hanem a király által kinevezett választott biróság közvetlenül intézi el. A kereskedelmi miniszterium a szakszervezetek által kifizetett segélynek legfeljebb háromnegyedrészét téritiі vissza. A kereskedelmi miniszteriumnak jogában áll, hogy betekintést nyerjen a szakszervezeteknek erre vonatkozó könyveibe, hogy ezáltal ellenőrizze, vajjon betartják-e a megállapodás feltételeit, továbbá, hogy pontosan

meg lehessen állapitani a szakszervezetek igényét a kereskedelmi miniszteriummal szemben.

A munkanélküli biztositási törvény 1912 juliusban lépett életbe. Az első hat hónapban nem fizettek ki munkanélküli segélyt. A segélyezés kifizetése csak 1913 január 15-én kezdődött meg. Az első évben 2.508.939 munkanélküli könyvet adtak ki, melyek a biztositásra kötelezett iparágak között a következőképpen oszlottak meg:

Építőipar és középületek kivitele	1.047,668
Hajóépités	274,228
Gépépités	865,563
Kocsigyártás	216,028
Fűrészmalmok	19,118
Egyéb kötelezett foglalkozások	86,334

A törvény életbe léptetése előtt ezekben az iparágakban csupán a biztositottak egy ötöde volt biztositva egyesülete utján a munkanélküliség ellen:

Segélyigényüket januártól juliusig bejelentették:

Segélyért folyamodtak		Közvetlenül	A szakszervezet révén
Januárban	161,878	129,063	32,815
Februárban	91,134	68,447	22,657
Márciusban	65,636	48,113	17,523
Áprilisban	63,538	45,115	17,815
Májusban	74,247	51,849	22,398
Juniusban	68.058	47.745	20,318
Juliusban	34,530	24,818	9712
Összesen	559,021	415,788	143,233

Azoknak a szervezeteknek a száma, akikkel a kereskedelmi miniszterium megegyezést létesitett, 105-re rug és 54,000 taggal rendelkeznek.

A segélyért folyamodó személyek száma mintegy 400,000-re rugott, úgy hogy egy-egy munkás többször is munkanélkülivé vált.

A kérvények nagyrésze még tárgyalás alá sem került, amennyiben a kérvényezők még a munkanélküliség első hetében munkához jutottak. A kifizetett munkanélküli segély a következőképpen alakult:

		Január 18-tól Február 14-ig	Február 15-től Március 14-ig	Március 15-től Április 11-ig	Április 12-től Május 16-ig	Május 17-től Junius 13-ig	Junius 14-től Julius 11-ig	Összesen
Kifizetett segély	Esetben	214.311	205,777	115,229	96,029	68,801	74,337	774,494
	font sterling	67,117	63,230	35,412	28,443	20,174	21,582	236,458
Közvetlenül a munkanélküliek	Esetben	170,596	153,324	83,360	68,660	47,802	51,649	575,641
	font sterling	55,719	49,217	26,942	21,351	14,768	15,799	183,796
A szakszervezeteknek	Esetben	43,715	52,403	31,679	27,369	20,999	22,688	198,853
	font sterling	11,898	14,013	8,470	7,092	5,406	5.783	52,662

A jelentés évében átlag minden hétre 18000 munkanélkülivé válás esik. A munkanélküliség a biztositottak $^2/_5$-énél egy hétnél kevesebb ideig tartott, és csupán alláscsere okozta. A munkanélküliek százaléka az összes biztositottakhoz képest a következőképen alakult:

	Szept.	Okt.	Nov.	Dec.	Jan.	Febr.	Márc.	Ápril.	Máj.	Jun.
	1912				1913					
Építőipar	5·3	6·3	5·4	7·9	8.8	7·3	5·2	3·8	3·4	3·5
Hajóépités	3·4	3·7	3·8	4·1	3·3	3·4	3·1	3·0	3·1	2·9
Gépépités	2·3	2·6	2·8	2 9	2·1	2·3	2·2	2·0	2·1	2·2
Kocsigyártás	2·1	2·7	2·9	3·1	2·2	2·2	3·0	1·8	1·9	2·1
Fűrészmalmok	3·6	3·8	4·4	4·6	1·9	2·2	2·4	2·5	2·1·	2·0
Egyéb	1·4	1·8	2·0	2 0	1·5	1·2	1·0	1·0	0·9	0·9

A segélyek kimutatásánál nagyobb nehézségek nem merültek fel. Választott biróság elé 2907 esetben mentek a munkások, 1322 esetben a munkások jogait elismerte a választott biróság. A rendes biróság 24 esetben járt el a vállalkozók ellen, akik megtagadták a járulékok befizetését és 47 esetben a munkások ellen, akik hamis bemondással akarták megkárositani a pénztárt.

Az első évben biztositási járulékok 1,701.000 font sterlingre rugtak, az állami szubvenció 378.000 font sterlinget tett ki, úgy hogy a pénztár összes bevétele 2.268.000 font sterling volt. Kiadtak segélyekre és adminisztrációra 700.000 font sterlinget. A biztositási alap az év végén 1,610.000 font sterlingre rugott.

Ezek az adatok azt bizonyitják, hogy az intézmény bevált. Mindamellett óvakodni kell attól, hogy belőlük messzemenő következtetéseket vonjunk le. A jelentés időszakában rendkivül kedvezőek voltak a gazdasági viszonyok, 1874 óta, három év kivételével, mégsohasem volt ily kevés munkanélküli Angliában. Az intézménynek a bekövetkező válság esetén kell majd tanuságot tenni életképességéről. Azonban valószinű, hogy addigra több millió font munkanélküli alap jő egybe és ebből arra lehet következtetni hogy az intézmény akkor is meg fog felelni feladatának, ha a gazdasági viszonyok nagyobb kötelezettséget fognak rája róni.

A munkanélküliség ellen való biztositás az egyes európai államokban

A gazdasági válság az egész kontinensen aktuálissá tette a munkanélküliség ellen való biztositás kérdését. Ez a körülmény arra inditotta a németbirodalmi statisztikai hivatal munkásstatisztikai osztályát, hogy külön statisztikai összeállitást adjon közre a munkanélküli biztositás mai állásáról.[1] Az adatok részben hivatalos forrásokra támaszkodnak, részben azokra a jelentésekre, melyeket a Gentben megtartott munkanélküliség elleni kongresszusnak tettek. A kimutatás az 1913 végéig fönnállott munkanélküli biztositás első teljes összefoglalása, áttekinthető képet nyujt a nyilvános munkanélküli biztositás mai állásáról. Az alábbiakban mi is részletesen ismertetjük ezeket az adatokat, és a teljesség kedvéért azokat az országokat is fölvesszük benne, amelyekről már több izben közöltünk ismertetést. A munkanélküli biztositása állása az egyes országokban a következő:

Anglia.

A munkanélküliség ellen való biztositás a legjobban Angliában van kiépitve. Itt nemcsak hogy a törvényhozás szabályozza a biztositást, hanem egyes iparágakra kötelezővé is teszi és pedig: az építőiparban, a gépépitésben, a hajó- és kocsigyártásban, a vasöntődékben és a fürészmalom-iparban. Összesen 2½ millió munkás van ily módon biztositva, a tanult munkások 63 százaléka. A biztositás helyi és kerületi hivatalok révén történik, melyek munkaközvetitővel vannak egybekapcsolva. A biztositásnak van egy központi hivatala. A heti járulék 5 pence, melynek felét a munkások, felét a munkaadók fizetik. Az állami szubvenció az egész bevétel egyharmadára rug. A segélyezés 26 heti járulék befizetése után kezdődik, rendesen heti 7 shillinget tesz ki.[2]

Norvégia.

Kötelező biztositás Norvégiában nincs, csupán önkéntes biztositás valamely szervezet révén, mely munkanélküli segélyt

[1] Die Arbeitslosenversicherung im In- und Auslande. Bearbeitet vom kaiserlich Statistischem Amte von der Beilage zum Reichsarbeitsblatt.

[2] Részletesebb adatokat lásd: Az angol munkanélküli biztositás első éve. 54. l.

nyujt tagjainak. Ily szervezet 19 van, 27,000 taggal, vagyis a szervezett munkások fele van biztositva a munkanélküliség ellen. Az állam a segély $^1/_4$-részét téríti vissza, viszont az állami szubvenció $^2/_3$-része a községeket terheli. Az állami szubvenció föltétele:

A szervezet külön kezeli a munkanélküli pénztárt.

Szervezet szabályainak ki kell mondani: Munkanélküli segélyt nem kaphat az, aki sztrájkol vagy ki van zárva, vagy, akinek megfelelő munkát közvetitettek, de azt visszautasitja.

A segélyezés csak három napi munkanélküliség után kezdődik és évenkint legfeljebb 90 napra jár ki. Az igényjogosultság a 6 havi tagsággal kezdődik. Vitás esetekben elsőfokon a pénztár vezetősége, másodfokon a miniszterium dönt.

A szervezetek munkanélküli pénztárai tartoznak azokat a munkásokat is fölvenni a munkanélküliség ellen való biztositásra, akik egyáltalán nem akarnak a szervezet tagjaivá lenni. Ezeknek nincs szavazati joguk és 10—15 százalékkal magasabb biztositási dijat fizetnek, az adminisztrációs költségek fedezésére.

A munkanélküli biztositás nem terheli a munkaadót.

A szervezeti munkanélküli pénztárak pénzügyi viszonyai a következőképen alakultak 1912-ben:

A bevételek kitettek:			
Tagjárulékokból	186,252	skandináv	koronát
Az állami / A községi } szubvencióból	36,309	»	»
Az összes bevétel kitett	222,561	»	»
Kifizettek munkanélküli segélyre	144,781	»	»
A pénztárak vagyona volt	387,545	»	korona.

Dánia.

Itt is csak önkéntes biztositás van, azonban szubvenció jár ki minden szervezetnek, mely tagjait munkanélküliség ellen biztositja. Ily szervezet 53 működik, melyek 111,187 tagot számlálnak. Az állami szubvenció a járulékok $^1/_3$-át teszi ki. A községeknek jogukban áll a járulékok $^1/_6$-részét a pénztáraknak megtériteni. A szubvenció feltételei nagyjában ugyanazok, mint Norvégiában. Külön kikötések a következők:

A pénztárnak legalább 50 tagot kell számlálnia. Nem vehet fel tagjai sorába 18 éven aluli és 60 éven felüli egyéneket.

A segély a 6 napi munkanélküliség után folyósitható, egy évi tagság után, évenkint 70—160 napon át. A segélyösszeg maximális határa a napi kereset $^2/_3$-része, azonban nem lehet napi $^1/_2$ koronánál kevesebb és 2 koronánál több. Vitás esetekben a pénztár vezetősége, majd a választmány, végül a miniszterium dönt.

A pénztárak pénzügyi viszonyai 1912-ben a következő alakulást mutatták:

Bevettek tagjárulékból		1.300,000	dán koronát
Állami	szubvencióból	800,000	» »
Községi		400,000	» »
A tartalékalap kitett		2.400,000	» »
Kifizetett munkanélküll segélyre...		1.700,000	» »

Minden tagra átlag 26 munkanélküli nap, 13 napi munkanélküli segély esett.

A pénztárak bevétele 1907-től 1912-ig 9.600,000 koronára rúgott, ennek 54 százaléka tagjárulékokból, 32 százaléka állami és 14 százaléka községi szubvencióból állt. Munkanélküli segélyre kifizettek 6,500,000 koronát.

A fölsorolt három országban az állam törvényhozása szabályozza a munkanélküli biztositást. A következő országokban is közpénzekből szubvencionálják a munkanélküli segélyt nyujtó szervezeteket, illetőleg a munkanélküli pénztárakat, azonban az állami törvényhozás nem szabályozza a kérdést.

Luxemburg.

Ebben az országban, ahol egyébként a bérmunkások száma mindössze 55,000-re rug, 8 olyan szervezet van, mely tagjainak munkanélküli segélyt nyujt. E szervezetek taglétszáma 800-ra rug, munkanélküliség esetére való biztositásra 2400 frankot fizettek be, segély gyanánt kaptak 1800 frankot. A kifizetett segélyek $^1/_3$-ának erejéig a kormány és a községek kölcsönt nyujtanak a szakszervezetnek. E kölcsönök legfeljebb 1,500 frank erejéig terjedhetnek.

Franciaország.

A francia kormány évenkint 100,000 frankot vesz fel a költségvetésbe a munkanélküli pénztárak, illetőleg munkanélküli segélytnyujtó szakszervezetek támogatására. A kormány a kifizetett segély 20—30 százalékát téríti vissza. Azonkivül 12 departement és 51 község nyujt ilyfajta szubvenciót. Munkanélküli segélyt nyujtó egyesület 1911-ben 209 működött, összesen 48,089 taggal és munkanélküli segély gyanánt 224,159 frankot fizettek ki, 8,609 munkanélküli részére. A szubvenció kitett:

Állami	50,726	frankot
Depardementi	18,550	,,
Községi	112,423	,,
Összesen	181,699	frankot

A munkanélküli segélyt összesen 116,373 napra fizettek ki. A községek legnagyobb része csak időről-időre szavaz meg szubvenciót. Rendesen szabályozva csupán 21 községben van a munkanélküliség ellen való biztositás.

Hollandia.

A holland kormány még 1907-ben törvényjavaslatot terjesztett a parlament elé a munkanélküli segélytnyujtó pénztárak szubvencionálását illetőleg. A parlament a javaslatot még mindig nem intézte el. Jelenleg csak egyes községek szubvencionálják a munkanélkülieknek segélyt nyujtó szervezeteket. Ily szervezet 281 van 29,313 taggal. Ezek 1912-ben kifizettek 50,191 holland forintot munkanélküli segély gyanánt. A községi szubvenció 42,070 forintra rugott, ugy hogy az egész összeg, amit a munkanélküliek kaptak, 92,262 forintot tett ki. Dordrechtben egy önkéntes munkanélküli biztositó pénztárat állitottak fel, azonban ez nem kezdhette meg működését, mert nem jelentkeztek tagok.

Belgium.

Ebből az országból indult ki a szervezetek segélyezése a községek által, az ugynevezett genti rendszer, itt is van aránylag a legjobban elterjedve. Összesen 439 szakegyesület, köztük 7 takarék-egyesület, részesült 1912-ben szubvencióban

92 község által. Ezekben a szervezetekben volt munkanélküli 30,934. Ezek kaptak az egyesületeiktől 310,837 frankot, a községektől 147,385 frankot, az államtól 24,911 frankot, a kerületektől 49,830 frankot. A közpénzekből kifizetett szubvenció összege 222,126 frankra rugott.

Svájc.

Itt két fajta segélyezési mód van elterjedve: a szubvencionális és a munkanélküli biztositó pénztárak:

a) A szubvencionált egyesületek.

St.-Gallen kanton 1913-ban 8 szervezet részére 2,669 frank szubvenciót fizetett ki. A kanton a segélyhez 50 százaléknyi pótlékot nyujtott. Genf kanton 1911-ben 12 szervezetet szubvencionált. Az általuk nyujtott segélyt 60 százalékkal egészitette ki. A szubvenció kitett 1,953 frankot. Basel városa 1912-ben 5 szervezetet szubvencionált. A segélyt 40—50 százalékkal toldotta meg. Az összeg, amit e célra forditott 3,412 frankra rugott. Appenzell kanton ugyancsak 1912-ben 1,601 frankot forditott szervezetek szubvencionálására. Három szervezet osztozkodott meg rajta, a kifizetett segélyeket 50 százalékkal egészitette ki a szubvenció.

b) Munkanélküli biztositó pénztárak.

Basel kantonban munkanélküliség ellen biztositó-pénztár is működik, melynek 1912-ben 1,214 önkéntes tagja volt. Ezek tagjárulék gyanánt 9,434 frankot fizettek be, ellenben munkanélküli segélyre 34,512 frankot vettek fel. A kanton 27,000 frankkal járult a kiadásokhoz. A munkanélküliek száma. 605 volt. *Bern* városában ugyancsak működött ily munkanélküliség ellen biztositó pénztár. Ennek 1912-ben 636 tagja volt, akik 8,773 frankot fizettek be járulék gyanánt. Munkanélkülivé vált 321 tag, akik 19,130 frank segélyben részesültek. A város 12,000 frankkal járult a pénztár kiadásaihoz.

Olaszország.

Itt mindössze egy községi takarékpénztár segélyezi a munkanélkülivé vált munkás-betéteseit. Betétje volt 795 mun-

[1] Részletesebb adatokat lásd: A munkanélküliek segélyezése Belgiumban cimü cikkünkben.

kásnak, mintegy 12,000 lira. Ezek közül 542 vált munkanélkülivé és munkanélkül volt 5,977 napon át. A takarékpénztár 300,000 lira kamatait osztotta ki köztük.

Németország.

A német birodalmi kormány az ősszel állást foglalt a munkanélküli biztositás ellen, a szövetséges államok közül is csupán Bajorország járul hozzá a munkanélküliek segélyezéséhez, de csak ez évtől kezdve, ugy hogy e kimutatásban még nem szerepel Bajorország. Ellenben a községek közül már többen meghonositották részint a szubvencionálás rendszerét, részint a munkanélküliség ellen biztositó községi pénztárakat.

a) Egyesületek szubvencionálása.

Berlin-Schöneberg 1910 óta nyujt pótlékot ama szervezeteknek, melyek munkanélküli segélyt nyujtanak tagjainak. A szubvenció feltétele a helyben való 1 évi tartózkodás és 7 napig tartó munkanélküliség. A pótlék a segély 50 százaléka, legfeljebb napi 1 márka, évenkint 60 napon át. Segélyben részesült 1912-ben 59 egyesület 620 tag, 15,770 munkanélkül eltöltött napra. A község által kifizetett szubvenció összege 12,631 márkára rugott. Schöneberg a takarék-egyletek tagjait is szubvencionálja, ugyanolyan föltételek mellett, mint a szakszervezetek tagjait. Takarék-betétes (Sparer) volt 1912-ben 172, munkanélküli volt közülük 56, segélyt 987 napon át kaptak. A község 987 márkát fizetett ki számukra.

Ekangen 1909 óta szubvencionálja a szakszervezeteket. Ebben a pótlékban csak oly tanult munkások részesülhetnek, akik 3 év óta helyben laknak, 7 nap óta munkanélküliek. A község 50 százalékkal egésziti ki a szervezet által nyujtott segélyt, legfeljebb napi 60 pfenniggel, 6 héten át. Ebben a szubvencióban 1912-ben részesült 18 egyesület, segélyt kapott 73 munkanélküli 1,797 napon át. A községi szubvenció 1,038 márkát tett ki.

Kaiserslautern 1913 óta szubvencionálja a szakszervezeteket. A pótlék százalékát havonkint állapitják meg, azonban egy-egy munkanélküli legfeljebb napi 60 pfenniget kaphat, 60 napon át. A község szubvencióra 5,000 márkát vett fel a költségvetésbe.

Stuttgart 1912 óta nyujt pótlékot a szakszervezeteknek, melyet egy évi helyben lakáshoz köt. A községi segély ugyanattól a naptól kezdve jár ki, mint a szervezeti segély és ugyanannyi időre is. A pótlék: nőtleneknél 50 százalék, családosoknál 5—25 százalékkal több, de legfeljebb napi 1 márka, családosoknál napi 1 márka 50. 1912 októbertől 1913. március végéig kifizetett 44 szervezet 776 tag részére 36,568 napra 66,022 márkát, a városi pótlék 9,746 márkát tett ki. A város takarékbetéteseket is segélyezett ugyanolyan föltételek mellett, mint a szakszervezeteket. Ily betétes a jelentés időszakában 22 akadt.

Feuerbach egy évvel később hozta be a munkanélküliek segélyezését, ugyanolyan föltételek mellett, mint Stuttgart. A szervezetek és betétesek szubvencionálására a tanács évi 1,000 márkát szavazott meg.

Gmünd városa 1911-ben határozta el hogy pótlékot nyujt a szakszervezeteknek, de csak oly tagok részére, akik alkalmatlanok szükségmunkák elvégzésére. A segély kiadása 2 évi helyben lakáshoz van kötve, a szervezet által nyujtott segélynek legfeljebb 50 százalékát teheti ki, nőtlenek napi 40, családosok napi 50—60 pfennig pótlékban részesülnek, évenkint 6 héten át. A községi tanács e célra évi 1,000 márkát szavazott meg. A segélyezés csak 1913-ban lépett életbe.

Esslingen 1913-ban vezette be a munkanélküliek szubvencionálását. Pótlékot kap minden szakszervezetileg segélyezett munkás, aki egy év óta a községben lakik. A pótlék 50 százaléka a kapott segélynek, legfeljebb napi egy márka, melyet ugyanannyi időre folyósitanak, mint a szakszervezeti segélyt. A törvény az elmult év október 1-én lépett életbe.

Freiburgban (Breisgau) 1910-ben honositották meg a szakszervezetek szubvencionálását. Csak azok a munkások kapnak pótlékot, akik nem alkalmasak szükségmunka elvégzésére, egy évig helyben laknak és 5 napja, hogy munkanélkül vannak. A pótlék a segély 50 százalékának felel meg, legfeljebb napi 1 márka összegben 40 napon át évenkint. Pótlékot kapott 1912-ben 10 szervezet, mely 1892 tagot számlált. Munkanélküli 518 volt, akik 7,227 napra kaptak segélyt 10,291 korona összegben. A község 1,861 koronával egészitette ki e segélyt. Freiburg ugyanolyan föltételek mellett,

mint a szakszervezeteket, a takarékbetéteseket is segélyezi. Ily betétes 8 kapott segélyt 133 napra 66·50 márkát.

Mannheim 1913-ban vezette be a szakszervezetek munkanélküli tagjainak a segélyezését. A pótlék, egy évi helyben lakás után kijár a szakszervezeti segéllyel. Egy-egy munkás napi 70 pfenniget kap, minden gyermek után 10 pfenniggel többet. A pótlék maximuma 1 márka, mely 60 napra jár ki. A törvény szeptember 1-én lépett életbe. A költségvetésben a város 50,000 márkát irányzott elő a szubvenciókra.

Strassburg 1907-ben vezette be a szakszervezetek szubvencionálását. Egy évi helyben lakás után a község a szervezet által nyujtott segélyhez 50 százaléknyi pótlékot nyujt, attól a naptól kezdve, mikor a szervezetek megkezdik a tagok segélyezését. A pótlék a segély 50 százaléka, legfeljebb napi egy márka, addig az ideig mig a szakszervezeti segély kijár. A város 1911-12-ben 36 szervezetet szubvencionált, melyek 7,444 taggal rendelkeztek. E szervezetek munkanélküli segélyt 627 izben fizettek ki 7,499 napra 19,951 márka összegben. A városi pótlék 6,086 márkára rugott.

Illkirch-Grafenstaden, Schiltingheim, Bischeim elszászi városok ujabban elhatározták a szakszervezetek szubvencionálását, tisztán strassburgi mintára.

Mühlhausen 1909 óta szubvencionálja a szakszervezeteket. A pótlék kifizetésének föltétele: 1 évi helyben lakás. Egyébként attól az időtől kezdve jár ki, mint a szakszervezeti segély, napi 80 pfennigtől 1 márkáig terjed, aszerint, hogy nős vagy nőtlen-e a munkás. Az utolsó jelentés 1911-ről számol be. Ebben az évben 20 volt a munkanélküli segélyt nyujtó szervezetek száma, 194 munkanélkülit segélyeztek 2,460 napon át 2,316 márkával.

b) Munkanélküliség ellen biztositó pénztárak.

Köln városa nem a szakszervezeteket segélyezi, hanem egy munkanélküliség ellen biztositó pénztárt tart fönn, melynél azonban a szakszervezetek is biztosithatják tagjaikat. A pénztárnak otthonmunkás nem lehet tagja, valamint oly munkás sem, aki 2.50 márkán alul keres. A közvetlen biztositottaktól 13 heti helyben lakást, a viszontbiztositottaktól (egyesület által) 1 évi helyben lakást követelnek meg. A

segélyjog 52 hét után, a munkanélküliség 6. napján kezdődik. Három fajta járulékosztály van, aszerint, hogy menynyire van kitéve az illető a munkanélküliségnek. A hetijárulék kitett:

	A tarifa szerint	B	Viszontbiztositottak után
I. osztályban	15 pfenniget	20 pfenniget	4 pfenniget
II. ,,	20 ,,	30 ,,	10 ,,
III. ,,	45 ,,	60 ,,	30 ,,

A 60 éven felüli közvetlen biztositottak magasabb járulékot fizettek.

A napi segélyt a pénztár a következő összegben fizeti:

A) tarifa

1·50 pfenneiget az első 20 napra
0·75 ,, további 40 ,,

B) tarifa

2·00 pfenniget az első 20 napra
1·00 ,, további 40 ,,

A viszontbiztositottak 75 pfennigtől 1·50 pfennig napi segélyt kapnak, tagsági idejük szerint, legfeljebb 60 napig.

A pénztárnak 1912 juliustól 1913 második feléig 151 közvetlen biztositott tagja volt és 25 szervezet 11,105 tagot biztositott nála. Az egyesek járulékai ugyanezen idő alatt 5,124 márkára, az egyesületek járuléka 19,170 márkára rugtak. Egyeseknek a pénztár 6,002 márkát, egyesületeknek 23,798 márkát fizetett ki. A község a pénztár föntartásához 60,377 márkával járult.

Kaiserslautern 1912-ben vezetett be ily biztositó-pénztárt, amellett, hogy a szakszervezeteket is szubvencionálja. A pénztárnak csak férjezett munkásnők nem lehetnek tagjai, különben minden munkás. A segélyre való igényjogosultság 52 hetijárulék lefizetése és 7 napi munkanélküliség után kezdődik. A beiratkozási dij 50 pfennig. Négy járulékosztály van és pedig:

	Nőtlenek	Nősek
I. osztály	20 pfennig	30 pfennig
II. ,,	32 ,,	48 ,,
III. ,,	48 ,,	72 ,,
IV. ,,	60 ,,	90 ,,

A segély napi 80 pfennig nőtlenek, 1·20 pfennig nősek

részére, 60 napon át. Az intézmény csak a mult év április elsején kezdte meg működését.

Gmünd a szakszervezetek szubvencionálása mellett, ugyancsak munkanélküli biztositó-pénztárat is honositott meg. Ennek nem lehet tagja oly munkás, aki alkalmas inségmunka elvégzésére. Különben tagja lehet minden munkás és munkásnő, ez utóbbi, mig nem férjezett, aki egy év óta lakik Gmündben. A segélyre való jog 52 heti járulék lefizetéze után, a munkanélküliség 8 napjával kezdődik. Két járulékosztály van.

	Nőtlenek	Nősek
I. osztály	20 pfennig	30 pfennig
II. ,,	35 ,,	52 ,,

Beiratkozási dij 50 pfennig. Segélyt kap nőtlen tag napi 50 pfenniget, nős tag napi 75 pfenniget 6 héten át évenkint. Az intézmény 1912 április 1-én lépett életbe. Jelentést még nem tett közzé.

Munkanélküli biztositás 1913 december végén, csupán a felsorolt városokban, illetve országokban volt meghonositva.

A kimutatásban nem szerepelnek azok a városok, melyekben a munkanélküliek segélyezése a szegények és inségbe jutottak segélyezésének egy nemét alkotják. Ugyancsak nem szerepel benne külön a szakszervezetek munkanélküli segélybiztositása sem.

A jelentés arra is kiterjed, hogy vajjon a szakszervezetek szubvencionálása nem mozditotta-e elő a szakszervezeti mozgalmat. A statisztikai hivatal e kérdésre *tagadó* választ ad. A következő érdekes kijelentést teszi:

> A genti rendszer általában csekély eredményre vezetett. Seholsem lehet bebizonyitani, hogy tulajdonképeni céljának: az önsegélyre való nevelésnek megfelelt volna. A szubvencionált szakszervezetek létszáma nem gyarapodott, a szubvenció elérésére való kilátás nem inditotta a szakszervezeteket arra, hogy a munkanélküli segélyt bevezessék, vagy a már meglevő segélyt kiépitsék. Csupán az az egy eredménye volt meg, hogy a szakszervezeti tagok munkanélküli segélye emelkedett. Ámde e munkások a munkanélkülieknek csak csekély százalékát teszik ki.

A németországi orvosok és betegpénztárak között megkötött egyezmény

Egy csaknem két évtizedes harc ért véget karácsony előtt, épp abban a pillanatban, amikor már már végzetes csapást készült mérni az egész német közegészségügyre. Ugyanis a német orvosok, szervezeteik utján, egységes követeléseket terjesztettek a pénztárak elé, melyek teljesitését január 1-ére kérték. Ezt a napot jelölték meg végső terminus gyanánt. Kimondták, ha eddig nem teljesitik követeléseiket, ugy általános sztrájkba lépnek. Minthogy a pénztárak nem voltak hajlandók az orvosok követeléseit teljesiteni, ennélfogva mindenki reszketve gondolt január 1-ére, amikor több százezer beteg munkás és alkalmazott orvosi kezelés nélkül marad. Ez azonban szerencsére nem következett be. A német kormány közbelépett és karácsonyra sikerült létrehoznia egy tiz évre szóló egyezményt, melyet alább közlünk.

Mi idézte elő ezt a harcot? Mik voltak az orvosok követelései? Főképen két dolgot akartak elérni: a szabad orvos választást és az orvosi munkának magasabb dijazását.

Az orvosi foglalkozás az utóbbi években nagy változásokon ment át: az individuális orvosi foglalkozás szociális mesterséggé vált. Régente az orvosoknak meg voltak a külön pácienseik, különösen a városokban, az orvos egyénekkel, családokkal állott szemben; foglalkozása ugynevezett szabad foglalkozás volt. Ez ma már jórészt másként van. A katonaság, a vasutak, a bányák egy egészen különálló orvosi-hivatalnokkart neveltek, a kórházak és szanatoriumok elterjedése szintén szaporitotta az orvos-hivatalnokok számát. Az a körülmény, hogy a közönség mindjobban megbizik a szanatorium és kórházi kezelésben, nagyon csökkentette az orvosok magánprakszisát. Ehhez járultak ujabban a betegpénztárak, melyek révén a legnagyobb társadalmi réteg: a munkások és alkalmazottak részesülnek orvosi segélyben, illetőleg: a pénztárak ezt a réteget vonják el a magán prakszistól. Minthogy a pénztárak saját orvosokat kötnek le maguk részére és ezeket is aránylag kicsiny számmal, igy azoknak az orvosoknak, akiket nem alkalmaznak, nagyon megnehezitik a megélhetést. Azonban maguknak a pénztári orvosoknak is

voltak sérelmeik: azt hangoztatták, hogy sok beteget kell ellátniok, aránylag csekély dijazásért, ami szerintük főleg annak tudható be, hogy a pénztárak vezetőségeiben a munkások vanak túlsulyban, akik a szellemi munkát nem tudják kellőleg méltányolni.

Ily módon az ellentét a pénztárak és orvosaik között, valamint az ellentétek a pénztárak és a nem alkalmazott orvosok között mindjobban kiélesedtek, mig végre az orvosok egységes fellépésre határozták el magukat. A pénztárak vonakodtak teljesiteni az orvosok követeléseit. Arra hivatkoztak, hogy a biztositásitási járulékból nemcsak orvosokat, hanem a kórházi kezelést, a gyógyszereket és a munkások táppénzét is ki kell fizetniök. Ha az orvosokat jobban dijjaznák, ha egy-egy orvosra kevesebb beteget osztanának ki, ugy ezt a beteg munkásoknak kellene megsinyleniök. Egyéb feladataik elhanyagolása nélkül nem tehetnek - tehát eleget az orvosok követeléseinek. Már-már befejezett dolog volt, hogy az orvosok általános sztrájkkal fogják megkisérelni álláspontjuk érvényre juttatását, amikor a német kormány tárgyalásokat inditott a szemben álló felek szervezeteivel és december 23-án sikerült is neki a következő megállapitást létesiteni:

A biztositási hivatalnál, vagy egyéb hatóságnál listát tesznek ki, melybe minden orvos, aki pénztári prakszist akar folytatni, tekintet nélkül arra, hogy tagja-e valamaly orvosi szervezetnek vagy sem, beirja a nevét. A listába való fölvétel egyéb körülményeit helyi egyezmény szabályozza.

Csakis a listában felvett orvosok folytathatnak pénztári prakszist. Az orvosoknak a listából való kiválasztása az érdekelt, tehát a listában felvett orvosok megbizottai és pénztárak vezetőségei megegyezésére van bizva. Azonban a főbiztositó-hivatal erre vonatkozólag bizonyos szabályokat állit fel. Azokat az orvosokat, akik eddig is pénztári prakszist folytattak, hivatalból kell felvenni a listába. A fölvételből származó viszályok felett egy paritásosan összeállitott bizottság dönt, melynek orvosi tagjainak többsége kell, hogy pénztári orvosokból álljon. A bizottság elnöke egy hivatalnok, rendesen a biztositó-hivatal elnöke.

Oly orvos, aki hathatós ok nélkül megtagadja a pénztári állás elfoglalását, a listából törülhető.

Ahol a pénztár nem megy bele, hogy valamennyi orvos, aki a listán föl van véve, pénztári prakszist folytathasson, ott legalább annyi orvost kell alkalmazni, hogy minden 1,350 biztositottra, ahol családi kezelés is van, 1,000 biztositottra egy orvos jusson.

Ha egyébb kikötések nem korlátoznák, ugy a biztositottak a pénztári orvosok között szabadon választhatnak.

Az orvosi tiszteletdijakat, a fuvarköltségeket is beleértve, külön szerződések szabályozzák. E szerződések megkötésénél tekintettel kell lenni a helyi voszonyokra, oly képen, hogy az orvosi járulékok megszabásánál tekintetbe kell venni ugy a pénztárak teljesitő képességeit, mint az orvosok viszonyait.

Az egy pénztári kerületben levő orvosok külön egyesületet alkotnak, mely az orvosi szerződések megállapitására egyezkedő bizottságot küld ki. E bizottságnak csakis pénztári orvosok lehetnek tagjai.

A szerződést a pénztár az egyes orvosokkal köti meg. E szerződés érvényessége nem függhet egy más szervezet hozzájárulásától.

Ha uj szerződés megkötése felett nem tudnak megegyezni, az esetben ugy a pénztár, mint az orvosok egy paritásos választott biróság határozatának kell, hogy alávessék magukat. A biróság elnöke egy biztositói hivatalnokból áll.

Az orvosi rendszert illetőleg, minden a régiben marad. Ezen csak akkor történjék változtatás, ha mindkét fél egyformán kivánja, vagy ha sulyos okok a rendszer megváltoztatását követelik. Ha az orvosok a változás ellen nyilatkoznak, ugy a pénztárnak jogában áll, hogy az ügyet a kerületi egyezkedő bizottság elé vigye. Afölött, hogy fontos ok forog-e fenn a változtatásra, a választott biróság dönt E döntés mindkét félre kötelező.

A megkötött szerződésekből fölmerült viszályok felett egy paritásos választott biróság dönt. E döntés mindkét félre kötelező. Vagyoni igényeket jogi utra lehet terelni.

A pénztárak és orvosok között fennálló szerződések érintetlenek maradnak. Ez a határozat nem vonatkozik azon esetekre, amikor a szerződés azért jött létre, hogy a

pénztárak fölvegyék a harcot az orvosok ellen (sztrájkbontó orvosok szerződése).

A vasuti és bányapénztári orvosokra e határozatok nem vonatkoznak.

Hogy e határozatok mennyiben vihetők át a mezőgazdasági és ezeket helyettesitő helyi pénztárakra, azt az érdekeltek fogják eldönteni.

A szerződéstkötő felek kötelezik magukat, hogy december 19-ig döntenek a felett, hogy az egyezményt elfogadják-e vagy sem. E döntésről értesiteni tartoznak a belügyi hivatalt. Ha mindkét fél elfogadta, ugy az orvosok központi szervezete:

a) azonnal hozzá fog járulni a szerződések megkötéséhez, ahol a pénztárak és orvosok megegyeztek a szerződés feltételei felett;

b) az ujonnan alakitott pénztáraknál előfogja mozditani az ideiglenes szabályozást;

c) azon lesz, hogy ott ahol még nem sikerült megegyezni, az egyezkedési tárgyalásokat előmozditsa és e tárgyalások befejezéséig el fogja ismerni a régi szerződés érvényességét.

Mindkét egyezkedő fél azon lesz:

a) hogy minél előbb fölmentsék azokat az orvosokat, akiket a sztrájk esetére előre alkalmaztak, ill. akiknek alkalmaztatása a viszályokbol kifolyólag eszközöltetett;

b) gondoskodni fognak ezen orvosok más helyen való alkalmaztatásáról;

c) siettetni fogják a szerződéseknek minél előbb való fölbontását;

d) meg fogják állapitani, a szükségesnek mutatkozó véglegesitések összegét.

A tárgyalásokat a szerződő felek közösen intézik. A kormány tőle telhetőleg elő fogja mozditani e tárgyalások sima menetét.

Az ebből eredő költségeknek felét az orvosok szervezete fogja viselni, a másik felét a pénztár teremti elő, olyképen, hogy minden biztositott tag után 5 pfenniget fordit e célra.

E szerződés keresztülvitelére és a belőle származó

viszályok elintézésére egy paritásos központi bizottság alakitandó. Ennek székhelye Berlin legyen. A bizottság elnökét a belügyi államtitkár nevezi ki. A bizottság összeállításánál tekintettel kell lenni az egyes szövetséges államokra.

Ez az egyezmény 1914 január 1-én lép életbe és 1923. december 31-ig marad érvényben. Ha egy évvel a lejárás előtt nem mondanák föl, ugy továbbra is érvényben marad és pedig meghatározatlan ideig, az évi felmondás jogának a fönntartásával. Fölmondás esetén a központi bizottságnak azonnal meg kell inditani a tárgyalásokat, hogy egy ujabb szerződés megkötését előkészitse.

Eddig szól a megkötött egyezmény. Meghatározott időre, azaz december 29-ig mindkét fél bejelentette hozzájárulását és igy január elsején érvénybe lépett. Ezzel szerencsésen el lehetett kerülni az általános orvossztrájkot, mely a német közegészségre rendkivüli csapást jelentett volna.

Az egyezményből kitünik, hogy az orvosok messzemenő kedvezményeket értek el a pénztárral szemben. Eddig a pénztár egyedül döntött afelett, hogy kit alkalmazzon, most az orvosok összességének is befolyást biztositottak a pénztáraknál való alkalmaztatásra. Ugyanez áll az orvosi honoráriumok megszabására is. Csak a jövő fogja megmutatni, hogy a pénztárak elbirják-e az uj megterheltetést.

Az egyezmény bizonyára éreztetni fogja a hatását a többi országokban is, ahol kötelező munkásbiztositás van bevezetve.

Az otthonmunkások betegség ellen való biztositása. Németország

Ez év január elsejétől kezdve életbelépett Németországban az otthonmunkások kötelező betegség ellen való biztositása. Eszerint az otthonmunkások, tekintet nélkül arra, hogy a munkaadó, akinek dolgoznak, hol lakik, annál a kerületi pénztárnál (Landkrankenkasse) biztositandók, amely a otthonmunkás kerületében fönnáll. Ha e kerületben nem lennének vidéki pénztárak, ugy a otthonmunkások biztositását a helyi

pénztáraknál (Ortskrankenkasse) kell eszközölni. Az otthonmunkánál foglalkoztatott munkásokat ugyanannál a pénztárnál kell biztositani, ahol maga a otthonmunkás van biztositva. A otthonmunkában biztositottakat egy külön taglistára kell vezetni. E biztositottak tagságukat illetőleg ugyanolyan elbirálás alá esnek, mint a nem állandóan foglalkoztatott munkások. A betegség ellen való biztositási dijakat a következőképen osztják meg: Az a vállalkozó, akinek az otthonmunkás dolgozik, fizeti az összeg egy részét (Auftraggeberzuschüsse) a másik részét az otthonmunkások viselik. Betegség esetén a biztositott orvosi segélyben és gyógyszerekben részesül, kap azonkivül egy külön kulcs szerint megállapitott táppénzösszeget is. Ennek a magassága attól függ, hogy a munkaadó, akinek az otthonmunkás dolgozik, mekkora összeget fizet be. Az igényjogosultság hat heti tagsághoz köthető. Az egyes községeknek jogukban áll az otthonmunkásokat fölmenteni a járulékok fizetése alól. Ha az otthonmunkás megbizóinak járadékaiból fedezhetők a pénztár kiadásai, ugy a község ezen eljárása semmiféle kötelezettségeket sem ró magára a községre. Ellenben ha nem futja e járalékokból, ugy a pénztárnál mutatkozó hiányt a község tartozik fedezni.

Az otthonmunkás megbizójának járulékait a következőképen állapitották meg: az otthonmunkásnak kifizetett minden 100 márka munkadij után 2 márka biztositási dijat tartozik fizetni a megbizó (a tulajdonképeni munkaadó). Azok az otthonmunkások vagy alkalmazottaik, akik eddig is már valamely pénztár tagjai voltak, nem kötelesek belépni a vidéki, illetőleg helyi betegsegélyző pénztárakba. A megbizó ez esetben az illető pénztárba fizeti a járulékokat. Viszont az otthonmunkásnak és alkalmazottaiknak jogukban áll, hogy átlépjenek a vidéki, illetőleg helyi pénztárba. Ez esetben az igényjogosultság azonnal kezdetét veszi.

Az otthonmunka alkalmazottainak járulékait a következőképen állapitották meg: biztositási dij gyanánt a szokásos helyi bér 2 százalékát fizetik, viszont betegség esetén táppénz gyanánt azt az összeget kapják, amit a pénztár a megfelelő helyibérrel rendelkezőknek fizet. Az otthonmunkásra vagy munkására eső járulékot az otthonmunkás, illetőleg a munkása maga viseli.

A baleseti járadékok Franciaországban 1912-ben.

A francia állami biztositó pénztár jelentése szerint[1] 1912-ben 86,791 egyénnek fizettek ki balesetjáradékot. Az összeg, melyet a nevezettek kaptak, 16.015,631 francra rug.

Ez az összeg a következőképen oszlott meg:

66,105 sérült kapott		11.540,820	frankot
8,917 özvegy »	halálosan sérültek után	2.472,742	»
10,343 árva »		1.827,617	»
1,417 leszármazott kapott		173,007	»
9 rokon kapott		1,445	»

A régi állományban 73,559 Járadék élvező volt, ezekhez a jelentés évében 12,232 uj igényjogosult járult. Ez utóbbiak között volt 9,516 sérült, 986 özvegy, 1,575 árva, 154 leszármazott és 1 rokon. Ezek között 2.091,465 frank járadék oszlott meg. Ebből az összegből kaptak:

a sérültek	1.482,165	frankot
az özvegyek	296,205	»
az árvák	292,274	»
a leszármazottak	20,721	»
a rokonok	100	»

A baleset járadék élvezők közül az év végéig kivált 4,676 egyén, ugy hogy az év végén 82,115 járadék élvező maradt.

A munkásbiztositás ujabb külföldi irodalma[2]

II. RÉSZ.

A társadalmi biztositás külföldi irodalmának pusztán cimszerinti felsorolása is kötetekre menne. S ez az óriási irodalom — kis számu elméleti munka kivételével — különös policentrikus jellegü, amely jellemvonásánál fogva különböző részeiben igen különböző értékü. A társadalmi biztositás irodalma legnagyobbrészt konkrét jelenségekhez tapad. Ezt láttuk különben már a magyar munkásbiztositás irodalmának vizsgálatánál is. Felvetnek valahol egy biztositási tervezetet s egyszerre megindul a legkülönbözőbb irások áradata a tervezet mellett, vagy ellene. Megalkotják a törvényt: egy év mulva tanácstalanul állunk a töméntelen magyarázat, kompendium és kötetekre menő kommentárok között. Igy alakul ki ez az irodalom egyes javaslatok s törvények körül, a legtöbbször minden tágabbkörü vonatkozás nélkül s anélkül. hogy elméletileg a kérdést egy lépéssel is előbbre vinné. Nagyon erős kritikával kell tehát eljárnunk e nagy terjedelmü, de nem igen nagy belértékkel biró irodalommal szemben.

Az alant következő rövid jegyzékben csak a legjobb kézikönyve-

[1] Rapport de la Caisse nationale des Retraites pendant'l Année 1912. Paris 1913

[2] Az I. részt, mely a magyar munkásbiztositás ujabb irodalmát ismerteti, lásd a T. M. Szemléje 1913. évi 6. számában.

ket és alapvető standard munkákat vettük fel s azon voltunk, hogy minden nagyobb országra nézve jelezzünk egy-egy jobb munkát, mely az illető ország munkásbiztositását alaposan ismerteti. Kissé jobban kiterjeszkedtünk a betegbiztositás és a betegpénztárak irodalmára, melyek kérdése legaktuálisabb jelenleg Magyarországon a társadalmi biztositás területén.

Minthogy részletes jegyzéket nem adhatunk s a társadalmi biztositás dokumentumait, anyaggyüjteményeit sem sorolhattuk fel, utalunk mindenekelőtt néhány speciális bibliográfiára, melyekben mindezeket részletesen ismertetve megtalálhatja a kutató.

Bibliographie der Sozialwissenschaften. Hrsg. v. G. **Maas.** Berlin: Springer 1905 óta.

A legujabb könyv- és folyóiratirodalom legjobb jegyzéke.

Daguin, A. Répertoire bibliographique sur la législation rel. aux accidents du travail. Paris: Berger Levrault 1906. 93 p.

A francia nyelvü kiadványok rövid betürendes jegyzéke.

Frankenstein, Kuno. Bibliographie des Arbeiterversicherungswesen im Deutschen Reiche. Leipzig: Hirschfeld 1895. 42 p.

A régebbi német irodalom ismertetésére kitünő forrásmunka.

Gauger E. Essai de bibliographie. Sécurité des ateliers et accidents du travail. Corbeil: Crété 1900. 184 p.

Losseau, Léon. De la réparation des accidents du travail (responsabilité, garantie, assurance); bibliographie des travaux en langue française. Bruxelles: Alliance tipogr. 1897. (1899.) 376 p.

A francia nyelvü irodalom jó jegyzéke. 1,357 cimet tartalmaz, sok folyóiratot és ujságot feldolgozott. Kár, hogy már jobbára elévült.

Miaskowski, A. Zur Geschichte und Literatur des Arbeiterversicherungswesens in Deutschland. = Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik. 38. 1910. p. 474—496.

Stammhammer, Josef. Bibliographie der Sozialpolitik. Bd. 1—2. Jena: Fischer 1896—1912.

Arbeiterversicherung, Unfallversicherung, Haftpflicht der Unternehmer, stb. rendszavak alatt.

Tarbouriech, Ernest. La responsabilité des accidents dont les ouvriers sont victimes dans leur travail. Histoire, jurisprudence et doctrine, bibliograpie, travaux parlementaires jusqu'à la date du 24 mars 1896. Paris: Giard & Brière 1896. 516 p.

Bibliográfia, p. 459—471. Megjelenése évéig történt eseményekre bőséges anyagot tartalmaz.

Washington. Library of Congress. Select list of references on workingmen's insurance. Comp. by A. P. C. **Griffin.** Washington: Gov. pr. off. 1908. 28 p.

A standard munkák jó, rövid jegyzéke 1907-ig.

Washington. Library of Congress. Selected list of references on old age and civil service pension. Washington: Gov. pr. off. 1903. 17 p.

Első bevezetésre szolgáló munkák rövid jegyzéke.

Washington. Library of Congress. Select list of references on employers' liability and workmen's compensation. Comp. by H. B. **Meyer.** Washington: Gov. pr. off. 1911. IX 196 p.

Nemcsak Amerikára, hanem az európai országokra vonatkozó irodalomnak is kitünő bibliográfiája.

E speciálisan a munkásbiztositásra vonatkozó bibliográfiákon kivül utalnunk kell az általános szociálpolitikai bibliográfiákra, melyek a munkásbiztositás irodalmát is tartalmazzák. Ezek kimeritő leirását lásd a **Szemle** 1913. évi januári számában.

Az általános szociálpolitikai szemléken (melyek közül különösen a **Soziale Praxis** és a **Soziale Rundschau** sokat foglalkozik munkásbiztositásügygyel) és a munkáshivatalok lapjain kivül a következő munkásbiztositási folyóiratok jönnek leginkább tekintetbe:

Amtliche Nachrichten des k. k. Ministeriums des Innern betreffend die Unfallversicherung und die Krankenversicherung der Arbeiter. Wien: Hof- u. Staatsdr. 1888 óta.

Amtliche Nachrichten des Reichsversicherungsamts. Berlin 1885 óta. (Hivatalos kimutatások, számadások, rendeletek, végzések, stb.)

Die **Arbeiterversorgung.** Central-Organ für das gesammte Kranken-, Unfall-, Invaliditäts- und Altersversicherungswesen im Deutschen Reiche. Berlin: Froschel 1884 óta. (Az 1—12. évfolyamokhoz General-Register.)

Deutsche Krankenkassen-Zeitung. (Red. v. Herm. Sydow.) Berlin 1901 óta.

Die Invaliditäts- und Alterversicherung im Deutschen Reiche mit Ausdehnung auf die Krankenversicherung (red. v. Dietz). Mainz 1890 óta.

Die Krankenversicherung (red. v. Joh. Beeker). Köln: Gesamtverband deutscher Krankenkassen 1913 óta.

Monatsschrift für Arbeiter- und Angestellten-Versicherung. Hrsg. v. Kaskel, Lehmann, Rabeling, Smidt. Berlin: Springer 1913 óta.

Die Sozialversicherung. (Red. v. H. Korkisch.) Wien: Perles 1911 óta.

Veröffentlichungen des Deutschen Vereins für Versicherungswissenschaft. Hrsg. v. Alfr. **Manes.** Berlin 1903 óta.

Közelebről a munkásbiztositásra vonatkoznak az eddig megjelent füzetekből a 17., 18. és 23. 1909—11.

Zeitschrift für Arbeiterversicherung und für Angestelltenversicherung. (Red. v. G. Kälber.) Stuttgart: Kohlhammer 1888 óta.

Zeitschrift für die gesamte Versicherungs-Wissenschaft. Hrsg. v. Deutschen Verein f. Versicherungs-Wissenschaft. Prof. Alfr. **Manes.** Berlin: Mittler & Sohn 1900 óta.

Zentralblatt der Reichsversicherung. (Red. v. Prof. Stier-Somlo.) Frankfurt a. M.: E. Schnapper 1905 óta. (Régebben **Reformblatt f. Arbeiterversicherung** c. alatt jelent meg.)

Bulletin des assurances sociales. Bulletin du comité permanent international des assurances sociales. (Dir. E. Fuster.) Paris 1889 óta.

Journal des assurances. Recueil des documents officiels. Paris 1849 óta.

Moniteur des assurances. (Dir. R. Olivreau.) Paris 1868 óta.

Revue des assurances mutuelles. Paris 1899 óta.

ÁLTALÁBAN

American academy of political and social science. Risks in modern industry. Philadelphia 1911. 317 p. (Annals, v. 38. No. 1.)

Sok érdekes, főként elméleti cikket tartalmaz a legjobb amerikai szerzőktől.

Borght, R. van der, Alfr. **Manes, Zacher** & **Verkauf,** etc. Arbeiterversicherung. = Handwörterbuch der Staatswissenschaften, 3. Aufl. 1909. p. 783—913.

A kérdés legjobb rövid összefoglalása a legkitünőbb szakemberek tollából. Az elméleti részt *Van der Borght* irta, az egyes országok munkásbiztositásügyét pedig a fent jelzettek s még mások dolgozták ki. Kitünő, rövid, megbizható bibliográfiai utalásokkal mindegyik fejezet végén.

Brämer H. & K. Das Versicherungswesen. Leipzig: Hirschfeld 1894. 413 p. (Hand- u. Lehrbuch d. Staatswissenschaften. 17. Bd.)

Jó kézikönyv, de már kissé elévült. Bibliográfia p. 377—413. P. *Lippert*-től.

Brentano, Lujo. Die Arbeiterversicherung gemäss der heutigen Wirtschaftsordnung. Leipzig: Duncker & Humblot 1879. 262 p.

A munkásbiztositás elméletére s a német munkásbiztositás történetére nézve alapvető fontosságu tanulmány.

Brentano, Lujo. Der Arbeiterversicherungszwang. Seine Voraussetzungen und seine Folge. Berlin: Habel 1881. 118 p.

A kötelező munkásbiztositás elméleti megalapozása.

Bullock, Edna. Selected articles on compulsory insurance. Minneapolis: Wilson 1912. XXXV, 266 p. (Debater's handbook series.)

Válogatott cikkek a kérdésről különböző szempontokból. Jó bibliográfia angol nyelvü kiadványokra nézve.

Congrès internationaux des assurances sociales. Rapports et comptes-rendus des séances.

A kongresszusok irományai a nemzetközi munkásbiztositásügy legértékesebb dokumentumai között sorakoznak. Az eddig tartott nyolc kongresszus irományai a következő helyeken s időben jelentek meg, (az egy düsseldorfi kivételével, mely Breslau-ban jelent meg, a megjelenés helye azonos a kongresszus helyével):

1. Paris: Badry 1889—90. 2 ol.
2. Bern: Staempfli 1891. 797 p.
3. Milano: Reggiani 1894—95. 2 vol.
4. Bruxelles: Weissenbruch 1897. 997 p.
5. Paris: Bèranger 1901. 2 vol.
6. Breslau: Wiskott 1902. 1,074 p.
7. Wien: Comité d' organisation. 1906. 2 vol.
8. Róma: Bocca 1909. 3 vol.

A 8. kongresszus határozata szerint ezután csak 6 évenként ül össze a kongresszus s közben csak *Conférances*-t tartanak, melyek tárgyalásai a *Comité permanent* által kiadott *Bulletin des assurances sociales*-ban jelenik meg.

Kaskal, W. & Fr. **Sitzler.** Grundriss des sozialen Versicherungsrechts. Berlin: Springer 1912. 484 p.

A társadalmi biztositás minden ágára kiterjedő, alapos kézikönyv.

Lakombe, E. & M. Les retraites ouvrières. Paris: Rousseau 1905 537 p. (Bibliothèque du musée social.)

A kérdés igen alapos és részletes elméleti tárgyalása, az eddig megkisérelt megoldások ismertetésével.

Lefort, I. L' assurance contre les grèves. Paris: Fontemoing 1911. 125 p.

Manes, Alfr. Sozialversicherung. 3. Aufl. Berlin: 1912. 175. p. (Sammlung Göschen.)

Rövid bevezető kézikönyv a kérdés egyik legkiválóbb szakemberének tollából. Első tájékozódásra leginkább ajánlható.

Manes, Alfr. Versicherungswesen. 2. erweit. Aufl. Berlin: Teubner 1913. 485 p.

A biztositásügy legalaposabb kézikönyve, a német biztositási tudomány legkiválóbb képviselőjének tollából. Általában a biztositásügy minden kérdésére kiterjed.

Manes, Alfr. Modern Versicherungsprobleme. 2. Aufl. Berlin: Simion 1913. 135 p.

Szuggesztiv és alapos, mint a szerző minden könyve.

Manes, Alfred. Die Haftpflichtversicherung. Ihre Geschichte, wirtschaftliche Bedeutung und Technik, insbesondere in Deutschland. Leipzig: Hirschfeld 1902. 272 p.

Bibliográfia, p. 268—272.

Manes, Alfr. Versicherungslexikon (Mit) Ergänzungsband. Tübingen: Mohr 1908—1913.

A biztositásügy legkitünőbb enciklopédiája. A pótkötet a legujabb adatokkal egésziti ki.

Verkauf, Leo. Die Sozialversicherung als Organisationsproblem. Wien: Arbeiterschutz 1911. VII., 303 p.

Zwiedineck-Südenhorst, Otto. Arbeiterschutz und Arbeiterversicherung. Leipzig: Teubner 1905. 147 p. (Aus Natur und Geisteswelt.)
Elméleti bevezetés.

EGYES ORSZÁGOKBAN

Bellom Maur. Les lois d'assurance ouwrière à l'étranger. Vol. 1—3. Paris: Rousseau 1892—1909.
1. Assurance contre la maladie. 1892.
2. Assurance contre les accidents. P. 1—6. 1895—1904.
3. Assurance contre l'invalidité. P. 1—2. 1905—6. Suppl. gén. 1909.

Frankel, Lee Kaufer, Miles M. **Dawson** & L. **Dublin.** Workingmen's insurance in Europe. New-York: Charities publ. commitie 1910. 477 p.
Alapvető leíró munka.

United States Bureau of labor. Workmen's insurance and compensation systems in Europe. Vol. 1—2. Washington: Gov. pr. off. 1911. 2,748 p.
Ez az összesen 2,700 oldalt kitevő óriási munka a társadalmi biztositásügy legjobb leíró enciklopédiájának tekinthető. Óriási anyagot hord össze Europa biztositási rendszereiről ismertetve részletesen nemcsak a törvényeket, hanem ezek hatásait, az elért eredményeket is. Legkiválóbb forrásmunka.

United States. Bureau of labor. Workmen's insurance & compensation series. 1. Washington: 1912—4.

Zacher, Georg. Arbeiterversicherung im Auslande. Bd. 1—5. Berlin: Verlag d. Arbeiter-Versorgung 1900—1908.
Óriási anyaggyüjtemény, 20 részben és 23 pótlékban, országonként csoportositva. Elsőrangu forrásmunka.

Dawson, Will. Harbutt. Social insurance in Germany, 1883—1911. London: Unwin 1912. 283 p.
A német társadalmi biztositás története, mai állapota és eredményei, összehasonlitva az angol munkásbiztositási törvénnyel.

Hoffmann, F. Handkommentar zur Reichsversicherungsordnung mit dem Versicherungsgesetz für Angestellte und den Unfallfürsorgegesetzen. Berlin: Heymann 1914. 1,139 p.
Kisebb, könnyebben kezelhető, de nem oly beható, mint a Hanow-féle kommentár.

Kommentar zur Reichsversicherungsordnung. Hrsg. v. Hanow, Hoffmann, Lehmann, Moesle, Rabeling. Bd. 1—5. Berlin: Heymann 1911—13.
Óriási munka, meg a legapróbb részletekre kiterjeszkedve kommentálja a német birodalmi munkásbiztositási törvényt. Az első kötet, mely még 1911-ben jelent meg, tartalmazza az általános rendelkezéseket és a bevezető törvényt, a 2. kötet a betegség elleni, a 3. a baleset esetére, a 4. a munkaképtelenség esetére szóló biztositást, az 5. pedig a birói eljárást tartalmazza.

Stier-Somlo, Fr. Reichsversicherungsordnung v. 1911. Handausg. mit Einl. u. Erl. München: Beck 1913. 1.572 p.

Törvényszöveg, rövid jegyzetekkel.

Untersuchungen über das Versicherungswesen in Deutschland. Hrsg. v. Verein f. Sozialpolitik. München: Duncker & Humblot 1913. 262 p. (Schriften d. Ver. f. Sozialpolitik. 137.)

A német biztositásügy ismertetése és kritikája.

Woedtke, E. & F. **Caspar.** Unfallversicherungsgesetz. 5. Aufl. Berlin: Reimer 1901. 722 p.

A német balesetbiztositási törvény legalaposabb és legmegbizhatóbb kommentárja. Woedtke eredeti művét, az 1900. jun. 30-iki törvény alapján átdolgozta F. Caspar.

Winkler, Wilh. Studien zur österreichischen Sozialversicherungsvorlage. Wien: Braumüller 1911. 132 p.

Pic, Paul. Les assurances sociales en France et à l'Étrangers. Paris: Alcan 1913. 248 p. (Bibl. gén. d. sciences sociales.)

Pinot, Pierre & I. **Comolet-Firman.** Iraité des retraites ouvrières. 2 ed Paris: Alcan 1913. 513 p.

A legujabb francia törvényhozás elméleti és gyakorlati kommentárja,

Sachet, Adrien. Traité theorique de la législation sur les retraites ouvrières et paysannes. Paris: Larose 1913.

A legujabb francia törvényhozást és joggyakorlatot foglalja össze.

Sachet, A. Traité théorique de la législation sur les accidents du travail 5. ed. vol. 1—2. Paris: Larose & Tenin 1909.

Viviani, René. Les retraites ouvrières et paysannes. Paris: Giard & Brière 1910. 564 p.

A törvény parlamenti tárgyalásának története.

Carr, Comyns, Stuart **Garnett** & I. H. **Taylor.** National insurance. London. Macmillan 1912. 504 p.

Az angol biztositásügy jelenlegi állásának megismerésére a legkivalóbb forrásmunka. Közli teljes szövegében az 1911. évi dec. 16. *National insurance act*-et.

Hasbach, Wilhelm. Das englische Arbeiterversicherungswesen. Geschichte seiner Entwickelung und Gesetzgebung. Leipzig: Duncker & Humblot. 1883. 447 p.

Az angol munkásbiztositásügy régebbi történetére nézve alapvető munka.

Watts, I. H. The law rel. to national insurance. With an explanatory introduction, the text of the National insurance act, 1911. annotated and appendices containing regulations, rules, orders, etc. issued by the insurance commissioners and the board of trade, actuaries' memoranda, etc. London: Stevens & son 1913. 664 p.

A törvény teljes szövege magyarázatokkal, a biztositási ügyekben hozott rendeletekkel, végzésekkel, elvi határozatokkal.

Henderson, Ch. R. Industrial insurance in the United States. 2. ed. Chicago: University of Chicago press 1912. 454 p.

Igen alapos, a legujabb joganyagot is feldolgozó kézikönyv.

Squier, Lee Welling. Old age dependency in the United States. A Complete survey of the pension movement. New-York: Macmillan. 1913 361 p.

Ismerteti mindazokat a mozgalmakat, melyek az aggkori biztositás érdekében történtek az Egyesült-Államokban.

Lewinski-Corwin, E. H. Workmen's insurance in Belgium. New-York Columbia University 1911. 122 p.

Luxemburg, Max. Russische obligatorische Arbeiterversicherungs Gesetze v. 6. 7. 1912. Warschau: Gebethner & Wolff 1913. 60 p.

Pateri, Gio. Gli infortun sul lavoro; studio teoricopratico della legge 31 gennaio 1904. Milano: Bocca. 1910. 616. p.

BETEGBIZTOSITÁS ÉS BETEGPÉNZTÁRAK

Fürst, Ad. Die reichsrechtlichen Arbeiterkrankenkassen in Deutschland und England. Gera 1912. XVI 157 p.

Gabriel, Art. Die kassenärztliche Frage. Leipzig: Criegern 1912. 560 p.

A német betegpénztárak orvosait illető kérdések igen részletes és beható történelmi, elméleti és gyakorlati megvilágitása.

Gesetze, und Verordnungen betr. die Unfall- und Krankenversicherung des Arbeiter. 9. verm. Aufl. Wien: Manz. 1907. VIII 352 p.

Greulich, Herm. Bundesgesetz über die Kranken- und Unfallversicherung Zürich: Fussli 1912. 71 p. (Samml. schweizer. Gesetze, 57/58.)

Häberlin, H. Über das heutige Krankenkassenwesen und die zukünftige Krankenversicherung in der Schweiz. Zürich: Speidel 1904. 99 p.

Hahn, Jul. Das Krankenversicherungsgesetz mit den Abänderungsgezetzen. Mit Einl. & Kommentar. 4. verb. Aufl. Berlin: Troschel 1905 488 p.

Joachim, Heinr. & Alfr. **Korn.** Der Arzt im Angestelltenversicherungsgesetz Seine Rechte u Pflichten. Jena: Fischer 1913. 216 p.

Knebusch, Die Krankenversicherung der Landarbeiter. Wismar: Gedicke 1913. 169 p.

Krankenkassen-Bibliothek. Hrsg. v. Verl. d. Reformblatt f. Arbeiterversicherung. Frankfurt a. M.: Schnapper 1905-től.

Értekezések gyüjteménye a betegsegélyző pénztárak problémáiról.

Lamp, Karl. Die österreichische Arbeiter-Krankenversicherungsgesetze und die Praxis. Leipzig: Duncker & Humblot 1901. 161 p. (Staats- und sozialwiss. Forschungen. 19. 6.)

Leyers, Frz. Die Hilfskasse in Gegenwart und Zukunft. Tübingen: Mohr 1908. 199 p.

Martincourt, Wilh. Die rechtliche Stellung der Ärzte, Apotheker, Kranken- u. Heilanstalten nach der Reichsversicherungsordnung. Berlin: Putkammer & Mühlbrecht 1913. 108 p.

Petersen, Thies. Die Krankenversicherung nach der Reichsversicherungsordnung. Bd. 1—2. Hamburg: Grefe & Tiedemann 1913.

Sanftenberg. Die deutsche Krankenversicherung. 2. Aufl. Leipzig: Reclam 1901. 236 p.

Stier-Somlo. Deutsche Sozialgesetzgebung. Geschichtliche Grundlagen und Krankenversicherungsrecht. Jena: Fischer 1906. 407 p.

A német betegbiztositási jog alapos feldolgozása.

Zorn, Leop. Die Entwicklung der Hilfkassa. Leipzig: Hoffmann 1912 82 p.

Dr. Dienes László.

Munkaadók és munkások szervezetei

A szakszervezeti mozgalom tényei.

1914. január—február.

Mint minden év elején, a szakszervezetek az idén is, közzétették előleges jelentésüket a lefolyt évről. Ezekből a szakszervezeti mozgalomban beállott visszaesésre kell következtetni. Amennyiben ezek az adatok Magyarországra vonatkoznak, külön is foglalkozunk velük. Egyébként jelentésünk időszakában, az előző hónapokhoz képest mi sem változott: a szervezetek tevékenysége a munkanélküliek segélyezésében és néhány, főleg védelmi harcban merült ki. Nagyobb esemény külföldön sem történt, eltekintve a londoni nagy építőmunkás sztrájktól és a délafrikai eseményektől. Részletes adataink a következők:

a) MAGYARORSZÁG.

Ujév napján a *szakszervezeteket érintő fontos nyilatkozat* hangzott el a *miniszterelnök* szájából. Nálunk még nincs szabályozva a munkások egyesülési joga. A szakszervezetek alapszabályai egyenesen megtiltják a sztrájkolók segélyezését. Ezzel természetesen a sztrájkok kérdése koránt sincs elintézve. Ennek a rendelkezésnek csak az volt a hatása, hogy a munkások illegális szervezeteket teremtettek maguknak, melyek a sztrájkolókat segélyezték. Az egyesülési jog kérdése tehát már rég megoldásra vár. Ezt helyezte kilátásba az emlitett nyilatkozat. A miniszterelnök beszédének erre vonatkozó része szó szerint igy hangzott:

„Eltekintve a balesetbiztositástól, amelyet egészen ki kell kapcsolnunk, ez egészen más szabályok alá tartozik, föl kell karolni az összes biztositási ügyágakat és föl kell karolni a munkásnak egyéb törekvéseit, kulturális, jóléti törekvéseit és tovább megyek, a harcra irányuló törekvéseit is. Nézetem szerint azoknak az egészséges, erőteljes önkormányzati szerveknek, amelyekben a munkásosztály jövő fejlődésének alapjait látom, azoknak kell nyiltan, bevallottan, a törvény által biztositott lehetőség mellett, de a törvényben szabályozott felelősség mellett is foglalkozniok a sztrájk kérdésével is. Csakis, ha egyfelől nyiltan elismerjük a munkásnak azt a jogát, hogy összebeszélés utján szervezkedjék a munka megszüntetésére és a munkamegszüntetés, presszionálás eszközével igyekezzék sorsán javitani, csakis, ha egyfelől e jogát nyiltan elismerjük és másfelől megfelelő sztrájktörvénnyel a mások jogait, a mások szabadságát sértő visszaéléseket megtoroljuk és ha a sztrájk-

mozgalom vezetőire kellő jogkör mellett kellő felelősséget is ruházunk, csak akkor nézhetünk megnyugvással hazai iparviszonyaink jövő fejlődése elé."

A *szakszervezetek nyilvános elismerése terén* már előbb is történtek fontos nyilatkozatok, különösen birói itéletekben. Ezek közé tartozik a közigazgatási biróságnak egy nem rég nyilvánosságra került itélete, mely a szakegyesületeket a közhasznu egyesületek közé sorozza és kimondja, hogy ennek alapján bélyeg- és illetékmentességet élveznek. E jelentős itélet a következőképen hangzik:

Ő felsége a király nevében a magyar királyi közigazgatási biróság Magántisztviselők és kereskedelmi alkalmazottak országos szövetségének (Budapesten) illetékügyét, amelyben a nyitrai m. kir. adóhivatal az 1912. évi K. j. 443. tételszáma alatt 16 korona 80 fillér illetéket szabott ki s ezt a nyitrai magyar kir. pénzügyigazgatóság 1912. évi julius hó 12. napján 45.534. sz. alatt kelt végzésével 6 korona 80 fillérre leszállitotta, a nevezett fél panaszára 1913. évi április hónap 4. napján tartott nyilvános ülésben tárgyalás alá vevén, igy itélt: A magyar királyi közigazgatási biróság a panasznak helyet ad s a megtámadott illeték törlését elrendeli. Indokok: A panaszos egyesületnek célja a bemutatott alapszabályok 1. §-a szerint tagjai gazdasági, társadalmi és kulturális érdekeinek megvédése. Pénzkezelése nyerészkedésre nem irányul. Ily egyesületek a peres eljárás kivételével a közhatóságokhoz és hivatalokhoz intézett beadványaikra és irataikra nézve az illetéki dijjegyzék 85. tételének 15. pontja és 89. tételének XII. *a*) pontja értelmében illetékmentességet élveznek. Illetékmentes volt tehát a nevezett egyesületnek a nyitrai vidéki egyesület megalakulása tárgyában az ottani városi tanácshoz intézett beadványa s ennek mellékletei is. A biróság ennek a határozatnak két példányát a nyitrai magyar királyi pénzügyigazgatóságnak 1912. évi október hó 18. napján 70.986. sz. alatt kelt jelentése mellékleteivel együtt, foganatositás végett azzal a meghagyással adja ki, hogy az egyik példányt a panaszosnak kézbesittesse.

A magyarországi szakszervezetek központi szervének, a *Szakszervezeti Tanács* mult évi működéséről a Szakszervezeti Értesitő februári száma számol be. A szakszervezeti központ főleg a munkanélküliek segélyakcióját szervezte, a szakszervezeti mozgalomra vonatkozó statisztikai felvételeket eszközölte. Az ezzel járó munkát egy titkár, egy segéd-titkár és kisegitő segéderők végezték. A szakszervezetek befizettek a titkárság fentartására és közös jogvédelmi dijak gyanánt 20,806·50 koronát. A Szakszervezeti Tanácsnak volt még néhány száz koronára rugó egyéb jövedelme is. Az előző évről 17,576 korona vagyona maradt. A lefolyt évben a következő kiadásokat eszközölte:

Agitációs és utazási költségek	2,407·20	korona
Szakszervezeti Értesitő	1,594·96	,,
Nyomtatványok, könyvkötő munkák	424·70	,,
Alkalmazottak és kisegitők fizetése	10,605·—	,,
Jogvédelem	600·—	,,
Portóköltségek	300·26	,,
Átvitel	15,932·12	korona

Áthozat	15,932·12	korona
Házbér	1,000·—	,,
Irodaköltségek	938·42	,,
Telefon	300·—	,,
Leltár	850·—	,,
Szállódij	520·80	,,
Ifjumunkások nevelése	400·—	,,
Pozsonyi titkárság fentartásához	600·—	,,
Szakszervezeteknek adott kölcsön	4,000·—	,,
Összesen	24,541·34	korona

A szaktanács vagyona az év végén 16,403·46 koronára rugott.

Az uj esztendővel egy uj munkássegélyző egyesület kezdte meg működését: a *munkásintézmények alkalmazottainak segélyzőegyesülete.* Mint az egyesület neve is mutatja, tagjai a munkásintézmények alkalmazottaiból kerülnek ki. A tagsági járulék havi tizkorona, melynek egy részét a munkátadó szervezetek fizetik. Az egyesület a következő segélyeket nyujtja: Oly tagok, akik foglalkozásuk folytatására képtelenek és ezt orvosilag igazolják, rokkantsegélyben részesülnek. A rokkantsegélyre való jogosultságot az egyesületi orvos véleményének meghallgatása után a választmány állapitja meg. Rokkantnak tekintendő, akinek munkaképessége betegség vagy baleset következtében annyira csökkent, hogy eddigi jövedelmének 50 százalékát nem képes megkeresni. Azok a rokkant tagok, akik bármily foglalkozás mellett legutóbbi alkalmazásukban élvezett fizetésüknek 50 százalékánál többet keresnek meg, rokkantsegélyben nem részesülnek. Készakarva okozott rokkantság semmiféle segélyre nem jogosit. Rokkantsegély 10 évi tagság, illetve 120 havi járulék befizetése után évi 600 korona, 15 évi tagság, illetve 180 havi járulék után évi 720 korona, 20 évi tagság, illetve 240 havi járulék után évi 840 korona.

Azok a tagok, akik 60 éves életkorukat betöltötték, a következő aggkori segélyre jogosultak:

10 évi tagság,	120 havi járulék	után	évi	600	korona
15 ,, ,,	180 ,,	,,	,,	,,	720	,,
20 ,, ,,	240 ,,	,,	,,	,,	840	,,

Valamely tag elhalálozása után annak az elhalálozása idején vele közös háztartásban élő neje; ha pedig az elhalt tag nőtlen, de szüleinek vagy nagyszüleinek, vagy kiskoru testvéreinek egyedüli keresetképes támasza volt, akkor az illető rokonok, kiskoruak 18 éves korukig, a következő segélyben részesülnek:

5 évi tagság,	60 havi járulék	után	évi	480	korona
10 ,, ,,	120 ,,	,,	,,	,,	600	,,
15 ,, ,,	180 ,,	,,	,,	,,	720	,,
20 ,, ,,	240 ,,	,,	,,	,,	840	,,

Az özvegyi állapot megszünése esetén, illetve, ha az özvegy uj házasságra vagy közös háztartásba lép, a további segélyezés megszünik. Rokkantak özvegyei csak az esetben kapnak segélyt, ha a házasság vagy közös háztartásba lépés két évvel az elhalt férj rokkanttá nyilvánitása előtt történt meg.

Árvasegélyben az elhaltnak természetes gyermekei tizenhatodik életévük betöltéséig részesülnek. Az árvasegély csupán az özvegy anyának vagy gyámnak fizetendő ki. Az anya ujra férjhezmenetele esetén esetén az árvasegély beszüntetendő. Az árvasegély 5 évi tagság, illetve 60 havi járulék befizetése után minden 16 éven aluli félárva gyermek részére évenként 100 korona. Az elhalt tag gyermekeinél az összes árvasegély 300 koronát meg nem haladhatja. Egész árva gyermek, ha az elhalt tag után más hátramaradott segélyben nem részesül, 16. évéig évenkint 200 korona árvasegélyt kap. Ebben az esetben az összes árvasegély egy tag gyermekeinél legfeljebb 600 koronáig terjedhet.

Ha az egyesület valamely tagja elhalálozik, a hátramaradottak a tag 3 évi tagsága, illetve 36 havi járulék befizetése után 100 korona temetkezési segélyre tarthatnak igényt.

A rendes szakegyesületi munkanélkülisegélyen kivül, ujabban három nagyobb szervezet áldozott nagyobb összegeket munkanélküli tagjainak *rendkivüli segélyben* való részesitésére. A *vas- és fémmunkások* szervezete 16,423 koronát osztott ki ama tagjai között, akik segélyigényüket már kimeritették. A vas- és fémmunkások egyes szakmái között a következőképen oszlott meg a segély:

	Segélyezettek száma	Korona
Bádogosok, fémnyomók	92	614
Szerelők	51	300
Gép- és segédmunkások	80	498
Épületlakatosok	208	1,400
Vas- és ércöntök	150	2,168
Géplakatosok	247	2,596
Kisipari kovácsok	60	738
Esztergályosok...	339	3,869
Gépkovácsok	65	964
Műszerészek...	18	300
Bronzművesek	39	281
Villanyszerelők	20	158
Vas- és rézbutormunkások	12	130
Pénzszekrénylakatosok	11	181
Csepeli helyicsoport	95	950
Csepeli tölténygyár	—	747

Az összeget a dolgozó munkások közadakozásból adták össze: némelyek 1—2 koronát, mások egész napi keresetüket áldozták e célra.

A *bőröndösök* szakegyesületének vezetősége, mely szakma munkásai csak most kezdik érezni a munkanélküliség hatását, miután a hadfelszerelési gyárak redukálni kezdik üzemeiket, *rendkivüli segélyt* szavazott meg munkanélküli tagjai részére. E szerint azok az igényjogosultak, akik 1913-ban segélyüket ki nem meritették, a rendes segélyen kivül 2 héten át 9 korona heti rendkivüli segélyt, akik nem igényjogosultak, de hat heti tagságukat és 8 napi munkanélküliségüket igazolni tudják, két héten át szintén 9 korona heti munkanélküli segélyt vehetnek fel.

A *famunkás-szövetség* vezetősége ugyancsak rendkivüli segélyt szavazott meg munkanélküli tagjai részére. A rendkivüli segély összegét

a következőkben állapitották meg: Azok, akik több mint egy év óta tagjai a szövetségnek és nősek 7 koronát, a nőtlenek 5 koronát kapnak. Azok, akik már több mint hat hónapja tagjai a szövetségnek, de még 1 éves tagságukat el nem érték, tekintet nélkül arra, hogy nősek vagy nőtlenek-e, kivétel nélkül 3 korona egyszeri rendkivüli segélyt kapnak.

Január első hetében a *malommunkások* küldöttsége tisztelgett a kereskedelmi miniszteriumban és a malmok *vasárnapi munkaszünete* érdekében *memorandumot* nyujtott át. Ebben a munkások arra kérték a minisztert, hogy a malmok vasárnapi üzeme tiltassék meg, vagyis hogy vasárnap reggel 6 órától hétfő reggel 6 óráig minden malomüzem szüneteljen. A malmokba való ki- és befuvarozás vasárnap délelőtt 10 óráig legyen eszközölhető. Az őrlőgépeknél való javitások és a malomtisztogatás vasárnap déli 12 óráig legyen megengedve. A tűz-, viz- és egyéb őrségek csak felügyeletre legyenek a malomban. Az emlékiratban hivatkoznak arra, hogy az ipari munkának vasárnapi szüneteléséről szóló javaslat indokolása elismerte, hogy a kellő pihenés nélkül folytatott szellemi és testi munka aláássa a munkaerőt, csökkenti a betegségekkel szemben a szervezet ellenállási képességét. A vasárnapi munkaszünet azonban tán sehol sem oly indokolt, mint a malomiparban, ahol vasárnaponként minden megszakitás nélkül 24 órán át folyik a munka, sőt vannak malmok, ahol 30 óráig egyhuzamban folyik a munka és utána csak 12—14 órai pihenő jut csak ki. A kimerülés nagyban elősegiti a baleseti statisztika emelkedését. A vasárnapi munkaszünetnek közegészségügyi szempontból nagy jelentősége volna tehát épp a malomiparban.

A *munkásbiztositási tisztviselők* küldöttei, 64 kerületi Magyar Hajózási egyesület és az országos pénztárból január hó 16-án Komáromban tartották meg ezidei kongresszusukat. Elsősorban a szolgálati és fegyelmi szabályzatot tárgyalták, melyet dr. Löwy Ödön kecskeméti pénztári igazgató ismertetett. Kifogásolta, hogy a munkásbiztositás hetedik évében még mindig nincs biztositva a tisztviselők jövője. A tisztviselők előmenetelét vizsgához akarják kötni, holott a szociális érzék erre a legjobb kvalifikáció. Kifogásolja, hogy annak dacára, hogy törvényes alap van rá, még sem véglegesitik a pénztári alkalmazottakat. Ily értelmü határozati javaslatot nyujt be. A javaslatot hosszabb vita után, mely az előadó referátuma értelmében folyt, egyhangulag elfogadták. Az illetményszabályzatról Berceller pozsonyi küldött tartott bevezető előadást. A mai fizetési viszonyok olyanok, hogy a kezelőtisztek és szolgák képtelenek belőle megélni. A tisztviselők 70 százaléka 2,000 koronán aluli fizetésben részesül és csak a tisztviselők 4 százaléka kap 4,000 koronán felüli fizetést. A beterjesztett javaslat azt követeli, hogy a legalacsonyabb fizetési osztály 2,200 korona legyen. A napidijas rendszert teljesen küszöböljék ki és a szolgák minimális összjavadalmazását 1,500 koronában állapitsák meg. De addig is, mig az illetményszabályzatot rendezik, az állami alkalmazottaknak megfelelő pótlékot adjanak. A nyugdijügyet Maróczy Géza ismertette. A nyugdijügy még nincs rendezve, ezért követelte, hogy a nyugdijintézet azonnal alakuljon meg. Fölsorolja a

nyugdijszabályzat sérelmes pontjait és a nyugdijszabályzat végleges rendezését óhajtja. Hosszabb vita után, melyben az a követelés is fölhangzott, hogy a napidijasokat is vonják be a nyugdijszabályzatba, a kongresszus ily értelemben határozott. Komárom város polgármestere a küldötteket a város nevében üdvözölte.

Az *aranyművesek szervezete* január 25-én tartotta meg rendes évi *közgyülését.* A jelentésből kitünik, hogy a szervezetnek 426 tagja van. Mult évi bevételei 12,059 koronára, kiadásai 12,001 koronára rugtak. Munkanélküli segélyre 2,342 koronát, lakbérért 2,080 koronát fizetett ki a szervezet. Tartottak az egyesületben 19 előadást, kölcsön adtak az egyesület könyvtárából 34 tudományos és 844 szépirodalmi művet. A közgyülés hosszabb vita után a fölmentést megadta és megválasztotta az uj vezetőséget.

A *földmunkások* szövetsége február 1-én tartotta meg közgyülését Budapesten. Képviselve volt 23 helyicsoport 30 küldöttel. A szövetségnek az elmult évben 4,000 rendes fizető tagja volt. Tagjárulékokból a szövetség 15,509 koronát vett be, ebből az összegből segélyekre, művelődési célokra és agitációra 8,701 koronát forditott. A jelentésből egyébként kitünik, hogy a mult év legfontosabb eseménye egy termelőszövetkezet megalakitása volt (ezt külön fogjuk ismertetni). A vitában, mely a jelentés felett megindult, egyes küldöttek fölpanaszolták, hogy a földmunkásoknak itt-ott az ipari munkások ellenséges érzelmeivel kell megküzdeniök. A jelentést egyébként tudomásul vették és a beérkezett inditványok letárgyalása után a közgyülés véget ért.

Az év elején egymásután *két szervezet* ünnepelte fönnállásának *husz éves* jubileumát: a *szobrászok* és a *mintakészitők* szervezete. A szobrászok szakmájában kevés munkás van, de ezeknek a java része tagja a szervezetnek, akik részére szép összegeket fizetett ki a szakegyesület munkanélküli és egyéb segélyekre. A diszközgyülésen a szervezet megalapitója is résztvett, akit az egybegyültek lelkesen ünnepeltek. A mintakészitők ugyancsak diszközgyülésen ünnepelték szervezetük fennállásuk husz éves jubileumát. A megalapitástól, 1893-tól 1914-ig tagjárulékban 73,932 koronát fizettek be, a munkanélküli segélyre 34,155 koronát, rendkivüli segélyre 1,566 koronát, utazási segélyre 3,926 koronát, oktatásra 862 koronát forditottak. A szervezet taglétszáma 395, vagyona 5,243 korona volt.

A *ganzgyári kizárás,* melyről előző számunkban megemlékeztünk, január 5-én *véget ért.* Az igazgatóság egy néhány munkás kivételével valamennyit ujból munkába állitotta. A munkások a kedvezőtlen viszonyokra való tekintettel, mert egy nagyobb harcot nem birtak volna el, elálltak attól a követeléstől, hogy mindnyájukat ujból munkába állitsák.

Az *üvegesek* szövetsége még a mult évben megkezdte a *káposztásmegyeri üveggyári* munkások szervezését. Ebből konfliktus támadt, mely most egy kollektiv szerződés megkötésével intéződött el. Ez igy hangzik:

Egyezmény, mely egyrészről gróf Károlyi László káposztásmegyeri ipartelepeinek palackgyári osztálya igazgatósága, másrészről a Magyar-

országi Üvegesmunkások Országos Szövetsége között az alulirott napon a következőleg jött létre:

1. Hibás üveg folytán előállitott palackok fizettetnek. Hütőkemencében olvasztott palackok teljes bérben megtérittetnek, ugyszintén a hütőkemencetörések is, amennyiben a törést a hideg kemence okozta. Hütőkemencében vagy a kiüritésénél történő kitaszitások fizettetnek, ha azonban a hütőkemencéből kikerülő palackok egy schichtán a százat tulhaladják — ami az ápolók jelenlétében állapitandó meg — az ápolónak minden százonfelüli darabért egy fillér levonatik.

2. A munkarend 6. §-a következőképen módosul: Minden üvegkészitő és annak segédmunkása, valamint a kemencemunkások szabad természetbeni lakást, fütést és világitást kapnak.

3. A vitás kérdéseket az igazgatóság és a munkások négytagu bizottsága tárgyalja és intézi el ezen egyezmény és a munkarendben megállapitott keretek között.

A nevezett bizottságba a Magyarországi Üvegesmunkások Országos Szövetsége kettő taggal és a káposztásmegyeri palackgyári munkások szintén kettő taggal lesznek képviselve.

4. Minden üvegesmunkás kap egy elszámolási könyvet, melyben a teljesitett munka darabszám, egységár szerint, továbbá az előleg elszámoltatik. A könyvek minden szombat délután a fizetéskor kiadatnak és legkésőbb az ezt követő kedden a hutamesternek visszaadandók. A könyveknek későbbi visszaadása esetén az illetők azon hét szombatján fizetést nem kapnak, hanem csak az ezt követő szombaton.

5. Ezen egyezmény megkötésétől számitandó három hónapon belül felmondás nem történik. Kivéve az ipartörvény által meghatározott elbocsátási eseteket.

6. Ezen egyezmény tartama két évre szól, a jogerőre emelkedés napjától számitva. Ha azonban a lejárat előtti hat hónapi fölmondással egyik fél sem él, érvényessége további két esztendőre önmagától meghosszabodik.

A *budapesti kéményseprő* munkások még karácsony előtt *sztrájkba* léptek. Követelésük a következők voltak: Heti fizetés a munkásoknak 60, üzletvezetőknek 70 korona és 10 korona lakbér. Ezzel szemben minden mellékkereset a munkaadót illeti meg. A munkaidő napi 11 órás keretben 8 óra; a különmunka dijazása. Az inspekció eltörlése. A harc január végén szünt meg. A mesterek egy két évre szóló szerződést kötöttek a munkásokkal, mely a hetibért 22 korona 50 fillérben állapitja meg, a mellékkeresetet ellenben meghagyja a segédeknek. A mesterek 105 munkás közül csak 80-at vettek vissza.

Az *órásmunkások* január közepén két évre szóló *kollektiv szerződést* kötöttek a mesterekkel. Ez ebben az iparágban az első kollektiv szerződés. E szerint a munkaidő $9^3/_4$ óra, a bérminimum heti 16 korona, ami az eddigi bérekkel szemben 10 százalékos béremelést jelent. Ünnepnapokon a munkaidő folytatólagosan délután 2-ig tart. Május elsején munkaszünet van. A szerződés betartása felett egy munkásokból és munkaadókból álló paritásos választott bizottság őrködik.

A *borbélymunkások* szervezete tárgyalásokat folytatott a mesterekkel egy uj *munkarend* megállapitása érdekében. E tárgyalások január 29-én fejeződtek be és a következő munkarend elfogadására vezettek:

Április 1-től október 30-ig a borbélyüzletek reggel fél 7 órakor nyitandók, zárás este 8 órakor. November 1-től március 30-ig: nyitás reggel 7 órakor, zárás este 8 órakor. Ünnep- és vasárnap a borbélyüzletek reggel 6 órától déli 12 óráig tarthatók nyitva és e napokat megelőző estén fél 10 órakor zárandók be. *Hétfőn* a nyitás déli 12 órakor lesz, még ha hétfő egyben ünnepnap is, az üzletek reggel fél 7 órától déli 12 óráig kell nyitva tartani.

A *kőfaragó munkások* kollektiv szerződése még szeptember 1-én lejárt. Akkor megindultak a tárgyalások, melyek ujév utánig elhuzódtak. Az uj szerződést januárban kötötték meg. A munkásoknak nem sikerült a minimális munkabérek emelkedését keresztül vinniök, ellenben az akkordárak 5—20 százalékkal emelkedtek. A szerződés három évre szól.

A *női kalapkészitő munkások* és munkásnők már január óta sztrájkban állanak. A régi szerződésük lejárt és az uj szerződés felett nem tudtak megegyezni a mesterekkel. Főleg az ellen foglalnak állást, hogy a munkaadóknak ne kelljen megtériteniök az elhasznált anyagot. A harc folyik.

A *békéscsabai csizmadia* munkásokat bérdifferenciákból kifolyólag a mesterek kizárták. Mikor e sorokat irjuk, a harc még tart, immár hat hét óta.

A *fiumei pékmunkások sztrájkja,* melyről Szemlénk előző számában megemlékeztünk, *véget ért.* A két isztriai sztrájkbontót, akik miatt a harc kitört, a mesterek elbocsátották. *A* fiumei pékmunkások, számszerint 130-an, a harc befejezése után az élelmezési munkások szövetségéhez csatlakoztak.

b) KÜLFÖLD.

Az *osztrák szakszervezeti* mozgalom *fejlődését* a lefolyt évben nagyban *hátráltatta* a válság és a részleges mozgósitás. Pontos adatok erre vonatkozólag még nincsenek, de azt máris meg lehet állapitani, hogy a válság csaknem minden szervezetet megviselt. A szakegyleteknek még egyetlen évben sem voltak oly nagy kiadásaik, mint az elmult esztendőben. Rendkivül sok tarifa járt le az év folyamán, de a megujitásuk a nyomdászok szerződésétől eltekintve, nem idézett elő nagyobb harcokat. A munkások csak szerény követelésekkel állottak elő, amelyeket a munkaadók részben teljesitettek is. A sok kis engedmény, egybevetve mégis sokra megy. Igy az épitőiparban megkötött szerződések 104,000 munkás részére 2.100,000 óra munkaidő megröviditést és 9.104,000 korona béremelést jelentenek évenkint.

Az *osztrák nyomdászok kizárása,* melynek okát Szemlénk előző számában kifejtettünk, az év elején egész Ausztriában éreztette hatását, noha a kizárás nem volt általános. Ugyanis, mikor a munkások és a munkaadók szervezetei nem tudtak megegyezni a birodalmi tarifában,

az egyes nyomdák munkásai külön-külön terjesztették be követeléseiket. Ezen nyomdák közül 230-an elfogadták a tarifát 2,800 nyomdász és 400 segédmunkás részére; január 15-én már 283 nyomdában 3,420 nyomdász és 847 segédmunkás dolgozott az uj feltételek mellett, azaz körülbelül a nyomdászok egy harmadrésze. A hónap végén közbelépett a kormány és egyezkedési tárgyalásokra hivta meg a feleket. A tárgyalások január 28-án a főpontokban sikerre vezettek, mire a kizárás véget ért. Az uj szerződés szerint a munkások heti bérminimuma 3, Bécsben 4 koronával emelkedik. Az akkordmunka ára is emelkedett. A heti munkaidő megrövidités általában egy fél óra. Az alárendelt kérdésekben a tarifabizottság fog dönteni; ha nem tudnának egyezségre jutni, ugy a kormány egy vezető hivatalnoka fog dönteni.

A *szerb szakszervezeti* mozgalom a *háboru* befejezése után csak lassan tud zöldágra vergődni. A leszerelés még mindig nem teljes, nagyon sok munkást visszatartottak hadi szolgálatra. A szakszervezeti tagok száma ma csak fele annyi, mint a háboru előtt volt. Az utóbbi két hónapban három sztrájk és öt békés bérmozgalom volt Szerbiában. Egy mozgalom kivételével valamennyi eredménnyel végződött. Karácsony előtt tört ki a belgrádi nyomdászok harca, amelyben 364 munkás vett részt. A hetibérnek 2 frankkal való fölemelését kérték. Ezt a munkások el is érték. Utóbbi időben mozgalom indult meg a bányamunkások körében. A bányászszervezetet feloszlatták és a bányatulajdonosok idegenből akarnak munkásokat hozatni, ami nem igen sikerül. A bányák francia és belga tőkések kezében vannak.

A *bolgár szakszervezetek* lassankint ujra *fellendülésnek* indulnak. A háboru alatt mindössze 500 tagjuk volt, ezeknek is nagyrésze női és ifjumunkás. A szervezetek működése ekkor abban merült ki, hogy a beteg és elesett katonák családjait támogatták. A háboruból visszatért katonák ujból felvétették magukat a szakszervezetekbe, ugy hogy ezeknek a taglétszáma most a következőképen alakul:

Közlekedési munkások szövetsége...	813	taggal rendelkezik
Fémmunkások szövetsége	414	,, ,,
Nyomdászok szövetsége	161	,, ,,
Famunkások szövetsége...	263	,, ,,
Gyárimunkások szövetsége...	531	,, ,,
Bőrmunkások és cipészek szövetsége... ...	649	,, ,,
Szabók szövetsége	351	,, ,,
Textilmunkások szövetsége	279	,, ,,
Bányamunkások szövetsége	193	,, ,,
Dohánygyári munkások szövetsége	312	,, ,,
Kereskedelmi alkalmazottak szövetsége ...	385	,, ,,
Építőmunkások szövetsége...	37	,, ,,
Összesen	4,391	taggal.

Ezek az adatok csak 17 nagyobb városra vonatkoznak. Van azonkivül még 25 helység, hol szintén vannak szakszervezeti tagok. A háboru előtt a taglétszám 8,502 volt, most mintegy 6,000. A háboruban 500 szakszervezeti tag esett el.

Az *olasz* kereskedelmi *matrózok* harca, melyről Szemlénk előző

számában hirt adtunk, 55 napi tartam után, a munkások győzelmével *véget ért.* A munkabér, amit elértek: a matrózok részére havi 100 frank, a fütők részére 120 frank, a munkaidő 8 óra, egyéb eredmények: évi szabadság, fokozatos előléptetés, állandó választott biróság bevezetése. A harc befejezése után a munka az egész vonalon megindult, csupán Nápolyban voltak még surlódások, melyek a kikötőben szolidáris sztrájkra vezettek. De ezt a mozgalmat is sikerült békésen bejejezni.

Az olasz *szindikalisták* karácsony hetében *kongresszust* tartottak. A szindikalista központhoz tartozó szervezett munkások száma 101,729 volt. Fölvetették a tanácskozások alkalmával azt az eszmét, hogy a szindikalista központ egyesüljön a reformista szakszervezeti központtal. A kongresszus ezen inditvány ellen foglalt állást. Sok szó esett az általános sztrájkról. Erre vonatkozólag több inditványt fogadtak el. Az egyik határozat szerint elő kell készíteni a mezőgazdasági általános sztrájkot. Több szónok melegen ajánlotta a szabotázs alkalmazását, mely erkölcsileg is felette áll a munkások többi harci eszközeinek, minthogy „nem az emberek, hanem a tárgyak ellen irányul". Egyik határozat szerint az általános sztrájk a proletárosztályharc legtökéletesebb megnyilvánulása. Az országos központositást elvetették, minthogy ez akadályozná a munkásokat a szabad elhatározásban. Végül elhatározták, hogy az antimilitarizmus érdekében nagyszabásu agitációt inditanak.

Az *olasz építőmunkás* szervezetek *egyezményt* kötöttek a *német építőmunkás szövetséggel,* melynek az a célja, hogy az olasz szezonmunkásokat, akik nyáron a német építőiparban dolgoznak, mindama előnyökben részesitsék, melyeket a szervezet nyujt. E szerint az olasz szervezetek tagjait beiratási dij nélkül felveszik a német szervezetbe, ahol rendes tagokká válnak. Ha visszamennek Olaszországba és az ottani szervezetbe tovább fizetik járulékaikat, akkor tagsági jogaik továbbra is érvényben maradnak. A segély felvételére való jogosultság a német szervezetbe befizetett tagjárulékok szerint igazodik.

A *németországi szakszervezeteket* is megviselte a válság. A legtöbb ugyan megállotta a helyét, de számos szakszervezet mégis jelentékeny tagcsökkenést mutat föl. Igy 49 szövetség közül 17 veszitett tagokat. A szövetségek taglétszáma a harmadik negyed végéig 2.595,339-ről 2.575,633-ra esett. A csökkenés e szerint 19,676. Az év végén e szám még bizonyára emelkedett. A szakszervezetek kifizettek a lefolyt évben munkanélküli segélyre:

Munkanélküli tagok száma vólt...	219,688
Munkanélkül eltöltött napok száma volt	3.808,667
Segélyre kifizettek	3.330,302 márkát.

A munkanélkül eltöltött napok száma az előző évvel szemben 70 százalékkal, a segélyösszeg 63 százalékkal emelkedett.

A *svájci órásiparban* (Grenchen városában levő gyárban) február elején 2,000 munkást zártak ki. A kizárás oka egy részleges sztrájk volt, amely viszont bérdifferenciákból keletkezett. A munkások egyrésze ugyanis elégedetlen volt bérével és akkordbéreket követelt. A harc kimeneteléről még nem érkezett hir.

A *francia szakszervezetek száma* 1912-ben, a most megjelent hivatalos összeállitás szerint 5,046 volt 1.027,059 taggal, ezek között 96,008 női tag volt. A szakszervezetek a következő intézményekkel rendelkeztek.

Munkaközvetitő	1,226	szakszervezetben
Könyvtár	1,365	,,
Segélypénztár	981	,,
Munkanélküli pénztár	769	,,
Utassegély pénztár	627	,,
Ismétlő iskola	446	,,
Laboratorium	6	,,
Nyugdijpénztár	83	,,
Kölcsönpénztár...	55	,,
Balesetpénztár	3	,,

Munkásbörze 141 volt, melyekhez 2,332 szakszervezet, 491,417 taggal tartozott. E börzéket a községek 356,776 frankkal, a kerületi hatóságok 52,822 frankkal támogattak. Munkaközvetitőikben 89,473 munkás jelentkezett munkára, akik közül 65,410-et közvetitettek. A párisi Confederation G. T.-hoz csupán 400,000 munkás, a szervezeteknek alig 40 százaléka tartozik.

A *louviersi* (Franciaország) *cipőgyárakban* február elsején több ezer munkás sztrájkba lépett. Eddig 39 gyár közül 17 teljesitette a munkások követeléseit, de ezek is kikötötték, hogy a szabászok bizonyos minimális mennyiséget tartoznak naponkint szállitani.

A *holland* szakszervezeti központhoz tartozó szervezetek fejlődéséről az 1914. holland szakszervezeti évkönyv közöl figyelemreméltó adatokat. E szerint a központhoz tartozó szervezetek a következő fejlődést mutatják:

1906.	január	1-én	volt	11	szervezet	18,960 taggal
1907.	,,	,,	,,	18	,,	26,227 ,,
1908.	,,	,,	,,	24	,,	32,270 ,,
1909.	,,	,,	,,	27	,,	36,623 ,,
1910.	,,	,,	,,	27	,,	40,628 ,,
1911.	,,	,,	,,	28	,,	44,120 ,,
1912.	,,	,,	,,	32	,,	52,235 ,,
1913.	,,	,,	,,	33	,,	61,585 ,,

Jelenleg a központhoz 35 szervezet tartozik, több mint 80,000 taggal. Évi bevételük kitett 1.983,966 márkát, kiadásuk 1.345,935 márkát, pénztári állományuk volt 3,396,690 márka, sztrájkokra és kizárásokra 282,035 márkát forditottak.

A holland *könyvnyomdászok kollektiv szerződést* kötöttek, melynek hatásköre az egész országra kiterjed. Ez az első ilynemü szerződés ebben az iparágban. A munkaidőt 9 és fél órában állapitja meg, munkabéremelést biztosit, különösen nagy mértékben a vidéki munkások részére. A szerződés mindkét fél részére kimondja a szervezethez való tartozás kötelezettségét.

A *kopenhágai kikötő* munkásai karácsony előtt sztrájkba léptek. E harc arra vezethető vissza, hogy az akkordbérek maximumát a munkaadók heti 28 koronában akarták megállapitani, ami egyenlő lett

volna a munkabérek redukciójával. A sztrájk az egész kikötőre kiterjed. A harc kimeneteléről még nem érkezett hir.

A *norvég szakszervezetek* 1913-ban szép fejlődést mutatnak. A központhoz tartozó szakszervezetek száma 62,895-re emelkedett. A szaporulat az elmult évben 2,066-ra rug. A központon kivül áll a papirgyári munkások szervezete. Ha e szervezet tagszaporulatát is tekintetbe vesszük, ugy az emelkedés 5,000-re rug. A legtöbb tagot a fémmunkások szervezete nyerte, melynek taglétszáma 12,057-ről 13,166-ra emelkedett. A bérmozgalmak 27,500 munkásra terjedtek ki, összesen 49 sztrájk keretében. Sztrájksegélyre 83,399 koronát forditottak. A legnagyobb eredményeket a fürészgyári munkások és a nyomdászok érték el. Az előbbiek munkaideje heti 57 és fél órára redukálódott, heti bére évi 100,000 koronával emelkedett. A nyomdászok kivivták a napi 8 és fél órai munkaidőt, béremelkedésük évi 451,000 koronára rug. A norvég szakszervezetek január 14-én kongresszust akartak tartani a kötelező egyeztetés ellen, melyet a törvényhozás be akar hozni, de minthogy a parlamenti bizottság még nem készült el javaslatával, ennélfogva a kongresszust is elhalasztották. A kötelező egyeztetés dolgára még visszatérünk.

Az *orosz szakszervezeti mozgalom* 1913-ban föllendülésnek indult. Az iparfelügyelők jelentése szerint több mint 600 szakszervezet működött. A legszolidabb alapon a nyomdászok szervezetei állnak. Minden nagyobb városban van nyomdászszervezet. A legtöbb szervezettel a kereskedelmi alkalmazottak rendelkeznek. A fémmunkásoknak 9, a famunkásoknak 10, a pékeknek 8, a cipészeknek 6, a pincéreknek 5, az építőmunkásoknak 2 szervezetük van.

A *londoni építőiparban* a legutóbbi félévben számos sztrájk volt, melyek nagyrészt egész spontán törtek ki. A harc oka mindig bérdifferencia volt. Ugyanis az építőiparban a technika fejlődése egyre több munkást tesz feleslegessé, aminek az a következménye, hogy a munkások bére nem tart lépést az élelmiszerek árainak az emelkedésével. Hogy a sok vad sztrájknak véget vessenek, a vállalkozók karácsony előtt a következő követeléseket terjesztették a szakszervezetek elé:

1. Valamennyi sztrájkoló karácsony után visszatér a munkába.
2. Letétekből olyan alap létesittessék, amelyből sztrájkok vagy kizárások esetén *birságok* fizetendők annak a szervezetnek (munkáltató-szervezetnek is) a részéről, amely a szerződést be nem tartja.
3. A munkásszervezetek irásos nyilatkozatot adnak az építővállalkozóknak, amelyben *sajnálatukat* fejezik ki a sztrájkok fölött és egyben kötelezik magukat arra, hogy szerződésszegő tagjaikat *megbirságolják*.
4. A munkások szervezeteinek igéretet kell tenni arra nézve, hogy az építőmunkások tagsági könyvét az *épületeken* nem ellenőrzik.
5. Ezekre a pontokra 1914 január 5-ig választ kell adni.

Az esetre, ha e követeléseket nem teljesitik, 150,000 építőmunkás kizárásával fenyegették meg a vállalkozók a munkásokat. A munkások, illetőleg szervezeteik nem voltak hajlandók a fölállitott pontokat el-

fogadni, mire január első hetében bekövetkezett a kizárás. Azonban ez csupán 50,000 munkást sujtott. A munkáspárt parlamenti bizottsága február 10-én mindkét félnek felajánlotta a közvetitést, amit ezek elfogadtak. A tárgyalások megindultak.

A *leedsi* városi munkások (Yorkshire grófság), nevezetesen a gázgyári, villanygyári, közuti alkalmazottak karácsony előtt sztrájkba léptek. Átlag 2 shilling heti bérjavitást követeltek. A városi tanács fölhivta a munkásokat, hogy azonnal vegyék fel a munkát, bérjavitásról csak azután lehet szó. A közutiak erre munkába álltak, de a többi munkások nem vették fel a munkát. Erre a tanács ujabb terminust adott, mire a munkások is munkába álltak.

A *dublini* kizárás még változatlanul fönnáll. Többszöri tárgyalások nem vezettek eredményre. A kizárt, illetőleg rendszabályozott munkások száma még mindig 12.000-re rug.

Chileben a *szervezett* munkások száma az elmult évben az 50,000-et meghaladta. A legnagyobb szervezet a vasutasok szövetsége volt, mely 10,000 tagot számlál; a közuti vasutasok szervezetének 800, a pékeknek 2,000, a cipészeknek 1,500, az ácsoknak 2,000 tagjuk van; a bányamunkások legnagyobb része szervezve van. A mezőgazdasági munkások körében még nem tudott tért hóditani a szervezkedés gondolata.

Már Szemlénk előző számában hirt adtunk a *délafrikai bányászok* mozgalmáról: a surlódások, sztrájkok, különösen a legutóbbi általános sztrájkból kifolyólag, napirenden voltak. Január első hetében sztrájkba léptek a *vasutasok* is és január 11-én az összes szervezetek az *általános sztrájk* kimondását határozták el, melyet csakhamar tett követett. Erre a délafrikai kormány általános mozgósitást és az ostromállapot kihirdetését rendelte el. A tartalékosok tömegesen jelentkeztek és mikor 150,000 katona a zászló alatt volt, a kormány letartóztatta a sztrájk vezéreit és deportálásra itélte őket. Ennek kivitele csakhamar meg is történt. A sztrájk vezéreket Angliába vitték. A munkások erre ujból munkába állottak, a tartalékosok nagy részét pedig elbocsátották. A délafrikai munkáspárt és a szakszervezetek vezetőségei most kiáltványt tesznek közzé, melyben azt állitják, hogy a mozgalom alatt mindenféle erőszakoskodástól tartózkodtak és igy nem volt megokolt sem a mozgósitás, sem a deportálás.

Az *ausztráliai szakszervezetek* körében nagy a decentralizáció. Az egyes szervezetek között oly laza az összeköttetés, hogy éveken át még közös értekezletre sem gyültek össze. Most végre az elmult év végén, ujra tartottak egy közös értekezletet, melyen 700,000 szervezett munkás küldöttei jelentek meg. Az értekezleten amellett foglaltak állást, hogy az egyes szervezetek szorosabb kapcsolatot létesitsenek egymás között, minden országban alkossanak egy központi szakszervezeti kartellt, mely arról gondoskodjék, hogy egy szakmában csak egy szervezet álljon fönn. Ez a szerv hasson oda, hogy a rokonszakmákban fönnálló szervezetek egyetlen szövetségbe olvadjanak. Az értekezlet azonkivül több szociálpolitikai követelést állitott föl és pedig: minden női alkalmazott részére törvényes minimális munkabér állapittassék meg, a törvényes munkaidő minden munkás részére a hét első 5 napjában 8 óra, szombaton és

ünnepnapok előtt 4 óra legyen. Elhatározták továbbá, hogy közös szervezeteket állitanak fel (propaganda hivatalokat), melyeknek az lesz a feladatuk, hogy a nehezen szervezhető szakmákban (női és segédmunkások) előmozditsák a szervezkedést. Azt is elhatározták, hogy a nemzetközi szakszervezeti kongresszusra, melyet 1915-ben, San-Franciskóban fognak megtartani, küldöttet küldenek.

A válság éve és a szakszervezetek

Az elmult év a rossz gazdasági konjukturák éve volt, melyet a tömeges katonai behivások még sulyosabbá tettek, különösen a munkásosztályra. Ez az év nem maradhatott hatástalanul a szakszervezetekre sem.

Körülbelül egy évtizede van annak, hogy a magyarországi szakszervezetek rohamos fejlődésnek indultak. A század elején, 1903-ig még 10,000 tagot sem számláltak és 1907-ben már 142,000-re rugott taglétszámuk. A következő évben azonban már jelentékeny visszahatás ált be. Az 1908-as kimutatás már csupán 102,000 tagról számol be, az 1909-es meg éppenséggel csak 85,000-ről. Ebben az évben megakad a taglétszám csökkenés és rövid ideig tartó stagnació után, ujra fellendülés áll be, ugy hogy az 1912-ről szóló jelentés már 111,966 tagról számolhat be. A lefolyt évről még nem jelentek meg pontos adatok, azonban a szakszervezeti tanácsnak közzétett előleges jelentéseiből[1] kitünik, hogy a válság éve alaposan megviselte a szakszervezeteket.

A szakszervezeti tanács, összefoglaló adatok hiján, a szaklapok példányszámát teszi közzé. Ez a kimutatás a következő adatokat tartalmazza:

A szaklapok közül megjelent

a) egyszer egy héten

	példányban		példányban
Vas- és Fémmunkások szaklapja...	31,000	Fachbl. der Eisen- u. Metallarbeiter	5,500
Építőmunkás...	7,500	Bauarbeiter	3,600
Bányamunkás	3,200	Bergarbeiter	1,500
Typographia...	9,700	Robotnicki Noviny...	3,000

b) háromszor havonkint.

	példányban
Magyar Vasutas	6,100

[1] Lásd: Szakszervezeti Értesitő 1914 jan. és februári számait.

c) kétszer havonkint

	példányban
Ácsok Szaklapja	2,100
Élelmezési Munkás	2,700
Fachblatt der Holzarbeiter	1,600
Könyvkötők Szaklapja	3,500
Litografia	1,050
Szabók Szaklapja	4,000
Világszabadság	4,200
Cipész	3,800
Famunkások Szaklapja	12,000
Festők Szaklapja	2,600
Kéményseprők Lapja	900
Országos Szövetség (pincérek)	2,200
Schneider-Fachblatt	600
A Villamos	1,000

d) egyszer havonkint

	példányban
Aranymüves	400
Bőrmunkások Szaklapja	1,500
Cipőfelsőrészkészitők Szaklapja	1,000
Kalaposok Szaklapja	300
Magánalkalmazott	2,500
Segédmunkások Lapja (bolti szolg.)	1,000
Üveges	500
Törekvés (Bőröndösök Lapja)	1,000
Husipari Munkások Szaklapja	1,300
Küzdelem	1,000
Molnárok és Malommunkások Szaklapja	2,000
Szobrász Értesitő	500
Ujságárusok Lapja	500

Az összes példányszám tehát 126,850-et tesz ki. Ebből azonban korántsem lehet következtetni a szakszervezetek taglétszámára. Mindenekelőtt: a szaklapok között vannak olyanok is, amelyek mögött egyáltalán nem áll szervezet, mint amilyenek a Vasutas, Bányamunkás, a Villamos cimü szaklap, amelyek együttvéve, mintegy 12,000 példányt képviselnek. Továbbá: a szaklapot nemcsak kifejezetten tagok kapják, hanem olyanok is, akik munkanélküliség vagy betegségük miatt megszüntek tagok lenni, vannak azonkivül a lapoknak idegen előfizetői is, habár csekély számmal. Végül pedig: a szaklapokat agitaciós szempontból nagyobb példányszámban nyomják, mint a hány tagja van valamely szervezetnek, ugyanis a szervezetlen munkásoknak is juttatnak belőle. Igy a vas- és fémmunkások taglétszáma 1912-ben 26,723 volt, a fent kimutatott szaklap példányszám 36,500, holott a taglétszám ez idő alatt nem emelkedett; a husipari munkások taglétszáma volt 696, a szaklap példányszáma 1,300, a pincérek taglétszáma 782, a szaklap ellenben 2,200 példányban jelent meg. Maga a szaktanács is kijelenti tehát, hogy a szaklapok példányszáma korántsem felel meg a taglétszámnak és külön kiemeli, hogy nincs egyetlen szakszervezet sem, melyet a gazdasági válság meg nem viselt volna. Pontos adatokat azonban erre vonatkozólag még nem lehetett beszerezni, ezeket csak májusban fogják közzétenni. A Szakszervezeti Értesitő egyelőre az egyes szervezetek előleges

jelentéseit közli. Ezen jelentések és a szaklapokban közzétett visszapillantások alapján az egyes szervezetekről a következő képet nyerjük a válság esztendejében:

Az *ácsok* szövetségét a válság megakasztotta fejlődésében. A nagy munkanélküliség következtében a tagok egy része kimaradt, ami a bevételek 10 százalékos csökkenését idézte elő. A lejárt szerződéseket a régi feltételek mellett iparkodtak ujból megkötni, egyes esetekben azonban még ez sem sikerült.

Az *aranymüvesek* szervezete a lefolyt évben nagyobb összeget fizetett ki munkanélküli segélyre, mint eddigelé bármelyik esztendőben. Az iparágban több bérmozgalom is volt, de ezek védelmi jellegüek voltak, melyeket a régi kollektiv szerződés betartása tett szükségessé. A szervezetnek mintegy 450 tagja van.—

A borbélyok szervezete a lefolyt évben némi lendületett vett, miután már csaknem a felosztás előtt állott. A szervezés munkájában a szaktanács és a szervezett munkások támogatták. Igy aztán e szervezett fölvitte mintegy 300 tagra. A szervezkedés erejével a borbély munkások több helyen jobb munkarendet vivtak ki maguknak.

A *bőrmunkások* szövetsége is megsinylelte a válságot. Néhány hadseregszállitó gyár kivételével, üzemredukció volt; a dolgozó munkásoknak mintegy 200 százalékát elbocsátották. Munkanélküli segélyre a szervezet kétszer annyit fizettett ki mint az első évben. A taglétszám mindamellett 1800-ra rug, amennyiben a kimaradt tagok helyébe sikerült ujakat szerezni. A déli vidékeken a szervezetnek több harca volt. Több kollektiv szerződést kötöttek, a viszonyokhoz képest kedvező föltételek mellett.

A *bőröndösök* szervezetének hasznára volt a válság, illetőleg a válságot előidéző háborus bonyodalom: a hadfelszerelési gyárakban szokatlanul nagy volt a munka, ami a szervezetek fellendülését vonta maga után. A szervezet taglétszáma 800-ról 1000-re emelkedett. Az iparágakban bérmozgalmak is voltak, melyek részleges eredménnyel végződtek.

A *czipészek* szervezetét a válság rendkivüli módon megviselte. Az ország 16 nagyobb cipőgyárából 10 csődbe ment, a szervezet czipészmunkások fele munkanélkül volt, köztük

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

egyesek 120, 160 sőt 187 napig. A segélyekre kifizetett összeg csaknem megháromszorosodott. A taglétszámcsökkenés mintegy 350-re tehető. A szervezetnek több védelmi mozgalomban kellett résztvennie. Az eredmény többé-kevésbé kielégitő volt.

A *czipőfelsőrészkészitők* szervezetének hasonlóan kedvezőtlen a jelentése. A tagok nagy munkanélkülisége tagcsökkenést és ezzel együtt járulékcsökkenést idézett elő. Ennek dacára sikerült a szervezetnek az ünnepek kérdését rendezni. A többi mozgalmak csak védelmi jellegüek voltak.

Az *élelmezési munkások* szövetsége szintén gyöngült a válság következtében. A taglétszám csökkent, a tagok hosszu ideig, 4—5 hónapig, néha még tovább is, munkanélkül voltak. A kiküzdött munkaviszonyok megtartásáért több harcot kellett megvivni. Néha meg azért is kellett harcolni. hogy a törvényes vasárnapi munkaszünetet megvédjék. A szervezet kénytelen volt felemelni a tagjárulékot, hogy eleget tudjon tenni kötelezettségének munkanélküli tagjaival szemben.

Az *épitőmunkások* szervezetét a válság nagyon meggyöngitette. A taglétszám csökkent, a hetenkint megjelenő szaklapot kénytelenek kéthetenkint megjelentetni, a munkabérek az egész vonalon rosszabbodást mutatnak. Néhány vidéki városban védelmi mozgalmakkal sikerült mindamellett elérni, hogy a munkaadók a régi föltételeket betartsák.

A *famunkások szövetségét* az elmult évben kettős csapás érte: a gazdasági válság és belső viszály, mely utóbbinak az lett a következménye, hogy a szervezet igen komoly tagjainak egyrészét kizárták. A szervezeten meg is látszott a hatás; a pénzügyi mérleg nagy deficittel zárult. A szervezetnek fönnállása óta ez volt a legnehezebb éve.

A *festőmunkások* szervezete a válságot meglehetősen megtudta állni. Taglétszáma nem csökkent, bevételei meg egyenesen emelkedtek. Ezt nagyrészt a vidéki agitációnak köszönheti, mely némi sikerrel járt. A munkanélküliség ebben a szakmában is nagy volt. A rossz gazdasági viszonyokra való tekintettel a szervezet változtatás nélkül hosszabbitotta meg a tavasszal lejáró kollektiv szerződést.

A *husipari munkások* szervezete a lefolyt évben, mint arról több izben mi is megemlékeztünk, kedvező föltételeket tartalmazó kollektiv szerződéseket kötött, ami nem maradhatott

hatás nélkül a szervezet megerősödésére sem. A taglétszám mintegy 150-nel szaporodott. A szervezetnek jelenleg több mint 1000 tagja van, mely taglétszám az egész ország közt oszlik meg. A szervezet közvetitője nagyon föllendült, úgy hogy a munkások 90 százalékát ez közvetiti.

Az *üzleti segédmunkások* szervezete ellenben már nagyon megsinylelte a válságot. Sok tag kimaradt, ujak pedig nem igen jelentkeztek. Hogy a szervezet megfelelhessen kötelezettségeinek, kénytelen volt tagjárulékait fölemelni. A szervezet tárgyalásokat inditott a közlekedési munkásokhoz való csatlakozás érdékében. Ezek valószinüleg eredményre fognak vezetni, amely esetben a szervezet könnyebben fogja tudni megállani a helyét.

A *kalaposok szervezetének* taglétszámát nem csökkentette a válság, noha a munkanélküliség ebben az iparágban is nagy volt. A szervezet már régi, épp ebben az évben lesz 40 éves, amennyiben 1874-ben alakult, kibirja tehát a válságokat, tagfluktuaciója állandóan csekély, viszont a taglétszáma sem nagy: mintegy 300. Ez arra vezethető vissza, hogy ebben az iparágban a nagyobb üzemek csak most vannak kialakulóban. A munkanélküliek segélyzése az elmult évben nagyobb összegeket emésztett fel.

A *kéményseprőmunkások szervezete* ama csekélyszámu szervezethez tartozott, melyeknek a háborus készülődés hasznára vált; sok kéményseprősegédet bevontak katonának, aminek következtében nagy volt a munkáshiány ebben az iparágban. A munkanélküliség csak később mutatkozott a munkásoknak a katonaságtól való visszatérése után, de tagcsökkenésre akkor sem vezetett. A tél folyamán több harca volt a szervezetnek, melyek részleges eredménnyel végződtek.

A *könyvkötők szervezetét* erős próbára tette a válság. A szervezetnek nagyon sok tagja volt munkanélkül, ezeknek a segélyezése oly összegeket emésztett fel, hogy az évi mérleg 15000 korona deficittel végződött. A szakegyletnek rendkivüli eszközökről kell majd gondoskodnia, különben csődbe kell mennie. Meg kell azonban jegyezni, hogy eddig nemcsak hogy eleget tudott tenni alapszabályszerü kötelezettségének, hanem azonkivül még rendkivüli segélyekre is tetemes összegeket forditott. A válság arra kényszeritette, hogy a lejáró

tarifát a fővárosban a régi föltételek mellett hosszabbitsa meg; a vidéken több harcot kellett megvivnia, melyek részleges eredménnyel végződtek.

A *mintakészitők* szervezetére is nagy terheket rótt a válság, de ez a régi konszolidált szakegyesület nagyobb megerőltetés nélkül kibirta azokat. Sőt két nagyobb bérharcot is kénytelen volt megvivni, melyek eredménnyel végződtek, illetőleg béremelésre vezettek. Egyébként azonban a munkanélküliség ebben a szakmában nagyobb volt mint az előző válság alkalmával.

A *nyomdászok szervezetének* már régen kellett oly nehéz esztendővel megküzdenie, mint a milyen a lefolyt évben volt. Ennek dacára a taglétszám nemcsak hogy nem csökkent, hanem még emelkedett is; a munkaviszonyok is javultak. Ez nagyrészt arra vezethető vissza, hogy a szervezet jól kiépitett segélyezési rendszerével szabályozni tudja a munkapiacot; a magas segélyekkel megakadályozza, hogy a munkanélküliek elözönöljék a műhelyeket. A segély amit a munkanélküliek kaptak, az elmult évben 100 százalékkal emelkedett, tetemes deficitet okozva a szervezetnek.

A *szabómunkások szervezetét* a válság nagyon megviselte, amennyiben a szervezet közel 800 tagot veszitett és a meglevő munkaviszonyokat sem sikerült neki mindenütt megvédenie. A munkanélküliek segélyezésére nagy összegeket forditottak. Azonban a szervezet ezen anyagi megterheltetést rövidesen ki fogja heverni, mert uj tagjárulék szabályzat lép már az idén érvénybe, mely tetemes összeggel fogja gyarapitani a szervezet pénztárát.

A *textilipari* munkások *szervezetének* még mindig nehéz a helyzete nálunk, ahol a szervezetek sorában hátul kullog, mig külföldön mindenütt vezető szerepet tölt be. Ezt a szervezet vezetői azzal okolják meg, hogy nálunk csupán a juta, vászon és damaszt textiláruk gyártása van elterjedve, ami tanult munkaerőt alig igényel. A gazdasági válság e szervezetben is éreztette hatását. Több bérharcot vivott meg, köztük a szegedi harc nagyobb sikerrel végződött.

A *vas és fémmunkások* szervezetének konszolidálását mutatja, hogy a válság, bár nagy áldozatokat rótt reá, de azért még sem volt képes megviselni. Munkanélküli segélyre csak-

nem egynegyed milliót forditott a szervezet, a kimaradt tagokat ujakkal pótolta. A munkaidő és a munkabérek megjavitása terén nem tudott ugyan eredményeket felmutatni, de sikerült neki legalább az elért eredményeknek a megvédése.

A többi szervezeteket, u. m. a *czukrászok, gabonamunkások, szállitók, pincérek és üvegesek* szervezetét is megviselte a válság. Ha rövidesen meg nem változnak a gazdasági viszonyok, úgy a szakszervezeteknek az eddigieknél is nagyobb nehézségekkel kell majd megküzdeniök.

A magyarországi nyomdai munkások szállóegyesülete

A modern ipari munkások mozgékonyságára nagy befolyással van a munkás intelligenciája. Mennél képzettebb, mennél nyiltabb eszű a munkás, annál kevésbé hajlandó, legalább fiatalabb korában, egy munkahelyen, egy városban tölteni életét, annál inkább érez vágyat magában, hogy minél több vidéket és országot bejárjon. Már ez az általánosan tapasztalt tény is eléggé megmagyarázná a fiatal nyomdászokban (amely szakma munkássága az intelligensebb munkáselemet reprezentálja) általában föllelhető vándorlási hajlamot. Ámde ez a hajlam még egyéb okra is visszavezethető: a betüszedésnek a fiatal munkás szervezetére való káros hatására. Igy tehát nagyon természetes, hogy mikor tavaszszal elolvadt a hó és az országutak járhatóvá válnak, a fiatal nyomdászok százai kelnek utra, néha öt-hatezer kilométeres turákra. Ha valamely városban vagy országuton több vándorló munkást lát együtt az ember, ugy biztos lehet benne, hogy egy-két nyomdász is van köztük.

Külföldön, különösen a német lakosságu vidékeken, az ily vándorlások nem járnak különösen nehézséggel. A gyalog utazó munkásra a legfontosabb az éjjeli szállás. A német községek és nagyobb városok bőven el vannak látva „Herbergekkel“, ahol a „Handwerksbursch“ néhány fillér ellenében rendes éjjeli szállást kap. Más azonban a helyzet itt Magyarországon. Nálunk kevés az ipari város és ezekben nincsenek tulajdonképeni munkásszállók. Az utazó munkások az el-

szállásolást illetőleg a legnagyobb kellemetlenségeknek vannak kitéve. Még jó, ha valamelyik istállóba beeresztik őket, vagy ha valamilyen szalmafészekben, pajtában huzhatják meg magukat éjszakára. Azonban parasztházba legtöbbször be se eresztik őket. Ilyenkor kénytelenek, különösen esős időben valamely korcsmában meghuzódni, bort rendelni és az éjszakát a büzhödt korcsmahelyiség egyik kemény padján vagy asztalán áthenteregni. Egyes kisebb városokban akad ugyan egy-egy szegény ember, aki a vándorló munkások elszállásolásából üzletet csinál magának, 20—30 fillérért egy szalmazsákot bocsát a munkások rendelkezésére. Ezeknek a cimeit a vándorló munkások tovább adják egymásnak, aminek következtében az ily „kvártélyok" oly ismertekké válnak a munkások körében, mint amilyen ismertek a nagy nemzetközi hotelek az utazóközönség előtt. Ámde e földreteritett szalmazsákokat mindenféle emberek használják, anélkül, hogy dezinficiálták volna azokat. Hogy ennek mi a következménye, azt fölösleges bővebben részletezni.

Érthető tehát, hogy a nyomdászokat, akik kifejlett érzékkel bir a gyakorlati kérdések iránt, régebb idő óta foglalkoztatja e dolog. E szakma intelligensebb elemei sokáig törték a fejüket az utazó szaktársak elszállásolásának kérdése felett, mig végre megfelelő megoldást találtak. A nyomdászok ugyanis 1908 elején, a szakegyesület keretén belül egy *szállóegyesületet* alapitottak, melynek célját a következőkben jelölték meg: az egyesület gondoskodni tartozik arról, hogy a Magyarországon munkaszerzés végett átutazó nyomdai és betüöntődei munkások részére minden egészségügyi követelményeknek megfelelő szállót rendezzenek be és tartsanak fenn, melynek használata az átutazóra dijmentes legyen. Az egyesület e célnak megfelelő működést egyelőre Budapesten és később fokozatosan az ország nagyobb városaiban és utazási gócpontjaiban fejt ki. Az egyesületnek egy további célja lesz, hogy az átutazókat ellássa és felruházza. A tagdijat heti *négy* fillérben állapitották meg. Minthogy a nyomdászok segélyzőegyesülete a szállóegyesületnek évi 2000 korona szubvenciót ajánlott föl, ennélfogva az első szállót csakhamar be is lehetett rendezni.

A budapesti nyomdászszálló 1908 május 29-én nyilott

meg: egy ötszobás helyiség, megfelelő mellékhelyiségekkel, az Üllői-ut 52/A sz. alatt. Négy hálóterme van, összesen 20 ággyal. Van társalgója, mely kisebb könyvtárral van fölszerelve, vannak itt lapok is. Azonkivül van itt még fürdő és légdezinfektor. Minthogy a legtöbb nyomdász nyugatnak veszi az utját: ennélfogva Budapesten kivül a bécsi utvonalak szorulnak leginkább rá arra, hogy az egyesület ott fejtsen ki tevékenységet. E szükségletnek megfelelőleg az egyesület budapesti mintára eddig szállót állitott fel: Győrben 10 ágygyal, Pozsonyban 12 ággyal, Nagy-Kanizsán 2 ággyal és Szabadkán ugyancsak 2 ággyal. Most tárgyalásokat folytat az egyesület egy komáromi nyomdászszálló fölállitása érdekében.

A budapesti nyomdászok tevékenysége a vidéken is lelkes követőkre akadt. Az egyesületnek az országnak csaknem minden városában vannak tagjai, ugy hogy vidékről is szép összeg folyik be az egyesület pénztárába. Emellett az egyes vidéki városok nyomdászai arra törekszenek, hogy saját erejükből vagy az egyesület támogatásával állitsanak fel szállókat. Igy létesült Kassán, Szombathelyen, Temesvárott, Miskolcon, Ungvárott és Liptószentmiklóson nyomdászszálló.

E szállóknak nemcsak az az egy előnyük van, hogy tiszta ágyat bocsátanak az átutazók rendelkezésére, hanem hogy egyebekben is segitségükre vannak. Minden Budapesten átutazó nyomdász kap 4 napi ingyen szállást, fürdőt, három reggelit, három ebédet. Az átutazó ruháját, cipőjét kijavittatják, szükség esetén ruhát és cipőt is adnak nekik. Igy az elmult évben a budapesti nyomdászszállóban kiosztottak: 10 télikabátot, 14 felöltőt, 16 kis kabátot, 10 mellényt, 24 nadrágot, 26 pár cipőt és még számos apró ruhadarabokat. Cipőjavitást 46 esetben eszközöltek.

Az egyesület most tette közzé mult évi jelentését, melynek adatai érdekes bepillantást engednek nemcsak az egyesület tevékenységébe, hanem a nyomdászok vándorlási viszonyaiba is.[1] E szerint az utasforgalom a három nagy gócpontban a következő volt:

---

[1] Typographia 1914 január 30.

	Budapest	Pozsony	Győr
Január	25	8	12
Február	29	13	16
Március	30	8	17
Április	41	43	47
Május	50	61	58
Junius	46	56	59
Julius	87	110	94
Augusztus	113	143	112
Szeptember	102	77	78
Október	46	53	41
November	53	30	31
December	37	9	11
Összesen	659	611	576

A legerősebb a forgalom a nyári hónapokban, mert ilyenkor megszünik a szezón. A leggyöngébb hónapok a január és a február. A lefolyt év különben is a válság éve volt és igy a szállókat a szokottnál nagyobb mértékben vették igénybe.

Ugyancsak érdekesek azok az adatok is, melyek az utazómunkások illetőségét tüntetik fel. A három országban megfordult munkások egyesületi (ország) illetőségüket tekintve, a következőképen oszlottak meg. Az 1846 átutazó nyomdász, illetőleg nyomdai munkás közül volt:

Egyesületi illetőség	Átutazók száma	Egyesületi illetőség	Átutazók száma
Magyar	1162	Osztrák	72
Német	540	Horvát	34
Bosnyák	7	Orosz	11
Bolgár	4	Szerb	5
Román	2	Norvég	5
Dán	2	Svájci	2

A három szállóban az utasok 4,707 éjt töltöttek. A legtöbb közülük betüszedő volt, de voltak köztük szép számmal gépmesterek és betüöntők is.

E nagyszabásu kulturtevékenységet az egyesület aránylag csekély eszközökkel fedezi, mint az a bevételekből és kiadásokból kitünik. Az egyesület a mult évben 17,526·13 koronát vett be mindössze. A bevétel fő tételei voltak:

	korona
Budapestről befolyt tagdijak	7,187·67
Vidékről befolyt tagdijak	2,414·39
Segélyző-egyesületi szubvenció	2,000·—
Adományok	71·—
Áthozat az 1912-ről	4.972·33
Tőkekamatok	222·04

A vidéki városokból befizetett nagyobb tagdijak voltak: Aradról 161 korona, Győrből 143 korona, Kolozsvárról 126 korona, Nagyszebenből 129 korona, Pozsonyból 118 korona, Sopronból 111 korona és Temesvárról 247 korona.

A szállóegyesület főbb kiadásai voltak:

	korona
Házbér	1,764·—
Fütés, világitás	414·76
Élelmezés	2,415·36
Mosás	411·98
Cipők és cipőjavitások	260·—
Fehérnemüek	65·86
Hirlapelőfizetések...	38·05
Segélyek	24·—
Gondnoki fizetés	480·—
A győri szálló fentartása	1,129·36
A pozsonyi szálló fentartása	1,484·44
A pozsonyi szálló berendezése	548·83
A nagykanizsai szálló fentartásához ...	168·42
A szombathelyi utasok elszállásolásához	33·40
Segély a temesvári utasszállónak	30·—

Az egyesület rövid fennállása óta már egy kis vagyonra is tett szert: készpénze az év végén 7417 korona maradt; a budapesti szálló leltári értéke 3192 korona, a győri szálló leltári értéke 2062 korona, a pozsonyi szálló leltári értéke 2258 korona volt.

Keresztény-hazafias munkáskongresszus. Németország

Az osztályharc alapján álló munkásszervezetek kongresszusainak ellensulyozására a keresztény és hazafias munkások hosszabb időközökben nagygyülésre szoktak egybegyülni, ahol szocialpolitikai követeléseiket formulázzák. Az első efajta kongresszust 1903-ban, a másodikat 1907-ben és a harmadikat, néhány hét előtt, 1913 december első hetében tartották meg Berlinben. Minthogy oly munkásrétegek szociálpolitikai törekvéseiről van szó, akik a mai társadalom keretébe akarnak beilleszkedni, a szociálpolitikusok nagy érdeklődéssel szokták e kongresszus tárgyalását kisérni. A Hisch—Dunker-féle szabadelvü szervezetek, mint eddig, ugy most is távol tartották magukat a nagygyüléstől, azzal a megokolással, hogy felekezeti jellegü munkáskongresszuson nem vesznek részt. Ellenben megjelentek a keresztény szervezetek, vagyis ugy a

berlini: tisztára katholikus szervezetek, mint az esseni: felekezetközi keresztény szervezetek küldöttei, valamint a hazafias kereskedelmi alkalmazott szervezetek képviselői, mintegy négyszázan, több mint egymillió munkás képviseletében. Annak jeléül, hogy a kongresszus keresztény és hazafias alapon óhajt működést kifejteni, üdvözlő táviratot küldtek a császárnak, aki viszont táviratban kivánt sikert a kongresszus működéséhez. A napirend első pontja: *A nemzeti fejlődés és a szociális mozgalom* volt, melyet Joos, münchen-gladbachi szerkesztő fejtegetett. Kiemelte, hogy a polgári társadalom fölszabaditotta a munkást a régi formák uralma alól, a munkásbiztositás és a munkásvédelem, a keresztény humanitás és állambölcsesség eme dokumentumai, kiemelték a munkást az elnyomatásból. E téren azonban még korántsem történt meg mindaz, amit az államtól és társadalomtól elvárni lehet. Ez a reformtevékenység a szociáldemokrata párt körében is nagy változást idézett elő; gyöngitette e párt forradalmi erejét. A keresztény és hazafias szociális mozgalomnak az a célja, hogy a szegénység szünjön meg és hogy a bérmunkás bizonytalan exisztenciáját biztos alapokra fektessék. *A német szociálpolitika és ellenfelei* cimmel Giesberts birodalmi gyülési képviselő tartott előadást. Szerinte a német munkásság nem akar oly szociálpolitikát, mely az ipart tönkre teszi. Azonban a lehetőség keretén belül legalább a legszükségesebbet meg kell tenni. Az nem áll, hogy a szociális törvényhozás terhei apasztják a vállalkozók hasznát; ez évről-évre rohamosan emelkedik. Tiltakozik egyben a gyülekezési jog korlátozása ellen. A keresztény és hazafias munkások mindent elfognak követni, hogy a munkásjogok visszafelé revideálását, amire a német vállalkozók törekszenek, megakadályozzák. Egyébként a vállalkozóknak ez az eljárása nem egyéb, mint az osztályharcnak felülről való proklamálása. A munkásoknak teljes szabadságra van szükségük, hogy a törvény és a rend keretein belül béreiket megfelelőleg szabályozzák és hogy közreműködhessenek a szabad munkaszerződés megteremtésén. Csakis igy lehet elérni, hogy a munkásmozgalom beilleszkedjék a polgári társadalomba. Határozati javaslatot nyujt be, mely többek közt kimondja:

Az államnak és a társadalomnak a jelenben és a közel

jövőben első sorban arra kell törekednie, hogy az alsóbb néposztályok számára a gazdasági tevékenység eredményeiből és a kultura haladásából megfelelő részt biztositson, főleg pedig köteles a bérmunkások szellemi és társadalmi emelkedését előmozditani, valamint lehetővé tenni, hogy e munkások a polgári társadalomban is megtalálják helyüket. A kongresszus tiltakozik egyes vállalkozó csoportok és tudósok abbeli tevékenysége ellen, hogy a szociális törvényhozás egyes hibáit általánositják és harcot inditanak az egész intézmény ellen. Reméli, hogy ez a hajsza a kormányt nem fogja visszatartani attól, hogy közreműködjék a szociális törvényhozás további kiépitésén. Különösen pedig elvárja, hogy azok a legujabban felmerült törekvések, melyek a gyülekezési jog korlátozására irányulnak, ugy a kormány, mint a parlament részéről a legélesebb visszautasitásban fognak részesülni. A gyülekezési jog korlátozása egyébként valamennyi munkásnak legélesebb ellenállását fogja kifejteni és nagyban hozzá fog járulni az osztályharc kiélesitéséhez.

Az élelmiszerdrágaságról Stegerwald, keresztény szakszervezeti vezető tartott előadást. A drágaságot a világpiacon beállott változások idézték elő: az aranytermelés fokozása, a mezőgazdaság lassu fejlődése, az ipari munkások számának rohamos emelkedése. A drágaságot fokozzák az élelmiszerekre kivetett vámok. A kongresszus valamennyi társadalmi réteg képviselőjének tekinti magát, amiért is nem foglalhat állást az élelmiszervámok teljes eltörlése mellett, ellenben azt kimondhatja, hogy tiltakozik az élelmiszervámok további emelése ellen. A kongresszus ily értelemben határozott.

A *gyülekezési jogról* Andre stuttgarti munkástitkár referált. Élesen elitélte, hogy a vállalkozók a gyülekezési joggal elkövetett egyes visszaélések miatt az egész munkásosztály gyülekezési jogának korlátozását követelik. Egyébként ezzel csak azt érnék el, hogy a munkásokat kivételes törvények alá helyeznék, de a munkásmozgalmat megakasztani nem tudnák vele, hisz ez a fejlődés természetes hajtása. A munkásoknak azt vetik szemükre, hogy terrorizmussal dolgoznak, kényszeritik társaikat a sztrájkokban való részvételre. Azonban mi mindez ahoz képest, amit a vállalkozók kizárás idején

művelnek: anyagzárlatot rendelnek el, váltókat mondatnak fel, minden eszközzel arra törekszenek, hogy tönkre tegyék azokat a vállalalkozókat, akik nem tartanak velük. Az előadó ily értelmü határozati javaslatot terjesztett elő. Az előadást hosszabb vita követte, melyben erős kifakadások hangzottak el ama vállalkozók ellen, akik a munkások gyülekezési jogának csorbitását követelik. Viszont a tisztára katholikus szervezetek küldötte azt követelte, hogy tegyenek különbséget sztrájkjog és gyülekezési jog között. Az utóbbinak ő is hive, ámde ellensége a korlátlan sztrájkjognak. E beszéd éles ellentmondást váltott ki a kongresszusból. A szónokok egymásután fakadtak ki a katholikus szervezetek ellen. Azt hangoztatták, még pedig a keresztény szervezetek katholikus vezetői, hogy a sárgák és a katholikus szervezetek között csak árnyalati különbség van — a sárgák javára. Mikor a katholikus szervezetek küldöttei arra hivatkoztak, hogy a pápa mellettük foglalt állást, mig a keresztény szervezeteket csak megtüri, az izgalom a tetőpontjára hágott és a kongresszus résztvevői arra kényszeritették a szónokot, hogy hagyja ott a szószéket. Ezek után a határozati javaslatot változás nélkül elfogadták.

A *munkanélküliek segélyezéséről* Baltrusch kölni szakszervezeti titkár referált. Szerinte nem állja meg helyét az a mondás, hogy aki dolgozni akar, az kap is munkát. A nagy válságok rácáfolnak erre. Most is egy félmillió munkanélküli van Németországban, akik szivesen dolgoznának, de nem juthatnak munkához. Az állam érdeke, az emberi ész és a társadalmi könyörületesség egyformán azt követelik, hogy gondoskodás történjék a munkanélküliekről, mert a sok nélkülözés megzavarja a munkások gondolkozási módját, a nyomor a vallás és a társadalom ellenségeivé teszi az embereket. A munkanélküliség különösen sok munkást kerget a szociáldemokrácia karjai közé. Az előadó három fő eszközt ajánl a munkanélküliség leküzdésére: a nem sürgős állami és községi munkálatok végrehajtását válság idejére halasszák, a munkaközvetitést szabályozzák és a belső gyarmatositás utján juttassák munkához, földhöz és keresethez a munkásokat. Ami a munkanélküliek pénzzel való segélyezését illeti, erre vonatkozólag az előadó a következőket jegyzi meg: Az állami

munkásbiztositás kérdése még nem érett meg a megoldásra. Ellenben a községek, ugy mint ezt eddig tették, csakhogy még fokozottabb mértékben segélyezzék a munkanélkülieket támogató munkás és takarék egyesületeket. A községi segély egy bizonyos részét az állam téritse vissza. A polgári társadalom nem követelheti meg a munkásoktól, hogy válságok következményeit egymaguk viseljék. As ő feladata tehát, hogy a kapitalizmusnak ezen nyilt sebét gyógykezelésbe vegye. Az előadó ily értelmü határozati javaslatot terjeszt be, melyet a kongresszus egyhangulag magáévá tesz.

Ezután következetta munkáskongresszus választmányának a megválasztása, melynek az lett az eredménye, hogy a pápa által ajánlott katholikus szervezeteket kiszoritották a választmányból. Ennek a határozatnak, valamint a katholikus küldöttek ellen való fellépésnek az lett a következménye, hogy a régi viszály a keresztény szervezetek közt ujra feléledt és ujabb bonyodalmakat vont maga után, melyek valószinüleg ujabb pápai beavatkozást fognak maguk után vonni.[1]

A kongresszusnak egyébként nagy szociálpolitikai jelentősége van. Ha nem is fog ujabb lendületet adni a szociálpolitikai törvényhozásnak, ellenben bizonyára meg lesz az a hatása, hogy mérsékletre fogja birni a szociálpolitika ellenzőit.

A keresztény szakszervezeti mozgalom Ausztriában 1912-ben

Az osztrák keresztény szakszervezetek központja a szokottnál később tette közzé a keresztény szervezetekről szóló jelentését.[2] A jelentésből ujra csak az tünik ki, ami az előző évi kimutatásból, hogy t. i. a központhoz tartozó keresztény szakszervezetek visszaesést mutatnak. Igy 1911-ben 1230 tagot veszitettek, 1912-ben 670 tagot, ugy hogy a jelentés évében mindössze 44653 taggal rendelkezett. A tagok közt 10831 nő volt. Szervezet összesen 29 működött, melyek 781 helyicso-

[1] Az előző harcok és a pápa beavatkozásának ismertetését lásd: Társadalmi Muzeum Szemléje 1912. 6. sz.

[2] A megelőző év adatait lásd : Társadalmi Muzeum Szemléje 1912. 6. szám.

portot számláltak. A keresztény szervezetek a következőképen oszlottak meg: Volt

	Helyicsoporttal	Taggal
21 központi szövetség	682	37,745
8 helyi szervezet	99	6,908

A legerősebb szervezet a textilmunkások és munkásnők szakszervezete volt 10,003 taggal, utána következett a vasutasok szervezete 9,411 taggal, továbbá a dohánygyári munkások szervezete 6,576 taggal. Leggyöngébben állt a grafikai munkások szervezete, mely 78 tagot számlált mindössze.

A szakszervezetek bevétele a jelentés évében 824,707 koronára rugott, kiadása 564,120 koronára. Vagyonuk 345,720 koronát tett ki. Beiratási dijakból 6,783 koronát vettek be, tagjárulékokból 533,217 koronát. Segélyekre kifizettek 269,432 koronát. Ez az összeg a következőképen oszlott meg:

A segély neme	Korona
Sztrájk és rendszabályozottak segélyezésére... ...	47,467
Munkanélküli segélyre	59,454
Utassegélyre	3,291
Jogvédelem	15,442
Betegsegélyezés	100,635
Egyéb segélyekre	43,143

A jelentés évében minden egyes tagra 13·20 korona bevétel, 5·80 segélykiadás és 760 korona vagyon esik.

A keresztény szervezetek 106 bérmozgalomban vettek részt, melyek közül 32 sztrájkhoz és 5 kizáráshoz vezetett. A bérmozgalmak közül 44-et maguk a szakszervezetek vezettek, 62 bérmozgalmat pedig más szervezetekkel közösen. A tagok részére évi 1.500,000 korona béremelést és mintegy 250,000 óra évi munkaidő megröviditést értek el.

A központhoz tartozó keresztény szakszervezeteken kivül még egyéb keresztény szervezetek is működtek. Ezek azonban inkább nemzeti, mint szakszervezeti alapon állottak. Igy a cseh nemzeti keresztény szakszervezetek 25,911, a szlovén nemzeti keresztény szakszervezetek 6,014 és a német nemzeti keresztény szakszervezetek 5,881 tagot, vagyis együttvéve 37,806 tagot számláltak. Ezek közül a nagyobb szervezetek taglétszáma volt: a cseh textilmunkások szervezete 3,633 taggal, a német utcaseprők szervezete 2,000 taggal és a szlovén dohánygyári munkások szervezete 1,500 taggal rendelkezett.

Sztrájk és kizárás

A sztrájkok Franciaországban 1910-ben, 1911-ben és 1912-ben.

A Francia munkásminiszterium egyik legutóbb megjelent kiadványa beszámol a Franciaországban 1910-ben, 1911-ben és 1912-ben lejátszódott sztrájkokról.[1] Az erre vonatkozó főbb adatok a következők:

	1910-ben	1911-ben	1912-ben
A sztrájkok száma volt	1,502	1,471	1,116
A sztrájkolók száma volt	281,425	230,646	267,627

Ezek korukat és nemüket tekintve, a következőképen oszlanak meg:

Férfi	256,458	209,800	251,547
Nő	19,088	1,5239	11,150
Ifjumunkás	5,879	5,607	4,930
A sztrájkok által érintett üzemek száma volt	14,175	16.148	6,656
Elveszett munkanap	4.830,044	4.096,393	2.318,459

Az egyes iparágak közt a sztrájkok különféleképen oszlanak meg; a legtöbb sztrájk az építő ipart sujtotta és pedig 1910-ben 398, 1911-ben 397, 1912-ben 270. Nagy volt még a sztrájkok száma a textil és a fémiparban. A legkevesebb sztrájk a nemesfémiparban fordult elő. Egyébként a sztrájkok a következőképen oszlanak meg az egyes iparágak közt:

Iparág	1910-ben	1911-ben	1912-ben
Mező- és erdőgazdaság, halászat	80	64	50
Bányászat	23	27	37
Kőbányák	23	44	26
Élelmiszeripar	25	36	17
Vegyészeti ipar	45	39	25
Sokszorositó ipar	43	36	26
Bőripar	43	53	49
Textilipar	292	203	137
Ruházkodási és tisztitási ipar	27	26	35
Faipar, faragványok készitése	54	72	64
Épület asztalosság...	53	71	36
Huták	9	12	19
Fémipar	166	160	167
Nemesfémek	2	2	1
Kőfeldolgozás, agyagipar	60	61	40
Építőipar	398	397	270
Közlekedés, kereskedelem	159	168	117

A sztrájkokat feltüntető utolsó évben játszódott le a nagy bányászsztrájk. E kimutatásból kapunk először pontos adatokat a sztrájkolók

[1] Bulletin du Ministére du Travail et de la Prévoyance Sociale, 1913. 9. szám.

számáról. Eszerint az 1912-es francia bányászsztrájkokban 134,027 munkás vett részt, ugy hogy ha a sztrájkokra nézve nem is, de a sztrájkolók számát tekintve a bányászoké az ez évi rekord. A sztrájkolók különben a következőképen oszlanak meg az egyes iparágak közt:

Iparág	1910-ben	1911-ben	1912-ben
Mező és erdőgazdaság, halászat... ...	13,816	13,519	8,354
Bányászat	12,607	8,765	134.027
Kőbányák	3,918	4,795	3,575
Élelmiszeripar	4,038	2,803	909
Vegyészeti ipar	5,427	3,545	5,053
Sokszorosító ipar	3,551	2,334	2,097
Bőripar	2,897	7,172	4,195
Textilipar	34,273	18,956	12,398
Ruházkodási és tisztitási ipar	2,802	2.073	1,926
Faipar, faragványok készitése	8,773	7,194	4,634
Épület asztalosság	3,615	4,676	3,532
Huták	2,513	3,817	1,875
Fémipar	30,499	15,524	20,606
Nemesfémek...	19	74	4
Kőfeldolgozás, agyagipar...	6,998	7,280	3,155
Építőipar...	71,454	88,943	27,908
Közlekedés, kereskedelem...	75,225	39,176	33,359

A sztrájkolók követelései a legtöbbször a munkabérekre és a munkaidőre vonatkozott, azonban gyakran egyéb követelések is közrejátszodtak, u. m. a szervezetre, munkáselbocsátásra és rendszabályozásokra, továbbá a munkarendre vonatkozó kérdések.

A sztrájkok tartama, amennyiben ezt meg lehetett állapitani a következőképen oszlott meg:

	tartott sztrájk		
	1910-ben	1911-ben	1912-ben
1 napig vagy kevesebb ideig ...	304	264	225
1—2 napig	158	182	145
3 naptól 1 hétig	726	690	265
100 napon túl	32	21	14

A sztrájkok a következő eredménnyel végződtek:

		Teljes eredménnyel	Részleges eredménnyel	Eredménytelenül
1910-ben	sztrájk	307	598	597
1911 »	sztrájk	261	529	681
1912 »	sztrájk	597	681	541
1910-ben	sztrájkolóra	30,987	113,594	136,844
1911 »	sztrájkolóra	20,817	83,847	125,982
1912 »	sztrájkolóra	18,130	71,406	178,091

Az utóbbi két évben előforduló sztrájkok kedvezőtlenebbül végződtek a munkásokra, mint az őket megelőző évben. Ez a jelenség részint a gazdasági viszonyoknak, részint a munkások taktikájának tudható be.

A munkakonfliktusok Hollandiában 1912-ben

A jelentés évében Hollandiában[1] 205 sztrájk fordult elő. A sztrájkokban 19,122 munkás vett részt. A sztrájkok által sujtott üzemek száma 640-re rugott. Az elveszitett munkanapok száma volt 426,885.

[1] Forrás: Soziale Rundschau 1913. november.

Ezek közül 5,026 napot oly munkások veszitettek, akik nem önként vettek részt a sztrájkokban.

A sztrájkok a következő iparágakat sujtották:

Építő iparra ... ... — ...	58	sztrájk esett
Közlekedési iparra	35	,, ,,
Élelmezési és élvezeti iparra	20	,, ,,
Fa-, parafa- és szalmaiparra	20	,, ,,
Egyéb iparágakra	72	,, ,,

A sztrájkok tartama nagyon különböző volt. Némelyek még egy egész napig sem tartottak, mig mások egy félévnél tovább is elhuzódtak, mint az a következő összeállitásból kitünik:

A sztrájkok tartama:

1 napnál kevesebb ideig	35	sztrájk tartott
1—3 napig	41	,, ,,
3 naptól 1 hétig	47	,, ,
1 héttől 4 hétig	48	,, ,,
4 héttől 14 hétig	21	,, ,,
1/2 éven túl	1	,, ,,

A sztrájkok alkalmával fölállitott követelések közül 155 a munkaidőre és munkabérekre, 34 egyéb dolgokra vonatkozott.

A sztrájkok a következő eredménnyel végződtek:

Teljes eredménnyel	39	sztrájk
Részleges eredménnyel	87	,,
Eredménytelenül	58	,,

A sztrájkok befejezését a következőképen érték el:

38 izben a szemben álló felek közvetlen tárgyaltak
78 ,, a szervezetek közvetitettek
15 ,, választott biróság döntött
19 ,, idegen munkásokat állitottak be
30 ,, egyik fél engedett tárgyalások nélkül.

Kizárás volt 12. A kizárt munkások száma 883, a kizárás által érintett üzemek száma 41 volt. A kizárások által 14,756 munkanap veszett el. A kizárások oka a munkaadók által támasztott munkabér és munkaidő követelések, továbbá szervezeti kérdések voltak.

A kizárások közül 6 teljes eredménnyel és 5 részleges eredménnyel végződött a munkaadókra.

A kizárások befejezését a következőképen érték el:

1 izben a felek közvetlenül tárgyaltak,
4 ,, a szervezetek közvetitettek,
5 ,, az egyik fél tárgyalások nélkül tett engedményeket.

Sztrájkok és kizárások Ausztriában 1912-ben.

Az osztrák kereskedelemügyi miniszterium munkásstatisztikai hivatala által az imént közzé tett kimutatás szerint[1] 1912. év folyamán Ausztriában 761 sztrájk folyt le, melyek összesen 2,818 üzemet érintettek.

[1] Die Arbeitseinstellungen und Aussperungen in Österreich während des Jahres 1912. Herausgegeben vom K. k. Arbeitsstatistischen Amt im Handelsministerium.

Ezekben az üzemekben 221,743 munkás volt alkalmazva, akik közül 120,953 sztrájkolt. Az előző évben 706 sztrájk játszódott le 3,507 üzemben és 122,001 sztrájkolóval. A sztrájkmozgalomnak az egyes tartományok közt a következőképen oszlottak meg:

	Sztrájkok	Sztrájkolók
	száma	
Csehország	325	56,353
Morvaország	73	20,469
Szilézia	40	18,727
Alsó-Ausztria	170	12,459
Galicia	42	4,970
Tengerpart	16	1,733
Steierország	35	1,549
Bukovina	13	1,329
Tirol és Vorarlberg	13	817
Karinthia	11	710
Felső-Ausztria	11	708
Krajna	2	601
Dalmácia	6	348
Salzburg	4	180

A lefolyt sztrájkok közül 165 egyszerre több üzemet érintett, azaz csoportsztrájk volt, mig 596 csak egy üzemre terjedt ki, vagyis elszigetelten játszódott le. A csoportsztrájkokban 63,755 sztrájkoló vett részt, az elszigetelt sztrájkokban 57,208 sztrájkoló. Az üzemek alkalmazottai közül 192 esetben valamennyi résztvett egyöntetüen a sztrájkban. Ezekre az ugynevezett teljes sztrájkokra 18,092 sztrájkoló, az összes sztrájkoló munkások 15 százaléka esik.

A sztrájkok a következő időszakra estek:

	Sztrájk	Sztrájkolóval
Tavaszra (március—május)	298	54,162
Nyárra (junius - augusztus)	245	40,864
Őszre (szeptember - november)	102	17,516
Télre (jan., febr., december)	116	8,411

A sztrájkok átlagos tartama 17·2 nap volt, a leghosszabb sztrájk 274 napig tartott. A sztrájkok 44 százaléka 1—5 napig tartott, 17 százaléka 6—10 napig, 10 százaléka 11—15 napig. E három csoport a sztrájkok 3/4 részét foglalja magában.

Az egyes iparágak között a következőképen oszlottak meg a sztrájkok:

	A sztrájkok	A sztrájkolók
	száma	
Bányászat	67	54,003
Textilipar	71	20,497
Építőipar	130	8,430
Kő-, agyag-, üvegipar	86	7,324
Gépgyártás	64	7,311
Ruházkodási és fényüzési ipar	72	6,495
Fémfeldolgozás	83	6,240
Faipar	77	3,793
Közlekedés	13	2,144
Élelmezési ipar	33	1,398

Bőripar	16	839
Papiripar	4	750
Kereskedelem	17	633
Vegyészeti ipar	6	441
Grafikai ipar	11	315
Egyébb üzemek	5	152
Vendéglő- és kávézi ipar	2	98
Villamossági telepek...	1	35
Kárpitos ipar	3	55

A sztrájkok közvetlen okai voltak:

443 esetben elégedetlenség a bérekkel
117 » » munkaidők tartamával
100 » » munkások vagy bizalmi férfiak elbocsájtása.

A sztrájkok minőségük szerint a következőképen oszlottak meg:

Támadó sztrájk volt	591
Védelmi » »	102
Meg nem határozható sztrájk volt ...	68

A sztrájkolók által fölállitott követelések többfélék voltak. Ezeket négy fő kategoriákban lehet sorozni, u. m.: bérkövetelések, munkaidőre vonatkozó követelések, szervezeti kérdéseket érintő követelések és egyéb követelések. Azonban egymagukban e követelések csak részben fordulnak elő, mert a sztrájkoló munkások egyszerre több követeléssel szoktak előállni. Mindamellett a jelentés évében előfordult követelésekről a következő összeállitást lehetett elkésziteni:

A sztrájkoknál előterjesztett követelések:

	Abszolut számokban	Százalékokban
Csupán bérkövetelés	267	35·1
Csupán munkaidőkövetelés	5	0·7
Csupán szervezeti követelés	116	15·2
Egyébb követelés egymagában	53	7·0
Bér és munkaidő követelés	82	10·8
Bér és szervezeti követelés	29	3·8
Bér és egyébb követelés	48	6·3
Munkaidő és szervezeti követelés	2	0·3
Munkaidő és egyébb követelés	2	0·3
Szervezeti és egyébb követelés	8	1·0
Bér, munkaidő és szervezeti követelés	25	3·3
Bér, munkaidő és egyébb követelés	18	2·3
Bér, szervezeti és egyébb követelés	30	5·9
Munkaidő, szervezeti és egyébb követelés	2	0·3
Bér, munkaidő, szervezeti és egyébb követelés	74	9·7

A bérkövetelések 96 esetben teljes, 318 esetben részletes eredménnyel jártak, 159 esetben a munkások nem értek el béremelést. Az elért béremelés az eddigi bérek 1—50 százaléka között mozog.

A munkaidőre vonatkozó követelések közül 75 teljes, 64 részletes eredménnyel végződött; 71 esetben a munkaadók nem teljesitették a munkások követelését. A munkaidő megröviditése terén elért eredmény napi 5 perc (heti félóra) és 4 óra között váltakozott.

A szervezetre vonatkozó követelések közül 46 teljes eredménnyel, 13 részleges eredménnyel és 52 eredménytelenül végződött.

Az egyéb követelések nagyrészt a munkarendre vonatkoznak. Ezen követelések közül 144 teljes, 63 részletes eredménnyel járt; 47 esetben a munkások nem tudtak eredményt elérni.

Az összes sztrájkok eredményeit egybefoglalva, a következő összeállitást kapjuk a sztrájkok kimeneteléről:

Teljes eredménnyel jártak	a	sztrájkok	13,268	sztrájkolóra	=	11 %
Részleges »	»	»	»	86,837	»	= 66·8 »
Eredménytelenül	»	»	»	26,848	»	= 22·2 »

A sztrájkolók közül ujra munkába állt 113,790 munkás, elbcsáttatott 3,015 munkás és önként hagyta el az üzemet 4,148 munkás.

A sztrájkok következtében, már amennyiben ezt meg lehetett állapitani, 1¾ millió munkanap és 7 millió korona munkabér veszett kárba.

A sztrájkok következtében a jelentés évében 186 bekisérés, 136 letartóztatás, 3 kitoloncolás, 1 kiutasitás, 87 rendbirság és 246 birói elitéltetés fordult elő.

Az ipartörvény értelmében 395 sztrájkolót még külön szerződésszegés miatt is elitéltek.

A sztrájkok ideje alatt összesen 1,295 gyülést hivtak egybe, amelyek között a hatóság 9-et föloszlatott és 5-öt előre betiltott.

Kizárás 1912-ben 40 fordult elő. Ezek 203 üzemet sujtottak, melyek 28,473 munkást foglalkoztatnak. A foglalkoztatottak közül 24,295 ki volt zárva.

A kizárások a következö tartományokban játszódtak le: Alsó-Ausztria, Felső-Ausztria, Stájerország, Tengerpart, Tirol, Csehország, Morvaország, Szilézia és Galicia és a következő szakmákat sujtották:

Agyag és üvegipar	Fémfeldolgozás
Gépgyártás	Faipar
Bőripar	Textilipar
Ruházkodási és fényüzési ipar	Papiripar
Élelmiszer ipar	Vegyészeti ipar
Épitőipar	Közlekedés

A kizárt munkások közül 23,799-et ujra munkába állitották, 345-öt végleg elbocsátottak, 151 nem jelentkezett ujra munkára és 175 uj munkást vettek fel.

A kizárások főbb okai voltak: differenciák a munkabér és a munkaidő miatt, sztrájkok és sztrájkkal való fenyegetések.

A kizárások közül 13 a munkásokra előnnyel végződött, 7 pedig kollektiv szerződések megkötésével ért véget.

Munkapiac. Munkanélküliség. Munkaközvetités

A munkaközvetités reformja a nyomdásziparban. Magyarország

A magyarországi nyomdásziparban, csekély kivételtől; a szervezetlen nyomdászokkal dolgozó nyomdáktól eltekintve, a munkaközvetitést a szakszervezet munkaközvetitője látja el. E közvetitő működése nem a két fél: a munkások és munkaadók megegyezésén alapul. A munkaadókat semmiféle szabály sem kötelezi arra, hogy a közvetitőt igénybe vegyék. Csupán a munkásokra kötelező, amennyiben a nyomdász szakszervezeti kongresszus tette meg azzá. Ez azonban egyuttal azt jelenti, hogy a nyomdatulajdonos szervezett munkáshoz csak a szakszervezeti közvetitő utján juthat; minthogy azonban csupán szervezett munkást alkalmazhat, ennélfogva kénytelen a szervezeti közvetitőt igénybe venni.

A szakszervezeti munkaközvetitő ellen a vállalkozók részéről nemigen hangzott el panasz. Ami el is hangzott, az is csak az utóbbi időből való. E kifogásokat a következőkben lehet egybefoglalni: A szakszervezeti közvetitő sorrendben közvetiti a munkásokat; aki előbb lett munkanélküli, az előbb kap kondiciót. A sorrend alól van ugyan kivétel is, ha pl. külön szakmunkást akar a nyomdatulajdonos, ezt soron kivül megkaphatja. Azonban az ily munkást külön kell kérnie, azután egy bizottság dönt afölött, hogy jogosult-e a soron kivüli közvetités. Ez időveszteséggel jár. Hogy a közvetitőnek kötelező igénybevétele kényelmetlenebb a vállalkozóra, mint az, ha az önként ajánlkozó munkások közt választhat ki magának munkaerőt, csak másodrangu kérdés, mert a minimumnál igy is ugy is nem fizethet kevesebbet, ezért pedig a közvetitőtől is kap munkást.

A munkásokra viszont elsősorban nem abban áll a közvetitő előnye, hogy biztositja a tarifális béreket, amennyiben az

a munkaadó, aki a tarifán alul dolgoztat, nem juthat munkaerőhöz — a tarifa betartásának kieszközlésére más eszközök is állnak a munkások rendelkezésére — hanem főleg abban, hogy minden munkást munkaalkalomhoz juttat, megszünteti azt az állapotot, hogy egyesek munkából való kilépése esetén azonnal munkához jussanak, mig mások évekig — mint az már megtörtént — munkanélkül maradjanak. A kötelező sorrendszerinti közvetités a munkanélküliség okozta károkat egyenlően osztja meg a munkanélküliek között.

A szakszervezeti sorrendszerinti közvetitést a munkások eleinte nagy lelkesedéssel fogadták. Megszünt az az ugynevezett kilincselési rendszer, amikor a nyomdásznak nyomdáról-nyomdára kellett járnia, hogy megalázva kérjen kondiciót; egyben megszünt a rendkivül hosszu ideig tartó munkanélküliség egyeseknél — néhány hét alatt minden munkanélküli ujból munkához jutott. Ámde ez az állapot csak addig tartott, mig jók voltak a konjukturák. Jött a válság és 14—16 hetes munkanélküliség kezdett a nem ritkaságok közé tartozni. Egyben több hátránya mutatkozott a sorrendszerinti közvetitésnek. Hogy csak egy néhányat emlitsünk (a vidéki közvetités hátrányairól nem is szólva):

a) Ha a munkás hosszabb ideig volt munkanélkül, ugy kimeritette a munkanélküli segélyre való igényjogosultságát. Ujabb segélyt csak akkor kaphat, ha ujból 26 hetet tölt el munkában. Már most, ha ily tag négy vagy hat hetet ujból dolgozott, ugy leesett a sorról, esetleg 14—16 hétig kellett várnia, mig ujból munkához jutott — ámde segélyt erre az időre nem kapott.

b) A sorrendszerinti közvetitő is ismert kivételt, bizonyos méltányos esetekben. E kivételt alkalmazták a vezetőségi tagokkal, rendszabályozottakkal vagy oly munkásokkal szemben, akik nem voltak tagjai a szakegyesületnek, de akik engedték magukat „kiemelni“ egy bojkottált nyomdából.

c) A sorrendszerinti közvetitő a munkásokat kényszeritette arra, hogy előbbi kondiciójuknál rosszabb feltételek mellett vállaljanak munkát — különben elestek a segélytől.

Ily módon bebizonyult, hogy a közvetitésnek fennálló rendszere csak a legjobb és a legrosszabb munkaerőre járt teljesen előnnyel: az előbbit soronkivül közvetitették, az

utóbbira azonban előbb-utóbb csak rákerült a sor, ami különben válság idején nem történt volna meg. Ennek következtében az intelligensebb tagok nagy többsége mozgalmat indított a közvetités mai formájának a megváltoztatása érdekében. Ez a réteg a faktorokkal és bizalmiférfiakkal való ismerettsége révén soronkivül kondicióhoz juthatott volna, azonban a fennálló szabályok ezt megakadályozták. Arra való hivatkozással, hogy kivételek ma is történnek, azt követelték tehát, hogy az ismerősök segitségével nyélbeütött állást (nyomdászzsargonban ezt „varrásnak" nevezik) soronkivül elfoglalhassák, föltéve, hogy ezáltal nem szoritanak ki valakit közvetlenül a munkából. (Ennek a törekvésnek a helyességét a a munkára való „joggal" okolták meg. Az igazság az, hogy e harc nem a munkára való *jogért*, hanem a *munkáért* folyt.) Hogy a kondició-szerzés tisztességes uton történt, azt egy demokratikus uton választott bizottság ellenőrizze.

A budapesti nyomdászok az ügyet három nyilvános rendkivüli taggyülésen tárgyalták. Az utolsó gyülésen, melyet január 25-én tartottak meg, a reform hivei győztek. Itt a következő határozatokat hozták:

1. Minden munkanélküli szaktársnak, akit árszabályhű feltételek mellett valamely nyomdai cég főnöke, faktora, illetve bizalmiférfi utján kondicióba hív, a belépési igazolvány kiadandó.

2. Minden dolgozó szaktárs, aki az első pontban felsorolt körülmények között kondiciót váltóztatni óhajt — amennyiben anyagi helyzetén javit — belépési igazolványt kap.

3. Visszaéléseket esetről-esetre a közvetitő-bizottság vizsgál és birál felül, hozott határozatai a helyi, illetve az országos választmányhoz megfellebbezhetők.

4. A közvetitő-bizottság évenként a rendes közgyülés által választandó; 22 rendes és 6 póttagból áll, kik azonban a fellebbviteli fórumokban tisztséget nem viselhetnek. Ezen bizottság két turnusba osztva hetenként kétszer ülésezik és 11—11 tagból alakul, ülései nyilvánosak és határozatai azonnal kihirdetendők. Ezen üléseken hivatalból résztvesznek: az egyesület választmányának és az országos bizottságnak egy-egy küldötte, továbbá a közvetitő hivatalnok.

Ezzel az ügy még korán sem nyert elintézést. Amennyiben a vezetőség nem hajlandó belenyugodni a határozatokba. Mindenesetre a szakszervezeti munkaközvetités egy érdekes problémájával állunk itt szemben, melyet minden szociálpolitikusnak figyelemmel kell kisérnie.

A munkaközvetités Ausztriában 1912-ben[1]

Az osztrák munkásstatisztikai hivatal most tette közzé az osztrák munkaközvetitő hivataloknak 1912-ben kifejtett tevékenységéről szóló jelentését.[2] E szerint a munkaközvetités a jelentés évében a következőképen alakult:

Megüresedett állás volt összesen	891,495
Munkára jelentkező volt	946,028
Elközvetitettek	647,166

Az utóbbi hat évben a következőképen alakult a közvetités:

Év	100 álláskeresésre esett üresedés	100 álláskeresésre esett közvetités	100 üres állásra esett közvetités
1907	99·6	67·8	68·0
1908	96·4	67·9	70·4
1909	87·0	65·3	75·1
1910	91·1	66·2	72·7
1911	93·7	68·2	72·8
1912	94·2	68·2	72·4

Elközvetitettek a jelentés évében:

	Abszolut számban	%
Férfit	360,417	55·9
Nöt	268,588	41·6
Ifjumunkást	16,161	2·5

Az egyes foglalkozási ágak közt a következőképen oszlott meg a közvetités:

Foglakozási ág	Megüresedett állás Abszolutszám	%	Állást kereső Abszolutszám	%	Közvetités Abszolutszám	%
Mező- és erdő-gazdaság ...	137,867	16·1	106,090	11·7	83,149	13·2
Ipar és bányászat	418,729	48·8	503,148	55·5	340,581	54·2
Kereskedelem és közlekedés	33,084	3·9	43,119	4.8	16,595	2·6
Szabad foglalkozások	7,789	0·9	8,765	0·9	4,831	0·8
Háztartás	259,782	30·3	245,546	27·1	183,849	29·2
Összesen	857,281	100	906,668	100	629,005	100

Az egyes iparágak közül a legtöbb munkást a ruházkodási iparban közvetitettek el, vagyis 66,549-et. Utána következik a vendéglői és

[1] A tavalyi jelentést lásd: Társadalmi Muzeum Szemléje 1912. okt.—dec.

[2] Ergebnisse der Arbeitsvermittlung in Österreich 1912. Herausgegeben vom Arbeitsstatistischem Amte des Handelsministeriums, Wien 1913.

kávéházi ipar 61,941-el. Ez utóbbi iparágra vonatkozó adatok, továbbá azok, melyek a házi alkalmazottak elközvetitését tüntetik fel, kiválóan demonstrálják a közhasznu munkaközvetitők áldásos működését.

E munkáskategoriát használta ki legjobban az ügynöki közvetités, a munkanélküliség kettős szerencsétlenséget jelentett e foglalkozási ágak alkalmazottaira. A közhasznu közvetitők most nem csak álláshoz juttatják őket, hanem egyben megis kimélik őket az ügynökök kihasználásától is.

Egyébként a jelentés évében 6·1% volt nagyobb a jelentkezés, mint ahány üres állás volt. Az álláskeresőknek több mint 2/3-részét közvetitették el. A hirdetett állásoknak több mint 7/10 részét töltötték be.

A munkanélküliek segélyezése és a munkanélküliség terjedelme Belgiumban 1912-ben.[1]

Belgium területén 1912-ben 27 községi munkanélküli alap létezett melyet összesen 92 község adott össze. Ebből az alapból támogatásban részesültek: szervezett munkanélküliek közvetlenül, vagyis nem szervezetük utján, szakszervezetek, takarékegyesületek tagjai, vagy egyes takarékbetéttel rendelkező munkanélküliek. Az alapok tevékenységéről a jelentés évében a következő összeállitás tájékoztat bennünket:

Támogatásban részesültek	A munkanélküli pénztárak és szakegyesületek száma, melyek az alaphoz tartoznak	Segély összegben kifizettek		A segélyezett munkanélküliek száma	Az egyes segélynapok száma
		A községi alapok	A szakilletőleg takarékegyesületek		
		Franc			
Szervezett munkanélküliek	401	134,157	290,187	27,081	208,889
Szakegyesületek	31	12,546	20,394	1,569	9,145
Takarékbetéttel rendelkezők ...	—	289	—	22	481
Takarékegyesületek tagjai... ...	—	393	775	40	522
Összesen ...	432	147,385	311,456	28,712	219,037

Minden egyes szervezett munkanélküli az alapból 4·95 francot, a szakszervezettől 9·93 francot, összesen tehát 14·88 franc munkanélküli segélyt kapott. Minden egyes napra 0·64 + 1·27 = 1·91 franc esett.

A segélyezett munkanélküliek és a munkanélküli napok száma a következőképen oszlott meg az egyes szakmák közt:

[1] Részletesebb adatokat lásd: Revue du Travail, 1913. 13. szám.

	A segélyezett munkanélküliek	A munkanélkül eltöltött napok
	száma	
Bányászat	1,218	2.139
Fémipar...	2,086	21,824 1/2
Keramiai ipar	2,086	21,824 1/2
Üvegipar...	6	44
Vegyészeti ipar	12	173
Élelmiszeripar...	135	1,654 1/2
Textilipar	14,598	77,367 1/2
Ruházkodási ipar...	644	7,561 1/2
Építőipar	1,167	13,176 3/4
Fa- és butoripar	1,639	11,774 1/2
Bőripar	738	6,078 1/2
Dohányipar...	885	10,306
Papiripar	4	16
Könyvipar	1,632	21,243
Műipar	1,419	22,673 1/2
Közlekedési ipar	1,538	11,570
Alkalmazottak...	210	3,677
Egyébb iparágak	174	2,025 1/2
Gyári napszámosok	607	5,743

A községi munkanélküli alapok összes kiadása kitett 166,846 francot; ebből segélyezésre 147,398 franc, adminisztrációra 19,448 franc ment el.

A belga községek a jelentés évében a munkanélküli segélyalap javára 192,506 franc kölcsönt szavaztak meg.

Az állam a maga részéről a következő szubvenciókat nyujtotta;

	Összeg francban
A községi munkanélküli alapok részére	3,671
Az alaphoz tartozó pénztárak részére...	19,210
Oly szakszervezetek részére, melyek nem tartoznak az alaphoz	2,029

A községek mellett a közigazgatási kerületek is azon voltak, hogy a munkanélkülieket segélyző intézményeket a maguk részéről is előmozditsák. Erre a célra 57,620 franc kölcsönt szavaztak meg.

A jelentés évében 561 szakegyesületi munkanélküli pénztár, melyek 113,972 taggal rendelkeztek és nagyrészt semmiféle segélyalaphoz nem tartoztak, kimutatásokat közölnek tagjaikat sujtó munkanélküliség terjedelméről. Ezek szerint 59,881 tag, vagyis a tagok 52·5 százaléka munkanélkül volt, összesen 342,914 napon át. Minden pénztári tagra átlag 3 munkanélkül eltöltött nap esik. A munkanélküliség februárban volt a legerősebb. Ebben a hónapban 6,829 munkanélküli 38,149 1/2 napon át nem dolgozott. Májusban volt a munkanélküliség a leggyöngébb. Ekkor 3,580 munkanélküli 21,411 1/2 napon át volt munkanélkül. Az egyes iparágak közül a következőkben volt legjobban érezhető a munkanélküliség hatása:

	Munkanélküliek	Munkanélkül eltöltött napok
		száma
Textilipar	35,161	159,377 3/4
Fémipar	4,105	31,700 1/4
Könyvipar	3,513	25,689 1/2
Fa- és butoripar	2,995	19,886 1/2
Bányászat	2,389	2,999
Építőipar...	1,987	14,992
Müipar	1,809	22,977 1/2
Dohányipar	1,512	15,823 1/2
Közlekedési ipar	1,504	13,089
Bőripar	13,14	7,917
Ruházkodási ipar	1,001	7,993

Eszerint tehát a textiliparban volt a legerősebb a munkanélküliség, mint az egyébként a föntebb közölt kimutatásból is kitünik.

Községi munkanélküli számlálás. Németország

A munkanélküliek segélyezésének egyik legsulyosabb problémája a munkanélküliek összeirása, ellenőrzése. Minden szociálpolitikai rendszabály foganatositásának egyik első föltétele, hogy a létező állapotokról helyes fogalmat alkothassunk magunknak, a munkanélküliségnél azonban már a statisztikai adatok megszerzése is nagy nehézségeket okoz. Éppen ebből a szempontból fontos, sőt általános jelentőséggel bir az az eljárás, amelyet Nürnberg és Fürth városa követ a munkanélküliség pontos megállapitására. És pedig a város külön fölvételeket készit a munkanélküliekről, olyképen, hogy egy bizonyos időben városi hivatalnokok lakásról-lakásra járnak, csak úgy mint a népszámlálás idején és megállapitják a munkanélküliek számát, fölveszik a tőlük nyert adatokat. A legutóbbi ilynemü felvételt Nürnbergben 1913 február 11-én és 12-én eszközöltek; 158 városi hivatalnok és alkalmazott járt házról-házra, lakásról-lakásra, hogy a szükséges adatokat megszerezze. A szomszédos Fürth városában, ugyanilyen eljárás mellett számlálták össze a munkanélkülieket két nappal később, azaz február 14-én és 15-én. A munkanélküli számláló-biztosok főbb adatai a következők voltak: [1]

	Nürnbergben	Fürthben
A munkanélküliek száma volt	2,421	469
Ezek között volt		
Férfi	2,200	433
Nő...	221	36
Husz éven aluli	536	122
Husztól harminc évesig	962	152
Harminc éven felüli	923	195
Nőtlen ill. hajadon...	1,521	269
Nős vagy férjezett...	817	184
Özvegy	53	14
Elvált	13	—
Különváltan élő...	17	2

Illetőségü		
A számlálás helyén...	1,189	308
Máshova	1,232	161
A számlálás helyén lakott		
Egy évnél kevesebb ideig	654	41
Egy év óta vagy tovább	1,767	428
Munkanélkül volt		
Egy hónapon alul	938	130
Egy hónaptól két hónapig	541	120
Két hónaptól három hónapig...	382	73
Három hónapon felül	560	146

Nürnbergben a legutóbbi munkanélküli számlálásokat a következő napokon eszközölték: 1911-ben január 11-én és 1912-ben január 24-én. E három számlálás összehasonlitásából a következő adatokat nyerjük:

	1911.	1912.	1913.
A munkanélküliek száma volt (a munkaképteleneket és járadékosokat leszámitva)	1,594	2,178	2,421
Ezek közül volt			
Férfi	1,510	1,991	2,200
Nő	84	187	221
Minden 100 betegpénztári tagra esett munkanélküli	1·37	1·92	1·95

Az egyes szakmák közt a munkanélküliek a következőképen oszlottak meg (utolsó alkalmaztatásuk):

	1911.	1912.	1913.
Mező- és erdőgazdaság, állattenyésztés, halászat	34	39	56
Bányászat, kohászat	9	7	9
Kő- és agyagipar	45	34	58
Fémfeldolgozás...	164	285	342
Gépipar	166	298	292
Vegyészeti ipar...	18	50	58
Erdei melléktermékek feldolgozása	3	6	5
Textilipar...	8	10	16
Papiripar...	19	29	29
Bőripar	15	27	28
Faipar	119	137	185
Élelmiszer ipar...	91	141	164
Ruházkodási ipar	43	60	70
Tisztitási ipar	16	15	27
Épitő ipar	597	728	644
Sokszorositó ipar	40	62	64
Müvészeti ipar	4	7	19
Kereskedelem	112	114	167
Biztositási ipar	3	6	10
Közlekedés	19	44	51
Kávéházi és vendéglői ipar	37	44	63

A legtöbb munkanélküli az épitőiparban volt, ami a fölvétel idejét tekintve, természetes is. E mellett feltünő a munkanélküli kereskedelmi alkalmazottak nagy száma.

Nagyon érdekes a tanult munkásokról szóló külön kimutatás. Volt ugyanis a munkanélküliek közt:

	1911.	1912.	1913.
Tanult munkás	1,209	1,523	1,726
Ezek munkanélküliségük előtt foglalkoztatva voltak:			
Saját szakmájukban	850	1,056	1,202
Idegen szakmában	359	457	524

Ebből az összeállitásból is kitünik, hogy a szakmához való hüség mily ingadozó fogalom. A modern ipari munkás nemcsak munkahelyét, de szakmáját is könnyen változtatja.

A munkanélküliek életkoráról a következő adatok nyujtanak fölvilágositást:

100 munkanélküli közül volt:	1911.	1912.	1913.
20 éven alul	22·40	22·91	22·14
21—24 éves	21·90	24·79	24·37
25—29 ,,	15·12	16·44	15·36
30—34 ,,	11·79	9·96	10·66
35—39 ,,	7·97	9·37	9·21
40—44 ,,	5·59	5·33	6·53
45—49 ,,	6·27	4·22	4·96
50—54 ,,	3·89	3·63	3·88
55—59 ,,	2·38	2·02	1·78
60—64 ,,	1·19	0·87	0·91
65—69 ,,	0·31	0·46	0·16
ismeretlenkoru	0·19	—	0·04

	1911.	1912.	1913.
A hozzátartozókat eltartó munkanélküliek száma volt	607	793	947
Az eltartott hozzátartozók száma volt	1,641	2,071	2,484

A munkanélküliség okairól a következő adatok számolnak be, százalékokba átszámitva:

A munkás mondott fel	1911.	1912.	1913.
Bérviszonyok miatt	5·96	8·40	9·34
Egyéb, közelebbről meg nem határozott ok miatt	14·37	13·04	16·44
A munkást elbocsátották			
Üzem korlátozás miatt	53·07	54·45	51·63
Üzemföladás vagy áthelyezés miatt	2·95	1·15	2·64
Csőd miatt...	1·32	0·19	1·24
Egyéb, közelebbről meg nem határozott ok miatt	12·73	11·43	6·49

A munkanélküliséget okozta	1911.	1912.	1913.
Sztrájk vagy kizárás	0·38	1·10	0·12
Szezonmunka befejezése	0·94	1·19	0·99
Katonai szolgálat	0·69	1·06	1·16
Betegség...	6·40	6·29	6·30
Önálló üzem föladása	0·38	0·32	0·95
Ismeretlen ok	0·62	1·06	0·37

A leggyakoribb ok tehát az üzem korlátozása volt. Emellett jelentékeny azon esetek száma, amikor a munkás a viszonyokkal való elégedetlenség miatt önként hagyta abba a munkát.

A munkanélküliség tartamáról a következő adatok számolnak be:

	1911.	1912.	1913.
1 naptól 1 hétig volt munkanélkül a munkanélküliek százaléka	15·31	13·64	15·16
1 héttől 2 ,, ,, ,, ,, ,, ,,	14·24	13·13	10·82
2 ,, 3 ,, ,, ,, ,, ,, ,,	15·18	9·83	6·28
3 ,, 4 ,, ,, ,, ,, ,, ,,	9·60	8·63	6·48
4 ,, 6 ,, ,, ,, ,, ,, ,,	11·23	15·70	13·26
6 ,, 8 ,, ,, ,, ,, ,, ,,	7·72	8·86	9·09
8 ,, 13 ,, ,, ,, ,, ,, ,,	11·48	13·73	15·78
13 ,, 26 ,, ,, ,, ,, ,, ,,	9·03	11·75	16·31
26 ,, 1 évig ,, ,, ,, ,, ,,	3·70	2·71	4·63
egy éven felül ,, ,, ,, ,, ,,	1·88	1·42	1·61
ismeretlen ideig ,, ,, ,, ,, ,,	0·63	0·51	0·58

A munkanélküliek segélyezéséről csupán az utolsó számlálás adatai nyujtanak felvilágositást. Ezek szerint csupán 280 munkanélküli részesült munkanélküli segélyben. Szegénysegélyt 16 munkanélküli kapott.

Társadalmi egészségügy

Iparegészségügy

A vasmunkások betegségei

A vasipar a veszélyesebb foglalkozások közé tartozik. Az angol, a svájci és az osztrák halandósági adatok szerint a vasipar legtöbb ágában a halandóság az átlagon jóval felül van. Az 1890—92-iki angol adatok szerint, az átlagos halandóságot 100-nak véve, a vas- és acéliparnál 130 halandóságot találunk. A kés, tű stb. gyártásnál 141, a gépgyártásnál 107. Csak a kovácsok és lakatosok halandósága kisebb az átlagnál: 91, illetve 92.

A nehéz vasiparban általában sokkal nagyobb a megbetegedések száma mint a könnyü vasiparban. 3—3 németországi gyár adatainak összehasonlitása ezt eléggé illusztrálja

100 munkás közül megbetegedett:

Nehéz vasipar

	1903-ban	1904-ben	1905-ben
A düsseldorfi német-osztrák Mannesmann cső-művekben	74·6	81·7	80·3
A siegen-sollingen öntöttacél részvénytársaságnál ...	71·7	59·2	47·6
A düsseldorfi cső- és vashengerelő műveknél	69·4	84·4	85·1

Könnyü vasipar

	1903-ban	1904-ben	1905-ben
A sollingeni I. A. Henckels-cég (finom vágóáruk gyára)	34·9	40·6	40·4
A sollingeni Weyersberg Kirschbaum & Co. fegyver- és kerékpárrészek gyára)	33·8	26·5	30·2
A Kortenbach & Rausch cég Ohligsban (ernyő-vázak gyára)	22·6	30·6	30·9

A könnyü vasiparnál legtöbb figyelmet kiván a köszörüsök és csiszolók egészségi állapota, mely azelőtt mindenütt a legszomorubb volt. Ollendorf ismeretes tanulmányai szerint

1850—1874-ig Sollingenben a 20 évnél idősebb köszörüsök halandósága *25*‰ volt, mig a 20 éven felüli férfilakosságé *12·6*‰. A későbbi vizsgálatok eredményei is hasonlók. 1885—95-ig a halandóság 20·62 a sollingeni csiszolóknál, szemben a többi férfinépesség 13·6‰ halandóságával. A halandóságnak életkorok szerinti megoszlása a következő:

1000 élő közül meghaltak:

	14—20	21—30	31—40	41—50	50 éven felül	Összesen
Köszörüsök	1·16	3·84	5·14	5·5	4·6	20·62
Többi férfiak	1·0	1·5	1·7	2·5	7·1	13·6

Moritz és Röpke 1,250 megvizsgált köszörüs közül 200-at (16%) talált teljesen egészségesnek; betegnek érezte magát 71 (5·7%) és objectiv betegségi tünetekket lehetett találni 479-nél (78·3%). A 45-ik életéven felül egy egészségeset sem találtak.

A legujabb időben Sollingenben ugylátszik a viszonyok nagyon javultak. 1904—905-ben a 20 évnél idősebb köszörüsök halandósága 10·95‰-re szállott le, 1909—910-ben 9·3‰-re. (1850—74-ig 25‰ volt.) A keresetképtelenséggel járó megbetegedések száma is a biztositottaknál 38·5%-ról (1886—98) 22·6%-ra (1902—04) sülyedt.

A köszörüsök egészségi állapotának javulása nem általános. Az angol Sheffield-ben 1901—09-ben még 30·6‰ volt a halandóság, szemben a 20 évnél idősebb férfilakosság 16·4‰ halandóságával.

A betegségek okai.

A nehéz vasiparban, mint ipari ártalmak elsősorban tekintetbe jönnek:

1. *A levegőnek mérges gázok, gőzök és por által való szennyeződése.* Az előálló gázak mennyisége és összetétele nagyon változó az ércek összetétele s az előállás helye szerint. A kohóknál mérges gázok szabadulnak el a felső nyiláson, s a salak és az érc leeresztésére szolgáló nyilásokon. A gázakban sok szénmonoxyd, kéndioxyd és cyánvegyület van, s ha az érc ólomtartalmu, ólomgőzös is. A vasöntőkben az olvasztók és az öntők egészségét a kályhák szénmonoxyd tartalmu gőzei veszélyeztetik, ha a gőzök leszivása hiányos.

A formakészitők a formáknak szén vagy grafitporral való behintésénél, továbbá a forró formák széttörésénél keletkező portól és különböző fejlődő gőzöktől szenvednek. A formakészitőtől az öntött darab a tisztogatóhoz kerül. Ugy a durvább mint a finomabb tisztogatásnál ha a tárgyakat nem nedvesitik be, igen sok homok, fém- és smirglipor áll elő.

2. *A munka nehéz volta, a gyakori hirtelen hőmérséklet-változás, az erős fény és zaj.* A kohó és a nehéz vasiparban a munka rendesen nagy testi erőt kiván. A nyersanyagok, a félig kész és a kész termékek szállitása, a folytonos nehéz tárgyakkal való bánás a gyártás folyama alatt roppant erős izommunkát kivánnak, amit gyakran ismétlődve könnyebb vagy sulyosabb bántalmakat okozhat. Mig a szállitásokat végző munkások rendesen a szabadban dolgoznak, s az időjárás szélsőségeitől szenvednek, a bent dolgozó munkások sokszor az izzó melegnek vannak kitéve, amit a kohók a megolvasztott fém vagy a munka alatt levő izzó tárgyak sugároznak ki. Az izzadtságtól csurgó munkások légvonatba, vagy félcsupaszon, ahogyan dolgoznak, a szabadba lépve gyakran szereznek meghüléses betegségeket. Nagyon számbaveendő ártalom továbbá a legtöbb üzemben nem nélkülözhető éjjeli munka. Az erős fény gyakran szembántalmakat okoz, s az erős zaj bizonyos idő mulva kikerülhetetlenül a hallás romlásához vezet.

A könnyü vasiparban külön emlitjük a fontosabb szakmákat.

A *kovácsok* sokat szenvednek a kohó füstjétől és a szénportól, főleg kicsi, rosszul szellőztethető műhelyekben. Gyakran ki vannak téve hirtelen hőváltozásoknak. A folytonos állás és a nehéz munka az egész test vagy egyes izomcsoportok tulfárasztására vezethetnek.

A *lakatosok* munkái — kivéve a csiszolókorongnál végzett munkát — többnyire nem járnak nagy porképződéssel. Ellenben az előrehajló testtartás, amiben a reszelést és a furást végzik, káros az egészségre. Sok üzemben a munkások a nagy zajtól is szenvednek.

A *reszelővágóknál* a munka nehéz volta, s az előrehajló testtartás jönnek elsősorban tekintetbe, továbbá az ólompor, ami az alátétnek használt ólomlemezből származik.

A *köszörüsök* és *fényesitőknél* a legfőbb ártalmak: a *test-*

tartás munkaközben, a munka által felvert *kő-* és *acélpor* s az *átázás*. Száraz kövön dolgozva, nagymennyiségü homokkő és acélpor repül a kőre hajló munkás arcába. A fényesitésnél beleheli a smirgli és a többi fényesitő anyag porát. Nedves kövön dolgozva porfejlődés alig van, de a munkás a forgó kőről ellökött vizcseppektől rendesen teljesen átázik, s igy a sokszor tulfütött helyiségből a szabadba menve, vagy légvonatba lépve, meghüléses betegségeket szerez.

A betegségek tünetei.

Külső betegségek: Kohó munkásoknál és kovácsoknál a sugárzó hő a por izgató hatása miatt gyakran eccéma keletkezik a befedetlen testrészek bőrén. A galvanizálók kezén és alkarján, ami a fürdőül szolgáló folyadékkal érintkezik gyakran találunk kronikus bőrgyuladást. A finom szénpor a bőséges izzadtsággal együtt eldugaszolja a bőrmirigyek kivezető nyilását és igy furunkulusok képződésére szolgáltat alkalmat. A vas elektromos forrasztásánál fellépő fény szintén bőrizgalmat okoz; az arc és a kéz bőre megpirosodik, gyakran hólyagok állanak elő. Bár a munkások a fény hatásához rendesen hamar hozzászoknak.

A gyakori hirtelen hőmérsék-változás következtében a kohómunkások, kovácsok, köszörüsök sokszor betegszenek meg rheumában, ishiászban stb.

Fiatalkoru munkásoknál a hosszas állás és a munka által megkivánt testtartás gyakran a csontrendszer elferdüléseit eredményezi. Lakatosoknál és kovácsoknál gyakori a ludtalp, köszörüsöknél a mellkas és a gerincoszlop elferdülései.

Az érzékszervek: A tűz mellett dolgozó munkásoknál az erős fényhatásra gyakran kötőhártyahurut s elég sokszor a szemlencse homályossága fejlődik ki. Az elektromos forrasztásnál előálló roppant erős fény az elektromos ophtalmiát (szemfájást) hozhatja létre. A kötő hártyára lerakódott por is gyakran alkalmat ad kötőhártyagyulladásra. A nagy erővel szétröpülő vas vagy smirgli-részecskék igen gyakran okoznak kisebb vagy veszedelmesebb szemsérüléseket.

Általánosan ismeretes, hogy intenziv zaj hosszabb idő mulva folyton erősbödő nagyot halláshoz vezet. A fülorvosok

legujabb vizsgálataiból — részben a zajtól megsiketültek fülének bonctani vizsgálata részben állatkisérletekből tudjuk, hogy a nagy zaj a hallóideg végső elágazódásának sorvadását idézi elő. A vasipari üzemekben a hengerelés, a kalapálás stb. által oly erős zaj áll elő, hogy a munkahelyiségekben kiabálással is alig lehet egymást megérteni s ennek megfelelőleg a munkások között feltünő nagy a nehezen hallók számaránya.

Légzőszervek: A nagymennyiségü por, amit a vasmunkások jelentékeny része beszivni kénytelen, először az orr nyálka hártyáit betegiti meg. Az első hatás izgatás. Fiatal munkásoknál az orrbemenet körül kiütések lépnek fel, az orr nyálkahártyája vörös, megduzzadt, az orrsövény kisebesedik. A kisebesedést az is elősegiti, hogy sokan próbálgatják a lerakódott portömegeket a kezükkel eltávolitani. Hosszasabb hatásra az orrnyálkahártya gyakran sorvad. Ekkor az illetők az orrüregszárazságáról, kellemetlen érzésekről s a szaglóképesség gyengüléséről panaszkodnak. A sorvadásos folyamat következménye, hogy az orr elveszti rendes funktióját — a por visszatartását — s igy a por a mélyebb légutakba juthat. A kellemetlen szárazságérzés kiterjed a nyakra, köhögés és gyakran vércsikocskákat tartalmazó nyálka elválasztás zavarja a közérzetet. Később a garat a gége és a légcsövek nyálkahártyája hasonló képet nyujtanak, mint előbb az orr nyujtott: a garat tetején és hátsó falán részben friss, részben kéreggé száradt portömegek fekszenek s az alattok levő nyálkahártya rendesen sorvadt. Az ilyen nyálkahártya alig érzékeny. Gégetükörrel gyakran találunk a hangszalagokon vagy a gége más részein port anélkül, hogy az köhögést váltana ki. A légutak érzékenységének a csökkenése természetesen lehetségessé teszi, hogy a por a legfinomabb légutakba s a léghólyagocskákba is bejusson.

A por a légholyagocskákban részben szabadon van, részben sejtekbe bezárva s kis csomókba áll össze. Ezek a csomócskák együtt a légutak és léghólyagok falába befuródott porészecskékkel gyulladást okoznak, ami hegképződéshez vezet, majd a porral tultömött hegek szétesnek és a tüdőszövet elroncsolódik. Ezekhez az elváltozásokhoz igen gyakran társul a tuberkulózis ami hosszabb vagy rövidebb

idő mulva a munkásokat — hacsak kedvezőbb körülmények közzé nem kerülnek — elpusztitja.

Sommerfeld ismeretes adatai szerint a formakészitőknél illetve az ötvényeket tisztogató munkásoknál 100 haláleset közül 62·5, illetve 60·0 a légzőszerv megbetegedéseiből származik s ezek között 41·7, illetve 35·7 tüdőtuberkulózis. Seffieldben 1901—09-ig a köszörüsök 30·4‰ halandóságából 15·4 tüdővészre, 5·4‰ a légzőszerv egyébb megbetegedéseire esik. A többi acélipari munkásoknál a megfelelő számok 29·3, 5·8, 6·9 s Sheffield 20 évnél idősebb férfi népességégénél 16·6, 2·7, 3·4. Sollingenben a már emlitett javulás dacára a köszörüsök halandóság a légzőszerv megbetegedéseiben most is magasabb, mint a vasipar többi munkásainál. A köszörüsöknél 1,000 közül tuberkulózisban meghal 4·4, egyéb légzőszervi betegségekben 2·4; a vasipar többi munkásainál 2·7, illetve 1·8.

Mérgezések: Kohóknál a szénmonoxyd veszélyes. A gáz belehelése által létrejövő akut mérgezés, ha nem vezet halálhoz, sulyos betegséget hoz létre. Kis mennyiségek gyakori belégzése chronikus mérgezést okoz. Ennek jellemző tűnetei nincsenek és sokszor igen nehéz felismerni.

Reszelővágóknál az ólompor belélegzése s az ólommal való folytonos érintkezés gyakran hoz ólommérgezést létre. Sprenger szerint Berlinben az ólom alátéten dolgozó munkásoknak évente 5%-a ólommérgezésben betegszik meg.

A tüzben való aranyozásnál néha higanymérgezés lép fel.

A betegségek megelőzése.

A munkások halandóságának és betegségi számának megitélésénél figyelembe kell venni, hogy az részben az egyén ellenálló képességétől, részben az őt érő káros hatások összeségétől függ; a halandóság és a betegségi szám leszállhat ugy az egyéni ellenállóképesség emelkedése által, mint a káros hatások korlátozása folytán. Tehát ha lényeges eredményeket akarunk elérni a foglalkozásból származó ártalmak mellett, gondolni kell a munkások lakására, táplálkozására, életviszonyaira s gazdasági helyzetükre. Legelső kérdés, hogy magukon, a munkásokon kivül kinek az érdeke a

munkások egészséges volta. Minden idealisztikus szempontot félre is téve, feltétlenül érdeke az, ugy az államnak és a községnek, mint a munkaadónak.

Az államra és a községekre gazdaságilag nagyon erősen latba esik a középkoru emberek magas halandósága és gyakori betegeskedése. Minden beteg s mindenki, aki korán elhal veszteséget jelent az adóban. A szegényekre való kiadások minden beteg s elhalt családfentartóval emelkednek A véderő csökken, ha az ipari munkások egészsége már fiatal korukban annyit szenved, hogy nagyrészük nem válik be katonának. Másfelől a munkaadók nagyon jól tudják, hogy az egészséges munkás a legolcsóbb munkaerő.

Mit kell tenni a különböző érdekelteknek a munkások egészségeért?

Az állam kötelessége védeni a munkások életét és egészségét, célravezető törvényekkel. A törvényes intézkedéseknek ki kell terjedni a *munkaidő* s főleg az egészséget tönkretevő *éjjeli munka*, az egészségileg és moralisan erősen veszélyeztetett *nők és gyermekek* munkájának a *szabályozására*. Az állam feladata a munkahelyiségeknek a lehető legegészségesebbé tételéről gondoskodni. Joga és kötelessége a különösen veszélyes üzemekben *leszállitani* a munkaidőt; az ártalmak nyilvánvalóan annál inkább kifejtik a hatásukat mentől több ideig hatnak.

A községek is sokban hozzájárulhatnak a munkások egészségének a fentartásához. A községek kötelessége felügyelni arra, hogy a munkások lakásai egészségesek-e? A foglalkozás mellett a *lakásnak* van a legnagyobb egészségügyi jelentősége. Kötelessége a községeknek a rossz lakásviszonyokon lehetőleg segiteni s a lakosság számára *kórházakat*, nyilvános *tereket* stb. fentartani.

Mindenik érdekelt fél kötelessége szó és irás, előadások, ujságok és broschürák által a munkásokat a hygiene elemeire, főleg a saját foglalkozások veszélyeire és a veszélyektől való védekezésre tanitani. Mentől jobban ismeri valaki a veszélyt, annál könnyebb őt a védekezésre rászoktatni, különösen fontos a rendszeres testápolás. A gyárakban *mosdó és fürdő* berendezéseknek kell lenniök, hogy a munkások a munkaruha levetése után, por és izzadtságtól fedett testüket

alaposan megtisztithassák. A munkaruhák őrzésére megfelelő helyiségnek kell lenniök s a munkaruhának a munkához megfelelőnek. A munkahelyiségekben gyakran uralkodó hőséget megfelelő szellőztetéssel enyhiteni lehet. A munkásokat lehetőleg vissza kell tartani az *alkoholos italok élvezetétől* aminek legjobb eszköze, ha a gyár lehetőleg sok helyiségében jó ivóvizet készen tart, olcsó áron alkoholmentes italokat árusitana.

A munkások egészségére nézve, mint speciális intézkedések legfontosabbak a *por* és a *mérges gázok* és *gőzök* ellen való védekezés. A legfőbb követelmény: hogy a port és gőzöket keletkezésök, illetőleg a szabadbalépésük helyén kell *felfogni és ártalmatlanná* tenni. A kohók gázait legtöbb helyen elvezetik és a gázgépéekben, fütő vagy világitási célra felhasználják. Az öntőtermekben megfelelő természetes vagy mesterséges szellőztetéssel a mérges gázok a minimumra redukálhatók. A gázvezetékeknek azelőtt oly veszedelmesnek tartott tisztogatása és javitásánál a munkásokat maszkok vagy respiratorokkal kell védeni. Sokkal helyesebb a gázvezetékeket előre ugy épiteni, hogy lehetőleg kivülről legyenek tisztogathatók.

Mint fentebb emlitettük az öntvények tisztogatásánál sok por fejlődik. Ez jelentékenyen csökkenthető, ha a munkaasztalokat és a csiszoló korongokat *porszivó berendezéssel* szereljük fel. Igen előnyös *homokfuvó* géppel dolgozni s a *keletkező port leszivni*.

Kovácsműhelyekben a munkásokat a kovácstűz sugárzó melegétől kell védeni s a tüzeket jó kéménnyel kell ellátni. Kovácsoknál különösen fontos a *gondos testápolás*.

A *fémkőszörülő* műhelyekben a por előállását kell lehetőleg megakadályozni s az előálló port eltávolitani. Az első szempontból legcélravezetőbb *a nedvesen való köszörülés*: ahol lehet ezt kell alkalmazni. A *pornak* a keletkezési helyén való eltávolitására *leszivóberendezések* szolgálnak, amelynek az alkalmazását és működésben tartását hatóságilag *kötelezővé* kell tenni. Mivel a legjobb leszivás sem távolit minden port el, gondoskodni kell arról, hogy a *padlóra* és a *munkaeszközökre* lerakódó por alaposan és gyakran eltávolittassék.

Szövetkezés

Kőművesek termelő szövetkezete. Budapest

A szövetkezet működését már részletesen ismertettük.[1] Most tette közzé jelentését mult évi működéséről. A jelentés kiemeli, hogy a rossz gazdasági konjunkturák, melyek különösen az építőiparban éreztették hatásukat, a szövetkezetre sem maradtak hatás nélkül. Ámde épp a válság bizonyitotta be a szövetkezet életrevalóságát, nemcsak azzal, hogy a szövetkezet kibirta a válságot, hanem és főleg a válság évében elért eredményekkel. Mert, mig a kőmüves munkások nagy része munkanélkül volt, addig a szövetkezet *valamennyi tagját* foglalkoztatni tudta, sőt még idegen munkaerőt is be tudott, illetőleg be kellett neki állitani. Ez a körülmény amellett tanuskodik, hogy megbizható, jó munkaszállitónak bizonyult. Több cégnek állandóan dolgozik, a megbizók teljes megelégedésére. A szövetkezet az elmult évben is arra törekedett, hogy a alvállalkozásra kiadott kőmüvesmunkának minden ágazatát felkarolja, a fősulyt azonban a homlokzat, illetve diszvakolat elvállalására, illetőleg lebonyolitására helyezte, egyrészt azért mert ez a munka elsőrendü szakképzettséget igényel, amivel tagjai éppen rendelkeznek, másrészt azért, mert az ugynevezett „Partiführer"-rendszer épp ebben a szakban van leginkább elterjedve, amit a szövetkezet ki szeretne kiküszöbölni.

Amellett, hogy a szövetkezetnek sikerült a válság ideje alatt is foglalkoztatni tagjait, ezeknek még egyébb előnyt is nyujtott. Válság idején tudvalevőleg a munkabérek csökkeni szoktak. Ez általános jelenség, különösen az építőiparban. A szövetkezet azonban nemcsak, hogy nem csökkentette a munkabéreket, hanem épp úgy mint az előző évben tagjai számára a szokottnál magasabb béreket fizetett és emellett még 10 százalék osztalékot is fizet nekik, a befizetett osztályrészek arányában.

---

[1] Lásd: Társadalmi Muzeum Szemléje 1913. január—február.

A jelentés évében a vállalkozásokból összesen 109,376·95 korona folyt be. Ezzel szemben kifizettek:

Munkabérekre...	88.825·87	koronát
Költségekre (eljárás, alkalmzott) ...	8,947 18	»
Anyagra	9,072·06	»
Kamatra	42·51	»

A nyereség kitett 2,489·64 koronát. A szövetkezetnek van 7,372 korona vagyona. Ebből 1,420 korona a készpénz, a többi a kinnlevő összegek és a szerszámok között oszlik meg.

A szövetkezet 20 nagyobb épület diszvakolását, 3 épületnél az összes kőmüvesmunkákat látta el. Emellett javitási átalakitási munkákat is bonyolitott le. A legnagyobb munka, amit végrehajtott, egy 20,000 koronás megbizás volt.

Jótékonyság. Jóléti intézmények

Emberbaráti intézetek a napilapokban

Petz Lajosné, egy kis értekezésében egy „*uj rovat*“ nyitását ajánlja a napilapoknak.

Szerinte a folyton szaporodó, bővülő karitativ intézetek *köztudatba való gyors átvitelét, állandó* nyilvántartását ugy lehetne legkönnyebben legegyszerübben elérni, *ha a napilapok egy állandó rovatot szentelnének e célnak.* Ezt úgy érti, hogy a szokott: *Politika, Hirek, Irodalom, Művészet, Törvényszék, Vidék, Sport,* stb. rovatok mellé felvennének egy „*Humanizmus*“ cimü rovatot. E rovatban közölve lennének aztán elsősorban — hetenként, havonként, vagy csak a nagy ünnepek terjedelmesebb mellékletein — az illető város, megye, vidék *összes humánus intézetei és ezeknek pontos cimei.* Szerző szerint bármilyen megoldás mellett is *hamarosan* átmenne ez a köztudatba. Az ezen rovat iránt érdeklődők megjegyeznék, számon tartanák ezt a szives tájékoztatást és épp oly hálásan fogadnák, mint a szórakozásokat, élvezeteket kináló helyek és alkalmak felsorolásait, szokásos pro és kontra birálatait.

Az *uj rovatba* kerülne továbbá sok olyasmi, ami most is bent van a lapokban, de *elszórtan.* Azaz *minden jótékonysági akcióra vonatkozó közlemény.* Igy pl. a modern gyermekvédelem sok ágazatu *gyönyörü* munkáira, a különböző patronázsokra, a munkásvédelemre, a népjóléti intézményekre, a tüdővész, az alkohol ellen folytatott küzdelemre vonatkozó hirek; jótékonycélokra befolyt adakozások, alapitványok, ösztöndijak kedvezmények, emberbaráti végrendelkezések stb.

Alkalomadtán a külföldi és a többi hazai lapok *hasonló rovatából is kölcsönösen átvett, kicserélgetett* hirekről az érdekesebb, követésre méltó intézményekről, invenciókról, az ujabb és ujabb — most talán *még nem is sejtett* humánus és szociális haladásról olvasnánk e rovatban.

Minthogy az igy köztudomásra hozott adatokban folyton az emberi szolidaritás, együttérzés harmonikus megnyilvánulásaival találkoznánk; az uj rovat valószinüleg lényegesen hozzájárulna az altruisztikus érzések, gondolatok felkoltéséhez, a szociális-érzék és világnézet fejlesztéséhez.

A példa vonz, lelkesit, gondolat gondolatot, érzés érzést kelt. Igy pl. az angol irodalomtörténet hiteles statisztikai adatokkal bizonyitja, hogy Dickens bájos kis „*Karácsonyi történetének*“ cimü könyvének meg-

jelenése csodás bőkezüségre buzditotta Anglia összes jobbmódu polgárait és hogy számos, ma már nagyszabásu humánus intézményüknek vetették meg első, kezdetleges alapját az ő műveinek hatása, inspirációja alatt.

Fényes bizonysága ez annak a hatalmas szuggesztiv erőnek, melyet olvasmányaink reánk gyakorolnak, s melyet, sajnos, még nem szoktunk kellőleg méltatni.

Ne tartsunk attól, hogy az *uj rovat* térfoglalását, sőt remélhető bővülését a nagy közönség megunja. Valószinübb, hogy jelentőségét méltányolva, azt csakhamar jó gondolatokkal, uj ötletekkel gazdagitja.

A szociálpolitika legujabb irodalma

Szociálpolitika általában

Adams, Brooks. The theory of social revolutions. New-York: Mac millan 1913.
A jelenkori civilizáció alapja, a szerző erősen egyéni véleménye szerint, az uralkodó osztályok adminisztrativ képessége, mely képes volt a számos és egymással gyakran ellentétes társadalmi erőt egy organikus egészbe tömöriteni. A kapitalizmus tönkretette e képességet, az uralkodó osztályok nem tudják többé vezető emberekkel ellátni a társadalmat, ennélfogva társadalmi bomlás következik be.

Boyle, James. The minimum wage and syndicalism. Cincinnati: Stewart & Kidd 1913. 136 p.
A szerző a két kérdést nem hozza egymással vonatkozásba, a találkozás tisztán technikai jellegü. A könyv nagyobb része a bérminimum kérdését tárgyalja, ismerteti az ujzélandi, ausztráliai, angol kisérleteket. A szerző attól fél, hogy a bérminimum kollektivizmushoz vezet s nem talál elég erős szavakat a szindikalizmustól való rémületének kifejezésére. Az angol harcos suffragettekéhez hasonló „hisztérikus jelenségnek" tekinti.

Fay, C. R. Copartnership in Industry. Cambridge: University press 1913.
Dogmatizmus nélkül tárgyalja a kérdést. A gazdasági béke megvalósulását látja a copartnership intézményében, mely a szerző szerint hivatva van arra, hogy a szakszervezetek helyét foglalja el.

Mayer Jenő. A munkaszabályszerződésekről. Nagybecskerek: Pleitz Fer. könyvny. 1913. 83 p.
A kérdés elméleti feldolgozása, részben magyar viszonyokra is kiterjeszkedve.

Mitchell, John. The wage earner. Washington: Ridsdale 1913. 186 p.
Nehány a mai társadalmi és gazdasági életben gyökerező jelenségnek a bérmunkásra való hatását vizsgálja. A szabad bevándorlás, az ipari kihasználás módszerei, a boykott hatása a bérmunkás életére — kérdései foglalkoztatják a szerzőt. A feleletet minden esetben a szervezkedésben találja.

Watney, Ch. & James A. *Little*. Industrial warfare. New-York: Dutton & Co. 1913. 353 p.
A munkáskérdés kézikönyve, igen hasznos annak, aki röviden tájékozódni kiván az angol munkáskérdés kialakulásáról és mai állapotáról.

Wehberg, Heinrich. Die Bodenreform im Lichte des humanistischen Sozialismus. Leipzig: Dunker 8 Humblot 1913. (Band Deutscher Bodenreformer.)

Wehberg értekezéseinek gyüjteménye, melyet a *Band Deutscher Bodenreformer* első elnökének emlékére adott ki. Az értekezések a földkérdésről, a bányák államositásáról, a munkáslakásokról szólnak. A szerző rendszerének alapgondolata az egyéni földbirtok teljes megszüntetése s visszatérés a közösséghez.

Társadalmi állapotok

Arbeitszeitverlängerungen (Überstunden) im Jahre 1912 in fabriksmässigen Betrieben Österreichs. Hrsg. v. k. k. Arbeitsstatistischen Amt. Wien: Hölder 1913. 30 p.

A maximális munkaidőt 1912-ben 668 üzem lépte túl; azaz a gyárszerü üzemek 3·9 %-a. 11 órás maximális munkanapot 668 üzem 1,276 esetben lépte túl. A túlórák összes száma 40,082-re ment. Az egyes munkások átlagos megterhelése 58 óra volt, mely azonban az egyes iparágak szerint igen változott (legkisebb a kárpitosiparban — 24 óra, legtöbb az elektromos szállitó iparban — 118 óra.)

Board of trade. Report on changes in rates of wages and hours of labour in the United Kingdom in 1912. London 1913.

A jelentés megállapitja, hogy 1912-ben a hetibérek átlagos növekedése 1 sh. 6 d. volt. Az 1908-ban és 1909-ben beállott nagy depresszió után a bérek fokozatosan emelkedtek s 1912 május után az emelkedés még gyorsabb lett. A munkaórák száma pedig 1893 óta 2 és fél millió munkásra nézve mintegy 6 millió heti órával alászállt.

Clark, Lindley. Labor legislation of 1912. Washington 1913. 263 p. (Bulletin of the Bureau of labor, III.)

Most negyedszer közöl az amerikai munkáshivatal évi áttekintést a munkás törvényhozásról. Közli a törvények szövegét, magyarázatokkal. Legnagyobb részét a munkásbiztositási törvényhozás foglalja el. 15 államban hoztak törvényt 1912-ben a munkásbiztositásról.

The **Earnings of agricultural labourers** in each country of England and Wales for the year 1912-13. London 1913.

A Central Land Association felvételt készitetett a mezőgazdasági munkások béreiről az 1912-13. években. Összehasonlitva az 1997. évi hasonló felvétellel, érdekes adatokat nyujt a bér-hullámzás tanulmányozása szempontjából:

	Átlagos hetibér	
	1907	1912-13
Mezőgazdasági munkás általában	17 s 6 d	19 s 10 d
Lovász	18 „ 9 „	21 „ 7 „
Tehenész	19 „ 1 „	21 „ 10 „
Pásztor	19 „ 7 „	22 „ 2 „
Együtt	18 „ 4 „	21 „ 5 „

Az 1907. és az 1912-13. évek adatai összehasonlitásánál megjegyzendő, hogy a két felvétel között lefolyt időszakban az árak körülbelül 10 %-al emelkedtek.

Kleeck, Mary van. Artificial flower makers. New-York: Survey associates 1913. 261 p.

A *Russel Sage Foundation Comittee* rendez felvételeket a női munkáról. Ezek közül a Mary van Kleeck munkája a másodikat mutatja be. A felvétel első kézből eredő, munkaadók és munkásnők által nyujtott adatokon alapul. Az összegyüjtött adatok nagyon kedvezőtlen képet nyújtanak az amerikai művirágkészitőnők helyzetéről. A munkabérek nagyon alacsonyak s a munkahiány nagyon gyakori. A művirágok divata folyton változik, nem lehet anyagot előre felhalmozni, úgy hogy a munkaalkalom évszakok szerint nagyon változó. A munka természete szerint nagy része otthon végezhető, ami leszállitja a béreket. Az esetek 13·3 %-ában a munkabér heti 3 dollárnál kevesebb volt, mig az átlagos kereset 6 dollár hetenkint.

A **Magyarországi szocialisztikus munkásmozgalmak** az 1912. évben. Kiadja a Budapesti Államrendőrség. Budapest: Radó Izor 1913. 792 p.

A budapesti rendőrfőkapitány jelentése a belügyminiszterhez. A munkásmozgalmakra vonatkozó adatok gazdag tárháza. Következő fejezetekre oszlik: 1) Magyarországi szociáldemokrata párt (legnagyobb részét az általános választójog érdekében rendezett agitáció s a pártvezetőség jelentése foglalja le); 2) Mezőfi Vilmos agitációja (a 48-as szociáldemokrata párt); 3) a keresztény szociálista párt; 4) a magyarországi forradalmi szociálisták mozgalma; 5) szociáldemokratikus irányu munkásmozgalom Horvát- és Szlavonországokban; 6) szakszervezeti mozgalom (alakult, felfüggesztett, megszünt egyletek); 7) pártsajtó, népgyülések, megtorló eljárás; 8) bérmozgalmak (üzemek szerint részletezve).

Report of an enquiry by the Board of Trade into working-class rents and retail prices, together with the rates of wages in certain occupations in the principal towns of the United Kingdom in 1912. London 1013. 396 p.

A felvétel eredményei, összehasonlitva az 1905. évi hasonló felvétel adataival, igen tanulságosak. 1905 óta a lakásbérek (Londont nem számitva) 1·8 %-kal növekedtek, az élelmiszerek árai 13·7 %-kal, a lakásbérek és élelmiszerek árai együtt 11·3 %-kal emelkedtek. Rendelésre készült ruha ára 12·1 %-kal, kész ruha ára 9·3 %-kal, fehérnemü ára 14·6 %-kal emelkedett. A lakásbérek természetesen legnagyobbak Londonban, legkisebb Macclesfield-ben, mely város más tekintetben is a legolcsóbb.

Ronse, Edm. L'émigration saisonniére belge. Sand: Impr. Het Volk 1913. 257 p.

A tanulmány alapjául részben a szerző saját ankétje (35 családi

monográfia) részben egy speciális anként eredményei szolgálnak. Főként a tények pontos leirásában és csoportositásában tünik ki. Az időszaki kivándorlás főként Franciaországba történik. A kivándorlók száma körülbelül 40,000 évenként. Különösen nagy a férfi mezőgazdasági munkások körében, kiknek 25 %-a megy évenként munkát keresni Franciaországba. Oka e nagymérvü időszaki vándorlásnak a belga kisbirtok igen nagy felaprózott volta, mely nem nyújt megélhetést tulajdonosának s nagyobb birtok sem levén környezetében, kénytelen a határon kivül keresni munkát.

Washington. Bureau of labor statistics. Union scale of wages and hours of labor 1907 to 1912. Washington 1913. 121 p.
A felvétel 40 iparágra és 39 városra terjed ki. Igen nagyszabású munkabér és munkaidő statisztika.

Washington. Bureau of labor statistics. Wages and hours of labor in the lumber, millwork and furniture industries, 1890 to 1912. Washington 1913. 178 p.
1890-től 1912-ig az órabér emelkedése 29 % volt.

Munkásvédelem

Kind, R. Der Achtstundentag für die Grosseisenindustrie. Düsseldorf: Stahleisen m. b. H. 1913. 51 p.
A munka a munkaadók megbizásából s a munkaadók szempontjai szerint készült. Érdekes főként abból a szempontból, hogy rávilágit arra, hogy mily érvekkel lehet a 8 órás munkanappal szemben a munkaadók érdekeit védelmezni.

A gyermekmunka szabályozása. A törvényes munkásvédelem Magyarországi Egyesületének a gyermekmunka kérdésében az 1911. és 1912. években folytatott tárgyalásai. Előszóval ellátta *Szterényi* József, sajtó alá rendezte *Heller* Farkas. Budapest: Kilian 1913. 236 p. (Törv. munkásvéd. magy. egyesületének kiadv. 25.)
Az egyesület 1912 május és junius havában tartott ankétjéről számol be. Közli a felszólalásokat és a határozatokat teljes szövegében. Az ankét kiindulóspontjául *Bud* János előadmánya szolgált, mely beszámol a gyermekmunka helyzetéről hazánkban és külföldön.

Munkásbiztositás

First Report on the proceedings of the Board of trade under the Part II. of the National insurance act, 1911. London: Wymann & Sons 1913.
1913 julius közepéig 2,508.939 a munkanélküliség esetére biztositást nyújtó „munkanélkülikönyvet" adott ki a hivatal, melyből 1,047.668-at épitőipari, 865,563-at gépipari, 274,228-at hajóépitőipari, 216,028-at

kocsiipari munkás vett ki. Januártól-juliusig 559,021 munkás folyamodott segélyért. Segélyt 774.494 esetben 236.458 angol font összegben osztott ki a hivatal. Az összes biztositottaknak körülbelül $^1/_5$-e kért segélyt. A munkások és munkaadók biztositási járuléka 1.701,000 font, ami az állami járulékkal 2.268,000 font évi bevételre emelkedik. Az összes kiadás volt 700,000 font, ugy hogy a biztositási alap az év végén 1.610,000 font volt. De megjegyzendő, hogy ez évben a munkanélküliek száma alacsonyabb volt, mint az előző években.

Manes, Alfr. Das Versicherungswesen. 2. Aufl. Leipzig: Taubner 1913. 485 p.
Az első kiadás éve (1905) óta a biztositás ügy terén igen fontos események történtek, úgy Németországban, mint egyebütt. Különösen fontos a kormányoknak a biztositással szemben megváltozott álláspontja s a sok törvényhozási aktus, mely azóta történt. E változások mind méltatásra találnak e kitünő munka uj kiadásában, melyről kétség nélkül megállapithatjuk, hogy a legjobb munka, melyet a biztositásügyről irtak.

Munkásbiztositási almanach. Betegsegélyezési és balesetbiztositási előjegyzési naptár 1914. *Braun* Pál és *Kovács* Károly. 4 évf. Bp. 1913. 265 p. 3 K.
Főként a gyakorlati munkásbiztositás érdekeit szolgálja. Arra helyezi fősúlyt, hogy a munkásbiztositási törvény végrehajtásával foglalkozóknak minden irányban könnyen áttekinthető tájékozást nyujtson. Nagy gondot fordit az idevonatkozó joganyag ismertetésére: a törvény kommentárjának teljes gyüjteményét hozza mind ama rendeletek és elvi határozatokkal, amelyek az 1913. év végéig az illetékes hatóságok részéről kibocsájtattak. Továbbá az egész gyakorlati munkásbiztositás teljes sematizmusa (a pénztárak orvosi sematizmusa, járulék-, táppénz- és határidő táblázatok, etc.) Tanulmányokat közöl az ipari mérgekről, az élelmiszerek hamisitásáról, a Budapesti Kerületi Munkásbiztositó Pénztár uj székházáról, az Országos Pénztár munkáskorházáról.

Rapport au Président de la République Française sur les opérations de la Caisse nationale des retraites pour la vieillesse pendant l'année 1912. Paris: Impr. des journaux off. 1913.
Az aggkori biztositás bevétele volt 30 millió frank, melyből 22 milliót a biztositottak és a munkaadók fizettek be. Kiadás volt összesen 6 millió, melyből 4 millió aggkori járulékra esett.

Report. of the Local government board, 1912-13. Part I.: Administration of the poor law, the unemployed workmen act and the old age pensions act. London 1913.
Aggkori járadékat húzók száma volt 1913-ban 967,921, kik között 363,811 férfi és 604,110 nő. 1912 óta a járadékosok száma 2·7 %-kal emelkedett.

Varga Ferenc. A korbács hatalma. A szegedi munkásbiztosító pénztár okt. 19-iki választásának története. Szeged: Szociáldemokrata párt kiadása 1913. 32 p.
A választási visszaélések leirása.

Munkaadók és munkások szervezetei

Arbeitnehmerorganisationen im Deutschen Reiche 1912. Statistische Beilage Nr. 6 zum *Correspondenzblatt der Generalkommission der Gewerkschaften Deutschlands.* 23. Jg. 1913. Nr. 35.
A szabad szervezetek 1912 végén 2.559,781 tagot számláltak, 48 központban, 11,878 fiókközponttal. A növekedés az előbbi évvel szemben körülbelül 150,000 tag. A tagok évi átlagszáma 2.530,390 volt (köztük 216,462 nő), ami az előbbi évhez képest 9 % emelkedést mutat. A legnagyobb szervezetek: fémmunkások (535,000 tag, köztük 26,848 nő), építő munkások (335,000), közlekedési munkások (215,000), gyári munkások (205,000, köztük 25,000 nő), famunkások (192,000), textil munkások (140,000, köztük 53,000 nő), bányamunkások (117,000). A többi szervezet 100,000-nél kevesebb tagot számlál. A tagoknak általában csak 8·6 %-a nő. A szervezetek összbevétele 80 millió, kiadása 61 millió márka volt. A kiadásoknak körülbelül fele esik munkások támogatására.
A keresztény szakszervezetek taglétszáma alig emelkedett: 1912 végén 350,930 volt (1911 végén 350,574). Legnagyobb keresztény szervezetek a bányamunkások, építőmunkások, fémmunkások, textilmunkások körében voltak. Összes bevételük 6.600,000, kiadásuk 5.200,000 márka volt.
A Hirsch-Duncker féle szervezetek taglétszáma valamivel jobban emelkedett: 107,743-ról 109,225-re. Bevételük volt 2.700,000, kiadásuk 2.300,000 márka.

Brooks, John Graham. American syndicalism. The J. W. W. New-York: Macmillan 1913. 264 p.
Az amerikai szindikalista mozgalom ismertetése. A szerző szemben áll a mozgalommal, ellene foglal állást, de toleráns s megértésre törekvő.

Estey, J. A. Revolutionary syndicalism. London: King 1913.
A forradalmi szindikálizmus érdemeit méltányolja. Kedvező megitélése nem a párt munkaprogrammján vagy ideáljain alapszik, hanem azon, hogy a munkásosztályt függetlenségi szellemmel és harcos energiával töltötte el.

Glocker, Theod. W. The government of American trade unions. Philadelphia 1913. 237 p. (John Hopkins University Studies in historical & political science.)
A szakszervezetek vezetése körül ugyanazon problémák nyugtalanitják

a munkásságot, mint Angliában: állandó hivatalnokok vezessék-e a szervezetet vagy érvényesüljön-e a teljes demokratikus elv, mely szerint a vezetés saját hivatásukat folytató tagok kezében legyen. Az amerikai szakszervezetek nincsenek oly erősen központilag szervezve, mint az angolok, az egyes helyi szervezetek sokkal nagyobb függetlenséggel birnak. Hogy ennek oka a terület nagysága vagy a szervezés alacsonyabb foka, a szerző nem ad határozott választ.

Tonelli Sándor. A magyar közgazdasági érdekképviseletek. Budapest: Ranschburg 1914. 238 p. (Az Országos iparegyesület kiadása.)
A magyar érdekképviseletek történetét, politikáját, céljait ismerteti. Megalapozás gyanánt általános ismertetést nyújt az érdekképviseleti kérdésről és a vele kapcsolatos problémákról s azután foglalkozási ágak szerint osztályozva egyenként ismerteti a magyarországi munkaadó érdekképviseleteket. Igen hasznos adatgyüjtemény.

Tridon, André. The new unionism. New-York: Huebsch 1913. 198 p.
Értekezések az amerikai szindikalizmusról.

Walling, William English. The larger aspects of socialism. New-York: Macmillan 1913.
Igen tág szempontokból nézi a kérdést, a pragmatizmus elveit alkalmazza a szociálizmussal öszefüggésben levő szellemi áramlatokra. A szociálizmus, a szerző szerint, egy uj civilizáció betetőzése, mely egy társadalmi mozgalomban testesül meg.

Sztrájk és kizárás. Békéltetés. Választott biróságok

Die **Arbeitseinstellungen** und Aussperrungen in Österreich während des Jahres 1912. Hrsg. v. k. k. Arbeitsstat. Amt. Wien: Hölder 1914.
1912. évi folyamán 761 sztrájk volt 2818 üzemben 211,743 munkással, melyek közül 120,953, azaz 57·1 % sztrájkolt. Legtöbb sztrájk volt az épitőiparban (130 sztrájk, 8430 sztrájkolóval), a fémiparban (83 sztrájk, 6240 sztrájkolóval). De sztrájkoló legtöbb volt a bányaiparban (54,000) és a textiliparban (20,497), melyekben a sztrájkok száma alacsonyabb volt (67, illetőleg 71). A sztrájkok 26 %-ában az összes munkások részt vettek. Egy-egy sztrájk átlagos tartama 17 nap volt; a leghosszabb 274 napig tartott; de a sztrájkok 44 %-a 1—5 napig tartott. A sztrájk okai 488 esetben a bérviszonyok voltak, 123 esetben a munkaidő és 294 esetben egyéb körülmények. A bérre vonatkozó követelések teljesittettek teljesen 96 esetben, részben 318 esetben, nem értek célt 159 esetben.
Kizárás volt 1912-ben 40 esetben 203 üzemben 28,473 munkással és 24,295 kizárt munkással. Visszavétetett 23,799 munkás, kizárva maradt 345, s 151 nem jelentkezett ujra. A kizárás fő okai bér- és munkaidő differenciák, sztrájk és sztrájkfenyegetés voltak. 13 kizárás előnyösen végződött a munkásokra nézve, 7 pedig kollektiv szerződésre vezetett.

Erster Bericht des ständigen staatlichen Einigungsamtes des Kantons Basel-Stadt vom Jahre 1912. Basel 1913.
A békéltető biróság 1912-évi március 1-én kezdte meg működését. A jelentés első évi működéséről számol be.

Statistik der Tätigkeit der Gewerbe- und Kaufmannsgerichte im Jahre 1912. Bearb. im Kais. Stat. Amte. Sonderbeilage zum *Reichs-Arbeitsblatt,* Nr. 8. Aug. 1913.
1912 végén volt 519 ipari- és 291 kereskedelmi biróság, melyek 120,380, illetőleg 26,648 vitás esetben itélkeztek. Ezek közül egyezkedéssel végződött 48.600, ill. 10,600 eset, megszüntetéssel 3400, ill. 280 eset. Az esetek legnagyobb része szolgálati szerződésre és az ebből származó teljesitményre vonatkozott A pénzbüntetés legnagyobb része 20 márkán alól maradt s csak kevés haladta túl a 200 márkát.

Steinberg, M. W. Das obligatorische Schiedsgerichtswesen in Neuseeland. Berlin: C. Francke [1913.] 100 p.
Rövid tájékozás céljából hasznos füzet. Felületes ismertető leiráson nem megy túl.

Munkapiac. Munkanélküliség. Munkaközvetités

Arbeitslosenzählungen in Nürnberg und Fürth. Beilage zum Amtsblatt der Stadt Nürnberg. 17. Jg. April 1913.
A felvétel 1913. február 14 és 15-én történt házról-házra járó kikérdezők útján. Nürnbergben a munkanélküliek összes száma 2421 volt, melyből 2200 férfi, 221 nő, 20 évnél fiatalabb 536, 20—30 éves 262, 30 évnél idősebb 923, házas 817, nem házas 1521; egy hónap óta munkanélkül volt 938, 1—2 hónap óta 541, 2—3 hónap óta 382, 3 hónapnál régebben 560. 1911-ben a munkanélküliek száma még csak 1594 volt, 1912-ben már 2178, 1913-ban 2421. Foglalkozás szerint legtöbb volt a munkanélküli az építőiparban (664), továbbá a fémiparokban (342), a gépiparban (292), a faiparban (185), az élelmiszeriparokban (164), a többi iparágban 100-on alól, a mezőgazdaságban 56. Érdekes, hogy a számok épen ilyen sorrendben következnek egymásután iparágak szerint 1911-ben és 1912-ben is, vagyis relative az egyes iparágakban a munkanélküliek száma állandó. A tanult munkanélküliek száma 1913-ban 1726 volt. Eltartásra szorult hozzátartozója volt 947 munkanélkülinek, 2484 hozzátartozóval. A munkanélküliség oka volt: elbocsátás (67·5 %), önkéntes távozás (25·7 %), sztrájk (0·12 %), betegség (8·3 %). 280 támogatásban részesült.

Ergebnisse der Arbeitsvermittlung in Österreich im Jahre 1912. Hrsg. v. k. k. Arbeitsstatistischen Amt. Wien: Hölder 1913. 54 p.
Munkahelykinálat volt 1913-ben 891,495, kereslet 946,028, közvetités

645,166. A helykeresések száma 6 %-kal multa felül a kinált helyek számát, a helykeresők több mint kétharmada helyhez jutott s a bejelentett üres helyek több mint hét tizede betöltést nyert. A közvetités legtöbb volt az iparban (340,500), a háztartásban (183,800) és a mezőgazdaságban (83,000). Átlagban 100 helykeresésre esett 94.2 kinálat s 68.2 közvetités. A kinálat felülmulta a keresletet a mezőgazdaságban és a háztartásban.

A munkanélküliség és a munkásvándorlások. Budapest: Benkő 1913. 91 p. (A munkanélküliség elleni küzdelem magyarországi egyesületének kiadványai, 2.)
A füzet legnagyobb részét *Ferenczi* Imre értekezése teszi ki: *A munkanélküliség és a nemzetközi munkásvándorlások,* melyet követ két kisebb értekezés, az egyik *Hoffmann* Gézától: *A munkanélküliség és a bevándorlás az Egyesült-Államokban,* a másik *Illés* Imrétől: *Belső vándorlások Magyarországon* c. alatt.

Schmit, Eric. Organisation des bureaux de placement municipaux et situation des ouvries agricoles étrangers en Allemagne. Paris: Rousseau 1913. 438 p.
A munka öt részből áll. Az első rész leirja a közvetitő intézetek fajtáit Németországban. A 2. rész a német közvetitőintézetek szövetségét ismerteti. A 3. rész a nagy német városok nyilvános közvetitő intézeteit ismerteti. A 4. a községi közvetitőket, az 5. pedig az idegen munkások elhelyezését a német mezőgazdaságban a Deutsche Arbeiter Zentralstelle által.

Társadalmi egészségügy

Cholnoky Jenő. Az alkohol a földön. Budapest: Politzer 1914. 16 p. (Az alkoholellenes Egyesületek orsz. ligájának kiadványai, 1.)
Népszerü propagandát szolgáló füzet.

Gonser J. Alkoholfreie Jugenderziehung. Die Vorträge des Ersten deutschen Kongresses für alkoholfreie Jugenderziehung, Berlin 1913. Berlin: Mässigkeitsverlag 1913. XV, 224 p.
Az alkoholizmus leküzdésének főeszköze a felvilágositás lévén igen fontos a gyermekek kitanitása az alkohol kérdéssel összefüggő dolgokra. Ez volt a tárgya a Kongresszusnak, melynek iratai most napvilágot látnak. Az egyes értekezések szólnak: a gyermekek alkohol élvezetéről s ennek veszélyeiről az egészségre, a tanitás és iskolai nevelés, a vallás-erkölcsi nevelés eredményességéről, és a kriminalitásról, az alkohol ellenes tanitásról Németországban és külföldön, az alkohol ellenes nevelésről a családban, a magasabb iskolákban, népiskolákban, továbbképző- és háztartási iskolákban, szakiskolákban.

Moeli, C. Die Beiratstelle als Form der Fürsorge für aus Anstalten entlassene Geisteskranke. Berlin: R. Schoetz 1913. 24 p. (Veröffentlichungen aus dem Gebiete der Medizinalverwaltung, Bd. 2. H. 2.)
A tuberkulótikusok korházon kivüli kezelése egyik leghatásosabb eszközének nyilvánult az ugynevezett „Tanácsadóhelyek" felállitása. Először Berlinben állitottak fel ilyet. A tanácsot először az orvos nyújtja, később a segitőnők elmennek a beteghez s helyben adják meg a szükséges felvilágositásokat. A szerző szerint a betegek szivesen veszik igénybe s nagy jövője van a tuberkulózis elleni küzdelem terén.

Mosse, M. & G. **Tugendreich.** Krankheit und Soziale Lage. 4. Lief. München: Zehmann 1913.
E negyedik résszel teljessé lett e kitünő munka. A most megjelent kötetben *Zahn* és *Kleindienst* az államnak a betegségek társadalmi okai ellen való küzdelmét, Ad. *Gottstein* a községi és magán jótékonyság feladatait, Alf. *Fischer* a törvényhozásnak a betegségek felismerésére, elkerülésére való hatását, W. *Schallmayer* a szaporodás javitásának társadalmi eszközeit tárgyalja.

Szántó Menyhért. Tájékoztató a Társadalmi Muzeum által Kolozsvárott 1913. május 1-től junius 1-ig rendezett nép-egészségügyi kiállitásról. Budapest: Pesti könyvny. r. t. 1913. 94 p. (Társadalmi Muzeum kiadványai 20.)
A kiállitás vonatkozott az emberi test szerkezetére és életműködésére, a táplálkozásra és ruházatra, a foglalkozással járó egészségi ártalmakra, az iparegészségügyre, balesetvédelemre, iparfelügyeletre, munkásbiztositásra, kivándorlásra, munkásjóléti intézményekre, lakásügyre, gyermekegészségügyre, tisztaságra, fertőzőbetegségekre, gümőkórra, alkoholizmusra.

Tomor Ernő. A tuberkulózis leküzdésének rendszere Magyarországon. Budapest: Kókai Lajos 1914. 80 p. (József kir. herceg Szanatórium-Egyesület kiadványa.)
A József kir. herceg Szanatórium Egyesület működési szabályzata, azon eljárási módok leirása, melyek szerint a tuberkulózis ellen küzdeni kiván.

Tuberkulose-Fürsorgeblatt des Deutschen Zentralkomitees zur Bekämpfung der Tuberkulose. Hrsg. v. Prof. Dr. *Nietner* u. Prof. Dr. A. *Kayserling*. Berlin. 1. Jg. Nr 1. Juli 1913. Ab. 4 M. für 12 Nummern.
A dispensairek, a tüdőbetegeket-gondozó intézmények szervezése és gyakorlata tökéletesitését célozza ez az uj folyóirat. Foglalkozni kiván minden olyan kérdéssel, mely ezekkel összefügg: a községi kormányzat, az államhatalom és az állami jótékonyság szerepe a dispensairek szervezésében és fenntartásában, a lakásfelügyelet módszerei, a felvilágositás eszközei, szervezeti és gyakorlati kérdések, stb.

Jótékonyság. Jóléti intézmények

Veen, J. Jugendheime. Im Auftrage d. Generalsekretariates des katholischen Jünglingsvereinigungen Deutschlands. Düsseldorf 1913. 334 p. Első sorban katholikus, de más felekezetü gyermekotthonok egész sorát ismerteti s az igy összehordott anyag alapján megjelöli azokat az alapelveket, melyeket ilyenek felállitásánál, épitésénél, berendezésénél és működésénél követni kell. Minden idevonatkozó kérdés részletes tárgyalást nyer e vaskos könyvben, mely a kérdés egyik legkimeritőbb feldolgozásának tekinthető.

Verhandlungen des dritten Deutschen Jugendgerichtstages, 10. bis 12 Oktober 1912. Hrsg. v. der Deutschen Zentrale für Jugendfürsorge Leipzig: Teubner 1913. 170 p.
A tárgyalások a következőkre vonatkoztak: büntetés és nevelés, bünhödés és javulás, az egyes büntető- és nevelő eszközök, alkalmazásuk és szervezésük, egy külön gyermekbiróság szükségessége.

A TÁRSADALMI MUZEUM

VI-IK · ÉVFOLYAM
2. · SZÁM · 1914.
MÁRCIUS—MÁJUS

Szerkeszti és kiadja a Társadalmi Muzeum, V., Mária Valéria-utca 12.

Megjelenik évenként hatszor, legalább 5 ív terjedelemben. Előfizetési ár egész évre 4 kor. A lap szellemi részét illető közlemények a Társadalmi Muzeumhoz, az előfizetési díjak pedig a „Társadalmi Muzeum Szemléje" kiadóhivatalához (Bpest, VI., Csengery-u. 31.) küldendők.

TARTALOM:

A szociálpolitikai törvényhozás 1912-ban. Európa és Amerikai Egyesült-Államok
Dr. Marschan Géza 153

Társadalmi állapotok:

A bérhivatalok működése Nagybrittániában. — Statisztikai felvételek a gyermekmunkáról. Dánia. — Statisztikai fölvételek az angol munkások életviszonyairól. — Az ipari munkásság életkora a fontosabb iparágakban. Németország — Egy orosz gyári statisztika. — A munkaviszonyok a faáru iparban. Németország. — A tarifaszerződések Franciaországban, Angliában és Svédországban — A németországi tarifaszerződések 1912-ben. — A kollektivszerződések Ausztriában 1911-ben. ... ... 164—185

Munkásvédelem:

Műszaki balesetvédelem. A közlőművek a balesetvédelem szempontjából. (Folytatás) — Öntőműhelyek és az ahhoz tartozó műhelyek füsttelenítése és pormentesítése. — Balesetelháritás és üzembiztosság. (ifj. Gaul Károly.) ... ... 186—208

Szociális-, különösen munkásbiztositás:

A munkanélküliség (elleni biztositás) ujabb irodalma. (Dr. Dienes L.) — Munkások nyugdij- és rokkant egylete. Magyarország — Rabmunkások és javitóintézetek növendékeinek baleset esetére való biztositása. Magyarország — Aggkori biztositás és a szegények segélyezése. Anglia 209—223

Munkaadók és munkások szervezetei:

A szakszervezeti mozgalom tényei: Magyarország, Külföld — Az amerikai munkásmozgalom. — Szakmai szindikátusok és munkásbörzék Franciaországban 1912-ben — A szakszervezetek segélyintézményei. Németország ... ... 224—247

Sztrájk és kizárás:

A skandináv vállalkozók kölcsönös segélyezése sztrájkok esetén 248

Munkapiac. Munkanélküliség. Munkaközvetités:

A kormány és a főváros munkanélküli akciója. Magyarorzzág — Szabályrendelettervezet a munkanélküli munkások és alkalmazottak községi segélyezése ügyében — A munkanélküli pénztárak állami szubvencionálása. Franciaország — A községi munkanélküli segély Stuttgartban 1912/13-ban. — A munkanélküliek segélyezése Grácban — *Munkaközvetités:* Az állami munkaközvetités Nagybrittániában 249—264

Társadalmi egészségügy:

Iparegészségügy: A textilipari munkásnők egészségi viszonyai. 265

A szociálpolitika legujabb irodalma ... ... 267—280

A Társadalmi Muzeum gyüjteményei megtekinthetők: Szerdán d. e. 9—12-ig, d. u. 4—7-ig. Pénteken d. e. 9—12-ig, d. u. 6—8-ig. Vasárnap d. e. 9—12-ig. — A Muzeum osztályai a következők: Munkásvédelem, Műszaki balesetvédelem, Munkásbiztositás, Lakásügy, Társadalmi egészségügy, Gümőkór, Alkoholizmus, Iparegészségügy, Jóléti intézmények, Gyermekvédelem, Könyvtár—Folyóiratok.

A Társadalmi Muzeum kiadványai:

A Társadalmi Muzeum első negyedévi jelentése. Közzéteszi: *Navratil Ákos dr.*, a Muzeum vezetője. 1902. 14 oldal. (Elfogyott.)

1. sz. **Jelentés a Társadalmi Muzeum berendezéséről és annak első évi munkásságáról.** Közzéteszi: *Navratil Ákos dr.*, a Muzeum vezetője. 1903. 347 oldal. Ára 3 K (Elfogyott.)

2. sz. **Egy pusztuló iparágról.** Irta: *Chyzer Béla dr.* Különlenyomat „A Társadalmi Muzeum Értesitőjé"-ből. Budapest. 1908. 23 oldal. (Elfogyott.)

3. sz. **A gümőkór.** A nagy népbetegség természetének, jelentőségének és az ellene való védekezés módjainak részletes népszerü ismertetése. Irta: *Okolicsányi-Kuthy Dezső dr.* 1908. 366 oldal. Ára kötve 4 K

4. sz. **A gümőkór képeskönyve.** A nagy népbetegség természete és az emberiség birkozása vele. Oktató könyvecske a tanulni vágyó népnek, 258 magyarázott képpel. Irta: *Okolicsányi-Kuthy Dezső dr.* 1908. 168 oldal. Ára füzve 60 f.

5. sz. **A Társadalmi Muzeum gümőkór-termének katalogusa.** 1909. 23. oldal.

5. sz. **Katalog der Tuberkulose-Sammlung des Budapester Sozial-Museums.** Deutsche Ausgabe aus Anlass des XVI. Internationalen Aerzte-Kongress in Budapest, 1909. 27 oldal.

6. sz. **Az alkoholkérdés mai állásáról.** Irta: *Stein Fülöp dr.* Különlenyomat „A Társadalmi Muzeum Értesitőjé"-ből. 1910. 73 oldal. Ára füzve 1 K

7. sz. **A törvényes munkásvédelem nemzetközi szabályozása.** Irta: *Máday Andor dr.* Bővitett és javitott különlenyomat „A Társadalmi Muzeum Értesitőjé-"ből. 1910. 48 oldal. Ára füzve 1 K

8. sz. **Rónáink és a tuberkulózis.** Irta: *Okolicsányi-Kuthy Dezső dr.* Különlenyomat „A Társadalmi Muzeum Értesitőjé"-ből. 1910. 30 oldal. Ára füzve 1 K

9. sz. **A szem sérüléseiről az ipari balesetek szempontjából.** Irta: *Fejér Gyula dr.* 1910. 27 oldal. Ára füzve 20 f.

10. sz. **Közlemények a gyermekvédelem és a gyermekhygiéne köréből. I.** Irta: *Deutsch Ernó dr.* Bővitett és javitott különlenyomat „A Társadalmi Muzeum Értesitőjé" ből. 88, a szöveg közé nyomott ábrával. 1910. 112 oldal. Ára füzve 2 K.

11. sz. **Erdei üdülőtelepek a gümőkór elleni küzdelemben.** Irta: *Okolicsányi-Kuthy Dezső dr.* **Németország erdei üdülőtelepei.** Irta: *Pataki Béla.* Különlenyomat „A Társadalmi Muzeum Értesitőjé"-ből. 1911. 51 oldal. Ára 40 f.

12. sz. **Munkáskertek.** Irta: *Vajda Ármin.* Különlenyomat „A Társadalmi Muzeum Értesitőjé-" ből. 1911. 51 oldal. Ára 40 f.

13. sz. **A Székesfővárosi V. Kerületi Népház.** Irta: *Hanvai Sándor.* Különlenyomat „A Társadalmi Muzeum Értesitőjé"-ből. 1911. 24 oldal.

14. sz. **Az állam jelenlegi feladatai az alkoholellenes küzdelemben.** Irta: *Holitscher Arnold dr.* Különlenyomat „A Társadalmi Muzeum Értesitőjé"-ből. 1911. 20 oldal. Ára 20 f.

15. sz. **Közlemények a gyermekvédelem és gyermekhygiéne köréből. II.** Irta: *Deutsch Ernő dr.* 1912. 69 oldal. Ára 1 K 50 f.

16. sz. **Az ipari vállalatok hivatása az alkohol ellen való küzdelemben.** Irta: *Szántó Menyhért.* (Sajtó alatt.)

17. sz. **Népháza, Settlement, Volksheim.** Irta: *Varsányi Géza.* Ára 30 f.

18. sz. **Tájékoztató** *a T. M. által* **Veszprémben** *rendezett* **népegészségügyi kiállitásról.** Összeállitotta: *Szántó Menyhért.* (Elfogyott.)

19. sz. **Az iszákosság és annak leküzdése.** Irta: *Stein Fülöp dr.* Ára 20 f.

20. sz. **Tájékoztató** *a T. M. által* **Kolozsvárott** *rendezett* **népegészségügyi kiállitásról** Összeállitotta: *Szántó Menyhért.* (Elfogyott.)

21. sz. **Tájékoztató** *a T. M. által* **Győrött** *rendezett* **népegészségügyi kiállitásról.** Összeállitotta: *Szántó Menyhért.* Ára 20 f.

22. sz. **Alkohol és Munka.** Irta: *Prof. Donath Gyula.* Ára 20 f.

23. sz. **Anyasági biztositás.** Irta: *Szántó Menyhért.* Ára 10 f.

24. sz. **Tájékoztató** *a T. M. által* **Magyaróvárott** *rendezett* **népegészségügyi kiállitásról.** Összeállitotta: *Szántó Menyhért.* Ára 20 f.

25. sz. **Munkásfürdő, Népfürdő, Iskolafürdő.** Irták: *Hlaváts Kornél és Pataki Béla.* Ára 1 K 20 f.

25a. sz. **Munkásfürdő.** Irta: *Hlavács Kornél.* Ára 40 f.

25b. sz. **Népfürdő.** Irta: *Pataki Béla.* Ára 80 f.

25c. sz. **Iskolafürdő.** Irta: *Pataki Béla.* Ára 50 f.

26. sz. **The Museum of Social Service in Budapest.** By *Menyhért Szántó.* London, 1914

27. sz. **Vezérfonal népszerü előadásokhoz.** (Vetitett képekkel):
a) *Tisztaság.* Irta: *Szántó Menyhért.*
b) *Alkoholizmus.* Irták: *Dr. Stein Fülöp és Szántó Menyhért.*

28. sz. **Biztonsági berendezések.** Összeállitotta: *Szántó Menyhért.* Ára 20 f.

29. sz. **Küzdelem a népbetegségek ellen.** Alkohol-gondozó intézmény. Irta: *Szántó Menyhért.* (Sajtó alatt

Bevezetés a szociálpolitika irodalmába. Irta: *Dienes László dr.* 1913. 32 oldal. Ára 20 f

Nyomatott Posner Károly Lajos és Fia műintézetében, Budapest, VI, Csengery-utca 31.

BULLETIN DU MUSÉE SOCIAL

Revue d'économie et d'hygiène sociale.
Organe du Musée Social (Budapest, V., Mária Valéria-utca 12)
paraissant 6 fois par an (en langue hongroise).

VI-e Année — No. 2. — mars—mai 1914.

SOMMAIRE

La législation sociale en 1913. L'Europe et les États-Unis d'Amerique. (Dr. Géza Marschan) 153

Sociographie

Les conseils d'industries. Angleterre 164
Statistique du travail des enfants. Danemarck 165
La vie des ouvriers. Angleterre 167
Une statistique des usines. Russie 170
Les conditions du travail dans les industries du bois. Allemagne 172
Le contrat collectif en France, en Angleterre & en Suède... 173
Les contrats collectifs en 1912. Allemagne 176
Les contrats collectifs en 1911. Autriche 181

Protection du travail

Les transmissions et les accidents (Suite)... 186
Abattement de la fumée et de la poussière dans les fonderies 197
La prévention des accidents et la sécurité des ateliers (K. Gaul) 204

Assurances sociales

Bibliographie du chômage. I. Hongrie (L. Dienes) 209
L'association de secours mutuels des ouvriers. Hongrie 217
L'assurance contre les accidents des ouvriers détenus... 222

Organisations des patrons et des ouvriers

Le mouvement syndical Hongrie, et Etranger 224
Le mouvement syndical. Amerique 241
Les syndicats professionnels et les bourses de travail en 1912. France 243
Les institutions de secours des syndicats. Allemagne 245

Chômage et Bureaux de placement.

L'action du gouvernement hongrois et de la ville de Budapest contre le chômage. Hongrie 249
Un projet de statut de la subvention municipale des chômeurs 256
Subvention officielle des caisses d'assurances contre le chômage. France... 260
Subvention municipale des chômeurs. Stuttgart... 261
Subvention municipale des chômeurs. Graz 262
Le placement légal. Angleterre 263

L' Hygiène Sociale

Les conditions d'hygiène des ouvrières dans les industries textiles 265

La plus récente littérature de la politique sociale 267

Musée Social. Budapest, V., Mária Valéria-u. 12. Exposition Permanente. Prévention d'accidents. Prévoyance sociale. Habitations à bon marché. Assurances des ouvriers. Hygiène industrielle. Défense des enfants. Tuberculose. Antialcoolisme. Bibliothéque, Revues. Conférences populaires, „Bulletin du Musée Social". Publications. Les collections du Musée sont à visiter: Mercredi de 9 à 12 et de 4 à 7; vendredi de 9 à 12 et de 6 à 8; dimanche de 9 à 12. En cas exceptionnels les collections sont accessibles hors du temps indiqué.

A szociálpolitikai törvényhozás 1913-ban. Európa és Amerikai E.-Á.

Dr. Marschan Géza

SZOCIÁLPOLITIKA ÁLTALÁBAN

Amerikai E.-Á. — Március hó 4-én kelt törvénynyel *szövetségi munkaügyi miniszteriumot* szerveztek.

Olaszország — Az 1912. évi december hó 22-én kelt törvény átalakitotta és véglegessé tette az *iparfelügyelet* intézményét, amely 1906 óta csak ideiglenes volt.

Svédország. — 1912. évi november hó 8-án Királyi Hivatalt szervezett, amelynek feladata, hogy társadalmi kérdésekkel foglalkozzék. (Office royal des Questions Sociales.)

TÁRSADALMI ÁLLAPOTOK

Magyarország. — A belügyminiszter december hó 2-án 205,578/1913. sz. körrendeletében felhivta ugy a törvényhatóságok első tisztviselőit, mint a vármegyékben a főszolgabirákat, hogy a *kivándorlás* okát kutassák és állapitsák meg azokat a teendőket, amelyekkel e bajnak elejét venni, vagy azt legalább korlátozni lehetne. Kivánatosnak jelzi a rendelet, hogy a törvényhatóságok területén a társadalom minden rétegének bevonásával *bizottságok* alakittassanak, melyek majd a közigazgatási hatóságoknak a végrehajtásban segédkeznek, vagy annak tanácscsal szolgálnak.

A m. kir. minisztérium március hó 14-én 814. M. E. sz. a. kelt rendelete *a leánykereskedés* elnyomása végett Párizsban 1910. évi május hó 4-én kelt s az 1912 : LXII. t. c.-be iktatott egyezményt Magyarországon február hó 9-én léptette életbe. — Az ugyancsak március hó 14-én kibocsátott 1294. M. E. számu rendelet pedig ugy a leánykereskedés, mint a fajtalan közlemények forgalmának elnyomása végett Párizsban létrejött megállapodások mindegyikének I. cikkében emlitett hatóságul a magyar szent korona országaira a m. kir. miniszterelnökség II. ügyosztályát jelöli ki, melynek ebben

a minőségben a cime: »*A m. kir. miniszterelnökség II. ügyosztálya, mint erkölcsrendészeti központi hatóság a leánykereskedésnek és a fajtalan közlemények forgalmának elnyomására.*« E hatóságnak joga van a többi szerződő államok mindegyikében felállitott hasonló szervezetekkel közvetlenül érintkezni. — A március hó 18-án 151,403/912. sz. belügyminiszteri rendelet is ennek a hatóságnak a munkakörével foglalkozik. Ez a munkakör főleg a nemzetközi jellegü értesitések központi nyilvántartásában szükséges utbaigazitások megadásában, az idevágó belföldi törvényhozásnak a külfölddel való közlésében áll.

Anglia. — Az 1909. évi, az ipari biróságokat és a bérminimumot szabályozó törvények végrehajtási rendeletein kivül március 17-én törvényt is hoztak, amely felhatalmazza a vasuti közlekedési vállalatokat, hogy a személy és áru viteldijat felemeljék, ha ennek a célja és igazolása az, hogy az alkalmazottak fizetését emeljék.

Németország. — Az 1913. évi február hó 14-én kelt kormányrendelet az 1911. évi december hó 20-án kelt törvénynek megfelőleg szabályozza az otthonmunkások bérkönyvecskéje vezetésének a módjait.

Norvégia. — A kormány 1913. május hó 9-én törvényjavaslatot nyujtott be a kézművesség gyakorlásának szabályozásáról, amely felöleli a tanoncviszony és tanoncidő, valamint a segédeknek a munkaadóhoz való viszonyának a szabályozását és a segédek és munkások megvizsgáztatására bizottságokat szervez.

MUNKÁSVÉDELEM

MUNKAVISZONY ÁLTALÁBAN

Ausztria. — Az 1913. évi április 21-én kelt törvény az Ipartörvény 74. §-át módositva és kiegészitve, részletesen szabályozza a géprészek és a mótoroknak védőkészülékekkel való ellátását, a világitást, a műhelyek térfogatát és a munkásházak egészségügyi követelményeit, ha azokat a munkaadó épitette és alkalmazottainak bérbeadja.

Dánia. — Az 1913. április hó 29-én kelt törvény, amely az ipari munkára vonatkozó törvényeket kodifikálja, teljesen átalakitotta az ipari balesetekről szóló 1889. évi április 12-én

kelt és a vasárnapi munkaszünetről szóló 1901. évi április hó 11-én és 1904. évi április hó 22-én kelt törvényeknek a rendszerét Az uj törvény az ipari munkának számos előfeltételeit szabja meg és részletesen szabályozza az iparegészségügy és a balesetvédelem követelményeit; megtiltja az iskolaköteles (14 évnél fiatalabb) gyermekek alkalmazását, megtiltja, hogy gépeknek egyedül való kezelése 16 évnél fiatalabb gyermekekre bizassék, megtiltja, hogy 18 évnél fiatalabb kiskoruak napi 10 óránál tovább dolgozzanak és ezeket éjjel egyáltalán tilos foglalkoztatni. Szülés esetén a munkasnőknek négy heti pihenő jár. Ha 24-nél több munkásnő van foglalkoztatva egy műhelyben, egy külön szoptatóhelyiséget kell berendezni számukra. A törvény felhatalmazást ad arra, hogy az otthonmunka szabályoztassék egészségügyi szempontokból és bérjegyzékek előirása által. Vasár- és ünnepnapokon tilos a munkások foglalkoztatása.

Portugália. — A julius hó 24-én kelt törvény elfogadja az ipari kockázat elvét a balesetek tekintetében, amelyekért való kártéritési kötelezettséget a munkaadókra háritja.

MUNKAIDŐ

Magyarország. — Az 1913 : XXXVI. t. c. Budapesten és környékén az *üzletek zárórát* általában esti 8 órában állapitja meg, reggel 6 óra előtt az üzletek nem nyithatók. Kivételek vannak megállapitva bizonyos napokra és bizonyos árukra.

A kereskedelemügyi m. kir. miniszter május hó 7-én 26,087 1913. sz. a. kelt rendeletével az ipari üzemekben alkalmazott *nők éjjeli* munkájának eltiltásáról szóló 1911 : XIX. t. c. 4. §-ában foglalt felhatalmazás alapján megengedte, hogy a közfogyasztásra szánt *tejet* feldolgozó üzemekben a nőmunkások este 10 órától reggeli 5 óráig terjedő időben is foglalkoztathatók legyenek, de számuk az összes munkások számának 40%-át nem haladhatja meg. Kivétetnek a 16 éven alóliak, a terhesek, a szülés után lévők hat hétig és a gyermeküket maguk szoptatók két hóig. A heti munkaidő 66 óránál, a napi munkaidő 10 óránál több nem lehet. Nőmunkások éjjel való foglalkoztatása az iparfelügyelőnek bejelentendő, névjegyzék, munkaidő és jelen rendelet szövege a munkahelyiségben kifüggesztendő.

Amerikai E. Á. — *Ohio és Texas* a többi állam mintájára a közmunkáknál alkalmazott munkások munkaidejét 8 órában állapitották meg.

New-York és Massachusets államok az eddigi intézkedések épségben tartásával elrendelték a heti munkaszünetet, amelynek 24 egymásra következő órából kell állania.

Angolország. — Az 1913. évi március 7-én kelt törvény módositja a frissitő italokat árusitó üzletek alkalmazottainak heti munkaszünetét szabályozó 1912. évi március hó 29-én kelt törvényt. Az uj törvény a heti munkaidőt 65 órában állapitja meg, az alkalmazottak évente legalább harminckét izben részesüljenek teljes heti munkaszünetben, amelyek közül legalább kettő essék egy hónapra.

Belgium. — A kormány 1913. január 29-én törvényjavaslatot nyujtott be, amely szerint a vasárnapi munkaszünet kötelező lesz a közjegyzők, ügyvédek és végrehajtók segédeire és irnokaira is.

Dánia. — A december 20-án benyujtott törvényjavaslat az üzleti zárórát szabályozza.

Luxemburg. — Az 1913. évi augusztus 21-én kelt törvény a vasárnapi munkaszünetet igen széles alapokon szabályozza az iparban, kereskedelemben, műhelyekben, nyilvános irodákban Ugyanezek a törvényes intézkedések vonatkoznak a fogyasztási szövetkezetekre, a községekre és az államra is.

Német birodalom. — A kormány november hó 3-án törvényjavaslatot terjesztett a birodalmi gyülés elé, amely megállapitja a kereskedelmi alkalmazottak és tanoncok vasár- és ünnepnapi munkaszünetét és annak előfeltételeit, hogy a munkaadók mégis mily előfeltételek fenforgása mellett foglalkoztathatják kivételesen ezeken a napokon is az alkalmazottakat (legfeljebb három órán át).

Svájc. — A Nemzeti Tanács 1913. december 4-én hosszabb vita után elfogadta a gyári munkát szabályozó törvényt módositó javaslatot, amely a napi munkaidőt megröviditi, a női és a gyermekmunkát szabályozza.

MUNKABÉR

Amerikai E.-Á. — *Illinois, Indiana, Michigan, Ohio, Oklahoma, Pensylvania Tennessee* államok elrendelték, hogy a munkabérek kéthetenként fizettessenek.

Louisiana állam megtiltotta, hogy bérmunkásoknak 8%-nál magasabb kamat ellenében adassék kölcsön.

Louisiana és *Missouri* védi az elbocsátott munkások munkabérjárandóságait.

Ohio-ban bizottságokat szerveztek, amelyek feladata a bányákban a munkások által kitermelt szenet lemérni.

Washington, Orégon, California, Colorado, Nebraska, Minnesota, Wisconsin és *Utah* államok elfogadták a bérminimum alapelvét, mig *New-York* és *Michigan* törvényhozásai napirendre tüzték ezt a kérdést. A felsorolt államok törvényei általában csupán a nőmunkásokat védik és a 18 éven alóli kiskoruakat, de az összes iparágakra vonatkoznak. Megengedik a bérmunkások bizottságainak a közbenjárását a bérminimum és a munkaidő megállapitása céljából. A törvények megtartását pénz- és börtönbüntetések biztositják, vagy csupán erkölcsi hátrányok, mint Massachusets-ben és Nebraskában, ahol közhirré teszik azoknak a munkaadóknak a nevét, akik nem fizetik a megállapitott minimális béreket.

NŐI ÉS GYERMEKMUNKA

Angolország. — Az augusztus hó 15-én kelt törvény részben megtiltja, részben korlátozza a gyermekek és fiatalkoruak szerződtetését az ország határain kivül énekeltetés, játék vagy látványosság céljaira, ha ez nyerészkedési okokból történnék.

Olaszország. — Az augusztus hó 23-án kelt törvény megállapitja, hogy gyermekek mily előfeltételek mellett alkalmazhatók az ipari vállalatokban.

SZOCIÁLIS-, KÜLÖNÖSEN MUNKÁSBIZTOSITÁS

NEMZETKÖZI SZERZŐDÉSEK

Belgium — Németbirodalom. — November 8-án ratifikálták az ipari balesetek tárgyában kötött szerződést.

Olaszország — Amerikai E. Á. — Február 25-én irták alá az 1871. február 26-án kelt kereskedelmi szerződést az ipari balesetekre vonatkozólag kiegészitő szerződésüket.

Olaszország—Németbirodalom. — Március 26-án ratifikálták a munkásbiztositás tárgyában 1912. évi julius hó 31-én kötött szerződésüket.

* * *

Magyarország. — Az 1913:XX. t.-c. az Országos Gazdasági munkáspénztárnál rendeli ezentul biztositani a gazdasági cselédeket, ha ipari munkát is végeznek; a gazdaságokban foglalkoztatott, u. n. szegődményes iparosokat, a gazdasági gépmunkásokat, ideértve a képesitett (vizsgázott) fütőt is, még ha gépésznek nevezik is. A törvény csak a képesitett gépkezelőt (vizsgázott gépészt) hagyja meg az 1907 : XIX. t.-c. hatálya alatt.

Az igazságügyminiszter az 1907 : XIX. t.-c. (munkásbiztositás) 8. §-ában nyert felhatalmazás alapján junius hó 6-án 29,300/1913. sz. alatt kelt rendeletében állapitotta meg azokat az eltéréseket, amelyekkel az emlitett törvény *a letartóztatási és javitóintézetek* üzemeire alkalmazandó. *Baleset* biztositás alá esnek mindazok, akik fegyház-, börtön-, fogház- vagy elzárás büntetésüket töltik és a javitó intézetek növendékei. *Betegség* esetére nem biztositandók. Sérülés esetén a rab baleseti segélyt vagy járadékot kap. Ez utóbbira a hozzátartozóknak is van igényük. Az egész biztositást a rabbiztositási felügyelő vezeti; a biztositás szerve a balesetvizsgálóbizottság; másodfoku, végérvényes határozatokat a Munkásbiztositó Hivatal hoz.

Angolország. — Az augusztus hó 15-én kelt törvény módositja az 1911. évi nemzeti biztositási törvényt. A módositások az alaptörvény némely kinövését igyekeznek megszüntetni, a segélyösszeget a biztositottak korára való tekintet nélkül egységessé teszik és anyagi kárpótlást biztositanak azoknak az egyesületeknek, amelyek a segélyezéssel meg vannak bizva.

Ausztria. — A február hó 11-én kelt törvény kiterjeszti a betegség és baleset ellen biztositó törvények hatályát a tengerészekre és a halászokra is, még pedig azzal a kedvezménynyel, hogy a kolerát, a pestist és a sárgalázat is balesetnek minősiti.

Junius hó 20-án a kormány törvényjavaslatot terjesztett be, amely a balesetelleni biztositást kiterjeszti a bányamunkásokra is *Munkásbiztositó Hivatalt* állit fel számukra.

Belgium. — Az 1912. évi november 30-án kelt királyi rendelettel Társadalmi Biztositó és Jóléti Hivatalt szerveztek.

Dánia. — A december 10-én benyujtott törvényjavaslat a községi betegbiztositást kivánja megteremteni.

Luxemburg. — Julius hó 13-án törvényjavaslat került a parlament elé, amely az 1911. évi rokkantság és aggkor esetére biztositó törvényt kivánja módositani.

Németalföld. — Junius hó 5-én kelt három törvény hozza be a betegség, rokkantság és aggkor esetére szóló *kötelező* biztositást. Az első törvény a betegbiztositást szervezi. A járulékokat a munkaadó fizeti, de joga van azok felét a munkások béréből visszatartani. A második törvény a rokkantság és aggkor esetére szóló biztositással foglalkozik. A harmadik törvény munkatanácsokat és biztositási bizottságokat szervez, amelyek feladata a két előbbi törvény szervezte társadalmi biztositási ágak helyes működését előmozditani.

A november 27-én benyujtott törvényjavaslat az *ipari* betegségek elleni biztositását kivánja megszervezni. Az összes bérmunkások a törvény alá tartoznának. A járadék teljes munkaképtelenség esetén a munkabér 70%-át tenné. A temetkezési-segély a napi munkabér harmincszorosa volna. Az özvegy az elhunyt keresetének 30%-át, a gyermekek 15%-át kapnák. A járulékot kizárólag a munkaadók fizetnék.

A december hó 4-én benyujtott javaslat a tengerészeket kivánja baleset ellen biztositani az előbb felsorolt alapelvek szerint és kártalanitás mellett.

Olaszország. — A junius hó 22-én kelt törvény a kereskedelmi tengerészet alkalmazottainak rokkantság esetére szóló pénztárát ujjá szervezte.

A julius hó 3-án kelt törvény előmozditja a sziciliai kötelező szakszervezetek tevékenységét, amelyek kénbányákban történő balesetek esetére a kölcsönös biztositás alapján működnek.

Svájc. — November hó 19-én kelt szövetségi rendelettel *Munkásbiztositó Hivatalt* (Office des assurances sociales) szerveztek.

Svédország. — A junius hó 30-án kelt aggkori biztositási törvény a kötelező biztositás alapelvén épül fel. A német rendszerből elfogadta a biztositottak kötelező járulékfizetését, az angol rendszerből pedig átvette a nyugdijnak bizonyos esetekben kizárólag az állam terhére való fizetését. A nyugdij a 67. életévtől kezdve fizetendő (kivéve korai rokkantság esetét) és ha a biztositott férfi, ugy befizetett összes járulékai

30%-át, ha nő, ugy 24%-át teszi ki. Ha az ilykép kiszámitott nyugdij a férfiaknál legalább 300, a nőknél legalább 280 koronát sem ér el, a hiányozó összeget az állam pótolja.

MUNKAADÓK ÉS MUNKÁSOK SZERVEZETEI

Magyarország. — A belügyminiszter szeptember hó 30-án 7,430/1913. el. sz. alatt rendeletet bocsátott ki a *gyülekezési* jog gyakorlásáról, melyben a bejelentési kötelezettséget és a gyülések lefolyásának ellenőrzését szabályozza.

Amerikai E.-Á. — *New Hampshire* megengedte a nőknek, hogy szakszervezetek tagjai legyenek.

Angolország. — A március hó 7-én kelt „*Trade Unions Act 1913*" szerint az angol *szakszervezetek* a jövőben foglalkozhatnak *politikai* kérdésekkel is, de csak abban az esetben ha tagjaik többsége ehhez hozzájárul és külön járulékokat is szedhetnek politikai célokra, de ezeknek fizetését nem tehetik kötelezővé.

SZTRÁJK ÉS KIZÁRÁS. BÉKÉLTETÉS. VÁLASZTOTT BIRÓSÁGOK

Amerikai E. Á. — A julius 15-én kelt szövetségi törvény eltörölte az 1898. évi julius hó 1-én kelt, a vasuti társaságok és alkalmazottak közt felmerülő viszályokat szabályozó, Erdman Act-nak nevezett törvényt. Az uj törvény Szövetségi Békéltető Bizottságot szervez, a melyhez a felek viszály esetén fordulhatnak, de amely maga is hivatalból felajánlhatja békéltető szolgálatait.

Nebraska, New-Hampshire és Vermont békéltető és döntőbiróságokat szerveztek.

California, Maine, New-Hampshire államoknak a munkaviszályok szabályozására vonatkozó intézkedései közül különösen megemlitendő az, hogy, ha a munkaadó sztrájk idején keres munkásokat, ezt a körülményt köteles közölni a szerződtetendő munkással.

Belgium. — Augusztus 22-én a kormány törvényjavaslatot terjesztett elő amely ugy országos, mint helyi munkaviszályok esetére bizottságokat szervez és szabályozza érdektelen harmadik személyek közbenjárását sztrájk és kizárás esetén.

Dánia. — A kormány törvényjavaslatot terjesztett elő,

amely jelentéktelen változtatásokkal megismétli az 1913. április 12-én önmagától érvényét vesztő 1910. évi április hó 12-én kelt törvényt, amely munkaviszályok esetére békéltető egyén kinevezését teszi kötelezővé.

MUNKAKÖZVETITÉS

Dánia. — Az 1914. évi április 29-iki törvény állami támogatást biztosit azoknak a községi munkaközvetitő hivataloknak, amelyek hivatalosan el vannak ismerve.

Luxemburg. — Az 1913. évi augusztus 21-én kelt rendelettel a kormány végrehajtja az 1910. évi május 2-án kelt törvénynek azt a rendelkezését, amely reá bizta a munkaközvetitő hivatalok szervezését és megnyitását.

LAKÁS ÉS ÉPITÉSÜGY

Ausztria. — A közérdekü olcsó lakásépitő egyesületek anyagi támogatását szabályozó 1911. évi törvény helyébe az 1913. évi szeptember hó 1-én kelt törvény lépett.

TÁRSADALMI EGÉSZSÉGÜGY

Magyarország. — A m. kir. belügyminiszter március hó 10-én 151,403/912. sz. a. kelt rendeletével az *ujszülöttek* még mindig gyakori *gennyes szemgyulladásának* elháritása érdekében elrendelte, hogy e bábák a már az eddigi utasitásokban elrendelt szereken és eszközökön kivül 20 grammnyi 1%-os argentum aceticum-oldatot és gummivégü szemcseppentőt is tartsanak készenlétben. A magzat fejének, vagy ha ez nem lenne lehetséges, ugy az egész magzatnak megszületése és megfelelő lemosás után egy-egy cseppet kell ez oldatból mindegyik szembe csöppenteni.

Amerikai E. Á. — Missouri, Ohio és Pensylvánia az ipari műhelyek hygieniája és az *iparegészségügy* érdekében számos profilaktitus rendszabályt állapitottak meg, különösen azon iparágakban, amelyek ólommal vagy annak összetételeivel dolgoznak.

Ausztria. — Az 1913. évi április hó 14-én kelt törvény a *ragályos betegségek* ellen való védekezést törekszik hatályosabbá tenni a bejelentési kötelezettség és a fertőtelenités

módjainak részletesebb szabályozása által. A törvény bizonyos esetekben a fertőző betegségtől sujtottaknak pénzbeli segitséget engedélyez amely az illető munkabéréhez igazodik.

Norvégia. — Az 1913. évi julius 25-én kelt törvény megtiltja a *foszfor-tartalmu* gyufák gyártását, behozatalát és árusitását (ez utolsót 1915. január 1-től kezdve).

TUBERKULÓZIS

Magyarország. — Április hó 17-én 191,049/912. sz. alatt bocsátotta ki a belügyminiszter nagyfontosságu rendeletét a nyilt, vagyis súlyos *tuberkulózisban* szenvedő betegek kötelező bejelentéséről és lakásuk fertőtlenitéséről. A rendelet a tuberkulózist az 1876 : XIV. t. c. 80. §-a értelmében bejelentendő ragályos betegségek közé sorolja, de csak a következő esetekben teszi kötelezővé: ha a tbc. beteg elhal, ha a beteg lakást változtat (ahol közalkalmazásu orvos van), ha sürün lakott helyiségben, vagy oly épületben (intézet, szegényház, szálloda, stb.) lakik, ahol sokan laknak, ha iskolában fordul elő. A bejelentést ingyenes fertőtlenités és a hozzátartozók felvilágositása, tanácscsal ellátása követi.

Az 1913. évi április hó 17. 42,818/1913. sz. belügyminiszteri rendelet megujitja, részletesen szabályozza a *tuberkulózis* elleni küzdelmet hivatalból meginditó 49,851/1897. sz. rendeletnek a tbc.-ben szenvedő *kórházi* betegekkel szembeni elbánásra vonatkozólag tett intézkedéseit. A tbc. betegek, ha nincs külön tbc. osztály, külön betegszobában helyezendők el, amelynek a szokottnál nagyobb térfogatuak legyenek. Ha ez lehetetlen lenne, ugy a tbc. betegek a többi betegektől távolabb, külön csoportositva helyezendők el. Külön köpőcsésze, más szinü evő- és ivóeszközök, a megkülönböztetést lehetővé tevő jelzésü ágynemü, külön ápoló személyzet.

ALKOHOLIZMUS

Magyarország. — A gazdasági munkásházak épitésének támogatásáról szóló 1907 : XLVI. t. c. 6. §-a elrendeli, hogy az ily *munkásházak* létesitésére kijelölt, vagy már felhasznált területen az 5. §-ban megjelölt időtartam alatt *italmérési* engedélyt kiadni nem szabad. Ennek megfelelőleg a pénzügy-

miniszter 29,395/1912. sz. rendeletében utasitotta a pénzügyigazgatóságokat, hogy a szóban forgó területekre korláttan vagy korlátolt kimérési engedélyekért folyamodó feleket kérelmükkel minden esetben kivétel nélkül utasitsák el. (Kismértékbeni elárusitási engedélyek kiadhatók.) 1913. évi április 30-án 192,891/912. sz. alatt a belügyminiszter utasitotta a közigazgatási hatóságokat, hogy ha a pénzügyi hatóságok tőlük véleményt kérnek, úgy — ha ez a körülmény fenforog — arra mutassanak reá.

TÁRSADALMI SEGITŐ GONDOSKODÁS

Dánia. — Az április hó 24-én kelt törvény a szükséget szenvedő özvegyeknek pénzbeli segélyt biztosit a célból, hogy gyermekeiket felnevelhessék.

Az október 17-én benyujtott javaslat a takarékpénztárak szervezését, működését és ellenőrzését szabályozza.

GYERMEKVÉDELEM

Magyarország. — A m. kir. belügyminiszter junius hó 12-én 85,428/1913. sz. alatt elrendelte, hogy az állami gyermekmenhelybeli *gyermekek* bérkereseti és egyéb *megtakaritott pénzei* a m. kir. postatakarékpénztárnál helyezendők el gyümölcsöztetés végett. A postatakarékpénztár a betétek terhére vonatkozó kiutalványozását csakis a gyermekmenhelyek igazgatóinak aláirására teljesit. Ha a gyermek megszünik a gyermekmenhely kötelékébe tartozni, ugy önrendelkezési jogot kap, aggályos esetben a könyvecskét az árvaszéknek küldik meg. Ha a gyermek kifejezetten kéri, a takarékbetét a menhelytől való megválása után, 15 éves korán tul is a gyermekmenhely felügyelete alatt maradhat.

Társadalmi állapotok

A bérhivatalok működése Nagybrittánniában

Az angol kereskedelemügyi miniszterium röviddel ezelőtt tette közzé jelentését a bérhivatalok működéséről.[1]

A bérhivatalok immár közel négy év óta műdödnek. Az erre vonatkozó törvény, melyet 1909-ben hoztak, bérhivatalokat ir elő *bizonyos konfekciós szakmákban, a csipke, doboz* és *láncké szitő* iparban. A bérhivatalok a munkások, munkaadók és a kereskedelmi miniszterium megbizottaiból állnak és megállapitják a szakmában fizetendő minimális béreket. A hivatal hosszabb ideig mérlegeli a fizetendő béreket, majd ideiglenesen életbelépteti azokat. Ha ez megtörtént, a kereskedelmi hivatal megfigyeli a bérek hatását és véglegesiti a megállapitott béreket.

A hivatal nemcsak az órabéreket állapitja meg, hanem az ugynevezett akkordbéreket is, még pedig olyképen, hogy ezek a bérek az átlag munkás részére legalább akkora keresetet biztositsanak, mint amennyit az időbér mellett meg tudna keresni.

Oly munkások részére, akik valamely testi fogyatékosságban szenvednek, mely meggátolja őket abban, hogy annyit keressenek, mint az egészséges munkások, a hivatal a bérminimumnál alacsonyabb kivételes béreket állapithat meg.

A bérhivatalok eddigelé a következő minimális béreket állapitották meg:

Iparág	Órabér nők részére	Órabér férfiak részére
Láncké szités	$2^1/_2$ d (24 fillér)	5—7 d (50—70 fillér)
Csipkekészités...	$2^3/_4$ d (26 fillér)	—
Papirdoboz ipar:		
Nagybrittánniában	3 d (30 fillér)	6 d (60 fillér)
Irországban	$2^3/_4$ d (26 fillér)	6 d (60 fillér)
Konfekcio:		
Nagybrittániában	$3^1/_4$ d (32 filér)	6 d (60 fillér)
Irországban	még nem állapitották meg	

[1] Memoranda in reference to the working of the Trade Boards Act. London 1913.

Ezek csak a minimális bérek; vannak természetesen munkások, akik magasabb béreket kapnak. Eddigelé a hivatalok a következő esetben állapitottak meg kivételeket: a csipkekészitésben 2 izben, a papirdoboz-iparban 24 izben, a konfekcióban 95 izben.

Azoknak a munkásoknak a száma, akikre a törvény hatálya kiterjed, körülbelül 200,000-re rug, köztük 70 százalék nő és gyermek. A konfekció-ipart illetőleg a törvény csak a férfikonfekcióra bir hatállyal.

A bérhivatalok egyuttal tanácscsal is szolgálnak a munkásoknak, pontosan följegyzik a munkások panaszait és eljárnak ama munkaadók ellen, akik a megállapitott béreket nem tartják be. Ezeknek a hivatalnokoknak épp ugy jogukban áll az ipari üzemek megvizsgálása, mint az iparfelügyelőknek. Fölkeresik az otthonmunkásokat is munkahelyükön, bekérik bérlistáikat, fölülvizsgálják azokat.

A hivatalnokok följelentése alapján a kereskedelmi miniszterium eddigelé négy izben járt el a vállalkozók ellen, mely eljárás mindannyiszor a vállalkozók megbüntetésével végződött.

Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy a bérhivatalok beváltak. Most a következő iparágakban akarják meghonositani a bérhivatalokat:

a) cukrászat és gyümölcskonzerv készités;
b) fehérnemü varrás;
c) cint és emailedény készités;
d) pamuk- és lenhimezés;
e) vasalás és mángorlás a gőzmosódákban.

Az erre vonatkozó törvényt már a parlament elé terjesztették. Az uj bérhivatalok körülbelül 150,000—200,000 munkásra terjednének ki, akiknek legnagyobb része asszonyokból és leányokból áll. A bérhivatalok fölállitása előreláthatólag jelentékenyen hozzájárulna béreik javitásához.

Statisztikai felvételek a gyermekmunkáról. Dánia

A dán statisztikai hivatal a gyermekmunka szabályozása céljából statisztikai fölvételeket készittetett a gyermekmunka elterjedéséről. A fölvételekben közremüködtek a tanitók, az

iskolaszékek és az iskolai orvosok. A fölvétel 370,440 iskolás-gyermekre terjedt ki, akik között volt 187,170 fiu és 183,270 leány. A statisztika leglényegesebb eredményei a következők voltak:

a) Dolgozó gyermekek általában

Kereső munkát végzett...	110,909 iskolás gyermek 100 iskolaköteles gyermek

A gyermekek életkora	Kereső munkát végzett	
	fiu	leány
6 év	1·5	1·3
7 ,,	5·1	4·0
8 ,,	17·7	7·6
9 ,,	21·7	13·6
10 ,,	37·8	22·6
11 ,,	53·4	32·7
12 ,,	66·7	42·6
13 ,,	71·8	45·4
14 ,,	62·9	42·7

E gyermekek munkaadói voltak

	fiuk közül	lányok közül
Szülők vagy a gyermekek eltartói	36·4 százalék	48·5 százalék
Idegenek	63·6 ,,	51·5 ,,

b) Idegenek számára dolgozó gyermekek

	fiuk közül	lányok közül
Idegeneknél lakott...	50·5 százalék	40·6 százalék
Otthon lakott, de idegeneknél dolgozott...	49·8 ,,	59·1 ,,
Odahaza lakott és otthon *is* dolgozott ...	0·2 ,,	0·3 ,,

A gyermekek foglalkozása	fiuk közül	lányok közül
Házi teendők	0·6 százalék	22·8 százalék
Gyermekgondozás	— ,,	21·5 ,,
Küldöncök...	30·1 ,,	21·8 ,,
Mezei munka	13·9 ,,	7·6 ,,
Baromőrzés, pásztorkodás	40·2 ,,	11·2 ,,
Egyéb mezei és kerti munka	5·6 ,,	10·2 ,,
Gyári és műhelyi munka	4·9 ,,	3·6 ,,
Tejgazdaság	3·0 ,,	0·1 ,,
Kereskedelem, vendéglőip.	0·9 ,,	0·7 ,,
Egyéb munka...	0·8 ,,	0·7 ,,

A napi munkaidő volt

A városokban	7 óra, ritkán 10 és 11 óra
A vidéken	8—13 óra, néha több is.

A munkaidő kezdete

A városokban	reggel 7—9 óra közt
A vidéken	,, 5—6 ,, ,,

A munkaidő véget ért

A városokban	este 6—1/27 órakor, ritkán 10 és 1/211 órakor
A vidéken	,, 7—1/210 órakor

A természetbeni bér volt

	Városokban		Vidékeken	
	fiuk	lányok	fiuk	lányok
	részére		részére	
Koszt és lakás	0·5%	0·8%	—·—	—·—
Teljes koszt...	6·4 ,,	8·7 ,,	68·8%	60·2%
Részleges koszt...	19·8 ,,	53·1 ,,	—·—	—·—
Koszt nélkül	—·—	—·—	7·3 ,,	7·6 ,,
Sem koszt, sem lakás... ...	63·9 ,,	31·6 ,,	—·—	—·—
Határozatlan	9·4 ,,	5·8 ,,	23·9 ,,	32·2 ,,

A havi bér pénzben

	Koszttal		Koszt nélkül	
	fiuk	lányok	fiuk	lányok
	részére		részére	
4 dán koronáig	25·6%	44·8%	12·8%	21·8%
4—8 ,, ,, ...	56·2 ,,	45·4 ,,	34·9 ,,	21·5 ,,
8—12 ,, ,, ...	14·3 ,,	7·4 ,,	20·6 ,,	18·3 ,,
12—16 ,, ,, ...	3·9 ,,	2·4 ,,	4·3 ,,	4·5 ,,
16—20 ,, ,, ...	3·9 ,,	2·4 ,,	16·0 ,,	16·5 ,,
20 koronán felül	3·9 ,,	2·4 ,,	11·1 ,,	17·4 ,,

A fölvétel arra is kiterjedt, hogy a kereső munkát végző gyermekek milyen előmenetelt tanusitottak az iskolában. Erre vonatkozólag a következő adatok szolgálnak felvilágositással:

a) Az iskolai szakokban általában

		Kopenhágában		Vidéken	
		fiuk	lányok	fiuk	lányok
1.	rangu tanulók osztályukban	29·0%	29·9%	27·5%	37·3%
2.		39·2 ,,	41·8 ,,	37·8 ,,	38·5 ,,
3.		31·3 ,,	28·3 ,,	34·7 ,,	24·2 ,,

b) A tornázásban

		Kopenhágában		Vidéken	
		fiuk	lányok	fiuk	lányok
1.	rangu tanulók osztályukban	40·6%	40·7%	30·4%	34·0%
2.		42·0 ,,	44·4 ,,	42·7 ,,	45·5 ,,
3.		17·4 ,,	14·9 ,,	26·9 ,,	20·5 ,,

Statisztikai fölvételek az angol munkások életviszonyairól[1]

Az angol munkáshivatal 1912-ben statisztikai fölvételeket készittetett az angol munkások életviszonyáról, mely fölvételek 88 ipari városra terjedtek ki. Az eredményeket most

[1] Report of an Enquiry by the Board of Trade into Working-Class Rents and Retail Prices, together with the Rates of Wages in certain Occupotions in Industrial Towns of the United Kingdom in 1912

tették közzé, melyek nyomán a következö képet nyerjük a munkások életviszonyairól:

a) Házbér.

A lakások álltak	A heti házbérek 1912 májusban Londonban	A többi városokban
2 helyiségből	5 sh 6 d	3 sh 1½ d
3 »	7 » 3 »	4 » 4½ »
4 »	8 » 9 »	5 » 1½ »
5 »	10 » 9 »	6 » — »
6 »	12 » — »	7 » 4½ »

Az angol munkáshivatal 1905-ben is végeztetett ily fölvételt, amelynek adatával a fentieket összehasonlitva, a következő változásokat tapasztaljuk: Londonban a házbérek 6—4— és 2 százalékkal csökkentek. A többi 87 városban a következőképen alakultak a házbérek:

A házbér emelkedett átlag:

1 %-kal	9 városban	7 %-kal	2 városban
2 »	4 »	8 »	6 »
3 »	5 »	9 »	3 »
4 »	5 »	10 »	3 »
5 »	4 »	15 »	1 »
6 »	2 »	18 »	1 »

Ellenben csökkentek a házbérek átlag:

1 %-kal	7 városban	5 %-kal	1 városban
2 »	5 »	6 »	3 »
3 »	5 »	10 »	1 »

4%-kal 3 városban

A többi 17 városban a házbérek változatlanok voltak.

b) A ruházkodási költségek:

	Az árak emelkedtek 1905 óta		Az árak emelkedtek 1905 óta
Len és pamut...	10·2 %-kal	Mértékszerint készitett öltönyök	12·1 %-kal
Ruhaszövet	12·1 »	Fehérnemü	14·6 «
Kész öltönyök...	9·3 «		

c) Élelmiszerek

Áru	Mennyisége	Ára 1912-ben a kiskereskedelemben	Emelkedett vagy esett 1905 óta
Marhahus			
friss	1 font (45 dk)	8 d — 10 d	+ 9·5
hütött	1 »	6½ » -- 8 »	+ 9·5
fagyasztott	— »	5½ » — 6½ »	+ 9·5
Birkahus			
friss	1 »	8 » — 9½ »	+ 6·5
fagyasztott	1 »	4½ » — 5 »	+ 6·5
Sertéshus... ...	1 »	8½ » — 9½ »	+12·6
Tea	1 »	1 sh 4 » —1 sh 6 »	— 3·8
Cukor	1 »	1¾ » — 2½ »	— 0·2
Szalonna	1 »	10 » — 11 »	+32·1
Tojás ...	8—14 darab	1 sh	+13·6
Sajt	1 font	8 » — 9 »	+18·8

Áru	Mennyisége	Ára 1912-ben a kiskereskedelemben	Emelkedett vagy esett 1905 óta
Vaj			
friss	1 »	1 sh 3 » — 1 sh 4 »	+ 9·9
sós	1 »	1 » 1 » — 1 » 4 »	+ 9·9
Burgonya	7 »	3½ » — 4½ »	+46·1
Liszt	7 »	10 » — 11 »	+15·1
Kenyér	4 »	5½ » — 6 »	+15·3
Tej	1·14 lit.	3½ » — 4 »	+ 9·4
Szén	1 mázsa	1 sh — 1 sh 3 »	+22·5

d) Az emelkedés teljes átlaga:

	1905 óta emelkedtek az árak
A házbérek	1·8%-kal
Az élelmiszerek és a szén ára	13·7%-kal

Az ipari munkásság életkora a fontosabb iparágakban. Németország

Az ipari munkásság életkorának a megállapitásával számos tanulmány foglalkozott már eddig. Minthogy azonban külön statisztikai felvételeket erre vonatkozólag még nem végeztek, ennélfogva óvatosan kell eljárni az ipari munkásság életkorának illetőleg az életkornak bizonyos szakmákhoz való viszonyának a megállapitásában. Ujabban a porosz iparfelügyelők végeztek erre vonatkozó felvételeket, melyeknek eredményéről a Reichsarbeitsblatt márciusi száma számol be.[1] Mintegy 10,000 üzemben közel egy millió munkás életkorát tudták megállapitani. Ezek szerint a munkások életkora a következőképen alakult az egyes iparágakban:

Iparág	A munkásság életkora: 20 évig	20–30 évig	30–40 évig	40–50 évig	50–60 évig	60 éven felül
	%	%	%	%	%	%
Textilipar...	22·6	21·0	21·1	18·4	11·7	5·2
Bőripar	13·6	25·9	24·5	20·3	11·7	5·2
Faipar	13·1	25·7	27·0	18·7	10·9	4·6
Kőbányák	14·5	26·4	28·2	18·4	9·4	3·1
Vegyészeti	11·8	29·1	28·0	19·0	9·0	3·1
Szivargyárak	22·7	28·5	25·4	12·7	7·6	3·1
Agyag- és porcellánipar	23·4	19·2	25·9	21·1	8·1	2·3
Hajógyárak	17·2	32·5	26·6	13·8	7·0	2·9
Fémipar	23·8	29·3	23·4	13·8	7·0	2·7
Üvegipar	29·9	26·9	20·9	12·9	7·2	2·2
Könyvnyomdászat	23·9	29·1	24·0	14·1	6·7	2·2
Réz- és ólomhuták	14·8	31·3	27·4	17·9	7·4	1·2
Vasöntőde	24·6	26·5	24·8	16·1	6·5	1·5
Gépipar	22·2	32·2	25·1	12·5	6·1	1·9
Hámorok...	19·7	34·0	24·6	13·8	6·3	1·6

[1] Das Lebensalter der deutschen Industriearbeiter in den wichtigsten Gewerbezweigen. Nach den Berichten der Gewerbeaufsichtsbeamten für 1912.

Az adatok különféleképen oszlanak meg az egyes iparágak közt, mindamellett egységesen bizonyitják, hogy negyven éven felül aránylag csak kevés munkást foglalkoztatnak, a legkevesebbet a nehéz vasiparban, a legtöbbet a textil-, bőrés faiparban.

Még kedvezőtlenebb arányszámokat kapunk, ha nem az iparfelügyelők jelentéseit, hanem az üzemszámlálás adatait tekintjük, melyekből természetesen kevésbé megbizható következtetéseket vonhatunk le a munkások korszerinti tagozódására. Az üzemszámlálás adatai szerint a férfi bérmunkások életkora volt:

	Az 1895-ös üzemszámlálás adatai szerint	Az 1907-es szerint
20 éves korig	26·9 százalék	23·8 százalék
20—30 ,, ,,	30·8 ,,	30·9 ,,
30—40 ,, ,,	20·4 ,,	22·3 ,,
40—50 ,, ,,	12·2 ,,	13·4 ,,
50—60 ,, ,,	6·7 ,,	6·7 ,,
60 éven felül	3·0 ,,	2·9 ,,

Egészen másként alakul a munkások életkorának a tagozódása a házi iparban. Erre vonatkozólag az iparfelügyelők a következő összeállitást teszik közzé:

	Ugyanazon iparágak gyári munkásai	otthonmunkásai
	életkorának megoszlása	
	%-ban	%-ban
20 éven alul	36·9	6·7
20—24 évig...	17·9	9·8
25—29 ,, ...	12·7	17·0
30—34 ,, ...	10·0	18·3
35—39 ,, ...	7·7	16·3
40—44 ,, ...	5·2	9·7
45—49 ,, ...	3·1	7·4
49 éven felül	6·5	14·6

Mennél jobban kiszorulnak a 40 éven felüli munkások a gyárakból, annál inkább tódulnak az otthonmunkába, ahol a kor nem képez akadályt a munka elnyerésére, legfeljebb csökkenti az amugy is alacsony keresetet.

Egy orosz gyári statisztika

Mikor egy évtizeddel ezelőtt megindultak Oroszországban a nagy munkásharcok, mindenki csodálkozással kérdezte, hogyan lehetséges, hogy ebben a gazdaságilag elmaradt országban ekkora gazdasági harcokat vivjanak meg? Hát a gyáripar fejlődése oly nagy arányokat öltött volna Oroszországban? Hiszen röviddel ezelőtt Oroszország még csak-

nem tisztára mezőgazdasági ország volt, az ipar csak az utóbbi években kezdett meghonosodni! Mikor a forradalom vihara elült és egymásután jelentek meg a tudományos munkák, melyek világosságot akartak deriteni a lefolyt események okaira, következőkkel magyarázták meg a nagy munkásharcokat: Ha pusztán a statisztikai átlagszámokat tekintjük, ugy Oroszországban az ipar tényleg eltörpül a mezőgazdaság mellett. Azonban a tényleg létező ipar roppant koncentrálva van: a gyárak nagy üzemek és azonfelül is koncentrálva vannak egyes vidékeken, különösen az egyes nagyvárosokban. Itt azután a munkásság nagy szerepet tölt be a termelésben. Valamint a multban az egyes országok társadalmi átalakulása nem a lakosság többségének az állásfoglalásától függött, a küzdőtér nem az egész ország, hanem egyes gócpont volt, melyekben egyes társadalmi csoportok játszották a főszerepeket, ugyanigy volt ez Oroszországban is, ahol erősen koncentrált ipar nagy jelentőséghez juttatta az aránylag csekély számu ipari munkásságot. Az orosz iparfelügyelőknek 1912-ről szóló jelentése teljes mértékben igazolja az orosz ipar koncentrációjáról szóló ezen állitást. Ugyanis a jelentések beszámolnak a munkások megoszlásáról az egyes üzemek közt. Eszerint a munkások gyári statisztikája a következő volt:

a) *Kis és közép üzemek*:

A foglalkoztatott munkás-csoport	A gyárak száma	A munkások száma	Egy gyárra esik munkás átlagosan
10 munkásig	2,400	17,567	7
11—20 »	3,718	57,566	15
21—30 »	2,967	68,216	25
31—50 »	2,671	107,262	40
51—100 »	2,514	181,180	82
Összesen	14,000	431,789	31

b) *Nagyüzemek*:

A foglalkoztatott munkás-csoport	A gyárak száma	A munkások száma	Egy gyárra esik munkás átlagosan
101—200 munkásig	1,362	196,227	144
201—400 »	906	259,484	286
401—500 »	259	117,550	436
Összesen	2,527	573,261	226

c) *Óriási üzemek*:

A foglalkoztatott munkás-csoport	A gyárak száma	A munkások száma	Egy gyárra esik munkás átlagosan
501—1000 munkásig	465	324,682	728
1,000 munkáson felül	364	821,459	2,284
Összesen	829	1.146,141	1,387

Amint látjuk, az ipari munkásságnak több, mint felét 829 vállalat foglalkoztatja. Ez a körülmény az ipar oly nagyfoku központositása mellett tesz tanuságot, amilyennel csak kevés ipari állam rendelkezik.

A munkaviszonyok a faáru iparban. Németország

A németországi famunkás-szövetség 1912 november havában statisztikai fölvételeket készittetett az ugynevezett faáruiparban divó bér- és munkaviszonyok megállapitására. Ez volt az első ilynemü kisérlet ebben az iparágban.

A fölvétel 345 üzemre terjedt ki, melyek összesen 15,685 famunkást és 7,165 másfajta munkást foglalkoztattak. A legnagyobb üzemben 709 famunkás volt alkalmazva.

A 15,685 foglalkoztatott famunkás közül 12,280 felnőtt férfimunkás, 2,155 nőmunkás és 1,251 ifjumunkás volt. Minden 100 férfire 17·5 nő és 10·2 ifjumunkás esett. A férfimunkások közül 23·6 százalék asztalos, 5·1 százalék esztergályos, 6·2 százalék polirozó, 2·2 százalék faszobrász, 28·9 százalék gépmunkás és 35 százalék másnemü famegmunkáló volt. A két utóbbi munkáskategória nagyrészt tanulatlan munkásokból áll. Általában a szakmában foglalkoztatott sok tanulatlan, női és ifjumunkásnak tudható be, hogy a munkaviszonyok aránylag rosszak.

A munkaidő átlag az összes üzemekben napi 10 és heti 58·7 óra. A kisebb óraszám onnan származik, hogy számos üzemben szombat délután egy vagy két órával hamarabb hagyják abba a munkát.

A bérekről 13,492 munkás számol be pontosan. Ezeknek 50·4 százaléka akkordban és csak 49·6 százaléka dolgozott időbér mellett. A tanult munkások nagyrészt akkordban dolgoznak, mig a gépmunkásoknak napibérük van. Az átlagos heti munkabér kitett

	Akkord kereset mellett	Időbér kereset mellett	Mindkettő átlaga
Munkásoknál...	23·89 márkát	20·77 márkát	22·35 márkát
Munkásnőknél	12·28 ,,	9·91 ,,	11·32 ,,
Ifjumunkásoknál	10·77 ,,	9·81 ,,	10·03 ,,

Ezek az ugynevezett átlagbérek, melyek mögött egyes munkáskategóriák még messze elmaradnak. Mig az asztalosok 23·58 márkát, a kosárkészitők 24 márkát keresnek, a gép- és segédmunkások keresete 21·42—21·80 márka közt ingadozik. Vannak azonban felnőtt munkások, igy a ládagyári munkások, akik csak heti 17·80 és 17·32 márkát keresnek. Tekintettel már most arra, hogy e statisztika csak az intelli-

gensebb munkások keresetét öleli fel, az egyszerübb munkásokat nem igen lehetett bevonni a felvételekbe, ennélfogva e szakma viszonyai éppenséggel nem mondhatók kedvezőknek. E viszonyok részben annak is tudhatók be, hogy ebben az iparágban a szervezkedés gondolata még nem igen tudott hóditani. A statisztika által felölelt 15,685 alkalmazott közül csupán 6,315 volt szervezve. Ez az oka különben annak is, hogy a tarifaszerződések statisztikájában a faárugyárak munkásai csak szerény helyet foglalnak el. Csupán 81 üzemben volt tarifaszerződés, mely 4,763 munkás bér- és munkaviszonyait szabályozta.

A tarifaszerződések Franciaországban, Angliában és Svédországban[1]

Minthogy a kollektiv szerződések jelentősége csak az utóbbi években kezd mindinkább megnyilvánulni, ennélfogva eddigelé a statisztikai hivatalok sem forditottak rájuk nagy gondot. Mint a Szemle más helyén kiemeljük: a németországi tarifaszerződések *teljes* statisztikája most jelent meg *először* és többi országok vagy egyáltalán nem gyüjtenek erre vonatkozó adatokat, vagy csak az ujonnan életbeléptetett szerződéseket mutatják ki, mint az Franciaországban történik. Anglia egy izben, 1910-ben rendes statisztikai fölvételeketkészittetett az érvényben levő szerződésekről, de akkor sem dolgozták fel azok tartalmát. Svédország viszont rendszeresen kimutatásokat készit a tarifaszerződések állományáról, de csak az ujonnan életbeléptetett tarifák tartalmát dolgozzák fel, nem valamennyiét. A meglévő tarifastatisztikák tehát nem nyujtanak világos képet a fönnálló tarifákról, különösen nem azok tartalmáról: a nemzetközi összehasonlitást pedig csak nagyon csekély mértékben teszik lehetővé. Egymagukban véve azonban nem érdektelenek ezek a kimutatások.

---

[1] Részletesebb adatokat lásd: Board of Trade, Report on collective agreements between employers and vorkpeople. London 1911. — Statistigne des conventions collectives de travail signalées en 1911, Bulletin de l'office de Travail 1912, 462 p. — Kollektivaftet i Sverige ar 1911 — Stockholm 1913.

Franciaországban — mint említettük — csak az ujonnan életbeléptetett tarifákról készitenek kimutatást. A legujabb erre vonatkozó adatok 1911-ből valók. Ezek szerint az 1911-ben megkötött tarifaszerződések a következőképen oszlottak meg:

Foglalkozási ág	Tarifa-szerződés	%-ban
Mezőgazdaság	17	10·9
Erdőgazdaság	5	10·9
Bányászat	3	1·5
Kő- és üvegipar	2	1·0
Fémipar	15	7·4
Vegyészeti ipar	1	0·5
Textil és ruházkodási ipar	11	5·4
Könyv- és papiripar	8	4·0
Bőripar	3	1·5
Faipar	14	6·9
Élelmiszeripar	7	3·5
Építőipar	98	48·5
Kereskedelem	2	1·0
Közlekedés	16	7·9
Összesen ...	102	100

Az 1910-ből származó *angol* tarifastatisztika ma már teljes képet nyujt a fönnálló szerződésekről. Az erre vonatkozó adatok a következők:

Foglalkozási ág	Tarifa-szerződés	%	Munkásra terjed	%
Bányászat	56	3·3	900,000	37·5
Fémipar, gép- és hajó-építés...	163	9·6	230,000	9·6
Textilipar...	113	6·7	460,000	19·2
Ruházkodási ipar	303	17·9	50,000	2·1
Építőipar	803	47·3	200,000	8·3
Nyomdászat	79	4·7	40,0 0	1·7
Közlekedés	92	5·4	500,000	20·3
Egyéb	87	5·1	20,000	0·3
Összesen	1,696		2.400,000	

Ez a kimutatás több szempontból érdekes. Kitünik mindenekelőtt, hogy Nagybritánniában 1910-ben csaknem harmadfél millió munkás bér- és munkaviszonyait kollektiv szerződés szabályozta. A többi országok, noha erről nem mindenütt van pontos kimutatás, messze maradnak e számok mögött. Németországban 1912-ben csak másfél millió munkásra terjedtek a tarifaszerződések rendelkezései. Egyben az is kitünik a fentebbi adatokból, hogy a tarifaszerződések épp a nagy üzemben vannak elterjedve. Noha nincs kimutatva, hogy

a szerződések hány üzem közt oszlanak meg, de abból a tényből, hogy a bányászatban 56 szerződés csaknem egy millió munkásra terjed ki, a közlekedési iparban 92 szerződés egy félmillió munkásra, arra lehet következtetni, hogy a szerződések nagy üzemeket ölelnek fel. Németországban pl. épp az ellenkezőt tapasztaljuk, igy az ottani építőiparban 2,466 szerződés 56,980 üzem, a sokszorositó iparban önnálló szerződések 9,723 üzem közt oszlik meg. Végül pedig kitünik ezekből az adatokból, hogy nincs az az iparág, melyben a tarifaszerződés nem tudna meghonosodni. Ausztriában, Németországban és mint tudjuk, nálunk is a bányászatban még egyáltalán nincsenek kollektiv szerződések, a közlekedési iparban meg éppen hogy meghonosodni kezdenek. Angliában viszont épp ezekben az iparágakban vannak a legjobban elterjedve. Megokolt tehát a szociálpolitikusoknak az a reménye, hogy rövidesen nem lesz iparág, melybe a tarifaszerződés ne vonult volna be.

A Svédországban 1912-ben fennállott tarifákról a következő táblázat számol be:

Foglalkozási ág	Tarifa-szerződés	%	Munkásra terjed	%
Mezőgazdaság, kertészet	12	1·3	816	1·0
Erdőgazdaság	8	1·3	1,385	1·0
Bányászat	10	0·7	4,144	1·8
Kő- és agyagipar	74	5·0	14,722	6·4
Kohászat, öntödék	14	10·6	27,061	28·9
Fémipar...	85	10·6	4,391	28·9
Gép- és hajóépités	57	10·6	34,874	28·9
Vegyészeti ipar	48	3·2	6,448	2·8
Textilipar	50	3·4	9,071	3·9
Papiripar	62	4·2	10,602	4·6
Böripar, gummiipar	65	4·4	3,132	1·4
Faipar	156	10·6	18,852	8·2
Élelmiszeripar	240	16·3	19,104	8·3
Ruházkodási ipar	159	10·8	11,632	5·1
Építőipar	210	14·2	24,347	10·6
Sokszorositó ipar	12	0·8	8,035	3·5
Kereskedelem	23	1·6	1,392	0·6
Közlekedés	161	10·9	12,680	10·3
Nyilvános szolgálat	29	2·0	6,088	2·6
Egyéb	1	2·0	16	2·6

Amint látjuk, Svédországban aránylag elég jól vannak elterjedve a kollektiv szerződések és az a nagy harc, mely 1910-ben játszódott le, nem hatott gátlólag a tarifaszerződések elterjedésére.

A németországi tarifaszerződések 1912-ben

A németországi statisztikai hivatal a szokottnál valamivel később tette közzé az 1912-ben fennálló tarifaszerződésekről szóló kimutatását.[1] Ez arra vezethető vissza, hogy az összeállitás *első izben öleli fel az összes tarifákat,* vagyis első izben nyujt teljes képet a létező tarifaszerződésekről. Eddig ugyanis csak az ujonnan megkötött szerződésekről szokott a statisztikai hivatal beszámolni: vagyis az uj szerződéseket szerezte be csupán és ezt az anyagot dolgozta fel. Most történt meg először, hogy külön statisztikai fölvételeket készitetett az összes fönnálló szerződésekről. Az anyag földolgozása tehát tovább tartott és igy a kimutatásnak is később kellett megjelenni.

Az a tény, hogy a német statisztikai hivatal külön felvételeket készitett a tarifaszerződésekről, annak a jele, hogy e szerződések az utóbbi években nagyobb jelentőségekre tettek szert a gazdasági életben. Régebben csaknem ismeretlenek voltak, legalább is abban a formában, amelyben ma fönnállnak. Ha a munkaviszonyból kifolyólag ellentétek támadtak a munkaadó és a munkás közt, ugy egy kettőre kész volt a sztrájk vagy a bojkott. Mikor a tarifaszerződések megkezdték hóditó utjukat, a munkás és a munkaadónak egymáshoz való viszonyában egy uj korszak kezdődött: a munka és bérföltételeket hosszabb időre szabályozták és amikor a szerződés lejárt, a munkások nem nyultak azonnal a harci eszközökhöz, hanem békés tárgyalások utján iparkodtak ujabb, előnyösebb szerződésekhez jutni. Ebből a tényből kiindulva, a szociálpolitikusok vérmes reményeket kezdtek táplálni a tarifaszerződések iránt: azt hitték, hogy a gazdasági életből kifogják kapcsolni a munkásharcokat. Ez a remény tudvalevőleg nem vált be. Elég ha rámutatunk az 1910-es német építőmunkás kizárásra, mely 400,000 munkást sujtott és a nagy angol bányászsztrájkra, mely 1912-ben játszódott le: mindkét esetben a szerződés megujitása körül támadt ellentétek vezettek a harchoz. Ennek dacára azonban a szerződések mégis csak tartósabbá teszik az ipari békét. Mert az

---

[1] Tarifverträge im deutschen Reiche am Ende des Jahres 1912. Bearbeitet im Kaiserlichen Statistischen Amte. Berlin. Karl Heimanus Verlag, 1913. 8·80 M.

a tény, hogy egy-egy szerződés lejártakor, az egyszerü üzemharc az egész szakmát sujtó gazdasági háboruvá szélesedik ki, az egymással szemben álló feleket óvatosabbá teszi és a közhatóságokat is arra birja, hogy hatalmukat a béke érdekében latba vessék. Ép az elmult év bizonyitja, hogy a tarifaszerződések nagy szolgálatot tesznek az ipari békének. Németországban több mint 1½ millió munkás szerződése járt le a mult évben, Ausztriában több mint 600 ezeré. Az egész vonalon nagy harcokat jósoltak. És mi történt? Egy néhány jelentéktelenebb szakma kivételével mindenütt békésen megegyeztek: évekre szóló uj szerződést kötöttek. Ahol sztrájkra vagy kizárásra került a sor, ott sem tartott a harc sokáig és a vége mindenütt kollektiv szerződés megkötése lett. Mikor a szerződésben álló felek harcba mennek, ezt abban a tudatban teszik, hogy később megint csak találkozni fognak és igy mindent elkövetnek, hogy a harc élét tompitsák. Hogy a tarifaszerződések miként fogják a fejlődést befolyásolni, az még a jövő titka. Az kétségtelen, hogy ma nagyban hozzájárulnak a termelés zavartalan menetének a biztositásához.

Németországban a jelentés szerint 1912 végén 10,739 tarifa állott fönn. Ezek a tarifák 159,930 üzemet öleltek fel és 1.574,285 munkás és munkásnő munka- és bérviszonyait szabályozták. A statisztikai hivatal szerint a tarifák és általuk felölelt egyének száma 1907 óta megkétszereződött. Az eredeti fölvételekben egyes üzemek kétszer is szerepelnek, amennyiben több szakmának is van szerződése egyes üzemekkel. A fenti adatokból a dupla számlálások ki vannak küszöbölve. A beérkezett adatok 12,437 tarifát tüntetnek föl, 208,307 üzemmel, amelyek 1.499,579 egyént foglalkoztatnak. A legutóbbi hat évben a szerződések a következő fejlődést mutatják:

		Kiterjed	
Év végén	Szerződés	Üzemre	Munkásra
1907.	5,324	111,050	97,436
1908.	5,671	120,401	1.026,435
1909.	6,578	137,214	1.107,478
1910.	8,293	173,727	1.361,086
1911.	10,520	183,232	1.552.827
1912.	12,457	208,307	1.994,579

A kollektiv szerződés leginkább a sokszorositó iparban van elterjedve. Utána az épitőipar és ruházkodási ipar követ-

keznek. A fémiparban aránylag kevés tarifa létezik, a bányászat meg egyáltalán nem ismeri még a kollektiv szerződés intézményét. A jelentés évében az egyes iparágak közt egyébként a következőképen oszlottak meg a szerződések:

	A tarifák száma	Kiterjednek üzemekre	Kiterjednek személyekre
Mezőgazdaság, kertészet, állattenyésztés, halászat	82	601	2,055
Kő- és földipar	695	6,141	59,808
Fémfeldolgozás, gépek, szerszám.	1,522	20,891	236,145
Textilipar	193	530	14,221
Papiripar	130	2,169	33,108
Bőripar	341	8,300	42,266
Fa- és faragványipar	1,540	29,050	256,923
Élelmiszeripar	1,989	11,607	111,801
Ruházkodási ipar	789	24,958	185,031
Tisztitóipar	30	2,090	1,937
Építőipar	3,039	77,188	716,125
Sokszorositó ipar	102	10,466	91,306
Kereskedelem	119	127	7,308
Közlekedés	1,055	8,394	98,019
Vendéglő és éttermi ipar	210	1,408	5,853
Vegyes	602	4,387	137,671

Ha a szerződéses viszonyban álló munkások számát a szakma összes munkásaival hasonlitjuk össze és eltekintünk a női alkalmazottaktól, akik a tarifákban csak jelentéktelen szerepet töltenek be, úgy a következő eredményekhez jutunk:

A munkaviszonyok tarifálisan vannak szabályozva

A sokszorositó iparban a munkások		66·9	százaléka	részére
A ruházkodási iparban	,,	,, 50·0	,,	,,
Az építőiparban	,,	,, 47·4	,,	,,
A papiriparban	,,	,, 33·9	,,	,,
A faiparban	,,	,, 31·8	,,	,,
A bőriparban	,,	,, 26·2	,,	,,
A közlekedési iparban	,,	,, 22·1	,,	,,
Az élelmiszeriparban...	,,	,, 21·3	,,	,,
A fémiparban	,,	,, 13·0	,,	,,

A tarifák egyaránt felölelnek kisüzemet és nagyüzemet. Az egyes tarifára esik:

Személy	A tarifák százaléka
1—5-ig...	8·9
6—10-ig	10·6
11—20-ig	17·2
21—50-ig	25·9
51—100-ig	15·2
101—200-ig	10·2
201—500-ig	7·0
500-on felül	4·9

A tarifaszerződések közül 2,429-et 1.030,342 a munkaadó és munkás-szövetségek kötötték egymással, 7,813 tarifát 496,182 munkás részére az egyes munkás-szövetségek kötöttek meg egyes munkaadókkal, 617 tarifát 107,287 munkás részére az ipartestületek, a többi ugynevezett cég-tarifa, amit egyes cégek állapitottak meg munkásaikkal. Egyébként a tarifák terjedelmük szerint a következőképen oszlottak meg:

		Felölelt	
		üzemet	munkást
Helyi tarifa volt	1,788	46,569	283,532
Kerületi tarifa volt	1,531	74,111	790,733
Birodalmi tarifa volt	11	9,239	80,945

A többi egy-egy városon belül csak egy egy vállalatot ölelt fel. Ily tarifa 7,809 volt és 419,075 munkás munkaviszonyait szabályozta.

A szerződések érvényességének tartama különböző volt, mint az a következő összeállitásból kitünik:

		Érvényes	
A szerződés tartama	szerződésnél	üzemre	munkásra
1/2 évig	0·2	8·1	0·1
1/2—1 évig	15·0	4·7	4·3
1—2 évig...	33·1	17·0	12·8
2 - 3 évig...	35·0	42·9	54·0
3—4 évig...	14·2	26·0	18·0
4 éven felül	2·5	9·3	10·0

A tarifaszerződések közül 7,453 előirta, hogy lejárat esetén, ha azt előzőleg föl nem mondják, a szerződés továbbra is érvényben marad. A szerződések 38·2 százaléka a fölmondási időt egy hónapban vagy azon alul állapitja meg, 58·4 százaléka 1—3 havi fölmondási időt köt ki és csak 3·4 százaléka tartalmaz 3 hónapnál tovább terjedő fölmondási időt.

Ami a szerződések tartalmát illeti, a statisztikai hivatal nagyon részletesen számol be róluk. Az erre vonatkozó adatok fontosak is, mert az aránylag legjobban dijazott munkások munka- és bérviszonyait tüntetik fel. Mi e helyen csak a leglényegesebbek föltüntetésére szoritkozhatunk. A *munkaidőnél* a tarifák külön állapitják meg a napi és a heti munkaidőt, miközben különbséget tesznek a nyári és a téli munkaidő közt, a *munkabéreknél* óra- és hetibéreket mutatnak ki, külön-külön a tanult és a tanulatlan munkások részére és azonkivül külön a nők részére.

A tarifában biztositott napi munkaidő volt:

	Tarifákban		Üzemek részére		Munkások részére	
	nyáron	télen	nyáron	télen	nyáron	télen
8 órán alul	22	1,240	530	43,313	3,548	447,626
8 óra	190	533	10.638	15,162	104,067	191,631
8—8½ óráig	121	126	5,024	4,253	39,980	34,507
8½—9 óráig	1,494	1,277	43,041	25,762	393,623	258,843
9—9½ óráig	1,988	1,725	28,660	14,899	293,486	154,846
9½—10 óráig	4,382	2,431	48,330	22,332	527,098	198,886
10—10½ óráig	435	221	1,980	1,243	21,693	9,827
10½—11 óráig	487	430	3,211	3,077	14,447	12,307
11 órán felül	292	331	6,746	6,266	24,720	22,630

A munkabérek kitettek:

A *férfi munkások* órabére volt

	Tanult munkásé			Segédmunkásé		
	Tarifában	üzem	munkás	tarifában	üzem	munkás
		részére			részére	
25 pfennigig	12	100	1,176	41	128	6,751
25—30 pfennigig ...	329	3,229	32,323	630	4,328	108,536
35—45 ,, ...	2,009	26,688	268,990	1,160	15,471	295,304
45—35 ,, ...	1,978	47,364	400,821	474	13,860	210,840
55—65 ,, ...	958	24,059	223,542	130	5,960	40,128
65—75 ,, ...	330	11,920	88,123	17	269	2,560
75 pfennigen felül...	96	5,600	66,903	7	180	1,442

A *nőmunkások* órabére kitett:

	A tanult munkásnőké		A segédmunkásnőké	
	tarifában	üzem részére	tarifában	üzem részére
10—15 pfennigért ...	6	35	21	57
15—20 ,, ...	19	30	82	414
20—25 ,, ...	35	117	122	912
25—30 ,, ...	17	761	50	270
30—35 ,, ...	8	57	10	99
35 pfennigen felül ...	17	9,009	4	4

A tarifák legnagyobb része szabályozza a munkaszüneteket, tulórázást és a munkaviszonyból eredő egyéb vitás kérdéseket. A munkaközvetitő kérdését 1,691 tarifa szabályozza, 230,806 munkás részére. Választott biróságról, egyeztető hivatalokról 5,916 tarifa 1.278,172 munkás részére gondoskodik.

A kimutatás mindezekről az adatokról részlegesen számol be szakmák és városok szerint; a táblázatok, melyek egy jelentékeny munkásréteg munka- és bérviszonyairól hű képet nyujtanak, már magukban véve is értékes anyagot tartalmaznak. A kiadvány tehát megérdemli, hogy mindenki, aki a szociálpolitika iránt érdeklődik, komoly tanulmány tárgyává tegye.

A kollektivszerződések Ausztriában 1911-ben

Az osztrák kereskedelemügyi miniszterium munkásstatisztikai hivatala minden évben kimutatást tesz közzé az ujonnan létrejött és a meghosszabbitott tarifaszerződésekről. Az 1911-ről szóló kimutatást röviddel ezelőtt tették közzé.[1] Mint a kiadvány cime is mutatja, ez az összeállitás nem nyujt teljes képet a fönnálló kollektiv szerződésekről és igy az előző évekkel való összehasonlitás csak az 1911-es év megfelelő adataira vonatkozik. A jelentés évében 726 kollektiv szerződést kötöttek 17,301 üzem és 115,226 munkás részére. Ezek a következőképen oszlottak meg:

	Szerződés	Üzem	Munkások
		részére	
Ujonnan megkötött	404	5,526	41,582
Meghosszabbitott	322	11,739	73,644

A megkötött és megujitott szerződések az utóbbi években a következőképen alakultak:

Év	Szerződés	Üzem	Munkások
		részére	
1906	478	13,592	188,719
1907	784	8,748	166,208
1908	483	5,776	64,482
1909	570	9,741	127,016
1910	696	8,508	118,103
1911	726	17,301	115,226

Az egyes szerződések különféleképen oszlanak meg a munkások között: vannak olyanok, melyek még 50 munkásra sem terjednek ki, mig mások 1,000—6,000 munkást ölelnek fel. Az erre vonatkozó adatok a következők:

Munkás esett	szerződésre	Munkás esett	szerződésre
50-ig	386	800	5
100 »	142	900	3
150 »	64	1,000	1
200 »	28	2,000	12
300 »	29	3,000	12
400 »	13	4,000	2
500 »	8	5,000	2
600 »	7	6,000	3
700 »	7		

[1] Die kollektiven Arbeits- und Lohnverträge in Österreich. Abschlüsse und Erneuerungen des Jahres 1911. Herausgegeben vom K. k. Arbeitsstatistischen Amte. A. Hölder. 282 p.

Az egyes szakmák közt a jelentés évében a következőképen oszlottak meg a szerződések:

Foglalkozási ág	Szerződés	Üzem	Munkás
		részére	
Mezőgazdaság	1	1	87
Kő-, agyag- és üvegipar	61	179	4,135
Fémfeldolgozás, gépipar	192	1,013	19,117
Faipar	64	862	7,068
Celluloid-ipar	1	1	35
Bőripar	35	138	1,344
Textilipar	39	61	4.522
Kárpitosipar	9	169	408
Ruházkodási ipar	105	10,557	37,393
Papiripar	9	686	5,732
Élelmiszeripar	61	801	5,928
Vendéglős- és kávéházi ipar	5	5	68
Vegyészeti ipar	11	11	1,198
Építőipar	97	1,387	19,460
Sokszorositóipar	1	48	700
Kereskedelmi közlekedés	27	1,340	7,795
Gépészek, fűtők	6	40	156
Egyéb szakmák	2	2	85
Összesen	726	17,301	115,226

A bányászat kivételével, minden nagyobb szakma képképviselve van, a tarifaszerződések terén. Ez a szakma az előző évek kimutatásaiban sem szerepel: az osztrák bányaüzemekbe ugyanis még nem vonult be a kollektiv szerződés.

A szerződések az egyes fővárosok és tartományok között a következőképen oszlottak meg:

	Szerződés	Üzem	Munkás
		részére	
Wien	220	12,607	60,145
Alsó-Ausztria (Wien kivételével)	67	269	5,787
Felső-Ausztria	18	62	790
Salzburg	4	38	207
Stájerország	35	302	2.641
Karinthia	16	163	795
Krajna	4	57	308
Tengerpart	14	239	1,713
Tirol és Vorarlberg	23	300	2,375
Prága	30	1,058	7,053
Csehország (Prága nélkül)	172	1,133	22,056
Morvaország	55	318	4,856
Szilézia	36	167	2,202
Galicia	27	25	3,174
Bukovina	5	163	1,124
	726	17,301	115,226

A szerződések közül 584 szabályozza a munkaidőt 16,637 üzem és 100,679 munkás részére. E szerződésekben megállapitott munkaidő a következő volt:

Napi munkaidő óra	Szerződésben	Üzem	Munkás
		részére	
8	1	48	700
8½	3	3	103
8¾	11	289	3,818
9	117	2,055	25,362
9¼	24	512	4,292
9½	164	2,837	23,944
9¾	32	72	2,325
10	166	1,615	17,198
10½	16	626	2,431
10¾	2	40	160
11	22	6,939	13,529
11½	1	300	1,500
12	6	83	263
13	2	1.201	4,750

A többi a szerződések a munkidőre vonatkozólag csak azt állapítják meg, hogy a munkaidő korábban végződjék mint eddig. A 11—13 órás munkaidő a szabók, cipészek (11 óra) és a fuvarozók (13 óra) között oszlik meg.

A szerződések közül 355 szerződés 2,776 üzem és 39,576 munkás részére előirja, hogy a munkaidő szombat délután korában végződjék.

Az élelmiszeriparra vonatkozó 46 szerződés a vasárnapi munkaszünet helyett egy pót-munakszünet napot ir elő.

A nyári szabadságról 70 szerződés intézkedik és pedig ezek 2—14 napig terjedő szabadságot irnak elő. Minden szerződés kimondja, hogy a teljes munkabér a szabadság időre is kijár.

A munkabéreket a szerződések a következőképen állapitják meg:

	Szerződésben	Üzem	Munkás
		részére	
Időbér volt kikötve	277	3,944	32,415
Akkordbér volt kikötve ...	88	560	9,246
Vegyesbér volt kikötve ...	292	12,329	68.075
Csak béremelés volt kikötve	53	453	4,873

A munkabérekről a kimutatás részletes adatokat sorol föl, anélkül azonban, hogy azokat csoportositaná: az adatok váro-

sok, műhelyek, szakmaágak szerint külön-külön vannak fölsorolva. A napibérek kitettek:

A mezőgazdaságban	—·80	2·60	koronát
A kő-, agyag-, üvegiparban	1·80	8·—	»
Fémfeldolgozás, gépiparban	2·34	6·67	»
Faiparban	3·—	7·88	»
Bőriparban...	2·17	6·75	»
Textiliparban	1·30	4·83	»
Kárpitosiparban	2·33	6·50	»
Ruházkodási iparban...	2·40	7·60	»
Papiriparban	1·17	5·67	»
Élelmiszeriparban...	1·23	3·33	»
Kávéház, vendéglős iparban	1·20	6·—	»
Vegyészeti iparban	1·60	5·—	»
Építőiparban	2·—	8·33	»
Sokszorositóiparban	3·—	6·20	»
Kereskedelemben, közlekedésben	3·—	5·20	»
Gépészek, fűtők	4·20	7.00	»

A munkaközvetités kérdését 142 szerződés szabályozza; 134 szerződés a szakszervezeti munkaközvetitőt teszi kötelezővé. A tanonckérdést 7 szerződés szabályozza; egészségügyi rendelkezéseket 142 szerződés tartalmaz, melyek a munkahelyiség tisztántartására, szellőzésére stb. vonatkoznak. Választott biróságról 134 szerződés gondoskodik.

A szervezetet, illetőleg a bizalmi férfit 416 szerződés ismeri el; május 1-ét 430 szerződés ismeri el ünnepnapnak; 25 szerződés előirja, hogy a szervezetlen munkások épp oly bánásmódban részesüljenek, mint a szervezettek.

A szerződések tartama nagyon különböző, mint az a következő táblázatból kitünik:

Év	Szerződésekben	Munkás részére
1/2	3	67
3/4	4	89
1	58	2,800
1 1/4	10	1,821
1 1/2	18	3,383
1 3/4	37	4,565
2	164	15,329
2 1/4	10	459
2 1/2	8	5,492
2 3/4	18	4,596
3	155	31,269
3 1/4	3	362
3 1/2	14	1,940
3 3/4	6	976
4	39	22,186
4 3/4	1	90
5	21	12,778
6	1	700
10	1	140

A szerződések közül 76-ot a munkadók szervezete kötött meg a munkás szervezetekkel, a többit az ipartestületek és az egyes cégek kötötték meg. A szakszervezet 615 izben szerepelt mint szerződő fél.

A szerződések a következőképen jöttek létre:

	Szerződés	Üzem	Munkás
		részére	
Békés uton	494	7,808	58,835
Sztrájk után...	210	6,737	43,954
Részleges sztrájk után...	18	2,528	11,648
Kizárás után	2	2	45
Sztrájk és kizárás után	2	226	744

Legtöbb harc a textiliparban, ruházkodási és építőiparban játszódott le a szerződések megkötése előtt. A többi iparágban a legtöbb szerződés békés uton jött létre. A szerződések megkötése rendesen közbelépésre történt. A munkásszervezetek 696 izben léptek közbe, a munkaadó szervezetek 149 esetben. Ezenkivül a hatóságok is közbeléptek és pedig:

A politikai hatóság	18	esetben
Az iparfelügyelő	22	»
Az ipartestület funkcionáriusai	67	»

Munkásvédelem

Műszaki balesetvédelem

A KÖZLŐMŰVEK A BALESETVÉDELEM SZEMPONTJÁBÓL

(Folytatás.)

Hauck[1] osztrák iparfelügyelő elméleti alapon kiszámitotta a szijszakadáskor leeső szijnak az elevenerejét, amivel az alatta levő személyre rácsap.

$$E = \frac{L.\ B.\ \delta.}{100{,}000}\,(V^2 + 2gh)$$

ahol

E az elevenerő kg/m.-ben,

L a tengelytávolság m.-ben,

---

[1] K. Hauck: Transmissionen (Zeitschrift für Gewerbehygiene, Unfallverhütung etc. 1909. 16/1751.) tanulmányából az elszakadt szij mozgási energiájának kiszámitását az alábbiakban részletesen ismertetjük.

A számitást Hauck egy vizszintes irányu szijhajtásra (90. ábra) végezte el, ahol *A* a hajtókorong, *B* pedig a hajtott korong.

Ha az alsó huzott szijszál a *P* pontban nyugvó állapotában elszakadna — ami hirtelen meginditáskor néha meg is történik — akkor az elszakadt szij két vége a nehézségi erő hatása alatt közelitőleg a *P C D* és a *P E F* görbéket irná le.

Ha az *N N* vonal az átlagos emberfej magasságban van akkor az elszakadt szijvégek legelőször a *C E* pontban vághatják az embert fejen.

A *C* és *E* pontban a nehézségi erőtől keletkezett függőleges irányu sebességet *a*-val jelöljük.

Az ábrából is látható, hogy az eséskor keletkező kerületi sebesség *C Y* és *E K*, valamint a centripetális szijvégsebesség *C G* és *E H* kisebb, mint az *a* függőleges irányu sebesség, tehát nagyobb biztossággal számolunk, ha a jelen esetben a kedvezőtlenebb, azaz nagyobb *a* függőleges irányban fellépő sebességet vesszük számitásba.

Ha a szij nem nyugvó helyzetében szakad el, hanem mozgás

B a szijszélesség mm.-ben,
δ a szijvastagság mm.-ben,

---

közben, akkor a v vizszintes irányu szij sebesség és a nehézségi gyorsulás okozta a sebesség hatása folytán elméletileg a vizszintes hajitásnak megfelelő görbe pályán mozognának a szijvégek. (A jelen vizsgálat alkalmával a mellékkörülményeket (levegő ellenállás stb.) egyelőre még figyelmen kivül hagyjuk, amit annál inkább tehetünk, mert azok a szij eleven erejét csökkentik, tehát az enyhitő körülmények elhanyagolása a a baleset sulyosságát nagyobbnak tünteti fel és igy a ténylegesnél kedvezötlenebb eseteket vesszük fel számitásunk alapjául. Később ezeket is figyelembe vesszük.

A 90. ábrán $P\ L\ M$ egy ilyen vizszintes hajitó görbe, amelynek érintőleges sebessége az $N\ N$ szintben levő L pontban. A v és a sebességék eredője az $L\ V$ sebesség.

Ezt az eredő érintőleges sebességet V-vel jelöljük.

A 90. ábrán láttuk, hogy az érintőleges sebességek V a szijsebesség (v) növekedésével rohamosan nő.

A gyorsan mozgó tárgytól okozott sérülés nagysága az illető tárgy eleven erejétől függ, tehát a jelen esetben a gyorsan futó elszakadt szijvégek elevenerejét számitjuk ki.

Feltesszük egyszerüség kedvéért, hogy a szij P és U pontokban szakadt el és ugy, mintha deszka lenne, vizszintesen esne sulypontjával az $N\ N$ szintben levő emberfejre.

Ebben az esetben a mozgási energia E

$$\text{I.} \qquad E = \frac{M}{2} V^2$$

ahol M a $P\ U$ szijdarab tömege.

De a 90. ábrából kiszámithatjuk a sebességet

$$V^2 = v^2 + a^2$$

és mivel a szabad esés törvényénél fogva

$$a = \sqrt{2\,g\,h}.$$

Az I. egyenlet a helyettesités után

$$\text{II.} \qquad E = \frac{M}{2} (v^2 + 2\,g\,h)$$

ahol v = a szijsebesség,

g = a nehézségi gyorsulás (közel 10 m.),

h = a szij magassága az $N\ N$ szint fölött.

A tényezőket azonban helyesbiteni kell, még pedig a tömeget egy φ tényezővel, mert rendesen P-nél és U-nál egyszerre nem szakad el a szij, azonkivül a sebességi tényezőt ξ-vel helyesbitjük, mert a levegő

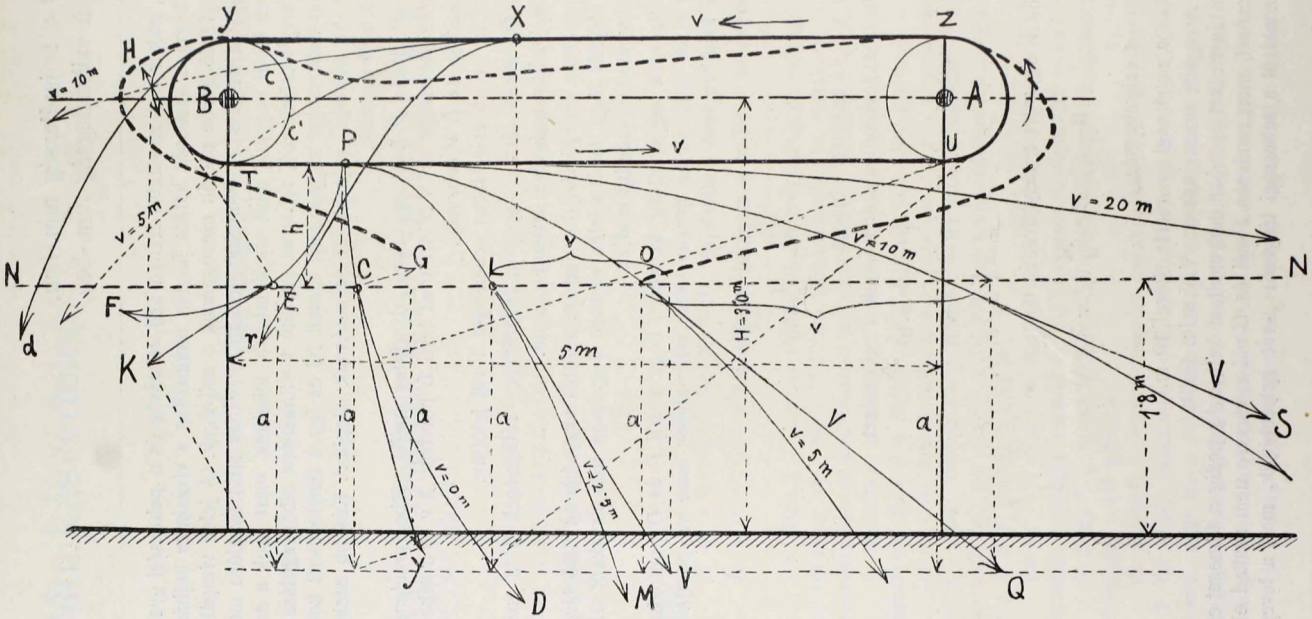
y
X
Z
v
H
v = 10 m
B
c
c'
A
P
U
T
v
v = 20 m
v = 5 m
h
G
v
O
v = 10 m
N
N
C
L
F
E
d
r
H = 30 m
v
K
5 m
V
S
a
a
a
a
a
a
1.8 m
V
v = 5 m
v = 0 m
v = 2·3 m
y
D
M
V
Q

90. ábra.

V a szij sebessége m.-ben.[2]

h az alsó szijszálnak az ember fejfölötti (NN vonaltól 90. ábrán) magassága m.-ben,

g a nehézségi gyorsulás (közel 10).

---

ellenállása és a szij behajlása a felvett sebességet csökkenti. Az egyenlet ebben az alakjában

$$\text{III.} \qquad E = \varphi \frac{M}{2} \xi^2 (v^2 + 2\,gh$$

Mivel a szij nem szakad egyszerre két helyen, az egyik szijvég mindig a korongon lóg és a legrosszabb esetben, álló helyzetében is csak fél tömegével üt a szij, felvesszük

$$\varphi = {}^1/_2\text{-nek.}$$

Az érintőleges sebességet

$$V = v^2 + 2\,gh$$

is csökkenti a szij behajlása és a levegő ellenállása, ugy, hogy Hauck a csökkenést érzék szerint a teljes sebesség 40%-ára teszi, tehát

$$\xi = 0{\cdot}6\text{-re veszi fel.}$$

Ezt a III-ba behelyettesiti.

$$\text{III'} \qquad E = {}^1/_2 \frac{M}{2} 0{\cdot}6^2 \, (v^2 + 2\,gh.)$$

Bőrszijakra kiszámithatjuk az elszakadt szijrész-tömegét a következő kifejezéssel

$$M = \frac{l.\ B.\ \delta\ \gamma}{g}$$

ahol l = az elszakadt szijrész hossza,
B = az „ „ szélessége,
δ = az „ „ vastagsága,
γ = 1·2 a szij fajlagos sulya,
g = a nehézségi gyorsulás (közel 10).

Ha feltesszük, hogy legrosszabb esetben a szij T-nél szakadhat (90. ábra), akkor a leeső szijrész hossza $l = T\,V = L$ a tengelyek egymástól távolsága, $\gamma = 1{\cdot}2$, $g = 10$, akkor ezeket az értékeket a III' egyenletbe behelyettesitve kapjuk a szövegben emlitett kifejezést

$$\text{IV.} \qquad E = \frac{L\ B\ \delta}{100{,}000} (v^2 + 2\,gh)$$

amely az elszakadt és lecsapodó szijvég elevenerejét adja.

---

[2] A szijsebesség v kiszámitható korongátmérőből D és a percenkénti fordulatszámból n.

$$v = \frac{D\ \pi\ n}{60} = \frac{3{\cdot}14}{60} D\ n$$

közelitőleg

$$v = \frac{1}{20} D\ n$$

Ha egy erős ökölcsapás elevenerejét 4 kg./m.-re vesszük, akkor a leeső szijtól kapott ütést csak akkor minősithetünk nem veszélyesnek, ha nem nagyobb az elevenereje, mint az ökölcsapás elevenerejének a fele, vagyis 2 kg/m.

$$E \leqq 2 \ kg/m.$$

Ily esetben a szij alá nem kell feltétlenül felfogószerkezetet szerelni.[1]

A szijfelfogók lehetnek deszkából, létraszerü rácsok, drótháló́ból, lyukasztott vaspléhből, sőt egyszerü horgokat is alkalmaznak, utóbbiakat azonban csak ott használhatjuk, ahol valamely okból más felfogót nem alkalmazhatunk. A magasan fekvő vizszintes felfogókra legalkalmasabb a drótháló vagy a létraalaku rács, amelynek végét szántalpszerüen felhajlitjuk, (91. ábra), hogy a leeső szijat biztosan felfogja.

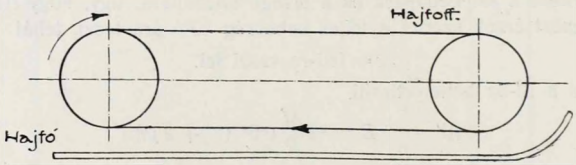

91. ábra.

A deszkából vagy lemezből készült szijfelfogókra a műhely száló pora lerakódik és mivel nehezen tisztitható, nem is tartják tisztán, úgy, hogy rendesen tele van porral, ami szijszakadáskor az ember fejére hull.

A felfogó a szijnál legalább 100 mm.-rel szélesebb legyen és széleit pedig hajlitsuk fel, vagy szegezzünk rá peremet, hogy a szij oldalra le ne eshessen.

---

[1] Például egy
L = 4 m. hosszu,
B = 100 mm. széles,
δ = 6 mm. vastag szij,
v 12 m. sebességgel fut,
h = 1·20 m. emberváll fölötti magasságban, ahol a vállmagasságot 1·5 m.-nek vettük; a megfelelő értékeket behelyettesitve.

$$E = \frac{4 \times 100 \times 6}{100{,}000} (12^2 + 20 \times 1{\cdot}5) = 4{\cdot}03$$

$E = 4{\cdot}03$ azaz az elevenerő nagyobb mint 2 kgm, tehát a szij alá felfogó behelyezendő.

A szijfelfogókat ugy kell megerősiteni, hogy a szijjal való manipulációk alkalmával könnyen le lehessen szerelni (pl. csuklók körül lecsapható) és ha a szijvarró-munkát befejezték ismét könnyen vissza lehessen állitani védőhelyzetébe.

Ha rendes vagy magas közlőműnél a szij nem vizszintes hanem ferde (92. ábra) és az alsó szijtárcsa alacsonyan fekszik, akkor az alsó szijkorongot egy faszekrénnyel (92. ábra) vagy drótháló val teljesen (93. ábra) beburkoljuk, hogy a munkás bele ne botoljék vagy ne nyulhasson a szijba vagy a szijkorongba vagy a korong és a szij közé ne érjen és azt a szij vagy szijkorong össze ne zuzhassa vagy magával ne ránt-

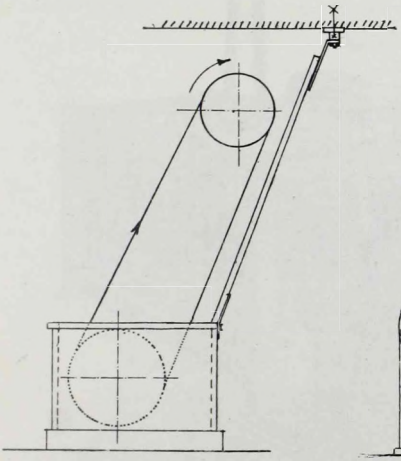

92. ábra.

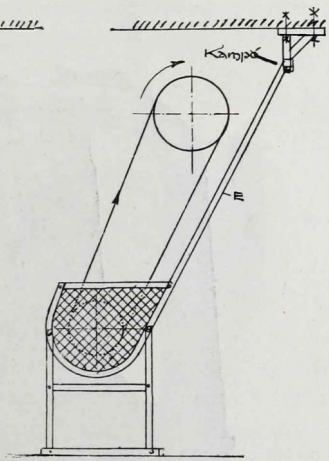

93. ábra.

hassa. Ily esetben figyelni kell arra, hogy a szijburkoló-szekrény elég tág legyen, nehogy a leesett szijat a korong megkapja és kidobja vagy maga köré csavarja. A szij felső ferde része alá egy elmozdithatóan elhelyezett, de azért szilárd deszkából (92. ábra) vagy drótháló ból (93. ábra) készült szijfelfogót erősitünk.

Ha a szij függőlegesen, vagy közel függőlegesen fut, akkor abban az esetben, ha a munkás a szij közvetlen közelébe nem kerülhet és igy a szij nem kaphatja el, fölösleges szijfelfogót alkalmazni, amint azt 94. és 95. ábrán látjuk.

A vizszintesen és közel vizszintesen alacsonyan futó szijak szakadáskor kicsaphatnak és ezzel okozhatnak balesetet. Ilyenkor a szijakat korláttal vagy szekrénnyel körülkeritik. A 94. ábra egy sürü fakorlátot, a 95. ábra pedig egy lemezből készült szijkerető korlátot mutat be. Ha az alacsony korong, hajtókorong, akkor, (pl. elektromotornál stb.) legalább is a korong elé kell egy pléhből vagy drótháló́ból való széles

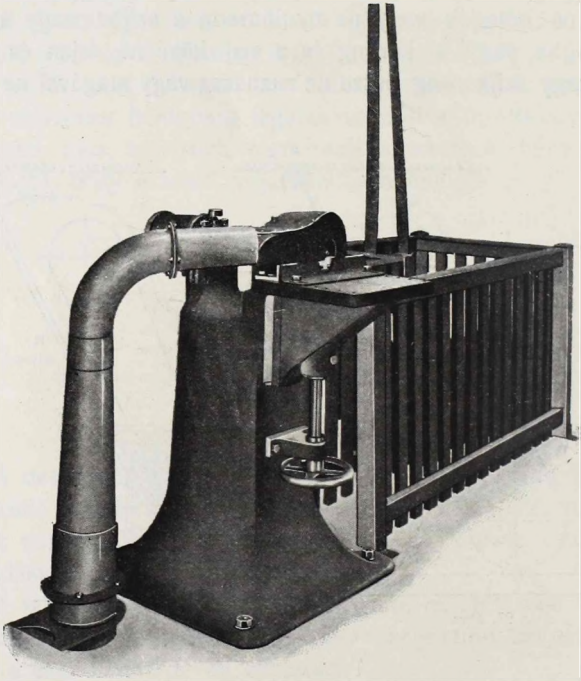

94. ábra.

felfogóernyőt *E* (96. ábra) állitanunk. Mivel oldalirányban a szij nem igen csap ki, a szijhozjutás megakadályozására elegendő óvintézkedés a 96. ábrán lerajzolt közönséges, de a szijtól elég távol álló korlát alkalmazása.

Zsinórból, vagy lekapcsolható láncból való korlát az üzemekben nem számitható komoly balesetvédelemnek, mert azt a tapasztalat alapján rendesen leszakitják, vagy ledobják.

A közlekedő utak közelébe eső, a padlón át alulról jövő szijhajtás (97. ábra) vagy a padlón átbuvó szijkorong (98. ábra) szintén burkolandó.

A közel fejmagasságban futó szijakat természetesen alulról szintén burkolnunk kell, különben a munkást hajánál fogva elránthatja.

95. ábra.

Futószijaknál előforduló balesetek közül igen gyakori az, hogy a munkás keze a felfutószij és a korong közé kerül és ott szerencsés esetekben csak kificamodik vagy összezuzódik.

Ezt külön terelőkészülékkel lehet elháritani. A 99. ábrán egy terelősarut mutatunk be, amely olyan alaku, hogy az *R*

szij és az *S* korong közé kerülő tárgyat vagy testrészt a korongtól eltólja még mielőtt a korong és a szij közé kerülne.

Ha a szij mozgási iránya a 99. ábrán jelzett iránnyal ellenkező akkor, a saru első éleit az *A* pontozva jelzett helyzetbe helyezzük el.

2. *A szij varrásakor történő balesetek.*

Ha forgó közlőmű tengelyen átvetett szijat varrnak, igen gyakran megesik, hogy a forgó közlőtengely egy kiálló ékfej révén, vagy valamely más okból, amelyeket a sima tengely

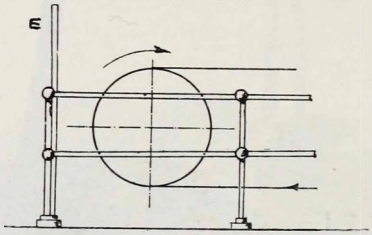

96, ábra,

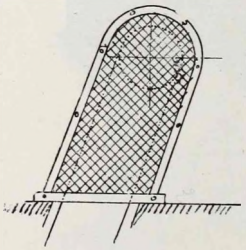

97. ábra.

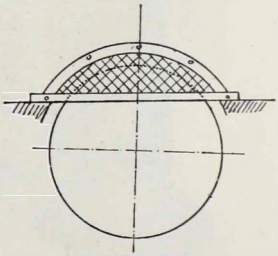

98. ábra.

okozta baleseteknél emlitettünk, varrásközben a szijat és ennél fogva a munkást is magával rántja.

Az ebből származó balesetek elkerülhetők, ha a szij varrás közben szijtartó-horgokon (100. ábra), szijtartó hüvelyen (101. és 103. ábra) vagy más szijtartón és nem a forgó tengelyen nyugszik. A szijtartók közül a helyhez kötött szijtartók bizonyultak a legjobb védőeszközöknek, mert ezek állandóan a korong mellett vannak, onnan el nem távolithatók, tehát a munkás használja is.

Ilyen helyhez kötött szijtartók a 100. ábrán látható szijtartóhorog és a 103., 104. ábrán levő Biedermann-, más néven Badouin-, vagy Bach-féle szijtartó, amelynek csapjaira dobjuk le a szijat és a szijat innen egy közönséges szijfeltevővel tolják a korongra vissza.

A hordozható szijtartó egy rudra szerelt pléhfélhüvely, (101. és 102. ábra) amelyet bármely szijkorong mellé a tengelyre ráhelyezhetünk. A hordozható szijtartó ugyanugy véd a baleset ellen, mint a helyhez kötött, mindössze az a hátránya, hogy ha nem esik a munkás kezeügyébe, hanem vala-

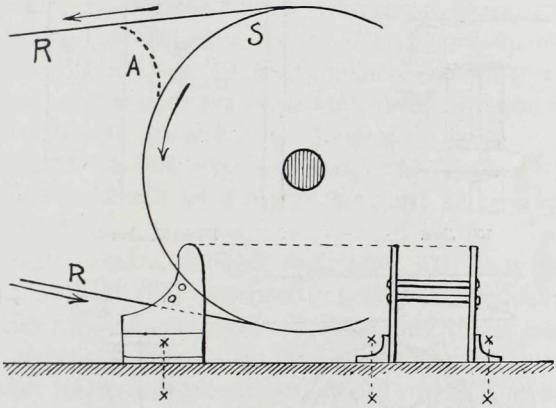

99. ábra.

melyik sarokba eldugva hever, nem használja a munkás, amint ez nagyon gyakran tapasztalható.

Megemlitjük ezen a helyen, hogy a később ismertetendő, helyhez kötött szijfeltevők egyuttal a ledobott szijakat magukon is tartják, ugy, hogy ezek szintén szijtartóként szerepelnek.

3. *Szijfeltevés közben keletkező balesetek.*

A közlőmű tehermentesitése, valamint olajmegtakaritás céljából, vagy javitás esetén a szijakat a korongokról le szokták dobni. Megesik az is, hogy a tulságosan erősen megfeszitett szij leesik a tárcsájáról.

A ledobott vagy leesett szijakat a gépek üzembehozatalakor ismét fel kell a korongra rakni.

A gyakorlatban rendesen kézzel teszi fel a munkás a szijat, anélkül, hogy a közlőművet megállitaná, vagy lassabban járatná. Ilyenkor magasan elhelyezett közlőműveknél egy létrára mászik a kenőmunkás és gyakran megesik, hogy keze

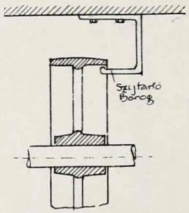

100 ábra.

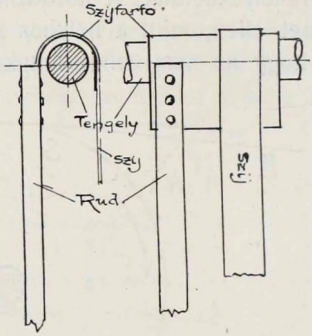

101—102. ábra

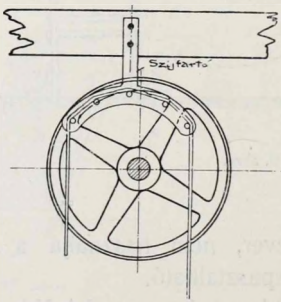

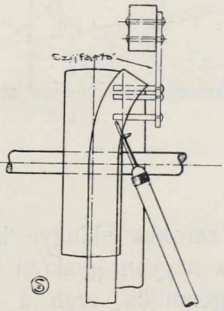

103—104. ábra,

a futókorong és szij közé szorul, vagy ruhájánál fogva kapja meg a munkást a szij és a létráról ledobja és igen sulyos, sőt rendesen halálos balesetet szenved.

Szükséges tehát, hogy a forgó közlőműre a puszta kézzel való szijfeltevést eltiltsuk. A szijfeltevés okozta balesetek elkerülésére a legegyszerübb óvintézkedés az, ha szijfeltevéskor az egész közlőművet, vagy a közlőműnek azt a szakaszát,

amelyen a leesett szij lóg, megállitjuk. Az első követelmény a szijfeltevés ideje alatt valamennyi munkagépen elveszett megmunkálási idő miatt gazdasági szempontból elvetendő és ezért nem is veszik igénybe azt. A második esetben, a közlőműnek szakaszonként való megállitása modern, ujonnan berendezett üzemekben használatos, amennyiben uj berendezéseket az üzem gazdaságosságára való tekintettel oldható és ujra bekapcsolható tengelykötéssel szakaszokra osztják, hogy a nem használt szakaszok kikapcsolásával a közlőmű üres járásakor fogyasztott munkát megtakaritsák. Régi üzemekben azonban ez nincs igy, ott tehát számolnunk kell azzal a gazdaságosság szempontjából tett követelménnyel, hogy a szijat a közlőmű forgása közben teszik fel a forgó szijkorongra.

J. Cäen mérnök az 1912. évi milanoi nemzetközi műszaki balesetvédő kongresszuson a szijfeltevéskor tartott jelentésében a felteendő szijakat 3 kategoriába osztja be.

1. 100 mm.-nél keskenyebb szijakra, amelyeket hordozható szijfeltevőkkel tehetünk fel a mozgó korongra és ugyanazokkal dobhatunk le.

2. Olyan szijakra, amelyek szélessége 200 m/m-ig terjed, ezeket helyhezkötött (fix) szijfeltevő készülékekkel kell felrakni.

3. 200 mm.-nél szélesebb szijakra, amelyeket csak a közlőmű nyugalmi állapotában szabad feltenni. Mivel ilyen széles szijat ritkán kell feltenni, ez utóbbi követelés az üzemben végre is hajtható.

Az öntőműhelyek és az ahhoz tartozó műhelyek füsttelenitése és pormentesitése.[1]

Folytatás.

Fémcsiszolóműhely pormentesitése.

A homokfuvókon és tisztitókamrákon kivül az öntvénytisztitóműhelyekben még csiszológépek is vannak, amelyek főleg lágy felületek simitására és rendellenes részek lecsiszolására valók. Itt a legfinomabb fém-, homokkő- vagy smirgelszemcsékből álló por keletkezik, amely az egészségre fölötte

[1] Gerold Oszkár mérnök tanulmánya alapján. (Rauch und Staub. 1912. 33. old.)

káros hatásu. A belélegzett por a tüdőbe lerakódik ott nyakas hurutot és lappangó gyulladást okoz, amelyek későbbi stádiumban köhögést és köpetet, még később pedig mellszurás és étvágytalanság, rövid lélegzet tüneteket idéz elő. A beteges állapot további fejlődése a tüdőszárnyak összeroncsolására vezet, valamint sulyosabb betegségek tüneteit idézi elő, mint pl. vérköpést és üregképződést, amelyek különben csak a legsulyosabb tüdővésznél jelentkeznek.

A csiszolatpor igen gyakran kaszaalaku, amelynek peremén sok apró horgot, éles élt és hegyes sarkot találunk. A nemzetközi egészségügyi kiállitáson igen sok erre vonatkozó statisztikai adatot közöltek. Az iparfelügyelőségtől és a solingeni szakiskolától összeállitott táblázat szerint Sheffieldben 1901-től 1909. években 1,000 csiszoló-munkás közül 30—40 halt meg és ezek közül 15·10 tüdővészben 5·40 pedig másféle légzőszerv betegségben.

A sollingeni vasipari kerületben a betegsegélyző-pénztár adatai szerint, amely 7,908 csiszoló- és 10,872 más vasműves munkásból álló tagról szól, 1909. és 1910. években 1,000 csiszoló-munkás közül évenként 9·30 halt meg, közülök 4·30 tüdővészben és 2·35 más légzőszerv betegségben. A többi ott dolgozó munkásra 9·00, 2·66 és 1·79 számok vonatkoznak. Egyidejüleg a düsseldorfi 30.6, 1898/9, 81—901 számu rendőri rendelet hatásáról kimutatást vezettek, amely rendőri rendelet a fémcsiszolók és hasonló üzemek berendezéséről szól és amelyet a düsseldorfi kerület 800 csiszológyárában végre is hajtottak. Az adatokból kitünik, hogy a solingeni csiszolók közül az 1885/95 évek alatt évenként ezer közül 20·6 halt meg, a halálozás száma az 1904/5. években 10·9-re csökkent, 1910-ben pedig 9·3-ra. Ezek a számok világosan megmutatják a rendőri rendelet végrehajtásának hatását és ugyancsak kitünik a rendőri rendelet kedvező hatása, ha a sollingeni és seffieldi köszörüsök halálozási számait hasonlitjuk össze.

Ennek a rendeletnek különösen az 1. és 4. §-a érdekes, amelyek az üzemek egészségi állapotát befolyásolják és következőképen hangzanak:

1. §. Azon elemi erővel működő üzemeknek, amelyekben fémárut köszörülnek, simitanak, csiszolnak, fényesitenek vagy

tárcsákkal tisztitanak, tágasaknak, magasaknak kell lenniök és elegendő felületü kinyitható ablakokkal birjanak. Az uj köszörülő-műhelyekben, vagy az uj kibővitéseknél illetve toldás oknál a belsőmagasság legalább is 3—5 m. a kinyitható ablakfelületek pedig a műhely alapterületének legalább is $^1/_{12}$-ed része legyen és minden ott foglalkoztatott személyre legalább is 16 köbméter férőség essék.

A szárazon-csiszoló kövek és a kefélésre és szárazon simitásra való tárcsák, valamint azok a csiszoló-korongok és készülékek, amelyeken bécsiméssszel és hasonló porzó csiszolószerrel dolgoznak, a kormányelnöktől kiadott előirásoknak megfelelő porszivókészülékkel látandók el. Ezek az előirások a következők:

1. A porszivó berendezés szivócsöveiben legalább is a következő depressziók uralkodjanak:

A szivócső belső átmérője: mm.	Depresszió: mm.
60 mm.-ig	40 mm.
60— 70 ,, ...	35 ,,
70— 80 ,, ...	30 ,,
80— 90 ,, ...	25 ,,
90—100 ,, ...	20 ,,
100—110 ,, ...	15 ,,
110—120 ,, ...	10 ,,
120 mm.-en tul	8 ,,

2. A berendezés és porszivó működésének mineműsége szerint a rendőrhatóság az iprfelügyelő külön szakvéleménye alapján magasabb depressiót is elrendelhet, amelynek legmagasabb értékei a következők:

A szivócső belső átmérője: mm.	Depresszió: mm.
60 mm.-ig	60 mm.
60— 70 ,, ...	55 ,,
70— 80 ,, ...	50 ,,
80— 90 ,, ...	45 ,,
90—100 ,, ...	40 ,,
100—110 ,, ...	35 ,,
110—120 ,, ...	30 ,,
120 mm.-en felül...	10 mm.

3. A pajzskövek a porszivócsövében a 2. alatt emlitett depresszió fokok legyenek meg.

4. A depressziók meghatározásánál az az érték mértékadó, amelyet akkor kapunk, ha a szivócső közepében legalább is 100 mm.-nyire a torkolatától szabad légsugárban mérünk.

A 10. ábrán a J. A. Henkel, Solingen cég csiszolóműhelye látszik, amelyet a Benno Schilde, Hersfeld cég rendezett be az előirások szerint készült porszivókkal. A porszivó berendezésen kivül a műhelyt még egy kettős szellőzőberendezéssel is felszerelték, ugy hogy az iparfelügyelőség követeléseinek a legteljesebben eleget tettek.

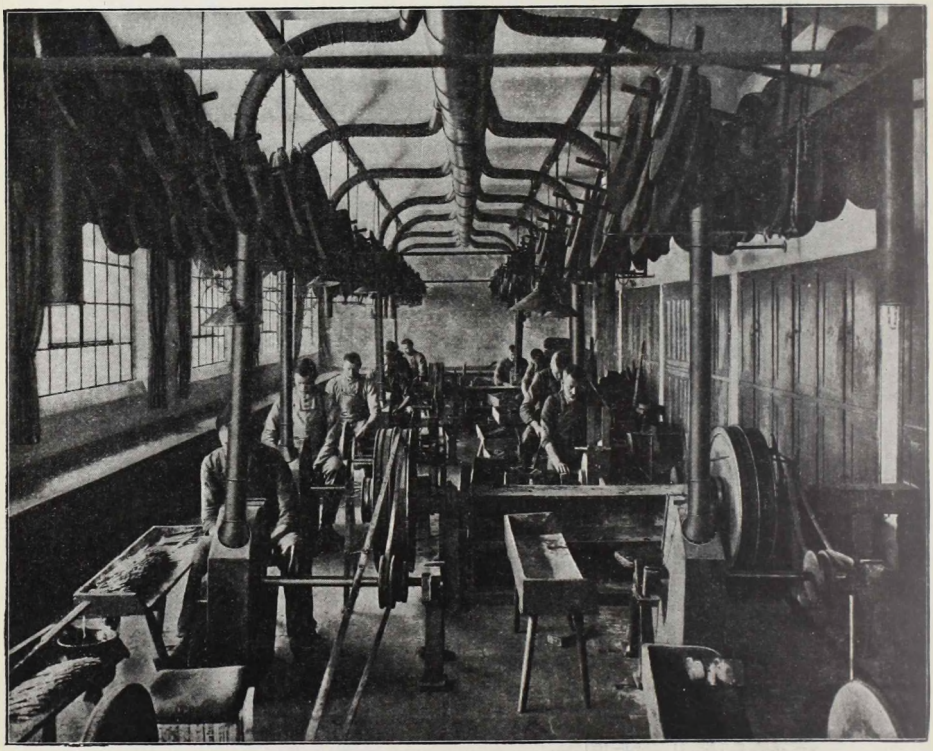

10. ábra.

Mivel a por a csiszolandó tárgyaknak a korongokhoz nyomásakor keletkezik, ugy hogy rögtön a fölébe hajoló munkásnak lélegzőszerveibe kerülhet, mindenesetre szükséges, hogy a keletkezett port rögtön keletkezésekor elszivják. Ezért az egyes csiszológépeket külön szivószájzókkal szerelték fel, amelyek minden megmunkálandó tárgyhoz, valamint minden-

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

féle csiszoló-koronghoz könnyen hozzáillenek, anélkül, hogy a munkást a mozgásának szabadságában gátolnák. A szájzókba került port egy a műhelyen megfelelő magasságban végigvonuló csőhálózaton át szivják el.

Csávázóműhelyek savgőzének elszivása.

A fémöntőkből kikerülő öntvények a felületükön lerakódott oxidrétegtől igen csunya külsejüek lesznek. Ennek a rétegnek eltávolitására hig kénsavat használnak, de még ezután is az anyaguknak megfelelő piszkos szinüek maradnak a tárgyak. Hogy tetszetős külsejük legyen ezenkivül még egy sárgitó csávában vagy pedig bágyasztó csávában kezelik azokat. A sárgitó csávában a tárgyakat rövid időre erős salétromsav hatásának teszik ki, amely után tükörfényes felületet kapnak. Ha egy bágyadt, tompitott sárga szinü felületet akarunk a tárgyaknak adni, akkor egy salétromsavból és kénsavból összekevert bágyasztófürdőben kezeljük a tárgyakat. A csávák összetétele ugy a bennök lévő anyagok szerint, mint az anyagok keverési aránya szerint más és más és minden egyes gyárnak külön erre vonatkozó receptjei vannak.

A fémeknek salétromsavval való pácolása következtében salétromossav és más nitrogén és oxigén vegyületekből álló ártalmas gázok képződnek, amelyek pirosas-barna köd alakjában párolognak ki a csávázó kádakból és igen erősen ingerlik a lélegző és a többi központi szerveket is. Gyakran tapasztalták a nitrosus gőzök belégzéséből beállott halálesetet. Ezeknek a káros gőzöknek elszivása fölötte szükséges és az 1911. évi „Alapelvek a fémpácoló műhelyek iparrendészeti felügyeletéről“ szóló miniszteri rendelet ezt meg is követeli, még pedig ugy, hogy a savgőzöket keletkezésük helyén oly módon kel felfogni és onnan eltávolitani, hogy azok a műhelyekbe és lakóhelyiségekbe ne kerülhessenek. A 3 különböző szellőző készülék közül, amelyek csak abban a módozatban különböznek, amelylyel a nitrózus gőzöket eltávolitják és ami szerint őket meleg levegővel, viz- vagy gőzsugárral vagy exhaustorral működők osztályába sorozzák, csak az utóbbira térünk ki, mert eddigelé ez terjedt el a legjobban.

A 11. ábra egy olyan elszivóval felszerelt berendezést mutat, amelyet Danneberg és Quandt szereltek és készült az Ehrich és Graetz cég műhelyében. A készülék működésének illetőleg szerkezetének elve a következő: A savas és az öblitő edényekből kiáramló káros gőzöket oldalirányban az edények peremén át szivják el egy külön csatornán át egy exhastorral, amely azután azokat a szabadba fujja ki. A savas és az öblitő edényeket rendesen fával burkolják, amely burkolatok az exhaustortól beszivott légáramlatokat a csávázó edények fölött vizszintesen kivezetik. Ezáltal az elszivott gőzök az edény pereménél elhelyezett levegőcsatorna-részekbe

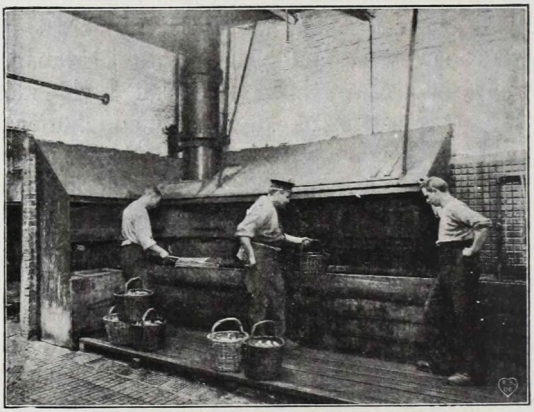

11, ábra,

kerülnek. Az esetleg még kijövő gázokat ezidő szerint még külön felfogó süveggel fogják fel, amely szintén az exhaustorral van összekötve. Mivel a gőzök az egyes szerkezeti részeket erősen megtámadják, ezekre a készülékekre csak ólmot, kemény gummit, cserepet vagy erősen gyantás fát használunk. Erősen gyantás fa pl. a Pitschpine, a legolcsóbb és a legkönnyebben megmunkálható anyag, tehát igen célszerü is. Igy a 11. ábrán látható üzemben egy olyan exhaustort alkalmaztak, amelynek szárnyai valamint minden a savgőzökkel érintkező részei fából készültek. A savgőzöket egy agyagcső vezeti a tetőn át az exhaustorhoz és azután a szabadba.

Miután a port az exhaustorral és csővezetékekkel a keletkezési helyéről elszittuk és igy a műhelyt pormentesitettük, most az a kérdés merült fel, hogy hova vigyük a port, mi történjék a porral? A port a szabadba nem ereszthetjük ki, mert a szomszédokra tekintettel kell lenni. De akkor is, ha a gyár meglehetősen elkülönitett helyen van, csak a legnagyobb elővigyázattal ereszthetjük ki a port a gyár udvarára, ahonnan a nyitott ablakokon át a gyár más helyiségeibe nyomulhatna, amelyekben különben nem is képződik por, mint pl. a gépházban. Mivel a por értéktelen, nagyon sok esetben megkisérelték az eltüntetését (megsemmisitését), lekötését. A leggyakrabb esetben lekötőszerül vizet használnak. Ez a porlekötés bármily egyszerünek is lássék első pillanatra, igen komplikált berendezést követel és nagy viztömeg szükséges hozzá. A lekötés legtöbbször azáltal történik, hogy az exhaustor egy 3—5 méter átmérőjü, 8—12 méter magas u. n. portoronyba fujja a poros levegőt, amely toronynak tetején egy csőhálózat van.

A csőhálózatnak 20 mm átmérőjü csövein 2 mm. átmérőjü szájazók vannak, amelyekből a fölszálló porra esőt bocsátanak.

Sajnos, a legritkább esetekben elégiti ki ez a követelményeket, mert a por rendesen nem elég gyorsan keveredik a vizzel és igy egy nagy része a lecsepergő vizen át eltávozik a toronyból.

Ez a kellemetlen körülmény még egy más következménnyel is jár, t. i. a fuvókák aránylag igen rövid idő alatt eltömődnek, akár fölfelé, akár lefelé nyilnak, ugy hogy ennek következtében igen gyakran kell tisztogatni a fuvókákat, ha azt akarjuk, hogy a készülék csak egy kevéssé is kielégitően működjék.

(Folytatjuk.)

Balesetelháritás és üzembiztosság[1]

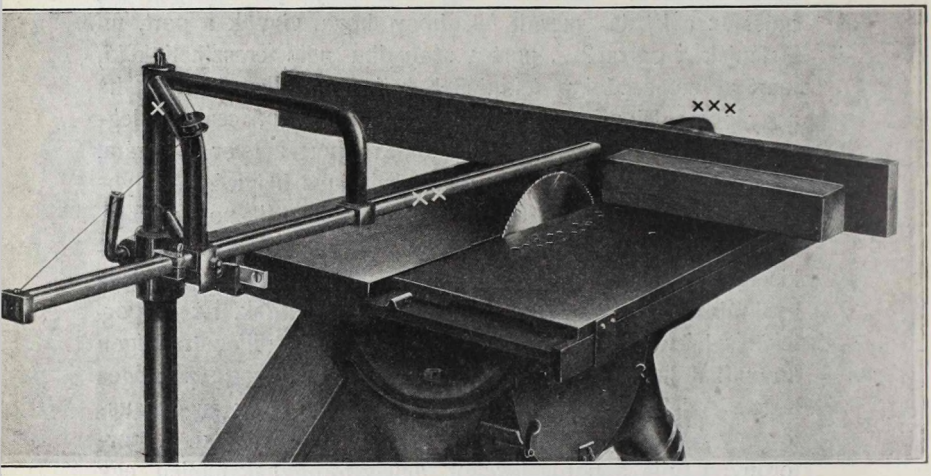

96. lap. — 1. ábra. Körfürész védőkészüléke.

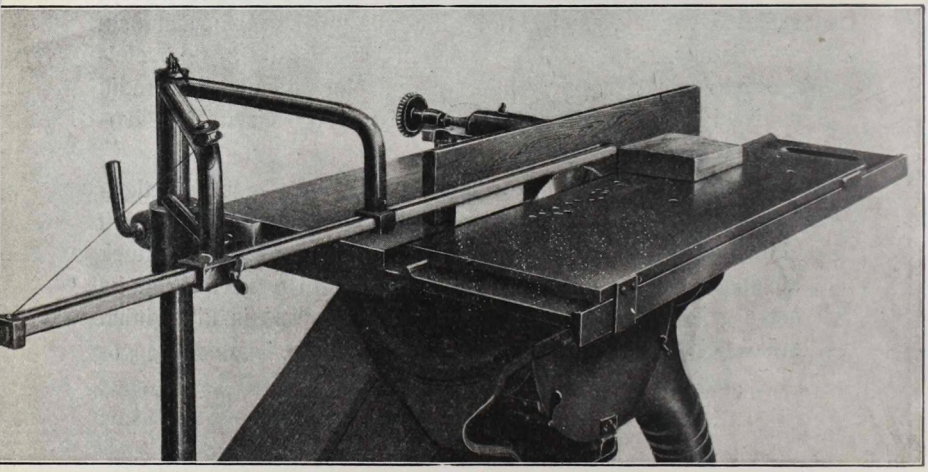

96. lap. — 2. ábra. Körfürész védőkészüléke.

[1] Az Allgemeine Elektrizitäts-Gesellschaft Unfallverhütung u. Betriebssicherheit kiadványa nyomán.

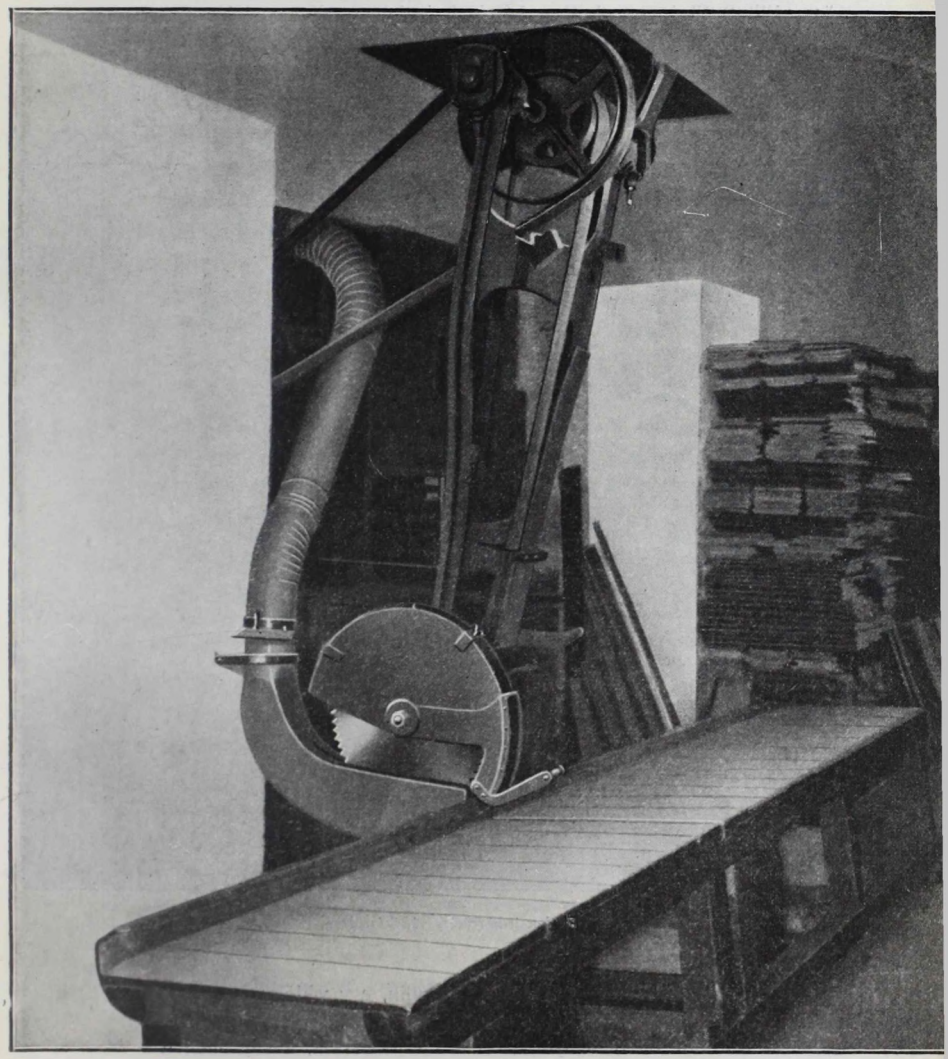

97. lap. Ingafürész védőkészüléke.

96.[1] lap. Körfürész védőkészüléke.

1. ábra. A körfürész asztalára eltolhatóan helyeztek egy csövekből összeállitott állványt (X). Egy kétrészü és kétvezetékü védőléc (XX) mozog a fürésztárcsa fölött, amelyet a védőkészülék állványzatára ágyazott csigákon átvetett kötélen lógó ellensuly mindig visszatol egy állitógyürüig. A vágandó anyagot egy kereszthe álló, az asztal hosszában tolható ütköző deszkának segitségével vezetik a fürészhez, amely deszka

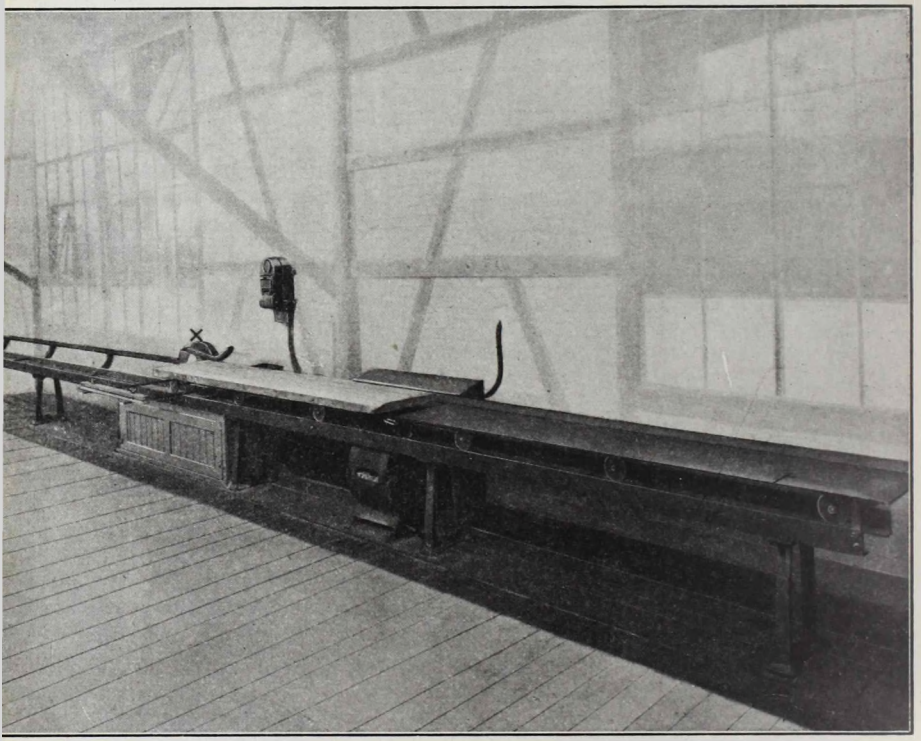

98. lap. Etetőkocsis-körfürész védőkészüléke.

hátsó részén, ott, ahol a fürész rajta átbujik, egy védőburok (XXX) van, amely a kibuvó fürészlapot elfödi.

A 2. ábrán oldalt helyezték el a vezetődeszkát, amely mellett a vágandó fát előre tolják. A fürészt védőléc födi.

---

[1] A megelőző szám 51., 52. és 53. oldalain közölt ábrák számozása sajtóhiba. Az 51. oldalon közölt ábra helyes száma 95a., az 52. oldalon közölt ábra 95b. és az 53. oldalon közölt ábra helyes számozása 95c.

97. lap. Ingafürész védőkészüléke.

Az ingafürész tárcsáját egy billenő födővel burkolják, amely önműködően nyit a vágandó fa vastagságának megfelelő rést, a tárcsa nem vágó fogait pedig állandóan takarja.

Ha a fát a fürész ingája előrehuzásával elvágtuk, az inga a meny-

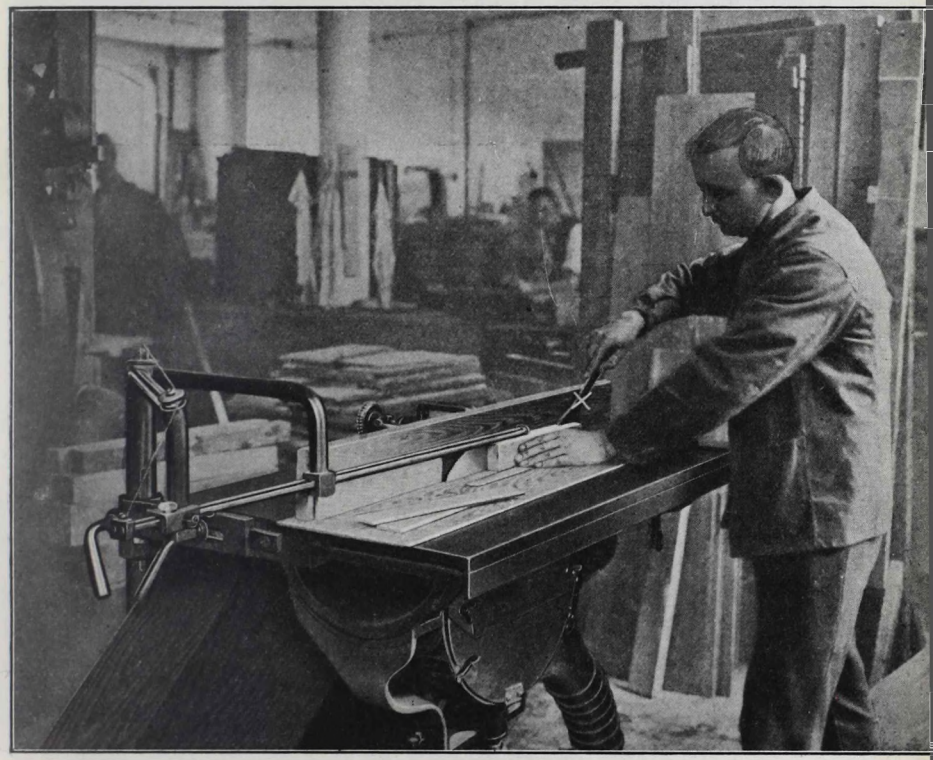

99. lap. Körfürészre való védőtoló.

nyezeten megerősitett csapjai közül ismét hátra billen nyugalmi helyzetébe. A fűrészport egy porszivó szerkezet távolitja el.

98. lap. Etetőkocsis-körfürész védőkészüléke.

A vágandó fát egy görgőkön futó kocsin viszik a fűrészpengéhez. A körfürész tárcsáját egy védősisak födi, amelyet a vágandó fa csak vastagságának mérete erejéig emel fel.

99. lap. Körfűrészre való védőtoló.

Vékony fadarabot védőtolóval (X) vezetnek a körfűrész pengéjéhez, hogy a munkás keze ne kerüljön a forgó körfűrésztárcsa veszedelmes fogai közelébe.

100. lap. Vastagsági gyalugép védőkészüléke.

100. lap. Vastagsági gyalugép védőkészüléke.

A gépen kerek késtengely (X) van. A forgácsnyilást egy ellensulylyal önmőködően beálló védőfedéllel (XX) boritják. A fát egy alul érdes tolófogóval (XXX) tolják a kés fölé.

Szociális-, különösen munkásbiztositás

A munkanélküliség ujabb irodalma

MUNKANÉLKÜLISÉG ELLENI BIZTOSITÁS

I. Magyarország[1]

A munkanélküliség problémája egyike a legaktuálisabb szociálpolitikai kérdéseknek, nemcsak nálunk Magyarországon, hanem külföldön is. E nagy aktualitásnak egyik s bizonyára nem jelentéktelen oka az, hogy az utolsó évek gazdasági válságai nagyon megnövelték a munkanélküliek számát s igy égetőbbé tették a kérdéssel való foglalkozást. S ez talán az oka annak is, hogy mi még inkább érezzük a probléma sulyát ránk nehezedni, mint a többi európai államok.

Az 1913. és 1914. években különösen nagy volt az érdeklődés a munkanélküliség iránt. Több kisérlet történt Budapesten (az állam, a főváros és a szakszervezetek részéről) a munkanélküliség azonnali enyhitésére s a legkülönbözőbb eszmék vetődtek fel a kérdés megoldására. A munkanélküliek megszámlálására is történtek kisérletek Budapesten. 1913-ban a Szakszervezeti Tanács végzett összeszámlálást kérdőivek alapján, a főváros pedig pár héttel ezelőtt rendelt el egy nagyszabásu felvételt helyszini összeirás alapján.

Nem hiányzott tehát sem az érdeklődés, sem a feldolgozásra váró anyag, úgy hogy nem csodálkozhatunk, hogy aránylag rövid idő alatt bőséges magyar irodalma keletkezett a munkanélküliség kérdésének. A dolog természetéhez képest ez az irodalom csak igen kis részben öltött önálló megjelenési formát s inkább folyóirat cikkek alakjában látott napvilágot. Alább következő jegyzékünkben igyekeztünk összeszedni mindazt, ami jelentőset irtak a munkanélküliség kérdésének magyarországi állásáról. Nem vettünk fel tehát olyan magyar nyelven irt dolgozatokat, melyek kizárólag csak külföldi munkanélküliségi kérdésekkel foglalkoznak, vonatkozás nélkül a magyar viszonyokra.

Szoros logikai kapcsolatuknál fogva s mivel gyakorlatilag is szorosan összetartoznak, nem hagyhattuk ki a munkanélküliség bibliográfiájából a munkapiac és a munkaközvetités irodalmát. De nem foglalkoztunk az 1900. év előtt megjelent irodalommal már azért sem, mivel a

[1] A II. rész a munkanélküliség *külföldi* irodalmának javát fogja ismertetni.

Közgazdasági Lexikon megfelelő cimszavai alatt 1900. évet megelőzőleg részletes magyar bibliográfiát is közöl s igy felment az alól, hogy ez időszakra kiterjeszkedjünk.

Minthogy a magyar munkanélküliségi irodalom javarésze folyóiratokban van letéve, szükséges külön is felsorolnunk azokat a magyar folyóiratokat, melyek gyakrabban foglalkoznak e kérdéssel. A *Munkásügyi Szemlé*-nek 1912 november óta egyes számai *Közlemények a munkanélküliség kérdéséről* cimet viselik s egészen a munkanélküliség kérdésének vannak szentelve. E közleményeket *Ferenczi* Imre szerkeszti. Hosszabb tanulmányok mellett állandó rovatai: Munkaközvetités és statisztika, Biztositás munkanélküliség esetére, Közmunka és Szükségmunka, Ki- és bevándorlás, részletesen beszámolnak az idevonatkozó eseményekről, törvényhozási, hatósági és egyéb intézkedésekről. Ezenkivül állandóan foglalkoznak a kérdéssel a *Társadalmi Muzeum Szemléje*, a *Szociálpolitikai Szemle*, igen gyakran a *Szakszervezeti Értesitő* s találunk tanulmányokat a kérdésről a *Közgazdasági Szemlé*-ben, a *Szocializmus*-ban, a *Városi Szemlé*-ben s elvétve a többi magyar társadalomtudományi és közgazdasági folyóiratokban.

A munkanélküliség társadalmi és gazdasági jelentősége

Böhm Vilmos. A munkanélküliség. = Munkásügyi Szemle 4. 1913. p. 205—210.

Ferenczi Imre. A munkanélküliség kérdése Magyarországon. = Közgazdasági Szemle, 43. 1910. p. 382—93.

Ferenczi Imre. Die Frage der Arbeitslosigkeit in Ungarn. Paris: Impr. coop. ouvr. 1910. 25 p. (Conf. intern. du chômage. Rapport 27.)

A munkanélküliség elleni küzdelem 1910. évi párisi nemzetközi értekezlete számára készült magyarországi jelentés.

Ferenczi Imre. A munkanélküliség és a párisi nemzetközi értekezlet. Budapest: Háziny. 1911. 38 p. (a Városi Szemléből.)

Ferenczi Imre. A munkanélküliség és a nemzetközi munkásvándorlások. = Közgazdasági Szemle, 36. 1912. p. 735—49.

Ferenczi Imre. A genti munkanélküli kongresszuk. = Munkásügyi Szemle, 1913. p. 905—911.

Ferenczi Imre. A munkanélküliség és a nemzetközi munkásvándorlások. = Munkanélküliség elleni küzdelem magyarorsz. egyes. kiadv. 2. 1913. p. 3—67.

Ferenczi Imre. A választójogi javaslat és az ipari munkások. Budapest: Munkásügyi Szemle, 1913.

Gelléri Mór. Szociális napikérdések. Budapest: Singer és Wolfner 1903. 604 p.

A munka első fele a munkanélküliséggel, munkaközvetitéssel és biztositással foglalkozik.

Gelléri Mór. A munkanélküliség problémája. = Gelléri: Szociális problémák. 1910. p. 21—23.

Gelléri Mór. A munkanélküliség problémája. = Munkásügyi Szemle 1. 1910. p. 229—34.

Havass Rezső. A munkanélküliség kérdéséhez. Budapest: Müszaki irod. r.-t. 1913. 21 p.

Havass Rezső volt az, aki az év elején interpellált a főváros törvényhatósági bizottságának közgyülésén a munkanélküliség kérdésében. Az interpellációt és a tanácsnok válaszát ismerteti e füzetben.

Hoffmann Géza. A munkanélküliség és a bevándorlás az Egyesült-Államokban. = Munkanélküliség elleni küzd. magyarorsz. egyes. kiadv. 1913. p. 68—84.

Jászai Samu. A munkanélküliség és a szakszervezetek. = Szocializmus, 2. 1913—14. p. 78—81.

Illés I. Belső vándorlások Magyarországon. = A munkanélküliség elleni küzd. magyarorsz. egyes. kiadv. 2. 1913. p. 85—91.

Kirschanek Ödön. A munkanélküliség. = Szövetkezés, 21. 1910. p. 1535—7.

Loósy Adolf. Tőke és munkanélküliség. = Munkaadó, 13. 1909. 3. sz.

Magyarországi szociáldemokrata párt. A munkanélküliség. Budapest: Népszava 1901. 29 p.

A **Munkanélküliség elleni küzdelem magyarországi egyesületének kiadványai.** Szerkeszti *Ferenczi* Imre. Budapest: Benkő 1911—1914.

Eddig megjelent a következő négy füzet:
1. A munkanélküliség elleni küzdelem. Tájékoztató a mozgalom keletkezéséről. 1911.
2. A munkanélküliség és a munkásvándorlások. 1912.
3. A munkapiac megszervezése és a munközvetités. 1914.
4. A gazdasági helyzet és a munkanélküliség. 1913.
Az egyes füzetek ismertetését lásd cimeik alatt.

Palócz László. A munkásosztály kiváltságai. Szeged: Endrényi 1909. 194 p.

A munkanélküliséggel és főként a munkaközvetités szervezésével foglalkozik.

Pap Géza. A munkásvándorlások kérdése a genti kongresszuson. = Munkásügyi Szemle, 4. 1913. p. 911—918.

Pap Géza. Törvény (1913. évi 21. t.-c.) a közveszélyes munkakerülőkről. = Munkásügyi Szemle, 4. 1913. p. 673—681.

Sido Zoltán. A munkanélküliség irodalma 1909-ben. = Közgazdasági Szemle, 43. 1910. p. 406—12.

Silberstein Dezső. A nyomor napjaiból. = Szocializmus, 1913—14. p. 66—71.

Somogyi Manó. Munkanélküliség. Munkanélküliség esetére való biztosítás. = Közgazdasági lexikon. 2. 1900. p. 758—65.
A kérdés rövid ismertetése, 1900. előtti magyar bibliográfiával.

Somogyi Manó. A munkanélküliség monográfiái = Munkásügyi Szemle, 3. 1913. p. 798—800.

Szabó Ervin. Az ipari munkásság hullámzása. A munkahely és foglalkozás változtatása a magyar iparban. Adatok a választójog kérdéséhez Budapest: Népszava, 1913. 32 p.

Tóth Dezső. A munkanélküliségről. = Munkaadó, 3. 1909. 5. sz.

Vajda Mihály. Munkanélküliség és a munkásvándorlások = Szociálpolitikai Szemle, 3. 1913. p. 301 - 302.

Varga Jenő. A gazdasági válság és a munkanélküliség. = Szocializmus, 1913—14. p. 57—66.

Weltner Jakab. A munkanélküliség. = A magyarországi szociáldemokrata párt 9. pártgyülésének jegyzőkönyve. 1902. p. 110—114.

A gazdasági helyzet és a munkanélküliség. Budapest: Benkő 1913. 47 p. (A munkanélküliség elleni küzdelem magyarországi egyesületének kiadványai. 4.)
Az egyesület 1913. április 30-án tartott szaktanácskozmányának jegyzőkönyve, statisztikai függelékekkel.

A gazdasági helyzet és a munkanélküliség. = Munkásügyi Szemle, 4. 1913. p. 699—702.
A munkanélküliség elleni küzdelem magyarországi egyesületének 1913. április hó 30-án tartott szaktanácskozmánya.

A genti kongresszus és Magyarország. = Munkásügyi Szemle, 4. 1913. 669—673.

Munkanélküliség. = Cipész, 19. 1909. 36. sz.

Munkanélküliség és kivándorlás. = Munkásügyi Szemle, 3. 1912. p. 796—798.

A munkanélküliség és a munkásvándorlások. Budapest: Benkő 1913. 91 p. (A munkanélküliség elleni küzdelem magyarországi egyesületének kiadványai, 2.)
A füzet legnagyobb részét *Ferenczi* Imre értekezése teszi ki: *A munkanélküliség és a nemzetközi munkásvándorlások*, melyet követ két kisebb értekezés, egyik *Hoffmann* Gézától: *A munkanélküliség és a bevándorlás az Egyesült-Államokban*, a másik *Illés* Imrétől: *Belső vándorlások Magyarországon* c. alatt.

A munkanélküliség okai. New-York 1902. 16 p. (Amerikai magyar szocialista munkásszöv. munkáskönyvtára, 1.)

Nemzetközi értekezlet a munkanélküliség ügyében. = Közgazdasági Szemle, 43. 1910. p. 373—81.

Törvényjavaslat a közveszélyes munkakerülőkről. = Szociálpolitikai Szemle, 3. 1913. p. 132—133.

Törvényjavaslat a közveszélyes munkakerülőkről. = Képviselőházi irományok 771. sz.

A MUNKANÉLKÜLISÉG STATISZTIKÁJA

Bud János. A munkanélküliség statisztikája Magyarországon. = Közgazdasági Szemle, 43. 1910. p. 394—98.

Bud János. La statistique du chômage en Hongrie. = Conferences intern. du chômage, 1910. Compte rendu, 3. Rapport. 28. 1911. 6 p.

Bud János. A munkanélküliség statisztikája. = Közgazdasági Szemle, 49, 1913. p. 344—350.

Budapest. Tanács. XIV. ü. o. előterjesztése a fővárosban és környékén lakó munkanélküliek összeírása tárgyában. Budapest: Háziny. 1914. 12 p. 4⁰.

Ferenczi Imre. Commentaire de l'enquète statistique (du travail en Hongrie.). = Bulletin de l'association intern. pour la lutte contre le chômage, 3. 1913. p. 703—12.

Ferenczi Imre. A munkanélküliek megszámlálása. = Munkásügyi Szemle, 5. 1912. p. 126—132.

Kenéz Béla. Javaslat a munkanélküliség statisztikájának szervezésére Magyarországon. = Közgazdasági Szemle, 49. 1913. p. 335—343.

Kenéz Béla. A munkanélküliség nemzetközi statisztikájának módszere. = Munkásügyi Szemle, 3. 1912. p. 783—88.

A munkanélküliség. = Szakszervezeti Értesitő, 10. 1913. p. 17—25.

Közli a Szakszervezeti Tanács által 1913. február 17-én eszközölt budapesti munkanélküliek összeszámlálásának feldolgozott adatait.

A MUNKANÉLKÜLISÉG ELLENI KÜZDELEM

Böhm Vilmos. Küzdelem a munkanélküliség ellen. = Szocializmus, 2. 1913—14. p. 71—77.

Ferenczi Imre. A párisi nemzetközi konferencia a munkanélküliség ellen. = Munkásügyi Szemle, 1. 1910. p. 635—37.

Ferenczi Imre. A munkanélküliség elleni küzdelem magyarországi egyesületének programmja. = Munkásügyi Szemle, 2. 1911. p. 770—73.

Ferenczi Imre. A munkanélküliség elleni küzdelem nemzetközi egyesületének bizottsági ülése. = Munkásügyi Szemle, 3. 1912. p. 729—34.

Gelléri Mór. Harc a munkanélküliség ellen. Budapest: Gelléri és Székely 1900. 125 p.

A munkanélküliség elleni küzdelemben eddig alkalmazott eszközöket és módszereket (egyenes segélyezést, biztositást, pénztárakat s egyéb intézkedéseket) ismerteti.

Jászai Samu. Küzdelem a munkanélküliség ellen. = Szakszervezeti Értesitő, 7. 1910. p. 18—19.

Jászai Samu. Küzdelem a munkanélküliség ellen. = Munkásügyi Szemle, 1. 1910. p. 94—97.

A munkanélküliség elleni küzdelem magyarországi egyesülete. A munkanélküliség elleni küzdelem. Budapest: Háziny. 1911. 30 p.

Tartalmazza az 1910. évi nemzetközi értekezlet és a nemzetközi egyesület leirását s a magyarországi egyesület megalakulásának körülményeit, továbbá a magyar egyesület alapszabálytervezetét.

Munkanélküliség elleni küzdelem magyarországi egyesületének alapszabályai. Budapest: Háziny. 1911. 4 p. 4°

Pap Dezső. Küzdelem a munkanélküliség ellen. = Munkásügyi Szemle, 1. 1910. p. 197—202.

Akció a munkanélküliség ellen. = Munkásügyi Szemle, 4. 1913. p. 897—905.

Budapest munkanélkül levő munkásainak felirata Budapest székesfőváros tanácsához. Budapest: Háziny. 1909. 3 p. (Magyarországi Szakszervezeti Tanács.)

Küzdelem a munkanélküliség ellen. = Szociálpolitikai Szemle. 3. 1913. p. 264—266.

A munkanélküliekért. = Szakszervezeti Értesitő, 11. 1914. p. 1—10.

A munkanélküliek érdekében 1913. december 14-én tartott rendkivüli szakszervezeti kongresszus lefolyását ismerteti; elsősorban *Böhm* Vilmos előadó beszédét közli.

A munkanélküliség ellen. = Szakszervezeti Értesitő, 10. 1913. p. 81—85.

Közli a Szakszervezeti Tanács 1913. szeptember 9-iki felterjesztésének szövegét, melyet a munkanélküliség ügyében a fővároshoz és az államhoz intézett.

A MUNKANÉLKÜLIEK SEGÉLYEZÉSE

Böhm Vilmos. Kenyeret és munkát a munkanélkülieknek. Budapest, 1913.

Budapest. Tanács XIV. Előterjesztés a fővárosban jelenleg uralkodó munkanélküliség rögtöni enyhitése végett teendő intézkedések tárgyában. Budapest: Háziny. 1913. 5 p. 4°

Bolgár Elek. A közmunkák szociálpolitikai vonatkozásai. = Városi Szemle, 6. 1913. p. 240—271.
A tanulmány első része azzal a kérdéssel foglalkozik, hogy mily módon lehet segiteni közmunkák által a munkanélküliségen.

Ferenczi Imre. A főváros első munkanélküliségi akciója. = Városi Szemle, 6. 1913. p. 503—538.
Részletes ismertetés, sok statisztikai kimutatással.

Ferenczi, Emerich. Gemeindeunterstützung der Arbeitslosen in Budapest. = Soziale Praxis, 23. 1913. p. 107—9.

Ferenczi Imre. Le premier essai d'assistance aux chômeurs à Budapest. Gand 1913. 16 p. (Association internat. pour la lutte contre le chômage, 1. Assemblée générale, 1913.)

Gelléri Mór. Állástalan magántisztviselők rendszeres segitése. Budapest: Gelléri és Székely 1914. 30 p.

Székács Antal. A munkanélküliek foglalkoztatása. = Munkásügyi Szemle, 4. 1913. p. 686—689.

A főváros munkanélküliségi akciója. = Szakszervezeti Értesitő, 10. 1913. p. 69—71.

A közszállitások szabályozása és az ipari munkanélküliség. = Városi Szemle, 6. 1913. p. 374—380.

A munkanélküliek segélyezése Debreczenben 1913. év tavaszán. = Munkásügyi Szemle, 4. 1913. p. 938.

Munkanélküliek segitése Nagyváradon. = Városi Szemle, 6. 1913. p. 818—19.

A székesfőváros és a munkanélküli munkások. = Vas- és fémmunkások lapja, 15. 1911. 8. sz.

Über die vom wohltätigen Frauen-Verein in Pest gegründete Erwerbungsanstalt oder das Versorgungsinstitut für arbeitsfähige Arme. Pest: Trattner 1818. 11 p.
Történelmileg érdekes dokumentum.

MUNKANÉLKÜLISÉG ELLENI BIZTOSITÁS

Budapest. Tanács. Előterjesztés a munkanélküliség elleni biztositás ügyében. Budapest: Háziny. 1906. 61 p. 4°

Farkas Elek. Biztositás munkahiány esetére. = Munkaadó, 5, 1911. 5. sz.

Farkas Geyza. Önálló üzemalapitás, mint a munkanélküliség elleni biztositás egyik eszköze a mezőgazdaságban. = Munkásügyi Szemle, 4. 1913. p. 682—686.

Ferenczi Imre. A munkanélküliség esetére való biztositás. = Városi Szemle, 4. 1911. p. 388—89.

A székesfőváros által közreadott, a munkasegélyezésre vonatkozó kérdőivet ismerteti.

Flórián Károly. Közgazdasági tanulmányok és értekezések. 1 k. 2. f. A munkanélküliség esetére való biztositás. Budapest: Benkő 1911. p. 37—56.

Kadosa Marcel. A munkanélküliség elleni biztositás mai állása Európában. = Szociálpolitikai Szemle, 4. 1914. p. 20—26.

Lefort, J. L'assurance contre le chômage à l' Étranger et en France. Vol. 1—2. Paris: Fontemoing 1913.

Ch. XIII.: L'assurance contre le chômage en Hongrie, p. 385—88.

Weltner Jakab. A munkanélküliség esetére való biztositás. = Szociálizmus, 1913—14. p. 82—89.

A munkanélküliség ellen való biztositás az egyes európai államokban. = Társadalmi Muzeum Szemléje, 7. 1914. p. 60—69.

Munkanélküliség elleni biztositás. = Szakszerveti értesitő, 4, 1907. p. 11.

Munkanélküliség ellen való biztositás. = Népszava, 39. 1911. 65—66, 79. sz.

MUNKAPIAC

Böhm Vilmos. A munkapiac és a munkaközvetités. Budapest: Népszava 1914.

Illés Imre. A mezőgazdasági munkapiac. = Közgazdasági Szemle, 35. 1911. p. 236—52.

Illés Imre. A mezőgazdasági munkapiac szervezése külföldön és hazánkban. = Magy. társad. tud. Szemle. 4. 1911. p. 451—81.

A munkapiac megszervesése és a munkaközvetités. I. A munközvetités hazai állapota. Budapest: Benkő 1914. 144 p. (A munkanélküliség elleni küzdelem magyarországi egyesületének kiadványai, 3.)

Magyarországi munkaközvetitésre vonatkozó tanulmányok gyüjteménye. *Ferenczi* Imre ismerteti a hazánkban létező munkaközvetitő intézetekről 1912. januárjában felvett statisztika célját és eredményeit s beszámol a munkaközvetitést illetőleg a hatóságok és érdekelt tényezők körében uralkodó felfogásokról. *Böhm* Vilmos a magyarországi munközvetitésröl és jelenlegi szervezetéről ir, melyben részletesen ismerteti a szervezett munkásság e kérdésben elfoglalt álláspontját. *Farkas* Elek a munkaadó szervezetekben látja a munkaközvetités hivatott szerveit. *Létay* Gusztáv a hatósági munkaközvetités mellett emel szót. *Mayer* Károly a mezőgazdasági hatósági munkaközvetités szervezetére és eredményeire mutat rá. *Somogyi* Manó a bányahatóságoktól bekért véleményeket dolgozta fel. A függelékben pedig a Kossuth-féle ipartörvénytervezetnek a munkaközvetités rendezésére vonatkozó részét találjuk.

MUNKAKÖZVETITÉS.

Böhm Vilmos. Szakszervezeti munkaközvetités. = Szociálpolitikai Szemle, 3. 1913. p. 23—25.

Böhm Vilmos. A munkaközvetitésről. = Szociálizmus, 8. 1914. p. 224—237.

Bud János. A munkaközvetités statisztikája. = Munkásügyi Szemle, 3. 1912. p. 788—796.

Budapest. Szabályrendelet az 1884. évi XVII. t.-c. 10. §-ának c. pontjában emlitett foglalkozást közvetitő és cselédszerző iparnak Budapest székesfőváros területén való gyakorlása tárgyában. Budapest: Nagel 1910. 15 p.

Kaszás Béla. Városi munkaközvetités. = Városok lapja, 6. 1911. p 86—87.

Létay Guszt. A munkaközvetités hazánkban. = Szociálpolitikai Szemle 2. 1912. p. 209—11.

Moldoványi István. Munkaközvetités. = Közgazdasági lexikon. 1900. II. p. 753—57.

A munkaközvetités állása Magyarországon és külföldön 1900 előtti magyar bibliográfiával.

Vidacs Gyula. Die Arbeitsvermittlung in Ungarn. Paris: Impr. coop. ouvr. 1910. 6 p. (Conférences intern. du chômage. Rapport 29.)

Vidacs Gyula. A munkaközvetités Magyarországon. = Közgazdasági Szemle, 43. 1910. p. 399—405.

Die Arbeitsvermittlung in Ungarn. = Volkswirt. Mitt. aus Ungarn, 6. 1911. p. 996—98.

Munkaközvetités kérdése. = Szakszervezeti értesitő, 7. 1910. p. 26.

A munkaközvetités kérdéséhez. = Vas- és fémmunkások lapja, 14. 1910. 31. sz.

A munkaközvetités Magyarországon. = Közgazdasági értesitő, 6 1911. p. 303—6.

A munkaközvetités reformja a nyomdásziparban Magyarországon = Társadalmi Muzeum Szemléje, 6. 1914. p. 120—123.

Munkások nyugdij- és rokkant egylete. Magyarország

Még abban az időben, amikor a rokkant és aggkori biztositás törvényes szabályozásáról ugyszólván még szó sem esett nálunk, néhány lelkes és előrelátó munkás, több önzetlen emberbaráttól támogatva, megalapitotta a Magyarországi Munkások Rokkant- és Nyugdij-egyesületét. Ez az intézmény

azóta szép fejlődésnek indult, mely a mostani nagy válság idején sem akadt meg, mint az a most közzétett évi jelentésből kitűnik sőt az elmult évben 3,800 taggal több lépett be, mint 1912-ben, névszerint 33,017, ugy hogy az egyesületnek 1913 végén már 178,434 fizető tagja volt.

Az egyesületnek tagjai lehetnek a 14 éves életkor betöltése után korkülönbség és orvosi vizsgálat nélkül az ipari és egyéb munkások, önálló iparosok, kereskedők, tisztviselők, tanitással vagy bármi egyébb szellemi vagy fizikai munkával foglalkozó férfiak és nők egyaránt, háziteendőkkel foglalkozó férjes nők, továbbá a tanoncok is. A beiratkozási dij személyenkint 1 kor. 50 fillér. A tagok három osztályban sorakoznak, aszerint, hogy mennyi hetijárulékot fizetnek. Ezek a következők:

I. osztály 20 fillér hetijárulékkal
II. ,, 24 ,, ,,
III. ,, 30 ,, ,,

Az egyesület tiz évi várakozási időt ir elő tagjai számára, mely alatt semmiféle segélyt nem fizet. Ennek letelte után, az egyesület többféle segélyt nyujt tagjainak. Elsősorban természetesen rokkantsegélyt. Ez osztályonkint változik. És pedig:

Az I. osztályban heti 8·40 korona
A II. ,, ,, 9·80 ,,
A III. ,, ,, 11·90 ,,

Ha rokkantság későbbi években következik be, a segély arányosan emelkedik. Ha valaki 40 éven át rendesen fizeti tagdijait, ugy a további befizetés megszünik és minden orvosi vizsgálat nélkül kap nyugdijat. Ez a nyugdij a következő összegre rug:

Az I. osztályban heti 12 korona
A II. ,, ,, 14 ,,
A III. ,, ,, 17 ,,

A segélyre jogosult, tehát legalább 10 éves tagok elhalálozása esetén, a hátrahagyott árvák egyenkint a tagot megillető rokkantsegély 1/6-od részét kapják neveltetési segélyül 14 éves koruk betöltéséig. Ha csupán özvegy marad, az a befizetett dijak 30%-át kapja végkielégitésül egyszer és mindenkorra.

Az egyesület az elmult évben tagjárulékokból 2.464,976·03 koronát vett be, 296,629·18 koronával többet, mint 1912-ben. Az egyesület vagyona 1.872,614·21 koronával emelkedett. Kifizetett az egyesület:

Segélyezésekre

Rokkantsegélyekre	989,493·28	koronát	32·16	35·50
Árvasegélyekre	37,644·67	,,	1·22	
Özvegysegélyekre	2,664·68	,,	0·09	
Tagok végkielégitése	791·68	,,	0·03	

Személyzeti kiadás

Központi tisztviselők illetménye	109,493·28	„	3·57	5·67
Fiókpénztár kezelési díja	52,149·54	„	1·70	
Orvosok díja	12,204·—	„	0·40	

Vegyes kiadások

Leirás a berendezésre	3,447·47	„	0·11	1·35
Költségek	56,277·39	„	1·18	
Hivatalos közlöny	1,866·93	„	0·06	

Ha e kiadásokat az előző év kiadásaival hasonlitjuk össze, ugy megállapithatjuk, hogy a segélyezési kiadások 5·29 százalékkal, a személyzeti kiadások 0·31 százalékkal emelkedtek, ellenben a vegyes kiadások 0 24 százaléknyi csökkenést mutatnak. Egyébként az egész kiadás 1.246,533·42 koronára rugott s a bevételek 42·52 százalékát tette ki. Az egyesület törzsvagyona 11.040,065·56 koronára rug, az alapitványok összege 763,674·11 koronát tesz ki.

Az egyesület fiókjainak, taglétszámának és vagyonának fejlődését, amint az megalakulás óta alakult, a következő adatok tüntetik fel:

Év	Fiókpénztárak száma	Fizető tagok száma az év végén	Az egylet törzsvagyonának évenkinti emelkedése	Az egylet törzsvagyonának összege az év végén	Az egylet központi és vidéki alapitványainak, tartalék- és külön alapjainak összege az év végén	Az egylet összvagyona az év végén
			koronákban			
1893	2	692	3,197·82	3,197·82	—	3,197·82
1894	2	920	8,556·16	11,753·98	—	11,753·98
1895	4	1,628	12,142·20	23,896·18	—	23,896·18
1896	9	3,285	23,321·84	47,218·02	400·—	47,618·02
1897	22	5,699	44,872·64	92,090·66	772·06	92,862·72
1898	27	6,805	65,196·82	157,287·48	1,114·68	158,402·16
1899	40	10,193	90,342·50	247,629·98	1,567·58	249,197·56
1900	52	13,929	123,375·02	371,005·—	3,070·79	374,075·79
1901	63	17,656	182,460·97	553,465·97	5,066·04	558,532·01
1902	71	21,730	203,824·11	757,290·08	7,859·96	765,150·04
1903	89	28,781	271,607·17	1.028,897·25	13,209·22	1.042,106·47
1904	106	26,506	348,295·42	1.377,192·67	19,292·40	1.396,485·07
1905	117	31,592	419,693·71	1.796,886·38	27,927·36	1.824,813·74
1906	146	41,869	534,307·—	2.331,193·38	38,819 19	2.370,012·57
1907	182	56,186	673,077·03	3.004,270·41	55,800·30	3.060,070·71
1908	231	73,531	924,210·41	3.928,480·82	83,881·02	4.012,361·84
1909	291	95,603	1.061,561·31	4.990,042·13	114,308·90	5.104,351·03
1910	364	121,387	1.321,219·78	6.174,647·06	438,234·55	6.612,881·61
1911	425	142,593	1.512,490·75	7.687,137 81	518,363·14	8.205,500·95
1912	469	164,946	1.629,103·94	9.316,241·75	614,883·69	9.931,125·44
1913	509	178,434	1.723,823·79	11.040,065·54	763,674·11	11.803,739·65

Mint emlitettük, az egyesület tíz évi várakozási időt állapit meg tagjai számára. Ez alatt nem fizettek semmiféle segélyt, kivéve egy végkielégitést 1900-ban. A rendes segélyt 1903-ban kezdték folyósitani, azóta a következő összegeket fizették ki:

Év	A rokkant tagok folyó-	Évközben				Segélyezett rokkant tagok	Az árvák folyószáma az év végén	Évközben fölvett árvák száma	Árvák száma, kiknél a segélyezés a 25. §-ért. megszünt	Segélyezett árvák száma az év végén	Kifizetett alapszabályszerü segélyek			
		A rokkantállományba helyezett tagok	a fizető tagok sorába visszahelyezett rokkantak	a visszahelyezettek közül újból rokkanttá lett tagok	elhalt rokkant tagok						rokkant tagoknak	árvák nevelétési járulékaira	özvegyi végkielégitésekre	tagok végkielégitésére
	száma az év végén										koronákban			
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Az első tiz évi várásidő alatt egy tag			
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	végkielégitésén kivül egyéb alapszabályszerü segély nem fizettetett ki.			
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	41·40
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1903	25	25	—	—	1	24	3	3	—	3	3,348·80	150·70	—	81·65
1904	45	20	1	—	1	42	3	—	1	2	17,784·59	288·74	48·69	20·—
1905	70	25	1	—	7	59	21	18	1	19	28,250·01	1,249·21	58·50	30·15
1906	142	72	1	—	10	120	33	12	4	27	47,871·31	2,425·15	203·40	200·82
1907	276	134	2	—	11	241	67	34	7	54	101,276·65	4,546·26	556·84	183·36
1908	444	168	10	2	31	370	122	55	7	102	174,503·28	8,365·73	845·83	202·63
1909	669	225	12	6	37	552	191	69	14	157	262,593·93	12,746·29	1,099·70	122·12
1910	962	293	17	5	49	784	283	92	24	225	377,662·53	19,087·42	1,538·13	180·84
1911	1,322	360	30	15	57	1,075	363	80	31	274	539,812·71	25,665·87	2,770·90	—
1912	1,791	469	30	20	87	1,446	475	112	45	341	718,535·21	31,428·03	2,404·18	385·08
1913	2,492	701	50	25	121	2,003	604	129	63	407	989.493·28	37,644·67	2,664·68	791·68
—	—	2,492	154	77	412	2,003	—	604	197	407	3,261,132·30	143,598·07	12,190·85	2,239·73
											Együttesen 3.419,160 korona 95 fillér.			

Az egyesületbe 1893-tól 1913-ig meghalt és törölt tagok 1.573,326 korona 20 fillér járulékot fizettek be, amely után alapszabályszerü segélyre való igényt nem jelentettek be és igy ezt az összeget a többi tagok javára könyvelték el.

Tekintettel arra, hogy Magyarországon a törvény még nem gondoskodik a rokkantak és aggoknak biztositásáról, a kormány fölismerte, hogy ezt az intézményt, mely fontos közérdeket szolgál, támogatni kell. Ennek a kötelességnek eleget is tett.

Igy 1907-től 1911-ig évi 5,000, 1912-ben évi 7,000 koronával támogatta az egyesületet. Ezt a segélyt 1913-ban évi 10,000 koronára emelte fel. Igy az állam összesen 42 ezer korona segélyben részesitette eddig az intézményt. Az egyesületnek a VIII., József-utca 23 alatt saját palotája van.

Minthogy mindenkit érdekel, hogy az egyes szakmák miként vannak képviselve az egyesület rokkantállományában, álljon itt az erre vonatkozó kimutatás:

A foglalkozási ágazat megnevezése	Rokkantállományba felvétetett			Szaporulat 1913-ban	
	1912 év végéig	1913 év végéig			
	számokban, foglalkozásonként		%-ban a 2,492-höz viszonyitva	számokban	%-ban, a 701 szaporulathoz viszonyitva
Vas- és fémipari munkások	312	409	16·41	97	13·84
Faipari munkások	81	112	4·49	31	4·42
Bőripari munkások...	36	46	1·85	10	1·43
Könyvnyomdai munkások	74	94	3·77	20	2·85
Más ipari szakmunkások	98	138	5·54	40	5·71
Géppel és kazánnal foglalkozó munkások	66	86	3·45	20	2·85
Gyári segédmunkások és ipari napszámosok	106	134	5·38	28	3·99
Bányász és bányaalkalmazottak ...	98	149	5·98	51	7·28
Különféle foglalkozásuak	97	118	4·74	21	2·99
Önálló iparosok és vállalkozók ...	174	234	9·39	60	8·56
Gyógyszerész	2	3	0·12	1	0·14
Szinész	1	2	0·08	1	0·14
Zenész	1	3	0·12	2	0·29
Közs- és magántisztviselők, irodai alkalmazottak...	22	31	1·24	9	1·28
Tanitó	2	4	0·16	2	0·29
Hivatal-, iskola-, postaszolgák ...	20	31	1·24	11	1·57
Községi biró és végrehajtó	—	4	0·16	4	0·57
Pénzbeszedő, ügynök, kézbesitő...	7	13	0·52	6	0·86
Vasuti alkalmazottak	173	259	10·39	86	12·27
Hajózási alkalmazottak	61	77	3·09	16	2·28
Gazdasági alkalmazottak, földmivelők, napszámosok...	35	57	2·29	22	3·14
Ipari munkásnők	104	163	6·54	59	8·42
Önálló foglalkozásu nők	14	27	1·09	13	1·85
Szülésznő...	8	14	0·56	6	0·86
Szakácsnő, gazdasszony, cseléd stb.	50	73	2·93	23	3·28
Különféle foglalkozásu nők	17	20	0·80	3	0·43
Földmives napszámosnők	5	12	0·48	7	0·99
Saját háztartást végző nők	127	179	7·19	52	7·42
Összesen ...	1.791	2.492	—	701	—

Kár, hogy a jelentés nem mutatja ki az egyes szakmákhoz tartozó tagok számát. Akkor pontosabb összehasonlitásokat tehetnénk az egyes szakmáknak a rokkantsághoz való viszonyáról.

Rabmunkások és javitóintézetek növendékeinek baleset esetére való biztositása. Magyarország

Az igazságügyminiszter az 1907 : XIX. t.-c. 8. §-ában nyert felhatalmazás alapján a junius hó 6-án 29,300/923 sz. alatt kelt rendeletében állapitotta meg azokat az eltéréseket, amelyekkel az emlitett törvény a letartóztató és a javitóintézetek üzemeire alkalmazandó. *Balesetbiztositási* kötelezettség alá esnek mindazok, akik fegyház-, börtön-, fogház- vagy elzárásbüntetésüket töltik, még pedig akkor is, ha a szabadságvesztés büntetést pénzbüntetés helyett szabják ki reájuk. A rabok *betegség esetére* való biztositási kötelezettség alá nem esnek. A rabok nem egyénileg lesznek biztositva, hanem napi létszámjegyzék által. Az üzemek veszélyességük szerint 14 dijosztályba soroztatnak. Házi munkások és házi üzemben foglalkoztatottak dijegysége havi 50 fillér. A befolyó biztositási dijak »Rabmunkások biztositási alapja« elnevezéssel, mint külön célra szolgáló kincstári vagyon gyümölcsözőleg kezelendők. Ennek az alapnak jövedelme és szükség esetében tőkéje csak a baleseti segélyek és járadékok, kezelési és ellenőrzési, irodai és utazási költségek fedezésére használhatók fel. Ha az alapnak a kezelési és ellenőrzési költségek levonása után fennmaradó jövedelmei a baleseti segélyek és járadékok fedezésére nem elégségesek, az igazságügyminiszter a mutatkozó hiányt a rabmunka vállalkozókra és a kincstárra az általuk fizetett biztositási dijak arányában kiveti. Sérülés esetén a rab baleseti segélyt (orvosi kezelés, kötő és gyógyitó szerek, gyógyászati segédeszközök, betegpénz, tartáspénz) vagy járadékot kap, (a keresmény 60%-áig). Ha a baleset halálos a rab hozzátartozói (özvegy, gyermekek, szülők, nagyszülők, unokák) járadékot kapnak. Ha a vállalkozó szándékossága vagy gondatlansága idézte elő a balesetet, vagy az a körülmény, hogy a hatóságilag elrendelt óvszabályokat nem tartotta be, óvókészülékeket nem állitotta fel az Alapnak kártéritéssel tartozik. Ha szándékosság vagy mulasztás gyanuja merül fel, vagy a baleset a fogház házi üzemében történt a balesetvizsgálathoz meg kell hivni az iparfelügyelőt is. Ha a balesetvizsgáló bizottság (letartoztatási intézeti igazgató, orvos, fogházfelügyelő, esetleg fogházőrmester, hitfelekezetbeli lelkész) határozata ellen felebbezést adnak be, ez azt a biztositási felügyelőhöz (igazságügyminiszterium börtönügyi osztályának egy tagja) küldi meg, ki az ügyet másodfoku és végérvényes határozat végett az Állami Munkásbiztositó Hivatalhoz teszi át. — A rabbiztositási felügyelő a m. kir. igazságügyminiszterium műszaki közegeivel állandóan ellenőrizteti azt, hogy a büntető-intézetek üzemeiben megteszik-e mindazon intézkedéseket, amelyek a rabok életének és egészségének megóvására és a balesetek lehető elháritására szükségesek. Ebből a szempontból a rabbiztositási felügyelő a nagyobb intézeteket időnként az iparfelügyelővel is megvizsgáltatja. A rabmunkavállalkozó köteles mindazokat az óvórendszabályokat életbeléptetni és mindazokat az óvókészülékeket alkalmazni, amelyeket a m. kir. kereskedelemügyi miniszter

vagy más illetékes hatóság elrendel. Késedelme szerződésszegés. Az óvó rendszabályok a rabok nyelvén az összes munkahelyiségekben kifüggesztendők. Veszélyes gépekre a védőkészülékeken kivül a műszaki közeg által megállapitott szövegü figyelmeztetés is alkalmazandó. Javitó intézetekben a biztositási kötelezettség az intézet összes növendékeire kiterjed.

Aggkori biztositás és a szegények segélyezése. Anglia

Az angol Local Governement Board rövidde! ezelőtt közzétette jelentését az 1908-ban meghozott és 1911-ben módositott aggkori biztositási törvény keresztülviteléről,[1] egyben azokat az adatokat is közli, melyek a 70 éven felüli szegények segélyezésére vonatkoznak, hogy föltüntesse az aggkori biztositás hatását a szegényügyre. Ezekből a következő tünik ki:

a) Aggkori járadék.

A járadékot élvezők (70 éven felüliek) száma volt 1912-ben:

összesen...	642,524
A 70 éven felüli lakosság %-a	60·0

Az 1912-ben kifizetett aggkori segély összege kitett 7.948,016 fontot.

A szegénysegélyt élvezők (70 éven felüliek) száma volt:

1906-ban	229,474
1909-ben	195,924
1910-ben	148,438
1911-ben	58.900
1912-ben	57,770

A szegénysegélyt élvezők száma tehát 74·8 százalékkal csökkent. Ez a csökkenés nem egyformán oszlott meg az intézetekben elhelyezett és az intézeteken kivül álló szegények között; az utóbbiak száma sokkal nagyobb mértékben csökkent, mint az előbbieké, mint az a következő adatokból kitünik:

	Intézetekben elhelyezett 70 éven felüli	Intézeteken kivül álló segélyezett szegények
1906-ban	61,378	168,096
1909-ben	57,701	138,223
1910 „	55,261	93,177
1911 „	49,370	9,530
1912 „	49,207	8,563
A csökkenés 1906 óta %-ban	19·8	94·9

A különbség tehát jelentékeny. Ugyancsak nagy a különbség a vidék és a városok között. Vannak ugyanis helyek a vidéken, ahol a szegénysegélyt élvezők száma 100 százalékkal csökkent.

[1] Old Age Pensioners and aged Pauperisme, London, Wyman and Sons, 1913.

Munkaadók és munkások szervezetei

A szakszervezeti mozgalom tényei

1914. február—április

A tavasz beálltával nagyobb élénkség mutatkozott a szakszervezeti mozgalom terén. Nálunk egymásután jöttek létre a kollektiv szerződések, a szakegyesületek nagy része megtartotta évi közgyülését, külföldön pedig nagyobb sztrájkok és kizárások játszódtak le: Rómában március havában általános sztrájk volt, Angliában jelenleg nagy bányászsztrájk, Oroszországban pedig nagy kizárás van. Részletes adataink a következők:

a) **Magyarország.**

A *szakszervezeteknek* a *munkanélküli számlálásban való részvétele:* jelentésünk időszakában ez volt szakszervezeteink legfontosabb ténykedése. Magáról a dologról külön számolunk be. Itt csak azt akarjuk kiemelni, hogy a szakszervezetek ezzel a tevékenységükkel is beigazolták, hogy a szociálpolitika, különösen a szociálstatisztika terén még nagy hivatás vár rájuk. A szakszervezetek fontosságát, tisztán szociálpolitikai szempontból már korábban felismerték a hatóságok. A szociálpolitikai egyesületekben a szakegyesületek emberei pedig régebb idő óta jelentékeny szerepet játszanak. Most történt meg azonban először, hogy egy oly elsőrangu hatósági szociálpolitikai aktusban, mint aminő a munkanélküliek megszámlálása, a főmunkát ők látták el. A munkásságról, amit kifejtettek, mindenki a legnagyobb elismeréssel emlékezik meg. Itt tehát jogos az a remény, hogy az, amit a szakszervezetek most végeztek, csak kezdet volt és hogy a hatóságok a jövőben egyre jobban fogják igénybe venni a szakszervezeteket szociálpolitikai, különösen pedig szociálstatisztikai munkálataiknál.

A *munkanélküliségi akció,* melyet a szakszervezetek rendeztek, hogy a közvéleményt és a hatóságok figyelmét a munkanélküliségre irányitsák, a jelentés időszakában sem szünetelt. A munkáslapok állandóan felszinen tartották a kérdést, a nagyobb szakszervezetek munkanélküli gyüléseket tartottak, ezek közül a szakszervezeti tanács február 24-én egy szakmaközi munkanélküli gyülést is hivott egybe a régi országház tanácstermében. A terem, a karzatokkal együtt szüknek bizonyult, a munkanélküliek százai, sőt ezrei kinn szorultak. A gyülés előadója Kitájka Lajos volt, a Szakszervezeti Tanács tagja. A gyülés a következő határozati javaslatot fogadta el:

A munkanélküliek február 24-én, a régi Országház termében tartott gyülése megállapitja, hogy a munkanélküliség hétről-hétre nagyobb

arányokat öltött, hogy tizezrével vannak munkások, akik hónapokon keresztül munkanélkül vannak és éheznek. A gyülés nyomatékosan figyelmezteti a közhatóságokat, hogy kötelessége arról gondoskodni, hogy a dolgozni akarók munkához jussanak.

A gyülés megállapitja végül, hogy a nyomorgók tömegének már elfogyott a türelme és üres igéretek helyett munkát követel. Felhivja a gyülés a kormányt és a székesfőváros tanácsát, hogy a nagy munkanélküliségre való tekintettel a közmunkák kiadása iránt haladéktalanul intézkedjenek, a munkanélküliség elleni biztositás kérdését pedig tüzzék napirendre. A Szakszervezeti Tanácsot pedig megbizza a gyülés, hogy a kormánynál és a fővárosnál ezen intézkedések sürgetése iránt tegyen lépéseket.

A kormány ismét 100,000 koronát folyósitott a munkanélküliek segélyezésére.

Március 25-én a *nyomdásztanoncok*-nak egy több száz tagból álló *küldöttsége* vonult fel a városháza elé, hogy a *nappali tanoncoktatást* és egy *nyomdászszakiskola* fölállitását kérje a polgármestertől. A küldöttséget, a polgármester távollétében Miklós Elemér, tanácsjegyző fogadta, aki előtt a tanoncok szónoka a következőkben adta elő kérelmüket:

— Azért jöttünk, hogy felhivjuk a polgármester úr figyelmét arra a beadványra, amelyet több mint egy évvel ezelőtt a Grafikai és Rokoniparosok Főnökegyesülete, a Könyvnyomdászok Szakköre, a művezetők és egy iskolaigazgató nyujtottak be a nyomdásztanoncszakiskola és a nappali tanitás megvalósitása érdekében. Igaz, hogy ilyen irányu szakiskolának a létesitése az állam kötelessége; de a főváros saját költségein ugy is tart fönn tanonciskolát és igy némi költségtöbblettel olyan iskolát létesithetne, amely a mai nyomdászati követelményeknek teljesen megfelel. Ezzel kapcsolatosan még egy fontos kérdést kivánunk hangoztatni, ugyanis azt, hogy a szakiskolával együtt léptesse életbe a nappal való tanoncoktatást, amelyhez már a főnökök egyesülete is hozzájárult. Ennek az ügynek a támogatására kérjük a nagyságos polgármester urat.

Ezután a küldöttség Déri tanácsost, a tanügyi osztály vezetőjét kereste fel, aki a tanoncoknak a következő igéretet tette:

— Nagyon örülök, hogy eljöttek hozzám. A tanoncügyeket ugyan most a szociálpolitikai osztály látja el, de rövidesen ujra hozzám kerülnek a tanonciskolák ügyei. A főváros mindig sokat áldozott kulturális célokra, százezreket költünk évente az iskolákra és bizony sok olyan terhet vállalunk magunkra, amelyet elsősorban az államnak kellene vállalnia. A főváros törvényhatósági bizottsága nagy súlyt helyez arra, hogy lakosai kellő iskoláztatáshoz jussanak és igy csak természetes, hogy minden módot meg fogunk ragadni, hogy az önök kivánságai teljesülést nyerjenek, hogy meg legyen a grafikus szakiskola és az éjjeli iskolázás helyett nappal tanulhassanak.

A *budapesti asztalosmunkások* szervezete február 22-én tartotta meg évi rendes közgyülését. A szervezetben beállt szakadás óta, amikor

tudvalevőleg az asztalosok egy része kivált és ujabb szövetséget alakitott ez volt az első seregszemle. A nyilvánosság elé terjesztett jelentés azt állitja, hogy a szervezet élén ujra képzett és művelt egyének állnak, amenyiben ujra aktiv szerepet játszanak azok a régebbi tagok, akik egyideig visszavonultak a szervezeti élettől. Az elmult évben, mondja a jelentés, 1,573 tag iratkozott be, a szervezet bevétele 78,491 koronát, kiadása 75,242 koronát tett ki. Kifizettek utassegélyre 1,471 koronát, rendkivűli segélyre 5,066 koronát, munkanélküli segélyre 41,716 koronát, összesen 48,254 koronát. A közgyülés megadta a felmentvényt és megválasztotta az uj vezetőséget. Ezután a szabadszervezet tartotta meg évi közgyülését.

A *cipőfelsőrészkészitők szervezete* február 22-én, szabadszervezete február 23-án tartotta meg évi közgyülését. A jelentés kiemeli, hogy a szervezet az elmult évben 229 tagot veszitett; jelenleg 861 tagja van. A szervezet bevétele 18,414 korona volt, kiadása 18,407 korona. Munkanélküli segélyt 678 tagnak fizettek ki 2,339 munkanélkül eltöltött napra. A munkanélküli segély 7033 koronára rugott, utassegélyre 345 koronát, rendkivüli segélyre 499 koronát fizettek ki. A munkaközvetitésre 1456-an jelentkeztek, ezeknek 69 százalékát elközvetitették. A szervezet megalakulása óta a következőképen fejlődött.

Év	A taglétszám	Befolyt heti járulékok	Bevétel	Kiadások						Az összes kiadások
				Munkanélküli-, rendkivüli- és utassegélyre	Lakbérre	Személyi fizetésre	Oktatásra	Jogvédelemre	Egyéb kiadások	
			K	K	K	K	K	K	K	K
1906	689	27,572	7890·54	824·10	2040·—	1085·—	646·26	—	1889·83	6485·19
1907	858	34,035	9386·12	2588·40	2160·—	1502·58	849·40	366·06	2780·47	10246·91
1908	782	31,284	8857·08	3712·—	2200·—	1496·—	692·90	264·06	1479·54	9844·50
1909	741	29,642	9298·90	3616·30	2240·—	1480·—	575·70	160.44	1295·59	9368·03
1910	736	29,470	12735·85	1737·98	2402·—	1600·—	776 68	249 01	6574·95	13340·63
1911	872	34,900	14670·11	2642·60	2487·—	1955·96	639·80	251·61	4434·42	12411·39
1912	1090	43,614	15987 84	4937 80	3118·—	1966·86	1119·90	260·90	6616·35	18019·81
1913	861	34,471	18414.30	7877·08	2944·52	2100·—	631·95	316·45	4537·—	18407·—
Összesen			97240·74	27936·26	19591·52	13186·40	5932·59	1868·53	29608·16	98123 46

A szabadszervezetről szóló jelentés 247 műhelyértekezletről számol be. Sztrájksegélyre a szabadszervezet 3266 koronát forditott. A közgyülés legfontosabb tanácskozási tárgya volt a cipészipari munkások szervezetéhez való csatlakozás. A szakszervezetekben egyáltalában tapasztalható a központositáshoz való törekvés. Egy erős szervezet jobban megtudja védeni tagjai érdekét, mint a szétforgácsolt apró egyesületek A cipőfelsőrészkészitők már egyszer elhatározták, hogy megkisérlik a cipészek szövetségéhez való csatlakozást. Most ugyancsak a következő határozati javaslatot fogadták el:

„A budapesti cipőfelsőrészkészitő munkások és munkásnők szak- és munkaközvetitő egyesületének 1914. február 22-én megtartott rendes évi közgyülése a vezetőségnek a csatlakozás ügyében folytatott tárgyalásokról szóló jelentését *tudomásul veszi.*

A közgyülés fenntartja az 1913-ban hozott közgyülési határozatot, mely a csatlakozást a cipésziparban alkalmazott összes munkások és munkásnők fontos érdekének ismeri el.

A közgyülés erre való tekintettel megbizza az uj vezetőséget, hogy a csatlakozás érdekében lépjen érintkezésbe a cipészmunkások szakegyesületének vezetőségével, állapitsa meg a csatlakozás feltételeit és módjait és a legközelebb összehivandó rendes félévi vagy rendkivüli közgyülésen tüzze napirendre erről a kérdésről való jelentését és javaslatát, amely a tagok érdekeinek megóvásával módot nyujt a közgyülésnek arra, hogy a cipészmunkások szakegyesületéhez való csatlakozás kérdésében végérvényesen dönthessen."

A szabadszervezeti értekezleten a lefolyt bérmozgalmakban követett magatartást tették kritika tárgyává.

A szállitási és közlekedési munkások országos szövetsége ugyancsak február 22-én tartotta meg rendes évi *közgyülését,* amelyen nyolc csoport volt képviselve 18 küldöttel. Sem a tagforgalomról, sem a pénztári állományról nem tett a szervezett közléseket a nyilvánosság részére. A jelentések megtétele után a közgyülés megadta a vezetőségnek a fölmentvényt és megválasztotta az uj vezetőséget.

A borbélymunkások szakegyesülete február 26-án tartotta meg *közgyülését,* mely egybeesett a szakegyesület tizéves alapitásával. Ezen idő alatt nehéz exiztenciális küzdelmet kellett megvivni e szervezetnek, mert e szakmában ugyszólván még nincs is nagyüzem és ha akad is ilyen, az rendesen elitmunkásokkal rendelkezik, ugy hogy a szervezkedés csak nehezen halad előre e szakmában. Az utóbbi években e szervezet alig-alig hogy fönn tudta magát tartani. Az elmult évben végre ujból lendületet vett, ugy hogy kitudták adni megint a szaklapot és mozgalmat indithattak egy kedvezőbb munkarend érdekében. A közgyülésen a főváros szervezett borbélymunkásságán kivül megjelentek a kolozsvári, kecskeméti, erzsébetfalvai és ujpesti borbélymunkások küldöttei és örömmel vették tudomásul a szervezet fellendülését.

A husipari munkások szövetsége március 1-én tartotta meg *küldöttközgyülését.* Budapestről 69, vidékről 10, 10 vidéki városból 14 küldött jelent meg. A jelentés a szervezet föllendüléséről számol be. A szervezetnek 1912-ben 14,685 korona bevétele és 13,595 korona kiadása volt, 1913-ban a bevétel 20,520 koronára, a kiadás 20.488 koronára rugott. A szövetség munkaközvetitője 2500 jelentkező közül elhelyezett a fővárosban 900, a vidéken 1200 munkást. A közgyülés elhatározta, hogy a tagsági járulékot ezentul havi 50 fillérrel magasabbak legyenek, ellenben a tagok a katonai szolgálat, betegség és utazás esetén segélyben részesitendők.

A budapesti sütőmunkások szervezete március 5-én tartotta meg közgyülését. Az egyesület taglétszáma 1482, a szaporulat az elmult év-

ben 244-re rugott. A munkaközvetitőnél 966 munkás jelentkezett, akik közül elközvetitettek 707-et. Kisegitő munkát 2212-en kaptak. A tél folyamán a szervezetben 2 tanfolyam és 10 tudományos felolvasás volt. A szervezet bevétele 19,381 koronára rugott. A közgyülés elhatározta, hogy a szervezet a munkanélkülieket rendkivüli segélyben fogja részesiteni.

A magyarországi könyvkötők országos egyesülete március 15-én tartotta meg rendes évi közgyülését. Az erre az alkalomra kiadott könyvalakban megjelent csinos jelentésből kitünik, hogy a szervezetnek összesen 3415 tagja volt, köztük 1963 nő. Az év folyamán a taglétszám 19-el emelkedett. A szervezet bevétele 53,411 koronára, kiadása 64,246 koronára rugott. A főbb kiadások a következőképen oszlottak meg:

Munkanélküli segély	34,446	korona
Elutazási segély...	1,066	»
Átutazási és napi utassegély	1,152	»
Rendkivüli segély	1,088	»
Ebéd utalvány	3,354	»
Özvegy- és árvasegély...	410	»
Könyvek beszerzése	1,289	»
Kezelési költség	9,370	»
Lakbér	6,331	»

A munkaközvetitésre jelentkezett 1914 nő és 2190 férfi; ezek közül elközvetitettek 1734 nőt és 917 férfit. A kimutatás beszámol a szervezet 15 évi fejlődéséről is. Ez az érdekes táblázat a következő:

Év	Férfitagok száma	Női tagok száma	Összes tagok száma	Összes				Vagyon készpénzben	
				bevétel		kiadás			
				K	f	K	f	K	f
1899	319	101	420	3345	56	3719	48	412	—
1900	300	105	405	3798	87	4107	38	515	49
1901	369	102	471	3580	29	3103	16	1002	62
1902	428	137	565	4197	04	3172	20	2027	46
1903	586	439	1025	6113	01	4703	50	3436	97
1904	874	611	1485	9466	86	6968	32	5935	51
1905	745	535	1280	11688	64	10524	23	7210	81
1906	1046	1244	2290	15046	71	11089	58	12612	37
1907	1208	1382	2590	22600	94	19360	38	19155	49
1908	1250	1632	2882	30074	60	34471	78	15016	43
1909	1151	1534	2685	38204	87	39156	93	14002	27
1910	1176	1889	3065	42705	98	34139	54	21566	71
1911	1262	1736	2998	45236	42	24934	81	31858	32
1912	1357	1968	3325	50808	01	46849	57	35716	76
1913	1381	1963	3344	53411	24	64247	49	24260	51
Összesen	1381	1963	3344	345,291	04	310,648	35	24,260	51

A szervezet ez alatt az idő alatt különféle segélyekre 185,213 koronát forditott; ebből az összegből munkanélküli segélyre 155,563 korona esik. A közgyülésen 11 vidéki és 164 fővárosi küldött jelent

meg, közöttük 38 nő. Ezek tudomásul vették a jelentést és megválasztották az uj vezetőséget.

A magántisztviselők és kereskedelmi alkalmazottak országos szövetségének magántisztviselő szakosztálya: a budapesti magántisztviselők egyesülete március 23-án tartotta meg évi közgyülését. A jelentésből kitünik, hogy 1913-ban ugy a taglétszám, mint a tagdijbevételek emelkedtek, az előbbiek 46, az utóbbiak 43 százalékkal. Különösen a nőtisztviselők szervezése terén értek el nagyobb eredményeket. A jelentés felett hosszabb vita folyt, melynek lezárása után a közgyülés megadta a fölmentvényt a lelépő vezetőségnek és megválasztotta az uj vezetőséget. A közgyülés elhatározta, hogy május első hetét az alkalmazottak agitációs hetének teszik meg.

A cukrászok és rokonszakmabeli munkások és munkásnők szakegyesülete március 25-én tartotta meg ezidei közgyülését. A jelentésben kiemelik, hogy a cukrásziparban rohamosan terjed a gép, ami sok munkást foszt meg kenyerétől. A szakegyesület két fő célt követ: a tagok segélyezését és nevelését. A lefolyt évben 24 tudományos előadást rendeztek, segélyre 4090 koronát forditottak. A közgyülés a jelentést tudomásul vette és megválasztotta az uj vezetőséget.

A textilmunkások szövetsége március 29-én tartotta meg *közgyülését*, melyen képviselve volt az osztrák és az angol textilmunkások szövetsége is. A szövetségnek 9 csoportja és 670 tagja volt, ezek képviseletében 20 küldött vett részt a tárgyalásokon. A szervezet bevétele 1913-ban 3850 korona, kiadása 3735 korona volt. A kiadások között szerepel 1143 korona munkanélküli, 322 korona utas és 212 korona rendkivüli segély. Ezenkivül a szervezet gyermekágyi segélyt is nyujt, melynek összege az elmult évben 24 koronára rugott. A küldöttek fölpanaszolták a szakmában divó rossz állapotokat. A szervezés munkája nagyon nehezen halad előre, mert a textilgyári munkásnők nagyrészt parasztlányok, akik a munkát csak mellékkeresetnek tekintik. A közgyülés elhatározta, hogy a szövetség juniustól kezdve szaklapot ad ki. A közgyülés után a küldöttek értekezletet tartottak és elhatározták a szabadszervezet megalakitását.

A magyarországi vas- és fémmunkások szövetsége szintén most tette közzé évi jelentését. A szervezet taglétszáma a lefolyt évben a következőképen alakult:

	I. negyedév	II. negyedév
Budapesten	20,606	18,706
Vidéken	7.373	8,449
	III. negyedév	IV. negyedév
Budapesten	21,880	20,324
Vidéken	8,417	9,329

Az év végén a taglétszám 29,653 volt, 2930 taggal több, mint az előző évben. A szervezet bevétele az elmult évben 619,102 koronára rugott, a kiadás 562,272 koronát tett ki. A főbb kiadások a következőképen oszoltak meg:

Munkanélküli segély	214,665	korona
Utassegély	14.074	»
Rendkivüli segély	16,994	»
Betegsegély	1,701	»
Költözködési segély	2,033	»
Jogvédelem	13,752	»
Könyvtár	5,751	»
Oktatás	4,469	»
Szaklap	15,446	»
Nyomdaköltség	7,601	»
Házbér	48,905	»

Február végén és március elején az ország két *bányavidékén sztrájkoltak* a munkások: a borsódmegyei Kocolán és a pilisvörösvári bányákban. A *kocolai* sztrájk oka állitólag az volt, hogy a bányabérlő a csillénként járó árat 1 koronáról 70 fillérre akarta leszállitani, az ácsolásnál a méterközönként eddig fizetett 1 korona helyettpedig csak 50 fillért akart fizetni. A *pilisvörösvári* bányákban a munkások bérmozgalmat inditottak, a mozgalom vezetőjét elbocsátották, mire a munkások sztrájkba léptek. A sztrájk kimeneteléről nem érkeztek megbizható adatok.

Az *ujvidéki kendergyárban* március 1-én *sztrájkba* léptek a munkások. A sztrájk oka a következő volt: eddig a munkások áztatott kendert dolgoztak fel, kilónként 16 fillérért; ujabban a gyár nyersanyagot dolgoztat fel, melyért a munkások 20 fillért kérnek, de a gyár csak 14 fillért akart adni. A harc a munkásokra kedvezőtlenül végződött.

A *budapesti épületlakatos* szakmában jelentős *kollektiv szerződést* kötöttek március 12-én. Négy évvel ezelőtt nagy harc dult ebben a szakmában, mely egy három évre szóló kollektiv szerződés megkötésével végződött. E szerződés február elején lejárt. A munkások, rossz gazdasági viszonyokra való tekintetből ki akartak térni a szerződés megkötése elől és ezt tudtul is adták a mestereknek. Mindamellett mégis sikerült oly alapot találni, melyen meg tudtak egyezni. Az uj szerződést három évre kötötték meg, fő pontjai a következők:

A munkaidő — mint eddig — 9 óra marad naponként.

Időntuli munkánál az első két órára az eddigi 20% kelyett *25% pótlék lép életbe*, az ezentuli időre 50% marad.

Vidéki munkánál az eddigi 2 korona napipótlék helyett *3 korona pótlékot kapnak a munkások*, mig a többi rendelkezés (lakás, lakpénz, utiköltség, utazási idő megtéritése) a régi alapon marad.

A minimális béreknél 15%-os emelést kapnak a munkások, ugy hogy ez két részre osztva lép életbe és eszerint a minimális bérek igy alakulnak:

Segitőmunkások a felszabadulás első évében 1914. évi február hó 1-től 38 fillért kapnak óránként. Ez az emelkedés már életbe lépett. A további bértételek:

	1914. évi május 1-től	1915. évi május 1-töl
a) Segitőmunkás a felszabadulás első évében	38 fillér	40 fillér
b) Önálló munkás és tüziember	62 „	65 „
c) Előmunkás 5 segitőig	70 „	73 „
d) Előmunkás 5 segitőn felül	86 „	90 „

A szerződés utolsó évében, az 1916. évi május hó 1-én az összes dolgozó munkások 2 fillér általános béremelést kapnak.

Az előmunkások lakbérpótlékáról való rendelkezések a régi állapot szerint meghagyattak.

A darabszámra dolgozó szegezőelőmunkások kontópénze 44 koronáról *heti 50 koronára emeltetett.*

A szegező segitőmunkások akkordárai 1915. évi augusztus hó 1-én 5%-kal emeltetnek, mig az árszabály többi tartalma és rendelkezései a régi alapon maradnak meg.

A *budapesti* városi *villamos vasut* Hungária-uti műhelyében és remizében március 14-én *sztrájkba léptek a lakatosok* és műhelymunkások, A munkások a sztrájk okául az üzemben divó szigoru ellenőrzést jelölték meg. A sztrájkolók egyrésze elutazott a fővárosból, a másik része bojkott alá helyezte az üzemet.

A *kalapvarrónők sztrájkja,* melyről Szemlénk mult számában irtunk, március *közepén befejeződött.* A harc oka tudvalevőleg az volt, hogy a munkásnők vonakodtak a varrásnál elhasznált cérnát a sajátjukból megtériteni. A vállalkozók belementek abba, hogy a cérnát ők fizessék.

A *süttői kőfaragók* harmincegy hétig tartó sztrájkja március 20-án *véget ért.* A mesterek kollektivszerződést kötöttek a segédekkel. A béreket 88 tételben foglalták össze, melyek az előbb divó bérekkel szemben 12—15 százalékos emelkedést mutatnak.

A *pécsi ácsmunkásoknak* sikerült egy három évre szóló *kollektiv szerződést* kötniök. A szerződés főbb pontjai: 62 filléres órabérminimum évi 4 filléres emelkedéssel, 9 órai napi munkaidő, a bizalmiférfiak elismerése, a tulórák 40 százalékkal, az éjjeli munkák 100 százalékkal való jobban dijazása, az akkordmunka eltörlése, május 1-je munkaszünet, csak szervezett ácsmunkás alkalmazható és amennyiben a munkaadó szervezetlen munkást venne fel, tartozik az illetőt 8 napon belül a szervezetbe beiratni.

A *pozsonyi kéménysepő* munkások szervezete, március végén, hosszabb tárgyalások után, kollektiv szerződést kötött a mesterekkel, melynek főbb pontjai a következők:

A munkások 10—13 korona béremelést kapnak havonta és minden kiégetett kémény után 20 fillér bérjavitásban részesülnek. *Pozsonyban csak a Magyarországi Kéménysepősegédek Országos Szakegyesülete tagjai, a bizalmiférfi közvetitésével nyerhetnek csak munkát.* Szervezetlen segédet csak az esetben lehet munkába állitani, ha a bizalmiférfi szervezett segédet nem tudna szerezni. *A szervezetlen segédnek azonban kötelessége a szervezetbe belépni.* Minden állandóan alkalmazott éves segédnek jogában áll egy évben egyszer, de lehetőleg a nyári hónapokban 10 napi szabadságra menni. *A segédnek a szabadságidőre járó fizetését levonni nem szabad. Május elsején munkaszünet van.* A bizalmiférfi-rendszert a mesterek elismerik. A mesterek tartoznak gondoskodni arról, hogy a segédeknek tiszta szoba, elegendő tüzelőanyag és világitó-

szer álljon rendelkezésükre, valamint az összes szerszámokról tartoznak gondoskodni. Minden három segéd után csak egy tanonc alkalmazható. A mozgalomból kifolyólag egy éven belül egyetlen egy ember sem bocsátható el.

A szerződés 2 évig marad érvényben.

A *miskolci cipőfelsőrészkészitő munkások* március 28-án *sztrájkba* léptek. A munkások szerződése lejárt és 15 százalékos béremelést követeltek. Hosszas tárgyalások után a munkások 10 százalékos béremelésben egyeztek meg a mesterekkel, de e megegyezést a legtöbb mester vonakodott aláirni. A munkások munkába álltak azoknál a mestereknél, akik a szerződést aláirták, mig a többieknél áll a sztrájk.

A *fiumei szabómunkások* április elején *sztrájba* léptek. Béremelést követeltek, de a mesterek vonakodtak azt megadni. Hasonló okból léptek már előbb sztrájkba a *soproni* és *pécsi* szabómunkások. E harcok kimeneteléről még nem érkezett hir.

Az *aradi pamutgyárban* április 4-én 300 munkásnő hagyta abba a munkát. A munkásnők magasabb béreket és a gyárban divó büntetési rendszer eltörlését követelte. A gyárigazgatóság az utóbbi követelésbe belement, mire a munkások ujból felvették a munkát.

A *nyiregyházai sütőmunkásoknak* április elsején békés lefolyásu bérmozgalommal kollektiv szerződés megkötését sikerült elérniök, melynek főbb pontjai a következők:

A napi munkaidő 12 óra. A heti bér: összmunkás számára 36 korona, dagasztó számára 33 korona, segitőmunkás számára 27 korona. A tulóra dija mindegyiknek 80–80 fillér. A kisegitők fizetése napi 7, 6 és 5 korona. Minden munkás hetenként 1 korona lakáspénzt kap. *Minden munkás tartozik szakszervezete tagjának lenni.* Szervezetlen munkást csak szükség esetén szabad közvetiteni, aki azonban 8 napon belül tartozik belépni a szervezetbe. *A munkásokat a szakszervezet közvetiti.* A vasárnapi munkaszünetet szigoruan be kell tartani. Május elseje munkaszünet. *A munkások politikai tőmegsztrájkokban résztvehetnek és emiatt el nem bocsáthatók.* A felmondás ideje 14 nap. Egy év multán a munkások hetibére 2 koronával emelkedik. Ha a munkáltató a munkások szakszervezete figyelmeztetése ellenére az egyezményt 8 napon belül be nem tartja, a munkások beszüntetik a munkát. A konfliktusok elintézésére vegyes bizottságot küldenek ki; a bizottság ülésein az élelmezési munkások országos szövetségének küldötte is résztvehet.

A szerződés három évre szól.

Az *ifjumunkások szervezetének* mult évi fejlődéséről a szakszervezeti értesitő márciusi száma közöl ismertetést. Az ifjumunkás szervezet e szerint 150 iskolai értekezlet segélyével 1500 tagot és egyben ugyanennyi ifjumunkás olvasót szerzett. Alapitott 10 befizetőhelyet és rendezett 60 tudományos előadást az ifjumunkások részére. A Szakszervezeti Tanács 1100 kötet könyvet bocsátott az ifjumunkások rendelkezésére. Az ifjumunkások február 15-én kongresszust tartottak, melyen a Szakszervezeti Tanács is képviseltette magát.

b) Külföld.

Az osztrák szakszervezetek főtevékenysége az utóbbi időben a *munkanélküliek* segélyezésében, illetőleg a munkanélküliek érdekében inditott *akciókban* merült ki. Az egész országban gyűléseket tartottak, melyeken azt a követelést állitották föl, hogy a munkanélkülieket közpénzekből segélyezzék és pedig a következőképen:

a) azok a munkanélküliek, akik tagjai oly egyesületeknek, melyek munkanélküli segélyt nyujtanak, az egyesület révén kapjanak segélyt;

b) azokat a munkanélkülieket, melyek nem tagjai ily egyesületeknek, a hatóságok közvetlenül segélyezzék.

Emellett fölszólitották a hatóságokat, hogy a közmunkákat haladéktalanul adják ki, oly munka- és bérföltételek mellett, melyeket az illető szakmák bértarifái előirnak.

Németországban a biróságok és rendőri hatóságok az utóbbi időben a szabad szakszervezeteket egymásután jelentik ki politikai egyesületeknek. Minthogy Németországban 18 éven aluliak nem lehetnek politikai egyesületek tagjai, ennélfogva a rendszabályok az ifjumunkásokat, a gyárban és kereskedelemben foglalkoztatottakat csak ugy, mint a tanoncokat, megfosztják gyülekezési joguktól. Azonban más okból is sérelmesnek tartják a szakszervezetek a hatóságok ezen eljárását. A szervezeteknek ezentul állandóan be kell majd jelenteniök vezetőségi tagjaikat a rendőrségnél. Ez sok munkást, különösen a kisebb városokban, arra fog birni, hogy ne vállaljon funkciót a szervezetben. A szakszervezetek akciót inditottak, hogy a sérelmes rendszabályokat hatályon kivül helyezzék.

A német *szakszervezeti kongresszust* ezidén Münchenben fogják megtartani junius 22-től 27-ig. A napirendet most tették közzé. A jelentéseken kivül a következő közérdeki pontok szerepelnek rajta:

a) A szövetkezeti népbiztositás.

b) A gyülekezési jog a gyakorlatban.

c) A dolgozni akarók védelme és a vállalkozók terrorizmusa.

d) A munkanélküliek segélyezése.

e) A tarifaszerződések törvényes szabályozása.

f) Az élelmiszer drágaság befolyása a munkások gazdasági helyzetére.

Ezeken kivül tárgyalni fogják azokat az inditványokat, melyeket május közepéig a szakszervezeti főbizottság elé terjesztenek.

A világ legnagyobb szakszervezete tudvalevőleg a *német fémmunkás szövetség*. E szervezet szakmai tagozódásáról most tettek közzé egy jelentést. A tagok a következőképen oszlottak meg:

	1891-ben	1901-ben	1912-ben
Drótmunkás	217	527	2,438
Esztergályozó	2,023	12,431	53,512
Elektromonteur	–	—	10,048
Fűtő és gépész	100	379	2,711
Hutamunkás...	—	—	2,336
Kazánkovács	117	148	750
Mechanikus	723	3,851	21,940

	1891-ben	1901-ben	1912-ben
Fémpréselő	2263	1,072	2,79
Fémcsiszoló	—	2,577	14,402
Tűzmunkás	—	786	1,650
Optikai munkás...	—	489	1,791
Kalapácskészitő	658	1,755	2,093
Lakatos	8,505	29,918	143,601
Hengermunkás	—	—	3,865
Hajógyári munkás	—	1,528	7,614
Segédmunkásnők	330	2,460	27,876
Ólomöntők	69	281	468
Mintakészitők	3,323	11,088	56,606
Aranyművesek	77	1,353	12,080
Bádogosok és szerelők ...	3,026	10,509	35,009
Kovácsok	1,056	6,018	42,243
Segédmunkások	1,309	10,910	105,280
Nemfémmunkások	16	800	5,285
Egyéb	1,468	3,980	10,658

Ez az összeállitás is azt mutatja, amit más szakmában is tapasztalhat az ember, hogy a kisipari munkásoknak sokkal nagyobb százaléka van szervezve, mint a nagyipari munkásoknak.

Az *olasz matrózok bérmozgalmáról* már több izben beszámoltunk. A mult év folyamán majd ennél, majd annál a hajóstársaságnál léptek sztrájkba a munkások. A harc rendesen azzal végződött, hogy a vállalatok tarifaszerződést kötöttek a munkásokkal. Hogy a sztrájkot megelőzzék, most csaknem valamennyi hajóstársaság elfogadta a munkások szervezetének tarifáját, ugy hogy a béke az egész vonalon biztositva van.

Az *olasz vasuti munkások* memorandumot terjesztettek a kormány elé, melyben követeléseiket foglalták össze. Ezek közül a leglényegesebbek a következők: a munkaidő leszállitandó, védelem a föllebbvalók önkénye ellen, a biztonsági rendszabályok kiépitése, béremelés, mintegy 30 millió lira összegben. A vasutasok azzal fenyegetőznek, hogy sztrájkba lépnek, ha követeléseiket nem teljesitik.

Március 9-én *általános sztrájk* játszódott le *Rómában*, mely tiltakozás akart lenni a kórházi mizériák ellen. A tömegsztrájkban résztvettek az összes magánüzemek, az összes kis üzemek munkásai, a világitási munkások és a postai alkalmazottak, egy kis részük kivételével. Az üzletek zárva voltak, a villamos- és bérkocsi-közlekedés szünetelt, az épületállványok és gyárak üresen állottak. A lapok nem jelentek meg, az utcákat nem söpörték, nem takaritották — egyszóval a munka teljesen szünetelt. Már a kora reggeli órákban a Piazza del Popolo felé özönlöttek a munkások, ahol oly hatalmas népgyűlést tartottak, amelyhez fogható az utóbbi évtizedekben nem volt Rómában. A gyűlésen résztvevők számát nyolcvan-kilencven ezerre becsülik. A gyűlésen a munkáskamara, a szociálista és a köztársasági párt szónokai beszéltek és a gyűlés végeztével a tüntetők áradata valósággal elöntötte a Corsót és a beléje torkolló utcákat. A hatóság eleinte rendőri és katonai kordon fölállitásával akarta a tüntetőket ezektől a helyektől távoltartani; a tüntetők számának láttára azonban visszarendelték a fegyveres erőt, ami nagy vérontásnak vette elejét. A munkások küldöttséget menesztettek a

belügyi államtitkárhoz, aki csak az esti miniszteri tanács után adott kielégitő választ a sztrájkolóknak és pedig a következőket jelentette ki a miniszterelnők nevében:

1. A kórházakban való fölvétel nemcsak szegénységi bizonyitvány alapján fog ezután történni, hanem fölvesznek mindenkit, akiről szemmellátható, hogy ápolásra szorul; 2. egyik (San Giacomoról elnevezett) közkórházban a balesetet szenvedettek számára külön osztályt állitanak föl; 3. az elbocsátott ápolók és ápolónők föllebbezhetnek az elbocsátás ellen s ügyüket választott biróság fogja fölülbirálni; 4. a sztrájk tartama alatt letartóztatottakat azonnal szabadon bocsátják.

Az engedmények a munkásokat kielégitették és másnap rendben fölvették a munkát.

A *svájci* szakszervezeti szövetséghez 1913. elején 21 szövetség tartozott 86,313 taggal. Köztük 8,487 női tag volt. Az 5,000-nél több tagot számláló szervezetek a következők voltak:

Szövetség	Taglétszám	Szövetség	Taglétszám
Fémmunkás szövetség	15,238	Famunkás szövetség	7,870
Órások szövetsége	14,518	Textilmunkás szövetség	5,963
Közlekedési munkások szövetsége	13,918		

A szövetségek bevétele 2.049,071 frankra rugott, kiadása 1.614,899 frankra. Vagyonuk 3.247,789 frankot tett ki. A kiadások a következőképen oszlottak meg:

Munkanélküli segély...	88,445 frank
Utassegély	42,712 ,,
Betegsegély	390,178 ,,
Rokkant- és halálozási segély	101,105 ,,
Egyéb segély	47,997 ,,

A keresztény szervezetek a szövetségen kivül állnak. Ezeknek a taglétszáma volt 14,401, köztük 11,064 nő. A legnagyobb a textilmunkások szervezete 9,916 taggal. A keresztény szervezetek segélyezése a következő összegeket forditották:

Sztrájksegélyre...	9,149 frankot
Munkanélküli segélyre	6,858 ,,
Jogvédelemre	1,532 ,,

A solothurni *óragyárosok* február végén *kizártak* 3,000 munkást, két városkának: Greenchen és Bettlbachnak csaknem egész lakosságát. A harc oka a munkások szervezkedési szabadsága felett támadt differenciákra vezethető vissza. E harcból kifolyólag egy rendkivül érdekes helyzet állott elő. Greenchen várostanácsa ugyanis elhatározta, hogy mig a kizárás tart, a munkásokat heti 2,000 frankkal fogja segélyezni a község. A határozatot 651 szavazattal 121 szavazat ellenében hozták.

A francia *bányamunkások* egyrésze február végén sztrájkba lépett. A parlament ugyanis szabályozni akarta a bányamunkások nyugdiját még pedig olyképen, hogy a munkás 30 évi munka után, 55 életévtől kezdve évi 730 frank járadékot kapjon. A munkások a nyugdijpénztárba

a bérek 1 százalékát tartoznának befizetni. A törvénynek van egy paragrafusa, a 11, amely kimondja, hogy ott ahol a vállalkozók szerződéssel kötelezik magukat, hogy a munkásoknak nagyobb nyugdijat biztositanak, mint amennyit a törvény előir, a munkások föl vannak mentve a járulékok fizetése alul. A sztrájkolók követelései a következők voltak: a napi nyugdij 2 frank, az özvegy és árvák járuléka 1 frank. A nyugdij 25 évi munka és az 50 életévkortól kezdve folyósitandó. A 11. §. eltörlendő. Az északi bányák munkásai nem csatlakoztak a sztrájkhoz és állást foglaltak a sztrájkolók követelései ellen, amennyiben szerződésileg magasabb nyugdijat biztositanak számukra a vállalkozók és a törvény még azonfelül is felmenti őket a járulék fizetése alul. Igy aztán 225,000 bányász közül csak 40,000 sztrájkolt. A harc természetesen minden eredmény nélkül végződött.

A francia *épitőmunkások* husvétkor *kongresszust* tartottak Párisban. Ebből az alkalomból az épitőmunkásszervezetek részletes beszámolót terjesztettek a nyilvánosság elé eddigi működésükről. A szervezetek taglétszáma az utóbbi években a következőképen alakult:

Év	A taglétszám évi átlaga	Év	A taglétszám évi átlaga
1907	17,679	1911	70,900
1908	34,169	1912	57,370
1909	52,746	1913	46,687
1910	72,221		

Ez alatt az idő alatt a szervezetek bevétele kitett 413,740 frankot, kiadása 364,129 frankot. A havi járulékok 25—35 centim közt váltakoznak (Németországban 2—6 márka közt). A kiadások a következőképen oszlottak meg:

Sztrájksegély	149,065	frank
Agitáció	32,960	»
Alkalmazottak fizetése	31,792	»
Rendkivüli sztrájksegély	16,545	»
Nemzetközi járulék	5,114	»
A szindikalista napilap részére	7,100	»
Rendszabályozott segély	12,395	»
A katonák segélyezése	11,724	»

A szervezetek vagyona a mult év végén 72,155 frankra rugott.

A *belga* osztályharc alapján álló *szervezeteknek* 1913 elején 131,405 tagjuk volt. A szervezett munkások az egyes szakmák közt a következőképen oszlottak meg:

70,000 munkás *sztrájkol.* A harcot az okozta, hogy több rigai és pétervári vegyészeti gyárban mérgezések fordultak elő, állitólag a hiányos fölszerelés miatt. Oroszországban ma már 114 szakmai szövetség működik, melyek több mint 40,000 tagot számlálnak. A mult év első felében lefolyt sztrájkmozgalmakról most jelent meg a kimutatás, mely a következő érdekes adatokat tartalmazza:

Ipari kerület	Sztrájkolók száma
Moskva	43,518
Szt. Pétervár	29,907
Déli kerület	20,978
Lengyel	38,179
Balt	6,451

A sztrájknapok száma kitett 1.412,304-et. Ezen adatok előreláthatólag elfognak törpülni a folyó év adatai mellett, föltéve, ha a sztrájkok oly arányokat fognak ölteni, mint amilyent a mostani harcöltött. A hatóságok vizsgálatot rendeltek el ama gyárak ellen, ahol a mérgezések előfordultak.

Barcelónában március 7-én *sztrájkba* léptek a *közuti vasutasok*. Március 10-én 17,000 *textilmunkás* és munkásnő lépett *sztrájkba* Katalóniában. A harc a 10 órai munkaidőért folyik, melyet már a mult évben kilátásba helyeztek, de a gyakorlatban nem vittek keresztül. A két harc kimeneteléről még nem érkezett hir.

A *portugál szakszervezetek* március végén Thomas városában *kongresszust* tartottak, melyen a spanyol szervezetek is képviselve voltak Főleg szervezeti kérdésekkel foglalkoztak. A küldöttek amellett foglaltak állást, hogy a kis helyi szervezetek országos szövetségekké olvadjanak össze. A kongresszuson egyébként két irányzat küzdött egymás ellen, a reformista és a forradalmi irányzat. A többséget azonban egyik sem tudta meghóditani magának. A legközelebbi kongresszust Cámbrában 1916-ban fogják megtartani.

Yorkshire kerület bányavidékén március 30-án 70,000 angol bányász sztrájkba lépett. A sztrájkolók száma csakhamar 120,000-re emelkedett. A harc okáról és előzményeiről a következőket jelentik: Az angol miniszterelnök a napokban fogadta a britt bányamunkás-szövetségek küldöttségét, amely a bányamunkások egész sereg ujabb követeléseit terjesztette elő. A legfontosabb követelésük az, hogy a bányamunkások minimális bértörvényét kiterjesszék a föld fölött dolgozókra is, továbbá hogy törvényben tiltsák meg a bányatársaságoknak a sztrájkolóknak vagy a más okból nem tetsző munkásoknak a kilakoltatással való megrendszabályozását. Azonfelül pedig követelték a nyolcórás munkanap kiterjesztését a föld fölött dolgozó munkásokra is. Asquith miniszterelnök válaszának a formája nagyon udvarias, de a lényege elutasító volt. A küldöttség és a miniszterelnök között hosszu vita támadt. A minimális bérekről szóló törvény kiterjesztése ellen azzal érvelt, hogy ezzel csak a „rossz munkahelyek" kérdését akarták rendezni és egyuttal biztositani kivánták, tekintet nélkül a feldolgozott szénmennyiségre, a vájárok minimális bérét. Ha most a minimális béreket a föld fölött dolgozókra is kiterjesztik, akkor ezt minden további nélkül a többi szakmák munkásaira is alkalmazni kellene. A küldöttség szónoka erre azzal felelt, hogy a bányamunkások a minimális bérek törvényes biztositását semmiesetre sem csupán a maguk számára, hanem a többi munkások számára is követelik. A minimális bértörvény érvényét különben már azzal is megsértették, hogy nemcsak a vájárok, de valamennyi más munkás

számára is biztositották a minimális béreket. Tehát olyanoknak is, akiknek semmi közük az ugynevezett rossz munkahelyekhez. A többi követelésekre vonatkozóan azzal a kifogással élt a miniszterelnök, hogy ujabb törvényhozási intézkedésekre még nem áll kellő anyag rendelkezésre. Az általános elégedetlenség azért tört ki először Yorkshireban, mert itt a vállalkozók a megszabott minimális béreket maximális béreknek tették meg.

Az *amerikai munkásszövetségekhez tartozó szakszervezetek* 1913-ban

Szakma	Taglétszám
Fémipar	25,000
Textilipar	14,421
Kő- és agyagipar	16,218
Bányászat	16,505
Faipar	7,241
Kereskedelem közlekedés	9,048
Építőipar	6,200
Élelmiszer-, dohányipar	3,530
Könyvipar	3,671
Bőripar	2,058
Ruházkodási ipar	2,690
Közszolgálat	2,500
Üvegipar	1,200
Egyéb iparág	5,800

A szervezetek bevétele kitett 2.287,377 frankot, kiadása 1.970,275 frankot. Vagyonuk 2.881,721 frankra rugott. A kiadások főbb összegei a következők voltak:

Sztrájksegély	1.146,288	frank
Munkanélküli segély	93,166	»
Betegsegély	183,322	»

A keresztény szakszervezeteknek összesen 82,761 tagjuk van. Ezek a következőképen oszlanak meg az egyes szakmák közt:

Szakma	Taglétszám
Élelmiszeripar	1,583
Építőipar	4,941
Faipar	5,235
Bőripar	1,539
Vasutas	8,394
Közlekedés, rakodómunkás	4,447
Papír- és könyvipar	890
Fémipar	6,643
Bányászat	6,230
Kőipar	2,007
Textil és ruházkodási ipar	15 565
Szezonmunkás	15,176
Egyéb	10,111

A keresztény szakegyesületek száma 113-ra rugott. *Hollandiában* 1913 elején 2,800 szakszervezet működött, melyek 189,030 taggal rendelkeztek. Ezek között volt 8,394 női tag. A tagok az egyes szervezetek között a következőképen oszlottak meg:

A szervezet formája		Taglétszám
Szövetség	156	157,285
Országos egyesület	25	3,654
Helyi egyesület	408	28,091

10,000-nél magasabb létszámu szakszervezetek a következő szakmákban voltak

Szakma	Szervezett munkások száma
Községi munkás	11,603
Vasutas, közuti	11,547
Gyémántipar	10,533
Dohányipar	10,070

Vallási alapon 924 egyesületben 43,194 munkás van szervezve.

Dániában 1912-ben 64 *munkakonfliktus* játszódott le, köztük volt 54 sztrájk és 3 kizárás. A többiről nincsenek adatok. A harcokban 4,082 munkás vett részt; az elveszitett munkanapok száma 47,000 volt köztük 23,000 a kizárások következtében. A sztrájkok és kizárások tartamát a következő adatok tüntetik fel:

1 hétig tartott	30 konfliktus
1 héttől 3 hónapig	21 »
3 hónapon tul	6 »

A harcok végződtek 23 teljes eredménnyel, 12 részleges eredménnyel és 22 eredménytelenül.

Az *orosz szakszervezeti* mozgalom egyre gyakrabban kezd életjelt adni magáról. Mikor e sorokat irjuk, az orosz fővárosban több mint elfoglalt állásáról most tették közzé a jelentést. A gazdasági konjunktura ebben az időszakban jó volt és igy a szervezetek is föllendülést mutatnak. Taglétszámuk az előző évvel szemben 1.841,268-ról 2.054,526-ra emelkedett. Kanadában a szervezeteknek 160,120 tagjuk volt. A 24 legerősebb szakszervezet taglétszáma a következőképen alakult:

	Taglétszám 1912-ben	1913-ban
Bányászok	207,000	370,800
Ácsok	192,300	210,700
Nőiszabók	58,400	78,800
Gépépitők	59,800	71,000
Festők	68,500	70,900
Férfiszabók	46,400	58,500
Nyomdászok	54,700	56,400
Zenészek	50,000	54,600
Pincérek, portások	47,600	53,900
Mintakészitők	50,000	50,000
Ércbányászok	50,600	48,500
Kocsisok és soffőrök	41,500	46,900
Közutiak	42,000	45'700
Sőrgyári munkások	45,000	45,000
Cigaretta készitők	41,500	40,200
Cipészek	33,300	34,300
Fodrászok	29,900	31,800
Szerelők	26,000	29,000
Vasuti műhelymunkások	28,700	28,000
Vasuti távirdászok	25,000	25,000
Villanygyári munkások	19,600	22,700
Épitő segédmunkások	12,500	22,100
Kikötőmunkások	23,500	22,000
Üzemlakatosok	17,700	20,000

A szervezetek a következő összegeket forditották segélyekre:

Halálozási segély...	2.017,313	dollár
Betegsegély	816,336	»
Utassegély...	33,693	»
Munkanélküli segély...	69,446	»
Szerszámbiztositék	2,875	»

A szakszervezeti központ bevétele 244,292 dollárt, kiadása 258,702 dollárt tett ki.

A *melbournei* mészáros segédek március közepén sztrájkba léptek, de a városi tanács békéltető közbelépése következtében csakhamar ujból felvették a munkát. A munkások követelése 70 shilling hetibér és 48 órai heti munkaidő volt. A munka- és bérviszonyok szabályozása felett egy választott biróság fog dönteni:

A *nemzetközi szakszervezeti* mozgalomról szóló legujabb évi jelentés, melyet a nemzetközi szakszervezeti titkárság tesz közzé, a napokban hagyta el a sajtót. Mint minden évben, az idén is részletesen meg fogunk róla emlékezni, most csak a főbb adatait kivonatoljuk. A jelentés szerint 1912-ben közel 13 millió szervezett munkás volt. Ezek a következőképen oszlanak meg az egyes országok közt:

	A szervezett munkások száma	A központhoz csatlakozva voltak
Magyarország	111,966	111,966
Németország	3.317,271	2.253,162
Anglia	3.010,346	874,281
Egyesült Államok... ...	2.469 000	2:054,526
Franciaország	1.064,413	387,000
Olaszország	860,502	320,912
Ausztria	534,811	428,363
Belgium...	231,805	116 082
Hollandia	169,012	61,535
Dánia	139,012	107,067
Svédország...	121,866	85,522
Spanyolország...	100,000	100,000
Svájc	86 313	86,313
Norvégia	60,975	60,975
Finország	23,839	20,989
Románia...	9,708	9,708
Horvátország	6,783	5,538
Bosznia...	5,522	5,522
Szerbia	5,000	5,000
Délafrika (nem küldött jelentést)	100,000	?
Uj-Zéland »	60,000	»
Ausztrália »	433,200	»
Bulgária »	10,000	»

A *szervezhető* munkások számáról 14 ország küldött be jelentést; ezek a következő: Egyesült államok 22.234,038 (ebből 2 793,351 a nőmunkás), Nagybrittánia 18.261,146 (5.309,960), Németország 13.593,391 (4.081,510), Olaszország 7.787,166 (2.396,608), Magyarország 2.268,342 (?), Belgium 2.043,000 (711,000), Hollandia 906,648 (96 423), Svédország 810,000 (135,000), Svájc 800,000 (?), Finnország 450,000 (?), Dánia

439,038 (101,837), Norvégia 229,260 (25,670), Románia 133,866 (?), Horvátország 44,000 (?). Ebből az ipari, kereskedelmi és forgalmi munkások százalékos számaránya az őstermeléssel foglalkozókkal szemben a következő: Anglia 87·61%, Norvégia 84·95%, Svájc 75%, Hollandia 68·15%, Németország 68·12%, Svédország 65·43%, Dánia 55·51%, Egyesült Államok 53·31%, Belgium 41·18%, Olaszország 40·19%, Finnország 33·33% és Magyarország 23·28%.

A pénztári forgalomra nézve 15 ország adatai ismeretesek, amelyek szerint a készpénzállomány 288 millió korona. Ez az összeg azonban korántsem tájékoztat bennünket, mert nem küldték meg az adatokat Franciaország, Spanyolország, az Egyesült Államok stb. Az egyes kiadási tételek közül kiragadjuk a fontosabbakat. Utas- és költözködési segélyre kifizettek 2.400,000 koronát (12 országban), munkanélküli segélyre 25.880,000 koronát (15 országban), betegsegélyre 33 200,000 (15 országban), rokkantsegélyre 11.250,000 koronát (11 országban), halálesetkor 15.420,000 koronát, egyéb segélyre 3.400,000 koronát, a segélyek teljes összege 91.550,000 koronát tett ki. A sztrájkok és kizárások költségei 13 országban 46 milliót tettek ki.

Az amerikai munkásmozgalom.

Az amerikai ipar fejlődése, mely hihetetlen arányokban demonstrálta a technika kialakulásának lehetőségeit, nagyon sok ismertetőre akadt az európai irók sorában, azonban annál kevesebbet hallottunk Amerika munkásmozgalmáról. Az amerikai munkást rendesen másfajta embernek ecsetelték, mint amilyenek az Ó-világban élő kollegáikat. Azok nem törődnek a szervezkedéssel, egyénileg akarnak boldogulni, házat, földeket vásárolnak. Ennek azonban ellentmondott az a tény, hogy az amerikai munkásszövetségben (American Federation of Labor) több, mint 2 millió munkás van szervezve, ellentmondtak továbbá azok a hirek, melyek időnként nagy sztrájkokról, utcai harcokról érkeznek. Csak az ujabb időben kezdünk tisztább képet nyerni az amerikai munkásmozgalomról és ama művek között, melyek e tárgyról szólnak, érdemes helyet foglal el Carl Legien, a nemzetközi szakszervezeti titkárnak egy most megjelent munkája az amerikai munkásmozgalomról.[1]

Legien az amerikai munkásszövetség meghivására három

[1] Aus Amerikas Arbeiterbewegung 203 oldal, Berlin, Vorwärts.

hónapot töltött e szervezet egyes fiókjainak körében, egyben azonban érintkezett a többi szervezetekkel is. Neki, mint szakszervezeti vezérembernek, több anyag állott rendelkezésére, mint más tanulmányzónak. Ez idő alatt tehát sok mindent látott és tapasztalt, amikről könyvében részletesen beszámol.

Amerikában jelenleg kétfajta szakszervezet működik: a már említett munkásszövetség és a munkások világszövetsége az Industrial Workers of the World. Ez utóbbinak mintegy 100,000 tagja van. Programmja kimondja, hogy nem magasabb bérért és rövidebb munkaidőért küzd, hanem a bérrendszer megszüntetéséért. Az amerikai munkásszövetség neutrelis szakszervezeti alapon áll, azaz csakis a munkások helyzetének a mai társadalomban való emeléséért küzd, mitsem törődve a társadalmi ideálokkal. A politikai pártok közül azt támogatják e szervezet tagjai, akiktől pillanatnyi előnyt tudnak vagy remélnek elérni. E szervezet nem szakitott az egyházzal: gyüléseit egyházi istentisztelet szokta bevezetni.

Maguk a szervezetek roppant exklusivek. Az ujonnan belépő tagnak nagy belépő dijat kell fizetni, fogadalmat kell letennie. Ha azt hiszik, hogy már elegen vannak egy szervezetben, rendesen lezárják a felvételi listákat. Az egyes szervezetnek nagy térben való kiterjedése magával hozza, hogy a vezetőség nagyon szét van szórva. A rendelkezési jog az elnök kezében van letéve, aki a szakszervezeti iroda alkalmazottait tetszése szerint választja meg. Ahol a szervezet teheti, kiköti a vállalkozókkal, hogy csak szervezett munkásokkal dolgoztassanak. Ezek aztán az ugynevezett „zárt“ műhelyek. Agitációról itt szó sincs aztán. A munkások csak akkor fordulnak a szervezethez, ha valami vitás ügy merül fel. Ha a szervezet embere ilyenkor azt mondja, hogy a munkát abba kell hagyni, a munkás föltétlen engedelmeskedik. A szakszervezeti embereknek tehát nagy hatalmuk van, amelylyel ezek többször visszaélnek, mint ezt több birósági itélet bizonyitja: igy összejátszottak már konkurrens vállalatokkal vagy megvesztegettették magukat a zárt üzem tulajdonosától és akkor rendeztek sztrájkot, mikor ez a vállalkozónak megfelelt. A szakszervezetek körében nagyon ki van fejlődve a bojkott-mozgalom. A szakszervezetek véd-

jegyeket (Label) bocsátanak ki, melyekkel azokat a termékeket látják el, melyeket szervezett munkásokkal készittetnek el. A többi árut egyszerüen bojkott alá helyezik. E miatt a szakszervezeteknek már többször meggyült a bajuk a biróságokkal, melyek a tröszt ellenes törvény alapján itéletet hoztak ellenük. A szakszervezeti sajtó meglehetősen ki van fejlődve: van 78 hivatalos szövetségi lap, azonkivül pedig számos helyi lap. A védjegy propagandát négy külön lap szolgálja. A statisztikát a szakszervezetek nagyon elhanyagolják, ellentétben az amerikai vállalkozókkal, akik a statisztikát nagy tökélyre vitték és a munkateljesitmény statisztikája segitségével sokkal nagyobb munkateljesitményt tudnak elérni, mint nálunk.

Legien könyve szószerint közli a szervezetek elvi nyilatkozatát vagyis programmját, szervezeti szabályait, segélyrendszerükre vonatkozó megállapitásaikat, sztrájk- és bojkott reglamájukat, a végrehajtó-bizottságok szabályzatait, egyszóval mindazt a fontos anyagot, melyből e szervezetek beléletét és működését meg lehet ismerni. Külön foglalkozik az amerikai szocialista mozgalommal is, valamint élményeiről is részletesen beszámol. Igy tehát mindenkinek nyujt valamit, akit Amerika vagy az amerikai munkásmozgalom érdekel, különösen pedig azoknak, akik az amerikai szakszervezeti mozgalmat akarják megismerni.

Szakmai szindikátusok és munkásbörzék Franciaországban 1912-ben[1]

A szakmai szindikátusok száma 1912 végén összesen 16,510-re rugott. Taglétszámuk 2.475,077-et tett ki, akik között 133,994 nő volt.

Az ipar és a kereskedelem között a következőképen oszlottak meg a szindikátusok:

	Szindikátusok	Taglétszámmal
Munkaadó szindikátusok ...	5,063	421,566
Munkás szindikátusok	5,046	1.027,059
Vegyes szindikátusok	223	50,295
összesen	10,333	1.498,920

[1] Bulletin du Ministére du Travail et de la Prevoyance sociale. 1913 December.

A mezőgazdaságra 6,178 szindikátus esett 976,157 taggal. Az egyes szindikátusok szövetségeket alkottak, melyek a következőképen oszlottak meg:

Szindikátus-szövetség volt ...	482
Ezekhez tartozott szindikátus	14,618
Tag	2,435,453

Foglalkozási ágak szerint a megosztás a következő volt:

	Szövetség	Szindikátus	Tag
Ipar és kereskedelem ...	397	8,597	1.317,980
Munkaadó	180	4,159	365,608
Munkás	207	4,357	941,118
Vegyes	10	81	11,184
Mezőgazdaság...	85	6,021	1.117,473

A szindikátusok szakmák szerint a következőképen oszlanak meg.

a) Munkaadó szindikátusok:

	Szindikátus	Taglétszám	A szakmához tartozók %
Mező-, erdőgazdaság, halászat	427	52,071	1·08
Bányászat	7	312	73·40
Kőbányák	12	193	2·50
Élelmiszeripar és kereskedelem... ...	1,696	159,031	41·38
Vegyészeti ipar	93	5,308	83·73
Papir és sokszorosító ipar	124	7,427	65 70
Bőripar	107	7,901	15·49
Textilipar	145	6,409	8·91
Ruházkodási ipar	135	8,454	4·15
Famegmunkáló ipar	175	6,790	8·97
Fémipar...	307	18,374	18·13
Agyagfeldolgozás	46	2,239	29·83
Építőipar	346	23,894	18·14
Közlekedés, kereskedelem	788	62,385	17·42
Személyes szolgálat	120	11,041	58 77
Szabadfoglalkozás...	535	49,737	88·94

b) Munkás szindikátusok:

	Szindikátus	Taglétszám	A szakmához tartozók %
Mező-, erdőgazdaság, halászat	623	60,082	2·19
Bányászat	84	69,182	33·66
Kőbányák	62	12,715	20·67
Élelmiszeripar és kereskedelem... ...	284	49,640	9,49
Vegyészeti ipar	140	40,655	25·64
Papír- és sokszorosítóipar	308	24,967	15·72
Bőripar	183	23,581	14·73
Textilipar	268	92,547	13·61
Ruházkodási ipar	245	25,908	5·29
Famegmunkáló ipar	344	36,665	14·49
Fémipar...	480	96,127	13 38
Agyagfeldolgozás	104	13,517	8·18
Építőipar	737	122,451	24·44
Közlekedés, kereskedelem	948	307,503	27·66
Személyes szolgálat	101	22,368	2·30
Szabad foglalkozás	135	29,751	12 02

Mindenekelőtt meg kell jegyezni, hogy a mezőgazdaságra vonatkozó fenti adatok csak az iparral valamilyen kapcsolatban álló mezőgazdasági foglalkozások szindikátusait tüntetik fel. A fentieken kivül 6,178 tiszta mezőgazdasági szindikátus működött 976,157 taggal.

A két táblázat összehasonlitásából kitünik, hogy ami a számszerü adatokat illeti, a munkaadók sokkal jobban vannak szervezve, mint a munkások. A bányászatban a munkaadók 73·40 százaléka tartozik a szindikátushoz, a munkásoknak csak 33·66 százaléka, az élelmiszeriparban az arány 41·38 : 9·49, a vegyészeti iparban 83·73 : 25·64, a sokszorositó iparban 65·70 : 15·72, csupán az épitő- és közlekedési iparban és még egyes kisebb szakmákban vannak a munkások jobban szervezve, mint a munkaadók.

Az egyes szindikátusok különféle tevékenységet fejtenek ki, mint az a következő összeállitásból kitünik:

A szindikátusok tevékenysége kiterjedt	Munkaadó	Munkás szindikátusnál	Vegyes
Munkaközvetités	504	1,226	56
Szakkönyvtár	312	1,365	36
Segélypénztár	104	981	56
Munkanélküli segély	11	769	6
Utassegély	23	627	7
Szakiskola	177	446	25
Láboratorium	74	6	1
Aggori biztositás	18	83	26
Kölcsönpénztár	51	55	5
Balesetbiztositás	44	3	2
Fogyasztási szövetkezet	25	124	11
Termelő szövetkezet	15	73	1
Kiállitás rendezése	9	1	—
Kisérletek elősegitése	18	5	—
Kiadványok	455	188	25
	1,840	5,952	261

A munkásbörzékről a következő adatok számolnak be:

Munkásbörze volt	141
ezekhez tartozott szindikátus	2,332
„ „ tag	491,417

A szakszervezetek segélyintézményei. Németország

Az az idő már elmult mikor a szakszervezetek kizárólag harci szervezetek voltak. Noha ma is még egyik fő céljuknak tekintik, hogy a munkások részére jobb munka- és bérviszonyokat vivjanak ki, azonban mindinkább oly intézményekké válnak, melyre a munkások minden életkörülmények

között támaszkodnak, nem is szólva arról a munkáról, melyet a szakszervezetek a munkások nevelése terén végeznek. Jellemző, hogy mennél jobban domboritja ki egy szervezet harci jellegét, annál több segélyintézménnyel rendelkezik, mint ez egy most megjelent német hivatalos statisztikából kitünik.[1] E szerint Németországban a szakszervezetek kiadtak segélyekre:

	Kiadások százaléka		
	Szabad szak-szervezetek	Hirsch-Dunker-féle szakszervezet	Keresztény szak-szervezetek
	márkát	márkát	márkát
Munkanélküli segély	7.741,240	226,776	201,223
Utassegély	1.179,102	18,412	—
Költözködési segély	405,403	20,887	—
Rendkivüli segély	516,818	34,194	—
Beteg-, rokkant- és halálózási segély	13.160,026	903,047	966,376
Sztrájksegély (szakmai)	12.049,086	348,939	654,323
Rendszabályozott segély	1.072,857	348,939	654,323
Más sztrájkoló szakmák segélye...	437,457	—	—
Egyéb segély	—	—	57,611
	36.561,989	1.552,255	1.879,533

Ezek az adatok 1912-re vonatkoznak. Az első pillanatra kitünik, hogy az osztályharc alapján álló szervezetek összehasonlithatatlanul nagyobb összeget forditanak a segélyezésekre, mint a többi szervezetek, melyek harci jellegüket nem hangsulyozzák annyira, mint a szabad szakszervezetek. Mindenesetre tény, hogy e szervezetek taglétszáma is nagyobb. Hogy azonban viszonylag is nagyobb összegeket forditanak a segélyekre, mint a Hirsch-Dunker és a keresztény szakszervezetek, az kitünik a következő adatokból.

A szakszervezetek kiadásaiknak a következő százalékát forditották segélyekre:

	Szabad szak-szervezetekben	Hirsch-Dunker-féle szakszerv.	Keresztény szakszerv.
	kitett		
Munkanélküli segély	12·6	9·7	3·9
Utassegély	1·9	0·8	3·9
Költözködési segély	0·7	0·9	—
Rendkivüli segély	0·8	1·4	—
Beteg-, rokkant- és halálozási segély ...	21·5	38·5	18·5
Sztrájksegély (szakmai)	19·7	14·9	12·5
Rendszabályozott segély	1·8	14 9	12·5
Idegen sztrájkolók segélyezése	0·7	—	—
Egyéb segély	—	—	1·1
	59·7	66·2	36

[1] Die Arbeitgeber, Angestellten und Arbeiterverbände in Deutschland. 8. Sonderheft zum Reichsarbeitsblatt.

A *Hirsch-Dunker-féle* szervezetek kimutatásában nemcsak a szakszervezetek, hanem a *temetkezési egyesületek* is szerepelnek, amelyeket a szakszervezetektől külön adminisztrálnak, amelyekbe külön fizetik a járulékot és amely egyesületeknek oly munkások is tagjai lehetnek, akik egyébként nem tagjai a szervezeteknek. A végösszegből tehát a kiadások mintegy 38 százalékát le kell vonni, ugy hogy az összehasonlitásnál a Hirsch-Dunker-féle szervezetek csak a keresztény szervezetek után következnek.

A segélyezés terén az osztályharc alapján álló szervezetek vezetnek.

Sztrájk és kizárás

A skandináv vállalkozók kölcsönös segélyezése sztrájkok esetén

A skandináv országok fölötte fejlett munkaadó szervezetei évek óta kölcsönösen támogatják egymást sztrájkok és kizárások esetén. Ez az együttműködés az 1909-ben lefolyt általános sztrájk ideje óta rendszeressé vált, mint azt a Correspodenzblatt der Generalkommission ezidei 12. száma részletesen ismerteti. A dán, svéd és norvég munkaadó szervezetek vezető emberei meghatározott időközökben összejönnek és megbeszélik a közös taktikai kérdéseit. Bizonyos elveket állapitanak meg, melyeknek érvényt szereznek a kollektiv szerződésekben. Arra vonatkozólag is létesitettek megegyezéseket, hogy milyen álláspontot foglaljanak el bizonyos munkáskövetelésekkel szemben, ugy a bér és a munkaidő kérdését illetőleg. Az építőiparra nézve pl. megegyeztek abban, hogy egyelőre vonakodni fognak a munkásoknak koncessiókat tenni, nehogy az építőiparban divó jobb viszonyok a többi szakmák munkásait követelések emelésére ingereljék. Ugyancsak azt is elhatározták, hogy a tarifákat a vállalkozók 1916-ban való lejárási terminussal kössék meg. Ha a tarifák egyidőben járnak le, úgy a munkásokra kockázatos a harc, mert az egyes szakmák nem támogathatják egymást és egy-egy szakmai szervezet sztrájkpénztára hamar kiürül.

Ujabban a vállalkozók arra törekszenek, hogy a sztrájksegélyt rendszeresen szabályozzák. Ugyanis a szakszervezetek elhatározták, hogy a kölcsönös segélyezést sztrájkok és kizárások esetén intézményileg fogják biztositani. Véglegesen még nem tudtak megegyezni egyes módozatokban, azonban rövidesen ez is meg fog történi. A vállalkozók ennek megfelelően szintén elhatározták, hogy attól az időponttól kezdve, mikor a szakszervezetek megkezdik a kölcsönös sztrájksegély kifizetését, ők is hasonlóképen fognak eljárni. E segélynek a pénzügyi alapja a következő lenne: Minden szervezett munkaadó minden foglalkoztatott munkás után harc esetén egy fél skandináv koronát fizetne be hetenként, ha ez a harc a másik országban dul. Egy-egy országban 80,000 munkást véve alapul, a sztrájksegély a következő volna: ha Dániában sztrájkolnak a munkások, ugy a dán vállalkozók 40,000—40,000 koronát kapnának hetenkint a svéd és norvég vállalkozóktól, ha a harc két országban folyna egyszerre, ugy csak a harmadik ország vállalkozói fizetnék be a járulékot, vagyis 40,000 koronát juttatnának hetenkint a harcban álló országok vállalkozóinak. A segélyből csakis a szervezett munkaadók kapnának, közülök első sorban azok, akik a segélyre reá vannak utalva.

Ismerve a skandináv vállalkozók kitartását és szervezettségét, e segélyezést bizonyára keresztül fogják vinni a gyakorlatban.

Munkapiac. Munkanélküliség. Munkaközvetités

A kormány és a főváros munkanélküli akciója. Magyarország

A hatóságoknak a munkanélküliség ellen inditott akciója nagyobb arányokat öltött. A 150,000 korona segélyre [1] mintegy hatodfélezer munkás jelentkezett, akik között a segély felét kiosztották. A hátralevő összeg kiosztása végett a főváros tanácsa ujabb jelentkezésre szólitotta fel a munkanélkülieket. Egyben azonban javaslatot tett a munkanélküliek megszámlálására is, egyrészt, hogy meg lehessen állapitani a munkanélküliek pontos számát, valamint azokat a munkásokat, akik leginkább szorulnak rá a segélyezésre, másrészt, hogy alapot nyerjen a rendszeres munkanélküli segély bevezetésének a megitélésére. E javaslatot csakhamar tett követte. A munkanélküli számlálást március 22-én és 23-án ejtették meg. Az eredmény megdöbbentő volt: a főváros és környékén közel 30,000 munkanélkülit irtak össze, bár nem sikerült minden munkanélkülit megszámlálni. A kormány erre a munkanélküliek segélyezésére ujabb 100,000 koronát folyósitott és elrendelte a már kilátásba helyezett közmunkák kiadását.

a) *A munkanélküliek összeszámlálása.*

A tanács szociálpolitikai ügyosztálya február 21-én terjesztette a szociálpolitikai bizottság elé az ügyosztálynak a munkanélküliek összeirása tárgyában tett előterjesztését. A javaslat szerint a munkanélküliség intézményes statisztikája nélkül nem lehet munkanélküliség elleni akciót folytatni. Különösen a tél vége alkalmas arra, hogy a hatóság tiszta képet nyerjen arról, hogy a legnagyobb válság és a téli pangás összetalál-

[1] Lásd: Társadalmi Muzeum Szemléje 1913. 6. szám.

kozása idején mekkora a munkanélküliek száma a fővárosban és a szomszédos községekben. Ily munkanélküli számlálást foganatositott ugyan már az elmult télen a szakszervezeti tanács, melynek alapján 10,000 munkanélkülit állapitottak meg. Ez a számlálás azonban még megközelitőleg sem nyujtott tiszta képet a munkanélküliség mérvéről, mert a számlálás a munkanélküliek jelentkezése alapján történt. Csak természetes, hogy a fölhivásnak a munkásoknak csak egy csekély része tett eleget. Az eredmény az volt, hogy a szervezett munkásoknak csak egy töredékéről lehetett munkanélküli statisztikát felvenni. Sokkal több eredménnyel kecsegtet a munkanélküli számlálás egy másik módszere: a *munkanelkülieknek házról-házra járással való* megszámlálása. Ennél a számlálásnál biztosok járnak a számukra kijelölt kerületben házról-házra, lakásról-lakásra és a számlálólapon bemondott adatok helyességéről a helyszinén nyomban meggyőződést szereznek. Minthogy 5,000—6,000 számlálóbiztos, amennyire t. i. szükség lenne, sok pénzbe kerül, de ettől eltekintve a számlálóbiztosoknak lehetőleg nem szabad a hivatalnoki karból kikerülni, akikkel szemben a munkások egyrésze bizalmatlansággal viseltetik, ennélfogva az ügyosztály összeköttetésbe lépett a Szakszervezeti Tanácscsal, amelyik hajlandónak mutatkozott elegendő számu számlálóbiztost és ellenőrt a hatóság rendelkezésére bocsátani, akik kellő értelmiségü fokon állnak és a nyert instrukció értelmében fognak eljárni. Egy-egy számlálóbiztosra 20—30 lakás fog esni.

A szociálpolitikai bizottság hozzájárult ezen előterjesztéshez, egyben azonban kimondta, hogy hasonló módszerrel a következő szomszédos községekben is meg kell ejteni a munkanélküliek számlálását: Ujpest, Rákospalota, Pestujhely, Rákosszentmihály, Rákoscsaba-Ujtelep, Rákosliget, Cinkota, Csömör, Rákoskeresztur, Pécel, Pestszentlőrinc, Kispest, Erzsébetfalva, Soroksár, Dunaharaszti, Csepel, Albertfalva, Budafok, Kis- és Nagy-Tétény, Törökbálint, Budaőrs, Budakeszi és Pesthidegkut. A számlálás napját március 22-ére tűzték ki.

A szakszervezeti tanács 4,700 budapesti és 1,200 környékbeli szervezett munkást bocsátott a szociálpolitikai szakosztály rendelkezésére, kivüle azonban még több munkásszervezet is résztvett a számlálásban, igy a nőtisztviselők

egyesülete, a keresztény szociális egyesületek stb. Bizonyos számu biztos fölé egy-egy ellenőr volt rendelve, rendesen valamilyen szakegyesületi funkcionarius, aki ellenőrizte a biztosokat, hogy megjelennek-e, helyesen töltik-e ki a számlálólapokat? A szociálpolitikai ügyosztály előadója több izben értekezletet tartott a biztosokkal, kioktatta őket kötelezettségeikre stb. Március 22-én, a megbeszélt időben a biztosok, csekély kivétellel, akiket pótolni lehetett, megjelentek a kijelölt helyeken és megkezdték a számlálást. A Népházban, Népszállóban, a Menházakban és tömeglakásokban a tisztiorvosok jelenlétében március 23-án éjjel ejtették meg a számlálást. Március 22-én lakásról-lakásra járva, megkérdezték, hogy van-e itt munkanélküli. Ezekkel pedig a következő számlálólapot töltették ki: (Minták a következő oldalon,)

Minden házról egy külön jegyzékbe tették a számlálólapokat, mely jegyzéket a háztulajdonos vagy megbizottja irt alá annak jeléül, hogy a számlálóbiztos tényleg ott járt. A számlálóbiztosok minden házat bejártak, kivéve oly középületeket, mint a kaszárnyák, iskolák, vagy pedig magánpaloták stb.

A számlálás főbb eredménye a következő volt:

Találtatott munkanélküli

Budapesten...	22,369
A környéken	6,905
Összesen	29,274

A hatóság először annak a megállapitására törekedett, hogy elsősorban ki szorul segélyre. Ezeket mindjárt segélyben részesitették. A számlálólapok földolgozása egyébként folyamatban van és előreláthatólag hosszabb időt vesz igénybe. Mindenesetre ezen anyagból érdekes képet fogunk nyerni a munkanélküliségről, mely a mostani válságban pusztitott.

b) *A közmunkák elrendelése.*

Annak dacára, hogy a kormány immár két izben nagyobb összeget bocsátott a munkanélküliek segélyezésére, nem mulasztotta el hangsulyozni, hogy a munkanélküliség leghathatósabb eszközének a közmunkák kiadását tekinti. Erre vonatkozólag már régebb óta folytak tárgyalások az egyes miniszteriumok közt. A tárgyalások eredményéről április 6-án a következő hivatalos közlést tették közzé:

A belügyminiszter, mint ismeretes, a fővárosban tartózkodó munkanélküliek segitésére két izben egyenként százezer koronát osztatott szét.

A munkanélküliek megszámlálása Budapesten 1914. március hó 22-én.

(Elrendelte a székesfőváros törvényhatóságának közgyűlése 379/1914. számú határozattal.)

Közigazgatási kerület: .....

Számlálójárás: .....

SZÁMLÁLÓLAP.

Számlálólap száma: .....

Kitöltendő minden 1914. március hó 22-én munkátkereső, munkaképes, 14 éven felüli, ipari és kereskedelmi munkanélküli egyénről, férfiről és nőről egyaránt, amennyiben az utasítások értelmében a számlálás alá esik.

1. A munkanélküli vezeték- és keresztneve: ..... Milyen honos? (magyar vagy milyen más?) .....

Kérdés	Felelet	Kérdés	Felelet
2. A munkanélküli neme (férfi, nő)		5. Van-e munkakönyve vagy szolgálati bizonyítványa?	
Mely évben született?		6. Valamely munkaadó üzemhelyiségében, vagy pedig mint otthoni munkás a saját lakásán szokott-e dolgozni?	
3. Egészséges-e Ön és munkaképes?			
Ha nem egészen munkaképes, miért nem?		Ha a lakásán dolgozik, szokott-e idegen segédmunkásokat foglalkoztatni?	
4. Keres-e munkát vagy nem?			

7. Jelenlegi lakása: ..... kerület, ... utca (út, tér), ... szám, ... emelet, ... ajtószám

Kérdés	Felelet
8. Mi cimen lakik a lakásban? (a **Felelet** rovatban a megfelelő *dőlt* betükkel szedett szót alá kell húzni)	mint *főbérlő* vagy *annak családtagja*, mint *szobabérlő*, mint *ágybérlő*, mint *szállóvendég?*
9. Milyen a családi állapota? (a **Felelet** rovatban a megfelelő *dőlt* betükkel szedett szót alá kell húzni)	*nőtlen. — hajadon, — házas* — (vagy *közös háztartartásban él*), — *özvegy*, — *törvényesen elvált?*
10. Kik azon családtagjai, kiket jelenleg Ön tart el? (a **Felelet** rovatba a megfelelő adatok irandók be)	Feleség vagy közös háztartásban élő nő? (eltartja-e vagy nem?) ..... Hány 14 éven aluli gyermek? ..... Hány 14 éven felüli gyermek? ..... Hány egyéb hozzátartozó? .....
11. Lakásában élő családtagjai közül jelenleg hány családtag keres?	..... családtag összesen keres hetenkint ..... K ..... f-t, vagy naponkint K ..... f-t .....
12. Mióta lakik Budapesten megszakitás nélkül?	..... év, ... hónap óta,
Hol lakott azelőtt, mielőtt Budapestre jött?	község: ..... ; megye vagy ország: .....
Hol lakott ma egy éve?	község: ..... ; megye vagy ország: .....

Tessék fordítani!

Kérdés	Felelelet
13. Mi önnek a rendes foglalkozása vagy mesterség ?	
14. A rendes foglalkozásában hol volt utoljára állandóan (nem átmenetileg) alkalmazva, még pedig :	
a) Kinél ? (beírandó a munkaadó vagy cég neve)	
b) A munkaadó iparágának vagy üzemének megnevezése :	
c) Az üzlet vagy üzem helye (község, utca, házszám :)	község : ..... ; utca, (tér) : ..... ;szám : .....
d) Milyen minőségben volt ott alkalmazva ? (mint tanonc, napszámos, segédmunkás, segéd, szakmunkás, előmmunkás, művezető, rajzoló, mérnök, üzleti alkalmazott, irodai alkalmazott, üzleti szolga, házi-cseléd, vagy milyen más minőségben ?)	
e) Mennyi volt ott a bére vagy keresete ? (havonként vagy hetenként stb.)	Havonként ..... K ... f ; vagy hetenként ..... K ... ; vagy naponként ..... K ... f ;
15. Mikor szünt meg ennél a munkaadónál a munkája ?	... év ..... hónap ..... napján.
16. Miért szünt meg ot a munkája, tehát mi a mostani munkanélküliségének oka, még pedig :	

Kérdés	Felelelet	Kérdés	Felelelet
a) A munkaadó bocsátotta el ? ha igen, miért ? (munkahiány stb)		*d)* Betegség vagy baleset miatt ment el ?	
b) Sztrájk vagy kizárás következtében ?		*e)* Egyéb okból, még pedig miért ? (katonai szolgálat stb).	
c) Ön mondott fel ?			

17. Munkanélküliségé óta volt-e valami ideiglenes keresete és milyen ?	
Ha igen, ezzel a munknélküliség tartama alatt összesen mennyit keresett ?	
18. Miből élt különben azóta, hogy munkanélküli ?	
19. Tagja-e Ön valamely szakszervezetnek és ha igen, melyiknek ?	
20. Munkanélküliségének tartama alatt kapott-e segélyt, még pedig : *a)* Valamely szakszervezettől heti segélyt : *b)* A székesfővárostól munkanélküli segélyt : *c)* Valamely elüljáróságtól egyszeri rögtöni segélyt :	hány héten át ? ..... , összesen hány K-t : ..... hányszor ? ..... , összesen hány K-t : ..... még pedig hány koronát ? .....
21. Jelentkezett-e mint munkakereső valamelyik állami, szakszervezeti vagy munkaadói munkaközvetítőnél és ha igen :	*a)* melyeknél ? ..... *b)* mikor először ? .....
22. Ki szolgáltatta az adatokat, a megszámlált egyén vagy ki más ?	

A *számló biztos* esetleges egyébb megjegyzései : .....

A biztos aláírása : .....

Ez az egyébként is csak a fővárosra kiható intézkedés természetesen csak a pillanatnyi nyomor enyhitésére szolgálhatott. A kormány azonban ezen a ponton nem állapodott meg, hanem lehetőleg nagyszámu munkaalkalom megteremtésével a bajt gyökerében igyekszik orvosolni, vagy legalább enyhiteni. Mint ahogy a nagyarányu munkanélküliséget a nyomasztó gazdasági helyzet, illetve az ennek következményeképp, a magánvállalkozásban beállott üzlettelenség és tartózkodás idézte elő, épp ugy a baj gyökeres orvoslását is csak a gazdasági élet összes mértékadó tényezőinek közreműködésétől és a gazdasági viszonyok általános javulásától lehet remélni. A kormány azonban a rendelkezésre álló eszközök keretén belül addig is, amig ebben az irányban javulás állhat be, az e célra igénybe vehető hitelek fokozott és sürgős fölhasználásával igyekszik a kereseti alkalmakat országszerte szaporitani.

A legutóbbi minisztertanácson jött létre az a döntés, hogy a munkanélküliség csökkentése érdekében a kormány az összes már elkezdett, vagy közelebbről elrendelendő középitkezéseket és egyéb közmunkálatot sürgősen foganatba véteti. Az e tekintetben szükséges intézkedések minden tárca keretében megtörténtek.

A munkanélküliség csökkentésével kapcsolatosan tett intézkedésekről a belügyminiszteriumban középpontositott nyilvántartás adataiból a következőket közölhetjük:

A belügyminiszter *saját tárcája terhére* a következő középitkezéseket létesitteti:

A kassai állami kórházat (az összes munkák költsége 3.000,000 korona). Az épitkezéseket május első felében megkezdik.

A zsolnai állami szemkórház kibővitése (6000,000 korona).

A szegedi állami szemkórház kibővitését (mintegy 200,000 korona).

Államsegitséget a biharmegyei (Nagyvárad), a dicsőszentmártoni, a temesvári és a szatmári közkórházakra azzal a kikötéssel adott a belügyminiszter, hogy tekintettel a munkahiányra, az épitkezést mentől előbb kezdjék meg. Hogy az előmunkálat (anyagszállitás, földmunka stb.) megkezdhető legyen. Szatmárnémeti város közönségének 250,000 korona, Kisküküllő vármegye közönségének 200,000 korona államsegitség már folyósittatott is.

Községekben eszközlendő kutfurásokra adandó segitség cimén az 1914. év első felére 85,000 korona, az 1914—15-iki költségvetési évre pedig 170,000 korona van a belügyi költségvetésbe előirányozva.

Legközelebb intézkedik a belügyminiszter a budapesti állami gyermekmenedékhely kibővitése (50,000 korona) és a gyulai gyermekmenedékhely átépitése (mintegy 240,000 korona) ügyében.

A belügyminiszter a tavasz folyamán mintegy 50,000 koronát, a nyár és az ősz folyamán pedig további 200,000 koronát fordit csendőrkaszárnyák épitésére.

A *belügyi* közigazgatás keretében a városok a legutóbbi hónapokban tovább folytatták a megkezdett munkálatokat és ujakat is kezdtek meg a rendelkezésükre álló hitel keretén belül. A legközelebbi időben is városi közmüvekre vonatkozó számos tervet hagyott jóvá a belügy-

miniszter. A városok, amint a pénzpiac helyzete lehetővé teszi, a fejlesztési programba fölvett közmüveket minél rövidebb időn belül igyekeznek létesiteni.

Az *igazságügyi tárca* keretében jelenleg a következő épitkezések és munkálatok vannak folyamatban:

az igazságügyminisztériumi palota, a pestvidéki törvénykezési épület és fogház, a késmárki járásbirósági épület és fogház épitése, a szamosujvári javitóintézetben középponti háztartási épület emelése, a soproni országos büntetőintézetben munkaterem, mosó és sütőház épitése, a márianosztrai országos büntetőintézetben munkatermi és egyéb épitkezések, a lipótvári országos büntetőintézetben kazánházi berendezés és ezzel kapcsolatos épitkezések, a nagyenyedi országos büntetőintézetben mosó- és sütőház épitése, a szegedi országos büntetőintézetben műhelyépitkezés, végül a budapesti országos gyüjtőfogházban villamossági berendezés létesitése.

Ezeken kivül a legközelebbi jövőben fognak megkezdetni a marosillyei, a mezőkövesdi, a girálti, az érsekujvári, a gyönki és a báni járásbirósági épület és fogház épitése, a rimaszombati járásbirósági épület kibővitése, a soproni országos büntetőintézetben kórházi épület és a ceglédi fiatalkoruak fogházában gazdasági épületek emelése.

Végül a nyár, illetve az ősz folyamán óhajtaná megkezdetni az igazságügyminiszter: a nyiregyházai és az aradi törvényszéki épület kibővitését, a nagykikindai uj fogház, a hatvani, a rozsnyói, a kőhalmi és a békéscsabai járásbirósági épület és fogház épitését, a rahói járásbirósági épület kibővitését, a soproni országos büntetőintézetben őrlakások, a nagyenyedi országos büntetőintézetben kórház és a hartai országos büntetőintézetben gazdasági épületek emelését, a márianosztrai országos büntetőintézetben gépészeti berendezés létesitését, amely munkálatokon kivül még a fiatalkoruak középponti intézetének épitkezését is ez évre vette tervbe.

A *kereskedelemügyi tárca* keretében a következő állami munkákat teszik folyamatba az 1914-ik évben:

Ut- és hidépités a vidéken:

Az állami beruházások terhére utépitések költsége: 6.793,000 korona. Az alkalmazható munkások száma 8,590.

Hidépitések a beruházási hitel terhére 1.200,000 korona. Alkalmazható munkások száma 1,100.

Ut- és hidépitések az 5.100,000 korona árvizhitel terhére: 2.370,000 korona, 3,400 munkás.

Az 1914. évi törvényhatósági közuti költségelőirányzatok terhére. ut- és hidépitések: 3.089,500 korona, 3,900 munkás.

Összesen: 13.452,500 korona, 16,990 munkás.

A *budapesti* Lánchid átépitésénél alkalmazva van 150 munkás.

Kikötői, rakodópart- és folyamkotrási munkákra az 1914. évre: 1.900.000 korona, 950 munkás.

Vasuti munkákra: A székesfőváros határában és közelében földmunkák: 1.340,000 korona.

Vasuti munkák a vonalokon és állomásokon: 14.920,000 korona.

Postaépületek. A székesfővárosban: 1.180,000 korona, 400 munkás; vidéken 1.570,000 korona, 590 munkás.

Az *ipari és kereskedelmi szakoktatás* épületei. A fővárosban: 178,340, a vidéken 1.620.000 korona.

A *mértékügyi intézet* épitkezése 270,000 korona.

Az *ipari kisérleti és anyagvizsgáló* intézet épületének átalakitása 15,000 korona.

Összesen a kereskedelemügyi tárca keretében Budapesten és környékén 2.983,340 korona, az ország többi részében 33.462,500 korona.

A pénzpiacon időközben nagyfoku javulás állott be, föltehető tehát, hogy a magánvállalkozás is rövidesen ujra megindul és válság lassan-lassan utat enged a fellendülésnek. A közmunkák nagyszabásu kiadása bizonyára siettetni fogja ezt a föllendülési folyamatot.

Szabályrendelettervezet a munkanélküli munkások és alkalmazottak községi segélyezése ügyében

A december hó 14-én megtartott rendkivüli szakszervezeti kongresszusnak[1] meg volt elsősorban az az eredménye, hogy a közvéleményt fölhivta a fővárosban uralkodó nagy munkanélküliségre. Ámde ezenkivül is hasznos munkát végzett: A tanácskozások nagyban hozzájárultak a munkanélküliség problémájának a tisztázásához. Az elhangzott beszédek természetesen a kritika mezébe voltak burkolva. Hogy azonban ugynevezett pozitiv munkában sem legyen hiány, a kongresszus megbizta a szakszervezeti tanácsot, hogy készitsen egy a munkanélküliek segélyezésére vonatkozó mintaszabályrendeletet és küldje meg a törvényhatóságoknak. Ennek a megbizatásnak a szakszervezeti tanács eleget is tett és a Szakszervezeti Értesitő márciusi számában közzé teszi a szabályrendelet-tervezetet.

E tervezet két részre oszlik: külön rendelkezéseket tartalmaz a szervezett munkások biztositása és külön az önkéntes biztositásáról. Egyébként e nevezetes dokumentum szószerint a következő:

Szabályrendelettervezet a munkanélküli munkások és alkalmazottak községi segélyezése ügyében,

1. ..... törvényhatósági bizottsága a munkanélküli munkások és alkalmazottak támogatására segélyalapot szervez, amelynek költségeire évenként az évi költségvetés keretében ..... koronát szavaz meg.

A munkanélküli segélyalapból támogatásban részesülnek mindazok a munkások és alkalmazottak, akik

[1] Lásd Társadalmi Muzeum szemléje, 1913 nov.-decz.

a) valamely kormányhatóságilag jóváhagyott alapszabályokkal biró egyesületnél biztositják magukat munkanélküliség esetére,

b) továbbá a jelen szabályrendelet 8. §-a alapján szervezett munkanélküli segélypénztár tagjai.

A) Egyesületi tagok segélyezése.

2. A munkanélküli segélyalapot külön bizottság kezeli. A bizottságot a következő testületek választják:

a) Három tagot a törvényhatósági bizottság,

b) három tagot a munkások köréből Budapesten a Magyarországi Szakszervezeti Tanács, vidéken a helyi szakszervezeti bizottság jelöli ki.

A bizottság elnökét a törvényhatósági bizottság első tisztviselője nevezi ki.

A segélyalap kezeléséből származó összes költségeket a törvényhatóság fedezi.

3. A munkanélküli segélyt nyujtó egyesületek tagjai az alapszabályszerü segélyhez, a községi munkanélküli segélyalapból az egyesületi segély 50%-áig terjedő pótsegélyben részesülnek.

A pótsegély naponként legfeljebb 1·50 koronáig terjedhet, évenként legfeljebb 70 napon utalható ki. A pótsegélyt az illető egyesület előlegezi és az alapszabályszerü segéllyel együtt fizeti ki.

4. Pótsegélyre csak azok az egyesületi tagok jogosultak, akik legalább 6 hónap óta laknak a törvényhatóság területén és az előirt ellenőrzési szabályokat betartják. Olyan községek lakosaira, amely községek a jelen szabályzatban foglalt rendelkezésekhez hasonlóan gondoskodnak a munkanélküliekről és a törvényhatósággal a munkanélküliek segélyezése tárgyában kölcsönösségi viszonyban állanak, ha egyébként egyesületi segélyre jogosultak az e szakaszban megállapitott hat hónapi várakozási idő nem vonatkozik.

5. Pótsegélyt csak azok az egyesületi tagok igényelhetnek, akik a 4. §-ban megállapitott feltételeken kivül 3 napnál hosszabb idő óta munkanélküliek, az egyesületi szabályok szerint az egyesületben a munkaközvetitőnél személyesen jelentkeznek és az e célra szolgáló jelentkezési lapot lebélyegeztetik.

A pótsegélyből kizárandók, akik betegség, baleset, állandó rokkantság következtében munkaképtelenek és akik az egyesületi munkaközvetitő által felajánlott, szakmájukba vágó megfelelő munkát visszautasitják. Nőtlen munkás, ha egyébként fontos körülmények nem akadályozzák, vidéki munkaalkalmat is köteles elfogadni.

Ha a felajánlott munka nem felel meg a tag testi erejének, vagy ha sztrájk és kizárás következtében megüresedett munkahelyre szól a közvetités, joga van a munkát visszautasitani. Végül nem köteles elfogadni oly munkaalkalmat, ahol a szakmában fennálló tarifaszerződésben megállapitott munkafeltételeknél rosszabb feltételek alapján alkalmazzák.

Az e szakasz 2. és 3. bekezdése alapján visszautasitott munkaalkalom miatt a pótsegély nem vonható meg.

6. Azon egyesületek, amelyek tagjaik számára igényt tartanak a pótsegélyre, kötelesek azt a segélyalapbizottságnál bejelenteni. Azonfelül köteles az egyesület a munkanélküliekről külön nyilvántartást vezetni. A nyilvántartási könyvbe bevezetendő:

a) Azon munkanélküli tagok neve, családi állapota, gyermekeinek száma, lakása és foglalkozása, akik munkanélküli segélyt kapnak s pótsegélyre jogosultak.

b) A munkanélküliség kezdetének és az igényjogosultság kezdő időpontjának kelte.

c) A munkanélkül töltött napok száma.

d) A napok száma, melyekre a munkanélküli segély folyósittatott.

e) Az egyesületi munkanélküli segély naponkénti és heti összege.

f) A községi pótsegély naponkénti és heti összege.

g) A jelentkezési és ellenőrzési adatok.

A nyilvántartási könyv kivonata havonként, legkésőbb minden hó utolsó napját követő ötödik napon a községi segélyalapbizottsághoz beterjesztendő. A bizottság a beterjesztéstől számitott 30 napon belül köteles a már kifizetett városi pótlékösszeget az egyesület pénztárába beutalni.

Az egyesületek kötelesek a segélyalapkezelőbizottság felszólitására a munkanélküliek ellenőrzésére és a munkaközvetitésre vonatkozó könyveket a bizottságnak betekintésre rendelkezésre bocsátani.

B) *Munkanélküliek segélypénztára.*

8. A segélyalapbizottság e szabályrendelet életbeléptetése napján munkanélküli segélypénztárt szervez.

A segélypénztár tagjai lehetnek mindazok a munkások és alkalmazottak, akik az 1907. évi XIX. t.-c. hatálya alá tartoznak, munkanélküliség esetére egyesületben vagy szervezetben nincsenek biztositva és a 4. §-ban felsorolt feltételeknek megfelelnek.

Egyesületek, amelyek a munkanélküliek segélyezését nem rendszeresitették, összes tagjaikat, vagy tagjaik egy részét együttesen biztosithatják a segélypénztárnál. Ilyen esetekben a biztositottakra vonatkozó egyéni adatok, a segélypénztár kezelési szabályzatának megfelelően a biztositó egyesület nyilvántartja és havonként a pénztárhoz beterjeszti.

9. A segélypénztár tagjai hetenként 30 fillér járulékot fizetnek Egyesületek tagjaik biztositásánál heti 20 fillért, 100-nál több tag együttes biztositásánál tagonként és hetenként 16 fillért fizetnek. A járulék nyugtázására a jelentkezésnél kiadott könyvecskébe a pénztár által kiadott járulékbélyeg ragasztandó. Egyesületek tagjai a járulékbélyeget az illető egyesület pénztárától veszik át.

Aki négy egymásután következő héten járulékaival elmarad, igényjogosultságát elveszti. Fegyvergyakorlatra behivott tartalékos, beteg, balesetet szenvedett és munkanélküli tagok a járulékbefizetés alól felmentendők.

10. A segélypénztár tagjai 52 heti járulék befizetése után válnak igényjogosulttá.

11. Igényjogosult tagok munkanélküliség esetén a nyolcadik munkanélküli naptól számitva következő segélyben részesülnek:

52 heti járulékbefizetés után naponként 1·50 koronát. A segély évenként legfeljebb 70 napon keresztül utalható.

Az e szakasz második bekezdésében megállapitott segély teljes kimeritése után csak a legutolsó segély felvételétől számitott további 40 heti járulékbefizetés után válik a tag ujra igényjogosulttá.

12. A segélypénztár tagjaira betegség, baleset, rokkantság következtében beálló munkanélküliség eseteiben és a közvetitett munka kötelező elfogadására vagy visszautasitására vonatkozóan e szabályrendelet 5. §-ának 2, 3. és 4. bekezdésében megállapitott rendelkezések irányadók.

13. A segélypénztár tagjai kötelesek az illetékes munkaközvetitőben jelentkezni. Munkaközvetitővel rendelkező egyesületek tagjai az egyesületi munkaközvetitőben, a többiek a segélypénztár kezelőtisztviselőinél (Budapesten, Pozsonyban és Temesvárott az ipari és kereskedelmi munkaközvetitőnél) tartoznak jelentkezni és az e célra kiadott igazolványt lebélyegeztetni.

14. A lebélyegzett igazolvány minden hét szombatján a hivatalos órák alatt a segélypénztárnál bemutatandó.

15. Segélyek csak a bemutatott igazolványok alapján utalhatók ki. Az e szabályrendelet 11. §-ában megállapitott segélyeket a segélypénztár kezelőbizottságának előzetes engedélyével a tagjait együttesen biztositó egyesület közvetlenül is kifizetheti. Ebben az esetben köteles az egyesület segélynyilvántartást vezetni.

A nyilvántartási könyvbe bevezetendő:

a) A munkanélküli segélypénztári tagok neve, családi állapota, gyermekeinek száma, lakása és foglalkozása,

b) a munkanélküliség kezdetének és az igényjogosultság kezdő időpontjának kelte.

c) A munkanélkül töltött napok száma.

d) A napok száma, amelyekre munkanélküli segély folyósittatott.

e) A segély naponkénti és heti összege.

f) A jelentkezési és ellenőrzési adatok.

A nyilvántartási könyv heti kivonata legkésőbb a következő hét szerdáján a községi segélyalapbizottsághoz beterjesztendő. A bizottság a beterjesztéstől számitott nyolc napon belül köteles a már kifizetett segélyt az egyesület pénztárába beutalni.

16. A segélyalapbizottság és a munkanélkülieket segélyező egyesületek vagy a segélypénztár és tagjaik között felmerülendő vitás esetekben elsőfokon a 2. §. alapján szervezett bizottság kebeléből kiküldendő választott biróság dönt. A választott biróság tagjait — egy törvényhatósági bizottsági tagot és egy munkást — a bizottság egyszerü szótöbbséggel választja. A választott biróság elnöke a törvényhatóság első tisztviselője vagy helyettese. A panaszok ügyében végsőfokon a kezelőbizottság plénuma dönt.

17. Az e szabályrendelet alapján felvett munkanélküli segély nem

tekinthető szegénysegélynek s a segélyzettre nézve semmiféle jogi hátránynyal nem járhat.

A tervezet, amennyiben ez a szakszervezeti tagok segélyezézét illeti, szigoruan elválasztja a munkanélküliek segélyezését a sztrájkolók és a kizártak segélyezésétől. Ebben a tekintetben tisztára a genti rendszer alapjára helyezkedik. A tervezet második része a bázeli munkanélküli segélypénztár mintájára készült.

A szakszervezeti tanács azzal a reménynyel teszi közzé a tervezetet, hogy az a munkanélküliség elleni biztositás kérdésével foglalkozó törvényhatóságok munkáját megfogja könnyiteni.

A munkanélküli pénztárak állami szubvencionálása. Franciaország

A munkanélküli segélyezés nemzetközi állásáról szóló cikkünkben[1] megirtuk, hogy a francia kormány a munkanélküli segélypénztárakat szubvencionálja. Ennek az összegnek 1912-ben történt megosztásáról most részletes adatok jelentek meg.[2] Állami szubvenció gyanánt a helyi pénztárak a kifizetett segély 20 százalékát, a szövetségek 30 százalékát kapták meg. A tényleges összeg kitett:

	1912 I. félévben	1912 II. félévben
A munkanélküli pénztárak száma volt, melyek állami szubvencióért folyamodtak	134	137
Ezek közül nem felelt meg az előirt föltételeknek ...	35	38
Kapott szubvenciót	99	99
Ennek összege kitett frankot...	20,690	26,852

Az egyes szakmák között a szubvencionált pénztárak, a segélyezett tagok száma és a segély összege a következőképen oszlott meg:

Szakma	Munkanélküli pénztár	Taglétszám	Segélyezett tagok	A szubvenció kitett francot
Mezőgazdaság	3	226	256	596
Bányászat	1	44	13	20
Élelmiszer-ipar...	3	736	268	774
Sokszorositó ipar	7	15,300	2,319	23,461
Bőripar	5	3,202	270	1,013
Textilipar	23	10,187	2,696	7,191
Ruházkodási ipar	6	1,274	311	1,825
Faipar	4	445	128	478
Huták és fémfeldolgozás	6	5,366	452	3,857
Kő- és agyagfeldolgozás	4	1,306	247	1,711
Épitőipar	2	347	138	470
Kereskedelem, közlekedés	12	7,555	197	2,357
	76	45,988	7,297	44,253

[1] Lásd: Társadalmi Muzeum Szemléje, 1914. 1. sz.

[2] Bulletin du Minister du Travail et de la Prévoyance sociale 1913. 862. old.

Van ezeken kivül még négy pénztár, melyeknek tagjai különféle szakmákból rekrutálódnak, valamint másik négy pénztár, mely csak munkanélküli segélyt nyujt. Ezek is részesültek állami szubvencióban. A munkanélküli pénztárak az állami szubvencióval együtt 186,446 frankot forditottak a munkanélküli tagok segélyezésére, akiket összesen 42,798 napon át segélyeztek.

A községi munkanélküli segély Stuttgartban 1912/13-ban.[1]

Az 1912 október 1-én életbelépett stuttgarti munkanélküli segély első évi működéséről szóló adatokat most tették közzé. A segély tudvalevőleg abban áll, hogy a város pótlékot nyujt a szakegyesületeknek, a takarékegyesületeknek és egyes takarékbetéteseknek. A segélyben részesült az első évben:

Szakegyesület	44
Takarékegylet	2
Egyes betétes	22

A segélyért folyamodó munkanélküliek száma volt 943. Ezek közül volt:

Nőtlen, illetve hajadon	414
Családos	529
Az elutasitottak száma volt	145
Segélyt kapott	798

Azoknak, akik segélyt kaptak, legnagyobb része szervezett munkás volt, nevezetesen 776. Ezek a következő szakmák közt oszlottak meg:

Szakmai szervezet	A segélyben részesült tagok száma
Famunkások	317
Könyvnyomdászok	132
Ácsok	102
Fémunkások	66
Könyvkötők	28
Kárpitosok	27
Közlekedési munkások	23
Nyergesek	22
Szobrászok	14
Litografusok	11
Kertészek	10
Egyéb	24

Azoknak a családos munkanélkülieknek, akik segélyben részesültek, nevezetesen 469-nek, 679 15 éven aluli gyermeke volt. Munkanél-

[1] Lásd: Soziale Rundschau 1914. február.

küli segélyt 10,162 napra fizettek ki, 9,746 márka összegben, egy-egy munkanélkülinek átlag 10·9 márkát fizettek ki. A munkanélküliek közül ujra munkához jutott:

	Munkanélküli
A városi munkáshivatal által	294
Más módon	210
A régi munkaadónál a munkahiány megszünése után	294

A munkanélkülek községi segélyezése Grácban

A gráci községi tanács március 27-én tartott gyülésen elhatározta a munkanélkülieknek genti alapon való segélyezését. Az erre vonatkozó határozat a következőképen hangzik:

A városi segély napi 50 fillérre rug, a munkanélküliek évenkint 60 napon át kapják. Minden családtag után napi 7 fillér pótlék jár.

A segélyezés egyelőre a következő időszakokra érvényes: 1914/15, 1915/16, 1916/17-es téli évadra és pedig 4 hónapra: novembertől februárig.

E segélyben csak azok részesülnek, akik tagjai oly egyesületeknek, melyek munkanélküli segélyt nyujtanak és akik legalább 1 év óta Grácban laknak.

Azok, akik sztrájkból, kizárásból, balesetből vagy betegségből kifolyólag váltak munkanélkülivé, nem kapnak segélyt. Általában: csakis az önhibából nem okozott munkanélküliség jogosit a segély fölvételére. Kétség esetén a városi hatóságok ellenőrzést ejtenek meg.

A segély csak 8 napi várakozási idő után kezdik folyósitani.

A segély megszünik, ha a munkás részére oly munkát közvetitenek, mely testi és szellemi képességei szerint megfelel neki. Nőtleneknek a vidékre közvetitett munkát is el kell fogadniok.

Azok a munkásegyesületek, melyek igényt formálnak a munkanélküli segélyre, külön munkanélküli listákat tartoznak vezetni.

A segélyek és munkaközvetités ellenőrzésére egy bizottság alakul, melyben képviselve vannak a városi tanács, munkaadó és a munkás egyesületek, a munkaközvetitő intézmények és jótékonysági egyesületek.

A városi pótlék nem lehet több, mint évi 6,000 korona.

Egy külön választott biróság állitandó fel, mely egy munkaadóból, egy munkásból és egy pártatlan elnökből áll.

Az első év csak próbaévnek tekintendő, melynek leteltével a városi tanács megfelelő változásokat fog eszközölni a szabályzaton.

A munkaadók képviselői azt ajánlották, hogy azok a munkások is részesüljenek segélyben, akik nem tagjai valamely munkásegyesületnek. Ezek részére szervezzen a város takarékegyesületeket. Ebbe azonban sem tanács, sem a közgyülés nem ment bele.

Az állami munkaközvetités Nagybrittániában.[1]

Az országosan rendezett munkanélküli biztositásnak egyik főkelléke a törvényesen szabályozott munkaközvetités. Az angol állami munkanélküli biztositás mellett tehát ugyancsak nagy jelentőséggel bir az angol állami munkaközvetités is.

Az állami munkaközvetitést Angliában 1910-ben léptették életbe. Az országot nyolc kerületre osztották, ezekben megfelelő számu munkáshivatalokat és agenturákat állitottak föl: az előbbiek száma 430-ra, az utóbbiaké 1496-ra rug. E hivatalok intézik a munkaközvetitést és a munkanélküli biztositást is. A közvetitők 1910-ben még nem tudtak rendes tevékenységet kifejteni. Működésük csak később vált teljes rendszeressé és csak az 1911 és 1912-re vonatkozó adatok nyujtanak teljes képet ezen intézmények működéséről. Ez utóbbiakból kitünik, hogy a munkaközvetitőknél

a) jelentkezett munkára (felnőtt)

	1911-ben	1912-ben
Férfi	974,838	1.014,383
Nő	299,913	356,752
Együttvéve	1.274,751	1.371,135

b) munkára közvetitett (felnőtt):

	1911-ben	1912-ben
Férfi	286,905	368,745
Nő	103,326	129,928
Együttvéve	390,231	498,673

Az egyes szakmák közt a következőképen oszlott meg a jelentkezők és közvetitettek száma, férfiakat és nőket egybefoglalva:

Szakma	Munkára jelentkezettek száma		Elközvetitettek száma	
	1911-ben	1912-ben	1911-ben	1912-ben
Építőipar	162,801	203,720	63,275	89,536
Bányászat...	16,346	13.705	3,446	4,715
Fém- és gépipar...	170,554	196,573	52,469	83,940
Textilipar:				
Pamutipar	29,809	31,107	14,071	16,201
Len- és kamgarnipar ...	8.292	9,527	3,332	3,853
Egyéb textilipar	16,716	16,336	4,794	5,683
Ruházkodási ipar	40,477	41,553	12,304	13,526
Közlekedési ipar...	154,710	140,740	27,515	31,362
Mezőgazdaság	34,537	32,916	12,990	14,307
Papir- és sokszorositó ipar	18,558	18,343	5,756	6,448
Fa- és diszitési ipar... ...	24,760	22,267	7,386	7,535
Vegyi ipar	5,212	5,724	3,362	5,445
Üveg- és agyagipar... ...	8,015	9,030	2,569	30,10
Élelmiszeripar	59,278	57,228	22,898	27,923
Bőripar	5,965	5,413	1,563	1,502
Arany- és ezüstipar... ...	5,933	3,244	1,533	989
Szerelés	9,527	9,613	4,239	6,742
Kereskedelem	48,115	47,184	9,274	11,791
Háziszolgálat...	149,780	189,293	37,075	53,532
Különféle munka	235,837	229,109	60,011	61,893
Keresk. segédmunkások	49,684	50,563	8,981	9,911
Postai kisegitők...	19,845	37,947	31,388	38,829

[1] Labour Gazette 1913. 43—72. old.

A 17 éven aluli ifjumunkások közvetitéséről külön adatok számolnak. Ezek szerint közvetitettek:

	1911-ben	1912-ben
Fiut	72,512	81,611
Lányt	41,860	54,070
Együttvéve	114,372	135,681

A vidékre közvetitetteknek a közvetitők utazási előlegeket adnak. Ezek az előlegek kitettek;

Idő alatt	Esetben	Előleg Összeg font st.	Visszafizettek font sterlinget
1910 febr.—1911 márc. 31	8,842	2.545	2,290
1911 ápr.—1912 márc.	10,223	2,947	2,839
1912 ápr.—1913 márc.	9,256	2.803	2,700
	28,321	8,295	7,829

Sztrájkok és kizárások esetén a munkaközvetitő a következő eljárást közli: Minden munkaadónak és minden szakszervezetnek joga van, hogy a sztrájkot és kizárást bejelentse a munkaközvetitőnél. Ha ez megtörténik, minden mnnkást a közvetités előtt figyelmeztetnek rá, hogy az illető üzemben sztrájk vagy kizárás van és a munkás tetszésére bizzák, hogy a munkát vállalja-e vagy sem. Ha a munkás elvállalja a munkát, a hivatal utazási előleget nem ad neki. Egy-egy bejelentés 7 napra érvényes, minden hét napban tehát meg kell ujitani.

A közvetitést működésükben paritásosan összeállitott munkaadókból és munkásokból álló bizottságok támogatják. Az ifjumunkások közvetitésére még külön bizottságok felügyelnek, melyekben az iskolai hatóság is képviselve van.

Mint a fentebbi adatokból kitünik, a munkaközvetitő intézetek fejlődésben vannak és már is szép eredményeket tudnak felmutatni. Az intézménnyel ugy a munkaadók, mint a munkások meg vannak elégedve.

Társadalmi egészségügy

Iparegészségügy

A textilipari munkásnők egészségi viszonyairól irt kimeritő tanulmányt dr. Käthe Winckelmann. Ebben az iparágban egyre több nőt foglalkoztatnak. Mig 1895-ben a német textilipar 427,961 nőt foglalkoztatott, addig 1907-ben már 528,235 volt a foglalkoztatott nők száma. A fonódákban és szövődékben kétszer annyi 14—18 éves lány van alkalmazva, mint férfi. Hasonlók az állapotok a többi ipari államokban. Angliában 1904-ben a textilipar 314,010 férfit és 500,732 nőt foglalkoztatott. A női munka a következőképen volt képviselve az egyes iparágakban:

A pamutiparban	62·44	százalék
A gyapjuszövet iparban	58.36	»
A selyemszövet iparban	71.28	»

Svájcban is nőkből áll a textilipari munkások többsége. Itt az arány a következő:

Selyemszövészet	15,663	férfi	43,131	nő
Pamutipar	17,958	»	20,271	»
Fonódák...	21,045	»	29,216	»

A fiatal nőkre különösen ártalmas a zsengéd korban kezdődő gyári munka. A fejlődés időszakában arra vannak kényszeritve a nők, hogy lelket ölő, rosszul dijazott és egészségtelen munkát végezzenek. A textilipar a következő okokból káros a fiatal szervezetre: nagy porképződés, magas temperatura, nagyfoku nedvesség, állandó zaj és rezgés a gépteremben, kellemetlen és rossz szagu gázok képződése, gyors temperatura változás. A legerősebb a porképződés a pamut kikészitésénél. A pamutpor nagyon finom és sokáig marad a levegőben. A szövet felszivja a nedvességet, azért ugy a munkásoknak, mint a feldolgozandó anyagnak szükségük van rá, hogy a munkaterembe gőzt vezessenek be. Azonban

a nedves levegő épp oly káros az organizmusra, mint a száraz levegő. A por letelepszik a légzőszervekre és a szemre és izgatja azokat. A dolgozók legnagyobb része krónikus légzőszervi bajokban szenved. A por közé bacillusok vegyülnek és fertőző betegségeket okoznak. A légzőszervek megbetegedése gyakran elősegiti a tuberkulozist.

A textilgyári munkásnők rendesen vérszegénységben és emésztési zavarokban szenvednek. A vérszegénységet rendesen a zárt helyen való hosszas munka, az egy helyben való ülés vagy állás okozza. Több orvos tapasztalta, hogy fiatal és egészséges lányok, ha textilgyárakban kezdenek dolgozni, menstruaciós zavarokban szenvednek. A megszakitás nélkül való állás, izom és egyéb bajokat okoz az alsó testen. A nők sokkal gyakrabban betegszenek meg a textiliparban, mint a férfiak. Sommerfeld tanár megállapitotta, hogy 1000 haláleset közül 554-et a tuberkulozis okozott a textiliparban. Idegbetegségek egyre gyakrabban lépnek fel ebben az iparágban.

Az üzemi bajok mellett egyéb körülmények is hátrányosan befolyásolják a textilgyári munkásnők egészségi viszonyait: az elégtelen és helytelen táplálkozás, a rossz és tulzsufolt lakások, a tulhosszu munkaidő. A munkásnők rendesen rosszul táplálkoznak. Csak a legkevesebb munkásnő ebédel rendesen: a legtöbben a gyári kantinban árusitott kávét isszák ebédre. A rossz táplálkozás nagyon elősegiti az ipari betegségeket.

Nagyon káros a nők szervezetére a tulhosszu munkaidő. A férfi munkája véget ér a kereső munka befejeztével, mig ellenben a nő, az esti órákban, a pihenés idején, a házi teendőket végzi. Mindezen káros hatásoknak az összeműködése okozza a kereső munkát végző nő korai pusztulását.

A szociálpolitika legujabb irodalma

Szociálpolitika általában

Osborne, W. Die Gefahren der Kultur für die Rasse und Mittel zu deren Abwehr. Würzburg: Kabitzsch 1913. 92. p.
A kultura veszélyei: az élet folyton növekvő gyors menete, a közlekedés által az alkoholizmus terjedése, a nemi betegségek elterjedése, a növekvő jólét és a termékenység korlátozása, a csecsemőhalandóság csökkentése által beálló értéktelen egyének fenmaradása. A megfelelő eszközök a veszélyek elháritására: a mértékletességi törekvések, a házasságkötés szabályozása, kórházak felállitása, nevelés, a női mozgalmak letörése, a sportok.

Politisches Jahrbuch der schweizerischen Eidgenossenschaft. Hsg. v. W. **Burckhardt**. 27. Jg. 1913. Bern: Wyss 1913. 782 p.
Az évkönyv a szociálpolitikára is kiterjeszkedik. A *Schäffer*: Die Revision des Fabrikgesetzes in ihrer sozialen Bedeutung c. alatt hosszu értekezésben ismerteti történelmileg és eredményeiben a svájci munkástörvényhozást, az 1912—13. évekről szóló politikai krónika beszámol ez évek szociálpolitikai törvényhozásáról és egyéb eseményeiről, eredményeiről.

Társadalmi állapotok

Archiv für Frauenarbeit. Im Auftrag des Kaufmännischen Verbandes f. weibliche Angestellte, hrsg. v. J. Silbermann. Berlin: Selbstverlag I. Bd. 1. Heft. 1913.
A női kereső munka jelenlegi állapotáról s fejlődési irányairól kiván képet nyujtani ez uj folyóirat. Különösen súlyt helyez a mai állapotok objektiv ismertetésére, nagy figyelemre méltatja a női munka irodalmát, közli az uj törvényeket és törvényjavaslatokat, melyek a női munkára vonatkoznak, számot ad mind arról, ami a női munka ismeretét és elismerését szolgálja.

Blank, Simon. Die Landarbeiterverhältnisse in Russland seit der Bauernbefreiung. Zürich: Rascher 1913.
Igen érdekes bevezetésül szolgálhat az orosz mezőgazdasági munkáskérdésbe. Részletesen ismerteti az orosz mezőgazdasági munkások munka- és életviszonyait, melyeknek elrettentő képét nyujtja. A földesurak a szerződéseket őszszel kötik, a tartozások és az adó fizetése

idejében s ilyen módon hihetetlen olcsó áron veszik meg a munkás egész évi munkaerejét. A munkabér kisüzemekben alacsonyabb, nagy üzemekben magasabb; de a legjobb körülmények között sem megy többre 350 márkánál évenként s átlagban 250 m. körül mozog. A munkások életviszonyait — hivatalos felvételek adataira támaszkodva — rosszabbnak mondja a háziállatokéinál. A néger rabszolgák életviszonyaival hasonlitja össze a szerző. Az orosz mezőgazdasági munkás sorsa: napi 16—17 órai nyomasztó munka, kenyér vagy romlott husmaradék, viz táplálékul, nedves, sötét odu hajlékul és pálinka vigasztalásul.

Giesswein Sándor. Keresztényszociális törekvések a társadalmi és gazdasági életben. Budapest 1913.

Katona Béla. Magyarország közgazdasága. Pénzügyi és közgazdasági évkönyv 1913. évről. Budapest: Légrády 1914. 274 p.
Magyarország közgazdasági állapotának rajza az 1913. év folyamán. A szociálpolitikust közelebbről érdeklő fejezet csak a 14., a legutolsó: Szociális ügyek cimmel.

K. Sächsisches Statistisches Landesamt, Dresden. Statistisches Jahrbuch für das Königreich Sachsen. 41. Jg. 1913. Dresden: Heinrich 1913. 316 p.
Noha adatai kis területre terjednek ki, egyike a legjobbaknak elismert statisztikai évkönyveknek, ugy tartalmának gazdagságát, mint szellemes és szerencsés táblázatait illetőleg. A 41. évfolyam demográfiai részének a szociálpolitikára nézve egyik legérdekesebb fejezete az utolsó lakásszámlálás eredményeinek átnézete, valamint a lakásinség enyhitésére igénybe vett eszközök leirása.

Lavergne, Bernard. La verrerie ouvrière d'Albi. Paris: Larose 1913
A szerző azt mutatja ki, hogy a szindikalista tipusból a szövetkezetibe kell szükségszerüen fejlődni, mivel csak akkor maradhat fenn, ha a fogyasztási szövetkezetek ellenőrzése alá került.

The **Socialist annual** for 1914. Ed. by Th. **Rothstein.** London: Twentieth century press 1914. 63 p.
A szociálista mozgalmakra vonatkozó adatok jó rövid s élénk összefoglalása. Érdekesebb cikkek: az árak és a bérek viszonya 1869 óta. H. W. *Lee*-től: The socialist movement at home in 1913; munkaviszályok Angliában és külföldön, szakszervezeti mozgalom növekedése, munkabérek a különböző iparágakban, munkanélküliség, társadalmi biztositás; Jh. *Rothstein*-től: The socialist movement abroad in 1913; Fred. *Knee*-től; Political parties at the end of 1913; stb.

Souchon, Auguste La crise de la main-d'oeuvre agricole en France. Paris: Rousseau 1914.
1896-tól 1906-ig a mezőgazdasági férfi munkások és alkalmazottak száma 2.185,000-ről 1.975,000-re esett, a női munkásoké és alkalma-

zottaké pedig 1.073,000-ről 688,000-re. A szerző keresi ennek okait és gyógyszereit. A munkáskezek pótlásának használt eszköze a gépek és a külföldi (belga) munkások. A szerző a napszámos és a béres helyzetének javitását ajánlja s ismerteti ennek módjait és a már érvényben levő törvényes intézkedéseket.

Szeberényi Lajos. Tömegmozgalmak az alföldi parasztvárosokban. Bp.: Kókai 1913. 129 p.

Tabellen zur Statistik des österreichischen Tabakmonopols für das Jahr 1912. Hsg. v. d. k. k. Generaldirektion der Tabakregie. Wien 1913. 1912. végén a munkások száma volt 39,000, dbből 5,700 férfi. A munkabér munkáskategoriánként 21—32, 19—45, 32—45 k. hetenként. A biztositott munkások száma 37,700; több mint négy napig volt beteg 15,700, a megbetegedések száma 20,000, 444,000 betegnappal. Üzemi balesetek száma 37, kártérités 18,300 K.

Die **Tarifverträge** im Deutschen Reich am Ende des Jahres 1912. 7. Sonderheft zum Reichs-Arbeitsblatt, Berlin. 1913.
1912. végén érvényben volt 10.739 tarifaszerződés, 159.930 üzemre és és 1.574,285 munkásra nézve. Legtöbb tarifaszerződés a következő iparágakban: épitőiparban (2,466 szerződés, 56,980 üzemre és 596,273 munkásra), élelmiszeriparban (2,167 szerződés, 11,754 üzemre, 120,284 munkásra), faiparban (1,264 szerződés, 155,000 munkásra), fémiparban (1,291 szerződés, 199,000 munkásra). A szerződések 22·7%-a munkadók és munkások szervezetei között, 72·8%-a munkásszervezetek és egyes munkaadók között köttetett. A szerződések 72·7%-a csak egy üzemre érvényes, 12·9%-a egy helységre, 14·3%-a egy kerületre s csak 0·1%-a az egész birodalomra. A szerződések 63 %-a 1—3 évi időtartamra köttetett.

Munkásvédelem.

Berthomien Ch. Le repos hebdomadaire dans le commerce. Paris: Russeau. 1013. 335. p.
Érdekesen világit rá arra a tárgyra, hogy mily nehezen megy át az alkalmzásba a legjobban megszerkesztett szociálpolitikai törvény is. Részletesen ismerteti az 1906 évi francia munkaszünetről szóló törvény életbeléptetésének nehézségeit és akadályait a kereskedelemben. Senki se fogadta szivesen s megvalósitani nagy engedmények, azaz sok kivétel árán volt csak lehetséges, ugy hogy a sok kivétel már aligha felel meg a törvényhozó szándékainak.

Bleivergiftungen im hüttenmännischen und gewerblichen Betrieben. Ursachen und Bekämpfung. 8. Teil. Bericht über die Erhebungen in der keramischen Glas- und Emailindustrie. Vom K. k. Arbeitstatistischem Amt im Handelsministerium. Wien: Holder. 1913. 136. p.

A felvétel 1908-ban kezdődött s 1912-ben ért véget, kiterjedt 143 üzemre és 18,500 munkásra. Az ólommérgezés veszélyének kitett munkások közül a mérgezés nyilvánvaló jeleit mutatta az agyagiparban a kis- és középüzemekben a férfi munkások 43·4%-a, a női munkások 42·8%-a; nagyüzemekben a férfi munkások 23·4%-a, a női munkások 27·7%-a. A mázégető üzemekben 58·8%. A nagy üzemekben kisebb a veszélynek kitett munkások száma (5·7%-kal szemben 35·8%-kal a kisüzemekben) s a mérgezés veszélyének kitett munkások közül is sokkal kevesebben betegednek meg. A nők nagyobb hajlandósággal vannak a megbetegedésre, Az üvegiparban legveszélyesebb az ólomüvegek gyártása; az itt foglalkoztatott munkások 63%-a megbetegszik ólommérgezésben.

Dewavrin, Maurice & Georges **Lecargentier.** La protection lègale des travailleurs anx États-Unis avec exposé comparatif de la lègislation française. Paris: Rivière. 1913.
A két ország munkásvédelmi törvényhozásának összehasonlító tanulmánya, a munkaszerződésre, a munkaidőre, a munkabérre, a munkásegészségügyre, az otthoni munkára, gyárfelügyeletre, balesetvédelemre, női- és gyermekmunkára, stb vonatkozó amerikai és francia törvényhozás párhuzamos ismertetése és kritikája.

Gäbel Käthe. Die Heimarbeit. Das jüngste Problem des Arbeiterschutzes. Jena: Fischer. 1914. 243. p.
Meggyőzően fejtegeti az otthonmunkának bérhivatalok felállitása által való szabályozását. A bérhivatalokat tartja a legjobb segitségnek az az otthonmunka tulkapásai ellen Az első rész nem mond sok ujat, de annál érdekesebben ismerteti a 2. rész az otthonmunka szokásos megoldási módjait, t. i. az egyéni tevékenység s a törvényes munkásvédelem által. A 3 rész ismerteti az angol bérhivatalokat s munkásságukat, valamint az ausztráliai, az osztrák, francia és a belga törvényjavaslatokat. Alapos, komoly munka.

Gerlach, Kurt. Die Bedeutung des Arbeiterinnenschutzes. Eine Studie an der Entwicklung der englischen Fabrikgesetze. Jena: Fischer 1913. 121 p.
Történelmi jellegü munka. Az angol női munkásvédelem eredetét és kifejlődését rajzolja. A mozgalom első eredménye az 1842. évi bányatörvény, továbbá az 1847. évi törvény, mely 10 órai munkaidőt rendel el a szövőiparban nők és fiatalkoruak részére. Történelem ad, azonban inkább csak politikai, a gazdasági motivumokat nem veszi eléggé tekintetbe.

Goldschmidt, Ernst Fr. Heimarbeit, ihre Entstehung und Ausartung. München: Reinhardt 1913. 52 p.
A kérdés rövid, iskolás ismertetése, uj gondolatok nélkül.

Iparfelügyelők évkönyve 1914. Kiadja az „Iparfejlesztés" szerkesztősége. 2. évf. Budapest: Europa irod. r.-t 1914. 118 p.

A gyakorlati iparfelügyelet céljait szolgálja. Tartalma: Kimutatás az iparfelügyelői kerületek beosztásáról; *Barabás* Sándor. A munkaerőről; *Barabás* Sándor: Robbanások az iparban; *Bayer* F.: Az iparfelügyelet jövője; *Donner* Kornél: A földesuri malomjog és ennek befolyása a malomipari fejlődésre; *Fischer* Elemér: Telepengedélyezésekről; *Kinsker* Albert: Baleset és egészségügyi védelem; *Vadas* Béla: Építőmunkások védelme; *Zeke* Imre: Kartel és a nagyipar. Az ipari és gyári alkalmazottaknak baleset elleni védelméről és az iparfelügyelőkről szóló törvény; A m. kir. iparfelügyelők szolgálatára vonatkozó utasitás; Rendeletek gyüjteménye az iparfelügyeletre és gőzkazánvizsgálatra vonatkozólag; a m. kir. kereskedelemügyi minisztérium iparfejlesztési és iparfelügyeleti osztálya; Magyarország területén működő kereskedelmi és iparkamarák beosztása és tisztviselőinek névsora.

Report on the accident at the Cadder colliery, August 3 rd, 1913. By Sir Henry Cunynghame. London: Darling & son 1913. Cd. 7,133. 9 d.

A szerencsétlenségnek 22 emberélét esett áldozatul. Cunyngham szerint a társaság hibás volt abban, hogy a szerencsétlenség idején nem volt helyén az előirt mennyiségü mentőkészülék. Nem mondja, hogy ez okozta az emberéletek pusztulását, de hogy ha előbb megadták volna a tűzjelet, sok embert meg lehetett volna menteni.

Fifth report to the home department of the explosions in mines Committee. London: Darling & son 1913. Cd. 7,132. 1 s. 11 d.

E képekkel bőven illusztrált füzet azzal a kérdéssel foglalkozik, hogy meglehet-e akadályozni a szénpor meggyulladását vagy a tűz tovaterjedését a bányákban nem gyulékony por hozzákeverése által. A bizottság arra a konkluzióra jut, hogy a nem gyulékony por hatékonyabb a tűz keletkezésének, mint tovaterjedésének megakadályozásában. Azt véleményezi, hogy a nem égő por szénporral való keverése a vizezéssel egyformán engedélyezhető.

Székely Menyhért. Az iparostanoncok egészségéről. Budapest: Franklin 1914. (Kl. az Egészég 1914. 1. füzetéből. p. 23—37.)

Országos Tanoncnevelő Egyesület alakitásait javasolja, melynek feladata lenne a tanoncok nevelését előmozditani, sérelmeikben védelmet nyujtani, tanoncvédelmi törvények hozatalát szorgalmazni, stb. Legsürgősebb tennivalóként az iparostanoncok éjjeli munkájának megszűntetetését, a cselédmunka teljesités szigoru ellenőrzését, a pinceműhelyek eltörlését a tanoncoktatás lehetővé tételét, a fürdőzés megoldását, a kötelező orvosi vizsgálatot, az esti és vasárnapi oktatás eltörlését jelöli meg.

Gumprecht, F. Lehrbuch der Arbeiterversicherungsmedizin. Leipzig: Barth 1913. 643 p.
Igen hasznos, praktikus kézikönyv munkásbiztositó pénztárak orvosai és közigazgatási hivatalnokok számára. Aránylag szük helyen sok s hasznos ismeretet közöl jó nevü szakemberek előadásában.

Kunowsky Erich. Krankenversicherung und Armenverbände. Berlin: Vahlen 1914. 67 p.
A német birodalmi betegbiztositási jog világos, rövid, rendszeres összefoglalása, mely szerencsésen hiányt pótol a teljesen népszerü és a tulságos nagy terjedelmü és részletes kézikönyvek között. Nagyobb sulyt helyez a szegényügygyel kapcsolatos részekre s szerencsésen megválasztott példák által a betegbiztositási jog leghomályosabb részeit is megvilágitja.

Die **neuen Aufgaben der Sozialversicherung in der Praxis.** Vorträge der Kölnischen Fortbildungskurse f. Kommunal- u. Sozialbeamte. Tübingen: Mohr. 1913.
Moldenhauer a társadalmi biztositás szervezeti kérdéseit tárgyalja, *Stier-Somlo* a betegpénztárak szervezeteit és feladatait ismerteti; *Spielhagen* az egyes hivatások betegbiztositását; *Lohmar* a balesetbiztositást; *Stier-Somlo* a magánhivatalnokok biztositási jogának vitatott kérdéseit; Mané *Baum* a nő helyzetét a német birodalmi biztositásban; *Eisenhut* a betegpénztári tisztviselők helyzetét, *Schittmann* a birodalmi biztositási rendeletek vidékre való kihatását; *Schellmann* az alkoholizmus elleni küzdelmet; *Mugdan* és *Wandel* betegpénztári orvosok problémáját; *Schweighoffer* a társadalmi biztositásnak az ipari életre való hihatását; *Giesberts* a szociálpolitikai törvényhozásnak a közgazdaságban való jelentőségét; *Rose* a népbiztositás problémájat tárgyalja. A gyüjteményben szereplő nevek már elég garanciát nyujtanak értékéről.

Statistik des Deutschen Reichs. Bd. 268.: Die Krankenversicherung im Jahre 1912. Berlin: Putkammer & Mühlbrecht 1913. 1760 p.
A betegpénztárak száma a betegbiztositási statisztika kezdetétől, 1885-től, mikor 18,942 volt, 1912-ben 21,659-re növekedett. A törvényes betegbiztositásba bevont személyek száma volt 1912. végén 12.971,000, az átlagos taglétszám azonban 13.200,000, melyből 3.955,000 nő (29·9%). A teljes keresetképtelenséggel összekötött megbetegedések száma volt 5.633,000 (1911-ben 5.772,000), a tagok létszámához viszonyitva 42·6% (1911-ben 42·4%); 4·9%-kal volt magasabb, mint az 1885—1912-ig terjedő évek átlagszáma. A megbetegedések növekedése a férfiakra esik: 44%-ról 44·6%-ra emelkedett, mig a nőknél 38·2% ról 37·9% sülyedt. A betegnapok száma azonban nagyobb volt a nőknél.

Munkaadók és munkások szervezetei

Dufour. Le syndicalisme et la prochaine révolution. Paris: Rivière 1913.

Azt akarja kimutatni, hogy az eljövendő gazdasági forradalom megsemmisiti a társadalmi termelés mai egyéni formáját és a magántulajdont és a közös, társadalmi irányitást teszi helyébe, a föld és a munkaeszközök társadalmi tulajdonával.

Gerlach, Kurt. A. Theorie und Praxis des Syndikalismus. München: Duncker u. Humblot 1913. 22 p.

E rövid kis füzetet azért érdemes felemliteni, mivel igen egyszerü és világos beállitásban ismerteti a forradalmi szindikalizmust. Hangsulyozza, hogy a szindikalizmus nem egynéhány intellektüel találmánya, hanem a szindikátusok gyakorlati életéből ered, maga ez az élet. A szerző a szindikalizmus francia szervezeti alakjaira és tanaira szoritkozik s a francia nemzeti sajátsággal hozza összefüggésbe.

Goldstein, J. Arbeiter und Unternehmer im Baugewerbe Deutschlands. Zur Vorgeschichte der grossen Aussperung. Zürich: Rascher 1913. 224 p. (Zürcher Volkswirtschaftl. Studien. H. 5.)

Az épitőiparbeli munkaviszonyokra jellemző az épitőipar évadjellege: az épitkezési időszak 7—8 hónap; holt szezonban pedig a munkanélküliség 62%-ig emelkedik. Ennek következménye, hogy sok vándor- és idegen munkásra van szükség. Erős a szervezettség, sok a sztrájk, a szakszervezetek kiadásaiknak körülbelül kétharmadát fordítják sztrájkolók segitésére. Ez kiváltotta a szervezkedés szükségét a munkaadók részéről is és megalakult a német épitőiparosok szövetsége. 1910-ben volt 20,000 tagja, akik összesen 300,000 munkást foglalkoztattak. A munkaadók szövetsége szemben a szakszervezetekkel az egész birodalomra nézve egységes bértarifát kivánta. A küzdelem 1910. évi április 15-i nagy kizárással érte tetőfokát, melyben 173,000 épitőmunkást zártak ki.

Magyar gyáriparosok orsz. szövetsége választmányának 12. évi jelentése az 1914. ápr. 26-án tartandó rendes közgyüléséhez. Budapest: Pallas 1914. 289 p.

Munkapiac. Munkanélküliség. Munkaközvetités

Budapest. Tanács XIV. ü. o. előterjesztése a fővárosban és környékén lakó munkanélküliek összeirása tárgyában. Budapest: Házinyomda 1914. 12 p.

A most lefolyt munkanélküliek összeszámlálásának elrendelését kérő s az összeszámlálás tervezetét tartalmazó javaslat.

A munkapiac megszervezése és a munkaközvetités. I. A munkaközvetités hazai állapota. Budapest: Benkö 1914. 144 p. (A munkanélküliség elleni küzdelem magyarországi egyesületének kiadványai 3.)

A magyarországi munkaközvetitésre vonatkozó tanulmányok gyüjteménye. *Ferenczi* Imre ismerteti a hazánkban létező munkaközvetitő intézetekről, 1912. januárjában felvett statisztika célját és eredményeit s beszámol a munkaközvetitést illetőleg a hatóságok és érdekelt tényezők körében uralkodó felfogásokról. *Böhm* Vilmos a magyarországi munkaközvetitésről és jelenlegi szervezetéről ir, melyben részletesen ismerteti a szervezett munkásság e kérdésben elfoglalt álláspontját. *Farkas* Elek a munkaadó szervezetekben látja a munkaközvetités hivatott szerveit. *Létay* Gusztáv a hatósági munkaközvetités mellett emel szót. *Mayer* Károly a mezőgazdasági hatósági munkaközvetités szervezetére és eredményeire mutat rá. *Somogyi* Manó a bányahatóságoktól bekért véleményeket dolgozta fel. A Függelékben pedig a a Kossuth-féle ipartörvénytervezetnek a munkaközvetités rendezésére vonatkozó részét találjuk.

Richter, Wilhelm. Der Kampf um die Arbeitslosenversicherung der Stadt Charlottenburg. Charlottenburg: Flemming 1914. 40 p.

Szocialista szempontokból okolja meg a munkanélküliség elleni biztositás szükségességét, leirja a szakszervezetek müködését e területen s azokat a küzdelmeket, melyet a biztositásért folytatott a szocialista párt a községi szervezetben.

Rougé, Charles. Les syndicats professionnels et l'assurance contre le chômage. Paris: Rivière 1913. 187 p.

A munkanélküliségre vonatkozó általános vizsgálatok után az 1884. március 21. törvény előtt fennállott szakszervezeti munkanélküliségi pénztárak rövid történetét nyújtja, majd ismerteti az 1884. évi törvény által teremtett jogi helyzetet. Legtartalmasabb fejezete az, mely a munkanélküliségi pénztárak szervezetét ismerteti s néhány pénztár leirását adja. A könyv harmadik része a pénztáraknak az állam, a községek, stb. által való segélyezését ismerteti.

Társadalmi egészségügy

Aberdeen. Countess. Protection of tuberculosis and how it can be affected by the care and isolation of advanced cases. Karlsruhe: Braun 1913. 95 p.

A tuberkulozis elleni védelem egyik mindig visszatérő kérdése, az előrehaladott esetek ragályozásának megakadályozása. E füzet ismer-

teti a különböző módszereket, melyeket e végből a különböző országokban kidolgoztak és alkalmaztak. Megkülönböztetendők a zárt védekezési módok (p. o. kórházak, üdülőhelyek által) a nyilt védekezési módszerektől, milyenek a betegápolónők és egészségügyi felügyelők kiküldése a tüdővészesek lakására, akik a rájuk nézve észszerü életmódra kioktatják őket, a tüdővészesek családtagjainak védelme otthonukban, stb.

Moll, L. Säuglingssterblichkeit in Österreich. Ursachen und Bekämpfung. Säuglingschutz und Jugendhygiene. 1913. 3. H. Beiheft zu „Das Österreichische Sanitätswesen."

A kerületi orvosokhoz szétküldött kérdőívek eredményeire támaszkodik. Csak megközelitő, becslés szerinti számokat ad. Nagyobb a szoptatás gyakorisága Dalmáciában, Galiciában, Krajnában és a tengerparti részeken, kisebb Csehországban, Morvában, Sziléziában és Bukovinában és az alpesi vidékeken. Kimutatásokat közöl még a csecsemőhalandóság általános okairól, az első években előforduló betegségekről, stb.

Pfeifer, A. Jahresbericht über die Fortschritte und Leistungen auf dem Gebiet der Hygiene. 30. Jg. Bericht über das Jahr 1912. Suppl. Z. 45. Bde. der Deutschen Vierteljahrschrift f. öffentliche Gesundheitspflege. Braunschweig: Vieweg 1913. 638 p.

Kitünő bibliográfiai segédeszköz a közegészségügy minden ágára nézve. Szakok szerint rendezett összeállitása az 1912. év folyamán megjelent közegészségügyi munkák referátumainak.

Roetzer, Joh. Bapt. Die Säuglingssterblichkeit in Altbayern und deren Bekämpfung. München: Duncker & Humblot 1913. 89 p.

Jó áttekintését nyujtja a csecsemőhalandóságnak és okainak Bajorországban, a leküzdésre kisérletbe vett eszközökkel együtt. Anyagánál fogva a csecsemőhalandóság általános jelenségének is igen alkalmas megismeréséül szolgálhat.

Return giving the number of arrests for drunkenness within the metropolitan police district of Dublin and the cities of Belfast, Cork, Limerick and Waterford, saturdays and sundays in 1912. London: Darling & son. 1913. (House of Commons 259.) 1/2 d.

A szombat estéken, 9 órától éjfélig, Dublinban letartóztatott részegek száma volt 562; a vasárnap reggel 8 óráig letartóztatottak száma volt 70; vasárnap délután 2 órától este 7-ig 110. Belfastban a megfelelő számok: 574, 158 és 80. Mindenesetre igen jellemző számok.

Return of sanatoria approved by the Local government board under the Nationale Insurance act, 1911. for England and Wales. London: Darling & Sohn. 1913. (House of Commons 252.) 1 d.

Érdekes különbség van a vidék és nagy városok között a községek által elismert szanatoriumok tekintetében: igy Londonban van 10, Birminghamban 8, Liverpoolban 8, Manchesterben csak egy. A grófságokban: Cheshirenek van 9, Devonnak 11, Lancashire-nek 8, Leicester és Northumberlandnak 2.

Säuglingsernährung. Säuglingssterblichkeit und Säuglingsschutz in den Städten Hannover und Linden. Veröff. v. d. Komitee zur Ermittlung d. Säuglingsernährung in Hannover-Linden. Berlin: Georg Stilke 1913. 136 p.

1912. jun. 5-én Hannoverben és Lindenben felvétel készült a csecsemők táplálási viszonyairól. A felvétel kérdőivek alapján készült s az utolsó 12 hónapban meghalt csecsemők is belevonattak. Szoptatás utján táplálták az élő gyermekek 84·8%-át életük első hónapjában, 71·1%-át a 2—3. hónapokban, 48·1%-át a 4—6. hónapokban, 37·5%-át a 7—9 hónapokban. Házasságban született gyermekek közül szoptatott volt 54·5%, ha az anyának semmi foglalkozása sem volt, 52%, ha az anya otthoni munkával volt elfoglalva, 39·2%, ha az anya a házon kivül volt elfoglalva. Hannoverben a szoptatott gyermekek 9·6%-a halt meg első életévében, a mesterségesen tápláltak 29·6%-a; Lindenben a szoptatott csecsemők halandósága 10%, a mesterségegesen tápláltaké 38·8%. E számok valamivel alacsonyabbak, mint amelyet Prinzing állapitott meg, Barmenre (8·3 és 39·3) és Berliner (7 és 38·6) nézve.

Schuschny Henrik. Iskola és egészség. Budapest: Pfeifer Ferd. 1914. 285 p. (Az Egészség Könyvtára, 16—17.)

Áttekintő tájékozást kiván nyujtani az iskola-egészségügy kérdéseiről. Bővebben tárgyalja a testi nevelés, az idegesség, a fertőző betegségek kérdéseit: a technikai kérdéseket csak érinti. Beleszövi a szociális egészségügy vonatkozásait is, amiben főleg a hazai viszonyokra van tekintettel. Főbb fejezetei: Az iskola épülete és berendezése, a tanitás hygiénéje, a testi nevelés ügye, a tanulók egészségügyi statisztikája, balesetek és az első segitség nyujtása, a tanitó egészsége, az iskolaorvosi intézmény.

Sommer R. Öffentliche Ruhehallen. Halle a. S.: Marhold 1913. 49 p. (Aus: Sammlung zwangloser Abhandlungen aus dem Gebiete der Nerven- u. Geisteskranken. 10. Bd. H. 4.)

A szerző kifejti a drezdai nemzetközi egészségügyi kiállitáson 1911-ben

megvalósitott eszméjét, mely szerint nagyobb városokban nyilvános pihenőhelyeket kellene felállitani. Drezdában nagy népszerüségnek örvend a kisérlet s pénzügyi tekintetben is könnyen megvalósitható.

Szövetkezés

Marcillac marquis de. Les syndicats agricoles. Leur action economique et sociale. Paris: Gabalda 1913.

A mezőgazdaság gazdasági és társadalmi szervezését tárgyalja. Vázolja a szvetkezeti mozgalom eredetét, szövetkezetek keletkezését és tevékenységét. Felsorolja s értékeli a szervezkedés előnyeit: a közös beszerzést és eladást, gépek közös bérlését, hitelt, fagy és tüz elleni biztositást, stb.

Powell, Harold. Cooperation in agriculture. New-York: Macmillan 1913. 327 p.

A mezőgazdasági szövetkezet sikerének feltételei a szerző szerint a következők: 1. a termelés egy speciális ágára vonatkozzék, 2. viszonylag kis területre terjedjen, 3. tagjai állandóak legyenek, 4. csak akkor szerveztessék, ha a gazdák a szövetkezésnek igen nagy szükségét érzik, 5. a szövetkezetnek szervezkedni kell szövetségekbe. A kötet legnagyobb részét a különböző szövetkezeti fajták ismertetése és méltatása teszi ki.

Jótékonyság. Jóléti intézmények

Bieberstein, Freiherr Marschall von. Die Sparpflicht für Minderjährige und die Wohnungsfrage. Ein Versuch ihrer Lösung. Jena: Fischer 1914. 130 p.

A fiatalkoru munkások lakásnyomorán érdekes módon kiván segiteni a szerző. Egy javaslatot dolgozott ki, mely szerint a 14—21 éves munkások béréből körülbelül 10% levonatnék törvényes kényszerrel s ez az összeg, melyhez járulna ugyanannyi a községektől és még ugyanannyi magánosoktól, munkásházak épitésére szolgálna. Mintegy biztositás lakáshiány esetére.

Bourgeois, Léon. L'organisation internationale de la prévoyance sociale. Paris: Alliance d'hygiéne sociale 1913.

A genti nemzetközi kiállitáson tartott előadás. A szerző szerint a munkapiac, a bérfeltételek, a vállalatok, a hitel feltételeinek nemzetközivé válását követnie kell a gondoskodás nemzetköziesitésének is minden alakjában, a biztositásban, a törvényes munkásvédelemben, stb.

Budapest. Árvaszék. Melly Béla jelentése az árvaszék 1913. évi működéséről. Budapest: Háziny. 1914. 4°.
Hivatalos beszámoló.

Budapesti X. ker. ált. közjótékonysági egyesület évkönyve 1913-ra. Budapest: Háziny. 1914. 35 p.
Az egyesület 1913. évi működését ismertető évkönyv.

Gegus Dániel. Hatósági és társadalmi gyermekvédelem. Budapest: Várnay ny. 1914. 21 p. (Orsz. ismeretterj. társ. kiadványai. 12.)

Gerlach, P. Handbuch der praktischen Armenpflege. Eisenberg: Selbstverlag 1913.
A községi szegényügyi szervezetek praktikus kézikönyve. Igen sok gyakorlati megfigyelést és esetet gyüjt össze, melyek a gyakorló szegényügyi hivatalnokokat közelről kell, hogy érdekeljék.

Jahrbuch der Fürsorge. Hsg. im Auftrage des Instituts für Gemeinwohl und der Zentrale für private Fürsorge in Frankfurt a. M. vom. Archiv deutscher Berufsvormünder. Prof. Dr. *Klumker.* 7. Jg. 1913. Berlin: Springer 1914. 238 p.
Az 1912. évben megjelent munkák és folyóiratcikkek bibliográfiáján kivül a következő fejezeteket találjuk benne: 1. Die unehelichen Mündel in Pastor Pfeiffers Berufsvormundschaft in Berlin. Von W. *Kohl;* 2. Zur Entwicklung der Berufsvormundschaft (Gesetze, Verordnungen); Neuere wichtige Entscheidungen aus der Kinderfürsorge in vollständigem Abdruck.

Keller. Das Armenrecht im Königreich Sachsen. 2. Aufl. Leipzig Rossberg. 1913. 354 p.
Törvények és rendeletek kommentárral, felsőbirósági végzésekkel.

Ruland, Ludwig. Das Findelhaus, seine geschichtliche Entwicklung und sittliche Bewertung. Berlin: Heymann 1913. 110 p. (Veröffentl. d. Vereins f. Säuglingsfürsorge in Düsseldorf H. 1—10.)
A lelencházak történetét és eredményeit ismerteti egyoldalu felfogással s a legujabb irodalom és legujabb eredmények ismerete és méltatása nélkül.

Schmidt, Peter. Die freiwilligen sozialen Fürsorge- und Wohlfahrtseinrichtungen in Deutschlands Gewerbe, Handel und Industrie, 1883—1912. Halle a. S.: Marhold 1913. 70 p.
A szerző feljegyzi az 1883. óta tudomására jutott munkásjóléti alapitványokat, céljaik szerint 23 csoportra osztva őket. Az önkénytesen munkásjóléti intézményekre forditott összeg a szerző számitása szerint 1883—1912-ig 1.654,956,369 márka.

Az **első magyar gyermektanulmányi kongresszus** naplója és a vele kapcsolatos kiállítás leirása. Szerk.: *Répay* Dániel és *Ballai* Károly. Budapest: Fritz Ármin könyvny. 1913. 376 p.
Közli a kongresszus szervezetét és naplóját s a kiállítás részletes leirását. Szociálpolitikai szempontból érdekesebb előadások: *Edelmann* Menyhért: Gyermektanulmány és gyermekvédelem, *Juba* Adolf: A tanulók orvosi vizsgálata, *Szász* Irén: A gyermek erkölcsi élete, *Kármán* Elemér: A gyermek züllésének külső okai. A kongresszus közelebbi szociálpolitikai csoprtjai: *Bán* Ilona: Az iskolaorvosi vizsgálatokhoz szükséges eszközök kiállitása, *Bexheft* Ármin: Az egészségtan tanitásához szükséges eszközök kiállitása.

A fiatalkoruak biráiról és a fiatalkoruak bűnügyeiben követendő eljárásról szóló törvényjavaslat. Vita a Magyar jogászegylet bünügyi bizottságának 1911. évi december hó 21-én és február 1-én tartott ülésein. Budapest: Franklin 1913. 100 p. (Magyar jogászegyleti értekezések. 50.)

A közveszélyes munkakerülőkről szóló 1913. XXI. t.-c. Jegyzetekkel ellátta Degré Lajos. Pécs: Wessely és Horváth 1914 44 p (A Bűnügyi Szemle törvénytára.)
A törvény teljes szövegét közli, jegyzetekkel.

Községi szociálpolitika

Apolant, Jenny. Stellung und Mitarbeit der Frau in der Gemeinde Leipzig: Teubner 1913. 196 p.
Az összes német 6,000 lakósnál többet számláló községekbe szétküldött kérdőívek alapján készült felvétel, mely áttekintést nyujt a a nőknek a községi tevékenységben ma nyitva álló területekről s az általuk itt elért eredményekről. Szegényügy, árvaügy, gyámügy, iskolaigazgatás, lakásfelügyelet, tüdővész és az alkoholizmus elleni küzdelem, munkaközvetités — ime a községi tevékenység azon területei, melyen a német nők kifejthetik szociális képességeiket.

The **Municipal year book** of the United Kingdom for 1914. London: Municipal journal 1914. 1,194 p.
Sok adatot tartalmaz az angol községi szociálizmusra vonatkozólag is. Részletesen ismerteti a lakáskérdés megoldására törekvő kisérleteket, az aggkori biztositásnak a községek tevékenységére bizott részeit s részletes kimutatást közöl a községi munkások munka- és bérviszonyairól. Kitünően szerkesztett s sok statisztikai adatot tartalmazó évkönyv.

Die **Praxis der Kommunalen und sozialen Verwaltung**. Vorträge der Cölner Fortbildungskurse f. Kommunal- u. Sozialbeamte. I. Kursus: Die Soziale Fürsorge der kommunalen Verwaltung in Stadt und Land. Tübingen: Mohr 1913. XXXII, 358 p.

Főként gyakorlati szociálpolitikusok előadásai tapasztalataikról. Nem meritik ki teljesen a községi szocálpolitika körét, de igen sok érdekes dologról számolnak be. Tárgyaik: községi szociálpolika általában, lakáskérdés, gyermekvédelem, népmivelés. Tehát a községi szociálpolitikai tevékenység sok ágáról nem esik szó.

A TÁRSADALMI MUZEUM

VI-IK · ÉVFOLYAM
3—4. · SZÁM · 1914.
JUNIUS—SZEPTEMBER

Szerkeszti és kiadja a Társadalmi Muzeum, V., Mária Valéria-utca 12.

Megjelenik évenként hatszor, legalább 5 ív terjedelemben. Előfizetési ár egész évre 4 kor. A lap szellemi részét illető közlemények a Társadalmi Muzeumhoz, az előfizetési díjak pedig a „Társadalmi Muzeum Szemléje" kiadóhivatalához (Bpest, VI., Csengery-u. 31.) küldendők.

TARTALOM:

A népesség csökkenő szaporodása és a fajegészségügy (eugenika)
Hoffmann Géza 281

A Skoda-Művek pilseni munkásjóléti intézményeiről
Hegyeshalmi Fischer Elemér 284

Társadalmi állapotok:
Küzdelem a szociálpolitika továbbfejlődéséért Németországban. — Statisztikai fölvételek a gyermekmunkáról. Svájc. — A japán munkásnők helyzetéről. — A munkabérek és élelmiszerek árai Nyugateurópában a XIX. században 295—304

Munkásvédelem:
Műszaki balesetvédelem. A közlőművek a balesetvédelem szempontjából. (Folytatás) — A halálos balesetek számának emelkedése. Németország. — A német munkásbiztosítás 1912-ben. — Az öntőműhelyek és az ahhoz tartozó műhelyek füsttelenítése és pormentesítése. (Folytatás) (ifj. Gaul Károly.) — Balesetelhárítás és üzembiztosság 305-328

Munkások és munkaadók szervezetei:
A szakszervezeti mozgalom tényei 1914 ápr —jun. — A német szakszervezetek IX. kongresszusa 329—347

Sztrájk és kizárás:
Békéltető hivatalok működése. Belgium, Franciaország. Svájc és Anglia ... ... 348—349

Munkapiac. Munkanélküliség. Munkaközvetítés:
Az angol munkaközvetítési rendszer (dr. Pethő Kálmán) — A munkanélküliség és a munkanélküliek segélyezése a fémiparban. Németország. — A dán munkanélküli biztosítás 1912/13-ban. — A munkanélküliség ujabb irodalma ... ... 350—366

A szociálpolitika legujabb irodalma ... ... 367—376

A Társadalmi Muzeum gyüjteményei megtekinthetők: Szerdán d. e. 9—12-ig, d. u. 4—7-ig. Pénteken d. e. 9—12-ig, d. u. 6—8-ig. Vasárnap d e. 9—12-ig — A Muzeum osztályai a következők: Munkásvédelem, Műszaki balesetvédelem, Munkásbiztosítás, Lakásügy, Társadalmi egészségügy, Gümőkór, Alkoholizmus, Iparegészségügy, Jóléti intézmények, Gyermekvédelem, Könyvtár—Folyóiratok.

A népesség csökkenő szaporodása és a fajegészségügy (eugenika).

Közli: *Hoffmann Géza* cs. és kir. alkonzul, Berlin.

A német fajegészségtani (eugenikai) társaság idei nagygyülésén a születéseknek csökkenő számával foglalkozott és a közvélemény, valamint a törvényhozás irányitására határozatokat adott ki, melyek bejárták az egész sajtót és feliratok alakjában a kormány elé kerültek. Habár nem viszonyokról van szó, a kérdés megvitatása minálunk is időszerü, mert a szaporodás korlátozása nálunk is terjed. A határozatokat jellemzi az *erkölcsi tényezők* fontosságának hangsulyozása. Szövegük a következő:

A) *A veszedelem.*

1. A német nemzet jövőjét nagy veszedelem fenyegeti. A német birodalom csak ugy biztosithatja nemzeti sajátságát és fejlődésének függetlenségét, ha haladéktalanul és erélyesen hozzálát ahhoz, hogy kül- és belpolitikáját, valamint a nemzet egész életét a fajegészségtan szellemében átalakitsa. Legszükségesebbek az oly intézkedések, melyek az egészséges és értékes családok szaporodását elősegitik.

2. Az egészséges és értékes családoknak rohamosan csökkenő és fönnmaradásukhoz sokszor már ma is elégtelen szaporodása néhány nemzedék alatt szükségképen a német nép kulturális, gazdasági és politikai hanyatlására vezet.

3. Az elégtelen szaporodásnak részben a szaporodó népesség csökkenése az oka. Különösen a gonorrhoe, a szifilisz és az alkoholizmus vannak reá pusztitó hatással.

4. A születések jelenlegi csökkenésének főoka mégis a gyermekek számának folytonosan fokozódó szándékos korlátozása.

5. A gyermekszám korlátozásának inditó okai főképpen:

a) attól való félelem, hogy a gyermekek nagyobb számá-

val a család gazdasági állása rosszabbá és a gyermekek gondos ápolása és nevelése nehezebbé válik;

b) az örökösödésre való tekintet;

c) a nő házonkivüli elfoglaltságának összeférhetetlensége nagyobbszámu gyermekek fölnevelésével;

d) a nagyvárosi lakásrendszer.

6. A születések csökkenését nagyban elősegiti a fogamzás megakadályozását és a magzatelhajtást célzó szerek gyorsan növekvő tőkeerővel való előállitása, lelkiismeretlen hirdetése és szervezett eladása, valamint az uj malthusi tanok terjesztése.

B) *Orvoslás.*

Számban és minőségben kielégitő utódok felnevelése érdekében a Fajegészségtani Társaság a következőket kivánja:

1. A belső telepitéseket fokozottan elő kell segiteni az örökösödési jog oly értelemben vett rendezésével, hogy a sokgyermekü család kedvezményben részesüljön.

2. Családi otthonokat kell létesiteni sokgyermekü városi családok számára, (kertvárosi telepités, kertekkel ellátott kislakások épitése közhasznu, szövetkezeti alapon, kiskerttelepek stb.).

3. Sokgyermekü családok törvényes anyáinak, illetve túlélő apáinak gazdasági segélyezést, tetemes nevelési pótlékokat kell adományozni és a gyermekek száma tekintetbevételével a hivatalnokok és alkalmazottak fizetését meg kell toldani. (Ismeretes, hogy nálunk ez utóbbi kivánság már megvalósult.)

4. Számos férfihivatásnál (katonák, hivatalnokok) fönnálló házassági akadályokat el kell törölni.

5. Szesz-, dohány és luxusadókat föl kell emelni, valamint hadmentességi adókat be kell hozni a harmadik pontban emlitett célra.

6. Törvényesen kell szabályozni az eljárást oly esetekre, melyekben a terhesség megszakitása vagy a terméketlenités orvosilag szükségesnek látszik.

7. Küzdelmet kell inditani a szaporodási képességet veszélyeztető minden tényező ellen, különösen a gonorrhoe és szifilisz, a tüdővész, szeszfogyasztás, ipari mérgezések és a kenyérkereső nőt környező veszélyek ellen.

8. Egészségi bizonyitványokat a házasságkötés előtt kölcsönösen ki kell cserélni.

9. Nagy dijakat kell kitüzni mesterművekre (regények, szinművek, képzőművészet), melyek az anyaság eszményét, a családi érzést és az egyszerü életet dicsőitik.

10. Föl kell ébreszteni és ápolni kell az áldozatkészséget a nemzeti gondolkozást és az eljövendő nemzedékek iránti kötelességérzés fölébresztését, az ifjuságot ebben a szellemben kell erőteljesen nevelni.

A német fajegészségtani társaság mindazokhoz, kik a föntiek helyességéről meggyőződtek, azt a sürgős kérést intézi, hogy vele együtt kitartóan és erélyesen mindszélesebb körök megnyerésében fáradozzanak, hogy a szükséges intézkedések törvényes megvalósitását el lehessen érni, mielőtt még késő lenne.

A Skoda-Művek pilseni munkásjóléti intézményeiről.

hegyeshalmi Fischer Elemér, kir. iparfelügyelő.

Az 1913. évi XXII. t.-cikk értelmében egy magyar ágyugyár létesitendő *Győr* szab. kir. városában. Az ágyugyár létesitése végett Magyar Ágyugyár cimen részvénytársasággá alakittatott, melyben a részvények többségét az állam tartotta meg, mig a részvények jelentékeny része a pilseni Skoda-Műveknek jutott. Az idézett törvénycikk értelmében a gyár épitése és tervezése a Skoda-cégre bizatott. Már ezen körülményből és abból is, hogy később a gyár technikai vezetése is a Skoda-Művek eddigi műhelyfőnökére bizatott, arra következtetünk, hogy a magyar ágyugyárat, *pilseni ágyugyár mintájára* fogják berendezni. Miután a pilseni Skoda-Művekben a gyár berendezésénél nemcsak a szigoru üzleti érdek vétetett figyelembe, hanem mindenütt a munkásjólétre és munkásvédelemre is nagy gondot forditottak, remélhető, hogy a győri ágyugyár, ugyanazon vezető egyének befolyása alatt létesülve, a munkásoknak szintén nemcsak kenyeret, de jólétet is fog biztositani.

Tekintettel azon körülményre, hogy a „Magyar Ágyugyár" Győrött fog felépülni, mint a győri iparfelügyelői kerület vezetője, a kereskedelemügyi kormány részéről Pilsenbe küldettem ki, hogy ott a Skoda-Művek munkásjóléti intézményeit és a gyár munkásvédelmét tanulmányozzam.

Munkásegylet és annak Otthona.

A vállalat kebelében létesült munkásjóléti intézmények közt a legfontosabbaknak tartjuk *„A Pilseni Skoda-Művek Munkás-Egyletét"*.

A munkásegylet 1909-ik évben alapittatott. A munkás nem köteles belépni az egyletbe, mindazonáltal ez idő szerint az egyletnek — a gyári tisztviselőkön kivül, kik az egyletnek költagjai — 6000-nél több tagja van. Az egyletnek

az 1. számu képen bemutatott kétemeletes palotában van az otthona. A palotát a Skoda-Művek R.-T. a régi gyár egy-

1. ábra.

kori helyén saját költségén épittette, teljesen berendezte, aztán pedig az egyletnek a tulajdonjog elismeréseül 100 korona bérért átengedte. Az egylet célja a jóváhagyott alapszabályok értelmében a következőkben áll:

1. A munkások közt az összetartozás és együttérzés ápolása, valamint a jó egyetértés fejlesztése a munkaadó és munkás között; 2. A tagokat *takarékosságra* nevelni; 3. *Karácsonyi* ajándékozásokra az előkészületeket megtenni és az ajándékokat kiosztani; 4. A tagok életfeltételeinek javitása és előmozditása, különösen a kereskedő- és a szállitó cégeknél az egylet tagjai részére biztositott árengedmények által; 5. A munkaadónak az általa létesitett *munkásjóléti intézmények* fentartásában segédkezet nyujtani, közbenjárni a *tanoncok* felvételében és jutalmazásában; 6. A tagok és azok családjainak társadalmi és szellemi életének előmozditása, *kirándulások, felolvasások, előadások, táncmulatságok* és egyéb *összejövetelek* rendezése által.

Az egylet rendes tagja lehet a Skoda-Művek bármely 16 éven felüli munkása. Az ügyeket vezető *elöljáróság* a tagok összességéből álló *közgyülésnek* tartozik számot adni. Van ezenkivül *számvizsgáló-bizottság* és *békebiróság*.

A választmányba a közgyülés a rendes tagokból 20-at választ, mig a R.-T. öt tagot delegál. A választmány két évre választatik meg. Látjuk tehát ebből, hogy az egylet vezetése tulnyomó részben a munkásság kezében van és a R.-T. csak 1/5 részben képviselteti magát az egylet vezetőségében. A választmány elnökét, ennek helyettesét, a jegyzőt és pénztárnokot a szabályszerüen megalakult választmány kebeléből a R.-T. *nevezi ki.* — Egyleti *tagsági dij* heti 10 fillér.

Érdekes intézmény a *békebiróság*, melynek hivatása az egyleti életből eredő viszályoskodásokat békésen elsimitani. A békebiróság esetről-esetre ugy alakul meg, hogy mindkét viszálykodó fél két-két tagot választ, kikhez mint elnököt egy ötödiket az egyleti tagok sorából a R.-T. nevez ki. A békebiróság legjobb tudása és meggyőződése szerint hoz határozatot anélkül, hogy eljárása szabályokhoz volna kötve. Ha valamelyik viszálykodó fél a másik fél felhivására nyolc nap alatt békebiráit kijelölni elmulasztja, ugy pervesztesnek lesz minősitve. Az egyleti tagsághoz még egy feltétel van kötve, melyet tulajdonképen legelőször kellett volna emlitenem és ez az, hogy az egylet rendes tagjai nem tartozhatnak semmiféle szakszervezethez és nem szabad ilyennel csak összeköttetésben is állnia. Dacára ezen szigoru kikötésnek az

egylet már 6000-nél több rendes tagot számlál, tehát a Skoda-Művek munkásságának $^2/_3$-át.

Belépve az otthon kapuján, a nagy foyerba érkezünk, mely egy előkelő hotel benyomását kelti fel az érkezőben a portás fülkéjével és öreg portásával, ki a tagoknak mindenféle felvilágositással szolgál; nála rendelhetők meg a városi német és cseh szinházakban az egyleti tagok részére mérsékelt áron a jegyek; itt vehetik át az egyleti tagok postájukat stb. A fal mellett automaták állnak, melyek 10 fillérért felbélyegzett képes levelező-lapokat osztogatnak a gyár munkásjóléti intézmények és Pilsen város látképével. A képes levelező-lapokat a R.-T. ingyen adja az egyletnek, mig az automata bevétele az egylet jövedelmét képezi. A foyerből nyilik a ruhatár, hol az egyletbe belépő tartozik felső ruháját, botját és esernyőjét betenni.

Már a belépéskor téli időben kellemes meleget talál a belépő ott a foyerban, mert ez, miként az otthon egész palotája, gőzfütésre van berendezve és villannyal van világitva. A R.-T. villamosáramot a gyártelepről, ugyszintén a tüzelő anyagot a gőzfűtéshez ingyen szolgáltatja. A földalatti helyiségben van a konyha, a cukrászda és a ruhatár, az élestár, a húshütő-helyiség és a mosogató-helyiség, ami annak tulajdonitható, hogy a kiszolgáló személyzettel bőségesen el van látva, akik azonban nem terhelik a munkások filléreit, mert az otthon alkalmazottjai épp ugy, mint a többi munkásjóléti intézmények alkalmazottjai, fizetésüket a R.-T.-tól nyerik, de azért az egylet rendelkezik fölöttük.

A souterrainben van továbbá elhelyezve a hűtő, az otthon összes helyiségek levegőjének deritésére szolgáló ozon- és az ivóviztelep. Ugyanis a pilseni viz ivásra nem élvezhető, csak derités után, ezért az otthon egy nagy viztisztitó berendezéssel van ellátva. A felsorolt háztartási lokalitásokon kivül a souterrainben van a gőz-, kád- és zuhanyfürdő az egyleti tagok használatára. Miután mind fentebb emlitettem az otthon részére a fűtést, világitást és ezenkivül a vizvezetéket a R.-T. adja és a személyzetet is fizeti, az egyleti tagok csak kezelés-költségek fejében csak 10 fillért fizetnek a gőzfürdőért, mig a kád- és zuhanyfürdő használata dijtalan. Az egyleti tagoknak jogában áll saját fürdőruháikat használni,

ha azonban az egyleti ruhákat veszik igénybe, ugy egyszeri használatra lepedőért 8 fillért, törölköző-kendőért 4 fillért, kötényért 2 fillért és szappanért is 2 fillért fizetnek. Minden egyes fürdőt igénybevevő tag külön öltözködő fülkét kap; 60 ilyen fülke van berendezve. A gőzfürdő férfiak részére hetenkint szerdán, szombaton d. u. 4—8-ig és vasárnap d. e. 8—12-ig, mig nőknek és gyermekeknek szerdán, szombaton d. u. 2—4-ig áll rendelkezésre. A kád- és zuhanyfürdők ellenben a férfiaknak minden nap d. u. 4—8-ig és vasárnap délelőtt, mig nőknek és gyermekeknek hetenkint háromszor d. u. 2—4-ig van nyitva.

Végül a souterrainben van egy a tagok által nagyon igénybevett szórakozási hely: négy aszfaltozott kuglipálya, melyek végig a mennyezetről függő apró villamos körtékkel vannak megvilágitva, mig oldalfalaik és a mennyezet olajfestékkel hófehérre van festve. A pályák előtt nagy előtér van, hol a játszó társaságok részére asztalok és padok vannak elhelyezve.

Visszakerülve a souterainból a foyerba, a bejárati kapuval szemben nyilik a nagyterem, mely az otthon diszterme. Ezen terem a szinpad nélkül 30 méter hosszu és 16 méter széles és két emelet magasságu. A bejárat felett öt páholy van, mig ezzel szemben a szinpad, mely egész modernül, kellő számu művészies kivitelü és villamos erővel mozgatható diszlettel van felszerelve. A szinpadról nyilanak oldalvást külön a férfi- és női-öltözők és hátul helyezkedik el a nagy diszlettár. A szinpad teljesen tüzbiztos minden oldalról, ugyszintén a nézőtér felé vasredőnyökkel zárható el; ezenkivül kellő számu és a modern technikának megfelelő tüzoltószerek tartatnak készletben. A diszletek is mind tüzálló anyaggal vannak bevonva. Ezen szinpadon részint az egyleti tagok tartanak műkedvelő előadásokat, részint pedig bizonyos időközökben a városi német és cseh szintársulat játszik. Ezenkivül az egyleti ének és zenekarok tartanak itt hangversenyeket, melyekre elsőrangu művészek is meghivatnak vendégszereplésre. Itt tartják továbbá a kabaréestélyeket és táncmulatságokat. Mindezen szórakozások sorrendjét a választmány állapitja meg és hétről-hétre az egyleti értesitőben teszi közzé. Ha más programm

nincsen, ugy e terem mozgószinház céljaira használtatik fel, miután a R.-T. a mult évben egy kiváló jó és tiszta képeket vetitő mozgógépet ajándékozott az egyletnek. Ezen előadásokon a legujabb tanulságos és szép filmek mutattatnak be. Mozgószinház, vagy hangversenynapokon a teremből — az előbb emlitett — berendezést eltávolittatják és rögzitett széksorok állittatnak be oldalt és középen szabad közlekedést biztositva. Ily alkalmakkor a földszinten, a páholyok nélkül 800 ülőhely van és circa 200 állóhely. A páholyok a R.-T. tisztviselőinek és azok családjainak vannak fenntartva. Az előadásokkor az egyleti tagok csekély beléptidijat fizetnek, igy pl. a mozgószinház előadásokon 10 fillért, természetesen az előadásokat az egyleti tagok családtagjai is látogathatják, sőt vendégeket is hozhatnak magukkal. Hogy Pilsen város közönsége is élvezhesse a kellemes szórakozásokat, melyeket az egylet otthona nyujt, az egylet megszerezte a vendéglős, kávéházi és italmérési jogot és igy Pilsen város közönsége is mindenben részes lehet.

A földszinten van továbbá egy kétszáz személy befogadására alkalmas étterem és egy százötven személyre berendezett kávéház. Ez utóbbiban billiárdasztalok állnak az egyleti tagok rendelkezésére. A kávéházterem ajtajánál van felállitva egy portásfülke, evvel szemben a pénztár egy felirónővel. A pénztár mellett van a hidegbuffet villamos étel és ital felvonóval. Csak bort és sört árusittatnak, liqueurök és pálinka az egész otthonból ki van zárva. Az árak igen mérsékeltek, mindazonáltal igen izletesek és emellett igen bőségesek az adagok. Hogy fogalmat alkothassunk magunknak az olcsóságról, mellyel az egyleti tagok itt az otthonban élhetnek, lássunk egypár étel árát. Egy adag tészta 5 fillér, egy pár tormás- vagy leves-virstli 10 fillér, egy adag marhahus 16 fillér, hideg felvágott 30 fillér, sonka 40 fillér, egy adag gulyás, disznóhus, marha- vagy borjusült gombóccal vagy burgonyával 50 fillér, egy adag nyul, liba, őz, fogoly, sült-csibe, kappan vagy egyébb szárnyas 80 fillér, egy adag sajt 20 fillér. Hasonló olcsó árakban adjuk az italokat: 1/3 liter pilseni sör 9 fillér, 1/2 liter pilseni sör 15 fillér, egy csésze fehér vagy fekete kávé vagy tea 20 fillér, egy üveg szóda 4 fillér, egy üveg málnaszörp vagy limonádé 8 fillér. (Ez utóbbiból igen nagy a fogyasz-

tás, mert az antialkoholisták már itt a sör hazájában is tért hóditanak.) Ha ezeket az árakat összehasonlitjuk a hazai vendéglők áraival, ugy irigységgel kell gondolnunk az egyleti tagokra, kik feleáron kapják a kétszer olyan nagy adagokat, mint mi itthon. Szinte kételkedik az ember, hogy az egylet mindezeket az ételeket ily csekély árért tudja adni anélkül, hogy ráfizetne. Pedig ez ugy van, de a R.-T. jóvoltából. Mert itt ismét hangoztatni kell, hogy az egylet csak az anyagot adja az ételekhez és italokhoz, ellenben nem kell felszámolnia a helyiségbért, a berendezés és felszerelés amortisatióját, nem kell fizetnie fütést, világitást és vizvezetéket és végül nem őt terheli a személyzet fizetése sem; ezeket a költségeket mind a R.-T. viseli.

A kévéházban a következő társasjátékok állnak ingyen rendelkezésre az egyleti tagoknak: domino, sakk, damenbrett és billiárd. Kártya vagy egyébb hazárdjáték szigoruan tiltva van. Az étterem és kávéház olcsóságát növeli még az, hogy a borravalózás szigoruan tilos és amelyik kiszolgálószemély borravalót el mer fogadni, azonnal elbocsájtatik. Ezért mindenütt erre figyelmeztető táblák vannak kifüggesztve.

Az első emeleten van az egyleti könyvtár, mely vasár- és ünnepnap kivételével éppugy mint az otthon többi helyiségei az egyleti tagok részére minden nap reggel 8-tól este 11-ig nyitva van; hazavitelre azonban könyvek naponként meghatározott órákban adatnak ki, de csakis a tagsági igazolvány felmutatása ellenében. A könyvek használatáért dijat nem szednek, de egyszerre csak egy kötetet kap az egyleti tag, melyet legkésőbb négy hét mulva visszahozni tartozik. A könyvtár ezidő szerint 5000 kötetből áll, melynek kiegészitésére, valamint ifjusági könyvtár alapitására az elmult évben 3000 koronát forditottak, mely összegnek legnagyobb részét a R.-T. adta és csak kisebb részét pótolta az egylet. A könyvtárból oldalt nyilik a nagy olvasóterem, hosszu asztalokkal és iróasztalokkal (*2. számu kép*). Az olvasóteremben 53 folyóirat fekszik az asztalokon és pedig 8 politikai napilap, 6 szépirodalmi, 10 illusztrátiós, 4 humoristikus, 1 egészségügyi, 3 természettudományi, 3 sport, 14 műszaki, 1 szinházi, 1 zeneirodalmi lap és 3 nőket érdeklő folyóirat és divatlap.

Ugyanezen emeleten van két tanácsterem a bizottságok részére, melyekben hosszu asztalokat hetenként a különböző bizottságok ülik körül.

Kisebb társaságok részére több szoba van az emeleten berendezve.

Az egyleti otthonnak udvara kertté van kiképezve, amit

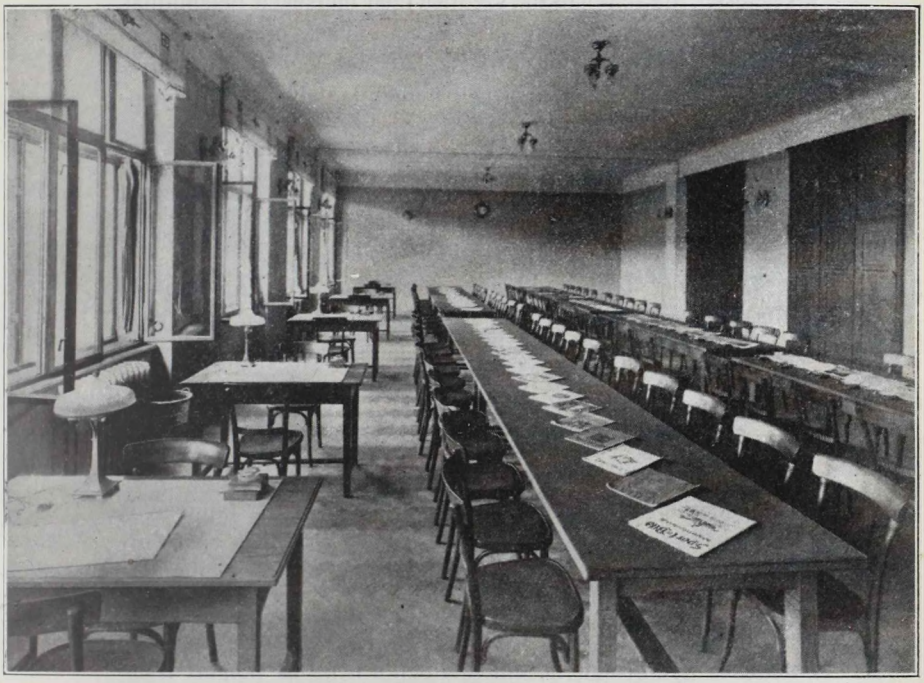

2. ábra.

nyáron kioszknak használnak fel; ezen kertben kis asztalok körül 3000 személy foglalhat helyet, sőt gyakran kerti mulatságok alkalmával még ennél is többen jönnek össze. A kert végén egy fedett veranda huzódik végig, melyen 800 személy részére elegendő hely van. A kerti helyiséggel szomszédos a *gyermek-játszótér*, szintén egy szellős verandával, mely szintén igen nagy befogadó képességü, ahol rendesen a gyer-

mekek százai hemzsegnek. Ezen gyermek-játszótéren különféle *tornaeszközök* vannak felállitva és a gyermekeknek sokféle testedző játékszer áll rendelkezésre, melyekkel a gyermekek egy vizsgázott tornatanitónő vezetése alatt szórakoznak. A játszóteret télen mesterséges *jégpályának* használják fel és a verandát zárt melegedő helyiségnek alakitják át. A korcsolyapálya használata rendes körülmények között ingyenes, csak kivételesen, ha zene játszik, szednek igen mérsékelt beléptidijat.

A kerti helyiségeken túl van az egyleti otthon melléképülete, melyben a különböző iskolatermek vannak elhelyezve. Nevezetesen az egylet nemcsak felnőtt tagjai szellemi kiképzésére fordit gondot, mint láttuk könyvtárával és folyóirataival, hanem az egylet tagjainak gyermekei oktatására is áldoz. Ugyanis *külön iskolát* tart fent az egyleti tagok iskolavégzett gyermekeinek továbbképzésére és ennek folytatásaképen különböző tanfolyamokat a felnőtt tagok részére.

Az egylet tartja fenn a *tanonc-menedékházat*, melyben 150 tanonc nyer elhelyezést. Itt a tanoncok a gyárban töltött munkaidő után kellő üdülésben és tanulságos szórakozásban részesülnek. A tanoncok erkölcsi nevelése mellett a menedékház főfeladata, hogy a tanoncok korukhoz képest megfelelő táplálásban részesüljenek és testi fejlődésük kellőleg ápoltassék. A menedékház hét ipariskolai tanitó vezetése alatt áll és a legmodernebb ismeretterjesztő tanszerekkel és tanulságos játékszerekkel van felszerelve. A tanoncok oktatása az előbb emlitett iskolahelyiségekben történik. Ezen intézmény fenntartása évi 5000 koronába kerül.

Az egylet továbbá évenkint nagy összeggel segélyezi tanköteles gyermekeit is, amennyiben a nép- és polgári iskolába járókat minden iró- és rajzeszközökkel látja el. Ezen célra az 1912-ik évben 12,000 koronát áldozott az egylet.

Az egylet *zenei életének* fejlesztésére az egylet kötelékében német- és csehnyelvü énekkar, német és cseh működvelő szintársulat, egy fuvós, egy tamburás csapat, végül egy egyenruházott zenekar alakittatott, melyek gyakorló óráikat és próbáikat szintén az iskola termeiben tartják és az egylet ünnepségein és társas összejövetelein közreműködnek.

Mint ezen ismertetésből látjuk a Skoda-Művek R.-T. az egylet céljaira az otthont nemcsak anyagi áldozatokat nem

kimélve, hanem nagy körültekintéssel ugy rendezte be, hogy az egylet tagjai ott mindent megtalálnak, ami anyagi, szellemi, erkölcsi jólétük előmozditására kivánatos. Az egylet minderre anyagilag csak annyit tartozik forditani, ami költséget a leltár mellett átadott otthon és annak berendezésének tökéletes állapotban való fenntartása és pótlása megkövetel. Mindezek azonban a tagsági dijakból és a jótékonysági előadásokból, valamint az egyéb összejövetelek beléptidijából összegyüjtött évi jövedelmet nem emésztik föl teljesen, ugy, hogy még tetemes összeget fordithat tagjai anyagi segélyezésére is, mint az alábbiakból látjuk. Ezen segélyezésben az oroszlánrészt a R.-T. veszi ki.

Az egylet anyagi erejéhez képest gyámolitásra szorult tagjainak, ezek özvegyeinek és árváinak, valamint elaggott keresetképtelen gyári munkásoknak menhelyet és esetről-esetre különböző nagyságu pénzbeli segélyt nyujt. Az elmult évben ily cimen az egylet a R.-T.-gal együttesen 30,000 korona segélyt osztott ki.

A mult évben az egylet a jóléti intézmények egy uj ágát honositotta meg, amennyiben azon tagjait és ezek családtagjait, kik betegségből kifolyólag egy évnél tovább tartó munkaképtelenségben szenvednek és igy a gyári betegsegélyzőpénztártól táppénzben már nem részesülhetnek, ingyenes orvosi kezelésben részesiti és költségmentesen gyógyszerekkel látja el, sőt ha kell, az egylet költségére kórházban is elhelyezi őket és haláluk esetén temetkezési segélyt nyujt. Miután az egylet ezen munkásjóléti intézményeit a Skoda-Művek R.-T. erősen szubventionálja, az előbb emlitett segélyekben a gyárvállalat nyugdijazott munkásai és ezek családtagjai is részesülhetnek.

Midőn a mult évben a háborus mozgalmak alatt az egylet tagjainak hozzátartozói közül sokan rendkivüli és hosszas katonai szolgálatra hivattak be, a R.-T. segélyezése mellett az egylet érdekelt tagjainak rendkivüli segélyt nyujtott és pedig a katonai szolgálatra behivott munkás feleségének heti öt koronát és szülőnek heti két koronát. A most emlitett két rendkivüli segélyre az 1913-ik évben 11,000 korona fordittatott. Végül az egylet tagjainak jogi segélyt is nyujt, amenynyiben azok az R.-T. által dijazott egyleti ügyészt peres ügyeikben költségmentesen vehetik igénybe.

Az egylet által nyujtott segélyeken és előnyökön kivül a tagok még egyéb segélyben is részesülnek közvetve Ugyanis a gyári munkások, azonban kizárólag csak azok, kik egyleti tagok, igénnyel birnak tüzelőanyagra regie árban, olcsó munkáslakásokra, bérelőlegre, a gyárba tanoncokul csak az egyleti tagok gyermekei vétetnek fel; a később ismertetendő fogyasztási szövetkezet tagjai csak az egyleti tagok lehetnek; végül a gyárban nyugdijra vagy végkielégitésre csak az egylet tagjai és ezek özvegyei vagy árvái számithatnak.

Miután az egylet működését és annak otthonát részletesen ismertettem, még csak az egyletnek alapszabályaiban előirt egy tevékenységéről kell emlitést tennem, melylyel a R.-T.-nak egy jótékonyságát segiti elő. A R.-T., amelyik a munkások segélyezéseinek minél több módját felhasználja, a karácsony ünnepén sem feledkezik meg munkásairól és azoknak fényes karácsonyesti ünnepet rendez, mely alkalomkor 1000 munkásgyermeket ruház fel és ajándékoz meg mindenféle hasznos dologgal. Ugyanezen alkalommal évenkint a legszorgalmasabb és legügyesebb 250 tanoncot pénzjutalomban részesiti. A karácsony ünnepet használja fel továbbá a gyárigazgatóság, hogy munkásai közül azok között, kik a gyárvállalatnál ez évben a 40-ik, illetve 25-ik munkaévüket betöltötték, nagyobb pénzajándékot osszon szét. Azon gyermekeknek, tanoncoknak, munkásoknak kiválasztása, kik a munkaadó által való fentebb ismertetett jutalmazásokra méltók, az egyesület feladata és kötelessége, hogy ezen jelölést a Skoda-Művek R.-T. az egyletre bizza, avval azt a célt akarja elérni, hogy őt vád ne érje, miszerint jutalmazásban kiváltságokat osztogat a neki kedvesebb és megfelelőbb munkások közt, hanem maga a munkásság egylete által válassza és határozza el, kit tart a maga köréből jutalmazásra méltónak és ezáltal a munkásságot józanságra, fokozott munkakedvre sarkalja és bennök az ambiciót nevelje. A karácsonykor kiosztott ajándékok és jutalmak értéke évenként circa 20,000 koronára rug.

Társadalmi állapotok

Küzdelem a szociálpolitika továbbfejlődéseért Németországban.

A német birodalmi gyülésen, a birodalmi munkanélküli segélyre inditványok tárgyalása alkalmával, a német belügyi államtitkár, a kormány képviseletében kijelentette, hogy az állam mitsem tehet a munkanélküliek érdekében, a szociálpolitika terén pedig egyáltalán *szünetnek kell beállani.* A vállalkozók sajtója és szervezetei fölkapják e jelszót és az egész birodalomban nagy agitációt fejtenek ki, hogy az államtitkár szavát valóra váltsák, azaz, hogy föltartóztassák a szociálpolitika továbbfejlődését. A német Verein für Sozialpolitik, a törvényes munkásvédelem nemzetközi egyesületének német szekciója ezzel szemben 1914. május 10-ére egy nagyszabásu tüntetést rendezett a szociálpolitika továbbfejlesztése érdekében, melyen több ezer szociálpolitikust és szociális érzésü intellektuel polgár, több volt államtitkár vett részt. A tárgyalásokat *Berlepsch báró, államtitkár* vezette. Az itt elhangzott, beszédek oly érdekesen világitják meg a szociálpolitika problémáját hogy mi is szükségesnek tartjuk röviden megemlékezni róluk. Az előadó dr. *Franke* tanár volt, aki többek közt a következőket mondta:

Egész 1913-ig minden császári rendelet, minden trónbeszéd és nyilatkozat a szociálpolitika fejlesztését a legelőkelőbb keresztényi kötelesség teljesitésnek, az állam legfontosabb föladatának jelentette ki. Most a kormány hirtelen kiadja a jelszót, hogy a szociálpolitikában szünetnek kell beállani, a vállalkozók, a rendőrség és a biróságok pedig fokozottabb mértékben nehezitik meg a munkásszervezetek tevékenységét, hogy lehetetlenné tegyék a szociálpolitikának önsegély utján való érvényesülését. Mi idézte elő ezt a változást? Tán nem vált be a szociálpolitika? Harminc évvel ezelőtt kezdődött a munkásbiztositás behozatala, néhány évvel később pedig a munkásvédelem uj korszaka. Ekkor kezdődött tehát az iparnak nagy megterheltetése. Ártott ez a fejlődésnek? Ez alatt az idő alatt a lakósság száma 45 millióról 67 millióra emelkedett, a nagy kivándorlás a minimumra csökkent, ellenben a külföldről Németországba vándorolt munkások száma egy millióra rug. A halálozás ezer léleknél 29-ről 17-re apadt, munkások átlagos életkora 4—5 évvel emelkedett. Ez azt jelenti, hogy a német nép alkotó ereje emelkedett. Ez a véderőnek is javára szolgál. Bátran el lehet mondani, hogy a szociálpolitikai tevékenység nélkül ezt nem lehetett volna elérni. És mit értek el az utóbbi években erkölcsi tekinetben? A családi élet megerősödött, a népmüveltség emelkedett, az

egyéniség jobban kifejlődött, az állampolgári tudat megerősödött. Az nem áll, hogy az állami segély elnyomottá teszi a tömegeket. Az önsegélyre való törekvés, mint azt a folyton erősödő szakszervezetek, szövetkezetek, művelődési és sportegyletek mutatják, még sohasem nyilvánult meg oly erővel, mint mostanában. Azt állitják, hogy a munkásbiztositás és munkásvédelem terhei megbénitják az igazi fejlődést, lehetetlenné teszik a német ipar versenyképességét a világpiacon. Ez ellen a tények egész seregét föl lehet sorakoztatni: a népjövedelem, a népvagyon és a nép adózási ereje óriási módon emelkedett, a belső piac fölvirágzott, a külkereskedelem csaknem megnégyszereződött. Egy jobb helyzetbe jutott munkásság tevékenysége nélkül ez lehetetlen lett volna.

Az eddigi fejlődés nem arra buzdit, hogy ne fejlesszük a szociálpolitikát, hanem ellenkezőleg arra, hogy igenis tovább fejlesszük. Hisz a legnagyobb feladatot még csak ezután kell majd megoldani. A munkásbiztositás külsőleg lezárult, ámde belsőleg tovább kell fejleszteni: le kell szállitani az aggkori és rokkant segélynél az életkor határt, az özvegyek és árvák járadékát fel kell emelni, az anyaság védelmét ki kell épiteni. Elő kell mozditani a magánbiztositást. Ott van aztán a munkanélküli biztositás, a vándor munka szabályozása, a munkaközvetitő, a belső kolonizáció kérdése. E téren még semmi sem történt. Föl kell venni a harcot a tuberkulózis, a csecsemőhalandóság, az alkoholizmus és nemi betegségek ellen, mindenek előtt pedig enyhiteni kell a lakásnyomort, mely termékeny talaja a testi és lelki bajoknak. Ki kell épiteni a munkásvédelmet. Meg kell védeni a gyermekeket és ifjumunkásokat a tulmunkától. Ugyanezt kell tenni a felnőtt munkásokkal is. A vasárnápi munkát korlátozni kell. Harcolni kell az ipari mérgek ellen. Az otthonmunkások elnyomorodását bérhivatalok felállitásával kell megakadályozni. A kereskedelmi és technikai alkalmazottaknak az eddiginél jobb védelemre van szükségük. Ugyanez áll a vendéglői és kávéházi személyzetre is. Vannak egyes munkásrétegek, mint magánirnokok zenészek, látványossági munkások, kiket a törvényhozás még semmiféle védelemben nem részesit. Védelemben kell részesiteni a mezőgazdasági munkásokat és cselédeket. Szabályozni kell az élelmi munkások szolgálati viszonyait.

Reformálni kell a munkásjogot. A szabad egyezkedés a vállalkozók egyoldalu uralmát jelenti a munkafeltételek megszabásánál. A tarifaszerződés ezzel szemben haladást jelent. Ezt tovább kell fejleszteni. A tarifaszerződés mindkét fél részéről erős szervezeteket feltételez. E téren a munkások hátrányban vannak a mukaadókkal szemben. Ezek szabadon szervezkedhetnek mig a munkások szervezkedése elé a hatóságok egyre több akadályt görditenek. Ujabban gyakran lehet hallani, hogy a dolgozni akarókat védelemben kell részesiteni, ez azonban semmi egyéb, mint burkolt törekvés a szakszervezetek megsemmisitésére. A sok jogtalanság végre is elfogja keseriteni a munkásokat. Vagy azt akarták, hogy a munkásság erőszakot alkalmazzon az

állammal szemben? Az ország belső békéjét misem segiti elő annyira, mit a szociálpolitika, azért tehát kell, hogy mindenkinek az legyen a jelszava, hogy: csak azért is szociálpolitika! —

Posadovszky volt államtitkár is ily értelemben beszélt. Azt mondják, kogy a szociálpolitika azért nem ért célt, mert a szociáldemokrácia megerősödött. Ámde milyenek lettek volna az állapotok, ha az utóbbi években nem törődtek volna a nép érdekeivel? A szociálpolitika szerinte annyit jelent, mint az alsó néprétegeket bevonni a civilizációba. Mennél hathatósabb egy ország szociálpolitikája, annál nagyobb a nép civilizációja. A szociálpolitikát épp oly kevéssé lehet megakadályozni, mint a civilizáció terjedését.

Berlepsch báró kifejti, hogy az államban sok feladat vár megfejtésre, azonban ezek között a munkások és alkalmazottak kérdése nagyon fontos helyet foglal el, egyrészt, mert itt a nép tömegéről van szó, másrészt azonban mert épp azoknak a népelemeknek kell a legsulyosabb létért való küzdelmet megvivni, akik a munkabérből és a havi fizetésekből élnek. Senki sem mondhatja, hogy a szociálpolitika már oly rózsássá tette a nép helyzetét, hogy nem szorul rá további támogatásra.

A több szónok is hasonló értelemben beszélt, mire a nagyszabásu gyülés véget ért.

Statisztikai fölvételek a gyermekmunkáról. Svájc[1].

A St.-Gallen kantoni gyárrendészeti iroda 1909-ben a tanitók közreműködésével statisztikai fölvételeket készittetett az iskolásgyermekek kereső munkájának az elterjedéséről. E fölvétel főbb eredményei a következők:

Az iskolásgyermekek között 7,852 fiu és 6,366 leány végzett kereső munkát 22,174 fiu és 21,658 lány közül, kikre a fölvétel kiterjedt. A kereső gyermekek életkora a következő volt:

Kor	fiunál	lánynál
6—7 év	461	416
7—8 »	538	499
8—9 »	717	624
9—10 »	909	714
10—11 »	1086	850
11—12 »	1297	1021
12—13 »	1365	1103
13—14 »	1205	979
14—15 »	238	146
15—16 »	32	5

A kereső munka a gyermekek legnagyobb részénél már a zsenge ifjukorban kezdődött meg, mint az a következő táblázatokból kitünik:

[1] Forrás: Soziale Rundschau 1914. 13. szám.

A foglalkoztatás kezdete	fiuknál	lányoknál
4. életévben	17	11
5. »	180	132
6. »	785	688
7. »	931	730
8. »	939	722
9. »	931	742
10. »	931	712
11. »	410	441
12. »	367	352
13. »	239	282
14. »	227	229
15. »	37	14

A gyermekek közül 486 fiu és 363 lány egyszerre több szakmában is dolgozott. A legtöbbnek azonban csak egy kereső forrása volt. A legtöbb gyermeket a következő szakmák foglalkoztatják:

Szakma	fiut	lányt
Mezőgazdaság	3533	883
Gyáripar...	544	208
Otthonmunka	5612	851
Kereskedelem, személyes szolgálat	1036	751

A szülőknek 8243 gyermek dolgozik. A statisztikai fölvételben szereplő gyermekek munkaideje a következő időbe, ill. napszakba esik:

	fiu	lány
csak szünidőben	458	407
az oktatás előtt	2407	1228
az oktatás után...	1717	1552
az ebédidő alatt	5854	4403

A gyermekek napi munkaidejéről a következő adatok számolnak be:

A napi munkaidő kitett:

	Az iskolázás közben		A szünidőben	
	fiunál	lánynál	fiunál	lánynál
1 órát	780	655	145	128
1—2 »	1659	1124	277	198
2—3 »	1422	1242	227	227
3—4 »	1040	430	276	243
4—5 »	594	604	195	184
5—6 »	380	345	356	324
6—7 »	183	146	177	215
7—8 »	118	86	651	543
8—6 »	50	40	210	208
9—10 »	27	14	815	669
10 órán felül	8	9	1180	881

A statisztikai fölvételben szereplő gyermekek közül megállapitást nyert, hogy 149 fiunak és 245 lánynak testileg, 366 fiunak és 378 lánynak szellemileg és 19 fiunak és 3 lánynak erkölcsileg ártott a munka.

A gyermekek órabéréről a következő adatok számolnak be:

Órabér	Otthonmunkánál	Egyébnél
5 centimig	55 gyermek részére	2 gyermek részére
5—10 »	356 » »	33 » »
10—15 »	311 » »	36 » »
15—20 »	189 » »	14 » »
20—25 »	53 » »	3 » »
25—30 »	6 » »	4 » »

A japán munkásnők helyzetéről.

Sen Katayama japán iró egy tanulmányában egy japán orvos által gyüjtött adatokat ismerteti. Cikkének kivonata a következő: A pamutipar mellett a selyemgyártás Japánnak egyik legfontosabb iparága. Az egész országban el van terjedve leginkább azonban Sinzin tartományban, egy Tokiótól északra elterülő hegyvidéken. E tartományban 80,000 lányt foglalkoztatnak a selyemgyártásban. Ezek közül 58,000 helybeli leány, a többi más tartományokba való. A munka reggel 6 órakkor kezdődik és csak este 7 órakor ér véget, gyakran még később. A vasárnapi munkaszünet itt ismeretlen fogalom. Havonta csak két pihenő nap van; minden hó 1-én és 15-én. A napi munkaidőt még étkezésre is alig szakitják félbe. Az étkezésre 5—8 percnyi szünetet kapnak a leányok. A kosztot és hálóhelyiséget a gyárosok adják.

A lányok bére nagyon alacsony. Évi 340—345 munkanap munkájáért 100 yen-t, vagyis 253 koronát kapnak. A nők részére bizonyos mennyiségü munka van előirva. Ha nem készitik el, ugy tovább kell dolgozni. Kisegitő munkákra 12 és 13 éves gyermekeket foglalkoztatnak, kiknek munkaideje oly hosszu, mint a munkásnőké.

A hálófülkék 6 láb szélesek és ugyanily hosszuak. Ily fülkében négy munkásnő alszik. A lányok 40 százaléka megkapja a tuberkulozist. Ha a leány megbetegszik, elbocsátják a munkából, hazatér, ahonnan csak ritkán jön vissza. E lányok rendesen korán elhalnak.

A pamutiparban sem jobbak a viszonyok. Itt nagy üzemek vannak. Mig a selyemiparban egy-egy gyáros alig foglalkoztat 1,000 munkásnőt, addig a pamutiparban egy-egy üzem több ezer munkást és munkásnőt foglalkoztat. A legtöbb pamut-szövődében éjjel-napal folyik a munka. 12 órás szakokban váltják föl egymást a munkások. Itt a gyárosoktól kapnak a nők hálóhelyet és kosztot. A munkások és munkásnők szerződéses viszonyban állnak, rendesen 3 évre jár le a szerződés. A napibér 14—20 yen vagyis 33—48 fillér.

Eddig a nők munkaideje még nem volt törvényesen szabályozva. Ujabban a japán törvényhozás egy törvényt fogadott el, mely megtiltja a nők részére az éjjeli munkát. Ez a rendelkezés azonban csak 15 év mulva fog életbe lépni!

A munkabérek és az élelmiszerek árai Nyugat-Európában a XIX. században.

Mintegy másfél évvel ezelőtt Karl von Tyszkának egy tanulmányát ismertettük,[1] mely a nyugateurópai és amerikai munkabérekkel foglalkozik, az angol kormánynak egy 1896-ban eszközölt ankétjének az

[1] Társadalmi Muzeum Szemléje 1913. I. sz.

eredményeit dolgozván föl. Röviddel ezelőtt ugyanez a szerző egy ujabb tanulmányt tett közzé, melyben a XIX. században érvényben levő munkabéreket élelmiszerárakat iparkodik feltüntetni.[1] Mig az előző dolgozata alapjául egy, bár rengeteg anyagot fölhalmozott ankét szolgált, addig a mostani könyvének anyagát a legkülönfélébb forrásból kellett felkutatni. Néha az igy fölhalmozott anyagból értékes bepillantásokat nyerünk az egyes országok különböző időszakból származó élelmiszer áraiba és a munkabérekbe, mindamellett a szerzőnek még sem sikerült *teljes képét* nyujtani a legutóbbi évszázad munkabéreiről és elélmiszer árairól. A fölhalmozott anyagból mindenesetre vonhatók le egyes értékes következtetések, ámde ezeknek is csak nagyon relativ az értékü. A sok elszórt és a legtöbb esetben összefüggéstelen anyag lehetetlenné teszi, hogy ismertetésünk Tyszka könyvének tükrét adja. Inkább csak utalni akarunk fontosabb részleteire.

A párisi építőmunkások béreit 1806-ig visszamenőleg ki lehet mutatni. Abban az időben egy párisi kőműves órabére 32·5 centim volt, 1910-ben azonban 95 centim, azaz megháromszorozódott. A francia bányászok bérét 1844-ig visszamenőleg lehet követni. Akkor ez napi 2·09 frankot tett ki, ellenben 1909-ben 4·24 frankot. Az emelkedés 140 százalék. A francia statisztikai hivatal az 1828-tól 1910-ig fizetett munkabéreket egész Franciaország területén a következő indexszámokkal jelzi: (az 1900-ban fizetett béreket 100-nak veszi): 1828 = 45, 1838 = 47, 1853 = 51, 1857 = 57, 1875 = 74, 1880 = 82, 1896 = 96, 1900 = 100, 1906 = 107, 1910 = 113. Részletezett munkabér statisztika 1870 óta már nagyobb számmal akad, különösen a gépiparban. Ezek azonban alapjában véve a béreknek ugyanazon emelkedő tendenciáját mutatják. A bérek 30—40 százaléknyi béremelkedés között ingadoznak. Miként alakultak az élelmiszerek árai? Erre vonatkozólag általánosabb értékü adatok csak 1867 óta, teljes értékü adataink csak 1880 óta vannak. Ha az 1891/1900 évtized számait 100-nak tesszük meg, ugy 1867-ben az élelmiszerek árai 86—99 között ingadoznak, 1890-ban 132-re szöknek föl, 1894-ben 43-ra szállnak alá, mig 1900-ben ujra emelkednek, egészen 122-ig (1910-ben). Ha egyes munkásbüdzsék alapján megkonstruáljuk egy négytagu építőmunkás család élelmiszer (lakás, és ruházat nélkül) kiadásait 1835-től 1909-ig, az élelmiszerek árául a párisi szegényházak beszerzési árait véve alapul, ugy a következő adatokat nyerjük: 1835-ben ez a kiadás kitett 875 frankot, 1876-ban 1132 frankot és 1909-ben 866 frankot. Ha az 1909-ben eszközölt kiadásokat 100-nak vesszük, ugy a kiadás volt 1835-ben 94, 1871-ben 122, 1909-ben 93. Ezzel szemben a lakásbérek erősen emelkedtek. Egy lakóra esett 1828-ban 12 frank házbér, 1889-ban 41 frank, idexszámban kifejezve: a lakásbérek 29·2-ről 100-ra szöktek föl. Hosszu számitások után Tiszka a következő, nagyon relativ értékü táblázatot állitja össze a bérek, élelmiszerek, lakás és

[1] Löhne und Lebenskosten im XIX. Jahrhundert (Frankreich, England, Spanien, Belgien) Duncker—Humblot 1914.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

ruházkodás és a reálbérek (a bérek értéke a tényleges értékre számitva át) emelkedéséről Franciaországban a XIX. században. (1900 = 100).

Év	Munkabér	Élettartás költsége (változatlannak téve fel 1810 óta)	Reálbérek
1810	41·0	74·0	55·5
1850	51·0	85·0	59·5
1870	71·0	103·0	69·0
1880	82·0	110·0	74·5
1890	92·0	103·0	89·5
1900	100·0	100·0	100·0
1905	105·0	100·5	104·5
1910	110·0	104·0	106·0

Tehát nemcsak a névleges, hanem a reálbér is emelkedett. Ezzel szemben azonban a munkások igénye is nagyobb lett. Ma sok oly kiadásuk van, amiről száz évvel ezelőtt nem tudtak: hirlapok, könyvek vásárlása, sportcikkek, egyesületi és munkásbiztositási járulékok. Azt mondja tehát Tyszka, hogy a valóságban nagyon nehéz eldönteni, hogy tényleg emelkedett-e a munkásság helyzete, minthogy az emelkedett reálbérekkel szemben ma egész másfajta kiadásokat kell eszközölni a munkásoknak.

Az angol viszonyok kutatásánál sokkal több adat állott már a szerző rendelkezésére. Az angol mezőgazdasági munkások munkabéreiről még a XVIII. századból is vannak pontos értesüléseink. Ezek kitettek heti 6 shillinget, 1780-ban 8 shillinget, 1800-ban 11 sh. 5 d., 1810-ben 14 sh. 6 d., 1820-ban 12 sh.-et, 1840-ben 11 sh.-et, 1854-ben 10 sh. 5 d.-et, innen kezdve lassu emelkedéssel fölmennek 1908-ig 14—15 shillingre.

A manchesteri építőiparban 1793-ban 18 shillinget keresett egy kőműves, 1825-ben 24 shillinget, 1840-ben 27 shillinget, 1880-ban 43 shillinget, 1894-ben 38 shillinget. Az építőipari Trades Unionok jelentése szerint, ha az 1890-ben fizetett béreket 100-nak vesszük, ugy 1859 óta a következőképen emelkedtek a bérek Londonban: 1959 = 84, 1979 = 104, azóta 1894-ig 100-ra csökkentek. Innen kezdve 1879-ig ujra és pedig 105-re emelkedett. Az egyesült királyságokban az építőmunkások bére 1800-tól 1900-ig (ez utóbbi év bérét 100-nak véve fel) 40-ről fokozatosan 100-ra ment fel. A bányászok napibére Lanarskhireban 1791-től 1896-ig 3 shillingről 5 shilling 9 d.-re emelkedett (csupán 1791-től 1875-ig volt 6 sh. 10 d.) A manchesteri vasiparban a munkabérek 1745-től 1898-ig heti 19 shillingről 36—40 shillingre emelkedtek, vagyis 37-ről 100-ra, ha 1900-ra 100-as indexszámot veszünk fel. Ha az összes adatokat *egy* általános indexel mérjük, ugy az általános munkabérek 1795-től 41-ről 1900-ig 100-ra emelkednek, 1905-ben = 96-al, 1907-ben = 102-vel, 1910-ben 100-al. Ami az élelmiszerárakat illeti, ugy erre vonatkozólag a következő állapitható meg: 1758-tól 1800-ig egy 4 fontos cipó ára Londonban 6·2 pencéről 9·3 pencig emelkedett. 1801-től 1815-ig 12·9—14·9 pence volt, 1900-ig leszállt az ára 5·6 pencre. Ha ez utóbbi (1900) árat 100-nak veszem, ugy 1800—1810-ben a kenyér ára 230·4

volt, 1811-től 1815-ig 266·1, 1860-ban 150, 1911-ben 108·9. A burgonya ára 1855-től 1902-ig métermázsánként 6 sh. 3 p.-ról 3 sh. 1 pencére szállt le. A hus ára 1858-tól 1872-ig 7—8 pencéről (45 dekagr.-ként) 11—12½ pencére emelkedett. Ha ez utóbbi számot 100-nak vesszük, ugy 1902-ig ujra 72-re szállt le a hus ára. A tej ára a 19-ik században csökkent, a vajé csaknem egyforma maradt. A cukor ára (45 dekagrammonként) 1858-tól 1902-ig 5 pencéről 2¼ pencére szállt alá. A lakásárak alig 3 százaléknyi emelkedést mutatnak. A rendelkezésére álló adatok alapján az angol kereskedelmi hivatal a bérekre, az árakra és a reálbérekre vonatkozólag 1850 óta a következő indexszámokat állitja föl (1850 = 100):

Év	Munkabérek	Árak a nagy-kereskedelemben	Reálbérek
1850	100·—	100·—	100·—
1855	—	131·2	—
1860	119·2	128·6	90·6
1865	127·5	131·2	96·3
1870	134·1	124·7	109·4
1875	161·4	124·7	136·7
1880	148·4	114·3	134·1
1885	149·4	93·5	152·6
1890	161·3	93·5	166·0
1895	159·2	80·5	141·1
1900	178·7	97·4	180·7
1901	177·0	90·9	184·0
1902	174·7	89·6	182·5
1903	173·7	89·6	181·4
1904	172·8	90·9	179·4
1905	173·3	93·5	178·1
1906	175·7	100·0	175·7
1907	181·7	103·9	178·5

A munkabéreknek nagyfoku emelkedése 1870-ig tart minden megszakitás nélkül. Ebben az időben az Egyesült Államok és Oroszország nagymennyiségü élelmiszerrel árasztják el a britt piacot, az árak rohamosan csökkennek, a béreket a vállalkozók leszoritják, de a reálbérek tetemesen emelkednek.

A spanyolországi adatok csak a mult század utolsó évtizedéig terjednek. A kenyér ára itt ez évtizedben ⅕-el drágább volt itt, mint Berlinben vagy Londonban. A marhahus 31 százalékkal, a birkahusé 43 százalékkal emelkedett 1891-től 1902-ig. A burgonya ára Madridban 100 százalékkal, átlag az országban azonban csak 20 százalékkal emelkedett. A rizs ára, amelyik egyik fontos tápláléka a spanyol népnek 0·36 pezetáról 0·48 pezetára emelkedett kilogrammonkint. A bab és lencse ára 40 százalékkal emelkedett. Az áremelkedés indexszámban kifejezve: 1891-től 1901-ig 89·6-ról 100 (ez az index év), 1904 = 108-al, 1908 = 102·6-el. A bérekről és a reálbérekről a következő indexszámok nyujtanak felvilágositást:

Év	A háztartási költségek	A munkabérek	A reálbérek
1891	89·6	81·1	95·5
1893	90·7	81·1	88·6
1895	85·6	82·3	94·2
1896	91.7	82·3	89·1
1898	97·3	85·7	88·0
1901	100·0	100·0	100·0
1904	108·0	102·9	94·1
1906	106·0	104·6	98·6
1908	102·6	104·6	102·0

A munkabérek teljesen egyenletes emelkedést mutatnak Spanyolországban, amit nem lehet elmondani sem az élelmiszerek áráról, sem a reálbérekről.

A Belgiumról szóló fejezetben már régebb statisztikákkal operál a szerző. Brüsszelben a marhahus kilója 1870-től 1911-ig 1·47 frankról 1·85 frankra emelkedett, a sertéshus ára 1·57 frankról 1·65 frankra. A buza ára volt métermázsánként 1840-ben 28·73 frank, 1850-ben 20·95 frank, 1860-ban 31·16 frank, innen kezdve 1885-ig leszáll 19'89 frankra, 1895-ben pedig 13·98 frankra, ettől kezdve 1911-ig ujra 19·33 frankra emelkedik fel. Egy vasmunkás jövedelme és kiadásai 1870 óta a következőképen oszlott meg (1900 = 100):

Év	A napibér	Háztartási költségek	Reálbér
1870	86·9	145·9	47·0
1875	95·8	133·5	63·9
1880	89·0	161·4	34·4
1885	88·6	114·8	75·5
1890	92·4	112·2	81·1
1895	89·9	98·4	91·4
1900	100·0	100·0	100·0
1905	106·8	118·6	88·2

függelékül Tyszka a németországi viszonyokat ismerteti és összehasonlításokat tesz a nyugateurópai és németmunkások élettartása közt. A buza ára Poroszországban 1821-től 1912-ig tonnánkint 112 márkáról 202 márkára, a burkonya ára megnégyszereződött, a marhahus ára 47 pfennigről (kilónként) 158 pfennigre, a sertéshus ára 52 pfennigről 157·3 pfennigre, a vaj ára 1 márkáról 2·60 márkára szökött fel. A fémmunkásszövetség megállapitása szerint 1900-tól 1912-ig egy munkáscsalád főbb élelmiszer kiadása évi 299 márkáról 414 márkára emelkedett. Egy bányamunkás 1871-ben Pororországban napi 3 márkát, 1912-ben 6 márkát keresett, egy kőműves órabére ugyanezen idő alatt 20—22 pfennigről 63—67 pfennigre emelkedett. Az átlag bér Berlinben (1901-es indexszámmal) 1873-tól 1911-ig 99-ról 119-re, Münchenben 87-ről ugyancsak 119-re emelkedett.

A fölsorolt adatok csak épen hogy sejtetni engedik azt a rengeteg adathalmazt, melyet Tyszka könyve tartalmaz. Aki a XIX. században uralkodó élelmiszerárakkal és a munkabérekkel akar megismerkedni,

annak hasznos szolgálatot nyujt a könyv. És habár a következtetés, melyet belőle levonhatunk, csak relativ értékü, az mindenesetre kitünik belőle, hogy a munkabérek, ugy a névleges bérek, mint azok vevőképessége a XIX. században mostanáig hatalmasan emelkedett, kivéve a jelen század első évtizedét, melyben az élelmiszerek árának a fölverését képtelenek voltak a munkabérek nyomon követni. A reálbérek fejlődését az egyes nyugoti államokban 1870 óta a következő adatokkal tünteti fel Tyszka:

Év	Nagy-britannia	Porosz-ország	Délnémet-ország	Francia-ország	Spanyol-ország	Belgium
	1900=100	1900=100	1848/1901=100	1900=100	1901=100	1901=100
1870	53·8	57·8	—	69	—	51·0
1875	64·0	65·5	93·0	—	—	56·7
1880	—	—	88.3	74	—	49·1
1885	68·2	56·1	90·9	—	—	78·6
1890	82·5	77·7	93·0	89·5	89·5	81·6
1895	84·3	69·1	98·5	—	94·2	92·3
1900	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100 0
1905	91·6	88·1	107·0	104·5	94·1	86·6
1910	92·2	82·9	99·5	106·0	102·0	—

Megjegyzendő, hogy élettartás alatt (illetőleg a bérek vevőképességének a megállapitásánál) az 1870 óta *változatlan élettartást* kell érteni. A növekedő kulturigények által eszközölt kiadások nincsenek kin tetbe véve.

Munkásvédelem

Műszaki balesetvédelem

A KÖZLŐMŰVEK A BALESETVÉDELEM SZEMPONTJÁBÓL

(Folytatás.

Hordozható szijfeltevők.

A legegyszerübb hordozható szijfeltevők a kiálló tövissel vagy csappal felszerelt szijfeltevő rudak, (105—106. ábra.) amelyeket a gyakorlatban általában használnak.

A kezelésük a következő:

A munkás a felfutó szijszál mellé áll és a szijat lapjával a tövisre fektetve óvatosan a korong felfutó pereméhez illeszti. Ezután ruddal a szijat rászoritja a korongra és egy kissé a korong közepe felé is tolja, miközben a tövist a korong és a szij közül kiforgatja. A futó korong a rászoritott szijat magával viszi. Ügyelnie kell a munkásnak, hogy a tövis vagy csap be ne szoruljon a korong és a szij közé, mert ebben az esetben a futó korong és szij könnyen kirántja a szijfeltevő rudat a munkás kezéből és igy kárt és balesetet okozhat.

A 105—110. ábrán különböző kivitelü szijfeltevő-rudak láthatók, ügyelni kell arra, hogy a szijfeltevőrud feje, ahol a tövis van, ne legyen tul nehéz, a rud pedig ne legyen rövid, hogy a szijfeltevéskor a munkás kezeivel biztosan megfoghassa, valamint a rud helyes kiegyensulyozására is nagy sulyt kell fektetni.

A hordozható szijfeltevők tövisének előbb emlitett kellemetlen szij és korong közé beszorulásából származó balesetek elkerülésére az Association des Industriels de France contre les Accidents du Travail biztossági hordozható szijfeltevőszerkezetekre pályázatot hirdetett, amelyre beérkezett szerkezetek közül a Micault-féle és Maudan-féle szijfeltevőt ismertetjük.

A Micault-féle szijfeltevő egy bambusz póznára (pl. 111., 113. ábra) szerelt rugóval (r) a zsebkések szerkezetéhez ha-

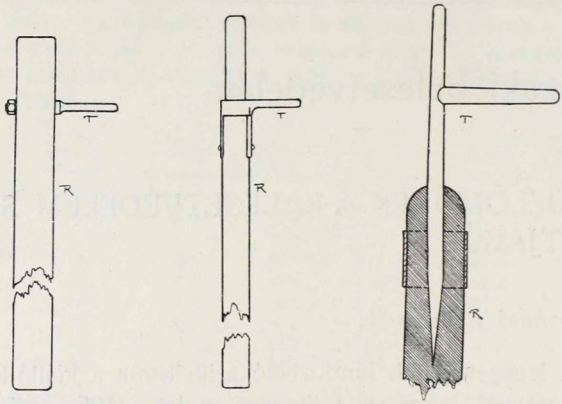

105. ábra 106. ábra 107. ábra
Hordozható szijfeltevő póznák.

sonlóan a (cs) csap körül kibicsakolhatóan ráerősitett (K) karból és a karon foroghatóan felszerelt (T) tövisből áll.

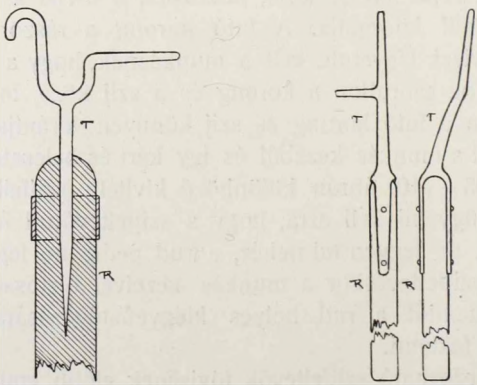

108. ábra 109—110. ábra
Hordozható szijfeltevő póznák.

A Micault-féle szijfeltevő-rudat éppen ugy használják, mint a közönséges kézi szijfeltevőt, ha azonban a (T) tövis

a szij és a korong közé kerül, ellentétben az egyszerü kézi szijfeltevő-ruddal, a póznát nem rántja ki a szij a munkás kezéből, hanem a (K) kar a (cs) csukló körül kibicsaklik (112.

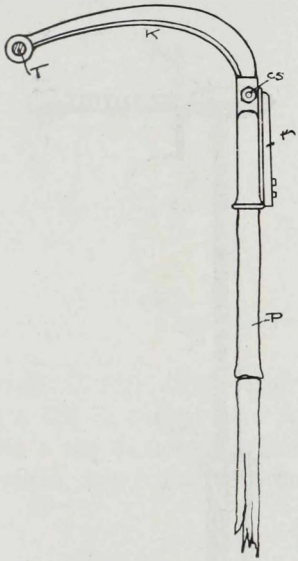

111. ábra

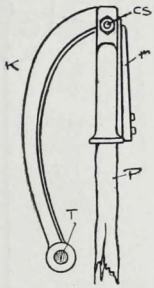

112. ábra

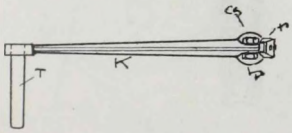

113. ábra

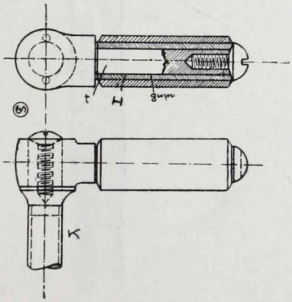

114—115. ábra

Micault-féle szijfeltevő.

ábra) és a (T) tövis a szij és a korong között a koronggal együtt körül fut, amig a korongról elváló szijszál alól ki nem kerül. (118—121. ábra). Hogy e közben a szijat meg ne sértse a tövis (114—115. ábra) (t) tengelyére egy kaucsukkal bevont elforogható hüvelyt (H) huznak.

A Micault-féle szijfeltevőhöz hasonló módon működő hordozható szijfeltevő a Quick szijfeltevő-rud (Mewes Kolteck & Co. G. M. B. H. Berlin N.) (116., 117. ábra.)

A Quick szijfeltevő (K) karját a póznához, a (Cs) csap

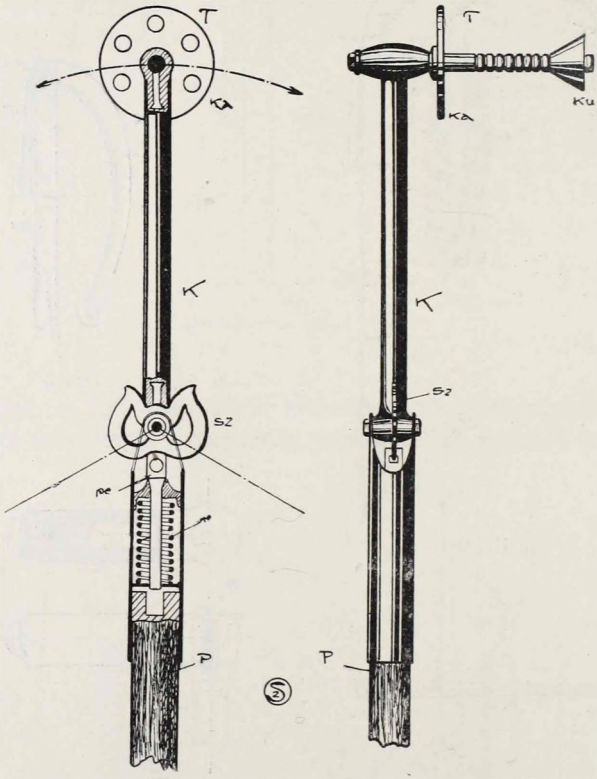

116—117. ábra. Quick szijfeltevő-rud.

körül a kézelőgomb működésszerü módon kicsatolhatóan erősitik meg. A (K) karra (116. ábra) ugyanis egy (sz) szivalaku, surlódó tárcsát erősitenek, amelyre egy a (P) póznán ágyazott (R) rugó egy surlódó pecket (Pe) nyom, amely pecek a (K) kart középállásában bizonyos mértékig mereven tartja,

de jobb vagy bal irányban való kicsuklását nem akadályozza meg. A szijat a kar (K) végeire forgathatóan beágyazott (T) tövissel teszik fel a korongra. A (T) tövis tövén elhelyezett (Ka) karima nem engedi meg, hogy a szij a karon véletlenül

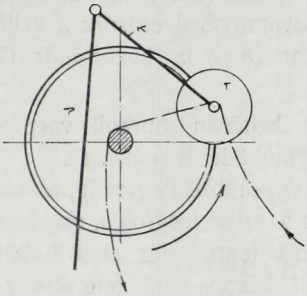

118. ábra

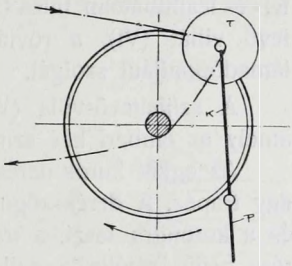

119. ábra

A kicsukló szijfeltevők működésének vázlata.

átessék. A tövis másik végén levő (Ku) kup a (Ka) karimáról a szij $^3/_4$ szélességére állitandó. A szij feltevésekor a (T) tövis a szij és korong közzé szorul, követi a korongot forgásában, mig a szij a korongot el nem hagyja (118., 121.

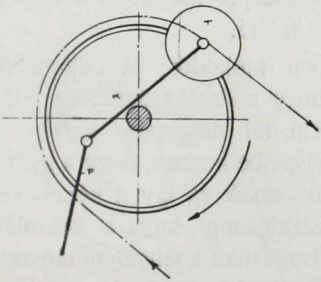

120. ábra

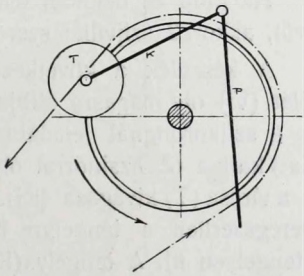

121. ábra

A kicsukló szijfeltevők működésének vázlata.

ábrák), közben pedig a (K) kar kibicsaklik a (Cs) csukló körül és igy a korong és a szij közé szorult (T) csap nem rántja ki a szijfeltevő rudat a munkás kezéből.

A 118—121. ábra a Quick szijfeltevő-rud különböző alkalmazási módjait ábrázolja.

A Maudan-féle szijfeltevő egy öntöttvas-tárcsa (T) amelyen a tengely részére egy a 122. és 123. ábrán látható, a tövében Λ alaku kivágás van (Ki). Ez a tárcsa ⊔ vas keresztmetszetü és egy benne vele koncentrikus gyürü foroghat, amelyre 2 kart (Ka_1 Ka_2) öntöttek; a hosszabbik (Ka_1) kivágásba fel- és leállithatóan füles (Fcs) csavaranyával erősitik a szijfeltevő villát (Vi), a rövidebb kar (Ka_2) a huzózsinór (Zs) támadópontjául szolgál.

A szijfeltevő-villa (Vi) egy kettősen hurkolt vaspálca, amely az emberi kéz szijfeltevő működését utánozza.

Az egyik hurok derékszögü egyenközü négyszög, a másik egy trapéz. A derékszögü hurok a szijat megfogja, megfesziti és a korongra teszi, a trapézszerü tompaszög alatt hajlitott rész pedig rátólja a szijat mind kézzel való feltevéskor a munkás a tenyerével ezt tenni szokta a korong palásfelületére.

A szijváltó villa (Vi) a korong átmérőjéhez képest a fülescsavarok (Fcs) meglazitása után a tengelyhez közelebbre vagy távolabbra állitható és ebben a helyzetében a csavarok megszoritásával meg is rögzitheti.

Ez a beállitás csak 15—20 másodpercig tart.

Ha jobb és baloldal felől is akarjuk használni a szijfeltevőt, akkor 2 szijvillát szerelünk fel rá.

A készülék a következőképen működik; A szijfeltevővillát (Vi) oly magasra állitjuk, hogy a derékszögü rész felső éle a szijkorongnál legalább 1 cm.-rel magasabb legyen. A (Ka_1) kart a (Zs) zsinórral oly helyzetbe hozzuk, hogy a gyürü és a tárcsa (T) kivágása (Ki) egybe essék és igy a készüléket nyeregszerüen a tengelyre helyezzük, ugy hogy a készülék a tengelyen ül. A tengely (Ki) kivágásnak a tengelyre támaszkodó felületei bőrrel vannak (122. ábra) bevonva, hogy a tengelyt meg ne sértsék. Ebben a helyzetben a (Ka) kar felül van. A zsinórt most megeresztjük, ugy, hogy a (Ka) kar lereszkedik.

Ezután a szijfeltevő-villát a pózna segitségével a lelógó szijszálak közé toljuk, a villa szélét a korong pereméhez nyomjuk és a zsinórt (Zs) meghuzzuk, amikor a villa a szijat a korongra felrakja.

Most a zsinórt addig huzzuk, mig a tárcsa (T) és a tárcsában mozgó, a (Ka) karokat tartó gyürü kivágása (Ki) ismét összeesik, ugy, hogy a készüléket leemelhetjük a tengelyről. Ez a szijfeltevő 200—700 mm átmérőjü korongokhoz és 10—12 cm széles szijakhoz használható, azonban egy külön toldattal

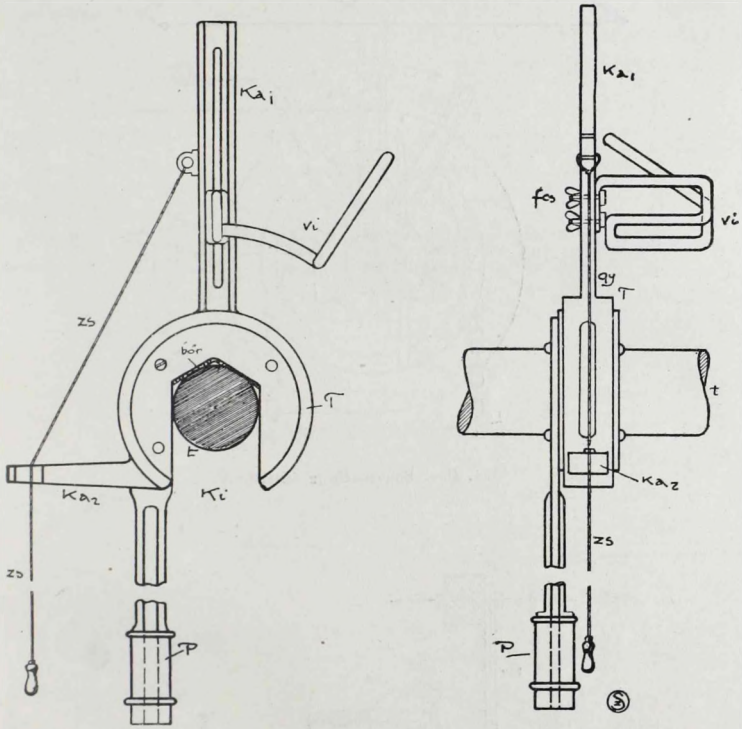

122. ábra 123. ábra

Maudan-féle szijfeltevő.

könnyen meghosszabbitható, ugy, hogy akkor vele 700—900 mm átmérőjü korongokra is tehetünk fel szijat.

Helyhez kötött szijfeltevők.

A helyhez kötött szijfeltevők közül a Fouvez (Roubaix)-félét és a Scherer-féle szijfeltevőt ismertetjük, amelyek mindegyikét a szijtárcsa mellé szerelik. A Fouvez-féle szijfeltevő

(124—129. ábra) egy kétrészből összetett a tengelyt körülvevő (H) karmantyuból (hüvelyből) való, amelyet egy szögvassal, vagy **U**-vassal erősitenek a mennyezethez vagy egy

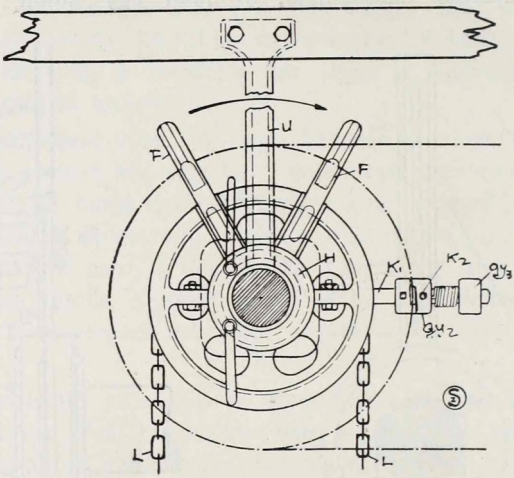

124. ábra. Fouvez-féle szijfeltevő.

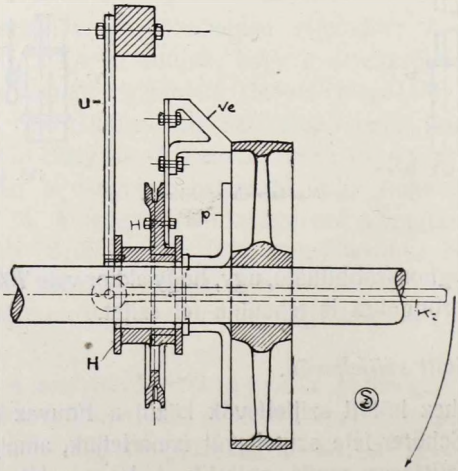

125. ábra. Fouvez-féle szijfeltevő.

gerendához. A hüvely és a tengely között hézag van, ugy hogy a tengely nem surolja forgása közben a hüvelyt.

A hüvelynek a szijkorong felőli részére hengeres (p) pálcákat srófolnak, amelyekre fagörgőket szerelnek. Ezek a pálcák a korong kerülete felé tartanak és megakadályozzák a korong-

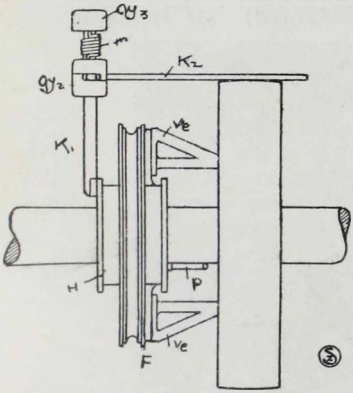

126. ábra

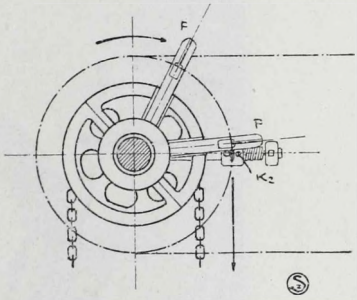

127. ábra

Fouvez-féle szijfeltevő és annak működési módja.

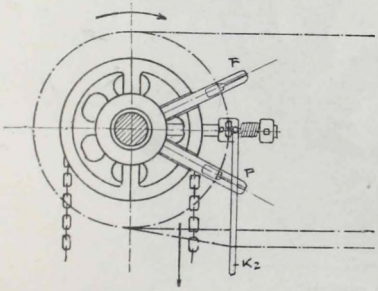

128. ábra

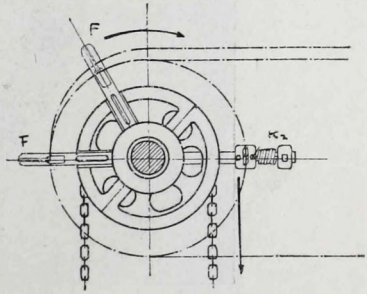

129. ábra

ról leesett szijnak a küllő közé jutását és egyuttal szijtartóként is szerepelnek.

A (H) hüvelyen egy csuszógyürü van (G), amelyet egy végtelen lánc (L) segitségével alulról a hüvely körül elforgathatunk.

Ez a forgatható (G) gyürü két darabból készült.

Az egyiken az egymástól 60° szöget bezáró (F) szijfeltevő karok vannak sugárirányban elhelyezve. A szijfeltevő karon levő vezető (Ve) háromszög az emberi tenyér módjára tólja a karon (F) forgásakor a szijat a korongra. A második vezető csak az első működésének biztositására való.

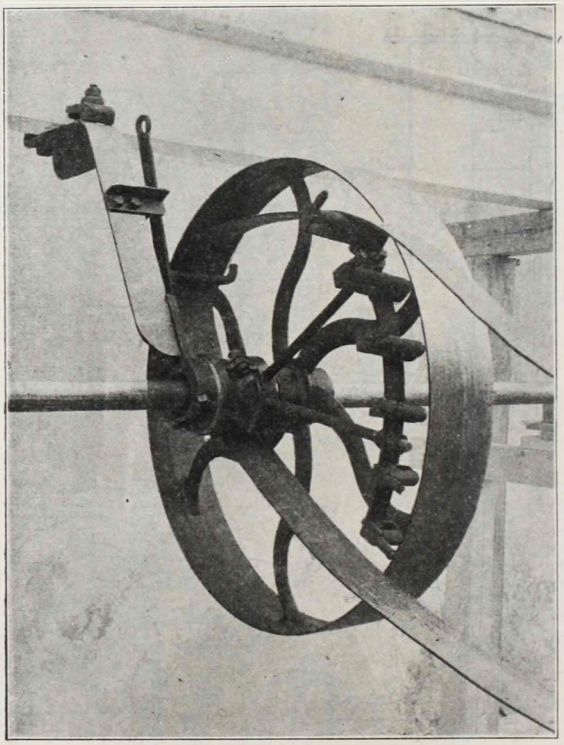

132. ábra. Scherer-féle szijfeltevő.

A szijledobó-készülék egy (H) hüvelyre erősitett (K) karból és egy erre merőlegesen álló (K_2) második rudból áll.

A (K_2) kar helyzetét a (K_1) karon levő két részből való fogas (Gy_2) gyürü szabályozza. A (K_2) szijledobó kart egy (r) rugó mindig a (Gy_2) gyürü fogaival beállitott eredeti helyzetébe forgatja.

A rugó vége (r) egy (Gy_3) rögzitőgyürühöz van erősitve. Ha a készülék nyugalmi állapotban van; akkor az (F) szijfeltevő karok a (K_2) szijledobó karon nyugosznak. (127. ábra.) Ha a szijat le akarjuk dobni, akkor a (G) gyürüt a lánc segitségével a nyil irányában (128. ábra) forgatjuk. A (F) szijfeltevő kar a (K_2) szijledobó kart leszoritja és ez pedig a szijat

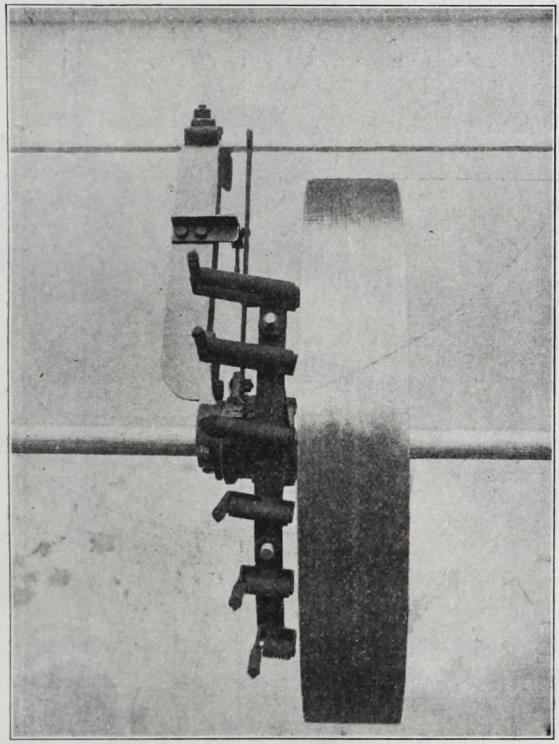

133. ábra. Scherer-féle szijfeltevő.

tólja le a korongról. Mihelyt elengedjük a láncot a (K_2) kart a (R) rugó eredeti helyzetébe vissza forgatja. A rugó helyett néha ellensulyokat is alkalmaznak, sőt nagyon nehéz szijaknál néha külön huzózsinórral viszik vissza a (K_2) szijletoló kart eredeti helyzetébe. Ha a (G) gyürüt a lánccal tovább forgatjuk a (F) feltevőkarokon levő (Ve) vezetők a szijat megfogják és a korongra feltólják (129. ábra).

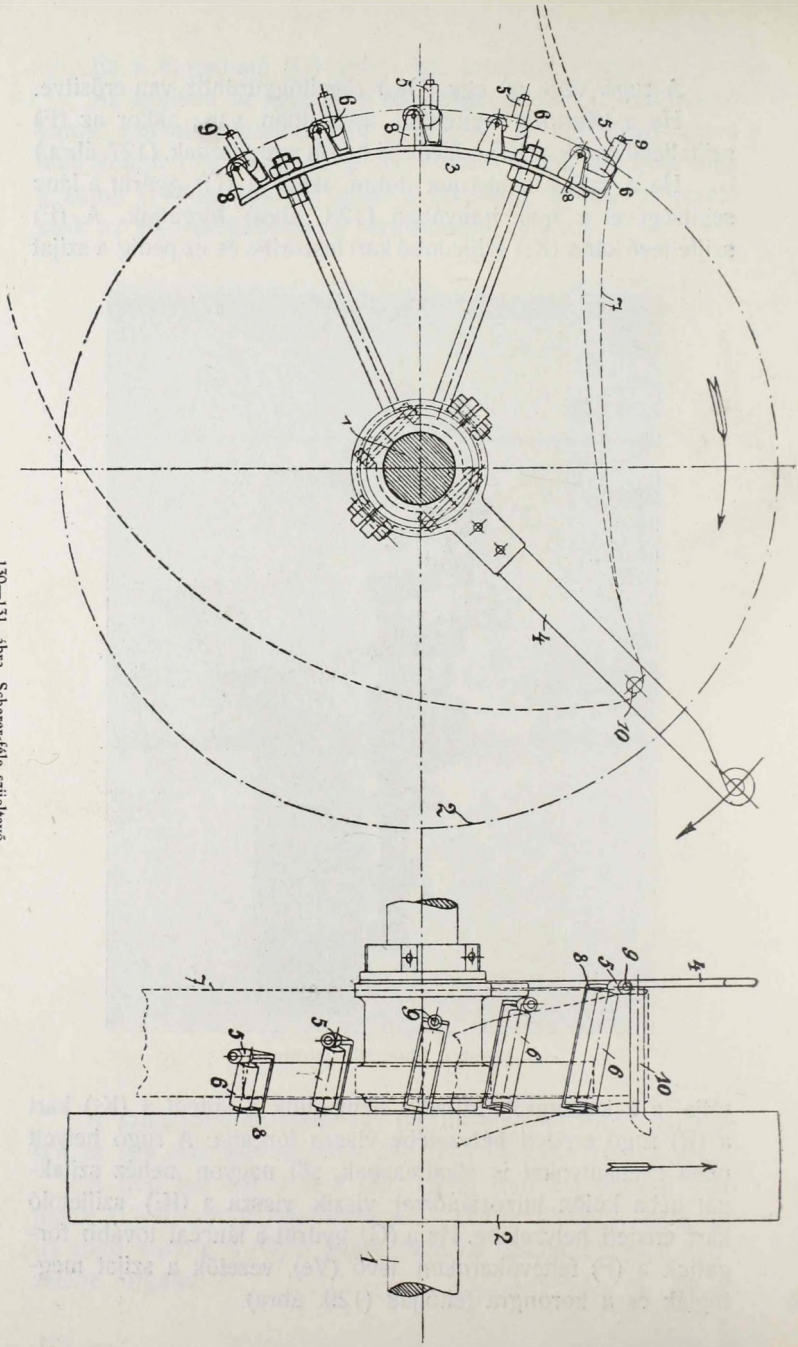

130—131. ábra. Scheerer-féle szijelevő.

A Scherer-féle szijfeltevő (130—133. ábra) a következő: A szijkorong (2) tengelyén (1) (130. és 131. ábra) egy kar segitségével (4) elforgatható szijfeltevő (3) van elhelyezve. Ezt a Fouvez-féle szijfeltevőhöz hasonlóan külön függesztővel erősithetjük a tetőhöz vagy valamely gerendához, amikor a szijfeltevő agya nem érintkezik a tengelylyel (132., 133. ábra) vagy a szijfeltevő agya magán a tengelyen nyugszik. A tulajdonképeni feltevő (3) szegment alaku és rajta a szij (7) vezetésére való görgők (5, 6) vannak elhelyezve. Az (5)-el

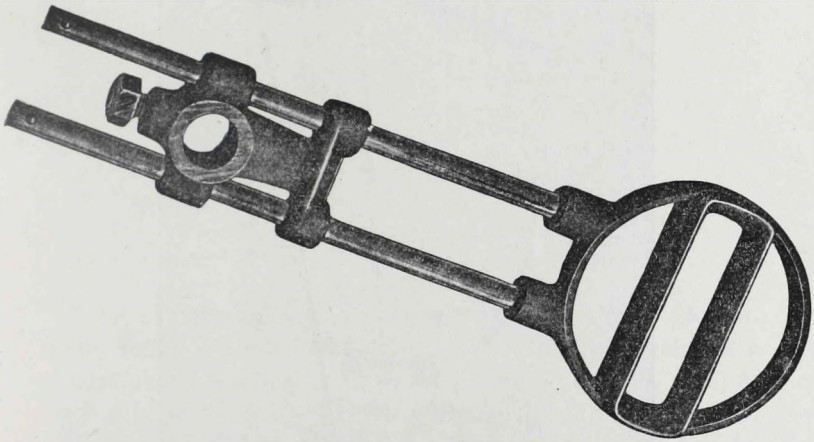

134. ábra. A. Bamag szijváltó karja.

jelzett görgők tengelyükkel a korong pereméhez hajló ferde vonalban vannak elhelyezve, ugyszintén a (6)-al jelzett görgők is a szijkorong felé dülő ferde vonal mentén mindinkább rövidebbek lesznek.

A (6)-al jelzett görgők egy U alaku kengyelbe (8) vannak beágyazva, amelynek külső szárához van erősitve az (5)-ös jelzésü görgők csapja (9). A szijfeltevő huzó karjára (4) a leesett szijat tartó horgot tesznek.

Ha a (4) kart egy kampós ruddal lehuzom a nyil irányában akkor az (5) sugáriránytu tengelyü görgők a (7) szijat a (2) korongra annyira rátólják, mig a keletkező surlódásnál fogva a (2) korong a (7) szijat magával nem viszi. A szij

mozgása következtében a ferdén elhelyezett (6) görgők szintén forogni kezdenek és a rajtuk mozgó szij a görgők ferde elhelyezése következtében a szijkorongra átcsuszik.

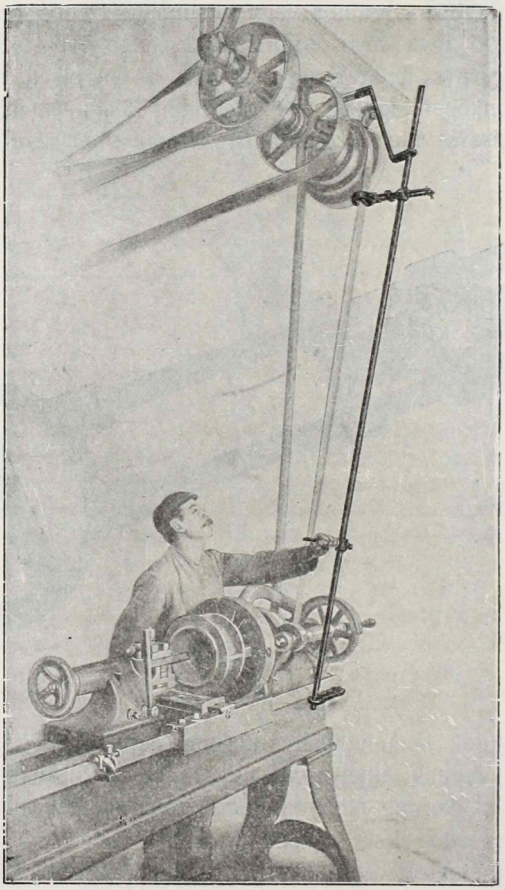

135. ábra. Bamag szijváltó.

A kézzel való szijledobás és szijfeltevés igen gyakori a vaseszterga lépcsős szijdobjainál a szijnak egyik lépcsőről a másikra való átváltásakor.

Ezt a kérdést a Bamag egy igen egyszerü szijtoló szer-

kezettel oldotta meg, amely a 134. ábrán látható módon bármely esztergához alkalmazható.

A szijtoló tulajdonképen (135. ábra) egy foglaló gyürüben elforogható gyürüben levő marok, amelyben a szij állandóan fut.

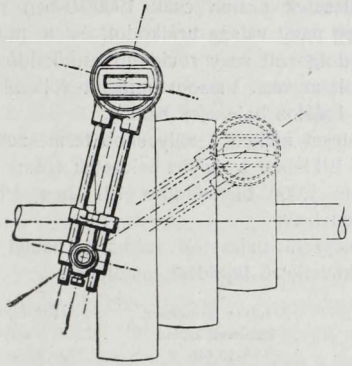

136. ábra. Bamag szijváltó.

A szijtolót egy agyánál fogva (135. ábra) alulról elforgatható rudra erősitik (134. ábra). Aszerint, amily mértékben a rudat alulról elforditjuk, fordul el a szijtoló is (136. ábra) és igy a szijat a lépcsős szijdob bármelyikére rátolhatjuk. (136. ábra, pontozott helyzet). *Ifj. Gaul Károly.*

A halálos balesetek számának emelkedése. Németország.

A német munkásbiztositás 1912-ben kifejtett működéséről szóló adatok ismét a halálos balesetek emelkedéséről számolnak be. Mig 1911-ben 9,443 volt a halálos kimenetelü balesetek száma, addig 1912-ben már 10,300. A halálos balesetek száma a német balesetbiztositás meghonositása óta a következőképen emelkedett:

Év	Halálos kimenetelü balesetek száma
1886	2,716
1890	5,958
1900	8,449
1905	8,757
1906	8,970

Év	Halálos kimenetelü balesetek száma
1907	9,670
1908	9,725
1909	9,212
1910	8,704
1911	9,443
1912	10,300

A halálos balesetek száma csak 1909/10-ben mutat csökkenést, amikor tudvalevőleg nagy válság uralkodott és a munkások jó része egyáltalában nem dolgozott vagy rövidebb munkaidő mellett dolgozott. Valószinüleg ez volt az oka. Viszont mihelyt föllendült a konjunktra, ujra emelkedett a halálos balesetek száma.

A halálos baleset mellett a sulyosabb természetü balesetek száma is emelkedett. Igy 1911-ben a sulyos balesetek száma 131,003, 1912-ben 137,089 volt. Vagyis 1,000 biztositottra 1911-ben 4·72 sulyos baleset jutott, mig 1912-ben 5·48.

A sulyos természetü balesetek száma a német munkásbiztositás bevezetése óta a következő fejlődést mutatja:

Év	A sulyos természetü balesetek száma	1000 biztositottra jutott sulyos baleset
1886	10,540	2·83
1890	41,420	3·04
1900	106,447	5·63
1905	130,787	6·91
1906	138,283	6·67
1907	143,356	6·77
1908	141,716	5·23
1909	137,764	5·07
1910	130,824	4·75
1911	131,003	4·72
1912	137,089	5·48

A sulyos balesetek száma 1907-ig abszolute és relative is emelkedik; ettől az időtől kezdve csökkenés áll be, ugy, hogy csak a jelentés évében kezd ujból, igaz, hogy tetemesen emelkedni a sulyosan sebesültek száma. Ez részben a védőkészülékek tökéletesbülése, részben azonban a járadék megállapitás szigoritására vezethető vissza. Annál sajnálatosabb jelenség, hogy a védőkészülékek tökéletesbülése és a járadék megállapitás szigoritása dacára is emelkedik a sulyos balesetek száma.

A német munkásbiztositás 1912-ben.

A német munkásbiztositásnak 1911-ben keresztül vitt nagy reformja a jelentés évében mutatta hatásait. Ez az 1912-ről szóló évi jelentésben jut kifejezésre, melyeket a német Statistische Vierteljahrshefte ez idei első száma közöl.

A *betegsegélyző-pénztárak* a jelentés évében nagyfoku centrali-

zación mentek keresztül. A törvény értelmében számos kisebb pénztárnak be kellett olvadni más pénztárakba, viszont sok pénztár elvesztette nyilvános jellegét. Ennek következtében ugy a pénztárak, mint a pénztári tagok száma apadt. Mig 1911-ben 23,109 pénztár működött, addig 1912-ben csak 21,659. Számuk tehát 1,450-nel csökkent. A pénztárakkal együtt a taglétszám is csökkent 401,343-al. A megszünt pénztáraknak 987,266 tagjuk volt, a biztositásra kötelezettek tehát a meglévő pénztárakhoz csatlakoztak. Az összes pénztárak taglétszáma 1911-ben 13.519,048 volt, mig 1912-ben csak 13.217,705. Ezzel szemben a meglévő pénztárak taglétszáma természetesen emelkedett: ezeknek átlagos taglétszáma 589-ről 610-re szökött fel. A női tagok száma állandóan növekszik. Minden 100 férfi tagra 1911-ben 39·2, 1912-ben 92·7 nő esett.

Azoknak a pénztáraknak a száma, melyek 26-nál tovább segélyezik tagjaikat 760-ról 624-re ment vissza. Ellenben a táppénz összege emelkedést mutat. Mig 1911-ben a pénztáraknak csak 12·5 százaléka fizetett ki a bérek 50 százalékánál többet táppénz gyanánt, addig 1912-ben már a táppénzek 12·8 százaléka cselekedte ezt meg.

A munkaképtelenséggel járó megbetegedések száma 138,432-vel, 5.772,388-ról 5.633,956-ra szállt alá. Ez azonban csupán a taglétszám csökkenésének köszönhető. Minden 100 tagra 1911-ben 42·4 ily megbetegedés eset, 1912-ben 42·6; ugyancsak 1911-ben minden 100 tagra 845 betegen eltöltött nap, 1912-ben 849. A csökkenés tehát nem relativ. A beteg napok száma 1911-ben 115.128,905 volt, 1912-ben 112.249,064.

Ellenben jelentékenyen csökkent a halálesetek száma. Mig 1911-ben 88,727 haláleset fordult elő, addig 1912-ben 82,894. A halálesetek száma relative is csökkent. Minden 100 tagra 1911-ben 0·75 halálozás esett, 1912-ben csak 0·72.

A keresetképtelenséggel járó betegség tartama csak keveset változott; 1911-ben egy-egy férfi betegre 19·7 ily nap esett, mig 1912-ben 18·6. A női betegeknél az átlag szám 23·7 nap volt.

A betegségi esetek csökkenése dacára a pénztárak kiadásai emelkedtek, még pedig 469.087,205 márkáról 481,392,169 márkára. Egy-egy tagra esett 1911-ben 34·44 márka kiadás, 1912-ben 36·42 márka. Ezt a kiadási többletet jórészt az orvosok és gyógyszerészek, valamint a korházak kapták. Az e célra forditott kiadások 5·6 millióval emelkedtek, mig ellenben a táppénz összege 2·2 millióval csökkent. Orvosoknak kifizettek a pénztárak 1911-ben 23.791.224 márkát, 1912-ben 85.633,295 márkát. Az orvosi kiadás 6·15 márkáról 6·48 márkára emelkedett. A gyógyszerekre való kiadás 53.171,234 márkáról 54.706.040 márkára, tagonkint 3·90 márkáról 4·14 márkára emelkedett. A kórházak és gyógyintézetek költsége 51 357,861 márkáról 53.533,500 márkára, vagyis tagonkint 377 márkáról 4·05 márkára szökött föl. Ellenben táppénzre 1911-ben 153.582,976 márkát forditottak, mig 1912-ben csupán 150.398,441 márkát. A kötelező betegsegélyezés behozatala vagyis 1885 óta az orvosi, gyógyintézeti és gyógyszerköltségek tagonkint 4·77 márkáról 14·70

márkára vagyis 208 százalékkal szöktek fel, ellenben a beteg-, szülési- és halálozási segély 6·22 márkáról csupán 12·53 márkára vagyis 101 százalékkal emelkedett.

A bányászatban működő betegpénztárakról szóló kimutatás csak 1911-ig terjed. Ebben az évben 159 ily pénztár működött, 899,716 taggal. A munkaképtelenséggel járó betegségek száma 535,621; a betegnapok száma 9.243,556 volt. Minden tagra átlag 0·6 ily megbetegedés és 10·3 táppénzes nap esik.

A bányász-pénztárak betegsegély és betegköltségekre kiadtak 38.028,230 márkát, egy-egy tagra 42·26 márkát. Ebből orvosi költségre esett 5.375,685, gyógyszerekre 4.356,061 márka, összesen 10·81 márka egy-egy tagra. Táppénzre 18.315,109 márkát forditottak; egy-egy tagra esett 20·36 márka. A bányász-pénztárak bevétele 43·1 millió márka, összes kiadása 40·0 millió márkára rugott.

A *balesetbiztositást* részint a vállalkozók e célra alakitott szövetkezete, részint a hatóságok kezelik. A biztositott üzemek száma 1911-ben 6.177,923 volt, 1912-ben 6.196,703. A biztositott egyének száma 28.026,670-ről 28.389,605-re emelkedett. Bejelentettek összesen 742,422 balesetet. Az előző évvel szemben az emelkedés 25,838 vagyis 360 százalék. Minden 1,000 biztositottra 1910-ben 24·12 baleset, 1911-ben 25·67 baleset és 1912-ben 26·15 jutott. A bejelentett balesetek száma tehát évről-évre abszolut és relativ emelkedést mutat. Ha csupán az ipari baleseteket tekintjük, ugy az arányszám még magasabb. Igy 1000 biztositottra az iparban 1910-ben 51·60 baleset, 1911-ben 52·83 baleset és 1912-ben 53·81 baleset fordult elő. Minthogy a balesetek megakadályozására szolgáló intézmények egyre tökéletesebbekké válnak, a balesetek emelkedését a munka egyre fokozódó intenzivitásának kell tulajdonitani.

Az első izben kártalanitott balesetek száma 132,114-ről 137,089-re emelkedett, vagyis 1,000 biztositott után 4·71-ről 4·84-re. Az iparra eső számok 1912-ben 7·15-öt, 1912-ben 7·32-öt tüntetnek föl 1,000 biztositott után. A halálos kimenetelü balesetek száma 9,443-ról 10,300-ra, vagyis 1,000 biztositott közül 0·34-ről 0·36-ra emelkedett. Ezzel szemben csökkenést mutat a balesetek sulyossága, már amennyiben a járadék megállapitásából ilyen következtetést vonhat le az ember. A teljes járadék 1905-ben 1,487-et tett ki, 1912-ben csak 909-et vagyis 0·08-ról 0·03-ra esett 1,000 biztositott után. A tartós részleges járadék 1905-ben 64,065 volt, vagyis 3·17 minden 1,000 biztositott után, addig 1912-ben 46,290 = 1·63. Az átmenetileg megállapitott részleges járadék ellenben 66,650-ről 79,790-re emelkedett. Az első izben kártalanitottak száma a jelentés évében volt: 112,486 felnőtt férfi, 19,758 felnőtt nő és 4,845 ifjumunkás. A halálos balesetet szenvedők 20,956 hátramaradottat hagytak, köztük 6,693 özvegyet és 13,940 árvát.

A baleseti péntárak bevétel 1913-ben 210.468,109 márkát tett ki, a kiadás 225.211,471 márkára rugott. A pénztári állományok 226.308,935 márkát, a tartalékalapjuk 348.321,426 márkát tett ki. E pénztárak a jelentés évében kifizettek:

	Személynek	Márkát
Gyógykezelésre	95,834	3.788,633
Balesetjáradékra	887,924	118.315,308
Rokkantházba való elhelyezésre	18	6,907
Belföldiek végkielégitésére	9,564	3.244,145
Külföldiek »	428	285,722
Halálozási segélyre	10,899	824,791
Özvegyek járadékára...	93.452	15.613,925
Árvák »	115,133	17.863.735
Hozzátartozók járadékára	4,416	807,911
Özvegyek végkielégitése...	1,668	1.138,174
Külföldiek hozzátartozóinak	16	10,532
Kártérités a feleség részére	16,184	535,261
» » gyermekek részére	35,182	999,591
» » hozzátartozók részére...	276	18,621
Ellátási költség	31,813	5.487,384
		168.941,788

Ha az ipari balesetbiztositásnál a béreket a baleseti költségekkel hasonlitjuk össze, ugy 100 márka bérre 1·54 márka baleseti költség esik. A kártéritési összeg meg csupán 1·12 márkát tesz ki 100 márka bérnél.

Járadék vagy kártalanitás a sérültek vagy hozzátartozóik részére átlag évi 225 94 márkát tesz ki.

A *rokkantbiztositás* a jelentés évében jelentékenyen kiépült. Nem csak a rokkantak, hanem hátramaradottaik is részesültek segélyben. A rokkantság ellen biztositottak száma 17·5 millióra rug. A jelentés évében 166,489 járadékot állapitott meg, közte első izben megállapitott 3,921 özvegy és 13,972 árvajáradék volt. Az árvajáradéknál nem minden egyes árva, hanem egy-egy család jön tekintetbe. A rokkantpénztárak 1912-ben következő járadék összegeket állapitották meg:

Betegségi járadék cimén	2.224,487	márkát
Rokkantjáradék »	23.335,699	»
Nyugdijjáradék »	2.012,142	»
Özvegyjáradék »	301,628	»
Árvajáradék »	1,119.408	»

Járadékra tehát összesen 29.003,364 márkát szavaztak meg. Egy-egy járadék átlaga kitett: betegjáradék 192·29 márkát, rokkantjáradék 186·98 márkát, aggkori járadék 166·13 márkát, özvegyjáradék 77,07 márkát, és árvajáradékra (egy egész családra) 80·90 márkát. Árvák és özvegyek egyszeri segélyezésére 1.670,731 márkát forditottak.

A hozzátartozók járadékát a járulékok fölemeléséből nyerték. Eddig öt bérosztálynak megfelelőleg a következő volt a járulék 14, 20, 24, 30 és 36 pfennig, jelenleg 16, 24, 32, 40 és 48 pfennig.

A rokkantbiztositók bevétele 1912-ben 344 868,839 márka, kiadásuk 175.090,123 márka volt. A vagyonuk 1929.095,320 márkát tett ki. Kiadásaik a következőképen oszlottak meg:

Járadékokra...	121.787,877	márkát
Gyógykezelésre	23.669,556	»
Rokkantak gondozására	1.099,085	»
Adminisztrációra	14.851,552	»
Járulékok beszedésére...	5.907,404	»

Az egész német munkásbiztositás hatáskörében 1912-ben 771.702,303 márkát fizettek ki'járadék, betegpénz és kártalanitás gyanánt. Ez az összeg 7·25 milió munkás között oszlott meg. A munkások 421.289,847 márkát fizettek be járulék gyanánt, a munkaadók 479.852,035 márkát. A birodalom 54.872,015 millió márkával járult a kiadások fedezéséhez.

Az öntőműhelyek és az ahhoz tartozó műhelyek füstelenitése és pormentesitése.[1]

(Folytatás.)

A pornak ártalmatlanná tételére igen alkalmas a por összegyűjtése.

A legrégebbi erre való berendezés a porgyűjtőkamra. A gyűjtés azon alapul, hogy egy olyan légáram, amelyiknek egy csőben mintegy 10—20 m volt másodpercenkénti sebessége, a csatorna keresztmetszetének bővitésével mintegy 0·5 m sebességüvé csökkenthető és ennél a kicsiny áramlási sebességnél, ha elegendő nagy a porgyűjtőkamra hosszusága, a por a kamra fenekére leüllepedik. Hogy az ilyen porkamrának, ha céljának csak csekély mértékben is meg kell hogy feleljen, nagyon nagy méretünek kell lennie, az egy igen egyszerü számitásból kitünik. Felvesszük, hogy egy 600 mm átmérőjü csőben = 0·28 m^2 keresztmetszet, a levegő másodpercenkénti 15 m sebességgel mozog és hogy sebességét 0·5 másodpercenkéntre akarjuk csökkenteni, akkor 30×0·28=8·4 m^2 keresztmetszetü kamra kell és mivel a por leüllepedésére legalább is 10 másodpercnyi időt kell engedni, egy ilyen porkamrának legalább is 20 m hosszunak kell lennie. Hogyha ez a megoldás az üzemi erő szempontjából a legelőnyösebb is, mégis a legritkább esetben állanak rendelkezésünkre ily nagyságu termek, ugy hogy más eszközökhöz kell nyulni. Erre nézve centrifugális elválasztókészülékek és szürők jönnek tekintetbe. Az utóbbiaknál megkülönböztetünk szövetszürőt és nedvesszürőt.

A centrifugális elválasztó-készülék a röpitőerő felhasználásán alapul, ugyanis a nehéz porrészecskéket a légáramból a röpitőerő segitségével választják ki a röpitőerő gerjesztésére pedig magát a légáramlat elevenerejét használják fel. A régi

[1] Gerold Oszkár mérnök tanulmánya alapján. (Rauch und Staub 1912. 33. old.)

porelválasztók hengeresek, az ujabb rendszerüek pedig csiga-alakuak.

A porral telt légáram érintőlegesen lép a hengeralaku porelválasztó edénybe és ott keringő mozgást végez. A porszemek az edény falához szorulnak és állandóan lefelé esnek és vagy az edény fenekén, vagy egy tölcséralaku toldásban gyülnek össze, mig a megtisztitott levegő az edény fedelén levő nyiláson át a szabadba tódul. Ezekkel a légáramlattal szemben nagy ellenállást kifejtő és ennélfogva sok erőt emésztő készülékekkel ellentétben az ujabb készülékeken ez a hátrány ki van küszöbölve. A régi szerkezetben fellépő légörvények az uj készülékek házainak csiga-alakuvá való kiképezése által elmaradtak. Ilyen javitott készülékeket F. W. L. Beth, Danneberg & Quandt, Maschinenfabrik Augsburg-Nürnberg, Bauer, Schilde und Simon, Bühler & Baumann stb. készit.

Ezek a porelválasztók nem elegendők a finom por elválasztására, illetve lekötésére, mint amilyen por pl. a homokfuvókon és csiszolókorongokon keletkezik, erre a célra szürőt kell alkalmazni.

Mivel az öntvénytisztitó műhelyekből elszivott por finom és durva részecskékből áll, jó eredménnyel alkalmazzák a két különböző módszer szerint történő porelválasztást. Egy ilyen elrendezésre példaként ismertetjük a Badische Maschinenfabrik Durlach-tól készitett, a 7-ik ábrán látható homokfuvó berendezéshez való centrifugális homokelválasztót, amely a 12-ik ábrán látható.

Ennek a centrifugális homok és porgyűjtőkészüléknek a működése a következő: A készüléket az exhaustorral a »6« csővégbe torkoló csővezeték köti össze. A porgyűjtőben a szivás következtében keletkező léghijjolás folytán az »5« számu csővégen át meglehetős erősen áramlik be a külső levegő, amely a homokfuvóktól és más porfejlesztő-gépektől elszivott porral keveredett. Az »5« karmantyun beáramló levegőáram a »2« pléhköpenybe érintőlegesen fuvódik és itt a köpenybe erősitett »4« csigameneteken át az »1« pléhhüvely körül kering, addig, mig az ebben levő nyilásokon keresztül a »6« csővégen át az exhaustorba nem jut. Ezen uton a porkiválasztás a következőképen történik:

Mihelyt a levegő a »2« köpenybe kerül a hirtelen meg-

növekedett keresztmetszet folytán nagymértékben csökken a sebessége és a porszemeknek elevenereje lényegesen csökken. Most a légáram keringő mozgása kezdődik, amelynek következtében a nehéz porrészecskék a centrifugáliserő hatása folytán a porelválasztó köpenyéhez verődnek. Ez a köpeny a csigameneteknek megfelelően elhelyezett résekkel van lyuggatva, amelyeken át a porrészek a légáramlattól nem érintett előtérbe kerülnek és a »7« gyűjtőtartányba hullanak. Az összegyült port és homokot innen a »8« csövön át időközönként leeresztik. A leeresztőcső némely szerkezetnél magától nyilik és mihelyt

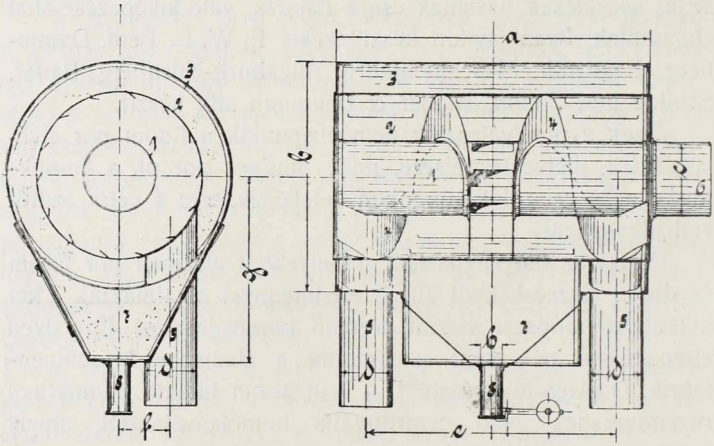

12. ábra

egy bizonyos mennyiségü por és homok kihullt a tartóból, egy ellensuly működése folytán magától be is záródik. A centrifugális por és homok elválasztóval történő levegőportalanitás meglehetős teljes, azonban még azzal is tökéletesitik, hogy a levegőben levő porrészeket vizbe fujják és ott azok lecsapódnak.

Ennél az elrendezésnél (13. ábra) az exhaustor szivócsöve a vizes kád aljáig ér, ugy hogy a viz szine alatt torkolik a vége. Az exhaustorba való torkolás előtti hirtelen irányváltozás folytán a nehéz porrészek egyenesen a vizbe esnek, ugy, hogy nem is kerülhelnek az exhaustorba és igy ott nem is

idézhetnek eltömödést elő. A finomabb porrészek, amelyek a levegőben usznak, illetve lebegnek és a röpitő hatás folytán a vizfelületre csapodnak és ezáltal a vizzel keverednek, ugy, hogy a jól elzárt vizes kád fölé elhelyezett légelvezető csövön át meglehetősen pormentes levegő kerül a szabadba.

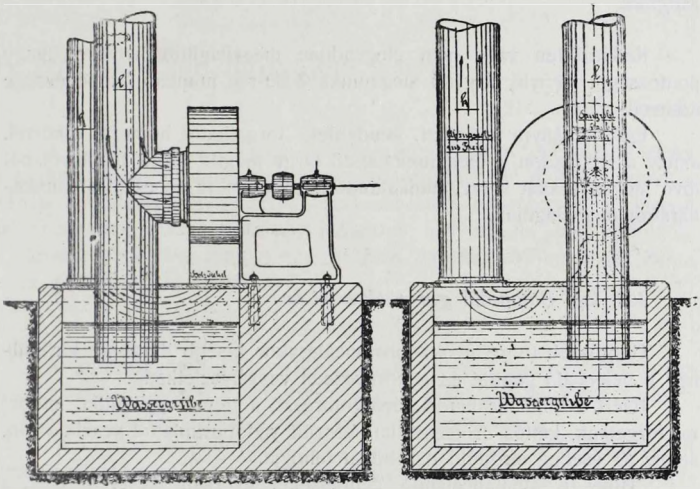

13. ábra

A viztartó kádat időközönként megtisztitják a benne összegyülemlő iszaptól és egy uszóval beszabályozott táplálóvezeték segitségével, vagy állandó vizbeömlés esetén egy tulfolyó cső alkalmazásával a kádban a vizszinének magasságát biztositják.

(Folytatjuk.)

191. lap. Pontos munkánál használatos homorutükörrel való megvilágitás.

Kedvezőtlen vagy nem elegendően megvilágitott helyeken nagy pontosságot igénylő tárgyak megmunkálásakor a munkás látóképessége szenved.

Egy állványra erősitett, mindenfelé forgatható homoru tükörrel, amely a satupadon a megmunkálandó tárgy mögött áll, a fényforrásból jövő fénysugarakat a megmunkálandó tárgyra vetitik és ezzel a munkadarabot megvilágitják.

102. lap. Balancáló gép védőkészüléke.

Géprészek (horgonyok) kibalancálásakor kisebb darabok kiröpülnek a balancáló gépből és a környezetet veszélyeztethetik.

Ezért a kibalancálandó gépalkotórészt, amelyet egy külön motorral forgatnak, kettős drótszövetből készült védőburkolattal veszik körül, amely az esetleg elröpülő darabokat felfogja.

Hogy a kibalancálandó géprészeket gyorsan kicserélhessék, a védőburok vagy felcsapható, vagy pedig csigákon mozgó és ellensúlylyal ellátott köteleken függ és oldalt elhelyezett csuklós szegmentekkel vezetik, ugy, hogy a védőburkolatot feltolhatják.

[1] Az Allgemeine Elektricitäts-Gesellschaft, Unfallverhüttung und Betriebssicherheit cimü kiadványa nyomán.

Munkások és munkaadók szervezetei

A szakszervezeti mozgalom tényei

1914. április—junius.

A tavasz nem hozta meg a várva-várt gazdasági fellendülést és igy e szakszervezeti mozgalom sem mutat változást előző jelentéseinkhez képest. Munkanélküli gyűlések, szakszervezeti kongresszusok, kisebb bérmozgalmak jelzik jelentésünk időszakát, ugy nálunk mint külföldön. Viharosabb lefolyása csupán egy amerikai bányászsztrájknak volt. Részletes jelentésünk a következő:

a) MAGYARORSZÁG

A Szakszervezeti Tanács felhivást tesz közzé a *szakszervezeti kongresszus* megtartására. A szakszervezetek ezer tagig egy küldöttet választhatnak és minden további ezer tag után egyet-egyet.

A napirenden a következő tárgyak szerepelnek: A Szakszervezeti Tanács jelentése; A szociális törvényhozás: *a*) a betegsegély és balesetbiztositás, *b*) az iparbiróságokról szóló törvénytervezet, *c*) a vasárnapi munkaszünet; szervezkedés és az egyesülési és gyülekezési jog; a Szakszervezeti Tanács megválasztása; inditványok. Ez a kongresszus lesz a magyarországi szakszervezetek VI. kongresszusa.

A Szakszervezetek a Tanács fölhivására a budapesti *munkanélküliek* junius 15-én *gyűlést* tartottak, ahol elhatározták, hogy küldöttséget menesztenek a kereskedelmi miniszterhez. A küldöttséget báró Harkányi junius 25-én fogadta. Payer Károly, a Szakszervezeti Tanács titkára vezette a küldöttséget. Arra kérte a kereskedelmi minisztert, hogy intézkedjék a közmunkák kiadása érdekében és hasson oda, hogy a kivándorlási tilalom fölfüggesztessék. Igy legalább kivándolhatnak majd azok a munkások, akik nem tudnak munkához jutni. Az előadó beszédére a kereskedelmi miniszter a következőket válaszolta:

Tisztelt küldöttség! Én a szónokuk beszédére igen röviden és igen száraz adatokkal fogok válaszolni. Teszem azt annál is inkább, mert nem akarok fényes szónoklatot tartani, hiszen én bele tudom képzelni magam az önök helyzetébe. Az önök óhajtása arra irányul, hogy a kormány tegyen meg minden lehetőt a nagy nyomoruság csökkentésére és azután a kivándorlás ügyét érintik. A kivándorlás a belügyhöz tartozik és én kötelességemnek tartom, hogy tolmácsoljam *előtte* az önök óhaját. A beruházásokra vonatkozólag pedig a kormány

minden lehetőt megtett amit tehetett. Az önök előtt is ismeretes pénzügyi krizis mellett is a kormány *nem szükítette* beruházási programját. Az 1913—1914. évben a beruházási összegek 256 millió koronára rugtak, az 1914—1915. évi költségvetésbe pedig 294 milliót vettünk föl. A kormány tudja azt, hogy amikor az országban minden pang, iparkodnia kell a közgazdaságot a nehéz viszonyokon át segiteni. A lapokban is olvastam, meg másutt is hallottam, hogy mi nem adtuk ki ezeket a munkákat. Amikor a tárcámat átvettem, én rögtön átéreztem, mert én a közgazdasági életben nőttem föl, hogy őszintének kell lenni. És ezért a többi tárcához fordultam, hogy azok adják át adataikat és most összeállitottam egy kimutatást, nemcsak azért, hogy önöknek bemutassam, de hogy magamat is megnyugtassam abban, hogy a többi tárcánál is hasonló elvek szerint járnak el mint én. Egész nyiltan fölolvasom ezeket, mert tudom, hogy most semmi sem hathat ugy meghatólag, mint az őszinteség. Teljes határozottan mondhatom, hogy bizonyosan igazak ezek az adatok. Tekintettel a mai összejövetelre, elkészitettem azokat, csak a kulturtárcáé nincs itt. Az 1914. év első felében 111 millió került kiadásra, ebből a fővárosra esik 46, pardon! 28 és félmillió. Ebből *hátra van még 4 millió*. Az 1914—1915. évre kiadva van 226 millió, ebből a fővárosra esik 48·5 millió, de *hátra van még 10 millió*. Ezek a számok a büdzsé száraz adatai. Saját tárcámra vonatkozólag, minthogy a szónokuk is leginkább a gépiparra hivatkozott, amelyben legtöbb a munkanélküli, megemlithetem, hogy az 1914. év első felére én 90 és félmilliót irányoztam elő, ebből a fővárosra 24·5 millió jutott. A 90·5 millióból eddig kiadva 76 millió; a fővárosban 14 millió. Ezen összegek legnagyobbrészt postaházak épitésére, állomásokhoz kellettek. A fővárosi munkásokra nagyban érezteti hatását, hogy *vidéken is pang az ipar*, az megneheziti az önök helyzetét. Ezért a vidéki bernházások is fontosok. Most megkezdődik a központi mértékhitelesitőhivatal épitése, erre kimegy 500 ezer korona. Máv. forgalmi összegekre adok 42·3 milliót, a tavalyi költségvetésben 20·7 millió volt beállitva. Az 1914—1915. évre a költségvetésben 184·5 millió korona lett előirányozva e tárcára és már nagyrésze ki is adatott. Posta-automobilokra ki van adva az idén 1 millió 500 ezer korona. Talán mindez ma még nem érezteti hatását, de mi nem akarunk kötelességünkről elfeledkezni. Én tehát meg vagyok győződve, hogy helyesen jártunk el. A *pénzügyi* tárcánál előirányozva 4 millió, amiból a fővárosra csak 1 millió esik. *Igazságügyi* tárcánál fölvéve 3·6 millió, esik a fővárosra 700 ezer, kiadva 400 ezer korona. *Belügynél* mind vidéki rendelések vannak és csak 22 ezer korona hátralék. 1914—1915-re már jut a fővárosnak 235 ezer korona. Az előadottak is meggyőzhetik a tisztelt küldöttséget, hogy nem terheli a kormányt mulasztás a rendelések kiadásánal. Sajnos, tudatában vagyunk annak, hogy habár ezen beruházási program érezteti is hatását, mindamellett a nagymérvü ipari pangást ez nem lesz képes megszüntetni. Ez a szomoru jelenség arra vezethető vissza, hogy Európaszerte nagy

a pénzkrizis, amely minket kétszeresen érint, mert mi a külföldnek adósa vagyunk. Hozzajárult az is, hogy rossz volt a mezőgazdasági termés és *csökkent a fogyasztó képesség*. A magunk részéről megtettünk minden lehetőt, hogy a magánvállalkozás el ne veszitse a kedvét, hogy ne dobja oda a fegyvereit. De *e téren keveset lehet tenni, ha nincs megrendelés*, nem dolgozhatnak *készletre*, mikor *nincs pénz*. A kormány ezután is meg fog tenni minden lehetőt, de ha a *társadalom nem teszi meg a magáét*, akkor hiába! A mai viszonyokat sulyosbitja az is, hogy a *városok*, amelyek *előbb a kelleténél többet költöttek* el beruházásokra, most nem jutnak kölcsönökhöz és tartózkodnak a beruházásoktól. Ez visszahat az iparra, közvetve minden szakmára. Ezen is iparkodunk segiteni, a városokat kölcsönhöz juttatni. Ez sem megy máról holnapra. *Nem tehetjük tul magunkat az általános pénzügyi helyzeten*. De remélem, e téren is lesz sikerünk. Ez is egy lépéssel előbbre viszi, egy-egy lökést ad az ipari pangás ellensulyozására. Azzal végzem szavaimat igen tisztelt küldöttség, méltóztassék meggyőződni, hogy nemcsak én, de az egész kormánynak szivén fekszik ez az ügy. Nagy gondját képezi mindegyiknek. Az egész kormány, merem mondani, minden lehetőt megtesz a beruházási program végrehajtására és én a magam részéről serkentem a magánvállalatokat, ugyszintén a városokat, hogy iparkodjanak szintén karölve mindent megtenni az *igazán nagy nyomor* enyhitésére.

A magyarországi szervezett *nyomdászok* mult évben *kifejtett működéséről* két csinos füzet számol be: a szakegyesületnek egy ives és a segélyző egyesületnek öt ives jelentése. A szakegyesületnek 1913-ban 10,628 tagja volt az előző év 9,799 tagjával szemben. A szakegyesület bevétele 91,967 koronát, kiadása 101,742 koronát tett ki, vagyis 9,775 korona deficit volt. Ez főleg a nagy munkanélküliségre vezethető vissza, A szervezet a tagjárulékok 43 százalékát fizette ki segély gyanánt névszerint 36,161 koronát, 9,967 koronával többet, mint az előző évben. A szakszervezetnél fontosabb szerepet tölt be a segélyző egyesület, melyet maguk a nyomdászok is »anyaegyletnek« neveznek. A segélyző-egyesületnek az elmult évben 7,377 tagja volt, a taglétszám-emelkedés 89-re rugott. A szervezet bevétele volt 719,737 korona, kiadása 694,019 korona volt, Segélyekre a következő összegeket fizette ki:

Betegsegélyre	219,350	koronát
Temetési illetményekre...	7,700	»
Orvosi dijakra és gyógyszerekre	9,290	»
Rokkantsági segélyre	112,786	»
Özvegyi segélyre	14.259	.
Árva segélyre	12,719	»
Munkanélküli segélyre...	162,134	»
Elutazási segélyre	7,550	»
Utassegélyre...	24,821	»

A segélyző-egyesület tiszta vagyona 1.246,595 koronát tett ki. A legutóbbi 10 évben a segélyző-egylet a következő összegeket fizette ki segély gyanánt tagjai részére:

Év	A segélyezettek száma	A kifizetett segélyek összege korona
1904	2,383	236,655
1905	2,912	252,647
1906	2,940	274,428
1907	3,376	317,650
1908	4,138	373,857
1909	4,161	376,624
1910	4,539	446,425
1911	4,602	458,920
1912	4,994	450,646
1913	5,052	553,791

A *festőmunkások szervezete* április 12-én tartotta meg *közgyűlését*, mely ezuttal jubileumi közgyűlés volt, amennyiben a szövetség megalakulása óta épp tiz év telt el. A szövetségbe ezalatt az idő alatt 22,885 belépés történt. Az évi átlagos taglétszám azonban csak 1600, a legutóbbi évi taglétszám 2,641 volt. A szövetség bevétele tiz év alatt 212,468 koronára, kiadása 140,890 koronára rugott. A szabadszervezet és a szövetség együttvéve 74,000 koronát fizettek ki segélyre. A szervezetnek 182 városban 249 mozgalma volt, melyek 4,309 üzemet és több mint tizezer munkást érintettek. A mozgalmak 1,452 napig tartottak. Az elveszitett munkanapok száma 147,243 volt. A munkaidőt 715,835 órával rövidítették meg. A munkabér emelkedés 2¼ millió koronát tett ki. A szövetség 80 kollektiv-szerződést kötött. A közgyűlésen 64 küldött vett részt. Képviselve voltak azonkivül az osztrák, a német, a dán és svéd festőmunkás szervezetek is. A jelentések megtétele után megválasztották a vezetőséget. A szövetség ügyésze, dr. Ujlaki a festőiparban előforduló mérgezésekről tartott előadást, fölsorolt több sulyos, sőt halállal végződő megbetegedést, melyeket kellő óvintézkedésekkel meglehetett volna előzni. Fölszólitotta a vezetőséget, hogy inditson akciót a mérgezések törvényes elháritására. Ha pedig ez az akció nem vezetne sikerre akkor oda törekedjék, hogy az erre vonatkozó pontokat foglalják bele a kollektiv szerződések pontjaiba. A munkaközvetitésről Széll Mihály tartott előadást. A szakszervezeti munkaközvetitő mellett foglalt állást. A szervezet bizonyos országos körzetekben állitson föl egy-egy közvetitőt. A közgyűlés ilyen értelemben határozott. Ezután a beteg és rendkivüli segélyek módositására tett a vezetőség inditványokat, melyeket a közgyűlés elfogadott, mire a tanácskozások véget értek.

A *magánalkalmazottak szövetsége* ugyancsak április 12-én tartotta meg *országos közgyűlését*. A szervezet tagdij bevétele 31,145 koronát tett ki. A kiadások a következőképen oszlottak meg: szervezési költségekre elment 4,888 korona, segélyekre 3,169 korona, oktatásra és könyvtárra 1,670 korona, jogvédelemre 1,055 korona, szaklapra 3000 korona, sportköltségekre 668 korona. Az évi fölöslegből a közgyűlés a szövetség munkaképtelen tagok segélyezésére és aggkori alapjára 5,085 koronát, a tartalékalapra 1,707 koronát szavazott meg. A közgyűlés a magánalkalmazottak munka és jogviszonyainak szabályozásával foglalkozott. Egy határozati javaslatot fogadott el, melyben az egész országra kiter-

jedő egysége 7 órai üzletzárás és a 36 órás vasárnapi munkaszünet törvénybe iktatását követelik.

A pincérek országos szervezete április 21-én és 22-én tartotta meg ezidei *közgyülését* Budapesten. A szervezetnek a fővárosnak három szakosztálya volt, azonkivül van Pozsonyban, Aradon és Nagyváradon egy-egy helyicsoportja. A taglétszám 1300-ra rug. A szövetség bevétele az elmult évben 19,906 korona volt. Állandó munkára 4,439 esetben, kisegitő munkára 7,650 esetben közvetitett munkást a szervezet. A budapesti szakosztályoknak van nagy magánhelyiségük, melyért 8,700 korona évi házbért fizetnek. A közgyülésen főleg administrativ dolgokkal foglalkoztak és sok kifakadás hallatszott az ipartestületi munkaközvetitő ellen. A vezetőséget ujból megválasztották.

A *bőrmunkások szövetsége* május 31-én és junius 1-én tartotta meg *közgyülését* Budapesten. A szövetségnek az elmult évben 1,611 tagja volt. A szövetség központi bevétele 12,178, kiadása 12,314 korona volt. Segélyekre kifizetett a szervezet 6,910 koronát, csaknem 4,000 koronával többet, mint az előző évben. Munkanélküli segélyre 5,330 koronát, utassegélyre 1,579 koronát forditottak. A közgyülés elhatározta, hogy minden férfi tag 3 korona, minden női tag 2·10 korona különjárulékot tartozik fizetni a felmerült hiány pótlására.

A magyarországi *épitőmunkások szövetsége* ezidei *kongresszusát* Pozsonyban *tartotta* meg május 31-én és a következő két napon. Képviselve 86 csoport 97 küldöttel 9,391 tag képviseletében. A jelentés két évről számol be. 1912/13-ban a szövetségnek 289,037 korona bevétele volt. Ennek nagy részét a kezelési költség emésztette fel. Kifizetett ugyanis a szervezet: személyzeti költségekre 49,033 koronát, a csoportok ellenőrzésére 6,064 koronát, irodafönntartásra 19,603 koronát, igazgatási költségekre 5,212 koronát. Ezzel szemben segélyekre mindössze 79,376 koronát forditottak. A szövetség legutóbbi közgyülése elhatározta, hogy tagjai részére bizonyos skála szerint rokkant-segélyt nyujt. (Lásd: Társadalmi Muzeum Szemléje 1912. 1—2. szám, ugyane rovat). A belügyminiszter ugy találta, hogy e segélyezés nem nyugszik reális alapon, amiért is a határozatot nem hagyta jóvá és utasitotta a vezetőséget, hogy egy matematikai szakközeggel végeztessen számitásokat a rokkantsegélyezés dijtételeire vonatkozólag. A vezetőség ennek is eleget tett. A szakvélemény a következő: Ha a szövetség a közgyülésen elfogadott rokkantsegélyt akarja megvalósitani, ugy 6.064,877 korona fedezetre volna szüksége; ha 15 évi várakozási idő és 50. életévtől kezdődőleg évi 360 korona segélyt kivánnának nyujtani, ugy 3.874,907 korona fedezetet kellene hozzá összeadni; ha ugyanezt a segélyt 20 évi várakozási időhöz és 45. életévhez kötnék, ugy 3.792,168 koronát kellene a fedezethez megszerezni; ha 40. életévtől és 15 évi tagság után nyujtanák a szóban forgó segélyt, ugy az 4.303,956 koronát igényelne fedezetnek; ha 60. életévtől és 1200 heti befizetés után adnák ezt a segélyt, ugy 1.910,000 korona fedezetre volna szükség. A vagyonmérlegükből az tünik ki, hogy a szövetség legföljebb csak 1.541,006·55 korona fedezetet tudna ezidő-

szerint kimutatni. Vagyis mindent összevéve, az tünik ki a szakértő számadásaiból, *hogy a segélyösszegnek nincsen elég anyagi fedezete.* A közgyűlés ennek dacára azt határozta el, hogy a rokkantsegélyt elvben mégis föntartja, de egyenlőre nem köti magát bizonyos tételekhez. A segély nagyságát a befizetett járulékok nagyságához kell viszonyitani. A közgyűlés a régi vezetőséget választotta meg ujból.

A *kalapos-segédek szakegyesülete* junius elején ünnepelte fennállásának negyvenéves évfordulóját. A szervezet 1874-ben alakitották, az alapszabályok a segélyezési intézményeken kivül azt is kimondták, hogy a szervezet őrködni tartozik a mesterek és a munkások között létrejött munkabéregyezmények felett. Vagyis az egyesületnek már eleve szakszervezeti jellege volt. Igy tehát ez volt az első szakszervezet Magyarországon. E negyven év alatt a szervezet bevétele volt hetijárulékokból és beiratkozási dijakból 274,224 korona, kiadása alapszabályszerü segélyekre 237,240 korona. A szervezetnek van 1,000 kötetre terjedő könyvtára. A munkaidő negyven év előtt épp ebben a szakmában rendkivül hosszu volt. Még 1894-ben is napi 12—14 óra között váltakozott. Jelenleg a munkaidő 9½—10 óra. A hosszu idő alatt a munkások számos harcot vivtak meg, a szabadszervezet 1903-tól 1913-ig 21,981 koronát fizetett ki sztrájkolók segélyezésére. A szakegyesület pénztárállománya 1913 végén 35,983 koronára rugott.

A *vas- es fémmunkások szövetsége* junius 28-án és 29-én tartotta meg VI. közgyűlését. A küldöttek elé terjesztett két évre szóló jelentésből kitünik, hogy a csoportok száma 1912 óta 16-al, a taglétszám 17,481-ről 29,653-ra emelkedett. A szövetség bevétele 1912-ben 482,707 korona, kiadása 427,327 korona volt, 1913-ban a bevétel 619,102 koronára, a kiadás 562,272 koronára rugott. A szervezet főbb kiadásai a következők voltak:

	1912-ben	1913-ban
Munkanélküli segély... ...	93,041 korona	214,665 korona
Utassegély	10,389 »	14,074 »
Rendkivüli segély...	8,292 »	16,994 »
Betegsegély	1,548 »	1,701 »
Költözködési segély	1,504 »	2,033 »
Jogvédelem...	15,658 »	13,752 »
Oktatás...	7,653 »	4,469 »
Lapelőfizetés	18,010 »	2,453 »
Könyvtár	2,677 »	5,751 »
Naptár	5,339 »	3,614 »
Kezelési költségek ...	130,436 »	150,143 »

A szabadszervezet 1912-ben 103, 1913-ban 78 bérmozgalmat vezetett. A békés bérmozgalmak, valamint a támadó és védelmi sztrájkok száma egyaránt csökkent. Ellenben a kizárások száma emelkedett. Igy 1912-ben 12 kizárás volt 2,574 résztvevővel, 1913-ban pedig 21 kizárás 6,933 résztvevővel. Az 1912-ben lezajlott mozgalmak révén 1,005 munkás heti 35 óra munkaidőrövidülést és 6,271 munkás 13,640 korona heti béremelkedést, 1913-ban 1,543 munkás heti 12 óra munkaidőrövidülést és 1,128 munkás heti 4,446 korona béremelkedést ért el. Sztrájksegélyre

a szabadszervezet 1912-ben 100,703 koronát, 1913-ban 148,009 koronát fizetett ki. A közgyülésen 193 küldött és egy sereg külföldi vendég vett részt, köztük Schlicke, a nemzetközi fémmunkás szervezetnek a titkára. A jelentéseket a küldöttek hosszabb vita után tudomásul vették. A kongresszus sokat foglalkozott a szakmai szakosztályok egybeolvasztásával és ehez a ponthoz a következő határozati javaslatot fogadta el: A kongresszus a munkáltatók centralizáló törekvéseivel szemben, nemkülönben a kétségtelenül konstatálható tőkekoncentrációra való tekintettel a budapesti és környékbeli vas- és fémmunkások érdekeinek megóvására, erejének, sulyának megtartására csak az egységes, központositott mozgalmat tartja alkalmasnak, ennélfogva utasitja a szövetség a központi vezetőséget, hogy az egyesitett mozgalom fejlesztése érdekében minden lehetőt megtegyen, annak egységét mindenképen óvja meg és az egység meggyöngitését célozó minden törekvést utasitson vissza.

A netán fölmerülő változtatási törekvések eseteire föntartja magának a jogot, hogy határozzon, ennélfogva sem a központi vezetőség, sem más fórum nem jogosult a mozgalom formáját illetőleg másképen határozni. A kongresszus több inditványt tárgyalt le azután, melyek a segélyezés módositására vonatkoztak.

A *pestvidéki bányák* munkásai május 10-én sztrájkba léptek. Magasabb bért és munkaviszonyaik rendezését kérték. A harc két hétig huzódott. Minthogy a munkások belátták, hogy további ellenállásukkal sem érhetnek el nagyobb eredményeket, elfogadták az igazgatóság ajánlatát és ujból munkába álltak.

A *soproni famunkások* kollektiv szerződése még április havában lejárt. Mire a munkások benyujtották követeléseiket. Többek közt 15%-os béremelést akartak. A mesterek ezeket messzemenőknek tartották és hogy a munkások sztrájkját megelőzzék, május elején kizárták munkásaikat. Mikor e sorokat irjuk, a harc még tart.

Ugyanebben az időben a soproni *sütőmunkásoknak* is volt *bérmozgalmuk*, ez azonban békésen, kollektiv szerződés megkötésével ért véget. E szerződés főbb pontjai a következők:

A munkaidő 14 órás keretben 11 óra. Az alapbéreket megadják, a magasabb bérekből nem szabad levonni, a mesternél való kosztolást eltörölték; a munkáltató tiszta, szellőztethető, fűthető lakásról, tiszta mosdóeszközökről, takaritásról tartozik gondoskodni. Ha lakást nem ad, 2 korona pótlék jár. A törvényes munkaszünet betartandó. Karácsonykor és husvétkor 36 órás munkaszünet lesz. Május 1-én este 10 órakor kezdődik a munka. A munkaközvetitést a szakegyesület végzi. A nőtlen munkást félkiló, a nőst 1 kiló kenyér illeti meg. A panaszokat árszabályvédő-bizottság intézi el. A szerződés 3 évre szól; a 3-ik évben a bérek 1 koronával emelkednek. A szerződés kinyomtatandó és minden műhelyben látható helyen kifüggesztendő.

A *Magántisztviselők és kereskedelmi alkalmazottak országos szövetsége* még május havában mozgalmat inditott a korábbi üzletzárás érdekében. Ez a mozgalom számos kereskedelmi szakmában sikerre is ve-

zetett. A Posztó- Szélesáru és Rokonszakmabeli Nagykereskedők Szövetsége május 24-én tartott közgyülésén elhatározta, hogy teljesiti az alkalmazottak kivánságát és junius 15-től augusztus 20-ig az üzleteket este 7 órakor zárják be Ugyancsak elérték az alkalmazottak azt is, hogy a bőr és cipőkellék üzleteket a nyári hónapok alatt szintén este 7 órakor zárják be. A legnagyobb eredményt a szervezet a papirgyár- és papirnagykereskedelmi szakmában érte el. Itt az üzleteket és irodákat szombat délutánonként már 3 órakor zárják.

A *budapesti férfi-konfekció iparban* egy évvel ezelőtt nagy kizárás dult. Mindkét fél makacsan állotta a küzdelmet, végre is a munkások ujból munkába állottak, anélkül azonban, hogy kitudták volna vivni a kollektiv szerződés megkötését, melyre tulajdonképen törekedtek. Azóta a harc pangott, mig aztán most junius elején létrejött mégis a kollektiv szerződés. Ennek főbb pontjai a következők:

A napi munkaidő 9 óra. Önállóan dolgozó munkások napibére az I. osztályban 8, a második osztályban 7, a III. osztályban 6 korona. Segédmunkások napibére az I. osztályban 5, a II. osztályban 4, a III. osztályban 3 korona. Különórák a napibérnek megfelelőleg másfélszeres összeggel dijazandók. A munkásközvetitést a munkások szakszevezete eszközli. A munkáltatók műhelyeikben csak szervezett munkásokat foglalkoztathatnak. A 9 órai munkaidő 1915 julius 1-én lép életbe, amely időig az eddigi 9 és fél órai munkaidő marad érvényben. A munkások bérei 1914 augusztus 1-től a bérszabályzatnak megfelelően — de legalább heti 2 korona összeggel — fölemelendők. Kivéve azon munkásokat, akik ez év folyamán legalább ugyanannyi béremelésben már részesültek. 1916. junius 1-től az összes munkások — a meglevő béreikre való tekintet nélkül — ujabb heti 2 korona béremelésben részesitendők. A tanoncok alkalmazása korlátozandó a foglalkoztatott munkások arányának megfelelően. A szerződés 1917 junius 30-án jár le. Ha három hónappal a lejárat előtt meg nem hosszabitják, igy a szerződés még egy további évre érvényben marad.

A pápai *molnársegédek* junius elején a következő követeléseket terjesztették mestereik elé, amelyek, mint e szakmát jellemző viszonyok kifejezői állanak itt szó szerint: 1. *Karácsony, husvét és pünkösd ünnepeken teljes 60 órai munkaszünetet* kérünk; 2. karácsony, husvét és pünkösd két-két ünnepnapjaira reggeli, ebéd és vacsorapénz fejében napi 5 koronát kérünk; 3. vidékre való menéskor ebédpénz fejében 1 koronát kérünk; 4. a megőrölt nyersterméneyk métermázsája után a bejárónak 14 fillért, a kő- és hengerőrnek 10 fillért, a daratisztitónak 8 fillért, a felöntőnek 6 fillért kérünk; 5. a fizetést minden hó 2-án kérjük eszközölni; 6. vizfogás napjaira naponként egy korona munkadijat, azonkivül reggelit, ebédet, uzsonát és vacsorát kérünk; 7. a vizfogás hetében a *munkaidő reggel 7 órától este 6 óráig tartson;* 8. tekintettel terhes munkánkra, az eddigieknél *kissé jobb élelmezést és ezenkivül* **minden egyes embernek reggelit kérünk**; 9. koptató tisztitására, por rostálására, lámpák tisztogatására, az ezen dologra fölfogadott munkással külön

egyezség tárgyát képezzen; 10. külső munkák elvégzésére a munkás nem kötelezhető; 11. *hetenként 7 kilogramm jóminőségü kenyeret és* **havonként tiszta ágyhuzatot** kérünk.

Minthogy a mesterek vonakodtak a munkások követeléseit teljesíteni, ennélfogva ezek sztrájkba léptek. A pápai rendőrkapitány vizsgálatot inditott és miután megállapitotta, hogy a munkások szociálhygienikus követeléseinek meg van az alapjuk, elrendelte, hogy a mesterek teljesitsék e követeléseiket. A sztrájk azonban nem szünt meg, mert a munkások ragaszkodnak a bér és munkaviszonyokra vonatkozó követeléseikhez is.

A budapesti *gyógyszerész-segédek* junius első felében egy heti *sztrájkkal* a következő eredményeket vivták ki: A záróra az eddigi 9 óra helyett 8½ órakor van. 1915 január 1-én korpótlék-pénztár lép életbe. A főnökök a segédeknek 6 heti, gondnokoknak 3 heti szabadságidőt élveznek évenként. A segédeknek nem adható többé természetbeni lakásul olyan helyiség, mely szerves összefüggésben áll a gyógyszertárral.

A *horvát-szlavonországi szakszervezetek* a pünkösdi ünnepek alatt tartották meg második kongresszusukat. Összejött összesen 105 küldött, akik 5,188 szervezett munkást képviseltek. A kongresszus elé terjesztett jelentésből kitünik, hogy a szakszervezeti központhoz csatlakozott szervezetek taglétszáma 1910-ben 5,108, 1911-ben 7,182, 1912-ben 5,538, 1913-ban 5,188-ra rugott. A női tagok száma 1913 végén összesen 233 volt. A szervezetek 1907-ben és 1908-ban alakultak át helyi szervezetből országos szövetségekké. Az egész országban 79 helyicsoport működik. Az utolsó három év pénztári forgalmát, a sztrájkalapok nélkül, a következő adatok tüntetik fel:

	Bevétel	Kiadás	Vagyon
		korona	
1911	71,562	69,975	15,345
1912	80,944	81,172	15,118
1913	76,404	81,115	10,311

A rossz gazdasági viszonyok következtében a segélyek összege az utóbbi években tetemesen emelkedett. Igy kifizettek 1912-ben segélyre 24,119 koronát, ebből munkanélküli segélyre 19,118 koronát; 1913-ban 34,062 koronát, ebből munkanélküli segélyre 29,471 koronát. Az 1908-tól 1913-ig terjedő időszakban kifizettek összesen 121,785 koronát, munkanélküli segélyre 107,401 koronát. Sztrájksegélyre ugyanezen idő alatt 130,733 koronát fizettek ki; 1912-ben 27,652 koronát. 1913-ban 35,625 koronát. A szervezetek közül az építőmunkásoknak, a famunkásoknak, az élelmezési munkásoknak, a vas- és fémmunkásoknak és a gyári segédmunkásoknak van saját szaklapjuk. A jelentés a szervezett munkások munkaidejére vonatkozólag is közöl adatokat: Eszerint volt:

8 órai	munkaideje	46 munkásnak	
8—9 »	»	3670	»
9 10 »	»	4025	»
10—10½ »	»	1077	»
10½—11 »	»	906	»
11 »	»	870	»

A kongresszus a gazdasági mozgalmak és a szervezetre vonatkozó ügyeken kivül foglalkozott a munkásbiztositás és a munkanélküliség kérdésével is. A munkásbiztositás kérdésében a kongresszus a mostani pénztári szervezet helyett egy egységes pénztár szervezését követeli az egész országra kiterjedő hatáskörrel, helyi adminisztrativ expoziturákkal és helyi választmányokkal. Követeli továbbá az Állami Hivatal megszüntetését s a pénztárnak felügyeleti szempontból közvetlenül az országos kormány alá rendelését, továbbá a munkásbiztositás kiépitését. A munkanélküliség kérdéseiben a kongresszus követelt az országos kormánytól és a községektől azonnali intézkedéseket a munkanélküliség enyhitésére, azonkivül pedig a kötelező munkanélküliség elleni biztositás rendszeresitését.

A *boszniai szakszervezeteket* a háborus válság idején meggátolták a hatóságok működésükben. Ujabb időben azonban megint kezdtek lábra kapni és taglétszámuk csaknem elérte azt a magasságot, mellyel azelőtt rendelkeztek.

b) KÜLFÖLD.

Az *osztrák szakszervezeti* központ most tette közzé a szakszervezeteknek az elmult évről szóló jelentését. A válság az osztrák szakszervezeteket is megviselte némikép. Taglétszámunk 428,363-ról 423,970-re csökkent, vagyis 4,393 tagot veszitettek. A szervezett nőmunkások száma 50,007-et tett ki. A szervezetek bevétele 1912-ben 9.969,832 korona. 1913-ban 10.136,521 korona volt. A kiadások 1912-ben 9,171,352 koronára, 1913-ban 10.058,298 koronára rugtak. A sztrájkpénztárt a szervezetek külön kezelték. Az ellenállási alapra bevettek a lefolyt évben 2.269,000 koronát, kifizettek sztrájk és rendszabályozottak segélyezésére 2.500,000 koronát. A szakszervezetek vagyona 15.067,798 koronáról 14.735,137 koronára csökkent. Segélyekre a szervezetek a következő összegeket forditották az elmult évben:

Munkanélküli segélyre	2.204,801	koronát
Utassegélyre	238,280	»
Betegsegélyre	1.001,025	»
Rokkantsegélyre	369,696	»
Halálozási segélyre	259,472	»
Rendkivüli segélyre...	543.652	»
Összesen	4.616,929	koronát

Munkanélküli segélyre a megelőző évben (1912-ben) 1.403,068 koronát forditottak. Csupán segélyezésekre csaknek egy millió koronával forditottak többet, mint azelőtt.

Az *osztrák kereskedelmi* alkalmazottak mozgalmat inditottak a 7 órai záróra érdekében. A mozgalomnak Bécsben meg lett az az eredménye hogy a hatóság január, február, március, julius és augusztus hónapokra elrendelte az üzletek részére a 7 órai hárórát.

A *szerbiai* Leskovacban öt *textilgyár* május elején *kizárta* 700 munkását. A kizárás főleg azért történt, hogy megakadályozzák a munkások szervezkedését mely az utóbbi időben gyors fejlődésnek indult.

Az *olasz dohánygyári munkásnők*, számszerint 18,000, április végén *sztrájkba* léptek. Három hét után a bizottság azzal az ajánlattal lépett a munkásnők elé, hogy fogadják el a minisztérium engedményeit és vegyék fel ujból a munkát. Ezek az engedmények a következők voltak: a tulóráknak 25 százalékkal való jobb díjazása, minden évben 1 heti nyári szabadság, a sztrájkolók rendszabályozásától eltekint a miniszterium. A munkásnők ezt az ajánlatot elvetették és egy uj bizottság vezetése alatt folytatták a sztrájkot. A harc két héttel később mégis véget ért, de a munkásnők teljes vereségével.

Az *olasz szakszervezeti kongresszust* május elején tartották meg Mantovaban. A kongresszus elé terjesztett jelentés szerint Olaszországban szervezett munkások száma 960,602-re rug. Köztük 408,148 mezőgazdasági és 452,354 ipari munkás. A legtöbb tagot a következő szervetek számlálnak: a vasutas szervezetnek van 49,000 tagja, az építőmunkások szervezetének 38,000 tagja, tengerészek szervezetének 28,000 tagja, a nyomdászok szervezete 13,000 tagot, a fémmunkások száma 9106-ra rug, akik közül 67,719 a mezőgazdasághoz tartozik. Az olasz szakszervezetek legnagyobb része reformista alapon áll. A szindikalista munkások a szervezett munkásoknak mintegy 12 százalékát alkotják.

Az *olasz* munkáshivatal most tette közzé az 1912-ben lejátszódott *sztrájkok* statisztikáját. A jelentés évében 914 sztrájk volt 144,000 sztrájkolóval. Ezek azonban csupán az ipari sztrájkok. A mezőgazdaságban ugyanezen évben 176 sztrájk játszódott le, 95,000 sztrájkolóval.

A *svájci óramunkások* kizárása, melyről előző számunkban beszámoltunk, junius elején véget ért. A beke létrehozásában Grenschen város tanácsának nagy érdeme van, mely a kizártakat segélyezte és a megegyezést közvetitette a felek közt.

A *svájci munkástitkárság* érdekes statisztikát tett közzé az 1860 óta lefolyt svájci sztrájkokról. E harcok ötévenkint egy fél századon át a következőképen alakultak:

Év	Bérmozgalmak	Sztrájkok	Együtvéve
1860/64	10	4	14
1865 69	19	30	49
1870/74	30	55	85
1875/79	2	22	24
1880/84	—	10	10
1885/89	44	78	122
1890/94	99	117	216
1895/99	317	182	399
1900/04	440	258	698
1905/09	1,172	322	1,434
	2,033	1,073	3,106

A harcok száma állandóan emelkedett; viszont az is konstatálható, hogy a békés bérmozgalmak száma a sztrájkok rovására emelkedik. Mig 1880/89-ben a bérmozgalmak 66·7 százaléka végződött sztrájkkal, addig 1900/09-ben már csupán 26·9-ben már csupán 22·9 százaléka.

A német katolikus munkás szervezetek junius 22-én és 23-án tartották meg 10-ik kongresszusukat Essenben. E szervezetek a következő fejlődést mutatják:

Év	Egyesületek ill. csoportok száma	Taglétszám
1902	311	63,700
1904	344	73.530
1907	720	130,000
1910	961	171,302
1913	1,210	220,199

E szervezetek leginkább Németország nyugati részén vannak elterjedve. Van köztük 43,951 fémmunkás, 30,137 bányász, 15,198 textilmunkás. A szervezetek mintegy 55 népirodát tartanak fönn. A kongresszus a szociálpolitikai törvényhozás kiépitését sürgette.

A *berlini szakszervezeteknek* 1913-ról szóló jelentést most tették közzé. Kitünik belőle, hogy Berlin az a város, melyben a legtöbb szervezett munkás él. Ugyanis a szabad szakszervezetek taglétszáma itt 302,052-re rugott a jelentés évében. Ha a szabadelvü, keresztény és szindikalista szervezetek taglétszámát is hozzá tesszük, úgy közel 35,000 szervezett munkást nyerünk. Ily számot egyetlen város sem képes felmutatni. A legnagyobb 10 szakszervezet a következő:

Szövetség	Taglétszám	A szervezetek %-a
Fémmunkások	88,729	19·37
Közlekedési munkások	52,935	17·55
Famunkások	27,973	9·26
Építőmunkások	12,874	4·26
Nyomdászok	12.299	4·06
Szabók...	10,554	3·50
Községi munkások	9,805	3·25
Gyári munkások...	9,037	2·99
Könyvkötők	8,616	2·85
Pékek	5,306	1·75
Összesen	238.122	78·84

A berlini szakszervezetek bevétele 16.539,917 márkára, kiadása 12.313,613 márkára rugott. A főbb kiadások a következőkép oszlottak meg:

Sztrájksegélyre	1.118,802	márkát
Rendszabályozott segélyre	198,975	»
Utassegélyre	71,744	»
Munkanélküli segélyre	3.468,979	»
Betegsegélyre	2·004,135	»
Halálózási segélyre	162,817	»
Rokkantsegélyre...	188,172	»
Jogvédelemre	49,584	»
Egyéb segélyekre	271,003	»

A munkanélküli segély az összes segélyek 52·6 százalékát teszik ki.

Párisban junius 23-án *postássztrájk* tört ki. A kézbesitők házbérpótlékot kértek, amit megtagadtak tőlük. Az első nap viharosan zajlott le, a kézbesitők eltorlaszolták magukat a hivatalban. Másnap azonban már lecsillapodtak a kedélyek. Küldöttséget menesztettek Thomson

postaminiszterhez, aki csak oly föltétel mellett volt hajlandó a küldöttséget fogadni, ha kijelentik, hogy azonnal munkába állnak. Miután ez megtörtént, a miniszter biztositotta a küldöttséget, hogy a postások érdekében minden tőle telhetőt meg fog tenni. Erre a kézbesitők ujból munkába álltak.

A *kaukázusi naphtavidéken* junius 10-én 40,000 naphta-munkás *sztrájkba* lépett. A munkások béreik és munkaviszonyaik megjavitását kérik, egyben azonban sanitärikus rendszabályokat is követelnek, hogy a pestis terjedését megakadályozzák. A harc nap-nap után élesebb jelleget ölt.

Az *angol* munkahivatal most tette közzé jelentését a britt *szakszervezetek állásáról* 1912-ben. A jelentésből kitünik, hogy a szakszervezetek jelentésében is fejlődést mutathatnak ki. Taglétszámuk 8 százalékkal emelkedett. A jelentés évében összesen 1,134 szakszervezet működött, melyek összesen 3.281,003 tagot számláltak. A női tagok száma 318,443-ra rugott. Maguknak a szakszervezeteknek a száma azonban apadt 59-el, mert több szervezet egybeolvadt. A szétforgácsoltság ennek dacára is még elég nagy. A fejlődés iránya azonban mindinkább a centralizációra mutat. A szakszervezetek száma 1896 óta általában véve csökkent, ellenben a taglétszám megkétszereződött. Az egyes szakmák közt a következőképen oszlottak meg a szervezetek és a szervezett munkások:

Szakma	A szakszervezetek száma	A taglétszám
Építőmunkások	67	202,751
Bányászok	91	757,128
Fémipari munkásck	187	478,991
Textilmunkások	272	477,340
Ruházkodási ipar	39	91,855
Vasutasok	8	202,329
Közlekedési munkások	56	311,676
Nyomdászok	36	76,807
Famunkások	81	50,777
Kereskedelmi alkalmazottak	4	108,000
Egyéb szakmunkások	197	141,759
Segédmunkások	16	251,787
Közüzemek munkásai	80	128,807

A legjobban a kereskedelmi alkalmazottak szervezetei gyarapodtak a jelentés évében: taglétszámuk 85 százalékkal emelkedett. A nagy szakszervezeti szétforgácsolás dacára, 100 nagyobb szervezet dominálja a mozgalmat, melyek a szervezett munkások 60 százalékát egyesitik magukban. E szervezetek a következőképen alakultak:

Év	Taglétszám	Bevétel shilling	Kiadás shilling	Vagyonállomány shilling
1911	1.821,172	59.037,100	50.207,520	111.892,060
1912	2.000,102	64 603,580	76.465,540	100.030,100

A kiadása rendkivüli emelkedése a nagy bányászsztrájkra vezethető vissza. Mig 1911-ben harci célokra csak 6,538,240 shillinget forditottak e szervezetek, addig 1912-ben 27.407,600 shillinget; munkanélküli se-

gélyre 11.953,240 shillinget; beteg-, baleset- és rokkantsegélyre 22.939,820 shillinget, egyebekre 14.062,800 shillinget.

A *londoni építőmunkások* kizárása, melyről előző számunkban megemlékeztünk, még egyre tart. Egy junius közepén megtartott egyeztetési kisérlet nem vezetett eredményre. A vállalkozók most azt tervezik, hogy a kizárást az egész ország területére kiterjesszék.

Az *Egyesült Államok nyugoti részén* Coloradoban már régebb óta sztrájkolnak a bányászok. A sztrájkolók ellen mozgósitották a polgári gárdát, mely robbanó golyókkal lőtt a sztrájkolókra és több, mint negyven munkást, köztük nőket és gyermekeket is halálra sebesitették. Erre a munkások is fölfegyverkeztek és valóságos csaták fejlődtek ki köztük és a polgári gárda között. A kormány vizsgálatot inditott és 86 gárdistát letartóztatott, akiket a hadbiróság elé állitottak. Egyben a kormány a béke kőzvetitésére is vállalkozott, ami sikerrel kecsegtet. Egyelőre betiltotta a sztrájkbontóknak a sztrájkvidékre való szállitását.

Junius második hetében *nemzetközi munkáskongresszust* tartottak Blackpoolban. Tiz ország képviseletében jelentek meg küldöttek, és pedig Angliából 44, Németországból 15, Ausztriából 9, Franciaországból 2, Belgiumból 7, Svájcból 2, Dániából 2, Hollandiából 3, Magyarországból 2, Svédországból 2, összesen 88 küldött. A nemzetközi textilmunkás irodához 510,464 szervezett textilmunkás tartozik, mely 14 ország közt a következőképen oszlik meg: Anglia 248,050, Németország 138,413, Ausztria 37,273, Franciaország 30,000, Belgium 20,000, Egyesült-Államok 15,000, Olaszország 8,000, Dánia 4,800, Svájc 3,240, Hollandia 2,243, Svédország 1,880, Magyarország 700, Bulgária 465, Szerbia 300. A kongresszus elsősorban a nemzetközi sztrájkalap kérdésével foglalkozott. A nemzetközi iroda kezelésében körülbelül 300,000 franknyi sztrájkalap van, angol küldöttek azt ajánlották, hogy az alapot oszlassák fel, mert egy nagy sztrájk alkalmával annak az összegnek amugy sincs jelentősége. A pénzt forditsák inkább agitációs célokra. A kontinensi küldöttek az inditvány ellen voltak. Mert ha egy nagy országra nézve ez az összeg nem is jelent sokat, de idővel nagyobb lesz majd és akkor nagy sztrájk alkalmával is lesz jelentősége. Már ma is alkalmas azonban arra, hogy a kissebb országok harcait támogassák vele. Ebből még a nagy országoknak is hasznuk van, mert nem kell attól félniök, hogy harcaikat az elmaradott országok munkásaival veretik le. Ez az érvelés meggyőzte az angol küldötteket és visszavonták inditványukat. A gyermekvédelemre vonatkozó követelések fölállitásánál is differencia mutatkozott az angol és a kontinensi küldöttek között. Az angol textilgyárak nagy számmal foglalkoztatnak fiatal munkásokat, akik ugynevezett félidőt dolgoznak. Ezeket azonban nem a gyárosok, hanem a munkások fizetik, azaz a nyereség a gyermekmunkán az övéké. A kontinensi küldöttek amellett akartak állást foglalni, hogy a gyermekek 16. életévük betöltéséig részesüljenek védelemben, azaz tilos legyen számukra a munka. Az angolok ebbe nem akartak belemenni. Erre a kontinensi küldöttek is beleegyeztek abba, hogy csak a 14 éves életkorig

követeljék a védelmet. A többi munkásvédő törvényekre vonatkozólag teljes volt a megegyezés a küldöttek között. A kongresszus elhatározta, hogy a textiliparnak nyersanyaggal való ellátásának kérdését tanulmány tárgyává fogják tenni. Az angol munkásoknak eddigelé ebben a kérdésben az volt az álláspontuk, hogy elő kell mozditaniok a pamut kultura fejlesztését.

A német szakszervezetek IX. kongresszusa

A németországi osztályharc alapján álló szakszervezetek junius 22-étől 27-éig tartották meg IX. kongresszusukat Münchenben. Ha meggondoljuk, hogy a britt szakszervezetek az idén fogják megtartani 67. kongresszusukat, ugy azonnal felmerül az a kérdés, hogy a német szakszervezeti kongresszusoknak miért van ily rövid multuk, holott a szakszervezeti mozgalom itt is még régebb keletü. Ez több okra vezethető vissza. Németországban már 1867-ben és a következő években is voltak szakszervezeti kongresszusok. Ezek azonban a hetvenes években megszakadtak és csak a német kivételes törvény megszünése után, a 90-es évek elején jött létre szorosabb kapcsolat a szakszervezetek között, akkor alakult meg a szakszervezetek fő-bizottsága (Generalkommission) és akkor tartották meg azt a kongresszust, melytől a mostaniak dotálódnak. Ezeket a kongresszusokat ritkább időközökben tartják meg, mint az angol szakszervezeti kongresszusokat. Mert mig Angliában a szakszervezetek szét vannak forgácsolva, központi intézmények hosszu időn át nem igen voltak, de — a független munkáspárt megalakulásáig — egyéb olyan kongresszusokat sem tartottak, melyek a munkások közös érdekeivel foglalkoztak volna, ennélfogva szükség volt arra, hogy a szakszervezetek gyakran tartsanak kongresszusokat, melyeken a közös szakszervezeti érdekeket vitatták meg, kiegészitésre juttatták a munkásság szociálpolitikai követeléseit és egyben fel akarták használni az alkalmat, hogy a szakszervezetek között — a nagyfoku szétforgácsolódásból származó — surlódást és konfliktust elintézék. Németországban kevésbé volt ilyesmire szükség. Mindössze 50 szervezet van, köztük mintegy 15, mely teljesen dominálja a mozgalmat. A megegyezés a közös akciókra sokkal egyszerübb módon történhetik meg, mint Angliában, a szervezetek közt fönnálló surlódási terület sokkal csekélyebb. Másrészt pedig van a munkásoknak egy külön pártja, mely az évenkint tartandó kongresszusokon juttatja kifejezésre a szervezett munkások szociálpolitika kivánságait. Igy a német szakszervezeti kongresszusnak sokkal kevesebb a teendőjük. mint az angoloké és igy ritkábban is tartják meg őket. A legutóbbi szakszervezeti kongresszust 1911-ben tartották meg Drezdában. Innen van azután, hogy a mostani német szakszervezeti kongresszus a német szakszervezeteknek csak a IX. kongresszusa.

A mostani kongresszuson 448 küldött jelent meg, 2.600,000 szervezett munkás képviseletében. Azonkivül csaknem valamennyi európai állam szakszervezeti központja képviselve volt. Ugyancsak képviseltette magát a Verein für soziale Politik, a törvényes munkásvédelem nemzetközi egyesületének német szekciója. A napirenden a jelentéseken kivül a következő pontok szerepeltek: A szociálpolitikai törvényhozás kiépitése, a gyülekezési jog, a sztrájkbontók védelme, a szakszervezetek hatáskörének elhatárolására más szervezetekkel szemben, a munkanélküli segély, a tarifaszerződések törvényes szabályozása.

A szakszervezeti bizottság jelentésénél, melyet Legien, a bizottság elnöke terjesztett elő, hosszabb vita volt a külföldi munkásokkal való bánásmód miatt. Az építőmunkások felpanaszolták, hogy a külföldről beözönlő, alacsony inteligenciáju munkások leszoritják igénytelenségükkel a német munkások bérét és kulturnivóját is. Ennek elejét lehetne venni, ha e munkásokat szerveznék. Ámde még azokat is nehéz megnyerni a szervezetnek, akik osztálytudatosoknak mondják magukat, mert a latin országokban mesterségesen terjesztik az ellenszenvet a német szakszervezeti mozgalom ellen, mely nem forradalmi jellegü. Mit érnek azok a forradalmi jelszavak, ha a napi munkaidő 12—13 óra? A kongresszus kimondta, hogy a munkásoknak fokozottabb mértékben kell a külföldiek szervezésével törődni. Ugyancsak ennél a pontnál kifogásolták, hogy a szakszervezeti vezetők tagjai a Gesellschaft für soziale Reform cimü polgári egyesületnek. A kongresszus csaknem egyhangulag amellett foglalt állást, hogy ez helyesen cselekszik, mert a szakszervezeteknek a maguk részéről minden becsületes szociálpolitikai törekvést támogatni kell.

A *szociálpolitika továbbfejlesztéséről* Robert Schmidt birodalmi gyülési képviselő, központi munkástitkár tartott előadást. Mig Anglia az utóbbi években egyre-másra alkotja meg a munkástörvényeket, addig Németországban kifejezetten stagnál a szociálpolitika, a munkásbiztositási alkotásoknál megcsorbitották a munkások jogait. A stagnációt azzal okolják meg, hogy a vállalkozóknak már ma is sokba van a munkásbiztositás stb. Azonban nem lehet az országnak egyetlen célja, hogy a kevesek vagyona egyre nagyobb arányokat öltsön. Az egész nép jólétével kell elsősorban törődni. Az osztalékok évről-évre nagyobbak, miért ne lehetne ebből a szociálpolitikára is áldozni? Ámde nem elég, hogy a kormányok vonakodnak továbbfejleszteni a munkástörvényhozást, hanem még a szakszervezeteknek is megnehezitik a munkáját. A szakszervezetek törvényes alapon állnak, de ha a hatóságok megakadályozzák őket müködésükben, ugy eltolódik taktikájuk alapja. Az előadó a következő határozati javaslatot terjeszti elő:

A vállalkozók a munkásokkal való szabad rendelkezésnek a korlátozását ugy tüntetik fel, hogy az ellentétben áll az állam gazdasági érdekeivel. Azonban az állam érdeke más, mint a tőkés érdeke. A népjólétnek felette kell állni a nagy vagyon fölhalmozódás előmozditása felett. A szociálpolitika fejlesztését nem azért akarják a

kapitalisták megakadályozni, mert az már tulfejlett, hanem azért, mert lehetetlenné akarják tenni a munkásosztály tovább gazdasági felemelkedését. A kongresszus fölhivja a munkásokat, hogy fokozottabb mértékben tömörüljenek szervezeteikben és egyre hangosabban követeljék a szociálpolitika fejlesztését.

A javaslatot a kongresszus egyhangulag magáévá tette. Ugyancsak ennél a pontnál fogadott el egy határozati javaslat, mely az otthonmunkások védelmére adott törvények végrehajtását követeli.

Azután rátértek az egyes szakszervezetek hatáskörének a megállapitására. Az ipari fejlődés mindinkább megszünteti a szakmai elzárkózottságot; egy-egy nagy üzemben a legkülönfélébb szakmák képviselve vannak, Bérharcok esetén az egész műhelynek egyöntetüen kell fellépnie és épp azért a szervezkedésnek üzemi és nem szakmai alapon kellene történnie. Ezt a szervezkedési formát azonban lehetetlenné teszi a szakszervezetek történelmi kialakulása. A régi céhekből fejlődtek át modern szakszervezeteké, a szakszervezetek szakmai alapon eszközölték a munkások tömörülését, az egyes üzemek munkásait több szervezet munkásai között osztották meg. Vannak azonban egyes szervezetek, melyek pusztán *szervezeti* szempontból is az üzem szervezet mellett foglalnak állást; ilyen a német gyári munkások és a községi munkások szervezete. A gyári munkások szervezete már eleve üzemszervezet volt, azokat a munkásokat tömöritette magában, akik kivül estek a céhszerü szakmai meghatározáson: igy a gyári segédmunkásokat, vegyészeti és papirgyári munkásokat stb. Mennél hatalmasabb lett e szervezet, annál inkább volt képes a gyárakban foglalkoztatott, tanult munkások érdekeit megvédeni. A szervezet vezetői ennélfogva az üzemszervezet mellett foglaltak állást. Ugyanezt tették a községi munkások szervezetének emberei; mert a községi munkások, bármely szakmához tartozzanak, egy testületnek vannak alárendelve, mely munka- és bérviszonyaikat egy kulcs szerint állapitja meg. E szervezetekkel szemben a többi szakszervezetek vezetői, minthogy szakmai szervezetek élén állanak, a régi szakmai szervezkedés mellett foglaltak állást. A napirend eme pontjánál tehát az üzemi és a szakmai szervezetek hivei között került összecsapásra a dolog. Ez utóbbiak voltak többségben, tehát ők győztek. A határozati javaslat, melyet elfogadtak kimondja, hogy ama szervezetek vezetői, melyekben hatásköri összeütközések fordulnak elő, kartellszerződésben állapodjanak meg egymással a szervezet hatáskörében megállapitását illetőleg, továbbá bérmozgalmaknál követendő taktika tekintetében. Az alapelv az legyen, hogy minden munkás a *szakmai* szervezet tagja legyen. Ha nem tudnak megegyezni, ugy a döntést választott biróságra kell bizni.

A *gyülekezési* jogról Brey hannoveri képviselő referált. A határozati javaslat, melyet előterjesztett, többek a következőket mondja:

A gyülekezési jog korlátozása a vállalkozók osztályát erősiti, gyöngiti a munkások és alkalmazottak ellenálló képességét és meggátolja a kultura vivmányaiban való részvételüket. A kongresszus

ennélfogva követeli, hogy a szakszervezetek ne tekintessenek politikai szervezeteknek, gyüléseikre a rendőrség ne küldjön felügyelőket, e gyüléseken idegen nyelvet is szabadjon használni, a szakszervezeteknek 18 éven aluli munkások is lehessenek tagjai.

A kongresszus a határozati javaslatot egyhangulag a magáévá tette.

A dolgozni akarók védelméről szóló pontot Schlicke, a német fémmunkás-szövetség elnöke adta elő. Ujabb időben egyre hangossabban követelik a sztrájkbontók védelmezését, noha senki oly védelemben nem részesül mint e dolgozni akarók. A vállalkozók különféle módon védekeznek a munkások harca ellen. Mindenekelőtt azon vannak, hogy meggátolják a munkások szervezkedését. Ha ez nem sikerül, ugy legalább a munkások bizalmi-férfiait szokták megrendszabályozni. Erre a legkülönfélébb eszközök állnak rendelkezésükre. Emellett hatalmas szervezeteket alkotnak, a munkaadók szervezésére minden kényszereszközt felhasználnak. A sztrájkot kizárással előzik meg. Amelyik munkaadó nem hajlandó résztvenni a kizárásban, az anyagot nem tud kapni, mert a szervezett vállalkozók anyagzárlatot rendelnek el ellene. Mindezt nyugodtan türi a hatóság. Ha a munkásság sztrájkköröket állit föl, melyek a dolgozni akarókat figyelmeztetik a sztrájkra, ugy ezt terorizmusnak nevezik, a munkásokat a sztrájkolók szóbeli megsértéséért szigoruan megbüntetik. Ez kétféle mérték, melyet a munkásoknak nem szabad megtürniök. Az előadó ily értelmü határozati javaslatot nyujtott be, melyet a kongresszus egyhangulag elfogadott.

A *munkaközvetitésről* Neumann referált. Előadta, hogy a szakszervezetek évek óta a paritásos közvetitőket támogatják és azok fejlődését a maguk részéről hathatósan előmozditották is. Most e közvetitők a munkaközvetités államositását követelik, még pedig olyképen, hogy a munkásoknak semmi befolyásuk se legyen rájuk. A kongresszus az előadó inditványára határozati javaslatban tiltakozott e törekvések ellen és ujból a paritásos közvetités mellett foglalt állást.

A *munkanélküli biztositásról* Winnig, az építőmunkás szövetség elnöke tartott előadást. A legutóbbi válság megmutatta, hogy a munkanélküliség mily borzasztó csapás a társadalomra. De nem csak válság idején, hanem máskor sem szünik meg a munkanélküliség. A munkanélküli statisztika nagyon hiányos még. Azt azonban mindenesetre meg lehet állapitani, hogy a munkásoknak legalább két százaléka még jó konjunktura esetén is munkanélkül van. Ez azt jelenti, hogy Németországban állandóan 350,000 ember van munkanélkül. A munkanélküliség ellen tehát tenni kell valamit. Két eszköz áll rendelkezésünkre e tekintetben: meg kell előznünk a munkanélküliséget és ha ez nem lehetséges, segélyezni kell a munkanélküliség áldozatait. Egy hézagtalan munkaközvetitő hálózat, a közmunkák megfelelő időben való kiadása sokat tehet a munkanélküliség enyhitésére. Emellett még mindig sok munkanélküli maradna, ezeket segélyezni kellene. A szakszervezetek uttörő munkát végeztek e téren: kilenc-tizedrészük segélyezi munkanélküli tagjait. Azonban ez nem elég: a községeknek és az államnak

kellene tenni valamit a munkanélküliek érdekében. A községek nagy része tényleg föl is ismerte kötelezettségét, ellenben az állam makacsul vonakodik a munkanélküli biztositás behozatala elől, holott ez lenne az egyedül hathatós ellenszere a munkanélküliségnek. Ily értelmü határozati javaslatot terjeszt elő, melyet a kongresszus egyhangulag magáévá tesz.

A *tarifaszerződések törvényes szabályozásáról* Leipart, a famunkásszövetség elnöke tartja a referátumot. A tarifaszerződések az utóbb években nagyon fölszaporodtak, ami a szakszervezetek győzelmes előnyomulásnak a jele. Többször fölmerült a tarifaszerződések törvényes szabályozásának a kérdése. A szakszervezetek ily szabályozás ellen foglalnak állást, mert attól tartanak, hogy a törvényhozást munkás elleni tendenciák befolyásolják. Különösen abba nem mehetnek bele, hogy a szakszervezetek anyagilag legyenek felelősek a tarifális megállapodások betartásáért. A szakszervezetek eddig mindent elkövettek, hogy tagjaikkal betartassák a tarifaszerződéseket. E téren mindig sikert értek el. A tarifaszerződések legjobb biztositékát erős szervezetekben látják. A kongresszus is ily értelemben határozott.

Az *élelmiszerdrágaságról* Timm müncheni munkástitkár tartott előadást. Az utóbbi években a szakszervezetek béremelést értek el, de ezt fölemésztette az élelmiszerek drágulása. Nem szabad eltürni, hogy a vámvédelem tovább is drágitsa az élelmiszereket. A gabona- és állatbehozatalt meg kell könnyiteni, a szállitási tarifákat le kell szállitani, az élelmiszer termelés egy részét a községeknek magukra kell venni. A munkásoknak ily értelemben kell befolyásolni a törvényhozást. Szakszervezeti és szövetkezeti önsegély utján arra kell törekedniök, hogy a drágaság következményeit elháritsák. Az előadó határozati javaslatát a kongresszus egyhangulag a magáévá tette.

A napirend ezzel kimerült. A kongresszus tárgyalásait mindvégig a mérséklet jellemezte.

Sztrájk és kizárás

Békéltető hivatalok működése. Belgium, Franciaország, Svájc, Anglia.

Egy 1843-ból származó *belga* törvény szerint az ipari viszályokat külön ipari biróság elé kell terjeszteni. Ezek a biróságok saját kebelükből minden három hónapban ugynevezett békéltető-bizottságot választanak (conseils de prud' hommes); ez elé kerülnek a munkaviszonyból származó viszályok. Hogyha a bizottság nem tudja a megegyezést létrehozni, akkor a dolog az ipari biroság elé kerül. E békéltető-bizottságok 1912-ben a következő tevékenységet fejtették ki:[1]

Eléjük került viszály összesen	11,034
Ezek közül a bizottság hatáskörébe tartozott	10,471
A munkások és munkaadók között fölmerült viszály volt ...	10,371
A munkások és munkavezetők között	100

Az egyezkedés végződött:

Eredménnyel	6,288	esetben
Eredménytelenül	4,615	»
Ezek közül az iparbiróság elé került	1,457	ügy
Az iparbirósági egyeztetés sikerült	943	izben

A *Franciaországban* 1893 december 27-éről keltezett törvény (sur la conciliation et l'arbitrage), mely szerint a munkaadók és munkások, illetőleg alkalmazottak között fölmerülő kollektiv viszályok esetén a békebirák fakultativ szerepet töltenek be, 1910-től 1912-ig a következő esetekben nyert alkalmazást.[2]

	1910-ben	1911-ben	1912-ben
Az esetek száma...	278	285	169
A felek megegyeztek a tárgyalások megindítása előtt	14	4	9 esetben

A felek közül vonakodtak a tárgyalásban résztvenni:

	1910-ben	1911-ben	1912-ben	
A munkaadók	75	91	49	esetben
A munkások	2	3	4	»
Mindkét fél...	13	16	7	»
Egyeztető bizottságokat alakitottak	175	71	100	»
Konfliktusokat békésen elintéztek	112	118	53	»

[1] Re ue de Travail 1913 No 20.

[2] Bulletin de du Ministère du Travail et de la Prévoyance sociale 1913 VIII. sz.

Basel városában 1912 március 1-én állami, illetőleg kantonalis egyeztető hivatalt állitottak töl, melynek 1912-ben kifejtett működéséről most jelent meg az első jelentés[1]. A nevezett évben

a hivatal elé terjesztett viszály volt	23
Ezek közül véget ért a tárgyalások megkezdése előtt a feleknek egymással való megegyezése következtében	5
A választott birósági eljárást meginditották...	18 esetben

A viszályok a következő okból származtak:

A kollektiv szerződés megszerzése és értelmezése...	7 esetben
A szerződés lejárása, változások eszközlése...	11 »
Választott biróság elé került	4 ügy
Kollektiv szerződést kötöttek a hivatal előtt	4 izben
» » » a hivatalon kivül	4 »

Angliában 1912-ben az egyeztető hivataloknak 73 munkakonfliktust sikerült elintézniök, amelyek közül 34 esetben már munkabeszüntetésre került a dolog.[2] A megszüntetett konfliktusok a következőképen oszlanak meg az egyes iparágak közt:

	A megszüntetett konfliktusok száma
Fém-, gép- és hajóipar	19
Közlekedési ipar	12
Építőipar...	10
Egyéb iparágak...	32

A választott biróságot öt izben vették igénybe. A megkötött szerződések közül 103 előirja, hogy ujabb konfliktus esetén választott biróság vagy a közvetitő hivatal veendő igénybe.

---

[1] Erster Bericht des städtischen statistischen Einigungsamtes des Kantons Basel-Stadt vom Jahre 1912.

[2] The Board of Trade Labour Gazett 1913. IV.

Munkapiac. Munkanélküliség. Munkaközvetités

Az angol munkaközvetitési rendszer

Dr. Petheő Kálmán, keresk. min. segédfog.

A mult év őszén Gentben tartott nemzetközi munkásügyi kongresszusnak a munkaközvetités kérdésében elfoglalt álláspontja az egyes országokból érkező jelentések alapján az volt, hogy kielégitő munkaközvetités nem képzelhető el a jelenlegi szervezetlen állapot mellett, midőn az állami, községi, esetleg testületi s alturistikus közvetités mellett fennállanak a munkaadók, sőt a munkások szakszervezeteinek hasonló célu intézményei is, melyek igen sok esetben egymással nem törődve, sőt egymás érdekei ellen működnek. Hogy a munkakereslet és munkakinálat egymásra találása ne csupán egyes községekben, esetleg csak egyes foglalkozási ágakon belül könnyittessék meg, hanem életképes szervezettel legyen biztositható lehetőleg az összes községek, valamint a vidék között, egyszóval az egyes országon belül annak minden gazdaságilag külön elhatárolt területei között, ez oly nagyfoku követelés, mely a munkaközvetités központi szervezetét nélkülözhetetlenné teszi.

És valóban ezt az irányt látjuk kialakulni minden modern államban, mely a munkaközvetités kérdésének szociálpolitikai berendezései között helyet juttatott. A centralizációval szemben állanak a munkaadók s másrészt a munkás szakszervezetek azon törekvései, melyek nemcsak általában, a közszolgáltatás jellegével biró munkaközvetités, hanem még az állami berendezésnek a paritás elve alapján álló megoldását is meggátolni igyekeznek. E legtöbb vonatkozásban jogosulatlan törekvésnek nem nehéz okát adni, ha meggondoljuk, hogy ugy a munkaadók, mint a munkásszakszervezetek részéről a munkaközvetités megszerzése csupán hatalmi kérdés, mert ez a leg-

biztosabb eszköze annak, hogy a két egymással szemben álló fél a munkafeltételek megállapitásánál magának túlsulyt biztositson. Világos, hogy ez egyoldalu érdekeket szolgáló törekvések meggátlása csak oly munkaközvetités mellett lehetséges, mely ingyenes közszolgálat s amely a szabad, nyilt munkapiac követelményeit mindenkor szem előtt tudja tartani.

Minthogy a genti nemzetközi konferencia tanácskozásain az angol munkaközvetités több izben is kiemelkedett mint a centralizációból kiinduló systematikus szervezet mintaszerü megvalósitása, ezért nem lesz érdektelen az angol munkásközvetités rendszerének rövid ismertetése, különösen azon eredmények figyelembe vételével, melyeknek kiindulása az 1900. év szeptemberében alkotott *Labour Exchanges Act*. E nagyfontosságu törvény 1910 februárius havában lépett életbe s igy több mint három évi hatálya elég alkalmat nyujtott a gyakorlati használhatóság kipróbálása szempontjából. Eredetileg az egész angol királyság területen 11 munkaközvetitő kerület állittatott fel mintegy 250 fiókintézettel a londoni központi intézet vezetése alatt. Később a kerületek száma az egységesebb szervezet követelményekép nyolcra szállott le, ugyanakkor azonban a fiókintézetek száma 180-nal növekedett meg. E vidéki munkaközvetitő hivatalokhoz csatlakoztak idővel a munkanélküliség esetére való biztositást végző helyi intézetek (local agencies) számszerint 1066-an. A közvetitést végző személyzet létszáma a három év alatt 1461-ről 3530-ra emelkedett, e számok nem foglalják magukban sem a női személyzetet, sem azokat, kik a kétnembeli fiatalkoruak elhelyezésével voltak megbizva. Végül a fontosabb közvetitők külön alosztályokra oszlanak, melyek a biztositásra köteles vagy nem köteles munkásokat helyezik el s ez alosztályok ismét külön csoportba sorozzák a tanult s a nem tanult munkásokat. Külön termekben gyülnek össze a férfi, külön a női s külön a fiatalkoru munkakeresők.

A munkakereslet, illetőleg kinálat felvétele vagy élőszóval, vagy levélben, esetleg telefon vagy távirat segélyével történik, még pedig szükséghez képest az egész országra kiterjedőleg. Ez annál inkább hangsulyozandó, mert az ily széleskörü közvetités biztositásával leginkább meg van a lehetőség arra, hogy minden munkaadó a neki leginkább megfelelő munkást,

minden munkás pedig a neki legkedvezőbb munkát kapja meg. E helyesebb megoszlás térhóditása mellett szól, hogy az egyes intézetek székhelyén kivül eszközölt közvetitések száma rövid három év alatt 6.7%-ról 12·3%-ra emelkedett. Az e közvetitésekkel kapcsolatban több mint 28 ezer esetben kiutalt utazási előlegek összege 1910 februárius havától 1913 március haváig 8259 angol font volt, melynek alig 1·4%-a ment veszendőbe a vissza nem térités miatt.

A munkaközvetitő intézetek támogatására, különösen elvi jelentőségü kérdések eldöntésében 17 tanács jellegével biró szakbizottság (Advisory Committies) állittatott fel, melyek tagjait a munkaadók és munkások közül egyenlő számban a kereskedelmi kormány nevezi ki s minden szakbizottság élén egy pártatlan elnök áll. Nem látszik azonban indokoltnak, hogy ily kevés számu bizottság végezze a felügyeletet és irányitást az egész királyság 430 közvetitő intézetére kiterjedő hatáskörrel, mint Angliában s ahol valószinüleg elég sulyos feladat jutna a minden egyes közvetitő intézetnél külön felállitott szakbizottságnak is, amellett, hogy az ily helyi bizottságok ilykép a helyi szükségleteket is behatóbban ismerhetnék s azok kielégitésére esetleg megfelelőbb módot találhatnának. Igaz ugyan, hogy a bizottságok működése elsősorban elvi kérdések eldöntésére irányul, mégis a törvény világos intézkedése alapján egyéb, a közvetitéssel kapcsolatos ügyek is hatáskörükbe utalhatók.

Igen emlitésre méltó tevékenységet fejtenek ki a nők elhelyezésével megbizott alosztályok, melyek nemcsak a londoni központi intézetben, de a vidéki intézeteknél is nők vezetése mellett működnek, valamint a fiatalkoru munkásokat közvetitő alosztályok, melyekhez külön védelmi és iparoktatási szaktanács (Advisory Committee for juvenile emploiment) rendeltetett 1913-ban szám szerint 38.

Fontos rendelkezést tartalmaz az országos biztositó törvény (National Insurance Act) 99 szakasza az alkalmi munkásokra vonatkozólag. A törvény, mely a betegség esetére való biztositásra is kiterjed, tehát a munkakinálat összes alanyait érinti, felhatalmazza az állami munkaközvetitő intézeteket, hogy azokkal a munkaadókkal, kik ez intézetek utján jutnak munkáshoz, bizonyos megállapodást létesitsenek. E megállapodás célja,

hogy az állami munkaközvetitő intézet az illető munkaadók számlájára a kötelező biztositásnak módját találja azon munkások részére is, kik az illető munkaadóknál nem egyfolytában állanak alkalmazásban, hanem csak alkalmi munkások (casual labourers). Ilykép az alkalmi munkások részére is, bár több munkaadónál dolgozott egy hét leforgása alatt, ép ugy történik a biztositás, mintha egész idő alatt állandóan ugyanazon a helyen lett volna alkalmazásban, aminek az az előnye, hogy az alkalmi munkások biztositása is a kedvezőbb heti számitás alapján történhetik. Viszont a munkaadó kötelezettségének könnyebbitését szolgálja az a rendelkezés, mely szerint az egy munkaadónál dolgozó több alkalmi munkás munkaideje szintén az előnyösebb számitás alá eső munkahetekké összegeződik.

Nagyfontosságu kérdés ezekután az, hogy az itt röviden vázolt centrális angol munkásközvetitő-rendszer mikép vált be a gyakorlatban. Erre vonatkozólag érdekes beszámolót nyujtott a nemzetközi konferencián Caradog Jones, aki jelentésében azokat a tapasztalatokat hirdette melyeket a munkanélküliség leküzdésére alakult nemzetközi intézet kezdeményezésére az angol egyesület körkérdései eredményeztek. A főbb kérdések ezek voltak: milyen állást foglalnak el egyrészt a munkaadók, másrészt a munkások az állami munkásközvetitéssel szemben; milyen hatást tudott ez intézmény gyakorolni a foglalkozás tartamának állandósitása s a munkabérek tekintetében; a közvetités gyorsaságának előmozditásával mily eredményeket ért el a munkanélküliség csökkentése körül; mily hatással volt az alkalmi munkások helyzetére stb. A konferencia elé terjesztett jelentés nemcsak kiküldött szakértők, a közvetitő intézetek hivatalnokai véleményét, hanem ami még jelentősebb, maguknak az érdekelteknek felfogását is visszatükrözi. Ezek szerint a nyilvános munkaközvetitő intézeteknek mindenekelőtt nagy nehézségekkel kellett megküzdeniök, melyek közül első helyen emlitendő az a bizalmatlanság, amellyel nemcsak a munkaadók de a munkások is ez uj intézményt fogadták. Ennek oka abban keresendő, hogy a régebbi községi munkaközvetitő irodák (Labour Bureaux) a hozzájuk füzött várakozásnak nem tudtak megfelelni, főleg azon oknál fogva, mert az 1905. évi törvény ez irodákat bizta meg a szükségmunka szervezésével és kiutalásával s igy ez irodákra hárult az

alkalmi munkások legalsó részét a munkaadókkal összeköttetésbe hozni, kik a legtöbb esetben nem voltak megelégedve a hozzájuk küldött munkaerővel s a közvetitett munkások túlnyomó részét kénytelenek voltak ismét elbocsájtani. Ilyképen a mindkét részről felmerült elégedetlenség a községi közvetitő irodák hitelét rövid idő alatt teljesen aláásta.

A másik szintén nem kicsinylendő akadály, mely a nyilvános munkaközvetités eredményességét veszélyeztette, abban a nagy ipari és kereskedelmi fellendülés találja okát, mely az angol gazdasági életet a közel mult évek alatt jellemezte. Ugyanis az utóbbi időkben különösen nehéz volt a tanult munkaerő utáni keresletet kielégiteni s ezért gyakran fizikailag és erkölcsileg is alsóbbrendü munkások közvetitése volt csak lehető, ami természetesen a nyilvános munkaközvetitő intézetek hirnevének ismét sokat ártott. A kötelező biztositásról szóló törvénynek (Insurance Act) 100 szakasza ugyan kimondja, hogy ezeket a kevéssé használható munkásokat (unemployables), kik többszöri kisérletezés után sem nyertek alkalmazást, amennyiben ennek oka a szükséges ismeretek hiányában van, azokban a foglalkozásokban, melyre vállalkoznak, ki kell képeztetni a munkanélküliségi alap (unemployment fund) terhére. A törvény e rendelkezése azonban eddig a gyakorlatban még nem próbáltatott ki eléggé.

Az emlitett nehézségek mellett természetesen a radikális irányu szakszervezetek izgatásának is nem kis szerepe jutott, mégis e nagy akadályokat mindinkább sikerül leküzdeni, aminek főleg az a magyarázata, hogy Angliában a nyilvános munkaközvetitést a munkanélküliség elleni kötelező biztositással sikerült egybekapcsolni, ami a szervezett munkások bizalmát mind nagyobb mértékben megszerzi e közintézmény számára.

A munkaközvetités kérdésével foglalkozó angolországi anquéte a munkaadók véleményét is megkérdezte, a felelet az volt, hogy a nyilvános munkaközvetitők nem tudnak kielégitő munkaerőt szolgáltatni s hogy emellett a szakszervezetek érdekeit igyekeznek elősegiteni. Az anquéte kiküldött szakértői azonban ezen utóbbi vád teljes alaptalanságáról győződtek meg s csak azt ismerték el, hogy a nyilvános munkaközvetités néha tényleg nem teljesitite feladatát oly mértékben,

mint az kivánatos lett volna, aminek magyarázata a fentebb előadottakból világosan kitünik. Sokkal őszintébb és nagyobb jelentőségü az a vélemény, mely a munkaközvetitők működéséről a munkásság körében alakult ki. A munkások túlnyomó része ugyanis eleinte kétségbe vonta, hogy a munka elnyerése könnyebben történnék a nyilvános közvetitők segitségével. Az enquéte során kiderült azonban, hogy ez a felfogás csak a tanult és szervezett munkásokra nézve állhat fenn egy és ugyanazon községen belül, ellenben oly esetben, midőn a munkaközvetités más községbe történik, a nyilvános közvetitő intézetek legalább is oly gyorsan célt érnek, mint a munkások által fentartott Trade-Union-ok. Ami pedig a szervezetlen munkásokat illeti, ezeknek a nyilvános közvetitő intézetek rendkivül nagy szolgálatokat tesznek. Számos panasz hangzik végül a munkások részéről az általuk bureaukratikusnak (red-tape) nevezett közvetitő eljárás ellen, mellyel a közvetitő szeszélyzetnek a munkaadók megbizásából folyó kérdezősködését akarják megbélyegezni. E panaszok éle a tanult munkások részéről különösen az életkor utáni kérdezősködés ellen irányul, mert bizonyos üzemek elsősorban fiatalabb munkaerőket kivánnak alkalmazni, világos azonban, hogy ez üzemek számára idősebb munkásokat közvetiteni ugyis célt vesztett dolog volna.

A nyilvános munkaközvetitő intézetek ellen támasztott akadályok tárgyilagosan véve mind oly természetüek, melyek eddig az átmeneti idő alatt ugyszólván szükségképen merültek fel, s melyek elháritása már a közel jövőben megtörténhetik. Rövid fennállása óta s az átmenetileg tapasztalt fogyatkozások ellenére is az angol nyilvános munkaközvetités hivatva van arra, hogy a jövő szociálpolitikai berendezései között igen fontos és áldáshozó szerepet töltsön be.

A munkanélküliség és a munkanélküliek segélyezése a fémiparban. Németország

A német fémiparban, mely a német ipar gerincét alkotja, teljes mértékben urrá lett a válság.[1] A munkanélküliek száma ma már akkora, mint az 1908-as válság idején volt. Az elmult december havában vala-

[1] Forrás: Correspondenzblatt der Generalkommission 1914. márc. 14.

mennyi fémipari szakma részéről 17,901 üresedésben levő állást jelentettek, melyekkel szemben az állást keresők száma 70,544-re rugott; a nevezett hónapban mindössze 15,970 állást töltöttek be, ugy, hogy 54,574 munkás állás nélkül maradt. A munkanélküliek száma azonban jóval több volt. Nagyon sok munkás megunja a hiábavaló jelentkezést és vagy otthon marad, vagy kivándorol. Azonban a munkaközvetői jelentések alapján is szomoru képet nyerünk a munkanélküliségről, amenynyiben azt látjuk, hogy 100 üres állásra 396 munkakereső esik, mig az előző év megfelelő időszakában 223.

Az egyes szakmákban pusztitó munkanélküliség mérvét a következő adatok tüntetik fel:

Minden 100 üres állásra esett munkakereső

	1913	1912
	decemberében	
Arany- és ezüstmunkások	208	193
Sárga fémmunkások	11,73	254
Építőlakatosok	517	211
Elektrotechnikusok	228	192
Bádogosok	399	239
Esztergályosok, mintakészitők	975	237
Géplakatosok, szerelők	354	201
Vésnökök	438	742
Gépészek, fűtők	484	331
Kovácsok	276	226
Egyéb	246	164
Munkásnők	330	157

A vésnökökön kivül valamennyi szakma munkásainak viszonyai rosszabbodást mutatnak. Hasonló képet nyerünk, ha a szakszervezetek munkanélküli számlálásaiból nyert adatokat vizsgáljuk. A vas- és fémiparban működő szakszervezetek munkanélkül levő tagjairól a következő táblázat számol be:

Szervezet neve	Munkanélküli tag helyben 1913 4. negyedévben	Munkanélküli tag helyben 1912 4. negyedévben	Munkanélküli tag helyben 1913 4. negyedévben	Munkanélküli tag helyben 1912 4. negyedévben
Kazánkovácsok	583	579	197	180
Gépészek és fűtők	1,244	813	467	253
Fémmunkások	55,290	32,545	20,992	11,913
Hirsch-Duncker-féle szervezet	2,794	1,196	1,326	476
Keresztény fémmunkás szervezet	1,430	2,067	550	1,331
Összesen:	61,341	37,200	22,632	14,153

A munkanélküli tagok száma 61,341 volt helyben, azaz 21,141-el több, mint az előző évben. Az emelkedés 65 százaléknak felel meg. Az utazó munkanélküliek száma 8,479-el emelkedett, vagyis 60 százalékkal.

Nem kisebb jelentőséggel bir a munkanélküliség megitélésére e munkanélküliség tartamáról szóló kimutatás. A munkanélküli napokról a következő adatok számolnak be:

Szervezet neve	Munkanélkül eltöltött napok száma helyben 1913 4. negyedévben	helyben 1912 4. negyedévben	uton 1913 4. negyedévben	uton 1912 4. negyedévben
Kazánkovácsok	10,172	6,339	2,340	1,210
Gépészek és fütők	22,615	12,492	96	153
Fémmunkások	1.003,763	506,144	82,352	62,117
Hirsch-Duncker-féle szervezet	78,186	19,122	847	707
Keresztény fémmunkás szervezet	24,020	55,145	1,136	852
Összesen	1.138,856	599,742	86.771	65,089

A munkanélküli tagok száma kitett tehát összesen 1.225,627-et, szemben 560,796 munkanélküli nappal az előző év megfelelő időszakában, vagyis a munkanélküliség tartamának az emelkedése még nagyobb, mint a munkanélküli esetek számának az emelkedése, amennyiben 84 százalékot tesz ki. Egy-egy munkanélkülire esett 1912. 4 negyedévében 16 munkanélkül eltöltött nap, mig 1913 hasonló időszakában 19 munkanélküli nap.

Csak természetes, hogy a munkanélküliség fokozódásával a munkanélküli segélyt élvezők száma is rohamosan emelkedett, valamint azok az összegek is, melyeket a munkanélküliek segélyezésére fordítottak:

A segélyt élvezők számáról, valamint azokról a napokról, melyekre segélyt kifizettek, a következő adatok számolnak be:

Szervezet neve	Segélyt kapott egyén száma 1913 4. negyedévében	Segélyt kapott egyén száma 1912 4. negyedévében	Munkanélküli napra 1913 4. negyedévében	Munkanélküli napra 1912 4. negyedévében
Kazánkovácsok	550	400	6,948	3,903
Gépészek és fütők	707	445	8.953	6,205
Fémmunkások	43,732	25,842	886,286	476,539
Hirsch-Duncker-féle szervezet	2,583	742	37,092	12,503
Keresztény fémmunkás szervezet	1.308	1,960	17,960	50,759
Összesen	48,880	29,389	957,239	549,909

E szerint 1913 4. negyedévében 48,880 egyén részesült segélyben 957,239 napon át; mig a megelőző év hasonló időszakában csak 29,389 egyén 549,909 napon át, vagyis 1913 4. negyedévében 19,491 egyénnel többen részesültek segélyben 407,330-al több napon át.

Szervezet neve	Kifizetett segélyre 1913 4. negyedévében	Kifizetett segélyre 1912 4. negyedévében
Kazánkovácsok	9,213 márkát	5,079 márkát
Gépészek és fütők	14,801 »	8,766 »
Fémmunkások	1.232,131 »	505,976 »
Hirsch-Duncker-féle szervezet	57,741 »	22,762 »
Keresztény fémmunkás szervezet	20.838 »	68,819 »
Összesen	1.334,724 márkát	611,402 márkát

A szervezetek egy-egy munkásnak 1912. 4. negyedévében 21 márkát, 1913. 4. negyedévében azonban már 27 márkát fizettek ki munkanélküli segély gyanánt.

A dán munkanélküli biztositás 1912/13-ban[1].

Dániában 1907 óta törvény irja elő a munkanélküli pénztárak állami szubvencionálását: minden munkanélküli pénztár, mely bizonyos feltételeknek megfelel, rendes évi szubvencióra tarthat számot, melynek összege a tagjárulékok 1/3-ának felel meg. Azoknak a községeknek, ahol ily pénztárak működnek, még azonkivül is jogukban áll, hogy a járulékok 1/6-a erejéig pótlékot adjanak a pénztáraknak, vagy egyes munkanélküliek segélyét egészitsék ki a segélyösszeg 1/6-ának erejéig, amely összeg nem tekinthető szegénysegélynek. A munkanélküli pénztárakat egy külön felügyelő ellenőrzi.

A legutóbbi jelentés az 1912/13-as üzleti évről most jelent meg és a pénztárak működéséről a következő képet nyujtja:

Munkanélküli pénztár működött	55
Taglétszámuk volt...	120,289
Köztük női tag...	12,852

Ezek a tagok laktak:

Kopenhágában és Frederksbergben	45·8 %
Vidéki városokban...	37.8 »
Falvakban	15·4 »
Ismeretlen helyen	1·0 »

Dániában 1912. év végén 139,012 szervezett munkás volt. Ennélfogva a szervezett munkások 6/7 része biztositva volt a munkanélküliség ellen. A nem biztositottak között van 5700 szervezett vasutas, 2300 községi munkás, 1600 villamos alkalmazott, 3200 tengerész. Ezekben a szakmákban nehéz megvalósitani a munkanélküli pénztárakat.

A pénztárak bevétele kitett	2.692,431 dán koronát

Ez az összeg a következőkép oszlott meg:

Rendes tagjárulék	1.408,112	korona
Rendkivüli tagjárulék	42	»
Egyéb járulék	6,046	»
Büntetéspénzek	6,215	»
Ajándékok	2,944	»
Kamatok...	72,452	»
Állami szubvenció	822,536	»
Községi szubvenció...	374,114	»

A kiadások összege kitett 1.888,786 koronát.
Ez a következőképen oszlott meg:

Munkanélküli segély	1.551,341	korona
Utassegély	40,112	»
Karácsonyi segély	33,211	»
Költözködési segély	21,171	»
Természetbeni segély	2,541	»
Adminisztráció	240,410	»
Az egész segélyösszeg...	1.173,557	»
Egy tagra esik	10	»

[1] Forrés: Correspondenzblatt der Generalkommission 1914. 8. sz. Soziale Rundschau 1914. febr.

A pénztárak vagyona kitett 2.382,411 koronát.

A jelentés évében a munkanélkül eltöltött napok száma kitett 2.304,276 napot, egy-egy tagra 20 nap esett.

A munkanélkül eltöltött napok száma az egyes szakmák közt a következőképen oszlott meg:

	Egy tagra esett munkanélküli nap
Építőipar	34
Napszámos	21
Élelmiszeripar	16
Textil és ruházkodási ipar	11
Faipar	13
Fémipar	13
Könyvipar	13
Kazánfűtők, gépészek	6
Pincérek	33

A pénztárak nagyság szerint a következőképen oszlottak meg:

Pénztárak száma	Taglétszám
5	100-on alul
9	100— 200-ig
13	200— 500 »
5	500— 1,000 »
7	1,000— 2,000 »
11	2,500— 5,000 »
3	5,000—10,000 »
1	10,000—20,000 »
1	20,000-en felül

A pénztárak pénzügyei fennállásuk óta a következőképen alakultak:

Tagjárulék 1908/13-ig	6.197,097	korona	= 58·7 %
Állami szubvenció 1908/13-ig	3.000,987	»	= 28·4 %
Községi szubvenció 1908/13-ig	1.360.860	»	= 12·9 %
Kamatok 1908/13-ig	203,340	»	
Összesen	11.161,440	korona	

Kiadtak:

segélyekre	7.888,812 koronát
adminisztrációra	972,255 »

A munkanélküliség ujabb irodalma

II. Külföld[1]

Kutatóknak, akik részletekbe menő irodalmat keresnek, a következő bibliográfiai munkákat ajánlhatjuk első sorban:

Cormouls-Houlés, Éd. Bibliographie sur l'assistance par le travail, Cormouls-Houlés: L'assistance par le travail. 1910. pp. 837—852.

Csaknem kizárólag francia nyelvü munkák jegyzéke.

Deutsches Reich. Verband Deutscher Arbeitsnachweise. Bibliographie der Arbeitsvermittlung. Berlin: Reimer 1912. 64 p.

Jó irodalmi összeállitás, folyóirat cikkeket is felvesz, pótlások jelentek meg hozzá az *Arbeitsmarkt*-ban.

Krüger, Emil. Bibliographie der Arbeitslosenfürsorge. Grunewald-Berlin: Troschel 1904. 51 p.

Nyelvek szerint csoportositva nyujtja a kérdésre vonatkozó hivatalos kiadványokat, nem hivatalos sorozatos munkákat, egyesületek kiadványait. Nagyon értékes összeállitás.

Sassenbach, Johann. Verzeichnis der in deutscher Sprache vorhandenen Gewerkschaftlichen Literatur. 4. Ausg. und Nachtrag. Berlin, 1910—1912. 327 p.

A német irodalom kitünő jegyzéke a megfelelő rendszavak alatt.

Stammhammer, Josef. Bibliographie der Sozialpolitik. Bd. II. enthaltend die Literatur von 1895—1911. Jena: Fischer 1912. 881 p.

Igen sok könyv- és folyóiratcikk-cim, Arbeitslosigkeit, Arbeitslosenversicherung, Arbeitsmarkt és Arbeitsnachweis cimszavak alatt.

Taylor, F. Isabel. A bibliography of unemployment and the unemployed. London: King, 1909. XIX, 71 p.

Körülbelül 800, főként angolnyelvü könyv, jelentés, röpirat és folyóiratcikk jegyzéke, melyek a munkanélküliség kérdésével foglalkoznak. Időrendben és tárgy szerint rendezve, szerzők névmutatójával, de tartalmi s kritikai jegyzetek nélkül.

A legujabb irodalom felkeresésére pedig:

Bibliographie der Sozialwissenschaften. Berlin. Seit 1905.

A nemzetközi kurrens irodalom (folyóiratcikkek is) kitünő szakszerü jegyzéke.

Schmidt, Peter. Bibliographie der Praxis der Arbeiterfrage. Berlin. Seit 1901.

A munkáskérdés egyik legkitünöbb kurrens bibliografiája. A tárgyra vonatkozó irodalmat megtaláljuk az Arbeitslosigkeit és Arbeitsnachweis rendszavak alatt.

A kérdés legujabb irodalmi termékeiről tartalmi és kritikai ismertetéseket hoznak az alant felsorolt folyóiratok.

---

[1] A munkanélküliség magyar irodalmát lásd a Szemle ez évi 2. számában.

A munkanélküliségre vonatkozó törvényhozást legjobban megtaláljuk az évenként megjelenő *Annuaire de la législation du travail*-ban, a statisztikai anyagot pedig legkimeritőbben ismerteti a német császári statisztikai hivatal kiadványa.

Deutsches Reich. Statistisches Amt. Die Fortschritte der amtlichen Arbeitsstatistik in den wichtigsten Staaten. Bd. 1—2. Berlin, 1904—1908.

A munkanélküliséggel foglalkozó folyóiratok között az általános szociálpolitikai folyóiratok mellett leginkább tekintetbe jönnek:

Der **Arbeitsmarkt**. Monatsschrift des Verbandes deutscher Arbeitsnachweise Berlin. Seit 1897.

Helyenként és foglalkozási ágaknént ismerteti a nemzetközi munkapiac állapotát, továbbá a németországi munkaközvetítést s ujabban a munkanélküliséget is.

Bulletin trimestriel de l'Association internationale pour la lutte contrele chômage. Paris. Depuis 1911.

A munkanélküliség kérdésének legfontosabb organuma. Az egyes számok rendszerint egyes és speciális kérdéseknek vannak szentelve s igy a kérdés kimeritő és sok oldalu tárgyalását nyujtják. Közli az egyesület nemzetközi bizottságai tárgyalásának jegyzőkönyvét s ezáltal állandóan kiegészíti az 1910. évi nemzetközi munkanélküliségi konferencián rajzolt állapotok képét. Ezenkivül részletes ismertetéseket közöl a megjelenő munkanélküliségi irodalomról.

Állandó rovatot szentelnek a munkanélküliség kérdésének a *Sociale Rundschau*, Wien, a *Sociale Praxis*, Berlin, az országos munkáshivatalok hivatalos lapjai. A munkanélküliség esetére való biztositás kérdésével pedig részletesen foglalkoznak a *Munkásbiztositás ujabb külföldi irodalma* c. alatt a Szemle 1914. évi 1. számában felsorolt biztositásügyi folyóiratok.

A MUNKANÉLKÜLISÉG ÁLTALÁBAN.

A MUNKÁNÉLKÜLISÉG TÁRSADALMI ÉS GAZDASÁGI JELENTŐSÉGE

Adler, Georg. Arbeitslosigkeit und Arbeitslosenversicherung. = Handwörterbuch der Staatswissenschaften. 3. Aufl. Bd. 1. pp. 1101—1130.

Kitünő, rövid összefoglalása a kérdés jelenlegi állásának, igen jól válogatott bibliográfiával Első tájékozódásra leginkább ajánlható.

Alden, P. The unemployed, a national question. London, 1905. 208 p.

Alterthum, Paul. Die Entstehungsgründe und Folgeerscheinungen der Arbeitslosigkeit in ihrem historischen Zusammenhange mit der Entwickelung des Wirtschaftslebens im neunzehnten Jahrhundert. Berlin: Heymann, 1911. 88 p.

A munkanélküliség gazdasági okait s a gazdasági válságokkal való összefüggésüket keresi.

Altertum, P. Das Problem der Arbeitslosigkeit und die kapitalistische Wirtschaftsentwicklung. Berlin: Heymann, 1911. 88 p.

Beveridge, W. H. Unemployment. A problem of industry. 2. ed. London: Longmans, Green & Co. 1910. 323 p.

A munkanélküliség problémájának igen alapos elméleti tárgyalása.

Cahen, Georges & Edm. **Laurent**. Rapports sur les indices des crises économiques et sur les mesures financières propres à atténner les chômages rèsultant de ces crises. Paris: Impr. nat. 1910. 78 p. (Commission des crises économiques).

Igen alapos, sok adatot feldolgozó jelentés.

Dearle, Norman B. Problems of unemployment in the London, building trades. London: Dent 1908. XIX. 215 p.

Igen értékes, beható tanulmány.

Fagnet, François, Max **Lazard**, & Louis **Varlez**. Le problèmes du chômage. Paris: Alcan 1910. 215 p. (Association nat. française pour la protection légale d. travailleurs, Rapports.)

Igen értékes, dokumentális jellegü munka.

France. Office du travail. Documents sur la quéstion du chômage. Paris: Impr. nat. 1896. 398 p.

Statisztikai anyag, mely vonatkozik a szakszervezeti munkanélküli segélypénztárakra, a biztositásra, a munkanélküliség okaira, etc.

Hatch, E. F. F. A reproach to civilisation. A treatise on the problem of unemployed and some suggestions for a possible solution. London 1906. 110 p.

Hardie, J. Keir. The unemployed problem. London: Independent labour party 1905.

Hobson, John. A. The problem of the unemployed. An inquiry and an economie policy. 4. ed. London: Methuen 1908. 163 p.

Jastrow, I. Das Problem der Arbeitslosenversicherung und die Grundsätze des wirtschaftlichen Liberalismus. Berlin: Simion 1910. 27 p. (Volkswirtsch. Zeitfragen, H. 254.)

Jastrow, I. Sozialpolitik und Verwaltungswissenschaft. Berlin: Reimer 1902. Bd. 1.: Arbeitsmarkt u. Arbeitsnachweis, Gewerbegerichte u. Einigungsämter.

E komoly, alapos kézikönyvből nem is jelent meg több kötet, a szerző a munkaközvetités kérdésének egyik legalaposabb ismerője.

Lamotte, E. Etude sur la question du chômage involontaire. Thèse. Aix-Marseille 1905.

Lavergue, A. & L. Paul **Henry**. Le chômage. Causes, conséquences, remèdes. Paris: Rivière 1910. 420 p. (Bibliothèque du Musèe social.)

A munkanélküliség okai, statisztikája ellene való védekezés módszerei: preventiv eszközök, munkasegély, biztositás, (magán és kötelező) a kölönböző rendszerek. Jó, rendszeres kézikönyv.

Smolka, Heinrich. Die Saisonarbeitslosigkeit im Baugewerbe. Ein Beitrag zur Lösung der Arbeitslosenfrage. Borna-Leipzig: Rob. Roske 1910. 127 p.

Kimeritően tárgyalja az építőiparban jellegzetes idénymunkanélküliség jelenségeit s orvosszereit.

Schikowski, John. Über Arbeitslosigkeit und Arbeitslosenstatistik. Leipzig: Friedrich 1895. 66 p.

Módszertani kérdéseket tárgyal.

A MUNKANÉLKÜLISÉG ELLENI KÜZDELEM

Adler, Geo. Über die Aufgaben des Staates angesichts der Arbeitslosigkeit. Tübingen: Laup 1894. 54 p.

Baab, Aug. Zur Frage der Arbeitslosenversicherung, der Arbeitsvermittlung und der Arbeitsbeschaffung. Leipzig: Deichert 1911. 389 p.

A munkanélküliség elleni küzdelem módszereiről szóló alapos, komoly munka.

Bellet, Daniel. Le chômage et son remède. Paris: Alcan 1912. 282 p.

A munkanélküliség kérdésének s a vele összefüggő problémáknak, megoldási módszereknek rövid, élénk ismertetése.

Bliss, W. D. P. What is done for the unemployed in European countries. = Bulletin of the United States Bureau of labor, 1908. p. 741—934.

Az egyes foglalkozások szerint ismerteti a munkanélküliség leküzdése érdekében Európában megkisérelt és gyakorolt módszereket. Komoly, megbizható munka.

Conférence internationale du chômage, Paris 18—21. Septembre 1910. Compte rendu. Tome 1—3. Paris: Rivière 1911.

1. Actes et documents préliminaires. 67 p.
2. Compte rendu analytique des séances. 58—196 p.
3. Rapport présentés à la Conférence par les sections nationales du Comité d'organisation. Parties 1—2.

Ugy a munkanélküliség elméleti kérdéseit, mint a munkanélküliség elleni küzdelem jelen állapotát illetőleg elsőrendü forrásmunka. Minden országból a legkiválóbb szakemberek adnak beszámolót a hazájukban folytatott munkanélküliség elleni küzdelemről.

Deutsches Reich. Kaiserliches Statistisches Amt. Die bestehenden Einrichtungen zur Versicherung gegen die Folgen der Arbeitslosigkeit im Ausland und im Deutschen Reich. T. 1—3. Berlin: Heymann 1906.

Gazdag anyaggyüjtemény. Az 1. rész a munkanélküliség elleni biztositás kisérleteinek története, leirása és kritikája; a 2. rész a németországi munkaközvetitést ismerteti: a 3. rész pedig statisztikai anyagot tartalmaz a két első részhez.

Fagnot, F. Le chômage. P. 1—2. Paris: Soc. nouv. de lib. 2. d'éd. 1905. (Bibl. socialiste 34—35.)

Jó, rövid, tartalmas összefoglalás.

Great Britain. Labor department. Report on agencies and methods for dealing with the unemployed. London: Eyre & Spotliswoode 1893. 438 p.

Igen gazdag anyag Angliára vonatkozólag.

Ladoux, Louis. La question du chômage involontaire en France et principalement les caisses de chômage. Bordeaux: Cadaret 1908. 343 p.

A munkanélküliség elleni védelem minden formájával foglalkozik. Alapos, jó munka.

Marchetti, Livio. Sistemi di difesa contro la disoccuparione. Milano: Soc. ed. libr. 1908. 276 p.

Massachusetts. Report of the Board to investigate the subject of the unemployed Parts 1—5. Boston 1895.
Part I.: Relief measures. LVIII, 206 p.
Part II.: Wayfarers and tramps. XXIII, 100 p.
Part III.: Public works. XIII, 122 p.
Part IV.: Causes. LXIII, 24 p.
Part V.: Final report. LXIII. 130 p.

A munkanélküliség amerikai irodalmának egyik legjelentékenyebb terméke. 1893—1894. évi téli nagy munkanélküliség felvétele.

Meyer, Otto. Die Massnahmen gegenüber der Arbeitslosigkeit in Halle a. S. 1907. 126 p.

Ügyesen összeállitott monográfia.

Schloss. D. F. Report to the Board of trade on agencies and methods for dealing with the unemployed in certain foreign countries. London: 1904. XI, 236 p.

Jó áttekintését nyujtja országok szerint mindannak, amit a munkanélküliek érdekében az európai kontinensen tettek vagy megkiséreltek.

Sociata. umanitaria. Le chômage. Paris: Giard & Brière 1906. 273 p.

Ismerteti a Milanóban tartott első nemzetközi munkanélküliség elleni kongressus munkásságát közli a jelentéseket és előadásokat.

Varlez, Louis. Les oeuvres de la ville de Gand contre le chômage. Fonds de chômage Bourse de travail. Fonds de crises. Ledeberg: Jules De Vruse 1913. 40 p.

MUNKANÉLKÜLISÉG ELLENI BIZTOSITÁS

Bellom, Maurice. L'assurance contre le chômage. Paris: Lasore et Tenin, 1909.

Cagninacci. Hyacinthe. Le chômage et les moyens d'y remédier particulierèment par l'assurance. Thèse. Paris: Rousseau, 1903. XII, 372 p.

A munkanélküliség közgazdasági jelentősége, leküzdésének eszközei, a munkanélküliség elleni biztositás (elmélete s gyakorlati kivitele).

Cornil. Geo. L'assurance municipale contre le chômage involontaire. Bruxelles: Moreau 1898. 178 p.

Ismerteti a különböző rendszereket.

Crosson du Cornier. Les caisses syndicalis de chômage en France et en Belgique. Paris: Chevalur & Rivière, 1905. 249 p.

A szakszervezetek munkanélküliség elleni működését ismerteti Franciaországban és Belgiumban.

David, Pierre. L'assurance contre le chômage en Suisse. Liège: Demarteau, 1903. 172 p.

Denjean, Georges. L'assurance contre le chômage. Paris: Guillaemin 1899. 365 p.

Összefoglaló munka, 33 oldal bibliográfiával.

Deutsches Reich. Generalkommission der Gewerkschaften Deutschlands. Die Arbeitslosenunterstützung in Reich, Staat und Gemeinde. Denkschrift. Berlin: 1911. 112 p.

A birodalmi, állami és községi munkanélküli biztositás érdekében irt emlékirat, statisztikai adatokkal és idegen államok törvényes intézkedéseinek ismertetésével.

Dupont, Paul. L'assurance contre le chômage. Paris: Giard & Brière, 1908. 263 p.

A francia viszonyokra nézve sok adatot közöl, melyek alapján kivánja a biztositást.

Gibbon, I. G. Unemployment insurance. A study of schemes of assisted insurance. London: King 1911, XVII, 354 p.

Igen alaposan ismerteti az eddig megkisérelt munkanélküliség elleni biztositási rendszereket.

Glorieux, Les caisses communales d'assurance contre le chômage en Allemagne. Thèse Caen 1903.

Great Britain. Labor Department. Tables showing the rules and expenditure of trade Unions in respect of unemployed benefits and also showing earnings in the insured trades. London: Wyman 1911. 327 p.

Részletes statisztika, szakmák és szervezetek szerint.

Jastrow, D. & W. **Badtke,** Kommunale Arbeitslosenversicherung. Denkschrift und Materialsammlung vorgelegt dem Magistrat Charlottenburg. Berlin: Reimer, 1910. 228 p.

Tervezet, statisztikai kimutatásokkal.

Las Cases, Ph. de. Le chômage. Paris: Lecoffre 1909. 191 p.

Csaknem kizárólag a munkanélküliség elleni biztositással foglalkozik s ennek a kérdésnek egyik legjobb rövid feldolgozása, válogatott irodalmi jegyzékkel.

Las Cases, Phil. L'assurance contre le chômage en Allemagne. Thèse. Paris: Giard & Briésé, 1906. 187 p.

Lefort, I. L'assurance contre le chômage à l'Étranger et en France. Vol. 1—2. Paris: Fontemoring, 1913.

Mint a kérdés jelenlegi állapotának rendszeres feldolgozása, alapvető forrásmunka. Négy rész közül az első kettő, mely az egész munkának alig teszi ki egyhatod részét, elméleti s

ezekben a szerző a munkanélküliséget, mint gazdasági jelenséget tanulmányozza s a biztosítás kérdését elméletileg tárgyalja. Sokkal jelentekenyebb a 3. és 4. rész, melyekben részletesen ismerteti mindazon intézkedéseket, melyek a munkanélküliség leküzdése érdekében Franciaországban és külföldön történt. E leiró rész igen értékes forrás.

Schanz, Georg. Zur Frage der Arbeitslosenversicherung. Bamberg, 1895. 384 p.

Schanz, Georg. Neue Beiträge zur Frage der Arbeitslosenversicherung. Berlin: Heymann, 1897. 216 p.

Schanz, Georg. Dritter Beitrag zur Frage der Arbeitslosenversicherung u. der Bekämpfung der Arbeitslosigkeit. Berlin: Heymann 1901. 399 p.

Mind a három igen alapos, sok érdekes adatot feldolgozó munka. Leiró részében helyenként elévült.

Schloss, David F. Insurance against unemployment. London: King, 1909. X 132 p.

A kontinentális munkanélküliség elleni biztositás igen jó áttekintése. Konkluziója, hogy a biztositás sikeres csak akkor lehet, ha alkalmazkodik az egyes országok különös körülményeihez s ha a szervezetek szervezik.

Seguin, L'assurance contre le chômage. Thèse. Lille, 1904.

United States. Bureau of labor. Workmen's insurance and compensation systems im Europe. Washington: Gov. pr. off. 1911. 1493 p.

A munkanélküliség elleni biztositással országonként foglalkozik, ismerteti a különböző rendszereket, működésüket és eredményeiket, bibliográfiai jegyzetekkel.

Varlez, Louis. L'assurance-chòmage en Belgique. Paris: Rosseau 1910. Musée social. Memoires et decuments, 1910. 8 p. 261—292.

Varlez Louis. Les formes nouvelles de l'assurance contre le chômage. Paris: Rousseau, 1903. 272 p.

A munkanélküliség elleni biztositásért folytatott küzdelmeket és a ma fenálló rendszereket ismerteti. (Folytatjuk.)

A szociálpolitika legujabb irodalma

Szociálpolitika általában

Brissenden, Paul. The launching of the Industrial workers of the wordl. Berkeley: University of California press 1913. 82 p.
Sok érdekes adalékot tartalmaz az Egyesült-Államok szindikalista mozgalmának kezdeteire vonatkozó. Különösen értékes a könyv egykitevő munkásügyi bibliográfia.

Commons, John. Labor and administration. New-York: Macmillan 1913. 431 p.
22 értekezés a munkáskérdésről.

Gantt, H. L. Work, wages and profits. New-York: Engineering magazine co. 1913. 312 p.
A szerző szerint a bérharcok éppen ugy ártanak a munkásnak, mint munkaadónak s lehetséges ezek elkerülésével összhangba hozni a munkás magasabb bérért való törekvését a munkaadó bérleszállító törekvésével. A megoldási módot, mely szerint ez lehetséges volna, hosszassan tárgyalja a szerző.

Guyot, Éd. La socialisme ef l'évolution de l'Angleterre contemporaine. Paris: Alcan 1913. 543 p.
Anglia átalakulását rajzolja, azt az első látásra meglepő tényállást, hogy az ujabb korban az ortodox közigazgatástan elveit követő s az állami beavatkozástól lehetőleg tartózkodó Angliából hogyan lett az az ország, melyben a szociálpolitikai törvényhozás leginkább az állam gyámsága alá veszi az egyéni és társadalmi kedvezményezést, vagyis hogyan lett a Gladstone »államositás ellenes« Angliájából Asquith és Lloyd George szociálizáló Angliája.

Hughan, Jessie Wallace. The facts of socialism. New-York: John Lane 1913. 175 p.
Az amerikai szociálista mozgalmat ismerteti, Marthor való viszonyát, végső céljait, közvetlen működését, szervezetét, vezetőit s jelenlegi politikáját.

Leroy, Max. La coutume ouvriére. Syndicats, Courses du travail, fédérations professionnelles, cooperatives. Doctrines et intitutions. Vol. 1—2. Paris: Giard & Briére 1913.

Nagyszabásu, rendszeres munka a francia munkásmozgalomról, különösen ama formákról s e formák jogi alakulásáról, melyekben a munkásmozgalom megnyilvánul, tehát a szakszervezetekről, ezek szövetségéről, a munka-börzékről, cooperativokról stb. A fősulyt ezek szervezetének, jogi állásának ismertetésére helyezi.

Longuet, Jean. Le mouvement socialistę international. Paris: Quillet 1913. 648 p.
Rövid történelmi bevezetés után részletesen ismerteti a különböző országok szociálista pártjainak jelenlegi állását. Mindegyik országot külön tárgyalja rövid történelmi visszapillantással, melyet a jelenlegi tervek, programmok, politika, vezetők s kilátások leirása követ. Igen értékes, nagy anyagot feldolgozó munka.

Préaudeau, Marc de. Les origines du mouvement socialiste belge (1864—1971) Paris: Alcan 1913.
A szerző leirja rövid egymásutánban a kollektivizmus diadalát és a politikai akcióhoz való visszatérést (1871—1878) 1886 óta a belga szociálista párt nagy sulyt helyez a politikai akcióra, elrendelve ennek a gazdasági intézményeket, a cooperációt és a szakszervezeteket s az általános sztrájkhoz is politikai célból folyamodik.

Sumien, Paul & **Groussier,** Code du travail et de la prévoyance sociale. I. Des conventions relatives au travail. Vol. 1—2. Paris: Plon & Nourrit 1913.
A Code du travail első könyve a munkaszerződésre, a tanoncügyre, a munkaközvetitésre, a munkatérre stb. vonatkozó törvények gyüjteménye. A szerzők közlik a törvények szövegeit, a rájuk vonatkozó birói gyakorlattal együtt.

Társadalmi állapotok

Cerlach, O. Die Landarbeiterverhältnisse in der Provinz Ostpreussen. Erhebung der Landwirtschaftskammer für die Provinz Ostpreussen. 1. Lief. Berlin: Parey 1913.
Az első füzetet E. *Hasse* dolgozta ki. Széleskörü felvétel a földmunmunkások munkaviszonyairól. A 100 hektárnál kisebb birtokok munkásviszonyait veszi tekintbe. E parasztbirtokoknál a földmunkáskérdés cselédkérdés alakjában jelentkezik. Cseléd nagyon kevés van, mivel a cselédség nyugat felé és a városokba huzódik.

Lüders, Elis. Die Fortbildung und Ausbildung der im Gewerbetätigen weiblichen Personen und deren rechtliche Grundlagen, München: Duncker & Humblot 1913. 159 p. (Staats- u. socialwiss. Forschungen, H. 165.).
Jól dokumentált, alapos tanulmány. A dolgozó német nők száma 1895 óta igen megnövekedett: 5.264,000-ről 8.243,000-re növekedett, nem számitva az 1.250,000 nőcselédet. De nem emelkedett hasonló arány-

ban a nők szakképzettsége, mely nagyon a férfiaké alatt maradt. Az ipari foglalkozásokban 100 tanult férfimunkásra 47·7 nem tanult esik míg a női munkások között 89·5. Ennek oka a szerző szerint a nők szakképzésének hiánya. Ezt kell tehát orvosolni. S az orvoslási módozatok és lehetőségek fejlesztése képezi a munka törzsét.

Lusk, Hugh H. Social wallfare in New-Zeeland. The result of tiventy years of progressive social legislation and its siguificance for the United States and other countries. London. Heinemann 1913. 287 p.
A szerző tevékeny résztvett az ujzélandi szociális intézmények létrehozásaiban, mint a parlament tagja. Tehát belülről nézi a dolgokat, ami sajátos szint kölcsönöz könyvének s közelebb viszi a hazája állam-szociálizmusának megértéséhez De természetesen a szerző egyéni helyzetének hátrányai is vannak: hiányzik a kritika s a történelmi távlat. Általánositásai éppen ezért csak nagy megszakitásokkal fogadhatók el.

Budapesti épitőmesterek kőmives-, kőfaragó- és ácsmesterek ipartestülete X. évkönyve. Szerkeszti Bloch Leo. 1914. Budapest: Stephaneum ny. r.-t. 1914. 386 p.
Gyakorlati tudnivalókon kivül, nehány az épitőiparra vonatkozó értesitéseket tartalmaz.

Census of England and Wales, 1911. Vol. X.: Occupations and Industries. Past. II. London: Eyre & Spotlis woode 1913. Cd. 7019. 65. 3. d.
Anglia összes népessége 1907-től 1913-ig 10%-kal növekedett (32 millióról 36 millióra). Valamely foglalkozást üzők száma 10-ról 12 millióra, a foglalkozást nem üzők száma 14-ról 16 millióra emelkedett, mind a kettő erősebben, mint a népesség. Iparilag elfoglalt házas és özvegy nők száma 900,000-ről 1 millióra emelkedett, 15 éven alóli gyermekek száma 566,000-ről 502,000-re csökkent, de a 15—20 év közöttiek száma 2.555,000-ról 2.674,000-re növekedett. A 10 éven felüli foglalkozást üző nők száma (cselédeket leszámitva) 23·8 %-kal, míg a férfiaké csak 12·3%-kal emelkedett. A nők előnyomultak a gyermekek és fiatalkoruak rovására. Érdekes, hogy a női cselédek száma csak 2·6%-kal növekedett, míg a férfi cseledeké 27·4%-kal.

Employment, Wages. prices and disputes in 1913. Board of trade labour gazett 1914. January.
Az angol munkásság helyzetének kitünő évi áttekintése. Az utolsó két évtizedben a munkabérek a következőkép változtak: megkülönböztethető három növekvő és három fogyó periódus: 1896—1900-ig a bérek heti növekedése 438,000 font, 1906—1907-ig 259,000, 1910—1913-ig 353,000, összesen 1.050,000, 1895—1895-ig a bérek heti fogyása 73,000 font, 1901—1905-ig 229,000, 1908—1909-ig 128.000, összesen 430,000. A hetibérek növekedése 1922-ben volt 1 9,481 font, 1913-ban 164,178. Az emelkedés nyilvánvaló. A munkaviszályok száma volt 1913-ban

1,462, melyekben résztvett összesen 677,254 munkás (1912-ben 1,463,281 munkás). A munkaviszályok által elvesztett munkanap 11.490,000-re ment (1912-ben 40.9000,000 volt). A munkanélküliek százaléka alacsonyabb volt, mint bármelyik évben, az utolsó husz évben, kivéve 1899. évet (2·1).

Évi jelentés az Országos iparegyesület működéséről 72. év. 1913. Budapest: Európa t.-t. 1914. 150 p. (Melléklet a „Magyar Ipar" 19-ik számához).
A jelentés panaszkodik a magyar fogyasztóközönség pártfogásának megcsappanásáról, az iparellenes áramlatokról, különösen az ipari szövetkezeti ügy terén beállott viszályfejlődésről. A jelentés beszámol különben az egyesület tevékenységéről a következő cimek alatt: Iparoktatás, Irodalmi működés (kiadványok), Gyüjtemények és muzeumok, Kiállitási ügyek, Az ipart érintő törvényekkel kapcsolatos ügyek, Kezdeményezés, Közreműködés és Eredmények, Egyes iparágak érdekei, Iparpártolási ügyek, Közszállitási ügyek, Vám-tarifa, Forgalmi és kiviteli érdekek, Szociális ügyek (munkáspénztár, munkásbiztositás, munkanélküliség, női munkások és fiatalkoruak védelme, munkaszerződések, munkaközvetités, nyugdijbiztositás.).

A magyar közgazdaság és az országos magyar kereskedelmi egyesülés tevékenysége, 1904—1914. Szerkesztette *Szende* Pál. Budapest: O M. K. E. 1914. 413 p.
A magyar közgazdasági élet utolsó tiz évének a gazdag anyaggyüjteményéből a szociálpolitikust közelebbről a kereskedelmi szociálpolitika cimet viselő 10. fejezet érdekli *Halasi* Béla tollából Beszámol az utolsó 10 év szociálpolitikai törvényhozásáról és az O. M. K. E. tevékenységéről a kereskedelmi szociálpolitikában.

Mines and quarries: general raport with statistics for 1912. Part II. III.: Labour, output. London: Eyre & Spottiswoode 1913. Cd. 7166., 7197. 2 s. & 1 s. 5 d.
A 2. rész legfontosabb adatai a bányaszerencsétlenségekre vonatkoznak. Kitünően szerkesztett diagrammok mutatják a halálozási százalékot emberekben, majd termelt tornákban kifejezve Az 1000 munkásra eső balesetszázalék jobb volt 1911 és 1912-ben, mint valaha. De azért 1909—1910-ig a baleset köre emelkedett. Egy hétköznapra átlag 4—5 halálos baleset esik, a teljes összeg 1912-ben 1394 volt. Érdekes, hogy a kisebb s nagy zajt nem ütő balesetek több munkást ölnek meg, mint a robbanások. A bányafelügyelők 125 esetben tettek feljelentést 44 tulajdonos ellen, de nem kevesebb, mint 1025 esetben munkások ellen.

Railway Companies (staff and wages): return showing the number of staff employed and the amount of salaires and wages paid by the several railway companies in 1912. London: Eyre & Spottiswoode, 1913. H. of C. 293. 7½ d.

Az átlagos hetibér a következő a 3 legnagyobb vasutnál:

Vasut	Gépészek			Váltóőrök etc.			Jegyszedők etc.			Őrök			Raktárosok		
	£	S	d.	£	S	d.	£	S	d.	£	S	d	£	S	d.
Great Central	1	14	10	1	4	8	1	1	5	1	12	6	1	1	3
Great Gastern	1	11	4	1	3	1	1	2	8	1	11	4	1	1	2
Great Northern	1	14	11	1	7	6	1	2	6	1	11	9	1	1	6

Sixtenth Abstract of Labour statistics of the United Kingdom. London: Darling & Son 1913. Cd. 7131. 1 s. 6 d.

Minden tekintetben kitünő statisztika. Tiz főfejezetre oszlik: 1. Fluctuations in employment (including statistics of Labour exchanges and unemployment insurance; 2. production and consumption; 3. wages, earnings and hours; 4. wholesale and retail pries; 5. cost of living; 6. labour disputes and settlement thereof; diseases of occopation and accidents; 8. employers' associations, trade unions, cooperative societes, friendly societiés; 9. population statistics, including occupations; 10. wodmen's compensetion, savingbanks, old age pensions and pauperism. Kiemelünk néhány érdekes összefoglaló adatot. A trade union-ok 1911 végén elérték a 3 millió tagot. Az utolsó évben a tagok száma 600,000-rel szaporodott. A nőtagok száma 273,000-re emelkedett. A 100 trade union betegsegélyezésre, baleset- és munkanélküli segélyezésre kiadott mindegyik esetben 400,000-től 460,000 fontot, mig ugyanazon évben sztrájksegélyre csak 320,000 fontot.

Standard time rates of wages in the United Kingdom at Oktober 1 st, 1913, London: Eyre & Spottiswoode 1914. Cd. 7194, 6½.

A Board of Trade jól ismert kötetének hetedik kiadása. A legfeltünőbb talán az egész kötetben a bérek nagy változása városról-városra menve, amit nem lehet egy általános gazdasági tényezővel sem magyarázni. Az egyik meghatározó tényező kétségkivül az árak különbözősége, továbbá tekintetbe jön a város nagysága, az üzem nagysága. De mivel ez nem elég magyarázat p. o. arra, hogy miért keres ugyanazon betüszedö 35 shillinget és dinárt Leedsben, ahol áz élet 2%-kal olcsóbb s csak 30-at Keighley-ben, hol az élet drágább.

Munkásvédelem.

Groussier, A. La convention collective de travail. Paris: Dunod & Pinat 1913.

A kollektiv-szerződések eredetének kérdésével kezdi, a legelső kollektiv egyezmények, az Arras-i s mások ismertetésével. A lehetséges szerződés fajtákat ismerteti azután. A harmadik rész a külföldi kollektiv-szerződéseket tárgyalja.

Keeling. Fred. Child labour in the the United States. London: King 1914. 326 p.
Nagyon gondos, alapos munka a gyermekmunka-törvényhozás fejlődéséről és adminisztrációjáról. Kitünő bibliográfia még jobban emeli a munka értékét.

Lamv, Ernest. Etude de droit comparé sur le délaicongé. Traité théorique et pratique. Páris: Giard & Briére 1913. 249 p.
A munkaszerződések felmondási ideje nincs pontosan szabályozva Franciaországban. A szerző ismertet több tervezetet, mely a parlament elé került, melyek közül a Doumergeue-Larrien-féle tervezetet (1906) függelékben közli is. A munkásokra nézve e tervezet egy heti felmondási időt ir elő, mely alatt a munkásnak legalább napi két órai időt kell hagyni munkakeresésre. Ismerteti a többi államok felmondási időre vonatkozó törvényes intézkedéseit s egy végérvényes szabályozás alapelvét igyekszik megállapitani.

Report to His Majesty's Principal Secretary of State for the Home Department on the by-law made by the Devon County Council under the employment of children act. 1903. and on the objections thereto. By Samuel *Pope*. London: Darling & Son 1913. (Cd. 6988.) 2 d.
Érdekes jelentés a gyermekmunkáról mezőgazdasági vidékek. A Devon education committee ugy találta, hogy a gyermekeket iskola kezdete előtt 2—3 órai nehéz munkával terhelik, mely képtelenné teszi őket a a tanulásra és a kellő tisztaság fentartására. A községtanács azt kivánta, hogy a gyermekeket ne szabadjon dolgoztatni reggel 8 óra 15 perc és d. u. 4 óra 30 perc között. Mivel nagy volt az ellenszegülés részletes felvételt készittettek az ily módon alkalmazott gyermekek munkájáról. Kitünik, hogy igen sok 10 éves és idősebb gyermeket alkalmaznak nehéz munkára is, különösen a kisebb gazdaságokban.

Return of orders made by local authorities under section 4 and 6 of the shops act, 1912, during the period from May 1 st 1912 to April 30 th 1913. London: Darling & Son 1913. Cd. 7032. 3 d.
Az egész országban 144 helység rendelte el, hogy a hét valamelyik köznapján az üzleteket zárva kell tartani, 216 helység meghatározta a napot, melyen a fél szünnapot tartani kell, 148 helység ugyanazt tette bizonyos üzletekre nézve, mig 111 helység a fél szünnapot a munkaszünet alól mentesitett üzletekre is kiterjesztette.

Munkásbiztositás

Bellom, Maurice. La prévoyance légale an faveur des employés. Paris: Lavisse 1913. 105 p.
Az alkalmazottak betegség és aggkori biztositását ismerteti, amint az Ausztriában és Németországban van gyakorlatban. Összehasonlitja a

két ország törvényét s a régebbi osztrák törvény kivitelében sok nehézséget lát.

Bellom, Maurice. La statistique international de l'assurance contre l'invalidité. Wien: Fr. Jesper 1913 1913. 35 p.
Jelentés a Nemzetközi statisztikai intézethez. Főként osztrák és német adatokra támaszkodva vizsgálja a megbetegedés valószinüségét, a megbetegedettek halandóságát, gyógyulási százalékát stb.

Kaufmann, Paul. Schadenverhütendes Wirken in der deutschen Arbeiterversicherung. Berlin: Vahlen 1913. 151 p.
A munkásbiztositás hármas tagozódás szerint tárgyalja a beteg-, a baleset- és a betegbiztositás következményeit és hatását. Legrészletesebb a második rész, mely négy fejezetben részletezi a balesetbiztositást s vele összefüggő intézményeket.

Kumpmann, Paul. Die Reichsarbeitslosenversicherung. Zugleich ein Beitrag zur Arbeitslosenfrage überhaupt Tübingen: Mohr 1913. 150 p.
Az első részben rövid, rendszeres áttekintését nyujtja a kérdés jelenlegi állásának elméleti szempontból s igy előkészitve a második részben a munkanélküliség elleni biztositás birodalmi törvény által való szervezésének szükségszerüségét bizonyitja. Az első rész jó vezető azok számára, akik meg akarnak imerkedni a munkanéliség jelenségével s a leküzdésére eddig történt kisérletekkel. A második rész pedig kitünő analizise a megoldási kisérletek által felvetődött problémáknak.

Méhely Kálmán. Munkásbiztositásunk. Budapest: Pátria r.-t. 1914. 149 p.
A szerző művét a Magyar vasművek és gépgyárak országos egyesületének megbizásából irta. A hazai munkásbiztositás ellen folyton fokozódó panaszok és elégületlenség okát abban találja, hogy munkásbiztositásunk adminisztrativ rendszere szakitott a természetes fejlődés kivánta irányzattal s idegen testként ékelődik a munkásbiztositásnak két érdekeltsége a munkások és munkaadók közé. A munka első része ismerteti munkásbiztositási törvényünk alapelveit, a második rész pedig munkásbiztositásunk történetét. A szabad fejlődés alapjára szeretné visszahelyezni a munkásbiztositást, vagyis visszatérni az 1891. év előtti állapotokra. Az állami regime a szerző szerint tönkre tette mindkét félnél a munkásbiztositás hitelét.

Rubinow, I. M. Social insurance. New-York: Henry Holt, 1913. 325 p.
Öt részben tárgyalja a társadalmi biztositás minden faját; a baleset, betegség, aggkori, munkanélküliség elleni biztositást. Ismerteti a biztositás fejlődését Európában s a biztositás szükségessége mellett foglal állást az Egyesült-Államokra nézve.

Schuler Ágost. A munkásbiztositási joggyakorlat. A felső biróságok és hatóságok munkásbiztositási ügyekben hozott elvi jelentőségü határo-

zatainak tára. II. kötet: 1911 október, 1913 augusztus. Budapest: Áll. munkásbizt. hivatal 1913. 763 p.
A következő felső biróságok elvi jelentőségü határozatainak gyüjteménye: Állami munkásbiztositási hivatal, Kuria, Hatásköri biróság, Közigazgatási biróság, Kereskedelemügyi miniszter, Munkásbiztositási választott biróság. Rendszere és beosztása ugyanaz, mint az első köteté.

Krankheits- und Sterblichkeitsverhältnisse bei dem nach d. Gesetze v. 3. III. 1888. betreffend die Krankenversicherung der Arbeiter eingerichteten Krankenkassen in den Jahren 1896 bis 1900 mit Berichtung auf Alter, Geschlecht u. Beruf der Mitglieder. Im Ministerium des Innern bearb. Wien: Hof- u. Staatsdr. 1913.
Az osztrák betegpénztárak kötelező kimutatásai alapján készült statisztikai összeállitás. Körülbelül 2—2½ millió biztositott egyén van belevonva.

Sztrájk és kizárás. Békéltetés. Választott biróságok.

Leubuscher, Charl. Der Arbeitskampf der Englischen Eisenbahner im Jahre 1911. München: Duncker & Humblot, 1913. 118 p. (Staats und socialwiss. H. 174.)
Az 1911. évi angol vasutas-sztrájk története. Az első rész általában az angol szakszervezetek szocialisztikus és vindikalista törekvéseit tárgyalja s a 2. rész a sztrájk tulajdonképeni története.

Méhely Kálmán. Az ipari biróságokról szóló törvényjavaslat. Budapest: Pesti könyvny. r. t., 1914. 31. p.
A szerző erősen kritizáló füzetét a Magyar Vasművek és Gépgyárak Országos Egyesületének megbizásából irta. Konkluziója: az ipari biróságokról szóló egész tervezetet el kell tenni az irattárba, az 1908. évi ipartörvénytervezet mellé.

Szauer M. János. Az ipari biróságokról szóló törvényjavaslat ismertetése. Szeged: Szerző kiadása, 1914. 48 p.
A törvényjavaslat szövege, Jegyzetekkel kisérve.

Report on strikes and lock-outs and on cociliation and arbitration boards in the United Kingdom in 1912, wit comparative statistics. London: Darlig & Sou 1913. ld. 7089. 10½ d.
Az 1912. év munkásviszályaiban a legkimagaslóbb eseményt a nagy szénbányasztrájk képezte, melyben egyedül 31 millió munkanap veszett el. Az összes elveszett munkanapok száma 40 millió. A munkaviszályokban (sztrájkokban és kizárásokban) résztvett az egész munkásság egy hetede, 1.233,000 munkás. A viszályok oka az esetek öt hatodában bérkérdés volt, küzdelem magasabb bérért. De ha leszámitjuk a bérminimumért küzdő 850,000 bányamunkást, akkor a szabad szervezkedés elvéért küzdő munkások száma alig marad a bérért küzdők száma alatt. Érdekes, hogy a munkaidő leszállitása nagyon

ritkán oka viszálynak; az utóbbi 10 év egyikében sem emelkedett 10,000 re a munkaidő leszállitásáért küzdő munkások száma. A munkaviszályokban győztes munkások aránya jobb 1912-ben, mint az utolsó 10 év bármelyikében. Azonban ez is főképen a nagy bányász-sztrájknak tulajdonitandó.

Munkapiac. Munkanélküliség. Munkaközvetités.

Cossmann & Weydmann. Beiträge zur Regelung der Fürsorge für die mittellosen Wanderer in Elsass-Lothringen. Strassburg, 1913. 440 p.
A ciménél többet mondó s általánosabb értékü tanulmány, amely nem csak első kézből vett hivatalos adatokra támaszkodik, hanem a műhelyen végzett felvételekre is. Legfontosabb eredményei a következők: 1. Külön törvénnyel kell szabályozni a vándormunkások segélyezését; 2. a főfeladat mindig a vándorló munkások elhelyezése a nyilvános munkaközvetitő irodák igénybevételével; 3. elszórva, az egész birodalomban, műhelyeket kell felállitani számukra, melyek mellett a pillanatnyilag el nem helyezhető munkások számára munkásgyarmatok legyenek; 4. a munkaképteleneket menhelyekbe kell helyezni. A vaskos függelék összegezi a legfontosabb adatokat, melyekre támaszkodva a szerzők ezen eredményre jutottak.

Meyer, Paul. Die Notstandsarbeiten und ihre Probleme. Ein Beitrag zur Frage der Bekämpfung der Arbeitslosigkeit. Leipzig: Fischer, 1914. 112 p.
A szükségmunka rövid története, után, keresi ennek meghatározását sajátszerü deduktiv uton, anélkül azonban, hogy végeredményben többet tudna mondani, mint a közkeletü meghatározások. A második részben a tulajdonképeni szükségmunkák praktikus alkalmazásának és jelentőségeinek kérdésével foglalkozik, 3. részben sok értékes anyagot gyüjtött össze s dolgozott fel. Arra a konkluzióra jut, hogy a szükségmunkák által nem lehet ugyan a munkanélküliség egész kérdését megoldani, de azok sokkal nagyobb mértékben s nagyobb eredménnyel alkalmazhatók, mint az ma történik.

Pépin, Eugène. La quèstion des étrangers en Angleterre, l'Aliens act de 1905, causes et resultats. Paris: Rousseau, 1913.
A szerző az angol bevándorlás teljes történelmét adja a 13. század óta. Az 1905. évi törvény lehetővé tette főként a hajóstársaságok által visszautasitott egyének eltávolitását Angliából. Az idegenek százaléka különben igen alacsony.

Rademaker, Fr. Arbeitslosenversicherung und Sparkassen Hannover: Göhmsrn, 1913. 38 p.
A kötelező biztositás ellen foglal állást, a biztositást a községek tevékenységi körébe utalja.

Williams, R. The first year's working of the Liverpool Docks Scheme: Liverpool economie and statistical society, 1913.

A saison-munkára vonatkozólag igen értékes felvétel. 31,000 dockmunkás közül 23% 0—13 hetet, 15% 14—26 hetet, 16% 27—39 hetet, 44% 40—52 hetet dolgozott. Arra az eredményre jut, hogy nagyon nehéz az általánositás, ami a dockmunkások keresetét s alkalmazásuk szabálytalanságát illeti. Vannak akik évröl-évre rendszeresen keresnek, vannak, akik a heti 15 shillinget rendesen elérik s vannak akik nem birnak idáig sem emelkedni.

Die Arbeitslosenunterstützung in Reich-, Staat- und Gemeinde. Denkschrift der Generalkommission der Gewerkschaften Deutschlande für die gesetzgebenden Körperschaften des Reiches und der Bundesstaaten und für die Gemeindevertretungen. 2. Aufl. Berlin: Verl. d. Generalkommission, 1914. 144 p.

Az első kiadást uj adatokkal egésziti ki. 1912-ig feltünteti a szakszervezek által munkanélküliek segélyezésére forditott segélyek összegeit. 1910—12-i évek alatt a szakszervezetek 23 millió márkát forditottak munkanélküliek segélyezésére, 1903 óta 58 milliót. A biztositottak száma pedig 1912-ben 2.859,000-re emelkedett.

Unemployed wookmen act, 1905. Return as to the procedings of Distress committees and of the Central (Unemployed) body for London for the year ended March 31, 1913. London: Darling & Son, 1913. House of Commons, 234. 3 d.

43,381 egyén fordult a bizottsághoz, 16,140 Londonban. Az előző évhez nagy sülyedés. Alkalmazást nyujtottak 23,000 esetben, melyek közül 18,400 esetben fogadta el a munkás a kinált munkát.

(Folytatjuk.)

A TÁRSADALMI MUZEUM

1

VI-IK · ÉVFOLYAM
5–6. · SZÁM · 1914.
OKTÓBER-DECEMBER

Szerkeszti és kiadja a Társadalmi Muzeum, V., Mária Valéria-utca 12.

Megjelenik évenként hatszor, legalább 5 ív terjedelemben. Előfizetési ár egész évre 4 kor. A lap szellemi részét illető közlemények a Társadalmi Muzeumhoz, az előfizetési díjak pedig a „Társadalmi Muzeum Szemléje" kiadóhivatalához (Bpest, VI., Csengery-u. 31.) küldendők.

TARTALOM:

A Skoda-Művek pilseni munkásjóléti intézményeiről
Hegyeshalmi Fischer Elemér 377

Társadalmi állapotok:
Háztartási statisztika. — Munkaidő a német nagyiparban. — A munka- és bérviszonyok a péküzemekben Németországban. — A nők munkabére a német-szilériai bányákban és hutákban. — A munkabérek és a munkaidő az olasz építőiparban. A kollektív szerződések Hollandiában 1910 végén. — A kollektív szerződések Svédországban 1912-ben... ... ... 397—406

Munkásvédelem:
Műszaki balesetvédelem. A közlőművek a balesetvédelem szempontjából. (Folytatás) — Az öntőműhelyek és az ahhoz tartozó műhelyek füsttelenitése és pormentesitése. (Folytatás) (ifj. Gaul Károly.) — Balesetelháritás és üzembiztosság 407-423

Munkások és munkaadók szervezetei:
A magyarországi szakszervezetek 1913-ban. — A magyarországi keresztény szakszervezetek 1913-ban. Az osztrák munkaadó szövetségek. A sárga szervezetek térfoglalása Németországban... ... ... 424—433

Sztrájk és kizárás:
Nemzetközi sztrájkstatisztika. — A magyar szervezett munkások gazdasági harcai 1913-ban. — Sztrájkok és kizárások Németországban 1913-ban. — Sztrájkok és kizárások Németországban a legutóbbi tizenöt évben. — A munka-konfliktusok Kanadában 1913-ban 434-444

Társadalmi egészségügy:
A magyar nyomdászok megbetegedési és halálozási viszonyai. — A gyermekhalandóság a német városokban. — A festőmunkások szakmabeli és egészségügyi viszonyai Németországban ... ... 445—450

A munkanélküliség ujabb irodalma... ... ... 451—454

A szociálpolitika legujabb irodalma... ... ... 454—456

A Társadalmi Muzeum gyüjteményei megtekinthetők: Szerdán d. e. 9—12-ig, d. u. 4—7-ig. Pénteken d. e. 9—12-ig, d. u. 6—8-ig. Vasárnap d. e. 9—12-ig. — A Muzeum osztályai a következők: Munkásvédelem, Műszaki balesetvédelem, Munkásbiztositás, Lakásügy, Társadalmi egészségügy, Gümőkór, Alkoholizmus, Iparegészségügy, Jóléti intézmények, Gyermekvédelem, Könyvtár—Folyóiratok.

A Társadalmi Muzeum kiadványai:

A Társadalmi Muzeum első negyedévi jelentése. Közzéteszi: *Navratil Ákos dr.*, a Muzeum vezetője. 1902. 14 oldal. (Elfogyott.)

1. sz. **Jelentés a Társadalmi Muzeum berendezéséről és annak első évi munkásságáról.** Közzéteszi: *Navratil Ákos dr.*, a Muzeum vezetője. 1903. 347 oldal. Ára 3 K (Elfogyott.)

2. sz. **Egy pusztuló iparágról.** Irta: *Chyzer Béla dr.* Különlenyomat „A Társadalmi Muzeum Értesitőjé"-ből. Budapest 1908. 23 oldal. (Elfogyott.)

3. sz. **A gümőkór.** A nagy népbetegség természetének, jelentőségének és az ellene való védekezés módjainak részletes népszerü ismertetése. Irta: *Okolicsányi-Kuthy Dezső dr.* 1908. 366 oldal. Ára kötve 4 K

4. sz. **A gümőkór képeskönyve.** A nagy népbetegség természete és az emberiség birkozása vele. Oktató könyvecske a tanulni vágyó népnek, 258 magyarázott képpel. Irta: *Okolicsányi-Kuthy Dezső dr.* 1908. 168 oldal. Ára füzve 60 f.

5. sz. **A Társadalmi Muzeum gümőkór-terének katalogusa.** 1909. 23. oldal.

5. sz. **Katalog der Tuberkulose-Sammlung des Budapester Sozial-Museums.** Deutsche Ausgabe aus Anlass des XVI. Internationalen Aerzte-Kongress in Budapest, 1909. 27 oldal.

6. sz **Az alkoholkérdés mai állásáról.** Irta: *Stein Fülöp dr.* Különlenyomat „A Társadalmi Muzeum Értesitőjé"-ből. 1910. 73 oldal. Ára füzve 1 K

7. sz. **A törvényes munkásvédelem nemzetközi szabályozása.** Irta: *Máday Andor dr.* Bővitett és javitott különlenyomat „A Társadalmi Muzeum Értesitőjé-"ből. 1910. 48 oldal. Ára füzve 1 K

8. sz. **Rónáink és a tuberkulózis.** Irta: *Okolicsányi-Kuthy Dezső dr.* Különlenyomat „A Társadalmi Muzeum Értesitőjé"-ből. 1910. 30 oldal. Ára füzve 1 K

9. sz. **A szem sérüléseiről az ipari balesetek szempontjából.** Irta: *Fejér Gyula dr.* 1910. 27 oldal. Ára füzve 20 f.

10. sz. **Közlemények a gyermekvédelem és a gyermekhygiéne köréből. I.** Irta: *Deutsch Ernő dr.* Bővitett és javitott különlenyomat „A Társadalmi Muzeum Értesitőjé"-ből. 88, a szöveg közé nyomott ábrával. 1910. 112 oldal. Ára füzve 2 K.

11. sz. **Erdei üdülőtelepek a gümőkór elleni küzdelemben.** Irta: *Okolicsányi-Kuthy Dezső dr.* **Németország erdei üdülőtelepei.** Irta: *Pataki Béla.* Különlenyomat „A Társadalmi Muzeum Értesitőjé"-ből. 1911. 31 oldal. Ára 40 f.

12. sz. **Munkáskertek.** Irta: *Vajda Ármin.* Különlenyomat „A Társadalmi Muzeum Értesitőjé-"ből. 1911. 51 oldal. Ára 40 f.

13. sz. **A Székesfővárosi V. Kerületi Népház.** Irta: *Hanvai Sándor.* Különlenyomat „A Társadalmi Muzeum Értesitőjé"-ből. 1911. 24 oldal.

14. sz. **Az állam jelenlegi feladatai az alkoholellenes küzdelemben.** Irta: *Holitscher Arnold dr.* Különlenyomat „A Társadalmi Muzeum Értesitőjé"-ből. 1911. 20 oldal. Ára 20 f.

15. sz. **Közlemények a gyermekvédelem és gyermekhygiéne köréből. II.** Irta: *Deutsch Ernő dr.* 1912. 69 oldal. Ára 1 K 50 f.

16. sz. **Az ipari vállalatok hivatása az alkohol ellen való küzdelemben.** Irta: *Szántó Menyhért.* (Sajtó alatt.)

17. sz. **Népháza, Settlement, Volksheim.** Irta: *Varsányi Géza.* Ára 30 f.

18. sz. **Tájékoztató** *a T. M. által* **Veszprémben** *rendezett* **népegészségügyi kiállításról.** Összeállitotta: *Szántó Menyhért.* (Elfogyott.)

19. sz. **Az iszákosság és annak leküzdése.** Irta: *Stein Fülöp dr.* Ára 20 f.

20. sz. **Tájékoztató** *a T. M. által* **Kolozsvárott** *rendezett* **népegészségügyi kiállításról** Összeállitotta: *Szántó Menyhért.* (Elfogyott.)

21. sz. **Tájékoztató** *a T. M. által* **Győrött** *rendezett* **népegészségügyi kiállításról.** Összeállitotta: *Szántó Menyhért.* Ára 20 f.

22. sz. **Alkohol és Munka.** Irta: *Prof. Donath Gyula.* Ára 20 f.

23. sz. **Anyasági biztositás.** Irta: *Szántó Menyhért.* Ára 10 f.

24. sz. **Tájékoztató** *a T. M. által* **Magyaróvárott** *rendezett* **népegészségügyi kiállításról.** Összeállitotta: *Szántó Menyhért.* Ára 20 f.

25. sz. **Munkásfürdő, Népfürdő, Iskolafürdő.** Irták: *Hlaváts Kornél és Pataki Béla.* Ára 1 K 20 f.

25a. sz. **Munkásfürdő.** Irta: *Hlavács Kornél.* Ára 40 f.

25b. sz. **Népfürdő.** Irta: *Pataki Béla.* Ára 80 f.

25c. sz. **Iskolafürdő.** Irta: *Pataki Béla.* Ára 50 f.

26. sz. **The Museum of Social Service in Budapest.** By *Menyhért Szántó.* London, 1914

27. sz. **Vezérfonal népszerü előadásokhoz.** (Vetitett képekkel):
a) *Tisztaság.* Irta: *Szántó Menyhért.*
b) *Alkoholizmus.* Irták: *Dr. Stein Fülöp és Szántó Menyhért.*

28. sz. **Biztonsági berendezések.** Összeállitotta: *Szántó Menyhért.* Ára 20 f.

29. sz. **Küzdelem a népbetegségek ellen.** Alkohol-gondozó intézmény. Irta: *Szántó Menyhért.* (Sajtó alatt)

Bevezetés a szociálpolitika irodalmába. Irta: *Dienes László dr.* 1913. 32 oldal. Ára 20 f.

Nyomatott Posner Károly Lajos és Fia müintézetében, Budapest, VI, Csengery-utca 31.

BULLETIN DU MUSÉE SOCIAL

Revue d'économie et d'hygiène sociale.
Organe du Musée Social (Budapest, V., Mária Valéria-utca 12)
paraissant 6 fois par an (en langue hongroise).

VI-e Année — No. 5—6. október—december 1914.

SOMMAIRE

Les institutions de prévoyance sociale de la fonderie de canons Skoda à Pilsen. (Elemér Fischer de Hegyeshalmi) 284

Sociographie

Statistique de ménage. — Heures de travail dans l'Industrie allemande. — Les conditions de travail dans les boulangeries allemandes. Les salaires des femmes dans les mines de la Silésie. — Les salaires et heures de travail dans l'industrie de batiments italienne. — Les traités collectifs en Hollande à la fin de 1910. — Les traités collectifs dans la Suède en 1912. 397—406

Protection du travail

Les transmissions et les accidents (Suite). — Abattement de la fumée et de la poussière dans les fonderies. — La prévention des accidents et la sécurité des ateliers (K. Gaul)... ... ... 407—423

Organisations des patrons et des ouvriers

Les Syndicats hongrois en 1913. — Les Syndicats chrétiens hongrois en 1913. — Les associations des patrons autrichiennes. — L'accroissement des Syndicats jaunes en Allemagne ... ... 424—433

Chômage et lock-outs.

Statistique internationale de grèves. — Les luttes économiques des ouvriers hongrois en 1913. — Grèves et lock-outs en Allemagne en 1913 et dans les derniers 15 années. Les conflits de travail en Canada en 1913. ... ... 434—444

Hygiène sociale

Les conditions de maladie et mortalité des ouvriers-imprimeurs hongrois. — La mortalité d'enfants dans les villes allemandes. — Les Conditions des ouvriers-painteurs allemandes ... ... 445—450

La plus récente litterature de la Chômage ... ... 451—454

La plus récente litterature de la politique sociale ... ... 454—456

Musée Social. Budapest, V., Mária Valéria-u. 12. Exposition Permanente. Prévention d'accidents. Prévoyance sociale. Habitations à bon marché. Assurances des ouvriers. Hygiène industrielle. Défense des enfants. Tuberculose. Antialcoolisme. Bibliothéque. Revues. Conférences populaires, „Bulletin du Musée Social". Publications. Les collections du Musée sont à visiter: Mercredi de 9 à 12 et de 4 à 7; vendredi de 9 à 12 et de 6 à 8; dimanche de 9 à 12. En cas exceptionnels les collections sont accessibles hors du temps indiqué.

A Skoda-Művek pilseni munkásjóléti intézményeiről.

hegyeshalmi Fischer Elemér, iparfelügyelő. (Folytatás)

Fogyasztási szövetkezet.

Hasonló kiváló jelentőséggel bir a Skoda-Művek R.-T. által az otthon épitése után egy évvel 1910-ben a munkások részére létesitett fogyasztási szövetkezet.

Az utolsó tiz évben az ipar Pilsen városában és környékén oly rohamosan fejlődött és evvel párhuzamosan ott a drágaság az élelmi cikkek terén oly mérvben növekedett, hogy a R.-T. mindjobban átlátta, miszerint munkásai helyzetén sürgősen segiteni kell. De maguk a munkások és tisztviselők érezték legjobban a drágaság szomoru következményét és 1910 év őszén a R.-T.-hoz fordultak, hogy engedje meg nekik és nyujtson módot arra, hogy fogyasztási szövetkezetet létesithessenek.

A R.-T. nemcsak erkölcsi támogatást nyujtott. Még ez évben a R.-T. a fogyasztási szövetkezet otthonát felépittette, a legmodernebb gépberendezéssel felszerelte, a tulajdonjog elismeréseképen fizetendő évi 100 korona bérért a megalakult fogyasztási szövetkezetnek átengedte. Eleinte — mint mindenütt — a munkásság tekintélyes része idegenkedett a szövetkezet eszméjétől és létesitéskor csekély számmal fordultak hozzá. Ma már az egész munkásság háztartási szükségletét a szövetkezetben szerzi be.

Szerencsére ugy épitették az otthont, hogy a tagok szaporodásával fejleszthető legyen. Ezen előrelátás üdvös volt, mert a tagok száma oly rohamosan emelkedett, hogy a túlnagyra tervezett szövetkezeti épület sem bizonyult elégségesnek és 1911. évben a munkáskolóniában a szövetkezet fiókja állittatott fel.

A fogyasztási szövetkezetnek a székháza a városban épült és közvetlen összeköttetés van a vasuti fővonallal és a Pilsen-Skoda-Művek állomással; azonkivül az áruknak a vasutnál a raktárakba és eladási helyiségekbe való gyors és könnyü szállitására keskeny vágányu pálya van a szövetkezet

telepén. A szövetkezet épületei 3500 m² beépitett területet foglalnak el és a szövetkezet magában foglal: árusitó üzlethelyiséget, raktárakat, mészárszéket, vágóhelyiséget, virstligyárat, tejszövetkezetet, pékműhelyt, kávépörkölőt, mosódát, hűtőtelepet, fürdőhelyiséget és központi erőtelepet.

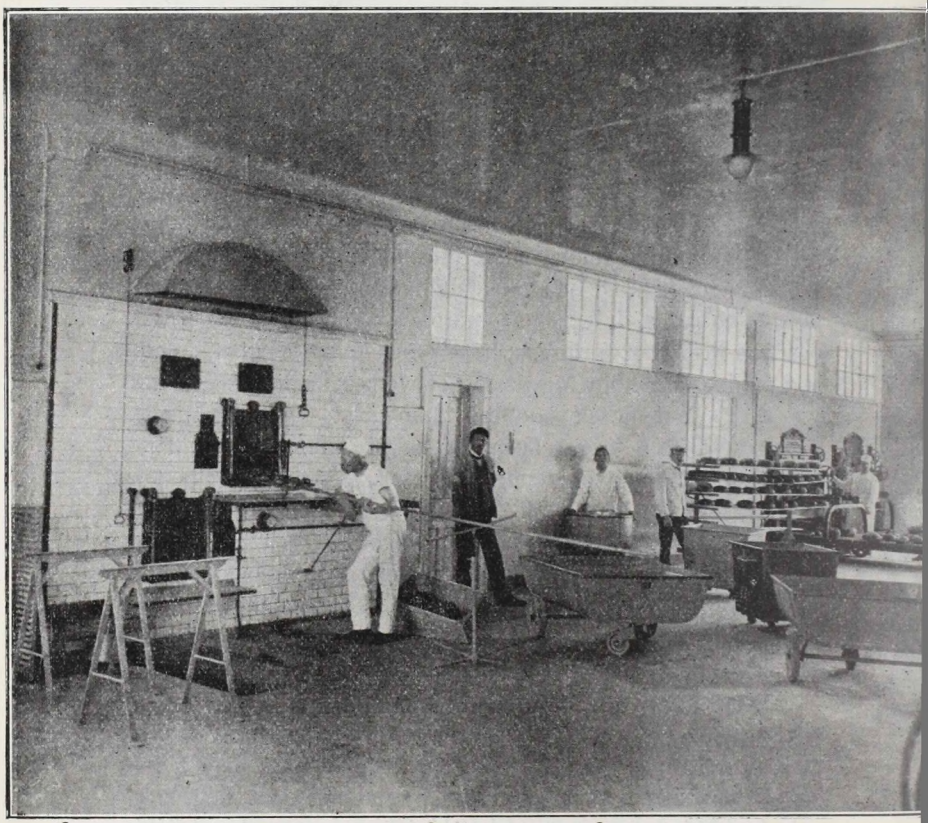

3. ábra

A kenyérgyárban van lisztraktár, lisztkeverő, sütőkemence helyiség, kelesztő szoba és kenyérraktár.

Az egész kenyérgyártási folyamat automatikusan történik, anélkül, hogy a munkásnak a tésztához kellene nyulnia; igy a gyártás gyorsan és olcsón történik, a kenyerek és a

süteményeк kikészitésére motorikus hajtásu osztó, formáló és egyéb gépek szolgálnak, mind motorikus hajtásra (3. számu ábra.)

A pékmunkásoknak külön ruhatáruk és étkezőhelyiségük van a kenyérgyár helyisége mellett, ugyanitt, ezek mellett van a szövetkezet alkalmazottai részére berendezett kád- és zuhanyfürdő, melynek naponkénti használata a pékmunkásokra kötelező.

A kenyérgyárban átlag naponkint tisztán szövetkezeti tagok részére 1500 kenyeret és 1000 drb süteményt gyártanak.

Ezenkivül a szövetkezet havonkint körülbelül 100,000 kgr. lisztet ad el.

A szövetkezetnek van külön mészárszéke, husfeldolgozó és füstölő telepe. A kolbász tölteléket mechanikai uton dolgozzák fel. Ezt a »Hollstein«-féle szabadalmazott gép végzi, amely óránkint 2000 drb virstlit készit, még pedig ugy, hogy emberi munka nem is szükséges hozzá, mert a virstli meghatározott hosszában a bél megcsavarását is a gép végzi. Igy csak a gép kezeléséhez kell egy ember. Ezt a leleményes gépet egész Ausztriában itt állitották fel először.

A virstligyár felett az emeleten van elhelyezve három *füstölő kamra*; ugyanitt vannak felállitva a gőzfűtésre berendezett autokláv katlanok, melyekben nikkelüstökben a zsirt olvasztják és a füstölt árut főzik. A husospincét a földszinten levő virstli- és husfeldolgozó-műhelylyel, valamint a füstölővel *teherfelvonó* köti össze, ugy, hogy a hust feldolgozás közben sem az udvaron át, sem a lépcsőn nem kell szállitani és igy a legpedánsabb tisztaság tartható be. A levegő teljesen tiszta és jó, mert egy *ózonozó* berendezés van a portás bejáratánál felállitva, mely a levegő deritésére szolgál az összes pincék és husfeldolgozó helyiség részére, ugy, hogy itt még nyáron sem érezhető a kellemetlen zsir és husszag, mely a hasonló helyeket jellemzi.

A husfeldolgozó műhelyekkel kapcsolatosak a hentesüzlet és a mészárszék. Hogy ezeknek forgalmáról némi fogalmat nyerjünk, álljanak a következő főbb adatok. A szövetkezetben eladnak havonkint: 8500 kg marhahust, 1600 kg borjuhust, 3500 kg disznóhust, 70,000 pár tormásvirstlit, 50,000 db. füstölt kolbászt, 1,500 kg hurkát.

A szövetkezet udvar épületében van a *tejcsarnok*, mely négy részből áll, ugymint a üvegek és kannák mosogatójából,

a töltőhelyiségből (4. számu ábra.), a vaj- és sajtgyárból és végül a hütőkamrából. A vaj- és sajtgyár gépberendezése is felette modern és egy alfaszeparátorból, egy tejfölhütőből, egy motorikus hajtásu nagy köpülőhordóból, egy sovány tejhűtőből és egy vajpréselő és formáló gépből áll. A tejraktár mesterséges hűtésü és benne 6000 üveg tej fér el. Ugyanitt vannak

4. ábra.

a sajt és vaj raktározására szolgáló elzárható bádogszekrények. A tejcsarnok átlag naponkint az egyleti 9000 liter tejet és kürülbelül 1000 kg vajat és sajtot árusit.

A szövetkezeti tagok részére a szövetkezet telepén *gőzmosóda* van a legmodernebb gőzberendezéssel. A mosóhelyiség mellett van a villamos vasaló szoba, melybe meleg

száritókamra van beépitve, hol a kimosott ruha 15 perc alatt teljesen kiszárad. (5. számu ábra.)

A főelárusitó csarnok a szövetkezeti épület földszintjén van utczai bejárattal. A kiszolgáló pad 26 méter hosszu. Ebben a szövetkezeti boltban minden szokásos gyarmatáru kapható.

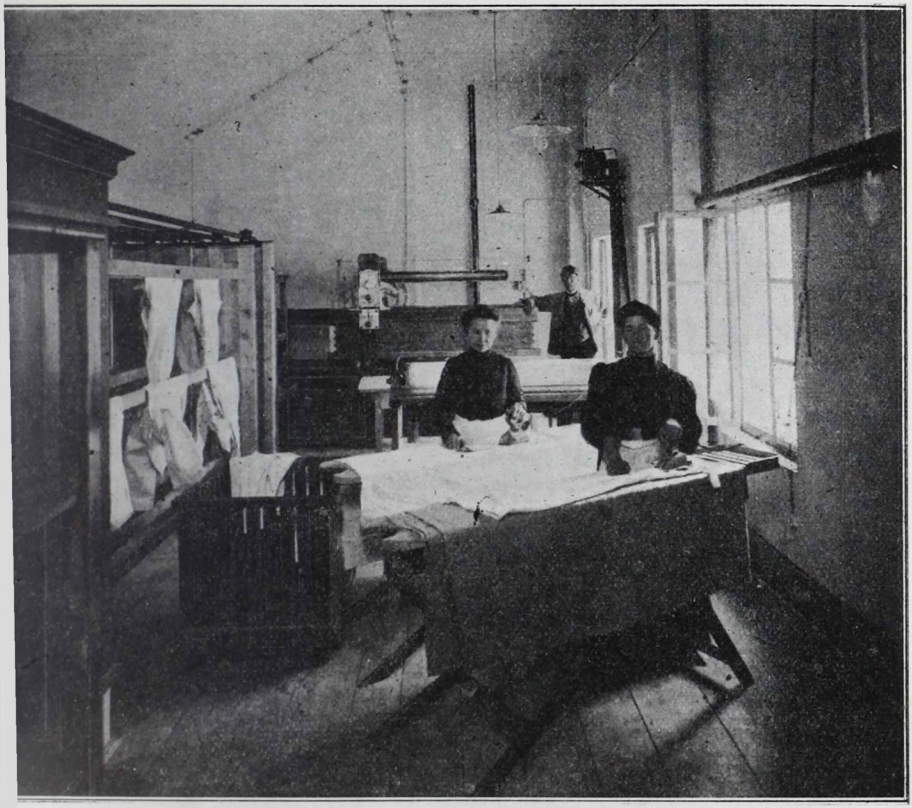

5. ábra.

Az áruk mind a rendes használatnak megfelelőleg pontosan lemérve és izlésesen, tisztán csomagolva a szövetkezeti boltban előre elkészitve polcokon és szekrényekben, a kényesebbek pedig üvegburák alatt vannak raktározva. A főraktár, a kéziraktár és elárusitó csarnok árufelvonóval van összekötve.

Ezenkivül a főraktár megtöltésére szolgál az épület külső részén elhelyezett nagy teherfelvonó, mely a raktár padlásáig felér és összeköttetésben van a szövetkezet telepén végighaladó iparvágánynyal.

A szövetkezet látja el tagjait télen és nyáron egyaránt zöldségfélékkel, ásványvizekkel és szeszes italokkal, bor és pálinka kivételével.

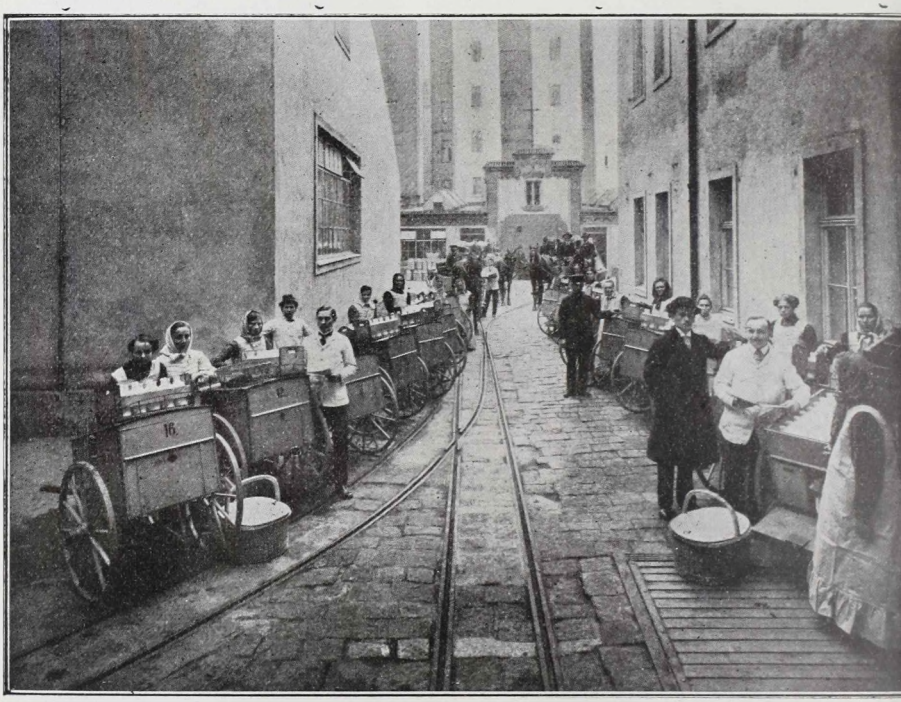

6. ábra.

Télen a szövetkezet a tagok részére szenet is ád jutányos áron.

A tagok kényelmére is gondot forditottak. A szövetkezetnek van 16 db. áruhordó kézi kocsija (6. számu ábra.) és 6 egyfogatu kocsija, melylyel az áruk a tagok lakására szállithatók azok kivánságára. A tagok bevásárlási könyvükbe minden nap a következő napi szükségletüket bejegyzik és a kihordó sze-

mélyzetnek átadják. A házhoz szállitásért egy korona havibér fizetendő.

A tagsági üzletrész 20 korona a szövetkezet körülbelül 2000 tagot számlál. Most már a szövetkezet három üzletévéről lehet beszámolni, melyek mindegyike igen kedvező eredménynyel zárult. Az utolsó üzletév összforgalma 1.425,097 K 41 f volt. A szövetkezeti tagok a bevásárlási könyveikből kimutatható vásárlási összeg után $2^1/_2$% nyereség visszatéritésben részesültek.

A szövetkezeti tagok jogait alapszabályok határozzák meg. A szövetkezet ügyeit a közgyülés, az elöljáróság és számvizsgáló-bizottság intézik. Az elöljáróság a R.-T. négy hivatalnokából és három munkástagból áll, kiket a közgyülés választ. Ők intézik a szövetkezet belső ügyeit és rendelkeznek a szövetkezetben alkalmazott tisztviselők fölött, azonban fizetésüket a R.-T.-tól huzzák. A szövetkezet minden ágánál külön főnök van, összesen 13, azonkivül a szövetkezetnek 100 alkalmazott kiszolgáló személye és munkása van.

Mivel a szövetkezet bent a városban épült és igy a munkástelepeket elég messze van, továbbá a tagok nagy száma miatt az elárusitó-csarnok már nem bizonyult elég nagynak, mint fentebb emlittettem, a munkásnegyedben az itt lakók részére *fióküzlet* állittatott fel. E célra a R.-T. ingyen bocsájtott a szövetkezet rendelkezésre egy munkáshází és azt saját költségén a célnak megfelelően átalakittatta. A szövetkezet fiókjában elárusitó üzlethelyiség, mészárszék, hentesüzlet, raktárak, pincék a főüzleti helyiséghez hasonlóan és szintén gőzfűtéssel rendeztetett be.

Munkás-lakóházak.

A Skoda-Művek R.-T. 9500 munkást alkalmaz; ezenkivül Pilsen városában még több nagyobb ipartelep van, hogy mást ne emlitsek, a négy nagy sörgyár közül egyedül a Polgári sörgyárban 1200 munkás dolgozik. Ennélfogva a lakásviszonyok — bár maga a város is épitett munkásházakat — nem a legrózsásabbak. A R.-T. ezen a téren is segitségére jött munkásainak és Karlstadt név alatt egész munkáslakás-negyedet épitett, melyet szükséghez mért idő-

közönkint tovább fejleszt. A munkáslakások részére a R.-T. túl város belterületén kies fekvésü, pormentes helyet választott ki, hol már eddig *300 ház* épült szép rendezett tágas utcákban, melyek aszfaltozva vannak. Az egész munkásnegyed csatornázott és be van oda vezetve a városi vizvezeték is, gáz- és villamvilágitási hálózat is. A városnegyedben körülbelül 1100 munkáscsalád lakik.

7. ábra.

A házak különböző öt tipusban épültek, melyek stilusa beosztása és befogadó képessége eltérő. Vannak két-, három és több- családos házak. Az egyes lakások is különbözők, ugyanis vannak egy szoba- és konyhából, továbbá két szoba- és egy konyhából álló lakások s végül egynehány magános szobából állólakások. A főbb utcák fásitva vannak tisztántartásukra a R.-T. nagy gondot fordit.

A lakások a főutcákon az utca felőli oldalon előkerttel birnak, mig hátrafelé az udvaron minden családi lakáshoz egy 50—60 négyszegtöl nagyságu konyhakert tartozik, hol a munkások zöldséget termelhetnek. (7. számu ábra.)

A szobák szép tágasak, 4—5 méter hosszuak, 3—4 méter szélesek és 3—3½ méter magasak; a konyhák pedig 5 méter hosszuak és 3½ méter szélesek, ugy, hogy a soktagu család még ezt is használhatja hálóhelyiségnek, vagy a jobbmódu előmunkások cselédszobának.

Hogy a lakások túlzsufoltak ne legyenek, a R.-T. a házirendben előirta, hogy egy-egy lakásban hány személy lakhat de ezen számitások ugy vannak megállapitva, hogy a soktagu családok ilyen lakások élvezetétől azért meg ne fosztassanak. A számitás alapja az, hogy minden egyes személyre legalább 12 m^3 levegő jusson. Az egyes lakásokban a megengedett legmagasabb létszám mindenütt figyelmeztető táblán ki van függesztve.

Ezen létszámba azonban az egy évnél fiatalabb gyermekek nem számittatnak be. A lakások sem egészben, sem részben albérletbe nem adhatók és ágyrajárók tartása tilos. Ez igen helyes intézkedés, mert a lakások tisztasága, higiénikus rendszabályai csak igy tarthatók be. A lakások bére igen mérsékelt és a bérben benne foglaltatik a csatornadij, vizvezetékdij és házbéradó.

A 2 szoba, 1 konyhás lakások bére	343·20 —	364·—	K	közt
Az 1 » 1 » » »	234·— —	249·50	»	»
A mansard-legényszobák bére	78·— —	83·—	»	»

váltakozik.

A lakóknak a házbérfizetést a R.-T. olykép könnyitette meg, hogy heti részletekben való törlesztést engedélyezett, mely részleteket a lakók munkabéréből a heti fizetési napokon vonja le. A lakbér nemcsak a szobák számához, de azok térfogatához is alkalmazkodik és nem a R.-T. nyerészkedésére van alapitva, hanem csak ugy megállapitva, hogy 4%-át meghozza az épitkezésbe befektetett tőkének.

A lakók kényelmére minden lakásba *villany* és *gázvilágitás* van bevezetve; azonkivül a konyhákban háztartási célra is gáz használható, azonban az ehhez szükséges berendezés felszerelve nincsen, hanem a városi gázmű ezen

munkásnegyed lakói részére gázfűtésü takaréktüzhelyeket, ételmelegitőket, gázvasalót, lógó-, álló- és fali karlámpákat ingyen bocsájt rendelkezésre. Különösen emlitésreméltó a gázautomata-berendezés, melylyel a lakóknak a gáz használata részletfizetések által könnyittetik meg és nem kell a munkásnak a hónap végén nagy gázszámlát fizetni. Minden lakónak, ki akár világitási, akár főzési vagy esetleg fűtési célokra gázt használ, a városi gázmű egy gázautomatát kapcsol be a lakás gázvezetékébe, mely automata egy 20 filléres bedobása után 720 liter gázt szolgáltat. Ezen 20 fillérben az automata használati dija is bent foglaltatik. Ha a gázautomata a szolgálatot felmondaná vagy helytelenül szolgáltatná a gázt, a lakó az automatába kapcsolt és ettől függetlenül mutató óra által feltüntetett gázmennyiséget fizeti.

Midőn az egész munkástelepet végignéztem, kerestem a kocsmát vagy pálinkamérést, azonban csodálkozásomra ilyet nem találtam. A R.-T. a munkás józan életére gondot forditván, a munkásnegyedben sem kocsma, sem pálinkakimérés létesitését nem engedélyezi. Hasonlóképen kereskedők és iparosok letelepedését a negyedben általánosságban tiltja és csak egyes munkáscsaládok tagjainak engedi meg a lakásokban a szükséghez mért bizonyos ipari foglalkozások üzését, nevezetesen olyanokat, melyek a munkások háziszükségleteit hivatottak kielégiteni, de őket felesleges költségekre nem csábitják; ilyenek, szabó-, cipész-, borbélyipar és hasonlók, melyek zajt nem okoznak vagy egyéb hátránnyal a szomszédokra nincsenek.

Gyári kantin és étkező.

Az eddig ismertetett jóléti intézmények mind olyanok, melyek ugyan a R-T. által létesittettek, de nem magán az ipartelepen, hanem azonkivül a város különböző helyein állittattak fel. Magán az ipartelepen is van több munkásjóléti intézmény, mely ugy méreteinél fogva, mint berendezése miatt utánzásra érdemes. Igy elsősorban a gyárikantin és munkásétkező. Erre a célra a R.-T. az ipartelepen egy főközlekedési vonalon, nagyobb szabad téren egy nagy épületet emelt.

A félemeletre szabad lépcsőzet vezet, melyről egy előtéren át a nagy kantinba jutunk. A kantinhelyiség, mely 58 méter hosszu, 18 méter széles és 10 méter magas a fedélszékig. Ezen nagy terem, hogy jól szellőztethető legyen, menyezetnélküli és vasfedélszékkel van ellátva, mely felülvilágitásra is szolgál. A helyiséget nappal legnagyobbrészt az oldalfalakba vágott óriási nagy ablakok világitják meg, mig éjjeli órákban a hat nagy villamos ivlámpa árasztja el fényét a helyiségben. Ezen teremben egyszerre 1000 munkás étkezhetik.

A bejárattól jobbra és balra egy-egy pénztáros fülkéje van, mely mellett bejövet a munkásnak el kell haladnia, mielőtt a teremben helyet foglalna, mert a bejárat vaskorláttal akként van szabályozva. Itt a pénztáraknál kapják a munkások készpénzfizetés mellett a jegyeket és pedig vagy egész ebédre szólót, vagy csak egyes ételekre vagy italokra szólót. Azok, kik teljes ebédet kivánnak elfogyasztani, a bejárattól balra levő pénztáron áthaladva a teritett asztalok felé mennek, mig azok, kik csak egyes ételeket rendelnek, avagy csak hideg ételeket esznek és csak italokat rendelnek, a terem jobb oldalán. Bámulatos az a fegyelmezettség és rendszeretet, amely ezeket a cseh munkásokat jellemzi. Ottlétemkor éppen pont 12 órakor látogattam meg az étkezőt, midőn a műhelyekből a munkások rajokban az étkező felé tódultak, mégsem volt ott semmi zürzavar vagy lökdölődzés, hanem a bejáratoknál sorba állva egymásután a pénztárnál pillanatra megállva, ebédelő helyükre mentek és öt perc alatt minden lárma nélkül a terem összes ülőhelyét elfoglalták.

Mint emlitettem, a terem baloldala azoknak van fentartva, kik teljes ebédet rendelnek. Egy ebédért *32 fillért* fizetnek, mely ebéd áll majdnem minden nap káposztából, a feltétlenül megkivánt cseh gombócból, mely nélkül ott az ebéd nem tökéletes és egy darab füstölt disznóhusból. Ez a legmegszokottabb ételrend melytől csak annyiban van néha eltérés, hogy a főzelék vagy a hus más-más, de a csehgombóc el nem marad.

Az ebédelő-jegyet a munkás egész hétre előre is megválthatja, de akkor is az előbb ismertetett rendes sort betartva tartozik az ebédelő asztalhoz menni. Az asztalokra az ebédet 12 óra előtt öt perccel tálalják ki. Erre a célra kis gummi-

kerekü kézi kocsik szolgálnak, melyekre a kész ételekkel megtöltött nagy fazekakat helyezik el és melyekből az asztalsorok közt elhaladva a felszolgáló személyzet a kiváló nagy és szapora adagokat előre kitálalják. Azok, kik nem teljes ebédre tartanak igényt, azok a jobb oldali pénztárnál egyes ételekre (gulyás, szaftos virstli burgonyával, vagy hideg ételek) és italokra jegyet váltanak és e jeggyel a bejárattal szemben levő buffetből kérik ki azt, mire a jegy szól. A pénztárakon tul mindkét oldalt a fal mellett dohányárusitás részére fülkék vannak, itt is azonban csak a pénztárnál váltott jegyekre szolgálják ki a munkásokat. Az ebédet elfogyasztva a munkások legnagyobb része a rövidszáru, de hosszunyaku pipájára gyujt rá és habár gyakran ezer ember füstöl, a terem levegője egész tiszta marad, mert a terem hét homlokfalán egy-egy óriási ventilátor van, mely a rossz levegőt kiszivja és egy ózon fejlesztő készülék a levegőt felfrissiti. A terem falait nyáron friss zöld galyak, télen pedig fenyőágak diszitik.

A souterrainban a nagy terem alatt van a második nagy étterem, mely a felsőnél ugyan kisebb, azonban itt az asztalok keskenyebbek és közöttük a szabad tér is szükebb, ugy hogy itt is 1000 ember elfér. Ez a terem azon munkások étkező helyisége, kik ebédjüket vagy magukkal hozzák, vagy ebéd idejére családtagjuk hazulról utánuk hozza. Az ételek felmelegitésére a fal mellett körüs-körül gőzfütéses étel-melegitők állnak.

A souterrainban gőz-, kád- és zuhanyfürdők vannak berendezve, melyeket a munkások naponkint a munkaközi szünetekben ingyen használhatnak. A fürdő-telep mellett van a kantin központi kazán telepe, mely a gőzt és melegvizet a fürdők, konyhák és összes termek fütésére szolgáltatja. A világitásra a gyári villamostelep adja az áramot. A souterrain fennmaradó részét a különféle tágas és szellős pincék foglalják el, melyek nyáron mesterséges hűtésre is be vannak rendezve.

Ugyanitt vannak a kiszolgáló-személyzet és kantinos lakóhelyiségei. A kantinos, miként a többi személyzet a R.-T. alkalmazottja, mert a kantin nincsen bérbe adva, hanem a R.-T. az egész kantint saját regieben tartja fenn és az ételeket és italokat beszerzési áron adja. Ez különben az ebéd

árából (32 fillér) már kiviláglik. A söntésben, ha bor és pálinka nem is kapható, sört bizony kimérnek; ellenben árusitanak szódavizet és szódavizes szörpöket, melyek előállitására a pincehelyiségben külön motorikus erőre berendezett szikvizgyár van.

A kantin nappal mindig, ellenben éjjel csak bizonyos órákban van nyitva, mig az alsó étkezőhelyiség csak a déli órákban áll a munkások rendelkezésére. A kantinban azonban meleg ételeket (reggeli, ozsonna, ebéd és vacsora) csak reggel 1/26-tól este 8-ig szolgálnak ki, azután a kantint bezárják, hogy a munkásoknak dorbézolásra alkalom ne nyujtassék. Éjjeli órákban az éjjeli munkacsoportnak csak az éjjeli munkaszünet idejére nyitják meg a kantint és pedig 3/412—1/42-ig, de ezen időben csak a buffetben szolgálnak ki hideg ételeket, valamint a söntésben sört és alkoholmentes italokat. Az alkoholmentes italokból igen nagy a fogyasztás a *Good Templar*-rend térhóditása folytán. De a R.-T. is segédkezet nyujt a rendnek, mert ott, hol a nagy hőségben végzett munka folytán a munkások hűsitő italokra szorulnának, — ilyenek nevezetesen a kazánápolók, öntőmunkások és izzitó kemencéknél foglalatoskodók, — ingyen ad nekik fekete kávét, hogy ne igyák a sok sört.

Egészségügyi berendezések.

A gyártelepen magán még a következő intézmények vannak létesitve, melyek főként a munkások egészsége érdekében. Mindegyik mühellyel kapcsolatosan *fürdők* létesittettek. Rendszerint zuhanyfürdők, mig kádfürdők ott, hol a munka természete azt megkivánja, nevezetesen a kazánház, kovácsműhely és öntőde mellett. A zuhanyfürdőkben a csapok száma az illető osztály munkásainak számával arányos. Ezenkivül mindenütt vizvezetékkel és vizleeresztéssel felszerelt mosdókagylók vannak oly számban, hogy az egyes műhelyekben alkalmazott munkások 1/3 része egyszerre mosakodhassék. Mindegyik munkás részére áttört vasból készült és kulcscsal bezárható szellős ruhaszekrény áll rendelkezésre, vagy a műhelyben vagy a szomszédos öltözködő helyiségben. Az árnyékszékek szintén az egyes műhelyek épületei-

ben bent vannak elhelyezve; az erre a célra szolgáló helyiségek tágasak és mesterséges szellőzővel és gőzfűtéssel vannak ellátva. Mindegyik műhelyben minden husz munkásra van egy vizöblitéses klozet külön fülkében. A fülkék az erre szolgáló helyiségben a fal körül vannak elhelyezve és középen egyméteres válaszfalakkal rekeszekre elkülönitett olajjal szagtalanitott vizelde áll.

Takarékpénztár.

A R.-T. hogy munkásainak a megtakaritott fillérekből tőke gyüjtésének lehetőségét előmozditsa, 1909-ik évben *takarékpénztárt* létesitett a R.-T. kebelében. A takarékpénztár kamatozásra elfogad a munkásoktól bármily csekély betétet, igénybevétele a munkásra nem kötelező. A munkások megtakaritott filléreiket bérfizetési napokon a rendes üzleti órák alatt a gyári pénztárnál fizethetik be, vagy pedig a munkás irásbeli felhatalmazása alapján a betétnek szánt összeget mindjárt a hetibérből vonják le és az illető munkás takarékbetéti számlája javára könyvelik el. A legkisebb betét 10 fillér.

A gyári takarékpénztár 1000 koronán aluli betétek után 6% kamatot fizet. Ha a betevő megtakaritása kamataival együtt az 1000 koronát felülhaladta, ugy a betevő felszólittatik, hogy az 1000 koronán felüli összegről rendelkezzék és azon esetben, ha ezen összeget is a takarékpénztárban hagyja, ugy ezután már csak 5% kamat jár. Ha pedig a betét kamatjaival együtt már a 3000 koronát eléri, ugy a betevőnek joga van kérelmezni, hogy részére betéti összegéből kamatozó vagy egyéb értékpapir és részvény szereztessék be, mely értékpapirokat a gyári pénztár saját depotjában költségmentesen megőriz és a tulajdonos kivánságára bármikor rendelkezésére bocsátja.

20 koronán aluli betétek minden előzetes felmondás nélkül bármikor kivehetők, ellenben 20—100 koronáig terjedő betétekre a felmondási idő két nap, további nagyobb összegek felmondási ideje 8 nap. A felmondás a gyári pénztárnál beszerezhető blankettákkal eszközölhető.

A takarékpénztár tisztviselőit a R.-T. fizeti és ő fizeti az összes kezelési költségeket, esetleges adókat és illetékeket is. A betétekért és annak kamataiért a R.-T. vagyonával is jót áll. Az 1913 év végén ezen takarékpénztárnál a munkások betétei 231,330 korona összeget tettek ki. Az 1913. évben a munkások 72,000 koronát tettek be, amely összeg heti fillérekből gyült össze.

Betegsegélyezés, rokkantsegélyezés és végkielégités.

Az ipartelepen külön betegsegélyező pénztár van, melytől a munkások megbetegedés esetén sokkal nagyobb segélyben részesülnek, mint azt a törvény előirja. A gyári betegsegélyező pénztárnál 23 orvos áll szolgálatban, kik között 7 specialista van. A betegsegélyző pénztárhoz az 1913-ik évben a munkások hozzájárulása 165,860 koronát, evvel szemben a R.-T. mint munkaadó hozzájárulása 442,090 koronát tett ki, ami a törvényileg kötelezett hozzájárulási arányt tetemesen felülhaladja. A betegsegélyző pénztárnál nemcsak a munkások részesülnek a törvényben előirt és ennél magasabb orvosi segélyben és táppénzben, hanem a munkások családtagjai is. A munkás felesége és gyermekei megbetegedés esetén ingyen orvosi, sőt specialista kezelésben részesülnek és betegségük időtartamára pénzsegélyt is kapnak. De ezen segélyben ugy a munkás, mint a családtag nemcsak a törvényben előirt ideig részesül, hanem *korlátlan ideig, teljes felépüléséig.* Akik pedig betegség folytán vagy egyéb okból rokkantakká válnak, azoknak a R.-T. életfogytiglan nyugdijat biztosit; ezen a cimen a R.-T. volt munkásainak az 1913-ik évben 18,000 koronát osztott ki. Ha pedig az ipartelepen akár baleset következtében, akár betegségben valamely munkás meghal és családot hagy hátra, ugy a R.-T. az elhunyt özvegye részére egyszer s mindenkorra szóló végkielégitést ad, melynek értéke az elhunyt munkás munkaévei és a hátrahagyott családtagok számához képest állapittatik meg. Az ily cimen való segélyek összege az 1913-ik évben 26,000 koronára rug. A most felsorolt és nem törvényben előirt segélyezésekre a R.-T. az egyes segélyezési ágak szerint elkülönitett alapokat létesitett, melyeket évről-évre nagyobb

összegekkel gyarapit. Az egyes segélyezési ágak megállapitott alapszabályok szerint működnek, ugy hogy a munkások az azokban előirt feltételek alapján az illető segélyre *igényt* tarthatnak.

Tisztviselői nyugdij.

A tisztviselőknek is van nyugdijpénztáruk, amely munkában eltöltött évek után ezeknek is nyugdijat biztosit. A R.-T. évenkint az egyesület alaptőkéjét adományokkal és rendszeres hozzájárulással gyarapitja; igy az 1913-ik évben a nyugdijpénztár vagyonát 411,000 koronával növelte, mely összegnek hozzászámitásával az egyesület *tiszta vagyona* ez idő szerint *3.771,000 korona.* A nyugdijegyesületnek tagja valamennyi tisztviselő és ez idő szerint nyugdijat körülbelül 70-en huznak. A legnagyobb nyugdij, melyet valamely tisztviselő élvezhet, 10,000 korona; a nyugdij alapját képező fizetésbe a lakbér is beszámittatik és pedig a törzsfizetés 15—20%-ával. A nyugdijalapba a fizetés 17·4%-a fizetendő be és pedig olykép, hogy a tisztviselők csak 5—8%-ot, mig a munkaadó 11.6%-ot fizet. A nyugdijjogosultság öt évi szolgálat után lép érvénybe, mely alkalomkor a nyugdij a törzsfizetés 25%-át képezi, azonban 700 koronánál kevesebb nem lehet. A nyugdij a szolgálatban töltött további idő alatt ugy növekedik, hogy minden hónappal a nyugdij 0·125%-kal növekszik. Ezenkivül az összes tisztviselők baleset ellen is biztositva vannak egy magánbiztositótársaságnál és a járulékok felét a munkaadó, felét tisztviselő fizeti.

Ezzel befejeztük volna a Skoda-Művek R.-T. által létesitett munkásjóléti intézményeknek ismertetését, lássuk most még végül az itt ismertetett intézmények létesitésére mily összegeket forditott a R.-T.

A munkásegylet *otthonába*, a *fogyasztási szövetkezetbe* és *munkáslakásokba* befektetett tőke 4.000,000 korona. A gyári kantin, mentőállomás, munkásfürdők létesitése 460,000 koronába került. Mindezen munkásjóléti intézmények évi fenntartásához a R.-T. 82,000 koronával járul. Ezenkivül az ismertetésben felsorolt alapok gyarapitására és különféle segélyek nyujtására a R.-T. évenkint körülbelül fél millió koronát fordit.

Baleset-védelem.

A R.-T. telepén az 1913. év első felében az összmunkásság 6%-át érte baleset. Ha feltesszük, hogy az év második felében is ugyanannyi baleset fordult elő, az egész évre 12% jut. A hazai gépgyártás iparcsoportjába tartozó ipartelepek munkásai közül az 1911-ik évben 15% szenvedett balesetet. Miután ezen iparcsoportba tartozó összes gyárak felvétettek, ezen százalék kiszámításánál és az iparcsoportba nemcsak a szorosan vett gépgyárak tartoznak, hanem mások is, melyeknél a baleset veszélye aránylag sokkal kisebb, magára a hazai gépgyártásra még ennél is nagyobb százalék esik. Így tehát a R.-T. pilseni ipartelepének veszélyességi foka elég kedvezőnek mondható, mi még jobban kitünik, ha a baleseteket a szerint osztályozva vizsgáljuk, hogy azok milyen sérüléseket idéztek elő. A balesetek közül halálos kimenetelü egy volt, mig négy hétnél továbbtartó munkaképtelenséget a balesetek 6%-a idézett elő, nyolc napnál tovább, de négy héten belül gyógyuló sérülést okozott a balesetek 30%-a, mig könnyü, jelentéktelen, nyolc napon belül gyógyuló sérüléssel járt a balesetek 74%-a.

Bennünket magyarokat a Skoda-Művek r.-t. ipartelepének, különösen az ágyugyár osztálya érdekelvén ki kell emelnem, hogy itt a veszélyességi fok 5½%, vagyis minden 100 munkásra 5½ baleset esik. Ez megnyugtató lehet a hazai munkásokra nézve, mert a Győrött felállitandó magyar ágyugyár nagyszámu munkásait bizonyára az egész ország területéről fogja toborozni. Már pedig az ágyugyártás hazánkban eddig ismeretlen ipar volt és igy a munkásság bizonyos félelemmel fog eleinte munkát vállalni.

Ha a Skoda-Művek telepén az 1913-ik évben előfordult balesetek okait vizsgáljuk, ugy azt találjuk, hogy motorikus hajtásu munkagépek a balesetek 10%-át, hajtógépek és transzmissziók 2%-át, daruk és emelőgépek 5%-át, kéziszerszámok 20%-át, munkadarabok elbillenése vagy leesése 28%-át, létrákról karzatokról, vagy egyéb helyekről való leesés 10%-át vasszilánkok vagy lepattanó szikráknak a szembe való repülése 9%-át, és egyéb körülmények 16%-át okozták. A transzmissziók elhelyezése, burkolása és kezelése kifogástalan s ez már nagy előny, mert ezek elhanyagolása

legtöbb baleset kutforrása. Továbbá a kovácsműhely berendezése is kedvező munkásvédelmi szempontból: a gőzkalapácsok és prések vezérmű szerkezete sehol sincsen a gépeken vagy azok közvetlen közelében, hanem kissé távolabb és magasabb dobogón, oly helyen, honnan a gépek teljesen áttekinthetők és igy a kormányzó munkás a gépek körül foglalatoskodókat szemmel kisérheti és igy elkerülhető azon veszély, hogy a gépek idő előtt megindittatnának, midőn még a munkások a pörölyök alatt foglalatoskodnak. Az esztergaműhely gépei mind olyan nagy méretüek, hogy azok már ennélfogva sem veszélyesek, de továbbá automatikusan dolgoznak s igy a munkásnak feladata csak abból áll, hogy a megmunkálandó tárgyat beállitsa és azután a gép munkájára felügyeljen. A veszélyes géprészek pedig mind megfelelően vannak burkolva. Ha munkásvédelmi szempontból valami kifogásolható, ugy az csak az lehet, hogy a telep gépgyári része túlzsufolt, mivel hogy a gyárnak már nincsen elég szabad tere a terjeszkedésre és a meglevő gyári épületeket kell a lehetőségig kihasználni, tekintettel a város közelségére.

A Skoda-Művek R.-T. telepén tehát a munkásvédelem az átlagnál magasabb szinvonalon áll. Általában véve azonban az osztrák ipar balesetvédelme semmivel sincsen előbbre a mienknél, ennek igazolására a két állam balesetstatisztikájára hivatkozom, melyből kitünik, hogy a veszélyességi fok igen egyező.

Mentő-állomás.

Lássuk már most, a Skoda-Művek R.-T. mily eszközökkel érte el a munkásvédelem ily fokát? Az ipartelepen *mentőállomást* rendezett be, mely közvetlenül a gyár főbejáratánál emeletes épületben van. A mentő-állomás két részre oszlik, az egyik a balesetek *elháritására* a *preventiv* intézkedések megtételére hivatott, a másiknak feladata az, hogy baleset esetén a sérülteket első segélyben részesitse.

A baleset-elháritó osztály élén egy *gépészmérnök* áll, ki alatt *négy tisztviselő* van beosztva. Ezen műszaki tisztviselők egyedüli feladata az, hogy a gyárban előforduló baleseteket *tanulmányozzák* és ennek alapján megfelelő óvintézkedéseket tegyenek. E célból részletes és kimerető *bal-*

esetstatisztikát vezetnek és pedig a gyártelep műhelyei szerint külön-külön; a statisztika ugy a balesetek *okát*, mint *mérvét* is feltünteti. A mentő-állomás vezető gépészmérnöke tartozik *negyedévenkint* a műhelyfőnökök összessége által tartott konferenciákon a statisztikáról jelentést tenni és az egyes fontosabb balesetek elháritására alkalmas *védőkészülékek beszerzésére, illetve alkalmazására javaslatot tenni.* Az általa javaslatba hozott védőkészülékek vagy intézkedések, *ha azok ellen a műhelyfőnököknek üzemi szempontból kifogásuk nincsen, azonnal megvalósittatnak.* Hasonlóképen az ujonnan felállitott gépeket üzembevétel előtt a mentő-állomás gépészmérnöke vizsgálja felül és ha szükségesnek véli, az általa jónak tartott védőszerkezettel fel is szerelteti.

Hogy a mentő-állomás a baleset elleni védekezést kimeritően tanulmányozhassa, külön *cseh könyvtár* áll rendelkezésére, továbbá az összes eziránya *cseh lapok* meg vannak részére rendelve.

A balesetvédelem azonban még a munkásoknak a balesetek elháritására való kellő kioktatásában is nyilvánul. Ezen mentő-állomás igen bő és kimeritő baleset *óvó rendszabályt* is dolgozott ki, melyet *német* és *cseh* nyelven kinyomatott füzetben minden munkás a gyár kötelékébe való belépéskor megkap és figyelmeztetik annak áttanulmányozására. Az óvó rendszabály a gyárban végzendő mindenféle munkánál utasitást ad, mire kell vigyáznia, hogy az illető munkával járó balesetet megelőzze. Természetesen az óvó rendszabály a szükséghez képest pótutasitásokkal egészittetik ki, melyeket esetről-esetre a munkások között széjjelosztanak. A mentő-állomás balesetosztálya *három év óta* áll fenn és azóta a balesetek *abszolut száma tetemesen csökkent.*

A mentő-állomás *másik osztálya, segélynyujtásra* van berendezve. Az állomás négy orvos vezetése alatt áll, kik felváltva nappal és éjjel állandó szolgálatot teljesitenek. Az állomás az orvosok pihenőszobájából, rendelőből, négyágyas betegszobából, kezelő teremből, gyógyszertárból és a segédszemélyzet részére egy helyiségből áll. A mentő-állomás felszerelése a legmodernebb és nemcsak a legszorosabb értelemben vett első segély-nyujtásra van berendezve, hanem műtőasztallal és operáló-eszközökkel is fel van szerelve,

ugy, hogy a súlyosan megsérülteken azonnal műtétet is elvégezhetnek. De az orvosok nemcsak balesetkor nyujtanak segélyt, hanem a munkásoknak megbetegedés esetén is rendelkezésre állanak. A mentő-állomás orvosainak további feladata a munkásoknak *első segély nyujtásra való kioktatása is*, mely célból időközönként a munkások részére előadásokat tartanak és ezenkivül minden műhelyben *első segély nyujtásra bizonyos számu munkást tökéletesen kiképeznek*. Megjegyzendő még, hogy a mentőállomáson kivül a gyár összes műhelyében az első segélynyujtáshoz szükséges kellékek külön szekrényben tartatnak. A mentőállomás rendelkezésére állnak végül modern hordágyak. Ujabban beszereztek olyan hordágyat, melynek segélyével a sérültet magasan fekvő, nehezen megközelithető helyről is veszély nélkül lehozhatják. Oly sérülteket, kiknek kezelésére a mentő-állomás már nem elégséges, a városi kórházba szállitanak.

Tüzoltás.

Részben, munkásvédelemre de főként a gyár biztonságára szolgál gyári tüzoltóság, melynek őrsége és felszerelése a a mentő-állomás mellett elhelyezett tüzőrségen külön épületben van. A tüzoltóság személyzete 7 közlegény és egy altiszt, kik azonban nem gyári munkások, hanem a városi közönséghez tartoznak és ezek dijazása fejében a R.-T. évi 8000 koronával járul a városi tüzőrség fenntartásához. A gyári munkások között gyári tüzoltó-csapatot nem szerveztek, mert többe kerülne a gyári munkások drága idejét tűzoltó gyakorlatokra forditani, mint amennyi a városi tüzőrség különitményének fentartásához adott járulék.

Társadalmi állapotok

Háztartási statisztika.[1]

Illés Imre e cimen megjelent könyve min denek előtt a háztartási statisztika multjából emlit néhány adatot és ismerteti azok célját. Angliában már a 18. században állitanak össze háztartási büdzséket, hogy igazolják: nem az élelmiszerek magas ára, nem az adók, hanem a rossz gazdálkodás idézi elő a nyomort. Mások meg épp az ellenkezőjét iparkodtak ily büdzsékkel igazolni. Belgiumban, Németországban a 19. században azért állitottak össze háztartási statisztikákat, hogy belőlük a hatóságok a nyomor fokára és a szükséges segély mérvére következtessenek. Le Play volt az első, aki a családi monografiákat általános szociális jellegge ruházta fel. Ez a fölfogás kezd mindinkább érvényre jutni. Mert igaz az, hogy a háztartási statisztika csak szük keretek közt mozoghat. Magyarországon pl. 4.039,196 családi háztartás volt az 1900-iki népszámlálás szerint. Hogyan képzelhető el ennyi háztartási statisztika? De viszont ha le kell mondanunk már eleve arról, hogy minden családtól háztartási számadásokat kapjunk, van-e értéke annak, ha legjobb esetben 10, 20, 100, 500 családtól nyerünk ilyeneket? Igenis van! Mert ha minden család külön gazdaságot alkot is, azonban jövedelme, e jövedelem elosztása nem független a többi családoktól. Bizonyos élelmi szereket, lakást, ruházatot minden családnak be kell szerezni, ezeknek az árai egyformák ugyszólván egész városokban. Ha sikerül tehát bizonyos tipikus családok háztartási bevételeit és kiadásait megállapitani, úgy ebből joggal vonhatunk következtetéseket egész társadalmi osztályokra. Ámde milyen legyen a háztartási statisztika? Miként eszközöljék a fölvételeket? Erre két mód van. Vagy kérdőiveket adunk ki, melybe beirják, hogy egy bizonyos időre mennyi bevétele volt a családnak, mennyit adtak ki. A kérdőivek kitöltése emlékezet után, vagy jegyzetek alapján történik. A másik mód: a tételenként jegyzett számadási naplók. Egy-egy család egy-egy bevétel-kiadási naplót kap, melybe minden egyes kiadást és bevételt gondosan beirnak. Ez utóbbi módszer a helyesebb, de költségesebb is. A kérdőivre adandó válaszoknál az ember nagyon rá van utalva emlékező tehetségére, mely azonban gyakran fölmondja a szolgálatot — a tételenkint való följegyzésnél a tévedés csaknem ki van zárva. A szerző ez utóbbi, azaz a háztartási napló mellett foglal állást.

A háztartási naplókat bizonyos tipikus családnak kell adni, akikhez hasonló életmódban sokan élnek, bizonyos észlelési időtartamot kell megszerezni és ami a fő: a naplókat hatályosan kell ellenőrizni. A földolgozásnál meg környezetrajzot is kell adni. A napló vezetésénél

[1] Háztartási statisztika. A háztartási statisztika módszertana és 14 pozsonyi háztartás számadása. Irta: Illés Imre dr. Kolozsvár, Corvineum. 1914.

nehézséget okoz az egyes tételek miként való elkönyvelése. A hitelbe vásárolt áru értékét a bevételi rovatba kell bevezetni, a törlesztést a kiadásokba. Ezt azonban a gyakorlatban nem szokták megcselekedni. Ugyancsak nagy nehézséget okoz az ugynevezett naturaliák kezelése. Ha a munkásnak, kisgazdának, kisiparosnak saját kertjében teremnek hüvelyes vetemények, burgonya, avagy gyümölcs, úgy ennek értékét is nehéz megállapitani, vagy helyesebben: a tulajdonosok könnyen elmulasztják annak megállapitását.

Az egyes naplókat hosszabb időn át kell vezetni, mert csak igy állapitható meg kielégitő pontossággal az egész évi kiadás. Ha ismerjük két negyedév kiadásait, úgy másik két negyedév közt már csekély eltérést kell feltételeznünk.

A háztartási naplókban a főszerepet a táplálkozás viszi. Egy munkáscsalád bevételének 50—60 százalékát élelmiszerekre szokta költeni. Ezt a részt úgy kell vezetni, hogy pontosan kitünjék a család élelmezésének minemüsége, az elfogyasztott élelmiszerek tápereje, illetőleg azok megoszlása. Külön és részletezett rovatokat kell elfoglalni a ruházatnak, lakásnak, fütésnek és világitásnak, egészségügyi kiadásnak stb.

A szerző könyvében nem közöl naplómintát. Azonban az általa előadottak alapján, továbbá a saját fölvételeinek közzétett adataiból a napló bevételi és kiadási rovatait a következőképen állitja össze:

Foglalkozás:

a) *Bevételek.*

	korona	fillér
A férj munkabére		
A férj egyéb keresete		
A feleség keresete		
A gyermekek keresete		
Hozzájárulásuk a háztartáshoz		
Albérlet, kosztadás		
Ajándék		
Kölcsön		
Előleg		
Eladott tárgyak		
Biztositás		
Egyebek		
Összes bevétel		

b) *Kiadások.*

	korona	fillér
Marhahus		
Sertéshus		
Borjuhus		
Szárnyas		
Vad...		
Egyéb hus...		
Szalonna		
Kolbász		
Hal...		
Husfélék összesen		

	korona	fillér
Vaj		
Zsir...		
Sajt		
Tojás		
Burgonya		
Zöldség, zöld főzelék		
Káposzta		
Hüvelyes		
Só		
Füszer		
Cukor		
Kenyér...		
Kávé		
Liszt		
Gyümölcs		
Tej		
Tea		
Lekvár		
Ecet, olaj		
Élesztő...		
Egyéb élelmiszer		
Dohány		
Alkoholos ... } otthon elfogyasztott ital		
Alkoholmentes }		
Étel ... ... } vendéglőben elfogyasztva		
Alkoholos ital }		
Vegyes ... ... }		
Kávé ... ... }		
I. Összes táplálkozási kiadás		

II. Ruházat, fehérnemü	korona	fillér
ruházat		
cipő		
fehérnemü		
tisztitás		
Összesen		

III. Lakás	korona	fillér
lakbér		
butor		
háztartási tárgyak...		
Összesen		

IV. Fütés, világitás	korona	fillér
fütés...		
világitás...		
Összesen		

V. Egészség-ügy	korona	fillér
orvos...		
testápolás		
Összesen		

VI. Iskola... ... ...

		korona	fillér
VII. Szellemi és társas élet	könyv, ujság		
	egyesület		
	színház, bál		
	Összesen		

		korona	fillér
VIII.	Adó		
IX.	Betegpénztár		
X.	Biztositás		
XI.	Helyi közlekedés		
XII.	Személyes szolgálat		
XIII.	Ajándékozás		
XIV.	Adósságtörlesztés		
XV.	Zsebpénz		
XVI.	Jogvédelem		
XVII.	Egyéb		
	Kiadás I—XVII-ig		

Ezenfelül vannak úgynevezett vegyes kiadások, amelyeket külön, de részletesen kell felsorolni. Ilyenek pl. ékszervásárlás, fénykép készités, órajavitás, virág beszerzés, koszoru, sirápolás, karácsonyfa stb. stb.

A könyvében kifejtett elvek szerint a szerző 14 pozsonyi család háztartási naplóit dolgozta fel. E családok között van: három hivatalnok, két kőműves- és két asztalossegéd, egy cipész-, egy fazekassegéd, egy takács- és egy bádogossegéd, egy elő- és egy gyári munkás, valamint egy csipészmester családja. A naplót 10 esetben 6 hónapig, két esetben 2½ hónapig vezették. A földolgozás nagyon részletes. Mutatóba az értékes anyagból a 14 család élelmiszer kiadásait közöljük. Ez igy alakult:

	Összes havi kiadás korona	Az élemezés havi költsége korona	Az élelmezés költsége az összes kiadások % a
Hivatalnok	366.03	103.92	28·4
Hivatalnok	336.30	119.19	35·9
Előmunkás	278.62	164.77	59·2
Hivatalnok	249.13	112.39	46·3
Cipészmester	220.40	115.32	51·3
Kőművessegéd	204.47	125.32	61·4
Kőművessegéd	192.17	114.73	59·7
Asztalossegéd	189.92	122.53	64·7
Takácssegéd	170.52	88.68	51·7
Bádogossegéd	169.47	126.68	74·8
Asztalossegéd	157.09	84.09	53·6
Fazekassegéd	156.55	90.53	57·9
Gyári munkás	138.20	84·88	61·5
Cipészsegéd	94.47	55.52	59·1

A szerző kiemeli ama nehézségeket, melyekkel a naplók vezetésénél meg kellett küzdenie. Reméli azonban, hogy az ily fajta munka sokkal könnyebben fog menni, mihelyt a társadalom fölismerte annak fontosságát.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Munkaidő a német nagyiparban.

A német szövetségtanácsnak 1908 december 19-éről kelt rendelete megbizza az iparfelügyelőket, hogy pontos kimutatást közöljenek a vasgyári munkások tulórázásáról. Ettől az időtől kezdve az iparfelügyelők pontos statisztikát közölnek a vasiparban foglalkoztatott munkások munkaidejéről. Az 1913-ról a kimutatást nem rég tették közzé. E szerint 1913-ban 636 oly üzem volt, melyre a szövetségtanács rendelete vonatkozott. Ezekben az üzemekben 229,035 munkás dolgozott. E munkások közül 192,832-nek a munkaideje, rövid szüneteket is beleértve, 12 óra volt, vagyis a nagyüzemek munkásai 80 százalékának volt meg ez a hosszu munkaideje; 595 munkás 12½—13-at dolgozott. Ellenben 2274 munkásnak rendesen 8 óra, 32,393 munkásnak 8—12 óra volt a munkaideje. A leváltások alkalmával egy-egy munkás néha 24—36 órát is állt munkában. A tulórázásról a következő táblázat számol be:

Év	Foglalkoztatott munkások száma	A tulórák száma	A vasárnapi tulórák száma
1913	229,035	25,147,678	12.411,347
1912	219,711	24,603.707	11.502,409
1911	208,210	21,229.371	9,433.262

A tulórák száma évről-évre emelkedett, jóllehet már 1912-ben visszaesés uralkodott a konjunkturákban, s 1913-ban pedig már válság volt. A tulórázásának az lehet az oka, hogy a vállalkozók üzemeiket teljes mértékben ki akarják használni.

A tulórázásban a munkások nagy százaléka részesedik, mint ezt a következő összeállitás mutatja:

Év	Tulórázott a munkások százaléka	Vasárnap tulórázott a munkások százaléka
1913	46·7	28·4
1912	48·7	28·9
1911	47·0	26·0

A javitó munkások 70·3 százaléka rendszeresen tulórázott, vasárnap 52·4 százaléka. A vasárnapi tulórák száma 4·7—5·1 és 7 óra között váltakozott. Ha a tulórákat az összes munkásokra átszámitjuk, ugy a következő összeállitást nyerjük:

Év	Napi tulóra	Vasárnapi tulóra
1913	0·64 óra	3·18 őra
1912	0·63 „	3·02 „
1911	0·59 „	2·92 „

Megjegyzendő, hogy tulórázáshoz a hatóság engedélye szükséges. Arra való hivatkozással, hogy az ipar érdekében elkerülhetetlen, a tulórázást megengedik.

A munka- és bérviszonyok a péküzemekben Németországban.

Németországban a péküzemek az első üzemek közzé tartoztak, melyekkel a szociálpolitikai törvényhozás törődni kezdett. Fölismerték azt, hogy a pékműhelyek egészségügyétől nagy mértékben függ a közegészség állapota, viszont azt is belátták, hogy e műhelyek tisztántartásához mi sem járul inkább hozzá, mintha a szakma munkásai rendezett viszonyok között élnek. Ennélfogva a törvényhozás magáévá tette a pékmunkások ügyét, szabályozta munkaidejüket, pihenőjüket stb. Hogy milyenek jelenleg a pékmunkások viszonyai, arról érdekes adatokat tesz közzé a német pékmunkások szövetsége. E szervezet röviddel ezelőtt statisztikai fölvételeket készittetett oly műhelyekről, melyek legalább 5 (a falvakon) — 10 (a városokban) munkást foglalkoztatnak. Az adatok 230 szövetkezeti és 253 magánpéküzemet ölelnek fel. Az előbbiekben 3247 munkás, az utóbbiakban 4052 munkás volt foglalkoztatva; minden egyes szövetkezeti üzemre 14·2, magánüzemre pedig 16·1 alkalmazott esett. Ezek foglalkozás szerint a következőképen oszlottak meg:

	A szövetkezeti üzemekben	A magánüzemekben
Műhelyfőnökök	165	147
Munkavezetők	267	256
Sütők	2512	2833
Cukrászok	78	286
Segédmunkások	126	397
Munkásnők	99	133

A magánüzemekben több a segédmunkások és munkásnők száma, illetve a rosszabban dijazott munkaerőké, mint a szövetkezeti műhelyekben.

A *munkaidő* a következőképen alakult:

	A szövetkezeti üzemekben	A magánüzemekben
8 órán alul	1923 személy részére	305 személy részére
8—9 óráig	181 » »	201 » »
9—10 »	782 » »	770 » »
10—11 »	98 » »	1434 » »
11 órán felül	97 » »	1198 » »

Mig tehát a szövetkezeti üzemekben a munkások többségének munkaideje 9 órán alul van, addig a magánüzemek alkalmazottainak kétharmada napi 10 órát, sőt egyharmada napi 11 órát, vagy annál is többet dolgozik. Az átlagos munkaidő a szövetkezeti üzemekben 8·2 óra, a magánüzemekben 10 óra.

A munkabéreket illetőleg már nincsenek ekkora különbségek a szövetkezeti és a magánüzemek közt. A béreket a következő kimutatás tünteti fel:

	Szövetkezeti üzemekben	Magánüzemekben
Műhelyfőnökök (évibére)	2102.47 márka	2173.18 márka
Munkavezetők (hetibére)	32.92 »	34.14 »
Sütők	30.75 »	29.79 »
Cukrászok	33.63 »	30.54 »
Segédmunkások	26.11 »	25.58 »
Munkásnők	18.63 »	13.77 »

Meg kell jegyezni, hogy a szövetkezet maga fizeti a munkásbiztosítási illetékeket alkalmazottaiért, sőt még a bér 3 százalékának megfelelő összeget az alkalmazottak nyugdijalapjára is befizet.

A nyári szabadság, melyben a pékmunkások részesültek, a következőképen változott: A szövetkezet alkalmazottai közül 1802 személy 8 napi nyári szabadságot élvezett; 825 egyén szabadsága hoszabb ideig tartott, 111 egyéné rövidebb ideig. A magánüzemekben csak az alkalmazottak fele élvezett nyári szabadságot és pedig: 579 egyén egy hétnél kevesebbet kapott, 833 egyén 1 hetet és 95 egyén 1 hétnél többet.

Katonai gyakorlatok, betegség esetén a szövetkezet továbbra is fizette a munkabéreket. A magánüzemekben csupán 523 egyén élvezte ezt a kedvezményt.

A nők munkabére a német-sziléziai bányákban és hutákban.

A német bányászipar is azon foglalkozási ágak közé tartozik, amelyekben a nők fokozottabb védelemben részesülnek. Munkaviszonyaikról ennélfogva állandó statisztikát vezetnek és igy mindenki bepillantást nyerhet a bányamunkásnők és a hutákban alkalmazott nők kereseti viszonyaiba. Egy legutóbb közzétett statisztika szerint a németsziléziai hutákban ezek a következőképen alakultak:

Az ipar neme	A női alkamazottak száma	Az évi bérük 1913-ban
Kőszénbánya	5,786	412 márka
Vasércbánya...	368	321 »
Zink- és ólombánya	2,584	341 »
Kokszgyárak	180	393 »
Vas- és acélöntők	787	377 »
Hengerművek	32	323 »
Finomitók	581	384 »
Zinkolvasztó...	763	429 »
Nyerszinkkészités	372	405 »
Ólomhengerművek	1,276	431 »
Ólomhuták	32	442 »

Ezekben a tipikus „férfi foglalkozásokban" már meglehetős nagy a nők száma. Bizonyára azonban még nagyobb lenne, ha a törvényhozás nem korlátozta volna munkaidejüket, úgy hogy csak bizonyos munkákra alkalmazhatják őket, amelyek némikép elválaszthatók az üzem menetétől.

Igy is azonban sok megbetegedés fordul elő e nők körében. Leginkább sápkórban, fülgyuladásban szenvednek, továbbá menstruációs zavarokban, valamint egyes testrészek bénulásában.

A munkabérek és a munkaidő az olasz építőiparban.

A német építőmunkás szövetség hivatalos lapja, a Grundstein, ezidei 24. számában statisztikai kimutatást közöl az olasz építőmunkások bér- és munkaviszonyairól. Az adatokat az olasz kormány által rendezett, azonban közelebbről meg nem jelölt ankétból vette. E szerint az egyes városokban a következőképen alakult az építőmunkások munkabére és munkaideje:

Város	Kőmüvesek munkabére centesimoban	Segédmunkások munkabére centesimoban	Munkaideje óra
Alessandria	41	27	10
Novara	38	26	10
Torino	43·5	28·5	10
Genova	47	30	10
Bergamo	33	20	10
Brescia	36	33	10
Como	42	39	10
Mantova	42	26	10
Cremona	38	25	10
Milano	48	32	10
Pavia	40	30	10
Belluno	45	25	9 3/4
Padova	38	29	10
Venezia	33	25	10
Verona	30	37	?
Vicenza	36	26	10
Bologna	31	46	10
Ferrara	35	27	10
Forli	40	30	10
Modena	40	32	10
Parma	45	33	10
Ravenna	51	25	9
Firenze	36	25	10
Livorno	45	30	10
Pisa	40	30	10
Ancona	43	32	10
Roma	48	32	10
Palermo	30	?	?

A legmagasabb órabért Ravennában fizették és pedig 51 centesimot óránkint. Ezt az órabért csupán a római és a milanoi órabérek közelitették meg. Azonban még e legmagasabb órabérek is csak felét vagy kétharmadát teszik ki azoknak a béreknek, amiket Németországban fizetnek. Nem csoda tehát, hogy tavaszonkint az olasz építőmunkások valósággal elárasztják Németországot. A munkaidő már inkább megközeliti a német munkásság által elért munkaidő viszonyokat. Az olasz építőmunkások munkaideje rövidebb a francia építőmunkások munkaidejénél.

A kollektiv szerződések Hollandiában 1910 végén.

A holland statisztikai központi hivatal röviddel ezelőtt tette közzé az 1910 végén fönálló kollektiv szerződések adatait.[1] Ezek szerint 1911. január 1-én

volt kollektiv szerződés	81
kiterjedt a hatásuk munkásra	23002

Ezek a szerződések a következő iparágakat ölelték fel:

Iparág	Résztvevő munkás
Gyémántipar	10200
Építőipar	6000
Nyomdászipar	3000

A többi szerződés a különféle iparágak között oszlott meg. A szerződést a munkásokkal 22 esetben, csaknem 20000 munkás részére a munkaadószövetség kötötte a munkásszervezettel. A többit szervezetlen munkaadók kötötték szervezett munkásokkal.

A szerződések közül 73-ban volt feltüntetve a szerződés érvényességi tartama. Ezek a következőképen oszlottak meg:

A szerződés érvénye	Szerződésnél
1 éven alul	11
1 év	28
1—4 év	23
5 év vagy azon túl	11

A szerződések a következőképen állapitották meg a napi munkaidőt.

Munkaidő	Munkás részére
10 óra	5295
8½ »	10200

A 8½ órai munkaidővel kizárólag csak a gyémántmunkások rendelkeznek.

A *minimális* munkabéreket a tarifaszerződések a következőképen állapitják meg:

a) Órabérek

Ácsok	0·35—0.60 frankig	(ez utóbbi éjjeli munkánál)
Téglagyári munkások ...	0·40—0·60 »	
Építkezési napszámosok	0 35—0·55 »	
Kéziszedők	0·45 »	
Gépszedők	0·50—0·60 »	(ez utóbbi éjjeli munkánál)

b) Havi fizetés

Pallérok	135.80—270.80 frankig	
Építkezési rajzolók ...	85.00—300.00 »	
Akik mindkét hivatást egyszerre gyakorolják	135.80—300.00 »	

[1] Forrás: Bulletin du Ministère du Travail et de la Prevoyance sociale, 1914. 70. oldal.

A kollektiv szerződések Svédországban 1912-ben[1].

Svédország területén 1912 elején 1476 kollektiv szerződés volt érvényben, melyek hatálya 229792 munkásra terjed ki. Az év folyamán 316 uj kollektiv szerződést kötöttek 29588 munkás részére. E szerződések a következő iparágak között oszlanak meg:

Szakma	Szerződés	Munkások
Bányászat, gyárüzem	198	16844
Építőipar	65	8374
Közszolgálat	7	751
Kereskedelem és közlekedés	46	3619

A szerződések közül 119-et munkás- és munkaadó szervezetek kötöttek, 188-at egyes munkaadók kötöttek a munkás szervezetekkel. A szerződések közül 175 egész községre, 2 az egész országra terjedt ki. A szerződés érvényességének tartamát 311 szerződés állapitja meg és pedig a következőképen:

1 évig	érvényes	38	szerződés
1—2 »	»	30	»
2—3 »	»	64	»
3—4 »	»	49	»
4 éven felül	»	130	»

A szerződések a következőkre tartalmaznak intézkedéseket:

A munkabeszüntetés elkerülése	218	szerződésnél
Választott biróságok és egyeztető hivatalok	135	»
Balesetbiztositás	211	»
Baleseti kárpótlás (a biztositáson kivül)	152	»
Munkarend	160	»
Szervezeti kérdés	176	»
Tanoncügy...	85	»

Munkabéreket 316 szerződés állapit meg 29588 munkás részére, még pedig:

	Szerződés	Munkás részére
csak időbért	134	7628
csak akkordbért	9	324
mindkettőt	173	21636

A heti munkaidőről a szerződések 26591 munkás részére intézkednek. Ezt a következőképen állapitják meg:

heti 18 óráig	202	munkás	részére
» 19—53 »	18	»	»
» 54—60 »	25838	»	»
» 55 órát dolgozik	875	munkás	
» 55—56 » »	1470	»	
» 57 » »	13313	»	
» 58 » »	4081	»	
» 59 » »	2381	»	
» 60 » »	2518	»	
» 60 órán felül »	535	»	

[1] Forrás: Sociale Rundschau 1914. 4. szám.

Munkásvédelem

Műszaki balesetvédelem

A KÖZLŐMŰVEK A BALESETVÉDELEM SZEMPONTJÁBÓL

(Folytatás.)

A német iparfelügyelőségek kerületi főnökei 1913. évi jelentésükben kritika tárgyává tették a szijfeltevő balesetvédő működését, véleményük azonban nagyon különböző volt. Egy részük határozottan a szijfeltevőkészülékek ellen foglalt állást, mert szerintük a szijfeltevők komplikáltak, kezelésük nagy gyakorlatot igényel és amellett külön uj balesetforrásul is szolgálnak. Mivel más kerületekben a biztossági szijfeltevőkkel nagyon meg voltak elégedve, ugy hisszük, hogy a szijfeltevőkről szóló panasz abból származott, hogy egyes kerületekben *rossz rendszerü*, helytelen szerkezetü szijfeltevőket alkalmaztak.

Mivel a szijfeltevő rendszereket a iparfelügyelők jelentéseikben nem ismertették, nem is tudunk erre bővebben reflektálni, mindössze annyit jegyzünk meg, hogy az előbbiekben ismertetett szijfeltevőket a gyakorlatban kipróbálták és azokat, mint üzembiztosokat olyan testületek ajánlották, mint pl. Association des Industriels de France contre les Accidents du Travail.

Szijváltók.

Balesetelháritás szempontjából mindenesetre jobb, ha a szijfeltevést és szijledobások számát a minimumra redukáljuk, ezért ujabb üzemekben az egyes munkagépeket hajtó szijtárcsákat oldható és bekapcsolható tengely-kötésekkel csatolják a közlőműhöz vagy róla hajtott előtéttengelyhez vagy pedig ékelt (Sz_2) és lazán futó (Sz_3) szijkorongokat alkalmaznak és szijváltó villával (vi) hol a laza szijkorongra, hol az ékelt szij-

korongra tolják át a villák között futó szijat, aszerint, amint a munkagépet járatni, vagy megállítani akarják.[1]

Az ilyen szijváltó szerkezeteknél megeshetik, hogy valamely véletlen folytán a szijváltó a szijat az ékelt korongra tolja, a munkagép váratlanul megindul és a rajta foglalatos-

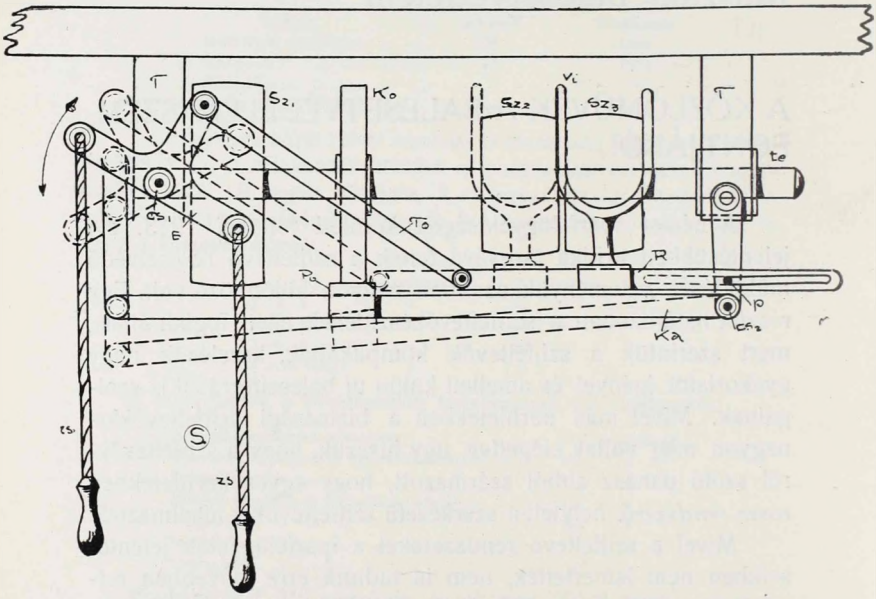

137. ábra. Előtéttengely biztonsági szijváltóval és fékkel.

kodó (beállító, tisztító, javító) személyek balesetet szenvednek. Hogy ez meg ne essék, az előtétnek tehát olyannak kell lennie, hogy az előbb emlitett önkénytelen szijátváltás meg ne történhessék.

---

[1] A 137. ábrán a szijváltó villa (vi) pontozott helyzetében a szij fut, a teljes vonallal kihuzott helyzetében pedig áll a szij. A szijváltás a (zs) zsinórok meghuzásával történik, amelyek az (E) emelőt a (cs) csap körül elforditják és ezzel az (R) rudon levő szijváltó villát (vi) a (To) tolórud segitségével ide-oda tolhatják, azaz a szijat a villákkal a laza vagy ékelt szijkorongra terelhetjük. A (Ko) korongot és vele a tengelyt a (csa_2) csap körül lengő (Ka) karon levő fékező pofával (Po) lefékezik, ha a szij a laza szijkorongon van.

Ilyen biztossági szerkezetek az Istvántelki Máv. főműhelyben használt[1] egy előtét tengelyre alkalmazott szijváltó készülékek (138. ábra). A szijváltó az I. ábrán alulról, a II. elölről, a IV. oldalról van ábrázolva. A tengelyen az l. lépcsős szijdob és az 1, 2, 3 szijdob van, amelyek közül az egyik (2) ékelt, a másik kettő (1, 3) pedig lazán fut az előtéttengelyen. Ha szijat a szijváltó villával (v) az ékelt szijkorongra toljuk, akkor a tengely forog, a (l) lépcsős szijdob a gépet hajtja. Ellenkező esetben a tengely és igy a gép is áll. A (v) villák az (r) tolórudra vannak megerősitve, amely a csapágyakról kinyuló két marokban a tengely hosszuságának irányában a reáerősitett (o) csapos hüvelynél fogva a szögvaskeretre (sz) ágyazott (E) szögemelő (s) hasitékos nyulványával, amely hasitékba az (o) hüvely csapja beleillik, tolható. (138. ábra I., II., IV., VI.) Az (E) szögemelőt a ráerősitett láncon levő (Gy) gyürü meghuzásával (135. ábra IV.) elfordithatjuk és igy a villát és vele a szijat ide oda tolhatjuk, illetve a szijat válthatjuk. Hogy a szij véletlenül át ne csaphasson és igy, mint azt előbb emlitettük, véletlen meg ne indulhasson a gép az (E) emelőkar alá (138. ábra IV.) párhuzamosan egy kis vaspálcát (n) erősitünk, amelyre egy lyukas sulyt (Q) füzünk. Ez a (Q) suly mindig a pálca alsó végére csuszik és igy az emelőkart ebben a helyzetében lehuzva tartja, amiáltal a villának (v) és a szijnak a másik korongra való átcsuszását megakadályozza.

Az emelőkar (E) mozgatásának és helyzetében való biztositásának egy másik módját a 138. ábra III., IV., VI., VII., rajzai mutatják, ahol a huzógyürük helyett a láncot egy (e) (138 ábra III., V.) emelőkarra erősitjük, amely a gépbe (itt eszterga) ágyazott (t') tengelyre ékelt (k) kézi kar elforditásával az (E) szögemelőt a csigákon vezetett lánc segitségével ide-oda huzhatja és igy a szijat válthatja.

A szijat, illetve a villát (v) elcsuszás ellen a (K) rugalmas karból kiálló (p) pecekkel biztositjuk, amely az (i) ives gyürük furt lyukakba (138. ábra III., V., 1., 2., 3.) illik, ugy, hogy a szijváltás egy bizonyos állásában (138. ábra II., V.) pl. a 2. sz.

---

[1] Palik F. Egy magyar munkahely. — A Társadalmi Muzeum értesitője I. évf.

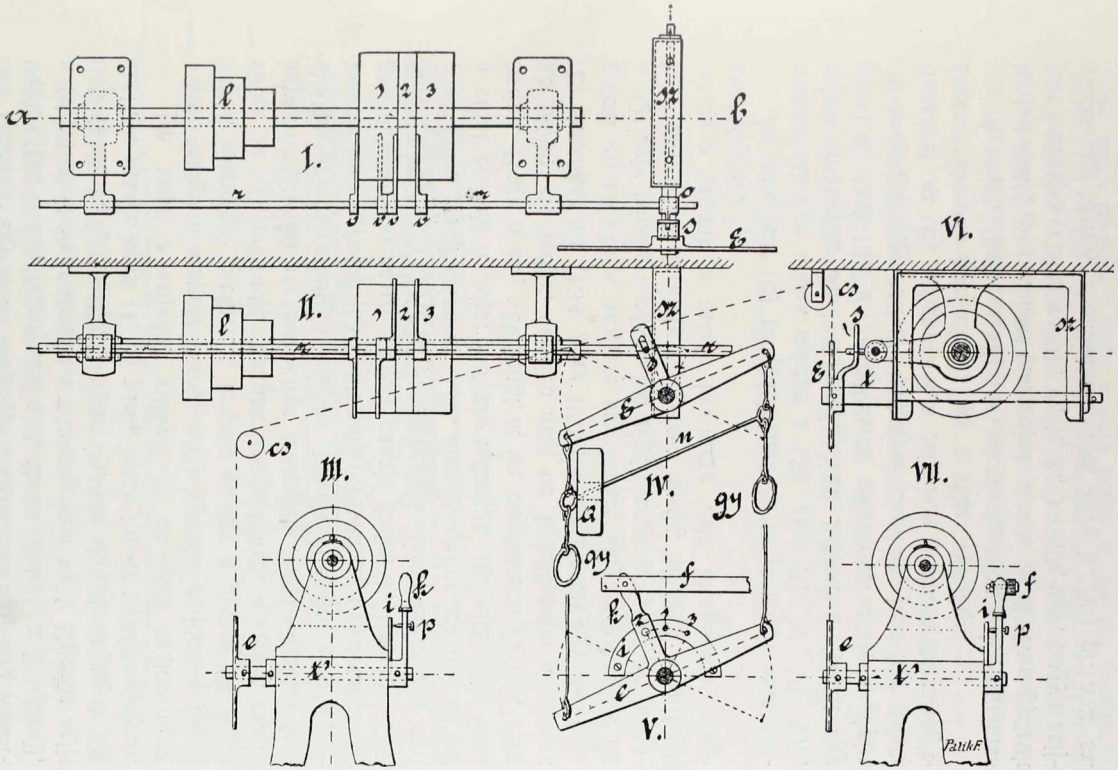

138. ábra. Előtéttengely biztositott szijváltó készülékekkel — M. Á. V. Istvántelki főműhely.

lyukban van a (p) pecek és ennek folytán a (K) kart és vele együtt a (v) villát is ebben a helyzetben rögzitik, tehát a szij véletlenül átcsapódását, vagyis a gépnek ezzel járó váratlan megindulását megakadályozza.

Ujabban a Wülfel cég egy „Ideal“ nevü biztossági szijváltót hozott forgalomba, amelynek mozgató részei zárt tokban vannak, (139. ábra) amelyből csak egy huzózsinór lóg ki és a szijváltó villa látszik ki. A huzózsinór meghuzásával egyszer jobbra, egyszer pedig balra vált a villa, ugy hogyha a gépet hirtelenül megakarjuk állitani, azaz a szijat a laza tárcsára átállitani, a zsinórt huzzuk és a szij biztosan a laza

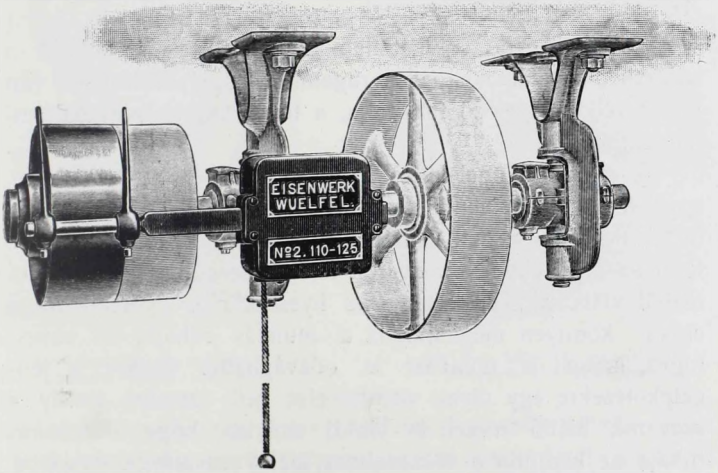

139. ábra. Ideál biztossági szijváltó készülék. Eisenwerk Wülfel-cég szerkezete.

korongra kerül. A villát helyzetében egy, a szijátváltó szekrényében elhelyezett billenő suly biztositja.

A szij feltevéséből és ledobásából származó balesetek elkerülésére az ujabb időben mindinkább elterjedő oldható és bekapcsolható tengelykötéseket alkalmazhatunk, amelyek segitségével egy forgó tengelyen csapágyazott szijtárcsát tetszés szerint a tengelyhez köthetünk, ugy hogy vele forogjon, vagy pedig a tengelytől leoldhatjuk, ugy hogy a szijtárcsa áll és a tengely a szijtárcsa hüvelyében szabadon forog. Mivel a tengelykötések a balesetvédelem terén több szem-

pontból fontosak, azonkivül egyes tengelykötések balesetforrásokként is szerepelnek a tengelykötésekkel külön foglalkozunk.

A hosszu közlőműtengelyeket több kisebb tengelydarabból készitik, amelyeket tengelykötésekkel kötnek össze, ugy, hogy a tengelydarabok geometriai tengelye (középvonala) pontosan egy egyenesbe essék.

A tengelykötések lehetnek:

A) oldhatatlanok,

B) oldhatók, amelyeket ismét felosztunk üzem közben kikapcsolható és ki- és bekapcsolható tengelykötésekre.

Az oldhatatlan tengelykötések.

Az üzemközben oldhatatlan tengelykötések közül csak a terjeszkedő (dilatációs) és a rugalmas tengelykötéseknek van balesetvédő, megelőző funkciója, a többi csakis mint balesetforrás szerepel.

A tárcsás tengelykötés (140. ábra) két egymásra illő, agyával az összekötendő tengelyvégekre ékelt és peremükbe furt lyukakba illesztett csavarokkal összekötött tárcsákból áll. Régi szerkezeteknél a csavarok fejei és végei a tárcsa peremből kiállottak, ugy hogy az ilyen kiálló, gyorsan forgó csavar könnyen megkaphatta a munkás ruháját és ennélfogva, magát a munkást is odavághatta. Ezekre a tengelykötésekre egy olyan pléhhüvelyt kell szerelni, amely a csavarok kiálló részeit is elfödi annyira, hogy a munkás ruhája ne kerüljön a veszedelmes, kiálló csavarfejek közelébe.

Az ujabb szerkezeteknél (141. ábra) sülyesztett csavarokat használnak, ugy hogy a csavarfej nem áll ki a tárcsából, tehát balesetet sem okozhat.

Ugyancsak a kiálló csavaranyákkal okozhat balesetet a Sellers-féle tengelykötés, (141. ábra), amely egy a középfelé keskenyedő kettős kúpra kiesztergályozott hüvelyből és a tengelyekre huzott, a hüvelybe illő két kisebb hüvelyből áll. Ha a 141. ábrán látható módon a két tengelyre illő és a tengelyvégekre ékelt kupos hüvelyt csavarokkal összeszoritjuk, akkor a két belső kupos hüvely beleszorul a külső hüvelybe úgy, hogy a két tengelyvéget pontosan központosan kötöttük össze. Régi szerkezeteken a külső hüvelyre egy külön pléh-

hengert huztak, amely a kiálló csavaranyákat és csavarvégeket elfödte, ujabban magát a külső hüvely hengerpalástját hosszabbitják meg annyira, (142. ábra), hogy a csavarvégek ki ne álljanak és ezzel balesetet ne okozhassanak.

A csészés tengelykötés szintén balesetforrás, amennyiben hosszában tengelyén át kettéhasitott két félhengerből áll, amelyeket csavarokkal kötünk össze (142. ábra). Dacára annak, hogy a csavarokat a hengerbe sülyesztették, mégis megtörténhetik, hogy a csavarfejek és anyák a munkást ruhájánál fogva megfoghatják és magukkal ránthatják. Hogy ez

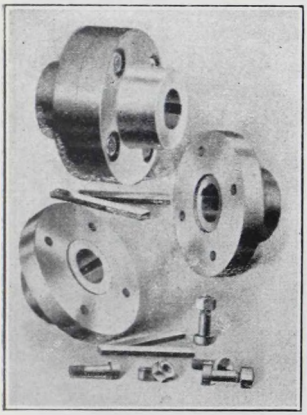

140. ábra. Tárcsás tengelykötés. Eisenwerk Wülfel szerkezete.

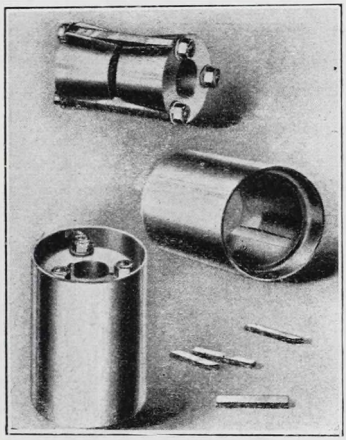

141. ábra. Sellers-féle tengelykötés. Eisenwerk Wülfel szerkezete.

ne történhessék meg, a tengelykötést lemezből készült sima burkolattal fedik, amelyet gömbölyü fejü csavarokkal erősitenek a tengelykötésre. (142. ábra.)

Megemlitjük még a ferde tengelyek kötésére való Cardan tengelykötést, amelynek kiálló részeit szintén burkolni kell. Ujabban ezeket is ugy készitik, hogy semmiféle szerkezeti része ki ne álljon, hanem felülete lehetőleg sima legyen.

Az oldhatatlan tengelykötések közül a terjeszkedő tengelykötés mint balesetelháritó eszköz szerepel. Az egyes tengelydarabok a hő okozta tágulás következtében nyáron meghosszabbodnak, télen pedig megrövidülnek. Ha a tengelysor hosszu, akkor az a meghosszabbodás vagy megrövidülés

erősen zavarja az üzem biztosságát, amennyiben a tengelyre ékelt szijkorongok a tengely hosszanti irányában elmozdulnak és igy a szij nem fut rajtuk pontosan középen, ami a szij gyakori leesését vonja maga után és az ezt követő szijfeltevések következtében a baleset fellépésére több alkalmat szolgáltat. Az állitógyürük és a tengelyvállak elmozdulásával a csapágyakra oldalirányu nyomást gyakorol a táguló vagy a hidegben összehuzódó tengely, amely a tengelyváll, illetve állitógyürü és a csapágy közti surlódást növeli, azonkivül a csapágyat el igyekszik ferditeni és ezáltal a csapágy alap-

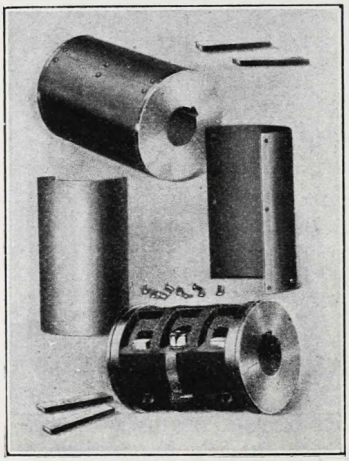

142. ábra. Csészés tengelykötés. Eisenwerk Wülfel szerkezete.

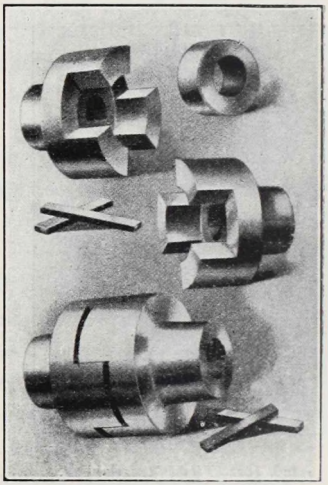

143. ábra. Terjeszkedő (dilatációs) tengelykötés Eisenwerk Wülfel szerkezete.

csavarait tulságosan igénybe veszi, esetleg annyira, hogy a csapágycsavarokat meg is lazitja, ami a csapágyak lötyögését is előidézheti. Mivel ez a körülmény a törésből származó balesetek melegágya, a tengelyek tulságos meghosszabbodásának elkerülésére, az egyes tengelydarabokat táguló (dilatációs) tengelykötéssel kötjük össze, (143. ábra), amely a tengelyvégek egymástól való elmozgását megengedi, ugy hogy egymásba illeszkedő hengerszeletei elmozoghatnak a tengely hossza irányában, de azért sinfelületüknél fogva érintkeznek annyira, hogy az egyik tengelydarab forgó mozgását a másiknak átadhatják. (143. ábra.)

Az öntőműhelyek és az ahhoz tartozó műhelyek füstelenitése és pormentesitése.[1]

(Folytatás.)

A finom por lecsapására a Simon Bühler & Baumann cég egy „Szeparátoros vákuum készülék“ nevü szerkezetet készit (14. ábra). A készülék egy kovácsolt vasházból való, amelyben szárnyszerkezet van, amely a poros levegőt beszivja. Mihelyt a szivótérbe ér a portalanitandó levegő, azt egy külön erre a célra szerkesztett forgókészülékből kipermetező függőleges irányu viztömeg éri, ugy hogy ezáltal a poros szemeket egyenletesen bevonjuk vizzel. Ez a porból, levegőből és vizből álló keverék irányától eltéritve a már előbb emlitett szárnyszerkezetnek ütődik, amelyek azt tovább

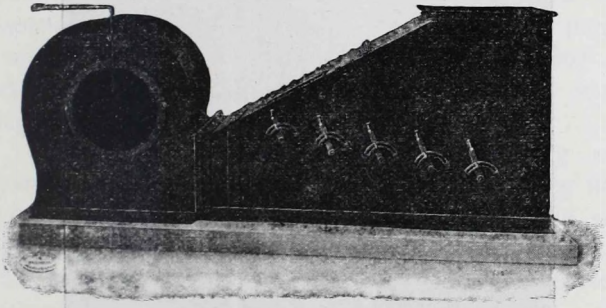

14. ábra.

hajtják a szeparátorba, ahol ferdén beállitott csapóajtóknak ütközik. Ezeket a csapóajtókat a készülék külső részén elhelyezett emeltyük segitségével tetszés szerint beállithatjuk. Az ábrán öt ilyen emeltyüt láthatunk. Ezáltal a légáramlatnak 160°-kal való eltereléssével együtt elérik azt is, hogy a vizzel sulyossá tett porszemecskék lecsapódnak és zavaros lé alakjában a leeresztő csövön át lefolynak a szeparátorból egy deritő kádba. A most már megtisztitott levegő a szeparátor fedelén levő nyiláson át a szabadba kerül.

A 15. ábrán látható Danneberg & Quand-féle vizes szürőkészülékeket is gyakran használják a homokfuvók és a csiszológépek finom porának elválasztásához.

[1] O. Gerold mérnök tanulmánya után. Rauch und Staub 1912. nov. 33. old.

Ezekben a szürőkben a durvább port száraz uton választják el a levegőtől. A levegőt kieresztő nyilás fölött pedig egy nedves szürő van. A centrifugális porelválasztóból a levegő, amely még igen finom porrészeket tartalmaz, a nedves

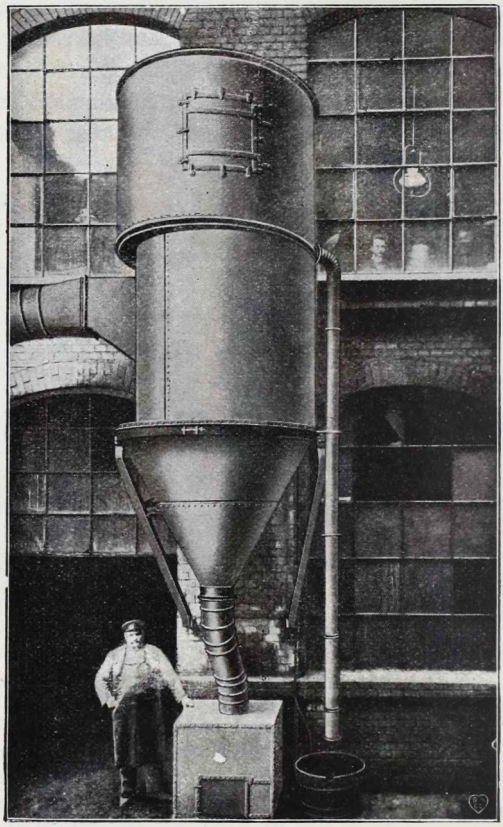

15. ábra.

szürőbe kerül és ott kokszból való nedves ütközőfelületeken kivül még permetező vizsugárral is találkozik, amelyek a finomabb porrészeket is visszatartják, ugy hogy a levegő meglehetősen pormentesen távozik a szabadba. Ha ezek a nedves szürők nem is dolgoznak olyan tökéletesen pormentesitő

módon, mint a szövetes levegőszürők, mégis igen előnyösek főleg egyszerüségük és üzemük olcsósága következtében.

A finom kis porrészeket legbiztosabban a szövetszűrők választják el, amelyek közül a Beth-szürő a legismertebb. Ezek rekeszes fa-, vagy vaspléhszekrényekből, vagy vaspléhből készült hengeralaku házakból állanak. Minden ilyen hengerben 1—8 szürőcsőből álló szürőrendszer van elhelyezve, amelyek alul nyitottak és a szekrény vagy henger fenekébe vannak megerősitve, fönt azonban egy fa-, vagy vasfedővel vannak elzárva és egy szerkezettel összekötött karon lógnak. Ez a szerkezet a többé-kevésbé porózus szövetből készült szürőtömlőket időközönkint önműködően tisztogatja. A szürőtömlők légáteresztő képességét az elválasztandó porszemek mérete, illetve finomsága szabja meg. A szürőszövet fajtája az öntvénytisztitó-műhelyek portalanitásánál mellékes. Teljesen alaptalan dolog attól félni, hogy a nehéz és éles porszemek a szürő szövetét megtalálnák sérteni, mert e kemény részeknek már a szürőig való utjukban elegendő idejük van a leülepedésre.

Évtizedes tapasztalat bizonyitja azt, hogy még smirgelgyárakban sem tapasztalták a szürőtömlőknek meg nem engedett mértékben történt kopását. Egy Beth-féle szürővel felszerelt öntvénytisztitó-műhely portalanitó berendezését a 16-ik ábra tünteti fel. A Beth-féle szűrő munkamenete a következő:

A poros levegő alulról a szürőtömlők belsejébe és az exhausztor működése révén (1. ábra) innen a szabadba kerül, mig a porrészeket a tömlők visszatartják. A tömlőket szakaszonkint tisztitják oly módon, hogy egy a szivófejrészben elhelyezett csapszelepet egy mekanizmus átvált és ezáltal az exhausztor működése az illető szakaszra nézve megszünt. (2. és 3. ábra, tisztitás.)

A szelep átváltásakor egyuttal egy áteresztőt is kinyitnak, amelyen a külső levegő a kikapcsolt szakaszba beömlik.

Ez a külső ellenáramu levegő a poros levegő bevezető csatornájában uralkodó hijjoltság és a beeresztő nyilás keresztmetszetének nagysága szerint nagyobb vagy kisebb sebességgel áramlik kivülről befelé a szürőtömlőkön és a hátsó toldáson át a szomszédos szakaszok felé. Ezzel egy-

idejüleg egy tengelylyel együtt forgó bütykök a szűrő tetején levő karokon lazán lógó tömlőket kifeszitik. Mikor a tömlőket tartó kar lecsuszik a bütyökről, a tömlők saját sulyuknál fogva eredeti helyzetükbe esnek vissza, ugy hogy a tartó rudazatnak esése alkalmával történő rázkódtatásakor, vala-

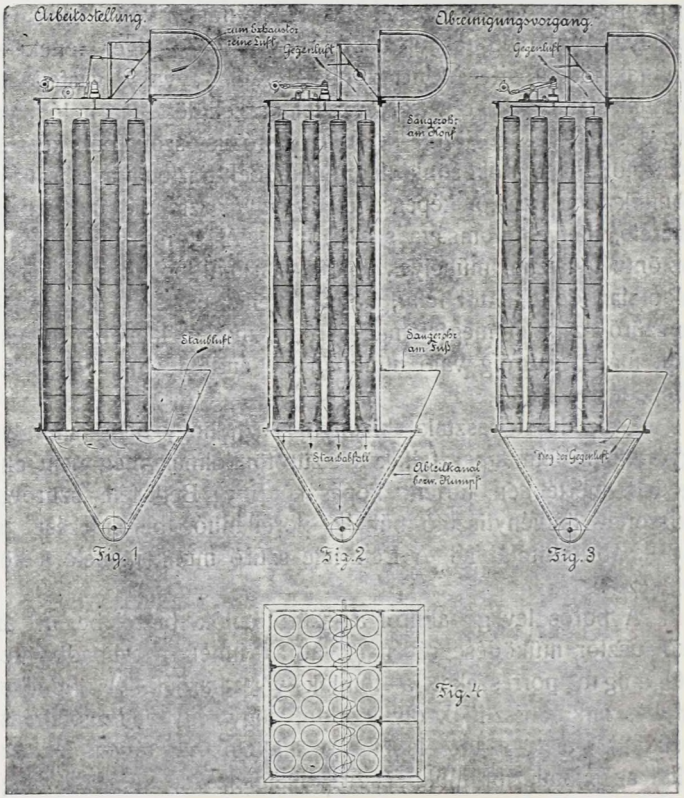

16. ábra.

mint az ellenáramu levegősugár hatása folytán a tömlő falaira tapadó por leválik és a szűrő fenekén elhelyezett tölcsérbe hull, ahonnan egyenesen zsákokba töltik. A tömlőket szükség szerint egymásután 5—10-szer tisztitják.

A levegőben levő melegmennyiség megtartása céljából annyira megtisztithatjuk a levegőt, hogy azokba a termekbe,

ahonnan elszivtuk, teljes egészében, vagy esetleg egy részét vissza is vezethetjük. Egy Beth-szürő üzemére 1/10 lóerő szükséges. A tömlőket két és több tömlő befogadására készitik, de 96-nál több tömlőt sohasem tesznek egy szürőbe. A tömlők alsó átmérője 200 mm., felső átmérője pedig 150 mm. A készülék 3—3½ m. magas, amely magasságba az alját, t. i. az elosztót nem számitottuk be.

Minden por- és levegő-elszivó berendezésnél télen az a kellemetlen körülmény mutatkozik, hogy a munkatermekből tetemes mennyiségü meleget von el. A műhelyekből nagy levegőtömeget szivunk el, amelyeket természetszerüleg pótolnunk kell. Ezért nagyon célszerünek mutatkozott ily üzemeknél a szürők alkalmazása, mert itt, amint már előbb emlitettük, annyira megtisztithatjuk a levegőt, hogy azt télen ismét visszavezethetjük a munkatermekbe. Ehhez rendesen egy kevés friss levegőt is keverünk, de ez oly kis mennyiségü, hogy ennek felmelegitésére rendelkezésünkre álló üzemgőz felhasználása esetén minden különleges melegitő készüléket nélkülözhetünk.

Ha nem a leszürt levegőt vezetjük vissza a műhelybe, hanem az elszivott levegőt másképpótoljuk, ugy olyan berendezést kell alkalmaznunk, amely elháritja, hogy egy terembe, amelyből pl. +20° C meleg levegőt szivtunk el, 20° C hideg levegőt vezessünk be. Az ily esetben fellépő nagy melegveszteséget, amelyet igen kellemetlen léghuzam is kisér, sikeresen elhárithatjuk, ha levegőfűtést alkalmazunk. A levegőfütés ventilátorból, fűtőkészülékből és légelosztó csővezetékből áll. A ventilátor szivja a levegőt és a fűtőkészülék melegátadó felületein átnyomja, amelyeken felmelegszik, a csővezeték pedig a meleg levegőt egyenletesen elosztja, a különböző termekbe vezeti. A légfütés legérdekesebb része a melegitő, illetve fűtőkészülék. (17. ábra.) A melegvizfűtő — és ami még ritkábban fordul elő — a gázfűtő-készüléken kivül leginkább széntüzelésü (clorifere), de legfőképen gőzfűtésü levegőmelegitő készülékeket használnak. Ahol csak lehetséges, gőzzel fűtött levegőmelegitő készülékeket alkalmaznak, mivel ezek az üzem szempontjából a legkényelmesebbek. A 17. ábrán egy olyan levegőmelegitő készüléket látunk, amelyet egy igen kicsi gőzgép tart üzemben. A gőzgépet friss

gőz hajtja és a belőle kipuffogó fáradt gőz melegét a fűtőkészülékben használjuk ki. Fűtőtestül simafalu gőzcsövet használunk, hogy lehetőleg kis térben lehetőleg nagy fűtőfelületet helyezhessünk el. A fűtőtestek melegátadó képességét a levegő lehetőleg nagy áramlási sebességével növeljük, amellyel egyuttal a fűtőtestben való porlerakodást is megakadályozzuk. A levegőfűtésnek az az előnye, hogy egyuttal szellőző berendezés is és igy a szellőzés követelményeit mindenképen kielégithetjük vele. Öntőműhelyekben például napközben, amikor mintáznak, nem szükséges az erős szellőzés, ellenben este öntéskor teljes mértékben működtetni kell a

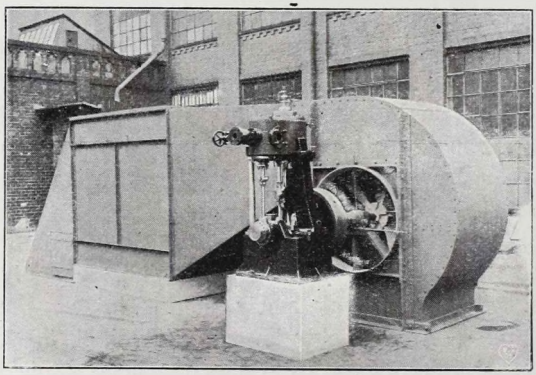

17. ábra.

szellőző berendezést, ugy hogy napközben az exhausztorhoz a műhelyből kiszivott levegőt ereszthetjük.

Például bemutatjuk a 18. ábrán a Jackmann Borsigwalde-cég öntőműhelyében felszerelt légfűtő berendezést. Ugyanebben a műhelyben vannak az 1., 6., 7., 8., 9., 12. 13. ábrán látható por és füst ellen védő berendezések is.

Ezek a légfűtésü berendezés üzeméhez szükséges gőzmennyiséget egy magasnyomásu gőzkazánban fejlesztik, amelyet az izzitó és az edzőkemencék füstgázaival fütenek. 35.000 m³ meleg levegőt vezethetünk be óránkint az öntőműhely csarnokába és a beömlési helyek, a csarnok vasszerkezetéhez illeszkedő csövek, egész a padlóig érnek. Nappal a fűtőberendezést szellőzésre nem használják, hanem a terem-

ből kiszivott levegőt fujják ismét vissza és igy tisztán a fűtő ténykedésre szoritkoznak. Abban a pillanatban azonban, amikor az öntés megkezdődik, a körülmények megváltoznak; erős szellőzésre van szükség, a fűtés szüksége pedig megszünik, mert az öntésnél oly nagy melegforrások keletkeznek, hogy a termet tul is fűthetik, ami a munkásra nézve már azért is kellemetlen, mert az öntési időszak napi munkájának éppen legnehezebb része. Most a fűtőberendezés szellőz és enyhitőleg hat. Az exhausztor szivócsővét most friss levegő beszivására állitják be és ettől kezdve csak friss levegőt nyomnak be a csarnokba. Ezt a levegőt nem mele-

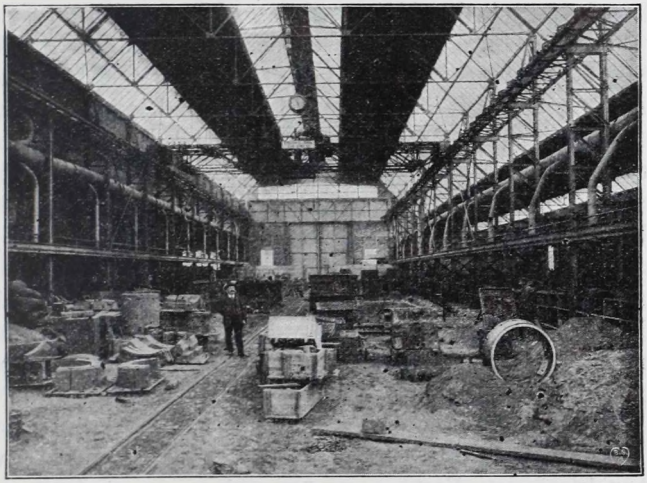

18. ábra.

gitik annyira, mint nappal szokás, hanem legfeljebb 12—15° C-ra, ugy hogy a magasabb hőfokra fűtött termet még mindig hütheti.

Mig a vasöntőkben elegendő óránkint két-háromszori levegőcsere, a fémöntőkben jóval nagyobbak a szellőzési igények, ugy hogy ott óránkint öt-tizszeri levegőcsere szükséges. Itt nehezebbek a körülmények, mint az öntőműhelyekben, mert itt az olvasztókályhák igen kellemetlenül fűtenek és azonkivül a terjedelmes por- és füstfelszivó készülékek

levegőszükségletét is fedezni kell. Ilyen helyen a légfűtő berendezés éppen olyan nagy szerepet játszik mint szellőző és hütőberendezés, akárcsak mintha fűtőberendezésként működik.

A fémöntőműhelyekben ez okból legjobb, ha a nyári hónapok idejére a fűtőberendezést hűtéssel kombináljuk, amely hűtőkészülékben a levegőáramlatot finomra porlasztott vizsugáron át vezetjük, amikor a viz elpárolog, amely alkalommal körülbelül 600 kaloria meleget köt le az elpárolgó viz minden kg.-ja. A levegőnek vizfelvevő képessége mindenesetre a hűtőbe belépő levegő nedvességtartalmától függ. Ha a külső levegő nedvességtartalma nagy, akkor a hűtés nem működik. (Pl. esős vagy ködös időben.) Ez az eset azonban igen ritkán fordul elő és ilyenkor a levegőnek páratartalma legalább 80%—90%. Ami a 17. és 18. ábrán látható légfűtőberendezés üzemköltségét illeti, meg kell jegyezni, hogy az üzemhez szükséges munka az előbb emlitett elrendezés esetén nem kerül semmibe, mivel a gőzgép hajtására szükséges gőzmennyiség a fűtés céljaira ugy is szükséges lenne. Ha tehát külön szellőzés nem szükséges, vagyis a műhely levegőjét kissé felmelegitve visszavezetjük, akkor az üzemköltség ugyanannyi, mint a rendes gőzfűtés üzemének költsége. Ha pedig erősebb szellőzés szükségessége mutatkozik, ugy nem kell külön hajtóerő a fűtés üzemére, mert a készüléket hajtó gőzgép kipuffogó gőze a levegőt ismét előmelegiti.

Az előbbiekben közölt berendezések, amelyeket a por- és füstmentesités céljából a mai igényeknek megfelelő kivitelben készitenek. Ezekben az üzemekben az elszivott por értéktelen, ugy hogy kelletlenül szoktak ilyen berendezéseket öntőműhelyekbe felszerelni. Ha azonban nem is tünik szemünkbe ezeknek a berendezéseknek előnyös volta, nem szabad elfelejtenünk, hogy a munkatermek iparegészségügyi szempontból való helyes felszerelése a munkások teljesitőképességét tetemesen növeli és igy az üzemtulajdonos részére közvetve nyujt gazdasági előnyt.

Balesetelhárítás és üzembiztosság[1].

103. lap. Marógép védőfedője.

Ez a védőkészülék az 5. lapon leirt készülék tökéletesitése és minden vizszintes maróra jól alkalmazható.

A marót két lyukasztott lemezből készült védőburok fogja be, amelyek a maró ellencsapágyának tartójára kapcsolt kengyelre vannak erősitve.

A marógépet egy teljesen burkolt elektromotorról hajtják, amelynek szijjai a gép állványzatában tehát burkoltan futnak.

A védőkészüléket egy szárnyascsavar oldásával igen gyorsan felcsaphatjuk, úgy hogy a maró szerszámát könnyen kicserélhetjük.

A fődőket lemez helyett öntöttvasból is készitik.

104. lap. Shaping gép forgácsfogója.

Ez a védőkészülék a 8. lapon leirt készülék tökéletesbitése.

Célja a shapniggép késétől lemetszett forgács felfogása, nehogy a forgács lepattanásakor elrepüljön és a környezetet veszélyeztesse.

A forgácsfogót egy szoritócsavarral erősitik a késre, azonkivül a fogó egy csuklós pánt körül 90%-al felfelé csapható, ugy hogy a kést pontosan beállithatják. Ez az elmozdithatóság megakadályozza azt, hogy a forgács a fogó és a kés közt megtorlódjék. A fedőt egy rugó védőhelyzetébe visszahuzza.

---

[1] Az Allgemeine Elektricitäts»Gesellschaft, Unfallverhütung und Betriebssicherheit cimü kiadványa nyomán.

Munkások és munkaadók szervezetei

A magyarországi szakszervezetek 1913-ban.

A magyarországi szakszervezeti tanács előzetes jelentése az 1913. év szakszervezeti mozgalmáról[1] sötét szinekben tüntette fel a magyar szakszervezeti mozgalom helyzetét. A végleges jelentésből azonban, melyet a szakszervezeti tanács az általa kiadott Értesitő májusi számában tesz közzé, az tünik ki, hogy e pesszimizmus éppenséggel nem volt megokolt. Az évvégi taglétszám az előző év megfelelő adataival összehasonlitva, visszaesést mutat bár, de az éviátlag mégis emelkedett. Ha tekintetbe vesszük, hogy a taglétszám a járulékok után számitódik, viszont hogy a munkanélküli tagok nem fizetnek járulékot, de azért kétségtelenül továbbra is számithat rájuk a szervezet, mely nyomorukban támogatta őket; úgy azt mondhatjuk, hogy a szakszervezetek az elmult évben stagnáltak ugyan, de visszaesést nem mutatnak.

Az mindenesetre tény, hogy a nagy munkanélküliség anyagilag megviselte a szervezeteket. Mert ezek nemcsak alapszabálybeli kötelezettségeiknek tettek eleget, hanem rendkivüli segélyeket is nyujtottak tagjaiknak. Egyes szervezetek, nevezetesen a nyomdászok, famunkások és szabók külön járulékot vetettek ki a dolgozókra, oly célból, hogy ebből a munkanélkülieket támogassák, azonban még igy is kénytelenek voltak a korábbi évekből maradt pénzalapjaikat igénybe venni, továbbá kölcsönöket felvenni, hogy segélyezési kötelezettségeiknek eleget tehessenek.

A segélyezés mellett, a szakszervezetek tudvalevőleg arra is törekszenek, hogy tagjaik számára jobb munka- és bérviszonyokat biztositsanak. Azonban e tekintetben a lefolyt évben csak keveset tehettek, a válság defenzivára szoritotta a szervezeteket.

A szakszervezetek e két legfontosabb tevékenységét a jelentés a következőképen kommentálja:

> A munkanélküliek segélyezésével nemcsak fontos szakszervezeti, hanem *társadalmilag megbecsülhetetlen* funkciót is teljesitettek szervezeteink. A hosszantartó nyomor demoralizál és a tömegek erkölcsi-anyagi züllését előmozditja. Ezt az *erkölcsi* és *anyagi züllést ellensúlyozták*, illetve megakadályozták szakszervezeteink. Nemcsak az alapszabályszerü segélyekkel, hanem rendkivüli segélyekkel, ebédutal-

[1] Lásd: Társadalmi Muzeum Szemléje 1914. I. sz.

ványokkal és más adakozásokkal enyhitették a nyomort és számos egyént megmentettek a társadalomnak.

Ugyancsak ezekkel a segélyekkel érték el szervezeteink azt, hogy munkanélküliek *nem kinálkoztak olcsó feltételek* mellett a munkára, illetve a *munkafeltételeket nem rontották.*

Nevezetesebb szakszervezeti esemény az 1913. évben az volt, hogy a bányászok és közuti vasutak alkalmazottjai szervezkedni kezdtek oly módon, hogy a munkások szaklapok köré tömörülnek, melyek előfizetőiknek körülbelül oly kedvezményeket nyujtanak, mint amilyeneket a szakszervezetek adnak a tagjaiknak. A szervezkedés ily alapon egyelőre még nehézségekkel küzd, de azért fokozatos haladást mutat.

A Szakszervezeti Tanácshoz 1913-ban 30 országos szövetség tartozott 920 helyi csoporttal és 8 helyi jellegü szervezet. A helyi csoportok száma az 1913. évben 37-el szaporodott.

Az összes szervezetek taglétszáma és pénzügyi viszonyai a következőképen alakultak:

Országos szervezet	Taglétszám 1913 végén	Évi bevételük korona	Kiadásuk korona	Vagyonuk korona
Ácsok	1,790	36,740.44	21,045.26	18,545.18
Bányamunkások	3,239	20,088.19	14,824.71	5,223.48
Borbélyok és fodrászok	277	1,225.39	1,056.88	411.77
Bőröndös és szijgyártók	520	16,928.04	11,380.72	10,521.36
Bőrmunkások	1,506	19,892.62	18,240.18	7,887.66
Cipészek és csizmadiák	2,707	54,390.84	50,580.87	26,406.96
Cukrászok	250	6,988.73	6,092.23	1,696.50
Élelmezési munkások	2,898	2,070.13	—	6,162.10
Építőmunkások	11,963	254,941.98	172,716.27	752,745.71
Famunkások	10,665	385,143.71	341,659.97	128,236.74
Festőmunkások	2,190	47,749.24	31,894.61	32,248,88
Földmunkások	3,430	18,348.33	15,616.06	5,155.60
Gabonamunkások	892	22,717.41	12,211.49	14,877.85
Grafikai munkások	961	155,761.57	58,223.25	100,612.52
Husipari munkások	754	20,520.38	18,507.71	6,923,67
Kalaposok	236	50,680.96	14,697.73	39,533.23
Kéményseprők	1,026	11,867.52	11,314.40	2.409.71
Keztyüsök	62	1,452.50	1,077.20	770.43
Könyvnyomdászok	10,566	1.048,883.08	857,105.91	1.681,093.31
Könyvkötők	3,344	89,128.—	64,867.49	32,028.25
Magánalkalmazottak	1,543	40,218.97	34,795.50	15,471.93
Molnárok és malommunkások	719	10,170,53	6,851.64	5,658.89
Szabómunkások	4,732	117,952.42	113,588.09	36,646.48
Pincérek	814	24,169.26	23,275.86	6,207.62
Szállitási munkások	548	7,196.54	6,663.74	1,182.80
Textil munkások	520	5,600.48	4,698.08	1,362.40
Üveges munkások	580	7,289.12	5.983.24	4,155.58
Vas- és fémmunkások	29,653	619,102.49	562,272.60	463,426.06
Vasuti munkások	6,530	—.—	—.—	—.—
Vegyészeti munkások	54	2,201.79	1,800.48	1,541.81
	104.975	3.099,380.66	2.483,042.17	3.409,144.78

A vasuti munkások szervezete nem készitett pénzügyi kimutatást, az élelmezési munkások szervezete még jelentést sem tett, igy ez utóbbi

szervezetnél az előző év adatai szerepelnek. A grafikai munkások és nyomdászok szervezeteinél a segélyző-egyesületek vagyona is fel van véve, melyet külön kezelnek, noha a szakszervezetek és a segélyző-egyesületek tagjai ugyanazok. A legnagyobb szervezetek a következők voltak:

Vas- és fémmunkás-szövetség	29,003	férfi és	650	női	taggal
Építőmunkás szövetség	11,963	,, ,,	—	,,	,,
Famunkás szövetség	10,473	,, ,,	192	,,	,,
Nyomdászok szakegyesülete	8,492	,, ,,	2,063	,,	,,

A könyvkötők szervezetének 1,980 női tagja volt. Az 1913. évi válság alatt a legtöbb tagot részesitették segélyben:

Az építőmunkások szervezete...	4,676	tagot
A famunkások szervezete	1,574	,,
A földmunkások szervezete	1,558	,,

Ellenben a vas- és fémmunkások szervezete 2,930 uj tagot nyert. Egyébként a harminc országos szervezet közül 12-nek volt kisebb-nagyobb tagvesztesége, a többi szervezet csekély taglétszám-gyarapodással dicsekedhetik.

A helyi szervezetek a következőképen alakultak az 1913. évben:

Helyi szervezet	Taglétszám 1913 végén	Évi bevételük korona	Kiadásuk korona	Vagyonuk korona
Aranymüvesek...	452	12,943.64	12,885.15	3,276.98
Cipőfelsőrészkészitők...	919	20,850.89	18,407.—	8,655.89
Hirlapterjesztő munkások	168	1,978.37	1,686.53	906.04
Kereskedelmi segédmunkások	152	3,058,01	2,910.81	815.20
Mintakészitők	398	19,218.16	13,974.68	10,096.19
Kerámiai munkások	82	725.28	512.79	992.49
Kályhások	79	2,302.75	1.214.90	1,537.85
Szobrászok	261	6,124.—	3,197.68	7,426.32
	2,511	67,201.10	54,789.54	33,706.96

Tehát a helyi és az országos szervezetek taglétszáma az 1913. év végén 107,486 volt az 1912. év 111,967 tagjával szemben. E szerint a taglétszám 4,480-al csökkent. Ezzel szemben volt

a szakszervezetek évi tagátlaga

1912-ben	1913-ban
103,807	105,516

A női taglétszám az összes szervezetekben együttvéve 6,542-re rugott. A táblázatokban kimutatott 107,486 szervezett munkás közül lakott

Budapesten és környékén	59,113	vagyis	55·02	százalék
A vidéken	48,353	,,	44·09	,,

Az országos és helyi szervezetek bevétele az elmult évben kitett együttvéve 3.166,581 koronát, kiadásuk 2.537,831 koronát, pénztári állo-

mányuk 1913 december 31-én 638,941 koronát. A szakszervezetek 3,442,851 korona vagyonnal rendelkeztek.

A szervezetek kiadásai a következőképen oszlottak meg:

Munkanélküli segély	686,838.11	korona
Utas-, költözködési segély	63,998.74	,,
Rendkivüli segély	76,432.12	,,
Temetkezési segély	26,792.46	,,
Beteg- és szülési segély	279,721.37	,,
Özvegy-, árva- és rokkantsegély	141,896.47	,,
Jogvédelem	34,257.89	,,
Oktatás	38,555.20	,,
Könyvtár	15,415.77	,,
Szaklap	131,780.43	,,
Lakbér	178,819.71	,,
Lakásfentartás	38,349.66	,,
Kezelési költség	264,708.88	,,
Irodai kiadás	35,346.59	,,
Leltár	42,558.70	,,
Agitáció	106,649.15	,,
Mulatságok	31,798.68	,,
Ingatlantörlesztés és egyéb	343,911.78	,,
Összesen	2.537,831.71	korona

A munkanélküli segély az 1912. évvel szemben rendkivüli módon emelkedett. Ez azonban áll többé-kevésbé valamennyi segélyre. Az utóbbi években a szakszervezetek a következő összegeket forditották segélyekre:

Év	Utas- és tartózkodási segély korona	Munkanélküli segély kor.	Beteg-, temetkezési-, özvegy-, árva- és rokkant segély korona	Rendkivüli segély kor.	Összesen korona
1903	3,146	37,944	—,—	—,—	41,090
1904	37,336	123,947	—,—	—.—	161,283
1905	39,553	165,452	200,598	10,205	415,808
1906	44,368	185,261	231,197	10,688	472,234
1907	56,071	259,635	305,914	29,610	651,230
1908	75,304	378,439	342,164	30,830	826,737
1909	40,818	327,256	304,374	40,310	712,758
1910	34,335	313,539	387,993	23,875	759,742
1911	33,471	258,166	425,159	22,018	738,812
1912	47,107	363,650	403,420	26,035	840,214
1913	63,990	686,838	448,409	76,432	1.248,887
	475,508	3.100,127	3.049,948	270,003	6.868,795

A munkanélküliek segélyezése az 1907/08-as válság alkalmával is nagyobb összeget emésztett fel, ez azonban meg sem közeliti ezt az összeget, melyet a lefolyt évben forditottak erre a célra.

A Szakszervezeti Tanács az idén arról is készitett kimutatást, hogy az egyes szervezetek a járulék-bevétel hány százalékát forditották segélyezésre. Ebből az érdekes táblázatból álljanak itt a következő adatok:

Szervezet neve	Alapszabályszerü rendes járulék bevétel 1913-ban	Kifizetett segélyek 1913-ban	Megfelel a a rendes járulék %-ának
Építőmunkás	102,025.43	45,897.50	23·92
Famunkások	167,711.30	191,893.53	114·42
Grafikusok	42,149.60	35,501.59	84·23
Kalaposok	12,201.70	10,762.70	88.21
Nyomdászok	634,880.82	570,581.88	89.87
Könyvkötők	51,229.24	42,869.18	83·68
Szabómunkások	32,542.36	12,932.84	39·74
Vas- és fémmunkások	422,596.60	249,469.86	59·03
Mintakészitők...	10,678 80	8,324.98	77·95

A szervezetek átlag járulék-bevételük 77 százalékát forditották segélyezésre, ez oly megterhelés, amit csak szilárdan megalapozott szervezetek birnak el. A magyar szakszervezetek fejlődését a következő adatok mutatják:

Év	Taglétszám	Bevétel korona	Kiadás korona	Vagyoni állapot korona
1901	9,999	—.—	—.—	58,920
1902	15,270	—·—	—.—	68,311
1903	41,138	273,880	201.180	141,002
1904	53,169	846,820	706.520	667,056
1905	71,137	1.131,987	878.367	896,793
1906	129,332	1.680,059	1,330.208	1.246,643
1907	130,120	1.944,233	1.819,480	1.364,176
1908	102,054	1.762,106	1.932,224	1.194,058
1909	85,266	1.506,637	1.421,116	1.279,579
1910	86,478	1.792,027	1.645,508	1.426,098
1911	95,180	2.017.264	1.767,098	2.462,659
1912	111,966	2.333,806	2.201,893	3.196,932
1913	107,486	2.493.497	2.537,832	3.442,852

A Szakszervezeti Tanács ezidei jelentése sokkal részletesebb, mint az előző években volt.

A magyarországi keresztény szakszervezetek 1913-ban[1].

Amit a keresztény szakszervezeti mozgalomnak életképességéről az 1913. évben e lapok hasábjain elmondtunk[2], azt az 1913. év is beigazolta. Ha igaz lenne az, amit sokan hangoztatnak, hogy nálunk nincs talaja a keresztény szakszervezeti mozgalomnak, hogy a meglévő keresztény szakszervezeteknek nincs reális alapjuk, akkor az 1913. évi nagy gazdasági krizis bizonyára e szervezeteket is válságba döntötte volna. Ez azonban nem történt meg. A keresztény szakszervezetek mult évi

[1] Forrás: Igaz Szó 1914. április 19. és május 3. — [2] Társadalmi Muzeum Szemléje 1913. 2. sz.

tevékenységéről közzétett jelentés megállapitja, hogy e szervezetek a válságot minden rázkódtatás nélkül kibirták, eleget tettek abbeli kötelezettségeiknek, hogy tagjaikat munkanélküli és rendkivüli segélyben részesitsék és még arra sem szorultak rá, hogy dolgozó tagjaikra rendkivüli járulékot rójanak ki. A keresztény szakszervezetek állásáról a következő adatokat teszik közzé:

Az *Építőmunkások országos szakszervezetének* az elmult évben 12 helyicsoportja és 1958 tagja volt. Két helyi csoportot az elmult évben alakitottak. A szervezet bevétele 31,208.20 koronát tett ki. A kiadások a következőképen oszoltak meg:

Segélyezésekre (munkanélküli, beteg stb.) kiadtak	6,846	koronát
Szaklap, agitációra, tisztviselő fizetésére »	2,754	»
Összesen	9,600	koronát

A pénztári maradvány 21,608 koronára rugott. A szervezet munkaközvetitőjében 435 munkást kerestek, ugyanannyit közvetitettek el. A szervezet az elmult évben 21 gyülést rendezett.

A *Szabómunkások és munkásnők országos szakszervezetének* 11 helyicsoportja és 954 tagja volt. Uj csoportot kettőt alakitott az elmult évben. A szervezet bevétele 11,889.60 koronára rugott. Ebből kifizettek.

Segélyezésekre	3,214.—	koronát
Szaklap, agitációra és tisztviselő fizetésére	1,638.78	»
Összesen	4,852.78	koronát

A pénztári maradvány 7,036.82 koronát tett ki. A szervezet közvetitőjénél 346 munkást kerestek. Ugyanennyit közvetitettek el. A szervezetnek az elmult évben bérmozgalma volt Nyitrán. A sztrájkban, mely két hétig tartott, 80 munkás vett részt, akiket — mint a jelentés kiemeli — vallásküllönbség nélkül a keresztény szakszervezet segélyezett. A harccal a munkások 10 százalékos béremelést értek el.

A *Vas- és fémmunkások országos szakegyesületének* 9 helyicsoportja és 925 tagja van. A szervezetnek 9,158.69 korona bevétele volt. Ezzel szemben kifizetett:

munkanélküli segélyre	3,126	koronát
szaklapokra, agitációra és tisztviselő fizetésére...	1,293	»
Összesen	4,419	koronát

A pénztári maradvány 4,739.69 korona volt. A közvetitő 152 munkást juttatott munkához Gyülést a szervezet 11-et rendezett.

A *Cipész-, csizmadia- és bőrmunkások országos szervezetének* 9 helyicsoportja és 874 tagja van. Az elmult évben 2 uj helyicsoportot alakitott. A szervezet bevétele 5,322.34 koronát tett ki. Kifizetett

Segélyekre	1,796.—	koronát
szaklapra, agitációra és tisztviselő fizetésére	874.26	»
Összesen	2,670.26	koronát

A pénztári maradvány 2,652.08 koronára rugott. A szervezet munkaközvetitője 116 munkást helyezett el. Gyülést az év folyamán 6-ot rendezett. A szervezetnek Szombathelyen egy három hetes sztrájkja is volt, melyben 30 csizmadia munkás vett részt. A munkások 8%-os béremelést kaptak.

A *Famunkások országos szakszervezeteinek* 6 csoportja és 846 tagja van. Évi bevétele 5,854.52 koronát tett ki. Ezzel szemben volt kiadása

segélyekre	2,648 korona
szaklapra, agitációra és tisztviselő fizetésére	983 »
Összesen	3,631 korona

A pénztári állomány az év végén 2,223.52 korona volt. A munkaközvetitő 128 munkást helyezett el. A szervezet a lefolyt évben 5 gyülést rendezett.

A *Könyvkötő-munkások és munkásnők országos szervezetének* csak Budapesten van helyicsoportja, a vidéken csupán befizetőhelyei vannak. A szervezet bevétele a lefolyt évben 6,825.58 korona volt. Kifizetett ellenben

munkanélküli segélyre	835 koronát
szaklapra, agitációra és tisztviselő fizetésére	618 »
Összesen	1,453 koronát

A pénztári maradvány 5,373.58 korona volt. A közvetitő iroda 163 munkást és munkásnőt közvetitett el. Gyülést és mühelyértekezletet a szervezet 8-at tartott.

A *Festőmunkások országos szakegyesületének* alapszabályait csak az ősszel hagyta jóvá a belügyminister. Jelenleg a szervezet csak egy csoporttal rendelkezik. Kettő most van alakulóban.

A fentiek szerint tehát 7 keresztény országos szakegyesület működik 49 helyicsoporttal és 5,909 taggal. Segélyekre az elmult évben 18,383 koronát, szaklapra, agitációra és tisztviselő fizetésére 8,161.04 koronát forditottak. Összes kiadásuk 26,644.04 koronára, pénzkészletük 43,633.99 koronára rugott.

Az összes keresztény szakszervezetek április 26-án kongresszust tartottak Budapesten, melyen szervezeti kérdésekkel foglalkoztak.

Az osztrák munkaadó-szövetségek.

Ugy mint nálunk, Ausztriában is megelőzte a munkások szervezkedése a munkaadókét. Amikor azonban megindult az osztrák munkaadók szervezkedése, azonnal gyors léptekkel haladt előre, ugy, hogy a munkaadó-szervezetek csakhamar tulszárnyalták a munkásszervezeteket és ezen előnyüket a mai napig is megtartották, ami tudvalevőleg nem mondható el a magyar munkaadó szervezetekről.

Még csak néhány évvel ezelőtt Ausztriában a szervezett munkások gazdasági harcaik alkalmával az egyes munkaadóval álltak szemben. Ma teljesen megváltozott a helyzet. Csak a legritkább esetben fordul elő, hogy a gazdasági harcokban a munkaadó egyedül jár el — ma már képviseletét csaknem kizárólag a szervezetére bizza, amely ily alkalmakkor eljár érdekében.

Az osztrák munkaadó szervezetek kifejezetten harci szervezetek, melyek a legnagyobb eréllyel szállnak sikra a munkaadó érdekeiért. Figyelmük mindenfajta munkáskövetelésre kiterjed és még mellékesnek látszó dologban sem engednek egykönnyen. Általában érvényt akarnak szerezni azon elvnek, hogy a munka- és bérföltételeket a vállalkozó szabja meg belátása és érdekei szerint.

A munkaadószervezeteknek legjelentékenyebb központi szerve a *Hauptstelle industrieller Arbeitgeberorganisation* — az ipari munkaadószervezetek központja, melynek a legnagyobb vállalkozói szervezetek és egyes legnagyobb osztrák vállalatok a tagjai. A központhoz a következő territoriális szövetségek tartoznak: Wiener Industriellenverband 122 céggel, melyek 27400 munkást foglalkoztatnak, a Bécs környéki Industriellenverband 45 céggel, melyek 25600 munkást foglalkoztatnak, Iglau környéki Industriellenverband 34 céggel, melyek 4200 munkást foglalkoztatnak, északmorva és sziléziai Industriellenverband 69 céggel, melyek 43300 munkást foglalkoztatnak, északcseh Industriellenverband 162 céggel, 45000 munkással, a bielitzi Industriellenverband 48 céggel és 6800 munkással. Tagja azonkívül a központnak a Bund Österreichischer Industriellen, melynek 364000 munkást foglalkoztató 2724 cég a tagja. A nagyobb ipari vállalatok közül a következők tartoznak a központhoz, mint egyes tagok: Alpine Montangesellschaft, a prágai Industriegesellschaft, az osztrák Berg- és Hüttenwerkgesellschaft, a Skoda-művek és a Stabilimento Tecnico.

Az emlitetteken kivül a következő szakmai szervezetek tartoznak még a központhoz:

	A szervezethez tartozó cégek száma	Foglalkoztatnak munkást
Szövetgyártók, Brünn	41	11900
Jutagyárosok, Wien	16	9600
Osztrák-magyar papirgyárosok, Wien	67	26800
Alsóausztriai sörgyárosok	23	5400
Selyemgyárosok, Wien	19	9400
Aszfaltiparosok, Wien	6	600
Pamutszövők, Wien	64	30000
Sziléziai és morva fémiparosok	8	10200
Osztrák-magyar kocsigyárosok	21	1100
Kaszakovácsok, sarlókészitők	29	1700
Gombkészitők	3	400
Csokoládé- és cukorkagyárosok... ...	6	2800
Északcseh fémiparosok, Teplitz ...	6	1700
Alpesi sörgyárosok, Graz	86	4200
Cseh gépgyárosok, Prága	50	14900
Osztrák fémárukészitők	751	10000

A központhoz tartozó cégek száma 4203, az általuk foglalkoztatott munkások száma 902500. E cégek közt azonban olyanok is vannak, amelyek egynél több egyesületnek a tagjai. Ha a dupla számításokat levonjuk, igy a központhoz tartozó összes cégek számát 3846-ban, az általuk foglalkoztatott munkások számát 722500-ban lehet megállapitani.

Ausztriában mindössze alig 600000 munkás van szervezve. A munkaadók emez egyetlen központja tulszárnyalta tehát a szakszervezeteket.

E központ mellett azonban még működik egy másik központi munkaadószervezet is: a Zentralorganisation der gewerblichen Arbeitgeberverbände — az ipari munkaadószervezetek központi szövetsége, melyet a »Hauptstelle«-vel szemben röviden »Zentralorganisation«-nak neveznek. Mig a Hauptstellének a nagy és közép gyári üzemek, addig a Zentralorganisationnak a kisipari szervezetek a tagjai. Ezek közül a legfontosabbak: az ékszerészek szervezete 300 mesterrel és 3000 munkással, a hangszerkészitők szervezete 24 céggel és 1200 munkással, a paszományosok szervezete 74 céggel és 1715 munkással, fehérnemütisztitók szervezete 64 céggel és 1800 munkással, az osztrák szinigazgatók egyesülete 36 taggal és 1500 (diszitő stb.) munkással, a bécsi pékmesterek szervezete 780 taggal és 4700 munkással, a bécsi uriszabók egyesülete 314 mesterrel és 3600 munkással, a festőmesterek szövetsége 296 mesterrel és 600 munkással, a könyvkötőmesterek szervezete 30 céggel és 1200 munkással, a mészárosmesterek szervezete 340 mesterrel és 2100 munkással, a lakatosmesterek szervezete 175 mesterrel és 2100 munkással, az asztalosmesterek szervezete 612 mesterrel és 6100 munkással, a karintiai munkaadók szervezete 486 céggel és 4000 munkással, a bozeni kerület munkaadószervezete 340 munkaadóval és 2000 munkással. Ehhez járul még több kisebb munkaadóegyesület. A »Zentralorganisation«-hoz tartozó munkaadók munkásainak a száma összesen mintegy 50,000-re rug.

Az előbbi szervezetnek kétségtelenül nagyobb a jelentősége. Az utóbbi viszont amellett tanuskodik, hogy még a legkisebb szakma munkaadói is szervezetten állnak munkásaikkal szemben. A munkaadószervezetek két központi szövetsége mindenesetre nagy taglétszám felett rendelkezik; a bennük tömörülő cégek több mint 800,000 munkást foglalkoztatnak.

A sárga szervezetek térfoglalása. Németországban.

A német birodalmi statisztikai hivatal ankétet rendezett a sárga szervezetek körében. E szervezeteknek — minthogy műhely- és gyári szervezetekről lévén szó — az elforgácsolódottság egyik főjellemvonásuk és azért nehezen lehetett teljes képet nyerni róluk. A statisztikai hivatal kérdőiveit is sok helyen hiányosan töltötték ki. Mindamellett mégis sikerült beszerezni a főbb adatokat. E szerint 1913-ban Németország-

ban 895 sárga szervezet működött, melyek összesen 231,048 tagot számláltak; mig 1911-ben a taglétszám 170,192 volt. Az egyes nagyobb szövetségek és szervezetek taglétszáma kitett: az esseni szövetség taglétszáma 104,875-öt, a berlini szövetség taglétszáma 32,841-et, a péksegédek szövetsége 14,256-ot, a mészárossegédek szövetsége 6500-at, a tengerészek szövetsége 2906-ot, a császári technikai intézetek munkásainak a szövetsége 2619-et. A pénzügyi forgalmat illetőleg csupán 1912-ből vannak pontos adatok. A bevételek ebben az évben kitettek 2.117,913 márkát. A tagdijakból 2.117,913 márkát, egyéb forrásokból (sajtótermékek eladása, mulatságok rendezése, főleg azonban a vállalkozók adakozásaiból) 876,554 márkát vettek be. A kiadások 1.565,507 márkára rugtak. Segélyekre mintegy 350,000 márkát fizettek ki, az adminisztráció 139,664 márkát emésztett fel. Ezenkivül volt vegyes kiadás 318,675 márka, melynek jórésze hazafias és a munkaadók tiszteletére rendezett ünnepségekre ment el.

A sárga szervezetek természetesen sztrájksegélyt nem fizettek. A tagjárulékokat nagyrészt a vállalkozók szedették be a munkabérek kifizetése alkalmával.

E szervezetek állandó hadilában álltak az osztályharc alapján álló »szabad«, a »keresztény« és a »Hirsch-Duncker«-féle szervezettel.

Sztrájk és kizárás

Nemzetközi sztrájkstatisztika.

A francia munkaügyi hivatal nem rég statisztikai kimutatást tett közzé 14 ország sztrájkmozgalmairól. Ezen összeállitás fontosabb adatai a következők:

Ország	Sztrájkolók és kizártak száma 1912-ben	1911-ben
Németország	406,312	217,809
Ausztria	120,953	122,001
Belgium	75,500	61,040
Kanada	40,511	28,418
Dánia	4,082	29,002
Spanyolország	—	22,154
New-York állam	211,534	75,947
Franciaország	267,627	230,646
Nagybritannia	1.463,281	961,980
Magyarország	?	28,342
Olaszország	?	385,611
Hollandia	19,620	19,122
Oroszország	725,491	105,100
Svédország	9,980	20,576

Bármily hiányos is e kimutatás, sok érdekes tanulságot vonhatunk le belőle. Igy mindenek előtt szembe ötlik, hogy a »szociális béke« hazájában, Angliában volt a legtöbb sztrájkoló úgy 1911-ben, mint 1912-ben. Csupán egy ország van, mely munkásharcok dolgában megközeliti: Oroszország. Másik fontos tanulság: New-York államban egymagában csaknem annyi sztrájkoló akad, mint egész Franciaországban!

A harcok kimeneteléről a következő kimutatás számol be:

	A harcok kimenetele volt Teljes eredménnyel	Kompromisszummal
	%	%
Németország	19·4	62·2
Ausztria	18·0	52·8
Belgium	19·9	24·4
Kanada	29·0	45·5
Dánia	49·0	28·5
Spanyolország	32·0	25·5
New-York állam	?	?
Franciaország	17·7	35·9
Nagybritannia	6.6	84.1
Magyarország	47·0	?
Olaszország	41·5	11·0
Hollandia	19·7	43·8
Oroszország	27·0	30·8
Svédország	22·0	33·0

Az eredménystatisztikában mutatkozó nagy eltérések bizonyára csak részben vezethetők vissza a harcok tényleges kimenetelének a különbözőségére. Mert bármekkorák is az eltérések a harcok eredményeiben, mégsem lehetnek oly nagyok, mint itt az egyes országok előnyére vagy rovására föl vannak tüntetve. E téren bizonyára nem annyira a tényekben, mint inkább azok megitélésében vannak eltérések.

A magyar szervezett munkások gazdasági harcai 1913-ban.

A válság ideje nem alkalmas bérmozgalmak meginditására. Noha a munkások ily időben sokkal elkeseredettebbek, mint máskor, az okuk is meg volna rá, hogy a munkát abbahagyják, hisz ily időszak rendesen a munkaviszonyok megrosszabbodásával jár. Azonban a józan ész rendesen felül kerekedik a munkásokban, mely azt diktálja nekik, hogy válság idején, mikor amúgy is pang az ipar. a vállakozók megrendelések nélkül állnak, a sztrájknak nincs meg az engedményekre kényszerető ereje, mint ipari föllendülés idején. Mennél jobban van kiépitve a szervezet, annál inkább győz ez a belátás. Ezt a felfogást igazolja a Szakszervezeti Tanácsnak a mult nyáron közzétett jelentése a szervezett munkásoknak az elmult évben lefolyt harcairól.[1]

A jelentés kiemeli, hogy a munkások a rossz gazdasági viszonyok mellett nem igen gondolhattak támadásra, nem indithattak mozgalmat a munkaidő megröviditéseért vagy a munkabérek emeléseért, hanem inkább a meglévő munkafeltételek megtartásán fáradoztak. A vállalkozók ellenben — ugymond a jelentés — több izben kihasználták a munkások pozicióját meggyöngülését és kizárást rendeztek. E kizárások különösen a vas- és fémmunkásokat sujtották. A 42 kizárás közül, melyek a mult évben lejátszódtak, 21 a vasmunkásokat a 8,086 kizárt munkás közül 6,733 vas- és fémmunkás volt.

Az összes mozgalmak száma 1912-ben 338 volt, mig 1913-ban 278, vagyis 110-zel kevesebb. Különösen a békés bérmozgalmak száma mutat nagy visszaesést. Mig 1912-ben 130 ily mozgalom volt 22,926 résztvevővel, addig 1913-ban csupán 103 mozgalom volt 9,337 résztvevővel. A sztrájkok száma az elmult évben csökkent, ellenben a sztrájkolók száma emelkedett. Volt ugyanis 1912-ben 236 sztrájk 9,991 résztvevővel, ellenben 1913-ban 133 sztrájk 11,862 résztvevővel. A kizárások száma csaknem megduplázódott. Igy 1912-ben 22 kizárás volt 4,168 résztvevővel, 1913-ban 42 kizárás 8,086 résztvevővel.

---

[1] Szakszervezeti Értesitő 1914. junius.

Az 1913-ban lefolyt bérmozgalmakban 26,992 férfi és 2,293 nő volt érdekelve. A 278 mozgalom közül

103	vagyis	37·05	százalék	munkabeszüntetés nélkül
133	»	47·84	»	munkabeszüntetéssel
42	»	15·11	»	kizárással

végződött.

A harcok eredményét a kimutatás a következőkben tünteti fel.

A kimutatott 133 *sztrájk* közül

90	vagyis	67·67	százalék	a munkások	teljes	sikerével
23	»	17·30	»	»	»	részleges »
17	»	12·78	»	»	»	eredménytelenül

végződött a munkásokra. 3 sztrájk eredménye ismeretlen volt.

A 42 kizárás közül

15	vagyis	35·72	százalék	teljes győzelemmel
13	»	30·95	»	részleges »
13	»	30·95	»	eredménytelenül

végződött a munkásokra nézve.

A szakszervezetek e harcokból kifolyólag 88 esetben kötöttek kollektivszerződést, mely 17,923 munkásra terjedt ki. E szerződések az egyes szakmák között a következőképen oszlanak meg:

	Kollektivszerződést kötöttek	
	hány esetben	hány munkásra terjed ki
Ácsok	2	125
Arany- és ezüstművesek	1	625
Asztalosok	2	250
Bőr- és fémmunkások	4	810
Cipészek és csizmadiák	4	194
Cipőfelsőrészkészítők	29	820
Kőművesek	1	1,180
Kőfaragók	1	102
Élelmezési munkások	7	259
Festőmunkások	1	191
Husipari munkások	6	500
Hirlapterjesztő munkások	6	252
Kéményseprők	1	54
Könyvkötők	1	3,344
Szabómunkások	1	66
Textilmunkások...	1	216
Vegyszeri munkások	1	80
Vas- és fémmunkások, Budapest...	15	6,923
Vas- és fémmunkások, vidéken ...	3	1,022
Vas- és fémmunkások, (kisipariak)	1	10
Összesen	88	17,023

A legtöbb szerződést, illetőleg a legtöbb munkásra érvényes szerződést a vas- és fémmunkások és könyvkötők kötötték. Az előző évhez képest a megkötött kollektivszerződések száma 81-el csökkent.

A békés bérmozgalmak, sztrájkok és kizárások számszerüleg kimutatható eredményeit a jelentés a következőkben összegezi:

A békés mozgalmak alkalmával nyert munkaidő-röviditést:

62	munkás	hetenkint	á	1/2 órát	=	31 órát
45	»	»	»	1 »	=	45 »
90	»	»	»	1 1/2 »	=	135 »
110	»	»	»	2 »	=	220 »
1,335	»	»	»	3 »	=	4,005 »
40	»	»	»	5 »	=	200 »
478	»	»	»	6 »	=	2,868 »
173	»	»	»	9 »	=	1,557 »
2,333	munkás	összesen				9,061 órát

A sztrájkok alkalmával elért munkaidő-rövidités:

20	munkás	nyert	heti	á 1/2 órát	=	10 órát
358	»	»	»	» 1 1/2 »	=	537 »
230	»	»	»	» 3 »	=	690 »
137	»	»	»	» 6 »	=	822 »

A kizárások alkalmával 1,020 munkás hetenkint nyert á 3 órát = 3,060 órát.

Ha a munkaidőben kivivott eredményeket összegezzük, a következőket látjuk: a békés bérmozgalmak, sztrájkok és kizárások alkalmával 4.098 munkás 14,180 órai munkaidőröviditést nyert. Ha ezt az összeget a hét 6 napjára elosszuk, úgy egy-egy napra és egy-egy munkásra 34·6 percnyi munkaidő megrövidités esik.

A *béremeléseket* a következő kimutatás tünteti tel:

Békés uton nyert béremelést

1,000	munkás	hetenkint	á	—.90	koronát,	összesen	900.— koronát
257	»	»	»	1 20	»	»	308.40 »
237	»	»	»	1.40	»	»	331.80 »
40	»	»	»	2.—	»	»	80.— »
1,435	»	»	»	2.40	»	»	3,444.— »
120	»	»	»	2.50	»	»	300.— »
38	»	»	»	3.—	»	»	114.— »
178	»	»	»	3.20	»	»	569.60 »
173	»	»	»	3.50	»	»	605.50 »
219	»	»	»	4.—	»	»	876.— »
918	»	»	»	5.—	»	»	4,590.— »
4,615	munkás	hetenkint				összesen	12,119·30 koronát

Sztrájk utján nyert béremelést:

905	munkás	hetenkint	á	—.90	koronát,	összesen	814 50 koronát
1,127	»	»	»	1·20	»	»	1,352.40 »
301	»	»	»	2·—	»	»	602.— »
48	»	»	»	2·20	»	»	105.60 »
37	»	»	»	2·40	»	»	888.— »
228	»	»	»	2·50	»	»	570.— »
102	»	»	»	4·20	»	»	428.40 »
715	»	»	»	5·80	»	»	4,147.— »
3,463	munkás					összesen	8,907.90 koronát

Kizárás alkalmával nyert béremelést:

214	munkás	hetenkint	á	—.60	koronát	összesen	128.40 koronát
161	»	»	»	3.—	»	»	483. – »
375	munkás					összesen	611.40 koronát

A munkabérekben kivivott erdmény tehát a következő: 8,453 munkás a békés mozgalmak, sztrájkok és kizárások alkalmával heti 21,638.70 korona béremelést ért el. Ha leszámitjuk a munkanélkül eltöltött hetek átlagát és csak 40 hetet számitunk egy évben, úgy a munkások kivivott bértöbblete évenkint 865,544 koronára rug, vagyis egy-egy munkásra, akinek e harcok béremelést hoztak átlag 102 K 39 f béremelés jut.

A bérmozgalmak folytán 264,028 munkanap és 1.750,116 korona munkabér veszett el. Sztrájksegély gyanánt a szabad szervezetek 270,905 koronát fizettek ki. A sztrájkolók és kizártak segélyezésére forditott összeg a következőképen oszlott meg az egyes szakmák közt:

Szakmai szabadszervezet	Sztrájksegélyre forditott koronát
Ácsok	1,876
Asztalosok	13,000
Bőr- és szőrmemunkások	3,840
Cipészek és csizmadiák	3,925
Cipőfelsőrészkészitők	3,267
Kőművesek	790
Kőfaragók	24,580
Élelmezési munkások	4,000
Festőmunkások	3.690
Kéményseprők	956
Könyvkötők	2,475
Könyvnyomdászok	33,496
Mintakészitők	3,165
Szabómunkások	21,190
Vas- és fémmunkások	122,528
Vas- és fémmunkások (kisiparosok)	162
Vas- és fémmunkások (vidékiek)	27,965
összesen	270,905

Az elmult évben is a vas- és fémmunkások forditották a legnagyobb összeget a sztrájkolók segélyezésére. Utánuk következtek a kőfaragók. Ez a a kis szakma Süttőn több mint egy félévig tartó harcot vívott.

A szakszervezeti tanács immár kilenc év óta vezet rendszeres statisztikát a szervezett munkások harcairól, illetőleg az általuk elért eredményekről. Ha ezeket az adatokat az elmult év adataival hasonlitjuk össze, úgy a következő táblázatot nyerjük:

Év	Sztrájkok száma	Kizárások száma	Résztvett munkások száma	Vesztett munkanapok száma
1905	346	36	58,512	1.839,235
1906	652	70	60,780	1.019.399
1907	488	133	44,276	1.825,483
1908	251	71	19,414	410,442
1909	181	32	13,419	418,888
1910	162	27	20,884	367,612
1911	206	21	21,517	235,586
1912	236	22	37,085	270,718
1913	133	42	19,948	264,028

Ha a veszitett munkanapok csökkenéséből a harcok gyöngülésére lehet következtetni, úgy a fenti adatok világosan mutatják, hogy a munkáskonfliktusok évről-évre enyhültek. Ezzel szemben áll azonban az is, hogy úgy a munkaidő megröviditése, mint a bérek emelése terén a szervezetek régebben nagyobb eredményeket tudtak elérni, mint az utóbbi években. Ezt igazolja a következő táblázat, mely az 1905 óta elért eredményeket tünteti föl.

	Béremelést nyert		Munkaidőröviditést nyert	
Év	munkás	koronát	munkás	naponkint órát
1905	39,798	3,081,183	32,418	60,038
1906	79,333	6.639.066	65,115	63,097
1907	75,282	5.679,943	19,587	13,962
1908	7,415	415,445	5,333	4,246
1909	10,140	665,989	5,557	3,066
1910	26,644	2.251,296	16,324	6,523
1911	36,963	4.994,987	38,262	19,185
1912	30,802	3.182,886	14,003	6,701
1913	8,453	21,639	4,098	2,363

Az egyéb elért eredményekről, mint a bizalmiférfiak elismerése, a túlórák jobb díjazása, tanoncügy rendezése stb. stb. a Szakszervezeti Tanács az idén sem számol be. Ellenben a fenti eredményekről az érdeklődők részletes eredményt találnak a terjedelmes jelentésben, melynek főbb adatait mi is kimeritően ismertettük.

Sztrájkok és kizárások Németországban 1913-ban[1].

A válság éve a sztrájkok és kizárások számát Németországban is erősen megapasztotta. Mig 1912-ben 481,094 munkás sztrájkolt, vagy ki volt zárva, addig 1913-ban 311,048. Ebből a számból 254,206 a sztrájkokra és 56,842 a kizárásokra esett.

a) Sztrájkok.

Az 1913-ban lezajlott sztrájkok száma 2,127 volt, melyek 9,007 üzemet 572,842 foglalkoztatott munkással érintettek. A tényleges sztrájkolók száma mint emlitettük 254,206 volt. Ha a sztrájkok kiterjedését a benne résztvevő munkások szerint külön osztályozzuk, a következő összeállitást kapjuk:

				résztvevö munkások száma
160	sztrájk	=	7·5 százalék	2—5
255	»	=	12·0 »	6—10
408	»	=	19·2 »	11—20
272	»	=	12·8 »	21—30
325	»	=	15·3 »	31—50
305	»	=	14·3 »	51—100
199	»	=	9·4 »	101—200
116	»	=	5·4 »	201—500
87	»	=	4·1 »	500-on felül

[1] Lásd: Reichsarbeitsblatt, 1914. május.

A legtöbb sztrájk csak egy üzemre terjedt ki; voltak azonban oly sztrájkok is, melyek 10—20 sőt 50 üzemet is felöleltek, mint azt a következő számok mutatják:

1,534	sztrájk	=	72·1	százalék	1 üzemre	terjedt	ki
332	»	=	15·6	»	2—5	»	» »
124	»	=	5·8	»	6—10	»	» »
68	»	=	3 2	»	11—20	»	» »
23	»	=	1·1	»	21—30	»	» »
13	»	=	0·6	»	31—40	»	» »
8	»	=	0·4	»	41—50	»	» »
25	»	=	1·2	»	51-en tul	»	» »

A sztrájkok közül volt 1,902 vagyis 89·4 százalék támadó sztrájk és 225 vagyis 10·6 százalék védelmi sztrájk. A támadó sztrájkokban 241,655 munkás = 95·1 százalékkal, a védelmi sztrájkokban 12,551 = 4·9 százalékkal vett részt. Az előző évben a támadó sztrájkok száma nagyobb volt, amennyiben az összes sztrájkok 93·1 százalékát, a sztrájkolók 4.8 százalékát ölelték fel.

Az egyes iparágak közt a következőképen oszlottak meg a sztrájkok:

Iparág	Sztrájkok	Sztrájkolók száma
Bányászat	91	75,423
Gépipar	234	61,352
Építőipar	691	45,084
Textilipar	70	10,465
Közlekedési ipar	114	9,859
Fémfeldolgozás	146	8,480
Kő- és agyagipar	152	8,309
Faipar	199	8,299
Ruházkodási ipar	83	8,231
Élelmiszeripar	96	5,632
Kereskedelem	81	5,228
Papiripar	23	1.901
Bőripar	45	1,789
Szappan, olajipar	13	1,207
Vegyi ipar	20	1,073
Műkertészet	21	592
Állattenyésztés (nem mezőgazdasági), halászat	2	410
Sokszorosító ipar	7	383
Tisztító ipar	12	254
Vendéglő, kávéházi ipar	22	181
Művészeti ipar	4	52
Szinházi segédszemélyzet, zenészek	1	2

A sztrájkoknak tehát csaknem egy harmadrésze az építőiparra esik (32·5 százalék), ami annál érdekesebb jelenség, mert ebben az iparágban érvényben levő birodalmi tarifa szabályozta a munkabéreket és a munkaidőt. A sztrájkok nyilván a festőiparban játszódtak le.

A sztrájkok tartamát a következő összeállitás tünteti fel:

A sztrájkok tartottak	A sztrájkok %-ban	A sztrájkolók %-ban
1 napig	2·0	1·0
1—5 »	34·1	17·1
6—11 »	13·6	6·5

A sztrájkok tartottak	A sztrájkok %-ban	A sztrájkolók %-ban
11—20 »	13·0	11·2
21—30 »	10·3	28·6
31—50 »	9·9	9·4
51—100 »	12·7	21·1
100 napon felül	4·4	5·1

Bérkövetelésekkel a munkások 1,648 esetben léptek föl, munkaidőre vonatkozó követeléssel 462 esetben. A többi sztrájkok egyéb követeléseket tartalmaztak.

A sztrájkok kimenetele a munkásokra a következő volt:

teljes eredménnyel végződött	356 sztrájk	(16·7%)	19,122	sztrájkolóval
részleges » »	889 »	(42·2 »	72,001	»
eredménytelenül »	872 »	(41·0 »	163,083	»

A sztrájkok 65·3 százalékában a felek közvetlen tárgyaltak, 4·1 százalékában az ipari biróságok léptek közbe és 36 százalékában a felek szervezetei között folytak a tárgyalások.

b) Kizárások.

A jelentés évében 337 kizárás játszódott le, melyek 6,679 üzemet 82,556 foglalkoztatott munkással érintettek. A kizártak száma 56,842-re rugott. A legnagyobb kizárás a festőiparban volt. Ez a harc 5,931 üzemet és 35,103 munkást érintett, akik közül 21,299 ki volt zárva. A kizárások egyébként a következőleg oszlottak meg a fontosabb iparágak közt:

	Kizárások	Üzemek száma	Kizárt munkások
Kő- és agyagipar	23	86	1,849
Fémfeldolgozás...	7	114	1,483
Gépipar	12	19	6,849
Textilipar	19	147	21,072
Papiripar	4	4	335
Faipar	11	99	2,259
Élelmiszeripar	7	9	243
Építőipar	238	6,052	22,262

A munkaadók követelései a következők voltak: 280 esetben a meglévő béreket akarták változatlanul fenntartani, 5 esetben le akarták szállitani a munkabéreket és 106 esetben az eddigi munkaidőt akarták változatlanul fenntartani. Magában az építőiparban 98 esetben e pont körül támadtak a differrenciák. Mihelyt a munkaidő egy bizonyos időre, 9- vagy 10 órára redukálódott, a munkaadók nem akarnak a munkaidő további megröviditésébe belemenni és ha a munkások mégis ily követeléssel állnak elő, a munkaadók részéről a legnagyobb ellenállásra találnak.

A munkaadókra nézve a kizárások a következőképen végződtek:

39 esetben	vagyis	11·6	százaléknál	teljes eredménnyel
283 »	»	84·0	»	részleges »
15 »	»	4·4	»	eredménytelenül.

Sztrájkok és kizárások Németországban a legutóbbi tizenöt évben.

A német statisztikai hivatal 1899 óta rendes évi statisztikát vezet a birodalom területén lejátszódott sztrájkokról és kizárásokról. Minthogy április havában sikerült lezárni az 1913-ban lefolyt sztrájkok és kizárások statisztikáját, ennélfogva 15 éves anyag áll most a hivatal rendelkezésére, melyet főbb vonásaiban a Reichsarbeitsblatt V. számában közzé is tesz, részben külön feldolgozva. E szerint a sztrájkoló és kizárt munkások száma a következőképen alakult:

Év	Sztrájkolók száma	%	Kizártak száma	%
1899	99,338	94·9	5,298	5·1
1900	122,803	93·1	9,085	6·9
1901	55,262	91·1	5,414	8·9
1902	53.912	84·0	10,305	16·0
1903	85,603	70·8	35,273	29·2
1904	113,480	82·7	23,760	17·3
1905	408,145	77·5	118,665	22·5
1906	272,218	77·9	77,109	21·1
1907	192,430	70·3	81,167	29·7
1908	68,392	61·0	43,718	39·0
1909	96,925	80·9	22,924	19·1
1910	155,680	42·1	214,129	57·9
1911	217,809	61·2	138,354	38·8
1912	406,314	84·5	74,780	15·5
1913	254,206	81·7	56,842	18·3

Azonnal szembe tünik, hogy a sztrájkoknak a kizárásokhoz való viszonyában az utóbbi években nagy volt az eltolódás — a kizárások javára. Hogy ez a viszony még pontosabb kifejezésre jusson, a statisztikai hivatal az öt évenkinti évi átlagszámokról a következő kimutatást közli:

Év	A sztrájkolók évi átlaga	%	A kizártak évi átlaga	%
1899—1903	83,384	86·4	13,075	13·6
1903—1908	210,933	75·4	68,884	24·6
1908—1913	226,187	69·0	101,406	31·0

A kizártak száma tehát abszolute és relative is emelkedett. Mig az első 5 évben a harcolóknak csak 13 százaléka volt kizárva, addig az utolsó öt évben, melyről a kimutatás szól, már 31 százaléka. Ha az összes harcban álló munkások számát az összes ipari, azaz »sztrájkképes« munkások számával hasonlitjuk össze, ugy a következőket látjuk:

	Az ipari munkások évi átlaga volt	A sztrájkolók és kizártak évi átlaga volt	Az összmunkásság %-a
1899—1903	8.155,894	96,459	1·2
1903—1908	9.356,729	279,817	3·0
1908—1913	10·557,564	327,593	3·1

A sztrájkolók és kizártak arányszáma az utolsó öt évben tehát alig emelkedett. Az a körülmény, hogy a kizárások arányszáma egyre nagyobb lesz, arra vezethető vissza, hogy a vállalkozók szilárd harci szövetségekben tömörülnek és a készülő sztrájkokat kizárásokkal előzik meg.

A harcok eredménye a munkásokra nézve a következő volt:

a) Sztrájkok

	A kizártak teljes eredményt értek el	részleges	elbuktak
1899—1903	15·0 %	47·5 %	37·5 %
1903—1908	9·6 »	46·6 »	43·8 »
1908—1913	8·8 »	39·6 »	51·6 »

b) Kizárások

	A kizártak teljes eredményt értek el	részleges	elbuktak
1899—1903	18·9 %	22·7 %	58·4 %
1903—1908	6·8 »	62·4 »	30·8 »
1908—1913	2·2 »	75·5 »	22·3 »

Ezek az adatok azt mutatják, hogy a teljes eredménnyel megvivott harcok száma úgy a sztrájkoknál, mint a kizárásoknál egyre csökken. A részleges eredmények a sztrájkoknál csökkennek, ellenben a kizárásoknál emelkednek. A teljes eredmény nélkül végződő sztrájkok száma emelkedik, ellenben apad ama kizárások száma, a melyekben a munkások teljesen elbuktak.

A munkakonfliktusok Kanadában 1913-ban[1].

A jelentés évében Kanadában 113 munkakonfliktus játszódott le, amelyek a kivándorolt magyar munkások révén minket is érdekelnek. A zavarok 1015 üzemet sujtottak. A részvevő munkások száma 39,536, az elveszett munkanapok száma 1.287,678 volt. E harcok foglalkozási ágak szerint a következőképen oszlanak meg:

Szakma	Konfliktus	Munkás
Halászat	3	3,100
Erdőgazdaság	3	2,000
Bányászat	6	4,581
Építőipar	31	7,312
Fémipar	29	4,082
Faipar	3	550
Textilipar	3	1,379
Ruházati ipar	10	9,726
Élelmiszer ipar	4	750
Nyomdászat	—	—
Közlekedési ipar	8	1,917
Napszámosok	7	3,541
Egyéb	5	596

A legtöbb harc tehát az építőiparban játszódott le, utána a bányászat következett. A ruházati iparban is nagy volt a konfliktusok száma.

A harcok legnagyobb része rövid ideig tartott. Egyrészük azon-

[1] La Gazette du Travail Vol. XIV. No. 8. 1003. old.

ban egy hónapnál is tovább elhuzódott, mint azt a következő táblázatból látjuk:

A harcok tartama	Konfliktusnál
5 napig	27
6—10 »	27
11—15 »	6
16—20 »	7
21—30 »	17
30 napon felül	26
határozatlan ideig	3

A konfliktusok közül 85 munkaidő- és munkabér-követelésekre, 32 egyéb követelésekre vezethető vissza. A harcok a következő eredménnyel végződtek a munkásokra:

Teljes eredménnyel	33	konfliktus
Részleges eredménnyel	25	»
Eredménytelenül	47	»
Ismeretlen eredménnyel	8	»

Társadalmi egészségügy

A magyar nyomdászok megbetegedési és halálozási viszonyai.

A magyarországi nyomdászok és betüöntők segélyző egyesülete nem rég tette közzé évi jelentését,[1] mely nagyon érdekes adatokat tartalmaz a nyomdászok megbetegedési és halálozási viszonyairól. Tekintve azt, hogy ehhez a segélyző egyesülethez tartozik a magyarországi nyomdai alkalmazottaknak 95 százaléka: ennélfogva bátran olyanoknak tekinthetjük ezeket az adatokat, melyek az egész szakma viszonyait feltüntetik.

Már 1912-ben is nagy volt a nyomdászok közt a megbetegedések száma. Összesen 3156 tag betegedett meg, vagyis a tagok 43·30 százaléka. Ez a szám az 1913-ik évben még emelkedett, amennyiben 3,276 tag betegedett meg, vagyis az egyesületi tagok 44·40 százaléka. Betegségi tünetek közül a következőket észlelték:

Betegségi tünetek	Esetek száma 1913-ban	Esetek száma 1912-ben
Alkoholizmus	19	—
Aranyér	—	15
Bél- és gyomorbaj	218	230
Bőrbajok	58	52
Bujakór	98	78
Hártyalob	—	18
Csúz	182	175
Gége- és torokbaj	78	84
Herelob	—	43
Hólyaghurut	—	12
Idegbajok	151	167
Influenza	240	219
Összesen	1,044	1,093

Betegségi tünetek	Esetek száma 1913-ban	Esetek száma 1912-ben
Izületi lob	111	124
Mandula lob	—	10
Ólommérgezés	76	83
Sérv	—	17
Sérülés, égés, zuzódás	185	223
Szembaj	42	64
Szivbaj	27	57
Tályog	—	66
Tüdőbajok	1,200	1,138
Körömmérgezés	—	19
Különféle	387	151
Ismeretlen	204	111
Összesen	2,232	2,063

Ez a kimutatás is, mint minden előző évi kimutatás azt mutatja, hogy a nyomdászok betegségei között a tüdőbajok vezetnek: 3,276 megbetegedés közül 1,200 tüdőbaj volt. Nagyobb számmal vannak e mellett képviselve: az influenza 240 esetben, bél- és gyomorbajok 218, csúz 182, idegbajok 151, sérülések 185 esetben.

Elhaltak összesen 74-en. Az előző évvel szemben itt is emelkedés tapasztalható, még pedig 0·84 százalékos. Igy 1912-ben a megbetegedettek 2·44 százaléka halt el, mig 1913-ban 3·28 százaléka. Az elhalálozás okául a következőket állapitották meg:

[1] A Magyarországi Könyvnyomdászok és Betüöntők Segélyző Egyesületének 52-ik évi zárszámadása és mérlege 1913-ról. Világosság. 76. old.

Az elhalálozás oka	Az elhaltak száma	%-ban	Az elhalálozás oka	Az elhaltak száma	%-ban
Tuberkulózis	42	56·76	Tüdő- és mellhártyalob ...	2	2·71
Szivbaj, szivhűdés	8	10·82	Hashártyalob	2	2·71
Tüdőtágulás...	3	4·05	Hastályog	1	1·35
Terjedő hűdéses elmezavar	3	4·05	Öngyilkosság	1	1·35
Rák	3	4·05	Agyvérzés	1	1·35
Májbaj	3	4·05	Orbánc	1	1·35
Veselob	3	4·05	Asthma	1	1·35

A tüdővészben elhaltak száma az összes halálozások 56·75 százalékát tette ki!

Az elhaltak átlagos életkora 39·54 év volt, ami az előző évvel szemben az életkor emelkedését mutatja. Az utóbbi években egy két év kivételével a nyomdászok átlagos életkora állandóan emelkedett, volt ugyanis:

az átlagos életkor év	évben	az átlagos életkor év	évben
33·4	1901	38·28	1908
33·4	1902	34·65	1909
33·6	1903	35·93	1910
30·0	1904	36·76	1911
33·1	1905	37·96	1912
36·0	1906	39·54	1913
36·93	1907		

Az elmult évben elhalt nyomdászok közül a legidősebb 76 éves volt. A nyomdászok megbetegedési és halálozási viszonyai a legutóbbi években a következőképen alakultak:

Év	Megbetegedési esetek	A taglétszám %-a	Halálozás a betegségi esetek %-ában
1902	1,215	34·14	3·12
1903	1,282	30·96	2·73
1904	1,450	32·43	2·69
1905	1,677	33 63	4·06
1906	1,817	34·28	3·53
1907	1,941	32·54	3·40
1908	2,793	44·20	2·04
1909	2,769	42·11	2·56
1910	3,031	44·57	3·20
1911	3,511	49·38	2·96
1912	3,156	43·30	2·44
1913	3,276	44·40	3·28

A jelentés ugyancsak érdekes adatokat közöl a segélyző egyesület tagjainak rokkanttá nyilvánításának okáról. Az elmult évben az egyesület 39 tagját nyilvánitották rokkanttá. A teljes munkaképtelenség okául a következő bajokat konstatálták:

3	esetben	véredény-elmeszesedés	3	esetben	ólommérgezés
1	»	sipcsont feltrakodás	1	»	baleset a jobb kézfején
2	»	hűdés	1	»	sorvadt alszár
1	»	tüdőtágulás	1	»	ütőér elmeszesedése
6	»	szembaj	1	»	hűdéses idegbaj
1	»	ólomsenyv	2	»	aszthma
1	»	agyneuraszténia	1	»	jobb kar hűdése
1	»	csonttuberkulózis	1	»	csipőizületi tbc.
2	»	tüdőbaj	2	»	hátgerinc sorvadás
1	»	idegbaj	1	»	szervi szivbaj.

A rokkantak átlagos életkora 59 év volt; a legutóbbi 11 évben ez volt a legmagasabb átlagos életkor. Ez ugyanis a következőképen alakult az utóbbi években:

Év	A rokkanttá nyilvánitottak átlagos életkora	Év	A rokkanttá nyilvánitottak átlagos életkora
1903	42	1909	53
1904	44	1910	45·85
1905	51	1911	55·2
1906	50	1912	51·32
1907	52	1913	59
1908	53·19		

A nyomdász szervezet az év végén 195 rokkantat segélyezett, akik közül a legidősebb 1833-ban, a legfiatalabb 1884-ben született.

A gyermekhalandóság a német városokban

A modern egészségügyi gyakorlati eredményei még korántsem állnak arányban azzal a nagy erőkifejtéssel, melyet a társadalom reája fordit, különösen pedig nem felelnek meg ama várakozásnak, melyet a modern egészségügyel szemben támasztanak. Ami a gyermekhalandóságot illeti, ugy figyelemre méltó csökkenésről az utóbbi években alig lehet szó. Ezt igazolja a következő táblázat, mely Németországnak ama városaira vonatkozik, melyek lakossága 15,000-en felül van.

Halálozás oka	1907-ben	1909-ben	1911-ben
Skarlát	3,445	4,020	2,760
Kanyaró, bárányhimlő, rizli ...	3,858	4,061	3,312
Diftéria	5,076	5,487	6,746
Szamárköhögés	3,491	3,970	3,261
Bélhurut	44,126	40,749	58,591

A diphteriában elhaltak száma állandó emelkedést mutat, ellenben a skarlátról szóló legutóbbi kimutatás, ugyszintén a szamárköhögésre vonatkozó legutóbbi adatok valamivel kedvezőbbek. A bélhurutban 1911-ben elhunytak óriási száma főleg arra az abnormisan nagy forróságra vezethető vissza, amely ezen a nyáron uralkodott. Ha a halálozás megoszlását egyes vidékek szerint kutatjuk, igy a következő eredményhez jutunk:

100,000 lakos közül meghalt 1911-ben

	Skarlátban	Kanyaró, bárány-himlő, rizliben	Diphteriában	Szamár-köhögésben	Bél-hurutban
Keleti tenger partvidéke	10·9	13·8	24·5	13·7	217·2
Odera és Warthevidék	11·3	16·6	16·7	20·3	308·7
Szász sikság	13·9	10·4	34·3	15·9	208·2
Északi tenger partvidéke... ...	16 1	14·8	51·4	12·0	212·7
Alsórajna vidéke...	12·9	18·6	19·6	14·6	317·5
Közép Németország hegyvidéke	8·8	10·9	32·7	8·6	228·5
Felsőrajna vidéke...	5·6	12·6	15·6	10·8	211·8
Délnémetország hegyvidéke...	5·9	12·7	16·2	10 8	234·9

Jellemző, hogy az iparral foglalkozó vidékeken aránylag több haláleset fordul elő, mint az ország többi részein. Különösen áll ez a bélhurutban elhaltakra. A legtöbb ily haláleset az Odera és az Alsórajna vidékén fordul elő.

Ezeken a vidéken rendkivül nagy azoknak az anyáknak a száma, akik gyárba járnak és igy nem gondozhatják, különösen pedig nem táplálhatják kellőleg gyermekeiket, ami természetesen megboszulja magát és a gyermekek halandósági statisztikájában jut megdöbbentő kifejezésre.

A festőmunkások szakmabeli és egészségügyi viszonyai Németországban[1].

A német festőmunkások szövetsége nem rég egy füzetet tett közzé, mely az 1912-ben megejtett statisztikai fölvétel eredményeit ismerteti és fölhivja egyuttal az illetékes tényezők figyelmét e szakmában pusztitó betegségekre is. Az 1907-es üzemszámlálás szerint a festő szakmában 71,000 segéd dolgozott. A festőmunkások szövetségének 1912-ben 51,620 tagja volt. E szervezet 1885 óta 1 420,155 márkát forditott a munkások bér- és munkaviszonyainak a javitására. Hogy e téren eredményeket ért el, mutatja a szövetség kollektiv szerződéséről szóló következő kimutatás:

Év	Tarifák száma	Üzemek száma	A fölölelt munkások száma
1906	160	12,109	39,685
1912	434	19,013	63,601

Mindamellett a festőmunkások helyzete koránt sem mondható rózsásnak. Sőt a festőmunkások az épitőipar legrosszabban dijazott munkásai közzé tartoznak. Mig az ácsmunkás évi átlagos keresete 1,624·64 márka, a kőmüvesé 1,600·57 márka, addig a festőmunkásé 1,455·40 márka. A szervezetnek 1912-ben megejtett statisztikai fölvétele 411 helyiségre, 22,143 üzemre és 67,718 munkásra terjedt ki. Ezeknek a munkaideje a következő volt:

25,513 munkás azaz 37·6 % napi 9 órát dolgozott
27,631 » » 40·8 » » 10 » »

Ennél hosszabb munkaideje csak kevés munkásnak volt. Az átlagos órabér 40 – 55 pfennig, vannak azonban oly segédek is, akik csak 18 pfenniget keresnek. Ehez járul még, hogy a festők idénymunkások és ugyszólván ősztől tavaszig alig tudnak keresni.

A munkanélküliségre vonatkozólag a statisztika a következő fölvilágositásokkal szolgál: 30,854 megkérdezett munkás közül 19,392, vagyis 62·8 százalék ez évnek egy részében munkanélkül volt; 1909-ben 70·1 százaléka volt munkanélkül. Az átlagos munkanélküliség ekkor 10·3 hét volt, mig 1912-ben 7·9 hét.

A festőmunkások gyakran változtatnak munkahelyet: rendes körülmények között 3-szor — 4-szer évente. Az ujra meg ujra visszatérő mun-

[1] Erhebungen über die Lohn- und Arbeitsverhältnisse im Malerberuf, Albert Tobler, Hamburg.

kanélküliség nagyon gyakran arra is kényszeriti őket, hogy mesterséget változtassanak. Sok festőmunkás az év bizonyos szakában cipészmesterséget folytat, fütőnek megy, muzsikus lesz stb.

A többi szakmabeli munkásokhoz viszonyitva, a festőmunkások gyakrabban vannak kitéve a betegségeknek. A munkásokra különösen ártalmas a test egyes szerveinek a tulerőltetése, mely elválaszthatatlan ettől a szakmától, a túlhosszu munkaidő egészségtelen munkahelyeken, a huzat, az ólommérgezés és a baleseti veszély. A leipzigi betegsegélyző pénztár statisztikája szerint, betegségben eltöltött ennyi nap esik 1000 tagra:

	15—34 évesek	35—54 évesek	55—74 évesek
Az összes szakmákra	6,890	11,107	20,568
A festőkre	8,300	14,200	32,615

Az átlagnál tehát jóval magasabb a festők megbetegedési aránya, különösen az idősebb munkásoknál. A betegségek közül a következők a leggyakoribbak:

Reumatizmus	10·8	százaléka	a megbetegedéseknek	
Gyomorbaj	10·3	»	»	»
Baleset	10·2	»	»	»
Fertőző betegség	8·5	»	»	»
Izületi csúz...	7·2	»	»	»
Tüdőtuberkulózis	6·8	»	»	»
Hörghurut	5·7	»	»	»
Tüdőgyuladás	5·2	»	»	»
Mandulagyuladás	4·6	»	»	»
Külső kiütések	4·3	»	»	»
Csúz	2·6	»	»	»

A hülésből származó betegségek, valamint a légzőszervek megbetegedései vannak túlsulyban. Ez kétségtelenül onnan ered, hogy a festők nedves, huzatos, fütetlen helyen kénytelenek dolgozni. A tuberkulózis is nagyon pusztit ebben a szakmában, amit nagy mértékben előmozdit a hiányos táplálkozás és az a körülmény, hogy a használatos festékek legnagyobb része mérgező anyagokat tartalmaz. A lakk, firnisz és terpentinolaj, valamint az ezekhez járuló pótanyagok, az ólom, króm, arzén, benzol, stb. mérgezéseket okoznak. Különösen veszélyes a régi olajfestések levakarása, hogyha ezt száraz állapotban eszközlik, vagy egyes vonalaknak smirglivel való eltüntetése.

Minden munkás, aki ólomfestékkel dolgozik, ólommérgezést kaphat. Az ólompor belélegzése, az ólomnak a légző szervekbe való behatolása, dohányzás stb. mérgezést okoz, melynek következményei néha csak hónapok mulva mutatkoznak. Az ólommérgezés tünetei a következők: édeskés iz érzete a szájban, kékes-szürke réteg lerakodása a foghusra, sápadtság, lesoványodás, emésztési zavarok, étvágytalanság, rosszullét, hasmenés vagy székrekedés, hasgörcsök stb. Más esetekben fájdalmak támadnak az izületekben, a karok pedig megbénulnak. Sulyosabb esetekben fejgörcsök, ájulások lépnek fel, a beteg megvakul. A mérgezés ellen az használ leginkább, ha a munkás elkerüli a további mérgezés lehetőségét: abbahagyja egy időre a mesterségét. A gyógyulás hetek, néha csak hónapok mulva kezdődik. A mérgezésnek különö-

sen azok vannak leginkább kitéve, akik állandóan alkoholt fogyasztanak és akik hiányosan táplálkoznak.

A festők központi betegpénztárának kimutatásai szerint 1906—1911-ben 9,528 átlagos évi taglétszám mellett 169 ólommérgezés, vagyis minden 56 tagra egy mérgezés esett. A bajor iparfelügyelők jelentése szerint 5,000 festő közül 693 = 13·82 százalék legalább egyszer átesett az ólommérgezésen. Ezek egynegyed része mester, háromnegyed része segéd volt. Az ólommérgezések aránya a öbbi betegségekkez a következő összeállitásból tünik ki:

Hülésből keletkező betegségek	30·0	százalék
Ólommérgezés	21·5	»
Gyomorbaj	8·0	»
Baleseti sérülés...	8·0	»
Egyéb betegségek	32·0	»

A hülési betegségek és az ólommérgezés együttvéve a betegségeknek több mint 50 százalékát tették ki.

A berlini festőmunkások betegpénztára 1900—1912 időközben táppénzre és kórházi kiadásokra a következő összegeket forditotta egyes betegségeknél:

Ólommérgezés	329,379.70	márkát
Légzőszervek betegsége	424,701.55	»
Izom- és izületi reumatizmus	221,555.15	»
Idegbaj	203,075.65	»
Szivs és vesebaj	79,622.25	»
Gyomorbaj	74,653.05	»

Minthogy a francia terpentin ára ujabban a kétszeresére szökött fel, ennélfogva mindinkább olcsóbb, de egyben ártalmasabb szerekkel pótolják. Ámde azóta a megbetegedések száma is emelkedett.

Eddigelé a festőiparban már halálos mérgezések is fordultak elő.

A foglalkozásukkal járó betegségeken kivül a festők nagy mértékben vannak kitéve a baleset veszélyének is. A munkások sokat dolgoznak létrákon, állványokon, anélkül, hogy kellő védőkészülékeket alkalmaznának. Igy aztán nem csoda, ha 1,000 biztositott festő közül 5·19-et sulyosabb természetü baleset ért.

Az ólommérgezés megelőzésére az iparfelügyelők és az orvosok a következő eszközöket ajánlják:

a) A munkások számára öltözködő és tartózkodási hely épitendő, melyek jó mosdókészülékekkel legyenek fölszerelve.

b) A munkásoknak külön munkaruhájuk, tiszta törülközőjük, mosdókeféjük, szappanjuk és ivópoharuk legyen.

c) A rövidebb munkaidő és az alkoholtól való tartózkodás szintén elősegiti az ólommérgezés csökkenését.

Azonban a felsorolt óvóntézkedéseket csak nehezen lehet keresztül vinni a festőiparban, ahol az üzem gyakran változik.

A legradikálisabb ellenszere az ólommérgezésnek az ólomtartalmu festékek kiküszöbölése, ami több országban a törvényhozás közbelépése következtében már meg is történt.

A munkanélküliség ujabb irodalma

A MUNKANÉLKÜLISÉG ELLENI KÜZDELEM EGYÉB MÓDSZEREI.

Bramstadt, Paul. Das Problem der Beschaffung von Arbeit durch Staat und Gemeinde. Kiel: Schmidt & Klaunig, 1909. 96 p.

Cormouls-Houlés. Ed. L'assistance par le travail. Paris: Rousseau 1910. XXIII, 870 p.

A munkanélküliség elleni küzdelem s módjának alapos, részletes, mindenre kiterjedő kézikönyve.

Deutsches Reich. Statistisches Amt. Die Regelung der Notstandsarbeiten in deutschen Städten. Berlin, 1905. 182 p.

Hartmann, Paul & Rud. **Schwander.** Die Einrichtung von Notstandsarbeiten und ihre Erfolge. Gutachten. Leipzig: Dunker & Humblot, 1902. 67 p. (Schriften d. deutschen Vereins f. Armenpflege u. Wohltätigkeit, 58.)

A szükségmunkák alkalmazásának alapelveit és módjait fejtegetik.

Jackson, Cyril. Unemployment and trade unions. London: Longmans & Green, 1910. 92 p.

A szakszervezetek feladatairól a munkanélküliséggel szemben.

Imle, F. Kritisches und Positives zur Frage der Arbeitslosenfürsorge. Jena: Fischer 1907. 71 p.

Imle, F. Die Arbeitslosenunterstützung in den deutschen Gewerkschaften. Jena, 1903. 52 p.

Kraus, Hans. Arbeitslosigkeit und Arbeitslosenfürsorge in München, 1900—1909. München: Kuhn, 1910. 56 p.

Lecog, Marcel. L'assistence par le travail en France. Paris: Giard & Brière, 1900. 455 p.

Zeitsch, F. Kommunale Arbeitslosenfürsorge. Berlin: Vorwärts, 1910. 80 p. (Sozialdemokratische Gemeindepolitik, 10.)

A MUNKANÉLKÜLISÉG STATISZTIKÁJA

Chapmann, S. I. & H. M. **Hallsworth.** Unemployment; the results of an investigation made in Lancashire and an examination of the report of the Poor law commission. Manchester: University press 1909. 164 p.

Minden tekintetben kitünő felvétel a munkanélküliségről, fajtáiról, terjedelméről, okairól ugyszintén a lehetséges orvoslás módszereiről.

Lazard, Max. Le chômage et la profession. Contribution à l'étude statistique du chômage et de son coefficient professionnel. Paris: Alcan, 1909. 379 p.

Megállapitja, hogy minden munkaágban vannak bizonyos speciális tényezők, melyek a munkanélküliség viszonylagos nagyságára állandó befolyást gyakorolnak s melyet számszerüleg is ki lehet fejezni a munkanélküliség hivatási együtthatójával. A szerző elméletének alkalmazását nyujtja az 1912-ben megjelent értekezésében. (*Le coefficient de risque professionnel de chômage d'après les trois derniers recewements français.* Nancy.)

Neuwirth, Lothar. Zur Frage der Erforschung des Umfanges der Arbeitslosigkeit. Graz: Styna, 1903. 21 p.

Nem sorolhatjuk elő cim szerint az egyes városokban eszközölt munkanélküliek számlálását ismertető kiadványokat, azért csak általában utalunk a következőkre. Ausztriára nézve a Stat. Zentralkommission által kiadott munka:

Die Zählung der Arbeitslosen in den Gemeinden der erweiterten Wohnungsaufnahme. Wien: Hof- & Staatsdr. 1904. XLI, 60 p.

Az ujabbak pedig a városi statisztikai hivatalok és közvetitő irodák kiadványai között.

A legtöbb nagy német városban készitettek felvételeket a munkanélküliekről. Igy Berlinben 1908-ban, Essenben 1901-ben, Frankfurtban 1903-ban, Halleban 1909-ben, Kielben 1908-ban, Cölnben 1909-ben, Magdeburgban 1904-ben, Münchenben 1904-ben, 1909-ben és 1912-ben stb. Ezek részletes eredményei megtalálhatók általában az illető város statisztikai kiadványaiban, rendesen a jelzett évben, vagy a következő évben.

A többi országra nézve statisztikai anyagot találunk az 1910. évi *Conférence internationale du chômage* compte-rendu-iben, továbbá a *Bulletin trimestrel de l'Association internationale pour la lutte contra le chômage* minden kötetében, eredeti anyagot pedig az illető ország statisztikai, vagy munkáshivatalának kiadványaiban.

MUNKAPIAC, MUNKAKÖZVETITÉS.

Adler, Georg. Arbeitsnachweis und Arbeitsbörsen. = Handwörterbuch der Staatswissenschaften 3. Aufl. Bd. 1. pp. 1130—1140.

A kérdés jelenlegi állásának igen jó, rövid összefoglalása, rövid válogatott bibliográfiával.

Becci, Gabriel. Le placement des ouvriers et employés des deux sexes et de toutes professions et la loi du 14. mars 1904. Paris: Rousseau, 1906. 221 p.

A törvény előzményeit, létrejövetelét ismerteti.

Conrad, Karl. Die Organisation des Arbeitsnachweises in Deutschland. Leipzig: Duncker & Humblot, 1904. 464 p.

A német magán- és hivatalos munkaközvetités kitünő, rendszeres, leiró, történelmi és kritikai ismertetése.

Devine, Edw. Report on the desirability of establishing an employment bureau in the city of New-York. New-York: Charities publication committee, 1909. 238 p.

Az iroda felállitása mellett foglal állást. Nézetét husz közgazdasági iró, munkaadó és mások leveleivel támogatja.

France. Office du travail. Le placement des employés, ouvriers et domestiques en France. Son historie, son état actuel. Paris: 1893. 733 p.

A munkaközvetités multjára vonatkozólag igen sok adatot tartalmazó forrásmunka.

France. Office du travail. Enquête sur le placement des employés ouvriers et domestiques à Paris. Paris: Impr. nat. 1909. 200 p.

A harmadik felvétel e nemben (első 1893-ban, második 1901-ben), mely az 1904. évi március 14-i törvény hatásainak megállapitását célozta. A felvétel nagyon gondosan történt s az eredmények feldolgozása igen részletes és használható.

Franck, Charles. Les bourses du travail et la confédération générale du travail. Paris: Giard & Briére, 1910. 517 p.

Alapvető munka, a munkásbörzék munkanélküliség elleni küzdelemben játszó szerepét is részletesen tárgyalja.

Fürer, Rud. Die Gestaltung des Arbeitsmarktes. Wien: Höldes 1911. 174 p.

Gürtner, Alfr. Der Rhytmus des Arbeitsmarktes. I. Das Problem des Rhytmus des Arbeitsmarktes und die Methode seiner Erfassung und Darstellung. Graz, 1906. 120 p.

A munkapiac statisztikájának elméleti kérdéseivel foglalkozik.

Hartmann, Karl. Die gemeindliche Arbeitsvermittlung in Bayern. München, 1900. 115 p.

Jourdan, Jean. Les bureau de placement d'après la loi du 14. mars 1904 Paris: Larose & Tenin, 1904. 203 p.

A munkaközvetitő intézményeket s az 1904. évi törvény által beállott változásokat ismerteti.

Kellor, Frances A. Dut of work; a study of employment agencies: their treatment of the unemployed and their influence upon homes and business. New-York: Putnam, 1904. VII, 292 p.

A munkaközvetitő irodák működését és visszaéléseit ismerteti széleskörü kutatások alapján.

Kessler, Gerh. Die Arbeitsnachweise der Arbeitgeberverbände. Leipzig: Duncker & Humblot, 1911. 203 p.

A munkaadó területek munkaközvetitését tanulmányozza, szervezetüket, működési terület és eredményeiket.

Le Bailly, Aug. Jean. Bureau municipaux de placement gratuit. Leur situation actuelle. Paris, 1890. 170 p.

Leites, K. Der öffentliche Arbeitsnachweis in der Schweiz. Zürich: Rascher, 1908. 43 p.

Ludwig, Franz. Der gewerbsmässige Arbeitsnachweis. Berlin: Heymann, 1906. 169 p.

Ismerteti a közvetités állását szakmák szerint, valamint az idevonatkozó német és francia törvényhozást.

Merkle, Benno. Arbeitslosigkeit, ihre statistische Erfassung und ihre Bekämpfung durch den Arbeitsnachweis. Leipzig: Duncker & Humblot, 1913. 121 p.

A mukanélküliek állandó, központi szerv által vezetett nyilvántartását kivánja. A munkanélküliség ellenszeréül a munkaközvetités szervezését ajánlja. A munkaközvetitést állam monopoliummá kivánja tenni.

Meyer, Emil Heinr. Entwicklung und gegenwärtiger Stand der Arbeitsvermittlung im In- und Ausland: Hannover: Geibel, 1912. 238 p.

A munkásközvetitő intézmények fejlődését és jelenlegi állapotát irja le jó összefoglalásban.

Michalke, Otto. Die Arbeitsnachweise der Gewerkschaften im Deutschen Reich. Berlin: Reimer, 1912. 302 p.

A szakszervezeti munkaközvetités alapvető, kimeritő feldolgozása. Részletesen, statisztikailag ismerteti a német szakszervezetek munkaközvetitő működését szakmák szerint, leirja a munkaközvetités szervezetét s ismerteti az elért eredményeket.

Die **öffentlichen Arbeitsnachweise in Deutschland.** Jahresbericht des Verbandes deutscher Arbeitsnachweise. Berlin.

Mint az *Arbeitsmarkt* melléklete jelenik meg évenkint. Nagy gonddal kidolgozott jelentés.

Pellontier, F. Histoire des bourses de travail. Origine, institutions, avenir. Paris: Schleicher, 1902. 232 p.

Reitrenstein, I. Der Arbeitsnachweis. Berlin: Heymann, 1897. 586 p.

Történelmi s összehasonlitó kritikai szempontból még most is elsőrangu munka.

Schmit, Eric. Organisation des bureaux de placement municipaux en Allemagne. Paris: Rousseau, 1913. 433 p.

Az Európának mintául szolgált német községi munkaközvetitők alapos, kimeritő tanulmánya. Részletesen ismerteti szervezetüket, majd egyenként leirja a nagyobb városok munkaközvetitőinek működését és eredményeit.

Varlez. Louis, Ch. **Picquenard,** etc. Le placement public à Paris. Paris: Rivière, 1913. 325 p.

Előadások, melyek leirják a jelenlegi helyzetet s reformtervekkel állanak elő.

Verband deutscher Arbeitsnachweise. Schriften 1— . Berlin, 1899— .

A német munkaközvetitésre vonatkozó, legnagyobbrészt igen kitünő értekezések gyüjteménye.

Webb, Sidney & Beatrice. The public organisation of the labour market: being part two of the minority report of the poor law commission. London: Longmans, Green & Co. 1909. 345 p.

A Poor law commission kisebbségének jelentése, melyben részletes tanulmányokra támaszkodva a többség reakciós vélemenyével szemben foglal állást. Ismerteti a munkanélküliség állását Angliában, az enyhitésére megkisérelt eszközöket s reformokat sürget.

Willecke, Karl. Die landwirtschaftliche Arbeitsvermittlung in Deutschland Berlin: Parly, 1912. 174 p.

Jó, tömör és alapos összefoglalás.

A szociálpolitika legujabb irodalma

Társadalmi egészségügy.

Katona József. A szeszes italok és az egészség. Budapest: Pfeifer Ferd. 1914. 144 p. (Az Egészség könyvtára.)

Népszerü modorban fejtegeti az alkohol hatását a szervezet különböző részeire, az utódokra, a társadalomra s ismerteti az alkoholizmus elleni védekezés használt eszközeit.

Lorentz, Friedr. & Ferd. **Kemsies.** Hygienische Unterweisung und Jugendfürsorge in den Schulen. Osterwieck & Harz: A.W. Zickfeldt, 1913.

Értékes gyűjtemény az iskolaegészségügy mai állásáról, a tanulók

egészségügyi neveléséről, az iskolai nemi egészségügyről, az iparegészségügyről az ipari szakiskolákban, a tuberkulózis iskolai leküzdéséről s egyéb az iskolai egyészségügygyel rokon kérdésről.

Nippe, Fünf Jahre Trinkerfürsorge. Ein Bericht über die ersten fünf Jahre der Königsberger Alkohol- Wohlfahrtsstelle. Berlin: Rich. Schvetz, 1913. (Veröff. aus dem Gebiete der Medizinalverwaltung. II. Bd 7. H.) Behatóan ismerteti az intézet módszereit és eredményeit, az intézet szervezetét, a segitőmunkát, valamint az iszákosság miatt történő gondnokság alá helyezést. Az intézet munkája szép eredményekkel jár. A bejelentett iszákosok 41%-a visszanyerte munkaképességét, ami tekintettel a kelet-porosz viszonyokra szép eredménynek mondható. 10% vétetett gondnokság alá.

Teleky, L. Wiener Arbeiten aus dem Gebiete der socialen Medizin. 5. H. Wien: Hölder, 1913.

A következő értekezéseket tartalmazza. I. *Peller: Einfluss sozialer Momente auf den körperlichen Entwicklungszustand der Neugeborenen*; H. **Goldstein**: *Einfluss der Nachtarbeit auf den Verlauf der Temperatur des Menschen;* A. **Arnstein**: *Sozialhygienische Untersuchungen über die Bergleute in den Schneeberger Kobaltgruben;* S. **Peller**: *Die soziale Bedeutung der Gonorrhöe;* H. **Katz**: Fälb von Bleivergiftung mit seltener *Entstehungsursache.*

Winckelmann, Käthe. Gesundheitliche Schädigungen der Frau bei der industriellen Arbeit. Jena: Fischer, 1914.

A könyv legnagyobb része az infekció, ipari mérgezések, végül különféle külső körülmények, mint kifáradás, rossz táplálkozás stb. által okozott megbetegedések tárgyalásának van szentelve. A harmadik rész pedig egy néhány hallei üzem munkásnőinek egészségügyi viszonyait ismerteti. A negyedik rész összefoglalja azokat a hátrányokat, melyek az ipari munkából a nőre háramlanak s ezek elkerülésére alkalmas eszközöket ajánl.

Jótékonyság. Jóléti intézmények.

Cannon, Ida. Social work in hospitals. New-York: Survey associates, 1913. 257 p.

A szerzőnek igen sok alkalma volt a mozgalmat tanulmányozni, egyike lévén a mozgalom kezdeményezőinek; nemcsak ismerteti a mozgalmat, hanem határozott javaslatokkal s tervekkel lép fel a különböző kérdésekre vonatkozólag.

Henderson, Charles. Social programmes in the West. Chicago: University of Chicago press 1913. 184 p.

Hat fölolvasást tartalmaz a következő tárgyakról: a társadalmi programmok gazdasági és társadalmi alapjai, a szellemileg gyöngék nyilvános és magán segélyezése, közegészségügy, nevelés, a bérmunkások helyzetének javitása.

A „Hajléktalanok menhelye-egylet" igazgatóságának számadó jelentése az 1913. évről. Budapest: Jókai és Löbl r.-t. 1914.

A menhelyek látogatottsága az előző év szinvonalán mozgott. Szállást

nyert 224,316 férfi, 25,804 nő, személyenként 10 fillérért és 11,495 férfi, 1,244 nő ingyenesen, összesen 262,844 személy. Az üresen maradt ágyak száma 40,456. Ingyen adtak a menhelyek a téli hónapokban levest és kenyeret. A menhelyek átalakitása a modern egészségügy követelményei szerint munkába van véve. A bevételek 18,331 K-ra rugtak, a deficit 16,000 K.

Pauperism (England and Wales). Statement for the tot January 1913, and for September 1914. London: Darling & Son 1913. (House of Commous, 121, u. 71—VI.) 6 d. u. 1½ d.

1913 január 1-én a szegénységi százalék jobb volt, mint bármelyik előbbi évben: 21·7 szegény esett ezer lakosra. A szegények száma 1912. év folyamán 783,900 volt, vagyis 21·5 százaléka az összes lakosságnak. Londonban a szegénységi százalék 33 százalékkal magasabb, mint a vidéken, t. i. 28·7 százalék (75,000). Szegényügyi célokra körülbelül fél millióval költöttek kevesebbet 1912-ben. Ennek oka az aggkori biztositás kiterjesztése.

Reportly the Local government brard for Scotland as to the proceedings of Distress Committees in Scotland for the year ended 15 th May, 1913. London: Darling & Son 1913 (Cd. 7127.) 2 d.

Angliában 43,381 személy, Skóciában 1,392 személy fordult az év folyamán a Distress Committee-hoz s Angliában 30,602, Skóciában 1,200 egyént s 87,912, illetőleg 3,701 hozzátartozót kellett segélyezni.

Szegénygondozó tanfolyam sorozatos előadásai. Tartatott 1913. november havában. Közre bocsájtja a Szegénygondozó Egyesület. Budapest: Stephaneum-ny. r.-t. 1914. 244 p.

Prohászka Ottokár előszava nyitja meg a füzetet, mely a következő előadásokat tartalmazza: *Pálos* Ödön: A szegényügy rendszere; *Farkas* Edith: Therapeutikus szempontok a szegényügyben; *Moravcsik* Ernő: Psychopathologiai jelenségekről; *Dudek* János: A szegényügy és a pedagógiai szempontok; *Bénárd* Ágoston: Belgyógyászat; *Vass* József: Az ifjuság szerepe a jótékonykodásban; *Ebergényi* Sándor: A jótékonyság az ókortól a mai korig; *Borosnyai* Szeréna: A szegénység és a művészet; *Pálos* Ödön: Budapest szegényügyének vázlata; *Hanauer* István: Etikai szempontok a szegények gondozásában; *Horváth* Mihály: Az elferdülések megelőzéséről; *Győri* Bella: A gyermekgyógyászat a szegényeknél; *Rottenbiller* Fülöp: Gyermekvédelemről; *Makai* Endre: A sebészetről; *Ruffy* Pál: Gyermekügy; *Pálos* Ödön: A magán jótékonyság és a hatósági szegényügy kapcsolata; *Tanádi-Schenek* Istvánné: A praktikus szegénygondozás ismertetéséről.

Säuglingsfürsorge und Kinderschutz in den europäischen Staaten. Hrsg. v. A. *Keller* u. I. *Klumker* Berlin: Springer, 1913. 1548 p.

A első kötet két szakaszra oszlik: az első közegészségügyi berendeseket, a második a közjogi viszonyokat ismerteti. Az első szakaszban 20 ország jelentését találjuk, rendszerint történelmi bevezetéssel és a csecsemőhalandósági statisztikával, melyet az anya- és gyermekvédelmi törvényes intézmények leirása követ. A második szakasz főként a törvénytelen gyermekek jogállásával foglalkozik.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

A Társadalmi Muzeum kiadványai:

A Társadalmi Muzeum első negyedévi jelentése. Közzéteszi: *Navratil Ákos dr.*, a Muzeum vezetője. 1902. 14 oldal. (Elfogyott.)

1. sz. **Jelentés a Társadalmi Muzeum berendezéséről és annak első évi munkásságáról.** Közzéteszi: *Navratil Ákos dr.*, a Muzeum vezetője. 1903. 347 oldal. Ára 3 K (Elfogyott.)

2. sz. **Egy pusztuló iparágról.** Irta: *Chyzer Béla dr.* Különlenyomat „A Társadalmi Muzeum Értesitőjé"-ből. Budapest, 1908. 23 oldal. (Elfogyott.)

3. sz. **A gümőkór.** A nagy népbetegség természetének, jelentőségének és az ellene való védekezés módjainak részletes népszerű ismertetése. Irta: *Okolicsányi-Kuthy Dezső dr.* 1908. 366 oldal. Ára kötve 4 K

4. sz. **A gümőkór képeskönyve.** A nagy népbetegség természete és az emberiség birkozása vele. Oktató könyvecske a tanulni vágyó népnek, 258 magyarázott képpel. Irta: *Okolicsányi-Kuthy Dezső dr.* 1908. 168 oldal. Ára füzve 60 f.

5. sz. **A Társadalmi Muzeum gümőkór-termének katalogusa.** 1909. 23. oldal.

5. sz. **Katalog der Tuberkulose-Sammlung des Budapester Sozial-Museums.** Deutsche Ausgabe aus Anlass des XVI. Internationalen Aerzte-Kongress in Budapest, 1909. 27 oldal.

6. sz. **Az alkoholkérdés mai állásáról.** Irta: *Stein Fülöp dr.* Különlenyomat „A Társadalmi Muzeum Értesitőjé"-ből. 1910. 73 oldal. Ára füzve 1 K

7. sz. **A törvényes munkásvédelem nemzetközi szabályozása.** Irta: *Máday Andor dr.* Bővitett és javitott különlenyomat „A Társadalmi Muzeum Értesitőjé-"ből. 1910. 48 oldal. Ára füzve 1 K

8. sz. **Rónáink és a tuberkulózis.** Irta: *Okolicsányi-Kuthy Dezső dr.* Különlenyomat „A Társadalmi Muzeum Értesitőjé"-ből. 1910. 30 oldal. Ára füzve 1 K

9. sz. **A szem sérüléseiről az ipari balesetek szempontjából.** Irta: *Fejér Gyula dr.* 1910. 27 oldal. Ára füzve 20 f.

10. sz. **Közlemények a gyermekvédelem és a gyermekhygiéne köréből. I.** Irta: *Deutsch Ernő dr.* Bővitett és javitott különlenyomat „A Társadalmi Muzeum Értesitőjé"-ből. 88, a szöveg közé nyomott ábrával. 1910. 112 oldal. Ára füzve 2 K.

11. sz. **Erdei üdülőtelepek a gümőkór elleni küzdelemben.** Irta: *Okolicsányi-Kuthy Dezső dr.* **Németország erdei üdülőtelepei.** Irta: *Pataki Béla.* Különlenyomat „A Társadalmi Muzeum Értesitőjé"-ből. 1911. 31 oldal. Ára 40 f.

12. sz. **Munkáskertek.** Irta: *Vajda Ármin.* Különlenyomat „A Társadalmi Muzeum Értesitőjé-"ből. 1911. 51 oldal. Ára 40 f.

13. sz. **A Székesfővárosi V. Kerületi Népház.** Irta: *Hanvai Sándor.* Különlenyomat „A Társadalmi Muzeum Értesitőjé"-ből. 1911. 24 oldal.

14. sz. **Az állam jelenlegi feladatai az alkoholellenes küzdelemben.** Irta: *Holitscher Arnold dr.* Különlenyomat „A Társadalmi Muzeum Értesitőjé"-ből. 1911. 20 oldal. Ára 20 f

15. sz. **Közlemények a gyermekvédelem és gyermekhygiéne köréből II.** Irta: *Deutsch Ernő dr.* 1912. 69 oldal. Ára 1 K 50 f.

16. sz. **Az ipari vállalatok hivatása az alkohol ellen való küzdelemben.** Irta: *Szántó Menyhért.* (Sajtó alatt.)

17. sz. **Népháza, Settlement, Volksheim.** Irta: *Varsányi Géza.* Ára 30 f.

18. sz. **Tájékoztató** *a T. M. által* **Veszprémben** *rendezett* **népegészségügyi kiállitásról.** Összeállitotta: *Szántó Menyhért.* (Elfogyott.)

19. sz. **Az iszákosság és annak leküzdése.** Irta: *Stein Fülöp dr.* Ára 20 f.

20. sz. **Tájékoztató** *a T. M. által* **Kolozsvárott** *rendezett* **népegészségügyi kiállitásról** Összeállitotta: *Szántó Menyhért.* (Elfogyott.)

21. sz. **Tájékoztató** *a T. M. által* **Győrött** *rendezett* **népegészségügyi kiállitásról.** Összeállitotta: *Szántó Menyhért.* Ára 20 f.

22. sz. **Alkohol és Munka.** Irta: *Prof. Donath Gyula.* Ára 20 f.

23. sz. **Anyasági biztositás.** Irta: *Szántó Menyhért.* Ára 10 f.

24. sz. **Tájékoztató** *a T. M. által* **Magyarovárott** *rendezett* **népegészségügyi kiállitásról.** Összeállitotta: *Szántó Menyhért.* Ára 20 f.

25. sz. **Munkásfürdő, Népfürdő, Iskolafürdő.** Irták: *Hlaváts Kornél és Pataki Béla.* Ára 1 K 20 f.

25a. sz. **Munkásfürdő.** Irta: *Hlavács Kornél.* Ára 40 f.

25b. sz. **Népfürdő.** Irta: *Pataki Béla.* Ára 80 f.

25c. sz. **Iskolafürdő.** Irta: *Pataki Béla.* Ára 50 f.

26. sz. **The Museum of Social Service in Budapest.** By *Menyhért Szántó.* London, 1914

27. sz. **Vezérfonal népszerű előadásokhoz.** (Vetitett képekkel):
a) *Tisztaság.* Irta: *Szántó Menyhért.*
b) *Alkoholizmus.* Irták: *Dr. Stein Fülöp és Szántó Menyhért.*

28. sz. **Biztonsági berendezések.** Összeállitotta: *Szántó Menyhért.* Ára 20 f.

29. sz. **Küzdelem a népbetegségek ellen.** Alkohol-gondozó intézmény. Irta: *Szántó Menyhért.* (Sajtó alatt

Bevezetés a szociálpolitika irodalmába. Irta: *Dienes László dr.* 1913. 32 oldal. Ára 20 f

---

Nyomatott Posner Károly Lajos és Fia műintézetében, Budapest, VI, Csengery-utca 31.

BULLETIN DU MUSÉE SOCIAL

Revue d'économie et d'hygiène sociale.
Organe du Musée Social (Budapest, V., Mária Valéria-utca 12)
paraissant 6 fois par an (en langue hongroise).

VI-e Année — No. 3—4. — juin—septembre 1914.

SOMMAIRE

L'amoindrissement de l'accroissement de la population et l'eugénisique. (Géza Hoffmann) 281

Les institutions de prévoyance sociale des Chantiers Scoda à Pilsen. (Elemér Fischer de Hegyeshalmi)... 284

Sociographie

La lutte pour la politique Sociale. Allemagne 295

Statistique du travail des enfents. Suisse 297

La situation des ouvriéres de Japon 299

Les Salaires et les prix des alliments à l'Europe à XIX.-e siècle 299

Protection du travail

Les transmissions et les accidents (Suite)... 305

L'acroissement des accidents mortelles. Allemagne... 319

L'assurance des ouvrièrs à l'Allemagne en 1912 320

Abattement de la fumée et de la poussière dans les fonderies ... 324

La prévention des accidents et la sécurité des ateliers (K. Gaul) 328

Organisations des patrons et des ouvriers

Le faits de mouvement Syndicat 329

IX. Congrès des Syndicats allemagnes 343

Chômage, conciliation et Bureaux de placement.

Bureaux de conciliation Belgique, France, Suisse, Angletairre 348

La systéme de placement à l'Angleterre. (Dr. Kálmán Petheő) 350

Chômage et subvention contre le chômage à l'industrie des métalles. Allemangne 355

Assurance contre le chômage à Danemark en 1912/13 358

La plus récente litterature de la chômage 360

La plus récente litterature de la politique Sociale 367

Musée Social. Budapest, V., Mária Valéria-u. 12. Exposition Permanente. Prévention d'accidents. Prévoyance sociale. Habitations à bon marché. Assurances des ouvriers. Hygiène industrielle. Défense des enfants. Tuberculose. Antialcoolisme. Bibliothéque, Revues. Conférences populaires, „Bulletin du Musée Social". Publications. Les collections du Musée sont à visiter: Mercredi de 9 à 12 et de 4 à 7; vendredi de 9 à 12 et de 6 à 8; dimanche de 9 à 12. En cas exceptionnels les collections sont accessibles hors du temps indiqué.

A Társadalmi Muzeum kiadványai

A Társadalmi Muzeum első negyedévi jelentése. Közzéteszi: *Navratil Ákos dr.*, a Muzeum vezetője. 1902. 14 oldal. (Elfogyott.)

1. sz. **Jelentés a Társadalmi Muzeum berendezéséről és annak első évi munkásságáról.** Közzéteszi: *Navratil Ákos dr.*, a Muzeum vezetője. 1903. 347 oldal. Ára 3 K (Elfogyott.)

2. sz. **Egy pusztuló iparágról.** Irta: *Chyzer Béla dr.* Különlenyomat „A Társadalmi Muzeum Értesitöjé"-böl. Budapest. 1908. 23 oldal. (Elfogyott.)

3. sz. **A gümökór.** A nagy népbetegség természetének, jelentőségének és az ellene való védekezés módjainak részletes népszerü ismertetése. Irta: *Okolicsányi-Kuthy Dezső dr.* 1908. 366 oldal. Ára kötve 4 K

4. sz. **A gümökór képeskönyve.** A nagy népbetegség természete és az emberiség birkozása vele. Oktató könyvecske a tanulni vágyó népnek, 258 magyarázott képpel. Irta: *Okolicsányi-Kuthy Dezső dr.* 1908. 168 oldal. Ára füzve 60 f.

5. sz. **A Társadalmi Muzeum gümökór-termének katalogusa.** 1909. 23 oldal.

5. sz. **Katalog der Tuberkulose-Sammlung des Budapester Sozial-Museums.** Deutsche Ausgabe aus Anlass des XVI. Internationalen Aerzte-Kongress in Budapest, 1909. 27 oldal.

6. sz. **Az alkoholkérdés mai állásáról.** Irta: *Stein Fülöp dr.* Különlenyomat „A Társadalmi Muzeum Értesitöjé"-böl. 1910. 73 oldal. Ára füzve 1 K

7. sz. **A törvényes munkásvédelem nemzetközi szabályozása.** Irta: *Máday Andor dr.* Bövitett és javitott különlenyomat „A Társadalmi Muzeum Értesitöjé-"böl. 1910. 48 oldal. Ára füzve 1 K

8. sz. **Rónáink és a tuberkulózis.** Irta: *Okolicsányi-Kuthy Dezső dr.* Különlenyomat „A Társadalmi Muzeum Értesitöjé"-böl. 1910. 30 oldal. Ára füzve 1 K

9. sz. **A szem sérüléseiről az ipari balesetek szempontjából.** Irta: *Fejér Gyula dr.* 1910. 27 oldal. Ára füzve 20 f.

10. sz. **Közlemények a gyermekvédelem és a gyermekhygiéne köréből. I.** Irta: *Deutsch Ernő dr.* Bövitett és javitott különlenyomat „A Társadalmi Muzeum Értesitöjé" böl. 88, a szöveg közé nyomott ábrával. 1910. 112 oldal. Ára füzve 2 K

11. sz. **Erdei üdülőtelepek a gümökór elleni küzdelemben.** Irta: *Okolicsányi-Kuthy Dezső dr.* **Németország erdei üdülőtelepei.** Irta: *Pataki Béla.* Különlenyomat „A Társadalmi Muzeum Értesitöjé"-böl. 1911. 51 oldal. Ára 40 f.

12. sz. **Munkásk rtek.** Irta: *Vajda Ármin.* Különlenyomat „A Társadalmi Muzeum Értesitöjé" böl. 1911. 51 oldal. Ára 40 f.

13. sz. **A Székesfővárosi V. Kerületi Népház.** Irta: *Hanvai Sándor.* Különlenyomat „A Társadalmi Muzeum Ertesitöjé"-böl. 1911. 24 oldal.

14. sz. **Az állam jelenlegi feladatai az alkoholellenes küzdelemben.** Irta: *Holitscher Arnold dr.* Különlenyomat „A Társadalmi Muzeum Értesitöjé"-böl. 1911. 20 oldal. Ára 20 f.

15. sz. **Közlemények a gyermekvédelem és gyermekhygiéne köréből II.** Irta: *Deutsch Ernő dr.* 1912. 69 oldal. Ára 1 K 50 f.

16. sz. **Az ipari vállalatok hivatása az alkohol ellen való küzdelemben.** Irta: *Szántó Menyhért.* (Nyomás alatt.)

17. sz. **Népháza, Settlement, Volksheim.** Irta: *Varsányi Géza.* Ára 30 f.

18. sz. **Tájékoztató** *a T. M. által* **Veszprémben** *rendezett* **népegészségügyi kiállitásról.** (Elfogyott.)

19. sz. **Az iszákosság és annak leküzdése.** Irta: *Stein Fülöp dr.* Ára 20 f.

20. sz. **Tájékoztató** *a T. M. által* **Kolozsvárott** *rendezett* **népegészségügyi kiállitásról.** (Elfogyott.)

21. sz. **Tájékoztató** *a T. M. által* **Györött** *rendezett* **népegészségügyi kiállitásról.** Ára 20 f.

22. sz. **Alkohol és Munka.** Irta: *Prof. Donath Gyula.* Ára 20 f.

23. sz. **Anyasági biztositás.** Irta: *Szántó Menyhért.* Ára 10 f.

24. sz. **Tájékoztató** *a T. M. által* **Magyaróvárott** *rendezett* **népegészségügyi kiállitásról.** Ára 20 f.

25. sz. **Munkásfürdő, Népfürdő, Iskolafürdő.** Irták: *Hlaváts Kornél és Pataki Béla.* (Nyomás alatt.)

Bevezetés a szociálpolitika irodalmába. Irta: *Dienes László dr.* 1913. 32 oldal. Ára 20 f.

Nyomatott Posner Károly Lajos és Fia müintézetében, Budapest, VI, Csengery utca 31.

BULLETIN DU MUSÉE SOCIAL

Revue d'économie et d'hygiène sociale.
Organe du Musée Social (Budapest, V., Mária Valéria-utca 12)
paraissant 6 fois par an (en langue hongroise).

VI-e Année — No. 1. — janv.—février 1914.

SOMMAIRE

Le bain (K. Hlavács) 1

Les devoirs de politique sociale d'une ville (I. Gidófalvy) 6

Sociographie

Émigration de l'Autriche-Hongrie, 1876—1912. 13

Budget des ouvriers des mines. Allemagne 15

Les salaires et les conditions du travail dans l'imprimerie. Allemagne 17

Les salaires et les conditions du travail dans les industries de papier 18

Excès de la durée légale du travail. Allemagne 19

Salaires dans l'agriculture. Angleterre 20

Le travail des enfants et des mineurs dans les industries allemandes 21

Protection du travail

Accidents dans le mines en 1911. Autriche 23

Abattement de la fumée et de la poussière dans les fonderies (K. Gaul) 24

Les transmissions et les accidents 32

La prévention des accidents et la sécurité des ateliers 45

Assurances sociales

L'Année première de l'assurance contre le chômage. Angleterre ... 54

Assurance contre le chômage en Europe... 60

Convention des médecins et des caisses de maladies. Allemagne ... 70

Assurance des ouvriers à domicile contre la maladie... 74

Bibliographie des assurances sociales à l'Etranger (Dr. László Dienes) 76

Organisations des patrons et des ouvriers

Le mouvement syndical. Hongrie et Etranger 85

L'année des crises et les syndicats. Hongrie 98

L'organisation des migrations des imprimeurs. Hongrie 104

Congrès des socialistes chrétiens et patriotes. Allemagne 108

Les syndicats chrétiens en 1912. Autriche 112

Grèves, Conciliation et Arbitrage

Grèves, 1910—12. France 114

Conflits de travail en 1912. Hollande 115

Grèves et lock-outs en 1912. Autriche 116

Chômage et Bureaux de placement.

La réforme du placement dans l'imprimerie. Hongrie 120

Le placement en 1912. Autriche 123

L'assistance des chômeurs et le chômage en 1912. Belgique 124

Dénombrement des chômeurs. Allemagne... 126

L' Hygiène Sociale

Les maladies des fondeurs 130

Coopération

Coopérative de production des maçons. Budapest... 138

Prévoyance sociale. Assistance.

Institutions de prévoyance sociale dans les journaux... 140

La plus récente litterature de la politique sociale 142

Musée Social. Budapest, V., Mária Valéria-u. 12. Exposition Permanente. Prévention d'accidents. Prévoyance sociale. Habitations à bon marché. Assurances des ouvriers. Hygiène industrielle. Défense des enfants. Tuberculose. Antialcoolisme. Bibliothéque, Revues. Conférences populaires, „Bulletin du Musée Social". Publications. Les collections du Musée sont à visiter: Mercredi de 9 à 12 et de 4 à 7; vendredi de 9 à 12 et de 6 à 8; dimanche de 9 à 12. En cas exceptionnels les collections sont accessibles hors du temps indiqué.